PLAKKATENLIJST OVERKWARTIER 1665-1794

RECHTSHISTORISCHE REEKS VAN HET GERARD NOODT INSTITUUT NR. 25

Dit werk verscheen eveneens in de reeks Werken van de Stichting tot Uitgaaf van de Bronnen van het Oud-Vaderlandse Recht

Dr. A.M.J.A. BERKVENS

PLAKKATENLIJST OVERKWARTIER 1665-1794

DEEL II

Staats-bezet en Oostenrijks Gelre
(1702-1716; 1716-1794)

GERARD NOODT INSTITUUT
NIJMEGEN 1992

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Berkvens, A.M.J.A.

Plakkatenlijst Overkwartier 1665-1794 / door A.M.J.A. Berkvens. - Nijmegen: Gerard Noodt Instituut

Dl. II: Staats-bezet en Oostenrijks Gelre (1702-1716; 1716-1794) - Rechtshistorische reeks van het Gerard Noodt Instituut; 25) (Werken der Stichting tot Uitgaaf der Bronnen van het Oud-Vaderlandse Recht; no. 22)

Met bibliogr., reg.

ISBN 90-71852-09-1 geb.

Trefw.: recht; Limburg; geschiedenis / Oostenrijks Gelre / Overkwartier

© 1992 A.M.J.A. Berkvens, Maastricht

INLEIDING

Zoals hiervóór[1] reeds werd aangegeven, bevat deel II van de *Plakkatenlijst Overkwartier 1665-1794* een overzicht van de verordeningen die in de periode 1702-1716 door de Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden in het Staats-bezette gedeelte van het Overkwartier werden afgekondigd, alsmede van de verordeningen die in de periode 1716-1794 in Oostenrijks Gelre in werking traden.

Ter inleiding op deel II wordt met betrekking tot het Staats-bezette en het Oostenrijkse Overkwartier aandacht besteed aan enkele aspecten van territorium, instellingen en wetgeving. In tegenstelling tot deel I, waar de instellingen met het oog op hun bijdrage aan de vorming van het territorium van Spaans Gelre als eerste behandeld werden, wordt in deel II eerst het territoriale kader aan de orde gesteld waarbinnen instellingen en wetgeving van het Staats-bezette en het Oostenrijkse Overkwartier moeten worden gesitueerd.

De auteur hecht er aan zijn dank uit te spreken jegens de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de KU Nijmegen, die hem in de gelegenheid stelde gedurende 4 jaar (1980-1984) in het Rijksarchief in Limburg te Maastricht de basis te leggen voor het thans voltooide onderzoek; aan het Rijksarchief in Limburg voor de geboden gastvrijheid en collegialiteit; en aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Rijksuniversiteit Limburg, die hem vanaf 1986 de ruimte gaf om het eenmaal begonnen onderzoek voort te zetten en af te ronden. De auteur is het Gerard Noodt Instituut en de Stichting tot uitgaaf der bronnen van het Oud-Vaderlandse Recht zeer erkentelijk voor het opnemen van de Plakkatenlijst Overkwartier in hun respectieve "Werken"; en de M.A.O.C Gravin van Bylandt Stichting, het N.O.T.-fonds, het Fonds A.H. Martens van Sevenhoven, de Stichting Maaslandse Monografieën en de Kreis Viersen voor de generositeit waarmee zij de uitgave financieel mogelijk hebben gemaakt.

Zijn dank gaat ook uit naar drs. R. Vlems, dra. H. Verbeek en dra. M.-C. van Binnebeke, die als student-assistenten bij de totstandkoming van Deel II betrokken zijn geweest.

Een speciaal woord van dank geldt Prof. Mr. A. Fl. Gehlen en Dr. G.H.A. Venner die elk op hun eigen wijze in belangrijke mate tot het welslagen van het onderzoek hebben bijgedragen, maar vooral Prof. Mr. O. Moorman van Kappen, die als initiator van het onderzoek en als promotor een constante bron van inspiratie en enthousiasme was.

---

[1] Deel I, blz. xii.

INHOUDSOPGAVE DEEL II

INLEIDING v

INHOUDSOPGAVE vii

LIJST VAN AFKORTINGEN x

STAATS-BEZET OVERKWARTIER (7 oktober 1702 - 12 februari 1716) 1

Hoofdstuk I TERRITORIUM 5

Hoofdstuk II INSTELLINGEN 7
1. Hof van Gelre 11
2. Staten 18

Hoofdstuk III WETGEVING 19

OOSTENRIJKS GELRE (28 februari 1716 - 14 november 1794) 23

Hoofdstuk I TERRITORIUM 24

Hoofdstuk II INSTELLINGEN 26
1. Stadhouder 26
2. Kanselier 28
3. Hof 36
4. Staten 43

Hoofdstuk III WETGEVING 45

1. Inperking gewestelijke wetgeving 48
2. Prealabele consultatie 53
3. Toezicht op publicatie 62
4. Aandachtsvelden der wetgeving 63

a. Karel VI 64
b. Maria Theresia 69
c. Joseph II 77
d. Soeverein Congres en Soevereine Staten van het Overkwartier 79
e. Leopold II en Frans II 80

REGESTENLIJST 81

1. Verordeningen afgekondigd in het Staats-bezette Overkwartier (7 october 1702 - 12 februari 1716) 83

2. Verordeningen afgekondigd in Oostenrijks Gelre gedurende de regering van Karel VI (28 februari 1716 - 20 october 1740) 133

3. Verordeningen afgekondigd in Oostenrijks Gelre gedurende de regering van Maria Theresia (20 october 1740 - 29 november 1780) 227

4. Verordeningen afgekondigd in Oostenrijks Gelre gedurende de regering van Joseph II (29 november 1780 - 12 december 1789) 381

5. Verordeningen van de Verenigde Belgische Staten en van de Soevereine Staten van het Overkwartier (1 januari 1790 - 10 december 1790) 451

6. Verordeningen afgekondigd in Oostenrijks Gelre gedurende de regering van Leopold II (6 december 1790 - 1 maart 1792) 465

7. Verordeningen afgekondigd in Oostenrijks Gelre gedurende de regering van Frans II (1 maart 1792 - 11 december 1792; 5 maart 1793 - 4 october 1794) 477, 489

8. Verordeningen afgekondigd in Oostenrijks Gelre door het Franse revolutionaire gezag tot aan de oprichting van de Centrale Administratie te Aken (11 december 1792 - 5 maart 1793; 4 october 1794 - 14 november 1794) 483, 499

CUMULATIEVE INDEX 505

LIJST VAN AFKORTINGEN

a.	actum
a.a.	authentiek afschrift
AffdPB	Affaires des Pays-Bas
AGN	Algemene Geschiedenis der Nederlanden, uitgegeven onder redactie van J.A. van Houtte e.a., Utrecht, Antwerpen, etc. 1949-1958, 12 dln; zie ook NAGN
ARA	Algemeen Rijksarchief ('s Gravenhage)
ARAB	Algemeen Rijksarchief (Brussel)
ARR	Archief Roermondse Rekenkamer
ASO	Archief Staten Overkwartier
Audiëntie	Raad van State en Audiëntie
BCRALO	Bulletin de la Commission Royale des Anciennes Lois et Ordonnances de la Belgique
BCRd'H	Bulletin de la Commission Royale d' Histoire
BG	Bijdragen tot de Geschiedenis
BMG	Bijdragen en Mededelingen van "Gelre"
BMGN	Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden
C	Codex
ca.	contra
CB	Consultboek (Hof van Gelre)
CdG	Conseil de Gueldres
CIC	Corpus Iuris Civilis
CICan	Corpus Iuris Canonici
Clem.	Clementinen (Decretalen van Clemens V)
Cod.	Codex
CRALO	Commission Royale des Anciennes Lois et Ordonnances
CTS	Consolidated Treaty Series
d.	datum
Dig.	Digesten
DP	Dubbele Plakkaten (Hof van Gelre)
d.v.a.	datum van afkondiging
d.v.o.	datum van ontvangst
d.v.r.	datum van registratie
e.a.	eenvoudig afschrift
exp.	expeditie
Fam. arch.	familie-archief
g.	(beoogd) geldingsgebied
GLS	Gelrische Landt und Stadtrechten
gr.	grosse
GGP	Groot Gelders Plakkaatboek
GPB	Groot Plakkaatboek (van de Staten-Generaal, Holland. West-Friesland en Zeeland)
cs.	contraseign
HHM	Haar Hoog Mogenden
HSD	Hauptstaatsarchiv Düsseldorf
HvG	Hof van Gelre
j.	juncto
KDB	Konkinklijke Depêchenboek (Hof van Gelre)
min.	minuut
ms.	manuscript
Ms K	manuscript Kroonenbroeck (RAL ms.)
n	aantal
NAGN	Algemene Geschiedenis der Nederlanden, onder redactie van D.P. Blok e.a., Bussum 1978-1983, 15 dln., zie ook AGN
NCMH	New Cambridge Modern History
Nov.	Novellae

NWK	Niederrheinisches-Westfälisches Kreisarchiv
OAD	Oud-archief Dordrecht
OAHD	Oud-archief Heerlijkheid Dalenbroek
OAN	Oud-archief Nijmegen
OAR	Oud-archief Roermond
OAV	Oud-archief Venlo
OAW	Oud-archief Weert
p.	paraaf
P	Plakkaatregister (Hof van Gelre)
PB	Placcaerten van Brabant
PB 10a	WOUTERS, J.M., Livre des placcarts ... émanés depuis l' an MDCLXX pour la perception et conservation des droits de tonlieux, d' entrée, de sortie, de transit et autres ....
PSHAL	Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg
PV	Placcaerten van Vlaanderen
RAG	Rijksarchief in Gelderland (Arnhem)
RAL	Rijksarchief in Limburg (Maastricht)
RGP	Rijks Geschiedkundige Publicatiën
Rk	Rekenkamers
RvS	Raad van State
ROPBa	Recueil des Ordonnances des Pay-Bas autrichiens
ROPBa&i	Recueil des Ordonnances, règne d' Albert et Isabelle
ROPB ord. monet.	Recueil des Ordonnances monétaires
RSG	(Gedrukte) Resolutiën van de Staten-Generaal
RSO	Reglementen van de Staten van het Overkwartier
s.	signum
Sb	schepenbank
SG	Staten-Generaal
SSEGL	Studies betreffende de Sociaal Economische Geschiedenis van Limburg
t.i.	toezendende instantie
TRG	Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis
TvG	Tijdschrift voor Geschiedenis
u.i.	uitvoerende instantie
v.	vorm
VROA	Verslagen omtrent 's Rijks Oude Archieven
w.	wetgever
Werken OVR	Werken van de Vereeniging tot uitgaaf der bronnen van het oud-vaderlandsche recht
Werken SOVR	Werken van de Stichting tot uitgaaf der bronnen van het oud-vaderlands recht
w/t.i.	wetgever en toezendende instantie
X	Liber extra (Decretalen van Gregorius IX)
z.	zegel
ZAGV	Zeitschrift des aachener Geschichtsvereins

STAATS-BEZET OVERKWARTIER
(7 oktober 1702 — 12 februari 1716)

Ten gevolge van de Spaanse Successie-oorlog ondergingen territorium, instellingen, en wetgeving van Spaans Gelre in october 1702 grote veranderingen.

Op Europees niveau moet de Spaanse Successie-oorlog vooral worden bezien van uit de optiek van het machtsevenwicht in Europa. Engeland, de Republiek en de keizer, verenigd in het Groot Verbond, trachtten tezamen met enkele geassocieerde bondgenoten — waaronder Pruisen en Gulik — te voorkomen, dat tussen Frankrijk en Spanje een voor het machtsevenwicht funeste "union des deux couronnes" tot stand zou komen. Zij ondersteunden daartoe de politiek van keizer Leopold I, die voor zijn jongere zoon, aartshertog Karel — sedert september 1703 onder de naam Karel III geproclameerd koning van Spanje — streefde naar de verwerving van de nalatenschap van Karel II. Dit Groot Verbond werd feitelijk ontbonden, toen in april 1711, ten gevolge van het overlijden van Joseph I, die zijn vader in 1705 als keizer was opgevolgd, de mogelijkheid ontstond, dat de geproclameerde erfgenaam van de Spaanse Kroon, Karel III, ook nog eens als Karel VI tot keizer gekozen zou kunnen worden. Hierdoor dreigde een voor het machtsevenwicht al even funeste vereniging van de Spaanse en Oostenrijkse erflanden, d.w.z. het feitelijk herstel van het rijk van Karel V. Hetgeen voor Engeland en Frankrijk reden was om zich opnieuw over de verdeling van de erfenis van Karel II te verstaan.

Op het niveau van de algemene Europese politiek vormde Spaans Gelre natuurlijk geen factor van overwegend belang, maar toch speelde het vrij regelmatig een rol in het gekonkel der kanselarijen. Van tijd tot tijd werd het gewest, evenals Spaans Limburg, gebruikt als ruil- of betaalmiddel in het diplomatieke verkeer. Zo beloofde Philips V in maart 1701 en nogmaals in juni 1702 Spaans Gelre aan Maximiliaan Emmanuel van Beieren, om diens steun als landvoogd van de Zuidelijke Nederlanden te verwerven bij de inbezitname van de erfenis van Karel II. In 1704 trachtte Lodewijk XIV Frederik I van Pruisen van het Groot Verbond los te weken door hem bij monde van de Zweedse graaf Bielke onder meer Spaans Gelre aan te bieden. Engeland motiveerde in 1709 de Republiek tot verdere deelname aan de oorlog door in het

separaat-artikel van het Townshendverdrag aan de Staten-Generaal steun te beloven bij de pogingen van Haar Hoog Mogenden om de soevereiniteit over Spaans Gelre te verwerven. Ook op het Utrechtse Vredescongres speelde Spaans Gelre in 1712 en 1713 op deze wijze een belangrijke rol. Bij deze gelegenheid werd het gewest vooral door de Engelse plenipotentiarissen als troef gebruikt in het politieke kaartspel. Zij werden daarbij driftig door de Franse diplomatie ondersteund.

Vanuit regionaal perspectief bezien ontleende Spaans Gelre in deze periode zijn politiek potentieel voornamelijk aan belangentegenstellingen tussen de nominale bondgenoten, die wortelden in de territoriale verhoudingen tussen Maas en Rijn. Hier bood de Spaanse Successie-oorlog een welkome gelegenheid om enige grenscorrecties aan te brengen ten koste van de erfenis van Karel II. In tegenstelling tot Philips V en Leopold I, die elkaar het bezit van de integrale erfenis betwistten, zijn de Republiek, Pruisen en Gulik er voortdurend op bedacht geweest om ten koste van de betwiste boedel in het gebied tussen Maas en Rijn tot gebiedsuitbreiding of althans gebiedsafronding te geraken. Spaans Gelre werd dientengevolge het slachtoffer van de staatkundige ontwikkelingen in het Nederrijn gebied.[1]

---

[1] Voor wat betreft de Europese dimensie van de Spaanse Successie-oorlog, zie o.a.: G. Clark, From the Nine Years War to the War of the Spanish Succession, in: *NCMH* VI, 381-409; A.J. Veenendaal, The War of the Spanish Succession in Europe, in: *NCMH* VI, 410-446; H.G. Pitt, The Pacification of Utrecht, in: *NCMH* VI, 446-479; Gebhart, *Handbuch der deutschen Geschichte*, Stuttgart 1970, dl. 2; voor wat betreft de Zuidelijke Nederlanden en de Republiek: R. de Schrijver, Les prétensions autrichiennes à l'héritage des Habsbourg d'Espagne. Les Pays-Bas du Sud pendant la Guerre de Succession d'Espagne 1700-1716, in: H. Hasquin (ed.), *La Belgique Autrichienne 1713-1794. Les Pays-Bas méridionaux sous les Habsbourg d'Austriche*, (Brussel) 1987, blz. 11-36; R. de Schrijver, De Zuidelijke Nederlanden als Frans en geallieerd protectoraat 1700-1715, in: *NAGN* 9.31-43; A.J. Veenendaal, *Het Engels Nederlands condominium in de Zuidelijke Nederlanden tijdens de Spaanse Successieoorlog 1700-1709*, Utrecht 1945; G.J. Rive, *Schets der staatkundige betrekkingen tussen de Republiek der Verenigde Nederlanden en het koninkrijk Pruisen tot het huwelijk van Prins Willem V 1701-1767*, Amsterdam 1873; voor wat betreft het regionale aspect: E. von Schaumberg, König Friedrich I und der Niederrhein, in: *Zeitschrift für preußische Geschichte und Landeskunde* 15 (1878) 303-367; 551-601; 16 (1879) 176-291; G.W. Sante, Die kürpfälzische Politik des Kurfürsten Johann Wilhelm vornehmlich im spanischen Erbfolgekrieg 1690-1716, in: *Historisches Jahrbuch* 44 (1924) 16-64; A.M.J.A. Berkvens, De instelling van het Staats Interimbewind in het Overkwartier, in: *PSHAL* 123(1987) 146-161.

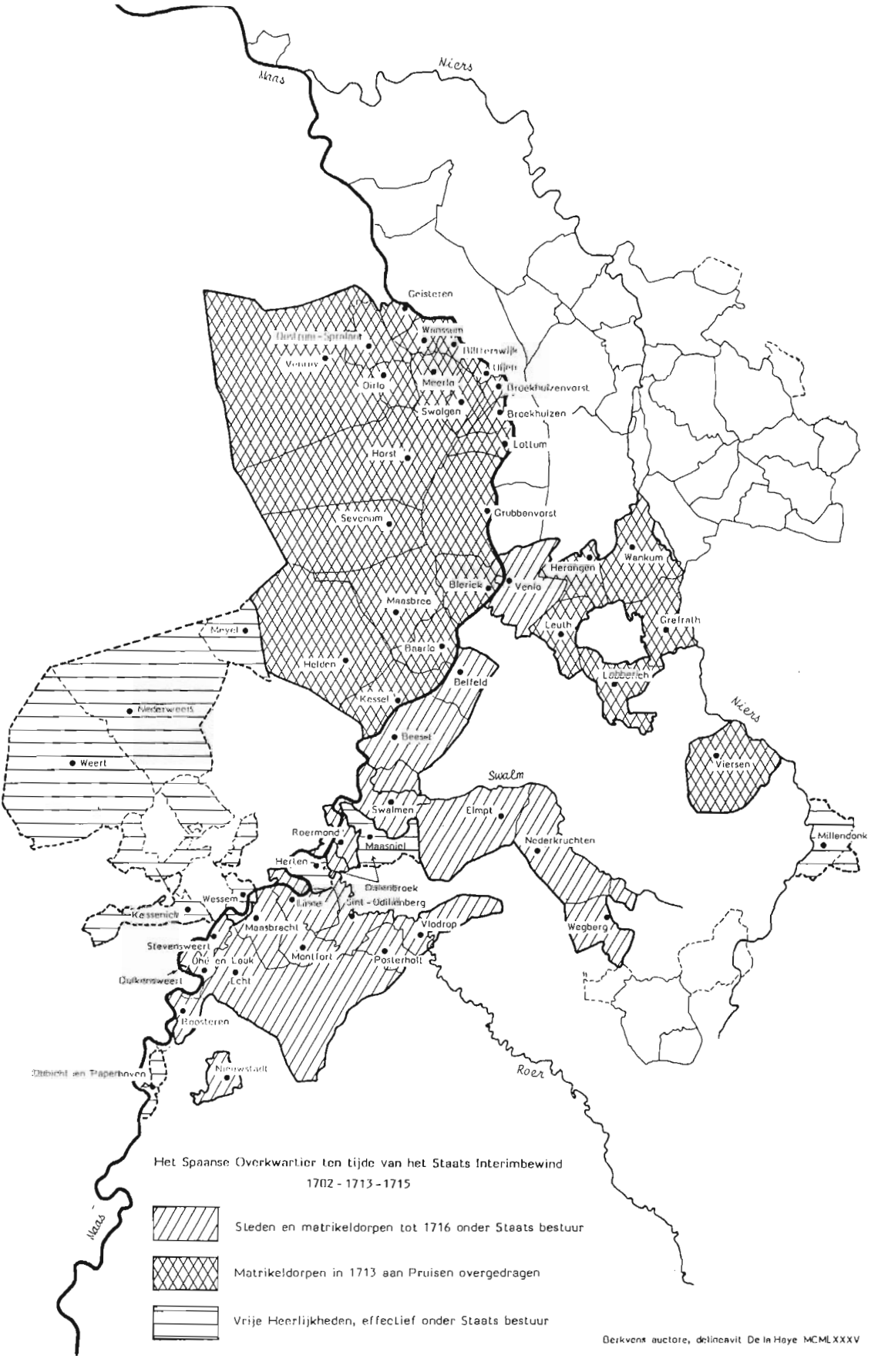

Het Spaanse Overkwartier ten tijde van het Staats Interimbewind

1702 - 1713 - 1715

Steden en matrikeldorpen tot 1716 onder Staats bestuur

Matrikeldorpen in 1713 aan Pruisen overgedragen

Vrije Heerlijkheden, effectief onder Staats bestuur

Berkvens auctore, delineavit De la Haye MCMLXXXV

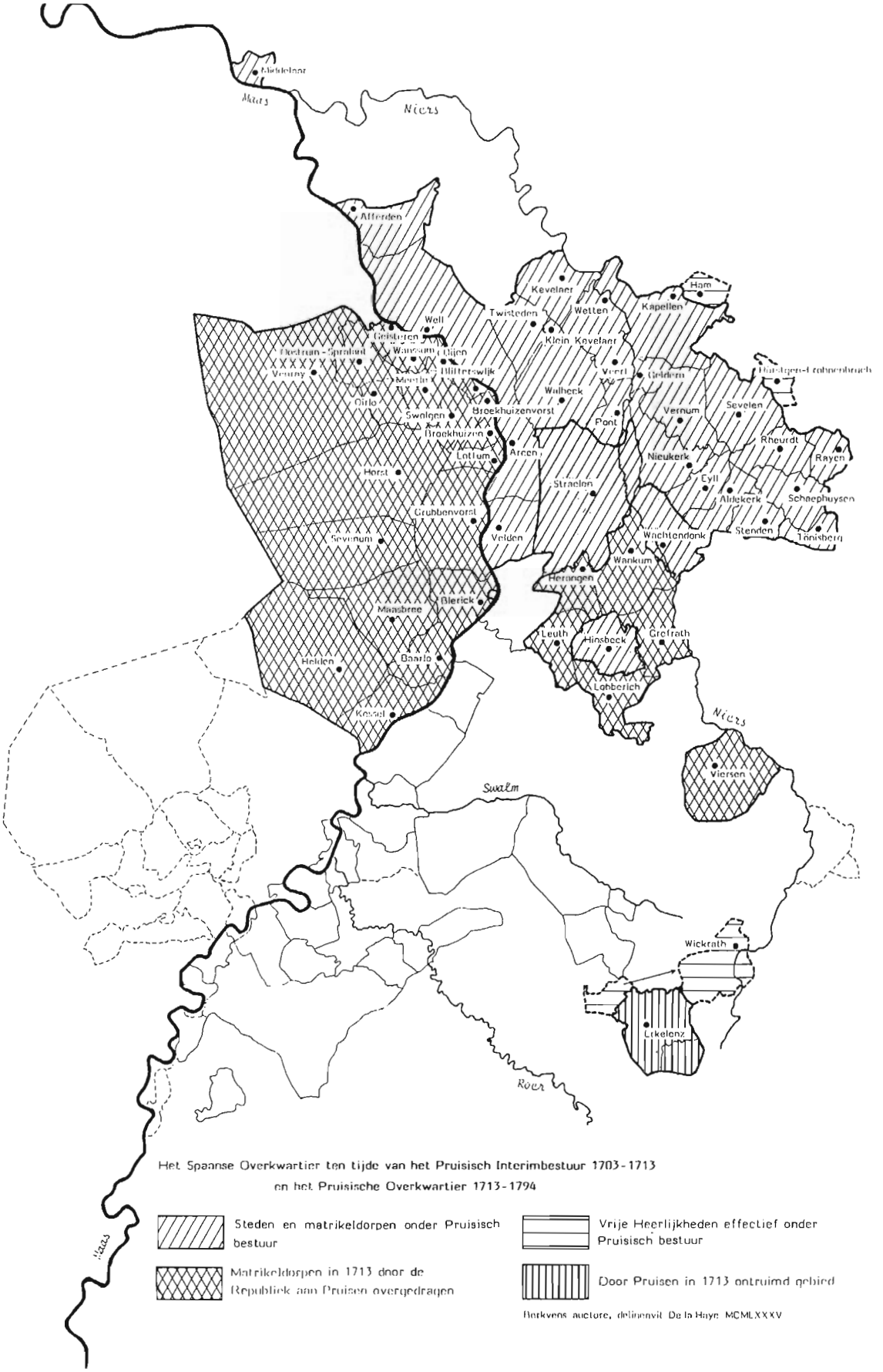

Het Spaanse Overkwartier ten tijde van het Pruisisch Interimbestuur 1703-1713
en het Pruisische Overkwartier 1713-1794

Steden en matrikeldorpen onder Pruisisch bestuur

Matrikeldorpen in 1713 door de Republiek aan Pruisen overgedragen

Vrije Heerlijkheden effectief onder Pruisisch bestuur

Door Pruisen in 1713 ontruimd gebied

Barkvens auctore, delineavit. De la Haye MCMLXXXV

Hoofdstuk I

TERRITORIUM

Tijdens de Spaanse Successie-oorlog is Spaans Gelre in de periode oktober 1702 — december 1703 ten dele door de Republiek en ten dele door Pruisen bezet. Dientengevolge werd het contact van het gewestelijk bestuur met de centrale instellingen in Brussel voor geruime tijd verbroken.

Eerst tegen het einde van 1704 zijn de onderlinge verhoudingen tussen de bezettende mogendheden zodanig uitgekristalliseerd, dat men in het Overkwartier feitelijk een Staatse en een Pruisische zone kan onderscheiden. Dat de Republiek en Pruisen elkaar tot in 1706 op diplomatiek niveau de zeggenschap over delen van het Overkwartier bleven betwisten, doet hieraan niets af.

Het door de Pruisen bezette gedeelte van het Overkwartier omvatte uiteindelijk naast stad en ambt van Geldern, de ambten Straelen en Wachtendonk, het dorp Hinsbeck in het ambt Kriekenbeck, Erkelenz, Middelaar, Afferden, Well, Arcen, Velden en Lomm, Rayen en Klein-Kevelaer, alsmede de vrije heerlijkheden Hamb en Hörstgen-Frohnenbruch.[2]

De Staten-Generaal oefenden op de linker-Maasoever het gezag uit in het land en ambt van Kessel en in de vrije heerlijkheden Meijel, Weert, Wessem en Nederweert. Rechts van de Maas behoorden, naast de vestingen Roermond, Stevensweert en Venlo, het ambt van Montfort, de dorpen Brempt, Over- en Nedercruchten en Wegberg in het ambt van Erkelenz, het ambt Kriekenbeck, met uitzondering van Hinsbeck, en de vrije heerlijkheden Dalenbroek en Obbicht en Papenhoven tot hun machtsgebied.

---

[2] L.A.H. Peters, Pruisisch Gelder in de achttiende eeuw. Enige aspecten van bestuur en volkshuishouding, in: *PSHAL* 105/106 (1969/70) 125-204, blz. 133; Fr. Nettesheim, *Geschichte des Stadt und des Amtes Geldern*, Kevelaer 1963², blz. 242; H. Holthausen, *Verwaltung und Stände des Herzogtums Geldern preußischen Anteils im 18. Jahrhundert*, Geldern, 1916, blz. 4; A.M.J.A. Berkvens, De memorie van Gerard Pallant als kenbron voor de bestuursgeschiedenis van het Spaanse Overkwartier van Gelre ten tijde van het Staats Interimbewind 1702-1715, in: *PSHAL* 121 (1985) 104-145, blz. 127, § 101-104.

Deze voorlopige verdeling van het Overkwartier bleef wezenlijk onveranderd tot aan de Vrede van Utrecht in 1713.

Op 2 april 1713 kwam te Utrecht een verdrag tot stand tussen de keizer en de koning van Pruisen, waarbij de eerste ten gunste van de laatste afstand deed van de soevereiniteit over een deel van het Overkwartier. Het betrof de reeds sinds 1703 door Pruisen bezette gebieden, met uitzondering van Erkelenz, alsmede de ambten Kriekenbeck en Kessel, met de bijbehorende heerlijkheden, die tot dan toe door de Staten-Generaal waren bestuurd. Deze nieuw verworven gebieden werden in de week van 19 tot 25 mei 1713 door de Pruisische gevolmachtigden Von Heiden en Von Hymmen namens de koning in bezit genomen.

Op 11 april 1713 werd, eveneens te Utrecht, een verdrag gesloten tussen Frankrijk, Engeland en de Republiek, waarbij o.a. de Zuidelijke Nederlanden, met uitzondering van het Pruisisch Overkwartier, voorlopig aan de Republiek werden overgedragen, met de bedoeling dat de Staten-Generaal deze gebieden aan Karel VI zouden afstaan, zodra er overeenstemming zou zijn bereikt over de oprichting van een barrière. Met deze regeling stemde de keizer in bij het op 6 maart 1714 door hem met Frankrijk gesloten verdrag van Rastatt.

Op grond van deze verdragen bestuurde de Republiek nog ruim twee jaar lang een deel van het Overkwartier. Pas nadat op 15 november 1715 bij het Barrièretractaat van Antwerpen tussen de Staten-Generaal en de keizer ook overeenstemming was bereikt over de territoriale aanspraken van de Republiek met betrekking tot het Overkwartier, werd op 28 februari 1716 het resterende gebied, omvattende de stad Roermond, de dorpen Swalmen en Asselt, Elmpt, Brempt, Overcruchten, Nedercruchten en Wegberg, alsmede de vrije heerlijkheden Meijel, Weert, Wessem, Nederweert, Dalenbroek, Obbicht en Papenhoven, door de Republiek aan het huis van Oostenrijk overgedragen. De Staten-Generaal behielden voor zichzelf de stad Venlo, de forten St.-Michiel en Stevensweert en het ambt Montfort met uitzondering van Swalmen en Elmpt.[3]

Erkelenz werd onmiddellijk na de ontruiming door Pruisen in 1713 door Gulik bezet, in anticipatie op de uitvoering van het verdrag van Frankfurt. Eerst in 1719 volgde de formele overdracht door Karel VI als hertog van Gelre.[4]

---

[3] L.A.H. Peters, Pruisisch Gelder in de achttiende eeuw, blz. 131-136; H. Holthausen, *Verwaltung und Stände des Herzogtums Geldern preußischen Anteils*, blz. 14-18.

[4] J.J. de Wit, A.J.A. Flament, De vorming der heerschappijen op het grondgebied van Limburg of die zich daarover hebben uitgestrekt, van de Romeinsche overheersing tot 1814-1817, in: *PSHAL* 47 (1911) 1-259, blz. 107-108.

Hoofdstuk II

INSTELLINGEN

Waar we over het bestuur van het door Pruisen bezette gedeelte van het Overkwartier althans nog enigzins zijn ingelicht,[5] ontbreken studies met betrekking tot het Staats-bezette Overkwartier in de periode 1702-1716 vrijwel volledig. Doordat in het archief van het Hof van Gelre voor deze periode geen consultboeken voor handen zijn, en de Staten van het Overkwartier in dit deel van het Overkwartier niet langer functioneerden, is men voor informatie over het gewestelijk bestuur voornamelijk aangewezen op externe bronnen. Het hierna volgende is daarom voornamelijk gebaseerd op algemene literatuur over de generaliteit en haar organen, ten aanzien van het Overkwartier aangevuld vanuit de gedrukte resoluties van de Staten-Generaal en specifieke archivalia uit de archieven van de Staten-Generaal en de Raad van State.[6]

Het Staats-bezette Overkwartier werd als garantie voor de financiële vorderingen van de Republiek ten laste van de erfenis van Karel II "provisioneel" als generaliteitsland bestuurd.[7] Als voornaamste kenmerk van dergelijke generaliteitslanden geldt, dat zij niet als zichzelf vertegenwoordigende, soevereine gebiedsdelen werden aangemerkt. De generaliteit matigde zich er krachtens verovering de soevereiniteit aan en droeg de uitoefening ervan op aan haar organen, de Staten-Generaal en de Raad van State. In

---

[5] Zie hiervóór noot 2.

[6] S.J. Fockema Andreae, *De Nederlandse Staat onder de Republiek*, Amsterdam 1975[7] (KNAW, Verhandelingen Afd. Letterkunde Nieuwe Reeks deel LXVIII nr. 3); S.J. Fockema Andreae en H. Hardenberg, *500 jaren Staten-Generaal in de Nederlanden*, Assen 1964; C.W. vander Pot, *Bestuurs- en rechtsinstellingen der Nederlandse Provinciën*, Zwolle 1949; A.Th. van Deursen, Staatsinstellingen in de Noordelijke Nederlanden 1579-1780, in: *NAGN* 5.350-387; A.Th. van Deursen, De Raad van State onder de Republiek 1588-1795, in: *Raad van State 450 jaar*, 's-Gravenhage 1981, blz. 47-91.

[7] Met betrekking tot de verwerping van de mogelijke alternatieven — bestuur van het Overkwartier namens de keizer of hereniging met Gelderland — zie: A.M.J.A. Berkvens, De instelling van het Staats Interimbewind in het Overkwartier 7 oktober 1702 — 24 april 1703, in: *PSHAL* 123 (1987) 146-161.

de generaliteitslanden vervulden de Staten-Generaal zowel de rol van de landsheer als die van de gewestelijke staten. Zij fungeerden er als hoogste bestuurder, wetgever en rechter. Het uitvoerend bestuur was er in beginsel opgedragen aan de Raad van State. De politieke besluitvorming was echter voorbehouden aan de Staten-Generaal.

Ten behoeve van het bestuur van het Overkwartier stelden de Staten-Generaal uit haar midden een vaste commissie in. Deze commissie van *Gedeputeerden tot de zaken van het Overkwartier* wordt in december 1702 voor het eerst in de gedrukte resoluties van de Staten-Generaal genoemd.[8] Zij werd belast met de voorbereiding van de politieke besluitvorming terzake van bestuurlijke aangelegenheden betreffende het Overkwartier, die ter kennis kwamen van Haar Hoog Mogenden. De leden van de commissie traden daartoe regelmatig met de Raad van State, maar ook met de gevolmachtigd minister van Pruisen in Den Haag in overleg. Dergelijke "conferenties" met de Raad van State betroffen vooral de financiële en militaire aangelegenheden, die de specialiteit van de Raad van State uitmaakten.[9] In het overleg met de gevolmachtigd minister van Pruisen stonden aanvankelijk onderhandelingen ter beperking van militaire overlast en nadien over de verdeling van de inkomsten van het Overkwartier centraal.[10] Desgewenst konden de Gedeputeerden tot de zaken van het Overkwartier functionarissen naar 's-Gravenhage ontbieden om hen bij hun beraadslagingen terzijde te staan.[11]

---

[8] In RSG 1702.1077 (14 december) wordt gerefereerd aan een commissoriale resolutie van de Gedeputeerden tot de zaken van het Overkwartier van 14 october 1702.

[9] Op verzoek van de Raad van State werd door de Staten-Generaal bij resolutie van 30 januari 1703 besloten tot instelling van een "conferentie op't stuk van de middelen van het Overquartier" (RSG 1703.107).
Bij resolutie van de Staten-Generaal van 17 april 1703 werd een verzoek van de gedeputeerden van de Staten van het Overkwartier met betrekking tot de armlastigheid van het Overkwartier ten gevolge van overlast van Lunenburgse en Brandenburgse troepen, ten fine van rapport overgegeven aan een conferentie van Gedeputeerden tot de zaken van het Overkwartier en gecommitteerden uit de Raad van State (RSG 1703.431).
Bij resolutie van 10 mei 1703 werd een klacht van de thesaurier-generaal Hop, over een niet geautoriseerde heffing van de Onraad, door de gedeputeerden van de Staten van het Overkwartier eveneens ten fine van onderzoek en rapport aan een dergelijke conferentie overgedragen (RSG 1703.520).

[10] Onderhandelingen over de beperking van militaire overlast werden gevoerd door een conferentie bestaande uit gedeputeerden tot de militaire zaken, gecommitteerden uit de Raad van State en de gevolmachtigd minister van Pruisen in 's-Gravenhage. Cf. RSG 1703.580; 606; 627; 726; 801.

[11] Bij resolutie van 15 december 1704 besloten de Staten-Generaal goed te vinden, dat vertegenwoordigers van het Hof en van de magistraat van Roermond naar Den Haag zouden worden ontboden om door de Gedeputeerden tot de zaken van het Overkwartier gehoord te worden naar aanleiding van hun geschil over het provisioneel reglement van 29 februari 1704, dat door het Hof aan de magistraat van Roermond was opgelegd (RSG 1704.1371). Bij resolutie van 20 december 1704 werd goedgevonden, dat de regenten van Dalenbroek en het Hof elk één à twee gecommitteerden zouden zenden ten einde gehoord te worden over hun meningsverschil met betrekking tot de fiscale exemptie van de heerlijkheid (RSG 1704.1387).

Indien uitzonderlijke omstandigheden dit noodzakelijk maakten, gingen de Staten-Generaal incidenteel over tot een "bezending" naar het Overkwartier. Aldus werd in 1706 een reizende commissie, bestaande uit de heren Van Welderen, De Lange, Van Wellant en Du Tour naar het Overkwartier gezonden, ten einde zich ter plaatse van de bestuurlijke perikelen op de hoogte te stellen en voorstellen te doen tot redres.[12] In 1712 werden de commissarissen-deciseurs Allard van Burum en Johan Beeldsnijder van Steenbergen, naast hun gewone werkzaamheden te Maastricht, ook nog belast met de oplossing van competentiegeschillen tussen het Hof van Gelre en de magistraat van Roermond.[13] Een structurele taak in het bestuur van het Overkwartier vervulden de commissarissen-deciseurs echter niet.

Ook binnen de Raad van State werd de ter uitvoering van de resoluties van de Staten-Generaal noodzakelijke besluitvorming voorbereid in (vaste) commissies. Indien de implementatie van besluiten een bezending naar het Overkwartier noodzakelijk maakte, werd deze taak toevertrouwd aan de *Gecommitteerden langs de Maas*.[14]

De voor besluitvorming benodigde informatie bereikte de Staten-Generaal overwegend in de vorm van adviezen van de betrokken organen, zoals het Hof van Gelre, of de magistraten van Roermond en Venlo. Daarnaast won men ook wel rechtstreeks advies in bij hoge ambtenaren zoals de momboir of de ontvanger-generaal van het Overkwartier.

In verband met de capitulaties van Venlo (23 september) en van Roermond (7 october 1702) troffen de Staten-Generaal onmiddellijk een aantal voorlopige maatregelen ten aanzien van het bestuur van het bezette Overkwartier. De Raad van State ontving de opdracht zich te informeren terzake van de inkomsten van het Overkwartier "ondertusschen op de goede administratie sonder veranderinge de noodige ordre stellende". Het College ter Admiraliteit op de Maze werd belast met de inning van in- en uitgaande rechten, waartoe de zittende ontvangers bij provisie werden gecontinueerd.[15]

---

[12] ARA I, SG 8998.

[13] ARA I, SG 9007.

[14] Op 17 maart 1703 besluit de Raad van State het verbaal van de ontvangers Van Vrijbergen en Van der Helst, betreffende de financiën van het Overkwartier, mee te geven aan de "Gecommitteerden langs de Maas", Ms. Resoluties RvS 1703 I, fol. 524'-525' (RANBr, Collectie Rijksarchief, nr. 255). RSG 1703. 313 (19 maart) noemt de thesaurier-generaal Hop als een van de gecommitteerden van de Raad van State "dewelcke gaen nae het Overquartier van Gelderlandt". De werkzaamheden van de commissie te Roermond werden door een "commissaris" van de hertog van Gulik nauwlettend in de gaten gehouden (Briefwisseling Heinsius II.125). Op 23 april 1704 werd een verzoek om afslag van de bede aangehouden in afwachting van "de komste van de heeren gecommitteerden van den Raedt van State, jonghst geweest zijnde in het Overquartier van Gelderlandt" (RSG 1704.458).

[15] RSG 1702.862 (5 october).

Ter voldoening van deze resolutie zond de Raad van State met bekwame spoed een commissie naar het Overkwartier, bestaande uit de heren Van Vrijbergen en Van der Helst, die werd belast met een onderzoek naar de inkomsten van het bezette gebied.[16] Op basis van hun bevindingen werden de noodzakelijke besluiten genomen om de inning van in- en uitgaande rechten en de afdracht van de inkomsten van de diverse ontvangers en rentmeesters veilig te stellen.

Nadien ontvingen de commissarissen-deciseurs Van Bleiswijck en Becker bij resolutie van 4 december 1702 opdracht, op de terugreis vanuit Maastricht, Roermond aan te doen en er zich te oriënteren met betrekking tot het gewestelijke bestuur.[17]

De regering van de Staten-Generaal in het Overkwartier zag zich van den beginne af aan geconfronteerd met omvangrijke problemen. In de eerste plaats was daar het probleem van de legitimiteit van het gezag: keizerlijke commissarissen waren in het Overkwartier actief met de opdracht gewestelijke en lokale besturen namens de keizer te beëdigen.[18] Maar vooral was er het probleem van de Pruisische concurrentie. De koning van Pruisen maakte op grond van de verovering van Geldern in december 1703 aanspraak op een groot deel van de inkomsten van het Overkwartier.[19] Bovendien wilde Zijne Majesteit medezeggenschap ten aanzien van het Hof van Gelre te Roermond, voor wat betreft de rechtspraak in het Pruisisch-bezette Overkwartier.[20] De onderhandelingen over de Pruisische eisen vroegen op diplomatiek niveau tussen 1704 en 1706 veel aandacht van de gedeputeerden tot de zaken van het Overkwartier en de gecommitteerden uit de Raad van State, en beletten een adequate regeling van het "domestique" bestuur.

Dientengevolge kreeg het Staatse bestuur in het Overkwartier, na een vliegende start in 1702, tussen 1703 en 1706 slechts op moeizame wijze nader gestalte.[21]

---

[16] De commissie van Van Vrijbergen en Van der Helst werd ter voldoening van de resolutie van de Staten-Generaal van 5 october 1702 (RSG 1702.862) op 6 october 1702 door de Raad van State ingesteld (Ms. res. RvS 1702, fol. 612r; RANBr, Coll. Rijksarchief nr 254); voor het verbaal van de commissie zie: ARA I, RvS 2178.

[17] RSG 1702.1077; voor het verbaal van deze commissie, zie: ARA I, SG 8996. Op 22 januari 1703 werd dit verbaal ter griffie gedeponeerd (RSG 1703.73).

[18] Met betrekking tot de "kwestie der keizerlijke commissarissen", zie: A.M.J.A. Berkvens, De instelling van het Staats Interimbewind in het Overkwartier 7 oktober 1702 — 24 april 1703, in: *PSHAL* 123 (1987) 146-161.

[19] RSG 1704.379 (9 april); RSG 1706.1008 (4 augustus); 1010 (9 september); 1150 (14 october).

[20] RSG 1704.395 (14 april); 483 (2 mei); RSG 1704.557 (17 mei).

[21] In een missive aan de Staten-Generaal van 23 november 1703 klaagt de Raad van State, dat het dringend nodig is "ordre te stellen op de domestique regeringhe van't Overquartier, dewijl alles hoe langer hoe meer in confussie liep tot ondienst en tot disrespect van den Staet." (RSG 1703.1260). Bij resolutie van 17 mei 1704 werden de Gedeputeerden tot de zaken van het Overkwartier vermaand "om de besoignes over het stellen van ordre op de regeeringe van het Overquartier van Gelderlandt, met den aenkleven van dien, ten spoedighsten by den handt te nemen, ten eynde te brengen, ende van alles mede alhier ter vergaderinge rapport te doen." (RSG 1704.557). Op 16 juni

Bezien wij in het kort de voornaamste veranderingen in de bevoegdheden van de gewestelijke bestuursorganen, het Hof van Gelre en de Staten van het Overkwartier.

1. Hof van Gelre

In de periode october 1702 — februari 1706 fungeerden in het Staats-bezette Overkwartier geen stadhouder en geen kanselier. Zowel de stadhouder Philips Emanuel van Horn, als de kanselier Philips François van Varick hadden na de capitulatie van Roermond op 7 october 1702 het Overkwartier verlaten. Hun functies werden door de Staten-Generaal onvervuld gelaten. Aldus bestond het Roermondse Hof in deze periode uit twee raden costumier en vier à vijf raden ordinaris, onder voorzitterschap van een eerste presiderende raad. Deze functie werd aanvankelijk vervuld door de raadsheer Henri Anthoine de Haan en na diens overlijden in 1707 door de raadsheer François Caspar van Hemselrode. Na het overlijden van raadsheer Jan Cornelis van Aefferden werd op 7 januari 1708 in de persoon van Jan Frans Corrège, in strijd met de privileges, een protestant tot raad ordinaris benoemd.[22]

Ten einde Gelderse gevoeligheden te ontzien, werden de raadsheren van het Roermondse Hof in officiële correspondentie aangeduid als de *Raden van den Hove geordonneert in't Overquartier des Vorstendoms Gelre, residerende tot Roermonde.*[23]

Bij de capitulatie van Roermond hadden de Staten-Generaal een voorbehoud gemaakt ten aanzien van het functioneren van het Hof. Op het verzoek van de aanwezige raadsheren, dat zij in hun functie zouden worden gehandhaafd en dat zij op dezelfde voet als te voren met de administratie van de justitie belast zouden blijven, was door de Staten-Generaal niet onmiddellijk in positieve zin beschikt:

1704 vragen de gedeputeerden van de provincie Utrecht opnieuw aandacht voor het feit dat in het Overkwartier het bestuur sedert de bezetting niet adequaat is geregeld. Zij dringen er op aan, "dat aan de ingezetenen in het gemelte Overquartier goede politie ende onvertogen reght ende justicie [zal] mogen worden geadministreerd." (RSG 1704.687). Op 10 october 1705 stellen de Gedeputeerden tot de zaken van het Overkwartier voor enige gedeputeerden naar het Overkwartier te zenden, ten einde een vaste voet te beramen, waarop het bestuur kan worden ingericht, voor zolang het bestuur in handen van HHM zal blijven (RSG 1705.1162). Hiertoe werd eerst bij resolutie van 9 februari 1706 besloten (RSG 1706.142).

[22] Cf. J.B. Sivré, *Leden en suppoosten van het Hof in het Overkwartier van Gelderland te Roermond 1580-1794*, RAL Ms. (1935). Ten aanzien van F.C. van Hemselrode zie: NNBW IX, 354 (J. Verzijl). In 1704 werd Van Hemselrode, als protégé van Henrietta Amalia van Nassau Dietz, door haar ten zeerste bij de raadspensionaris Antonie Heinsius aanbevolen (Heinsius, Briefwisseling III, 213, 239, 244). Voor zijn verdere carrière onder het Oostenrijkse bewind, zie hierna blz. 29. J.F. Corrège werd door zijn katholieke collega's als een vreemde eend in de bijt beschouwd. In 1710 beklaagde hij zich bij Heinsius over malversaties en partijschap binnen het Hof. Als remedie stelde hij voor een protestant (hijzelf?) tot kanselier te benoemen (Heinsius, Briefwisseling XI, 127, 206). In 1717 vertrok hij naar het Staatse Hof van Venlo.

[23] In 1703 werd een nieuw zegel ad causas in gebruik genomen met het randschrift: SIGILI : SVP : CONS : TETRACH : RVRÆ : DVC GEL . (Zie afbeelding op blz. 83).

La ville s' etant rendue, on se reserve la faculté de disposer des charges mentionnés dans cet article, et de continuer ou discontinuer ceux qui en sont revestus, comme on trouvera convenir.[24]

Ten gevolge van dit besluit werden de activiteiten van het Hof tot nader order opgeschort. Eerst nadat de nog aanwezige raadsheren op 13 april hadden laten weten, in het belang van de justitiabelen, voornemens te zijn hun rechterlijke taken te hervatten, "*tenzij HHM haer contrarie quamen te ordonneren*",[25] maakten de Staten-Generaal een einde aan de "surcheansie" van de justitie, die het gevolg van de capitulatie was geweest. Bij resolutie van 24 april 1703 besloten zij goed te vinden,

"... dat de voors. raden bij provisie ende tot Haar Hoog Mogende nadere dispositie, in hare functiën sullen worden gecontinueert, ende dat deselve in de naam van Haar Hoog Mogende de justitie sullen administreren, in saecken tot hare kennisse gehoorende.[26]

In de resolutie van 24 april 1703 was slechts sprake van de rechterlijke functie van het Hof. Deze werd (schijnbaar) hersteld. Ten aanzien van zijn taken op het gebied van bestuur en wetgeving werd niets bepaald. In de praktijk kan men echter constateren, dat de competentie van het Hof over de gehele linie in de hierop volgende periode aanmerkelijk werd gereduceerd, doordat de Staten-Generaal en de Raad van State bepaalde bevoegdheden aan het Hof onttrokken.

Waar in de periode 1665-1702 het Hof van Gelre, krachtens delegatie, maar ook *proprio motu,* een niet onbelangrijke hoeveelheid wetgeving tot stand had gebracht,[27] is er in de periode 1703-1716 nauwelijks sprake geweest van enige legislatieve activiteit van het Roermondse Hof. Werd ten tijde van Karel II nog twintig procent van de verordeningen door het Hof uitgevaardigd, in de periode van de Staatse bezetting was dit slechts zes procent. Vermeldenswaard zijn slechts de ordonnantie van 29 januari 1706 terzake van de betaling van hand- en spandiensten aan het leger, uitgevaardigd in opdracht van de Raad van State, de ordonnantie van 24 october 1711 terzake van "schatt-, huyl- ofte kwanselbier", de ordonnantie van 12 mei 1714 terzake van het kappen van meibomen, en tenslotte twee ordonnantiën terzake van vagebonden in 1715. Het merendeel van de wetgeving in deze periode werd door de Staten-Generaal of door de Raad van State rechtstreeks uitgevaardigd. De betrokkenheid van het Hof bij de totstandkoming is zeer gering geweest. Alleen in het plakkaat

---

[24] Capitulatie van Roermond, apostille op art. 21 (CTS 24.261).

[25] RSG 1703.421

[26] Over de voorgeschiedenis van deze resolutie zie: A.M.J.A. Berkvens, De instelling van het Staats Interimbewind in het Overkwartier 7 oktober 1702 — 24 april 1703, in: *PSHAL* 123 (1987) 146-161.

[27] Deel I, blz. 144-149.

van 12 januari 1713 wordt melding gemaakt van de adviserende rol van het Hof. Van uitoefening van het recht van vertoog[28] in deze periode blijkt niets.

De tussenkomst van het Hof in het wetgevingsproces had in deze periode vrijwel alleen betrekking op de afkondiging van de plakkaten die door de Generaliteit ten fine van publikatie werden toegezonden. Deze taak was ten gevolge van de Pruisische houding niet altijd even eenvoudig. Na de verovering van Geldern, weigerden "de officieren van het district van het ampt Gelder" plakkaten te publiceren "uyt vrese van daerdoor te incurreren ofte hun op te trecken de indignatie of ongenade van S.M. van Pruyssen ..."[29] Op 27 mei 1704 zag het Hof zich genoodzaakt te berichten, dat het ervan had afgezien het plakkaat van 10 mei 1704 ten fine van publikatie toe te zenden "na de plaetsen geoccupeert door de troupes van den koning van Pruyssen, als geïnformeert zijnde dat die aldaer niet aengenomen souden werden."[30] Op 21 november berichtte het Hof, dat de officier van Middelaar de plakkaten van 1 en 25 october 1704 had terug gezonden, met de mededeling "dat hij die niet hadde mogen accepteren, veel minder gehoorzamen aen enige ordres of placaten van HHM, nu of in het toekomende ..."[31] Aangenomen mag worden dat nadien door het Hof geen plakkaten meer werden gepubliceerd in het Pruisisch-bezette Overkwartier.

Het toezicht op de publikatie werd als van ouds uitgeoefend door de momboir. In 1714 blijkt dit toezicht te zijn verscherpt. Sedertdien wordt in de circulaire aan de de lokale overheden (opnieuw)[32] de bepaling opgenomen, dat deze

> "... binnen veertien dagen naer insinuatie deser door Ue. secretaris aen den raedt ende momboir van dit Overquartier pertinent relaes [zouden moeten] over senden, mit dagh ende date, dat de publicatie ende affixie bij de voors. ordonnantie geordonneert, effectivelijck is geschiedt."[33]

Dit verscherpte toezicht resulteerde in enkele processen van de momboir tegen nalatige officieren, o.a. in Herten en Maasniel[34] en in Nederweert.[35]

Voor wat betreft het bestuur, verloor het Hof een groot deel van zijn competentie, doordat de steden en dorpen zich aan het toezicht van het Hof onttrokken en niet door

---

[28] Deel I, blz. 159.

[29] RSG 1704.105 (2 februari), missive van Hof n.a.v. problemen met publikatie van plakkaat van 27 december 1703 (valse ducatons).

[30] RSG 1704.609 (30 mei).

[31] RSG 1704.1281 (24 november).

[32] Deel I, blz. 164.

[33] P 5, fol. 221.

[34] Cf. RSG 1714.1100 (1 november), verzoek van scholtis en regenten van Herten en Maasniel om remissie van een boete, opgelegd wegens het niet tijdig indienen van een relaas van publicatie i.v.m. de beide plakkaten van 24 februari 1714.

[35] CdG 152 (vonnisregister 1714/15), fol. 329-332.

de Staten-Generaal tot gehoorzaamheid verplicht werden. *De facto* werden de op de administratie van de politie betrekking hebbende artikelen van de kanselarij-instructie van 1609 (art. 18), het reglement van 10 mei 1619 (art. 9), het reglement van kleine revisie van 1613 (art. 2 en 3) en het reglement terzake van de administratie van de justitie van 1683 (art. 28) buiten werking gesteld.[36] Hetzelfde kan worden opgemerkt ten aanzien van de reglementen van 21 december 1680 en van 12 september 1682, voor wat betreft het toezicht van het Hof op de huishoudingen der gemeenten.[37]

Het op de reglementen van 1680 en 1682 gebaseerde recht van toezicht op de financiële huishoudingen der gemeenten strookte niet met de bestuurspraktijk in de Generaliteitslanden, alwaar deze taak was voorbehouden aan de Raad van State. Voor bemoeienis van het Hof met de huishoudingen der gemeenten was in de nieuwe constellatie daarom geen plaats. Bij resolutie van 19 mei 1703 werd aan de Raad van State nadrukkelijk de zorg toevertrouwd voor de inning van bede, subsidie en onraad, waaronder in de praktijk tevens werd begrepen de reglementerende en strafbevoegdheid als daaraan annex.[38] Dientengevolge kwam de toezichthoudende taak van het Hof impliciet te vervallen. Nadat door toedoen van de Raad van State op 29 april 1705 het plakkaat van 31 october 1695 met betrekking tot het aangaan van leningen door lokale overheden in de Generaliteitslanden ook in het Staats-bezette Overkwartier was ingevoerd, verloor het Hof bovendien het recht voor het aangaan daarvan octrooi te verlenen.[39] Wanneer de Staten-Generaal bij resolutie van 17 januari 1707 bepalen, dat de reglementen van 1680 en 1682 blijven dienen als basis van de belastinginning, dan is daarmee nog niet gezegd, dat dit ook opgaat voor de toezichthoudende taak van het Hof.[40]

De gevolgen hiervan voor de competentie van het Hof zijn vooral in relatie tot de grote steden van het Overkwartier zichtbaar geworden. Deze steden wilden in bestuurlijk opzicht niet langer aan het Hof "obtempereren" (gehoorzamen).[41]

De magistraten van Roermond en Venlo verzetten zich met succes tegen het door het Hof, na een proces van 24 jaar, bij vonnis opgelegde reglement van 29 februari 1704.[42] Door middel van dit reglement werden de jurisdictionele verhoudingen

---

[36] Cf. Memorie van Pallant, I § 71; zie ook Deel I, blz. 26, 50-52.

[37] Deel I, 72-77.

[38] In dit opzicht vertoont de regeling in het Staats-bezette Overkwartier een grote mate van gelijkenis met de situatie in Staats-Brabant. Cf. J.P.A. Coopmans, De reglementering van de Staatse Raad van Brabant, in: Th.E.A. Bosmans, e.a., *De Staatse Raad van Brabant en Landen van Overmaze in tweede termijn*, Assen / Maastricht 1989 (Brabantse Rechtshistorische Reeks 4) 1-22, blz. 7.

[39] Cf. de reglementen van 17 februari en van 20 december 1680.

[40] RSG 1707.61

[41] Memorie van Pallant, I § 111.

[42] CdG 146, fol. 15r-20r; zie ook G.H.A. Venner, Het Hoofdgerecht van Roermond, in: *PSHAL* 122 (1986) 32-92, blz. 34.

tussen scholtis en magistraat, onder meer met betrekking tot de bevoegdheid van de scholtis ten aanzien van het maken van onder strafsanctie te handhaven verordeningen, opnieuw vastgelegd. Bovendien werden er op voet van het reglement van 1682 regels gesteld ten aanzien van de stedelijke financiën.[43] Zowel Roermond als Venlo wendden zich door middel van verzoekschriften tot de Staten-Generaal en slaagden erin opschorting van het vonnis te verkrijgen, zonder dat het Hof in staat was dit te beletten. Hoewel deze affaire in december 1704 ter afdoening werd opgedragen aan de Gedeputeerden tot de zaken van het Overkwartier, was zulks in 1712 nog altijd niet geschied.[44]

Een ander voorbeeld van de consequenties van de tussenkomst van de Raad van State, ten nadele van de rechtsmacht van het Hof terzake van de domeinen, biedt het geschil van Joost Jan Roes en Bartel Clephas met Arnold Costerius als rentmeester van de domeinen van Nederweert over de molenpacht. In dit geschil moest het Hof, op grond van een resolutie van de Raad van State van 25 maart 1710, zich onthouden van kennisname der zaak, hoewel het op grond van de kanselarij-instructie van 1609 daartoe nadrukkelijk was gerechtigd. Het Hof verzocht daarom van de Staten-Generaal een uitspraak over de toelaatbaarheid van deze resolutie.[45]

Het wegvallen van het bestuurlijk toezicht van het Hof vergrootte de speelruimte van de lokale overheden. De misstanden die hiervan het gevolg waren, maakten in 1706 en 1712 mede de bezending van gedeputeerden uit de Staten-Generaal naar het Overkwartier noodzakelijk.

Ondanks de resolutie van 24 april 1703 bleef de rechtsmacht van het Hof ook anderszins niet onaangetast. Zoals uit het bovenstaande blijkt, verloor het Hof op het gebied van de bestuursrechtspraak terrein aan de Raad van State. Daarnaast bleken de Staten-Generaal regelmatig bereid ten detrimente van het Hof goedgunstig te beschikken op requesten waarbij werd verzocht op enigerlei wijze in te grijpen in de ordinaris rechtsgang. Regelmatig schortten zij vonnissen op, trokken de behandeling van zaken aan zich,[46] of verwezen deze naar andere gerechtshoven, zoals de Staatse Raad

---

[43] Memorie van Pallant, I § 68-83.

[44] ARA I, SG 9007, Verbaal van de gedeputeerden Allard van Burum en Johan Beeldsnijder van Steenbergen, HHM commissarissen-deciseurs te Maastricht, wegens hun zending naar het Overkwartier van Gelderland in verband met geschillen over de jurisdictie tussen het Hof en de magistraat van Roermond, 1712 aug. 12 — 1712 dec. 12. Hoewel de commissarissen-deciseurs opdracht hadden het geschil in der minne te schikken, zijn zij daar niet in geslaagd, aangezien partijen telkens nieuwe twistpunten bleven opwerpen.

[45] RSG 1710.422 (11 april); i.v.m. het verdere verloop van het geschil tussen beide molenpachters en rentmeester Costerius, zie RSG 1710. 800, 804 en 932.

[46] Bij resolutie van 15 december 1704 (RSG 1704.1371) werd de beslechting van het geschil tussen het Hof en de magistraat van Roermond over het reglement van 29 februari 1704 opgedragen aan de Gedeputeerden tot de zaken van het Overkwartier. Dezelfde weg werd bewandeld in een geschil tussen de momboir van het Overkwartier en de geërfden van Maasniel over de gemeenterekeningen

van Brabant[47] of het Hof van Gelre te Arnhem.[48] Protesten van de momboir, dat aldus de hoogheid van het Overkwartier werd verkort, werden daarbij genegeerd.[49]

In andere gevallen daarentegen werd de rechtsmacht van het Hof nadrukkelijk gesauveerd. Zo is het opmerkelijk, dat de Staten-Generaal het Hof hebben gehandhaafd in het recht van Grote Revisie, dat behoorde tot de voornaamste attributen van soevereine hoven, waar in het Pruisisch-bezette Overkwartier deze bevoegdheid in maart 1704 door Frederik I werd opgeëist en bij besluit van 19 maart 1705 aan de *Kommission zur Respizierung der geldernschen affaires* werd opgedragen.[50]

Ratione territorii werd de competentie van het Hof in deze periode niet alleen bedreigd door de activiteiten van het Pruisisch bestuur, maar ook door de machinaties van bezitters van vrije heerlijkheden, die zich aan zijn rechtsmacht trachtten te onttrekken. Pogingen daartoe werden onder meer door de vrijheren van Dalenbroek, Hamb, Millendonck, Obbicht en Weert ondernomen. Doordat het Hof en in het bijzonder de momboir op deze ontwikkelingen steeds zeer alert reageerden, is dit streven ten aanzien van Dalenbroek, Obbicht en Weert niet met succes beloond. Ter

---

(RSG 1704. 1174 (28 october); 1268 (21 november); 1387 (20 december). In 1706 prijkten beide geschillen nog altijd op de agenda van de HHM gedeputeerden die naar het Overkwartier waren gezonden.

[47] Op 26 september 1703 (RSG 1703.1035) ontvingen de Staten-Generaal een verzoek van Willem Mersels uit Lobberich. Deze verzocht opschorting van een vonnis van het Hof van Gelre ten gunste van ene Jan Weyer gewezen, en verwijzing naar de Staatse Raad van Brabant ter fine van revisie.

[48] In 1704 vernietigden de Staten-Generaal op verzoek van Frederik Johan baron van Baar, heer van Slangenburg, een vonnis, dat in 1697 door het Roermondse Hof was gewezen ten gunste van de heer van Arcen en verwees partijen naar het Hof van Gelre te Arnhem. Cf. RSG 1704, 272 (13 maart); 388 (11 april); 495 (3 mei).

[49] In augustus 1704 (RSG 1704.885) wezen de Staten-Generaal commissarissen uit de Staatse Raad van Brabant aan, ten einde in het proces van de erfgenamen Neymants tegen scholtis Arnold Costerius van Weert een decreet van de Schepenstoel van Aken ten uitvoer te doen leggen. Momboir Pallant protesteerde hiertegen, omdat — zijns inziens — op deze wijze de hoogheid van het Overkwartier geweld aangedaan zou worden. De Staten-Generaal negeerden zijn bezwaren en droegen hem op zich in de resolutie te schikken.

[50] Cf. RSG 1704.918 (11 augustus) *in re* Willem Geurtgens uit Lobberich; RSG 1704.1190 (1 november) *in re* Jan Engelbert Savelant uit Grefrath. Bij decreet van 22 maart 1704 heeft Pruisen de jurisdictie van het Hof voor wat betreft het Pruisisch-bezette Overkwartier hersteld, doch heeft daarbij ten aanzien van de revisie het volgende voorbehoud gemaakt:

> Se réserve neantmoins Sa Majesté ... particulièrement, la révision des sentences pour laquelle on s' adressera à ceux qui pour ce seront commis par Sa Majesté, pour en être disposé sous sa main et cachet royal, conformement au droit statutaire du pais, chacun entier en sa défence ou redire. (ARA I SG 5152)

Cf. Fr. Nettesheim, *Geschichte der Stadt und des Amtes Geldern*, blz. 250 en H. Holthausen, *Verwaltung und Stände*, blz. 7.

handhaving van de Gelderse rechten ten aanzien van Hamb[51] en Millendonck[52] ontbraken ten enenmale de mogelijkheden, aangezien zij zich binnen de Pruisische invloedssfeer bevonden. Daartegenover staat, dat men met hulp van het garnizoen van Stevensweert zelfs kans heeft gezien de rechtsmacht van het Hof van Gelre tijdelijk over Kessenich en Hunsel uit te breiden.[53]

Zorg voor het behoud van het eigen rechtsgebied bewoog het Hof in 1713 zijn diensten aan te bieden aan de koning van Pruisen, ten einde in het Pruisisch Overkwartier als Hof van Justitie te blijven fungeren.[54] Met eenzelfde oogmerk wendde het Hof zich in 1715 tot de Oostenrijkse gevolmachtigd minister, graaf van Königsegg, ten einde door diens diplomatieke tussenkomst de rechtsmacht van het Hof in het toekomstige Staatse Overkwartier veilig te stellen.[55] Zelfs na de sluiting van het Barrièretractaat heeft het Hof bij brief van 15 februari 1716 de Staten-Generaal opnieuw in overweging gegeven of het niet wenselijk zou zijn op de oude voet voort te gaan met de administratie van de justitie in de aan de Staten-Generaal toegewezen delen van het Overkwartier.[56]

Al deze pogingen zijn echter zonder resultaat gebleven. Op 22 januari 1714 werd te Geldern een *Justizcollegium* opgericht voor het Pruisisch Overkwartier.[57] En op 5 juni 1717 besloten de Staten-Generaal tot oprichting van het Staatse Hof te Venlo,[58] nadat zij reeds eerder aan de ambtman van Montfort en aan de magistraat van Venlo verboden hadden zich iets gelegen te laten liggen aan decreten van het Hof te Roermond.[59]

---

[51] RSG 1704.1122 (10 october).

[52] RSG 1712.523-524 (29 april); 1712.1154-1155 (15 october); 1713.20-21 (5 januari).

[53] Over de Staatse bemoeienis met Kessenich in deze periode, zie: A.M.J.A. Berkvens, De vrije rijksheerlijkheid Kessenich, van Brabants en Guliks leen tot Gelders "territoir", 1699-1715, in: *PSHAL* 122 (1986) 149-177. Op grond van de in Deel I gehanteerde soevereiniteitskriteria, kan Kessenich ten tijde van de Staatse bezetting in fiscaal en sedert 1711 ook in jurisdictioneel opzicht, tot het Overkwartier worden gerekend.

[54] *Acta Borussica. Denkmäler der preußischen Staatsverwaltung im 18. Jahrhundert. Behördenorganisation und allgemeine Staatsverwaltung.* Berlijn 1894-1912, 12 dln., deel I, blz. 302-305; Th.J. van Rensch, Het Hof van Justitie van Pruisisch Gelre, blz. 198.

[55] De raadsheren van het Hof streefden er naar, dat zij "... gehandhaafd mochten blijven, in de directie ende administratie van een geunieerde superieure justitie, op den oude voet in de Cancellerye aldaer geëstabileert." RSG 1715.345 (9 april); RSG 1715.896 (14 october).

[56] RSG 1716.134 (21 februari).

[57] Th.J. van Rensch, Het Hof van Justitie van Pruisisch Gelre, blz. 198.

[58] RSG 1717.502 (5 juni) en RSG 1717.560 (25 juni).

[59] RSG 1716.231 (20 maart); RSG 1716.304 (25 mei).

2. Staten

Over de Staten van het Overkwartier kunnen we kort zijn. Zoals in Deel I[60] reeds is aangegeven, berustte de autonomie van de Staten in belangrijke mate op het "Steuerbewilligungsrecht", alsmede op het bezit van eigen inkomsten in de vorm van de "onraadspenningen". Het Steurbewilligungsrecht van de Staten ging verloren toen de Staten-Generaal bij resolutie van 19 mei 1703 voor het Staats-bezette Overkwartier de praktijk van het consent bij vervanging invoerden. Doordat zij de Raad van State met de omslag en inning van bede, subsidie en onraad belastten en de Staten van het Overkwartier niet meer werden geconvoceerd, is "de domestique regeering van't quartier bij provisie [...] commen te cesseren."

In de praktijk bleken vooral de gedeputeerden van de Staten van het Overkwartier, die op grond van de reglementen van 1680 en 1682 een belangrijke rol vervulden bij de omslag en inning van bede, subsidie en onraad, eigenlijk niet gemist te kunnen worden. Veelzeggend is in dit verband het in 1706 gedane voorstel — naar analogie van de in het Pruisisch-bezette Overkwartier opererende commissarissen? — een aantal gecommitteerden uit de Raad van State permanent in het Overkwartier te detacheren,[61] dan wel enige gedeputeerden ad hoc door de Staten-Generaal te laten aanwijzen en deze met de financiële aangelegenheden van het gewest te belasten.[62]

Eerst de Vrede van Utrecht gaf hoop op herstel van de Staten. Art. 21 en 25 beloofden immers het herstel van onderdanen en colleges in hun oude rechten. Op grond van deze bepalingen richtte het Hof op 9 juni 1713 een verzoek tot de Staten-Generaal om de Staten van het Overkwartier in hun oude rechten te herstellen. Het verzoek werd door Haar Hoog Mogenden commissoriaal gemaakt en er gebeurde verder niets.

Dientengevolge zijn de pogingen om de Staten in hun oude rechten te herstellen tot het einde van de Staatse bezetting zonder resultaat gebleven.[63] Gedurende de periode october 1702 — februari 1716 werden de bevoegdheden van de Staten van het Overkwartier door de Raad van State uitgeoefend.

De toestand in het Staats-bezette Overkwartier wijkt in dit opzicht wezenlijk af van die in het Pruisisch-bezette Overkwartier, waar sedert 1704 te Geldern een Landdag werd beschreven en de oude vormen (schijnbaar) werden gerespecteerd.[64]

---

[60] Deel I, blz. 66-79.

[61] Memorie van Pallant I § 123.

[62] Preadvies van de Gedeputeerden die in 1706 naar het Overkwartier zijn geweest § 71 (mijn nummering).

[63] G.H.A. Venner, *Inventaris van het archief van de Staten van het Overkwartier van Gelder 1404-1794*, Maastricht 1980, blz. 34-35.

[64] H. Holthausen, *Verwaltung und Stände*, blz. 12.

Hoofdstuk III

WETGEVING

Zoals hiervóór reeds werd gezegd, kwam in de periode van de Staatse bezetting de legislatieve activiteit van het Hof van Gelre vrijwel geheel tot stilstand. De Staten-Generaal (89%) en in het kielzog daarvan de Raad van State (4%) fungeerden er als voornaamste wetgevers.

De in het Staats-bezette Overkwartier afgekondigde wetgeving kan men naar het beoogde geldingsgebied onderscheiden in plakkaten en resoluties die specifiek op het Overkwartier betrekking hadden (21%), en plakkaten en resoluties die golden voor het gehele gebied van de Generaliteit (79%).

Onder de verordeningen die specifiek op het Overkwartier betrekking hebben, nemen voorschriften met betrekking tot de financiële huishouding der gemeenten een voorname plaats in. In de eerste plaats moet hier worden gewezen op de resolutie van de Raad van State van 29 april 1705, waarbij werd besloten tot afkondiging van het generaliteitsplakkaat van 31 october 1695, krachtens hetwelk het lokale overheden verboden werd zonder permissie van de Staten-Generaal leningen aan te gaan onder verband van onroerende goederen der gemeenten. Op grond van deze verordening verkregen de rentmeesters der domeinen de bevoegdheid inzage te vragen van gemeenterekeningen en werd de Raad van State bevoegd verklaard geconstateerde onrechtmatigheden te vervolgen. Ook het plakkaat dat op 29 januari 1706, in opdracht van de Raad van State, op naam van de eerste presiderende en andere raden van het Hof in het Overkwartier werd uitgevaardigd, had betrekking op de lokale financiën. In dit plakkaat werd bepaald, dat de kosten van hand- en spandiensten niet morgentalsgewijs — zodat de lasten het zwaarst zouden drukken op de grote grondeigenaren — maar hoofdelijk zouden moeten worden omgeslagen. In dezelfde sfeer lag de resolutie van de Staten-Generaal van 17 januari 1707, waarin werd bepaald dat de reglementen van 1 februari 1680 en van 12 september 1682 zouden blijven dienen als basis voor de belasting-inning.

Een tweede onderwerp van overheidszorg was de inkwartiering van Pruisische militairen in het Overkwartier, waarvoor de Staten-Generaal en de Raad van State door middel van twee resoluties op 20 januari 1707 voorschriften gaven.

In 1709 werd door de Staten-Generaal in het Overkwartier door middel van de plakkaten van 22 juli en van 10 october een vorm van graandistributie ingevoerd, ten einde de graanschaarste, die het gevolg was van de vijandelijkheden met Frankrijk, te beteugelen.

Zorg voor de openbare orde in het Overkwartier kwam tot uiting in de resoluties van 25 maart 1703 en van 12 januari 1713, terzake van de bestrijding van vagebonden, beide uitgevaardigd op naam van de Staten-Generaal. Ook het Hof van Gelre vaardigde dienaangaande enkele verordeningen uit, zoals de al gememoreerde ordonnanties van 24 october 1711 (kwansel-, schat- en huylbier), 12 mei 1714 (meibomen), 21 februari en 24 october 1715 (vagebonden, straatschenders).

Opvallend door afwezigheid is de wetgeving met betrekking tot tollen en licenten. Op dit terrein hebben de Staten-Generaal in het Overkwartier niet innoverend willen optreden. Op advies van het College ter Admiraliteit op de Maze heeft men zich hier beperkt tot het herstellen van de voor de Republiek gunstige tarieven van 21 december 1680, 27 november 1682 en 14 januari 1683.[65]

De verordeningen die bestemd waren voor het gehele ressort van de Generaliteit stonden overwegend in verband met de Spaanse Successie-oorlog. Hetgeen natuurlijk nauwelijks verbazingwekkend te noemen is. Strategische in- en uitvoerverboden van paarden en graan, restricties van het handelsverkeer met de vijand en voorschriften met betrekking tot leger en marine bepaalden in belangrijke mate het beeld. In vergelijking met de periode van Karel II zijn er enkele opvallende verschillen aan te wijzen. Waar ten tijde van Karel II militaire aangelegenheden het onderwerp van 28.5% der verordeningen uitmaakte, was dit in slechts 10% der plakkaten van de Staten-Generaal het geval. Hetgeen er vermoedelijk op wijst, dat de desbetreffende verordeningen van de Staten-Generaal aanzienlijk effectiever zijn geweest. Opvallend is tevens de veel grotere omvang van de handelswetgeving: 29.6% in plaats van 18% ten tijde van Karel II.

In de eerste fase van de Spaanse Successie-oorlog werd een aantal plakkaten uitgevaardigd ten einde de uitvoer van paarden naar Frankrijk te beletten.[66] Op 11 mei 1703 volgde een samenhangend complex van maatregelen, die de handel op Frankrijk geheel-en-al zouden moeten lam leggen. Deze maatregelen betroffen zowel het postverkeer, de wisselhandel, de uitvoer, contrabande, de invoer van manufacturen,

---

[65] Deel I, blz. 326, 338-340; zie hierna de publicatie van 9 juli 1706.

[66] Resolutie van 16 december 1702, resolutie van 2 januari 1703.

alsook de invoer van wijn, zout en gewassen. Daarnaast werden regelmatig voorschriften gegeven met betrekking tot "commissievaarders" (kapers).[67]

Vanaf october 1708 stond vooral de graanhandel in het centrum van de legislatieve belangstelling, enerzijds vanuit strategische overwegingen en anderzijds wegens het optreden van langdurige schaarste. Door middel van de plakkaten van 24 october en van 3 november 1708 werd het eenieder verboden de Vlaamse steden, die door Frankrijk waren bezet, van levensmiddelen te voorzien. Bij plakkaat van 11 april 1709 werd de werking van dit verbod uitgebreid tot heel Frankrijk en Spanje. Vanaf juli 1709 zagen de Staten-Generaal zich genoodzaakt in het Overkwartier en in de Landen van Overmaas over te gaan tot graandistributie, ten einde een halt toe te roepen aan de lucratieve graansmokkel.[68] Nadien dreigde de graantoevoer naar de Republiek zelf te stagneren, wegens het uitbreken van besmettelijke ziekten in het Oostzee-gebied. Door middel van een reeks plakkaten trachtten de Staten-Generaal verspreiding van deze epidemie tegen te gaan en graanschaarste in de Republiek te voorkomen.[69]

Opmerkelijk is voorts de verordening van 31 october 1709, die aan Franse refugiés de mogelijkheid bood in de Republiek te ontkomen aan de rechtsgevolgen van de "mort civil", waartoe zij ten gevolge van hun vertrek uit Frankrijk van rechtswege waren vervallen.

Vanuit het Oostenrijkse Overkwartier bezien, heeft de wetgeving, die in de periode 1702-1715 op last van de Staten-Generaal in het Staats-bezette Overkwartier werd afgekondigd, geen blijvende betekenis gehad. De sedert maart 1716 in naam van Karel VI en diens opvolgers afgekondigde ordonnantiën refereren nimmer aan de in deze periode afgekondigde wetgeving. Aangenomen mag worden, dat — voor zover zij niet reeds ten gevolge van de Vrede van Utrecht overbodig was geworden — de wetgeving van de Staten-Generaal met ingang van 12 februari 1716 haar werking heeft verloren. In hoeverre dit beeld, voor wat betreft de speciaal ten behoeve van het Staats-bezette Overkwartier uitgevaardigde wetgeving met betrekking tot het inwendig bestuur en de openbare orde, ook voor Staats Opper-Gelder opgaat, zal nader onderzoek te zijner tijd moeten uitwijzen.

---

[67] Plakkaten van 20 juni 1704, 28 juli 1705, 29 april 1709.

[68] Zie ook plakkaten van 24 mei, 30 mei, 17 juni, 22 juli.

[69] Plakkaten van 23 augustus, 21 september, 10 october, 29 en 31 october 1709, 24 november 1710, 4 september 1711, 10 september, 8 october 1712 en 23 september 1713.

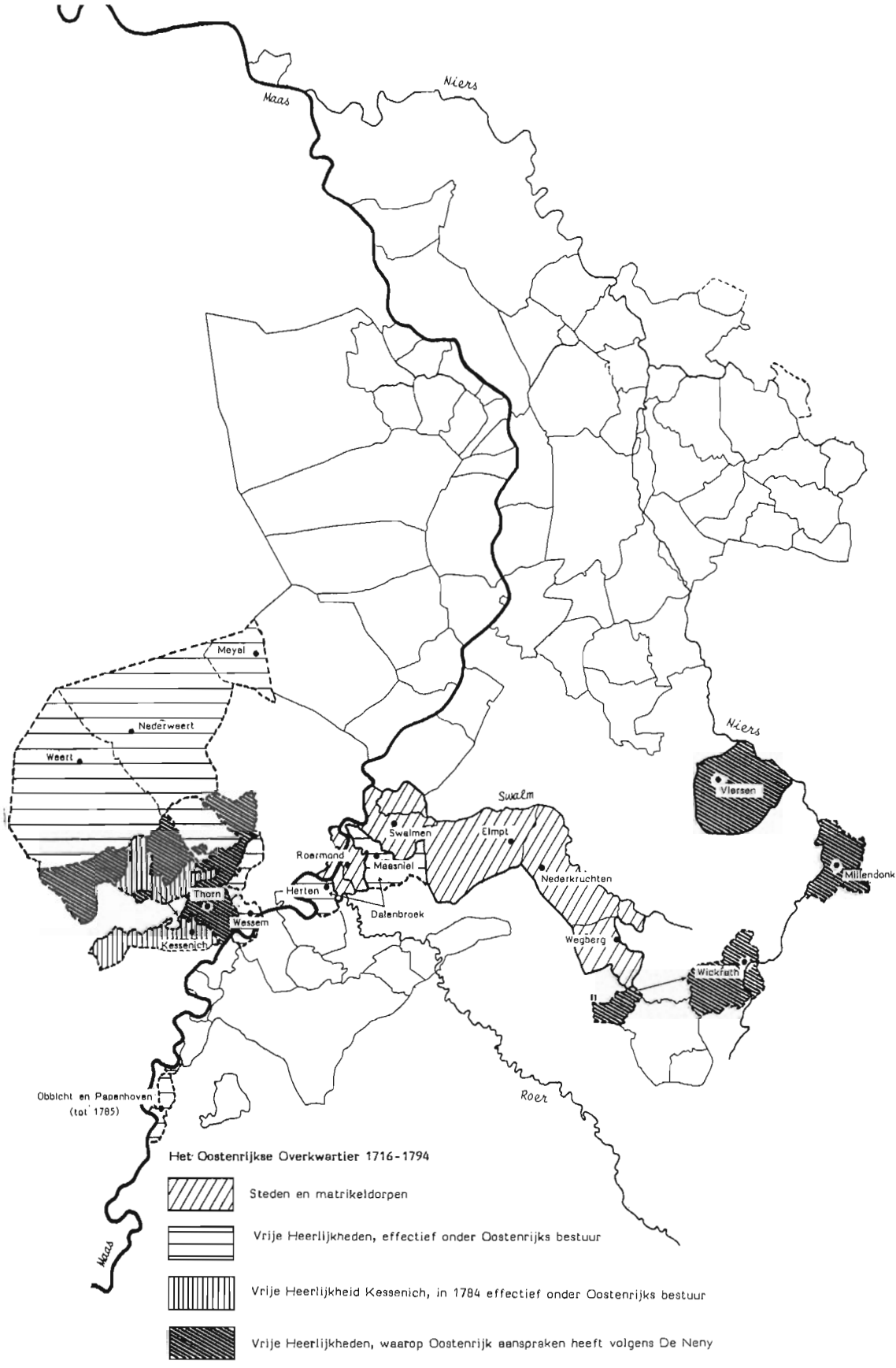
Maas
Niers
Meyel
Nederweert
Weert
Niers
Vlersen
Swalm
Swalmen
Elmpt
Roermond
Maesniel
Nederkruchten
Millendonk
Thorn
Herten
Dalenbroek
Wessem
Kessenich
Wegberg
Wickrath
Roer
Obbicht en Papenhoven
(tot 1785)
Maas
Het Oostenrijkse Overkwartier 1716-1794
Steden en matrikeldorpen
Vrije Heerlijkheden, effectief onder Oostenrijks bestuur
Vrije Heerlijkheid Kessenich, in 1784 effectief onder Oostenrijks bestuur
Vrije Heerlijkheden, waarop Oostenrijk aanspraken heeft volgens De Neny

OOSTENRIJKS GELRE
(28 februari 1716 — 14 november 1794)

Op 12 februari 1716 werd te Roermond de akte ter uitvoering van art. 18 van het Barrière-tractaat, waarbij de ambtenaren en officieren in het aan Oostenrijk terug te geven gedeelte van het Overkwartier van hun gedane eed werden ontslagen, in opdracht van de Edelmogende Heren Gedeputeerden tot de Zaken van de Barrière door het Hof gepubliceerd. Hiermede kwam een officieel einde aan de Staatse bezetting van het gewest.[1] Vervolgens duurde het nog tot 27 februari alvorens een legerafdeling onder bevel van baron Dalberg te Roermond arriveerde, waarna op 1 maart 1716 de graaf van Maldeghem, als commissaris van de gevolmachtigd minister tot de inbezitname van de Zuidelijke Nederlanden, de graaf van Königsegg, Oostenrijks Gelre voor Karel VI in bezit nam.[2]

---

[1] Akte van 18 januari 1716, zie ook G.H.A. Venner, *Inventaris van het archief van de Staten van het Overkwartier van Gelder*, blz. 36.

[2] J.B. Sivré, De Verdeeling van het Overkwartier van Gelderland, ten gevolge van den Utrechtsche Vrede en van het Barrière-traktaat, in: *De Maasgouw* 2 (1880) 237-238; 241-242.

Hoofdstuk I

TERRITORIUM

Een van de eerste kwesties die de aandacht vroegen van de keizerlijke commissaris, graaf van Maldeghem, was die van de juiste omvang van Oostenrijks Gelre. In de verdragen van Utrecht, Frankfurt en Antwerpen was weliswaar exact omschreven welke gedeelten van Spaans Gelre aan Pruisen, Gulik en de Republiek waren afgestaan, maar welk gebied nu precies voor Oostenrijk resteerde was in het vage gelaten.[3]

Nadat op 6 maart 1716 de magistraat van Roermond en de raadsheren van het Hof in handen van de graaf van Maldeghem de eed van trouw aan Karel VI, als hertog van Gelre, hadden afgelegd, volgden op 13 maart vertegenwoordigers van Weert, Cruchten, Wegberg en Brempt, Swalmen en Asselt en Elmpt. Op 27 maart gaven vertegenwoordigers van Nederweert, Wessem, Meijel, Obbicht en Dalenbroek acte de presence.[4] Pogingen ook andere gebieden bij Oostenrijks Gelre te betrekken bleven zonder resultaat.[5] En hoewel Erkelenz formeel pas in 1719 aan Gulik zou worden

---

[3] Bij brief van 7 maart 1716 verzocht de graaf van Maldeghem het Hof hem precies te informeren over de Vrije Heerlijkheden van het Overkwartier. Met name was hij geïnteresseerd in de eventuele mogelijkheid het ambt Viersen — een exclave van het ambt Kriekenbeck — als Vrije Heerlijkheid aan te merken (CB 10, fol. 1).

[4] CdG 9, fol. 52-59.

[5] Op 17 maart 1716 bracht het Hof aan de graaf van Maldeghem verslag uit over de ondernomen pogingen de jurisdictie van het Hof ten aanzien van de Vrije Heerlijkheden te continueren. De raadsheren verzoeken de graaf van Maldeghem de Vrije Heerlijkheden aan te schrijven en ze te dwingen tot nakoming van hun fiscale verplichtingen en tot onderwerping aan de rechtsmacht van het Hof (CB 10, fol. 2-4). In het archief van het Hof bevindt zich een "*Provisionele lijste der heerlijckheden dewelcke nogh soude sijn verbleven aan Sijne Keijserlijcke en Katholieke Majesteijt als hertog van Gelre niettegenstaende de twee leste tractaeten gemaeckt met Sijne Majesteijt van Pruijssen ende die Staten-Generaal, respective in de jaren 1713 ende 1715 ende met het Tractaet van Augborgh de anno 1548 met hetselve hertogdom sijn gesepareert van de Westphalische kreijts*" (Hof van Gelre, ongeordend). Uit deze lijst blijkt, dat men heeft overwogen à titre de Gueldre aanspraak te maken op (delen van) het graafschap Horn, Wickrath, Millendonck, Kessenich, Hamb, Hörstgen-Frohnenbruch, Limbricht, Vissersweert, Boxmeer en Thorn. Zie kaart blz. 22.

overgedragen,[6] was het gebied *de facto* reeds aan het Oostenrijks bestuur onttrokken,[7] op dezelfde wijze als het tevoren reeds sedert 1713 aan het Staatse gezag onttrokken was.[8]

Op grond van deze gegevens kan men daarom stellen, dat Oostenrijks Gelre bestond uit:

1. Delen van het oorspronkelijke Overkwartier van Gelre, te weten: Roermond, Swalmen en Asselt, Elmpt, Cruchten, Wegberg en Brempt;
2. De ten tijde van Karel II reeds tot het gouvernement Gelre behorende vrije heerlijkheden Weert, Wessem en Nederweert, Dalenbroek, Meijel, Obbicht en Papenhoven;
3. Te gelegener tijd te activeren aanspraken op Vrije Heerlijkheden "à titre de Gueldre", o.a. ten aanzien van delen van het graafschap Horn, Wickrath, Millendonck, Kessenich, Hamb, Hörstgen-Frohnenbruch, Limbricht, Vissersweert, Boxmeer en Thorn.[9]

---

[6] J.J. de Wit en A.J.A. Flament, De vorming der heerschappijen, blz. 108.

[7] Bij decreet van 2 juni 1716 verbood de hertog van Gulik de ingezetenen van Erkelenz nog langer plakkaten van het Hof van Gelre aan te nemen (CB 1, fol. 25).

[8] Zie hiervóór blz. 6.

[9] Met betrekking tot de territoriale aanspraken à titre de Gueldre, zie P.F. de Nény, *Mémoires historiques et politiques des Pays-Bas autrichiens*, Neufchatel 1784, blz. 263 (Viersen); appendix, blz. 31 (Wickrath), blz. 32 (Thorn), blz. 33 (Millendonck).

Hoofdstuk II

INSTELLINGEN

Vanaf de inbezitname van Oostenrijks Gelre in maart 1716 tot aan de officiële inauguratie van Karel VI als hertog van Gelre op 6 december 1719[10] verliep nog ruim drieëneenhalf jaar. In deze periode werd de bestuursinrichting van Oostenrijks Gelre opnieuw bezien in relatie tot de sterk gereduceerde oppervlakte van het gewest en werd de basis gelegd voor de regeringsvorm gedurende het Ancien Régime. Bezien wij in het hierna volgende de belangrijkste institutionele wijzigingen ten aanzien van Stadhouder, Hof en Staten.

1. Stadhouder

In de Oostenrijkse periode heeft het Overkwartier drie verschillende soorten van stadhouders gekend: de *provisionele stadhouder*, de *stadhouder honoris causa* en de *fungerend stadhouder*.

Bij akte van 2 april 1716 benoemde de gevolmachtigd minister Königsegg baron Dalberg tot provisioneel stadhouder van Oostenrijks Gelre. Ten einde te voorzien in "le bon régie et administration civile et militaire de cette province", werd hem opgedragen het gewest voorlopig te besturen, op dezelfde wijze als zijn voorgangers ten tijde van Karel II zulks hadden gedaan. Op 17 april 1716 heeft baron Dalberg "in den raede possessie ende sessie genoemen aen't hooft van de taefel."[11] Over de ambtsverrichtingen van baron Dalberg als stadhouder zijn verder niet veel bijzonderheden bekend. Wel was men blijkbaar te Roermond met zijn functioneren zeer content. Bij brief van 2 september 1716 heeft het Hof van Gelre zich tot de keizer gewend met het verzoek hem als stadhouder van Oostenrijks Gelre te handhaven,

---

[10] ROPBa 3.3.XIV; A.F. van Beurden, *Gedenkboek Roermond*, blz. 57, plaatste deze gebeurtenis ten onrechte op 6 december 1720; zie ook ASO 1069.

[11] CdG 3, fol. 62.

mede met het oog op de boedelscheiding, voortvloeiend uit de deling van het voormalige Spaans Gelre. In opdracht van de gevolmachtigd minister, beschreef hij op 24 februari 1717 de eerste vergadering van de Staten van Oostenrijks Gelre.[12] Vermoedelijk is dit tevens zijn laatste ambtsverrichting als stadhouder geweest. Voorjaar 1717 zal hij uit Roermond zijn vertrokken, aangezien hij op 16 augustus 1717 voor Belgrado is gesneuveld. Na zijn vertrek werd niet opnieuw een stadhouder benoemd. In de akte van 8 mei 1720, waarbij de inrichting van het Hof opnieuw werd geregeld, was van een stadhouder geen sprake meer.[13]

Eerst in 1727 werd in de persoon van de garnizoenscommandant, luitenant-kolonel Jean Maestro de Negretti, opnieuw een stadhouder benoemd. Deze ontwikkelde zich door omstandigheden al spoedig tot *stadhouder honoris causa*. Bij akte van 13 april 1727 had de landvoogdes Maria Elisabeth van Hongarije aan Maestro de Negretti toegekend "outre le pouvoir qu'il a par sa patente de commandant dans le militaire, l' authorité et la preéminence cij-devant attribuée au stadthouder dans le civil." Bij brief van 26 april verzocht het Hof hierop een nadere toelichting. Aangezien Karel VI bij akte van 8 mei 1720 de inrichting van het Hof van Gelre opnieuw had vastgesteld, en er in deze akte geen sprake meer was van een stadhouder, kon deze naar het inzicht van de raadsheren niet langer toegang hebben tot het Hof. Zij verzochten daarom de landvoogdes hen mede te delen, of Maestro de Negretti "doit avoir, en vertu de sa commission, entrée et voix déliberative en la decision des proces ventilants par devant ce conseil."[14] Zij waren kennelijk van mening, dat de landvoogdes niet de bevoegdheid had De Negretti tot voorzitter van het Hof te benoemen. Nadat de landvoogdes hen hierin nolens volens gelijk had gegeven, met als gevolg, dat Maestro de Negretti zich niet mocht inlaten met de jurisdictie, overspeelden kanselier en raden hun hand, door hem bij openbare plechtigheden, waarbij het Hof "en corps" aanwezig was, de voorrang te ontzeggen. Hetgeen hen op een reprimande van de Geheime Raad kwam te staan.[15] Toen vervolgens de Staten van het Overkwartier Maestro de Negretti ook nog de "erkentelijkheden" weigerden, die zij de stadhouder traditioneel verschuldigd waren, was de maat in Brussel vol. De landvoogdes "prit chaudement en main la cause"[16] van de ongelukkige stadscommandant: bij decreet van 21 april 1728 werd hem de titel van *stadthouder provisionel honoris causa* toegekend, alsmede het recht als vertegenwoordiger van de soeverein bij openbare gelegenheden op te treden en in die hoedanigheid de kanselier te vergezellen bij de petitie van de bede.[17] Desondanks

---

[12] ASO 1030, fol. 2.

[13] Zie hierna blz. 36.

[14] CdG 41, fol. 74-75.

[15] Depêche van 24 mei en 19 juni 1727 (Hof van Gelre, Briefwisseling 1727).

[16] J. Habets, Les gouverneurs des duchés de Limbourg et de Gueldre, in: *PSHAL* 14 (1877) 181-228, blz. 191.

[17] ARAB, Geheime Raad (Oostenrijkse periode) register 353, fol. 183.

geraakte Maestro de Negretti eind 1732 opnieuw in opspraak, toen hij, zonder medeweten van het Hof van Gelre, te Roermond een tweetal plakkaten terzake van desertie opnieuw wilde laten publiceren.[18] In 1737 tenslotte, vervulde hij een belangrijke rol bij de afkondiging van het diploma terzake van de oprichting van de *Provinciale Raad van het Hertogdom Gelre*.[19] Na het overlijden van Maestro de Negretti in 1738 heeft de centrale regering ervan afgezien, opnieuw een stadhouder honoris causa te benoemen.[20]

Strikt genomen was de opheffing van de functie van de stadhouder natuurlijk in strijd met het tractaat van Venlo. Ten einde de Gelderse gevoeligheden op dit punt te ontzien, werd bij speciale gelegenheden, die een meer persoonlijke vertegenwoordiging van de de soeverein noodzakelijk maakten, zoals de inauguratie van de landsheer, de kanselier of de eerste presiderende raad voorzien van een commissie als *fungerend stadhouder*. Ter gelegenheid van de plechtige inhuldiging van Karel VI als hertog van Gelre op 6 december 1719 werd de presiderende raad François Caspar van Hemselrode met deze titel vereerd.[21] Dezelfde eer viel in 1744 te beurt aan kanselier François de Baillet ter gelegenheid van de inauguratie van Maria Theresia.[22] Kanselier Willem Joost Luytgens vervulde deze functie in 1781 bij de inauguratie van Joseph II.[23] Anders dan Habets meende, was deze titel niet permanent. Hij gold alleen voor de plechtigheid van de inauguratie zelf.[24]

2. Kanselier[25]

Doordat de functie van stadhouder kwam te vervallen, werd de kanselier van het Hof van Gelre de belangrijkste bestuurlijke en rechterlijke functionaris van Oostenrijks Gelre. Bezien wij thans aan de hand van de benoemingsprocedures het belang, dat in de achttiende eeuw aan deze functionaris werd gehecht.

Na de overdracht van Oostenrijks Opper-Gelre aan Karel VI en de inbezitname van het gebied door de keizerlijk commissaris, de graaf van Maldeghem, werd François

---

[18] Hof van Gelre, Briefwisseling 1733 en OAR 29, fol. 37.

[19] Zie hierna blz. 36-38.

[20] ASO 1035, fol. 232v, besluit van 16 december 1739.

[21] ASO 1069, akte van inauguratie 6 december 1719.

[22] ASO 1070, akte van inauguratie 18 mei 1744.

[23] ASO 1071, akte van inauguratie 20 augustus 1781.

[24] J. Habets, Les gouverneurs des duchés de Limbourg et de Gueldre, in: *PSHAL* 14 (1877) 181-228, blz. 190, 191.

[25] Een eerdere versie van dit deel-hoofdstuk werd gepubliceerd in: *Maaslands Melange. Opstellen over Limburgs Verleden Dr. P.J.H. Ubachs aangeboden bij gelegenheid van zijn vijfenzestigste verjaardag*, Maastricht 1990 (Werken LGOG 14), blz. 55-65.

Caspar van Hemselrode, die tijdens de Staatse bezetting de functie van eerste presiderende raad had vervuld,[26] voorlopig in die hoedanigheid gecontinueerd. Het zou nog tot 1721 duren totdat hij tot kanselier zou worden benoemd. Het lange uitstel van zijn benoeming heeft te maken gehad met de voorbereiding van de bestuurshervorming van 1720.[27] Ook de forse reductie van het grondgebied heeft een rol gespeeld bij de overwegingen met betrekking tot de vraag, of het nog wel verantwoord was om voor zo'n klein territorium een soeverein hof met een kanselier in stand te houden. Ter gelegenheid van de inauguratie van Karel VI als hertog van Gelre in 1719 werd Van Hemselrode eenmalig voorzien van een volmacht als "fungerend stadhouder en kanselier", ten einde namens de vorst de gebruikelijke eden uit te wisselen met de Staten van het Oostenrijkse Overkwartier. Hij ontving toen eenmalig de bevoegdheid om een aantal taken te verrichten die voorheen waren voorbehouden aan de stadhouder of aan de kanselier, zoals het convoceren van de Staten, het afleggen van de eed, het ontvangen van de hulde van de Staten en het doen van de propositie van de bede.[28]

Nadat de Hoge Raad der Nederlanden te Wenen in mei 1720 te kennen had gegeven, dat het wenselijk zou zijn de bestuursinrichting van het Overkwartier zoveel mogelijk in de oude vorm te handhaven, werd de benoemingsprocedure voor het kanselierschap in augustus 1720 in werking gezet. De Raad van State heeft bij deze gelegenheid een voordracht opgemaakt, bestaande uit drie raadsheren van het Roermondse hof, met Van Hemselrode op de eerste plaats. Deze voordracht werd door de landvoogd, Eugenius van Savoie, toegezonden aan de Hoge Raad, waarna Van Hemselrode, die toen reeds 42 dienstjaren had, door Karel VI werd benoemd (17 maart 1721).[29] Op 23 april 1721 legde Van Hemselrode de kanselierseed af in handen van Augustus graaf d' Ognies, bisschop van Roermond, die daartoe door de gevolmachtigd minister speciaal was geautoriseerd. Door deze procedure kon worden vermeden, dat de bejaarde Van Hemselrode zich persoonlijk naar Brussel zou hebben moeten begeven om aldaar in handen van de gevolmachtigd minister de eed af te leggen, zoals het gebruik voorschreef.

Van Hemselrode overleed op 7 november 1721.[30] Drie raadsheren uit het Hof van Gelre boden zich aan om hem op te volgen. Er dienden zich — anders dan in de zeventiende eeuw[31] — geen kandidaten van buiten aan. De gevolmachtigd minister, markies De Prié, aarzelde echter om de voordracht van de Raad van State over te

---

[26] Zie hiervóór blz. 11.

[27] Zie hierna blz. 36.

[28] H. de l' Escaille de Lier, Aantekeningen ... , in "*Limburg*" 17 (1911), 304-317, t.a.p. 313-314.

[29] J. Lefèvre, *Documents concernant le recrutement de la haute magistrature dans les Pays-Bas autrichiens au dixhuitième siècle*, Brussel 1939, regest nr. 13, 16, 19-21. CdG 3, fol. 96.

[30] CdG 3, fol. 96.

[31] Deel I, blz. 35-42.

nemen, aangezien hij de kandidaten onvoldoende gekwalificeerd achtte. De landvoogd Eugenius van Savoye sloot zich aan bij het advies van De Prié om vooralsnog geen nieuwe kanselier te benoemen. Hij achtte het van belang opnieuw te overwegen of het niet de voorkeur zou verdienen om het Hof van Gelre zijn soevereine status te ontnemen en het Hof in te voegen in het appèlressort van de Grote Raad van Mechelen. De Hoge Raad der Nederlanden adviseerde uiteindelijk aan Karel VI om het Hof als Soevereine Raad te handhaven en er een kanselier te benoemen, gezien het staatkundig belang van de Vrije Heerlijkheden — Weert, Wessem, Nederweert, Dalenbroek, Meijel, Obbicht en Papenhoven — die met het Overkwartier waren verbonden.[32] Een goed beheer van de rechten die Karel VI aldaar op grond van zijn titel als hertog van Gelre toekwamen, maakte de benoeming van een gekwalificeerde kanselier noodzakelijk. De Hoge Raad besloot daarom Peter van Lom, tevoren burgemeester van Roermond en sinds 1720 raadsheer van het Hof, als kanselier voor te dragen op grond van zijn verdiensten voor het Huis van Oostenrijk. Van Lom werd door Karel VI benoemd bij patent van 3 maart 1723.[33] Hij legde op 3 april 1723 de eed af in de volle raad van het Hof van Gelre, die daartoe met het oog op de hoge leeftijd en de zwakke gezondheid van de kanselier door de gevolmachtigd minister, de markies van Prié, speciaal was gemachtigd.[34]
Na Van Lom's overlijden op 4 mei 1724 solliciteerden opnieuw drie raadsheren uit het Roermondse naar de vacante functie. De Raad van State heeft wel de belangstelling van mogelijke externe kandidaten gepeild, maar niemand bereid gevonden. Sinds de deling van het Overkwartier heeft de kanselarij te zeer aan belang ingeboet om voor lieden van de eerste garnituur nog interessant te zijn. De gevolmachtigd minister nam de aanbeveling van de Raad van State over en na consultatie van de Hoge Raad benoemde Karel VI Herman Jacob van den Bergh, de oudste raadsheer van het Hof, die door de Raad van State als eerste op de nominatie was geplaatst, op 18 september 1724 tot kanselier.[35] "A cause de son grand age et de ses infirmitéz", werd het hem vergund om de eed af te leggen ten overstaan van zijn collega's te Roermond (15 november 1724).[36]

Van den Bergh overleed op 20 december 1727. Opnieuw solliciteerden alleen raadsheren uit het Hof naar het kanselierschap. Als meest geschikte kandidaat werd aanvankelijk Jan Martin van Aefferden aangemerkt. De Geheime Raad bleek ten aanzien van diens kandidatuur echter niet geheel gerust. Men vroeg zich af, of hij — gezien zijn familierelaties — wel de meest geschikte persoon zou zijn om deze

---

[32] Zie Deel I, hfdst. 2.

[33] Lefèvre, *Documents*, regest nr. 25, 26, 28, 29; CdG 3, fol. 120.

[34] Acte van 26 maart 1723 (CdG 3, fol. 120).

[35] Lefèvre, *Documents*, regest nr. 30-33; CdG 3, fol. 135; Fam. Arch. Van den Bergh 45 (akte van benoeming).

[36] CdG 3, fol. 137, akte van Markies de Prié d.d. 26 september 1724.

belangrijke bestuursfunctie te bekleden. Zijn verwanten bekleedden namelijk vergelijkbare functies in Staats Opper-Gelder en in het Pruisisch Overkwartier. Frans Adam van Aefferden was eerste presiderende raad van het Hof van Venlo. Geurt Gillis van Aefferden, schout van Geldern, vervulde in het bestuur van Pruisisch Opper-Gelder de functie van "Economie-raad".[37] Men was bevreesd dat deze verwantschap een beletsel zou blijken te zijn bij het oplossen van de territoriale geschillen met de naburige territoria. Op grond van deze overwegingen werd Van Aefferden gepasseerd en benoemde de landvoogdes, Maria Elisabeth, Bernard Albert van Lom, die in 1724 tot raadsheer was benoemd in de plaats van Van den Bergh die toen tot kanselier was bevorderd. Bij de benoeming van Van Lom is de voorheen gebruikelijke consultatie van de Hoge Raad achterwege gebleven. Dit was mogelijk omdat Karel VI aan zijn zuster ruimere bevoegdheden had gedelegeerd dan aan haar voorganger Eugenius van Savoye.[38] Het patent van Van Lom werd in afwijking van die van zijn voorgangers uitgegeven te Brussel. Van Lom legde op 17 april aldaar de eed af in handen van de landvoogdes.[39]

Van Lom bleef kanselier tot aan zijn overlijden op 27 december 1736. Begin 1736 gingen er in de Geheime Raad reeds stemmen op om Van Lom te pensioneren in verband met de reorganisatie van het Hof van Gelre die werd voorbereid.[40] In feite bleek de opvolgingsprocedure reeds in gang gezet te zijn vóór het overlijden van Van Lom. De externe kandidaten van de Geheime Raad waren Jean François l' Aumonier, advocaat bij de Grote Raad en Charles Thomas Caïmo, advocaat bij de Raad van Brabant. Het verschil met de zeventiende eeuw wordt hier evident zichtbaar. In de zeventiende eeuw achtten raadsheren van de Grote Raad en van de Raad van Brabant het nog een hele eer om tot kanselier van Gelre te worden gepromoveerd. In de achttiende eeuw moesten de kandidaten uit de kringen van advocaten worden gerecruteerd. Als eerste stond echter ook dit maal een interne kandidaat op de nominatie in de persoon van Jan Gerard Sweyns, tevoren schepen van Roermond en raad en momboir bij het Hof.[41] In 1728 was hij ook al voor deze functie gepolst. Bij deze gelegenheid had hij te kennen gegeven geen aspiraties te hebben naar deze functie "de haut nom et d' un rapport modique".[42] Zijn benoeming werd in portefeuille gehouden totdat de reorganisatie van het Hof was voltooid. Krachtens het diploma van 2 october

---

[37] Th. J. van Rensch, Het Hof van Justitie van Pruisisch Gelre, in: *PSHAL* 113 (1977) 193-268, blz. 217-218.

[38] Lefèvre, *Documents*, regest nr. 39.

[39] CdG 3, fol. 158. De originele benoemingsakte, gedateerd 7 april 1728, berust thans in het familiearchief Dr. Mr. Ch.J.M.A. van Rooy, nr. 80-81. Vriendelijke mededeling van Dr. Mr. Ch.J.M.A. van Rooy te Eindhoven.

[40] Zie hierna blz. 36-38.

[41] Lefèvre, *Documents*, regest nr. 40.

[42] Een functie "met een wijdluftige titel en een mager salaris".

1737 werden het Hof van Gelre en de magistraat van Roermond samengevoegd tot een instelling onder de naam van *Provinciale Raad van het Hertogdom Gelre*. Dit diploma werd op 16 november 1737 ten fine van publicatie aan het Hof van Gelre toegezonden.[43] Het door de Geheime Raad te Brussel uitgegeven patent van Jan Gerard Sweyns dateerde, evenals de patenten van de drie nieuwe raadsheren, wier benoeming ten gevolge van de bestuurshervorming noodzakelijk geworden was, van dezelfde datum.[44] In februari 1738 ontving Sweyns een speciale instructie ten einde de Provinciale Raad optimaal te doen functioneren.[45]

Johan Gerard Sweyns vervulde deze functie tot aan zijn overlijden (augustus 1743). In september 1743 stelde de gevolmachtigd minister, de graaf van Königsegg-Erps, de Hoge Raad te Wenen op de hoogte van de consulten van de Raad van State en de Geheime Raad. Hoewel in beide consulten uitgegaan werd van dezelfde kandidaten, twee externe en één interne, liepen de aanbevelingen uiteen. De Geheime Raad gaf de voorkeur aan de kandidatuur van Marcel Albert Syben. Deze was van Roermond geboortig en had carrière gemaakt, eerst als advocaat aan het Hof van Gelre en vervolgens als raadsheer van de Raad van Brabant (1734). In 1737 was hij als raad en momboir teruggekeerd naar de Soevereine Raad, ongetwijfeld met het oogmerk daar te zijner tijd kanselier te worden. De Raad van State zou er echter de voorkeur aan geven om François de Baillet in de vacature Sweyns te benoemen. Deze had zich als schepen van Antwerpen onmogelijk gemaakt en zou bij voorkeur weggepromoveerd moeten worden naar een plaats waar hij niet al te veel kwaad zou kunnen. De opinie van de Raad van State werd door de gevolmachtigd minister gedeeld en door de Hoge Raad overgenomen, zodat Maria Theresia op 30 october 1743 De Baillet benoemde.[46]

De gedachte van het *promoveatur ut amoveatur* speelde opnieuw een rol in de benoemingsprocedure die volgde op het overlijden van De Baillet in september 1747. Ondanks de uitzonderingstoestand van de Oostenrijkse Successieoorlog werd de gebruikelijke solliciatieprocedure gevolgd. Er bleken drie interne kandidaten te zijn: de raadsheren F.X. de Bardrij, Matthias Kroonenbroeck en de in 1743 gepasseerde Marcel Albert Syben. De Geheime Raad achtte Bardrij te oud; Kroonenbroeck werd door hen als een "brouillon" (ruziemaker) gekwalificeerd; en de reputatie van Syben, die in 1743 nog zeer geschikt werd geacht, zou ook al niet onbetwist meer zijn. Men

---

[43] Diploma van 2 october 1737.

[44] CdG 4, fol. 7. Gerard Sweyns legde op 4 december 1737 de eed af in handen van de stadscommandant Maestro de Negretti, die daartoe een speciale lastgeving had ontvangen. De overige nieuwbenoemde raadsheren waren Matthias Kroonenbroeck, Louis de Provens en Jacobus Henricus Zeegers. Op dezelfde datum werd bovendien Albert Syben tot raad en momboir benoemd ten einde in de vacature Sweyns te voorzien.

[45] Zie hierna blz. 38.

[46] Lefèvre, *Documents*, regest nr. 56, 57; CdG 4, fol. 54v-57r; Baillet legde op 15 februari 1744 te Brussel de eed af. Hij nam te Roermond possessie op 9 maart 1744.

adviseerde daarom aan de gevolmachtigd minister, graaf Batthyany, om bij de voorzitter van de Grote Raad te informeren naar eventuele geschikte kandidaten onder de advocaten van die instelling. Eind april 1748, toen de centrale regering zich al op Roermond had teruggetrokken, stelde Batthyany de Hoge Raad te Wenen van zijn bevindingen op de hoogte. In de kringen van de Grote Raad was niemand in de functie geïnteresseerd, aangezien het kanselierschap nog geen 2000 guldens per jaar opbracht. Syben is de enige interne kandidaat die mogelijk geschikt zou zijn. Men zou echter ook kunnen overwegen om raadsheer Marchant van de Raad van Luxemburg te benoemen, die in ernstige onenigheden verwikkeld was met de voorzitter van dat hof, baron De Heyden. Maria Theresia had echter al te kennen gegeven zich van Marchant te willen ontdoen, zij het niet door middel van een promotie. De Hoge Raad nam echter een geheel andere houding aan. De Hoge Raad stelde zich op het standpunt, dat het wenselijk zou zijn om de kwaliteit van bestuur en rechtspraak in Oostenrijks Gelre te verbeteren. De kwaliteit van de Roermondse raadsheren zou beneden alle peil zijn. De Hoge Raad stelde daarom voor om de raadsheer in de Geheime Raad, Claude St. Vaast de Denterghem, die zich op dat moment als lid van de centrale regering te Roermond bevond, tot kanselier *ad interim* te benoemen. Vermoedelijk heeft bij dit voorstel op de achtergrond meegespeeld dat St. Vaast het bevel van de gevolmachtigd minister om te Brussel achter te blijven had genegeerd en er voor hem in de te vormen provisionele junta, die met het bestuur van de Oostenrijkse Nederlanden belast zou worden, geen plaats zou zijn. Conform het advies van de Hoge Raad werd St. Vaast door Maria Theresia tot kanselier ad interim benoemd, met behoud van zijn gage als Staatsraad naast zijn salaris als kanselier. Op grond van zijn voortreffelijk functioneren werd hij op 26 october 1748 definitief tot kanselier benoemd, met behoud van de hem eerder toegekende emolumenten.[47]

St. Vaast overleed in maart 1767 te Roermond. Kort tevoren in october 1766 had hij — vijfenzeventig jaar oud, zwak en bijna blind — verzocht om met behoud van emolumenten gepensioneerd te mogen worden. Op dit verzoek werd in november 1766 reeds gunstig beschikt. Zodra het nieuws van de aanstaande pensionering van de voorzitter van het Hof ruchtbaar geworden was, dienden de mogelijke opvolgers zich aan. Kennelijk waren de persoonlijke verhoudingen binnen het Hof ook thans enigszins verstoord. De raadsheren te Roermond benadrukten daarom, dat de nieuwe kanselier in staat zou moeten zijn om de persoonlijke tegenstellingen binnen het college te overbruggen. Om die reden schoven zij hun mederaad Willem Joost

---

[47] Lefèvre, *Documents*, regest nr. 60-63; volgens CdG 4, fol. 104 legde St. Vaast op 6 december 1748 de eed af te Roermond "ce en main de la Commission de la Jointe commise provisionellement au Gouvernement-Générale desdits Pays-Bas" en nam hij op 10 september 1749 possessie. Zijn provisionele commissie is niet in het commissieboek geregistreerd. Op 20 augustus 1748 werd voor het eerst onder zijn verantwoordelijkheid een verordening uitgevaardigd door het Hof van Gelre. Het betreft een ordonnantie terzake van het ontvreemden van schanskorven, fagotten en gekapt houtwerk ten detrimente van Hare Majesteits troepen, die in de omgeving van Roermond gelegerd waren (Ordonnantie van 20 augustus 1748).

Luytgens naar voren. De Geheime Raad kon zich in deze kandidaat zeer wel vinden, maar plaatste bovendien de raadsheren Arnold Henri Tackoen[48] en Christiaen Hendrik Janssens op de voordracht. Bij de kandidatuur van Tackoen tekende men aan, dat deze de functie alleen zou ambiëren als hem à titre personnel een extra financiële vergoeding zou worden toegelegd. De landvoogd, Karel van Lotharingen, week in zijn advies aan de Hof- en Staatskanselarij — de Hoge Raad der Nederlanden was in 1757 opgeheven — af van het voorstel van de Geheime Raad. Karel van Lotharingen gaf om hem moverende redenen de voorkeur aan de kandidatuur van Tackoen, die hij zeer waardeerde vanwege zijn langdurige bestuurlijke ervaring en vanwege de door hem bewezen diensten in de onderhandelingen met het Kapittel van Thorn.[49] Hij achtte het zelfs opportuun om de gevraagde extra-vergoeding toe te kennen. Dit voorstel werd door de kanselier van Hof en Staat, Kaunitz, overgenomen en Tackoen werd bij patent van 22 maart 1767 door Maria Theresia tot kanselier benoemd.[50] In 1775 werd hij vanwege zijn vele verdiensten bovendien tot Staatsraad benoemd.[51]

Na het overlijden van Tackoen op 6 januari 1779 dienden zich drie interne kandidaten aan voor de opvolging. Onder hen bevond zich Willem Joost Luytgens, die in 1766 ook al op de nominatie stond. De andere kandidaten waren: de tweëenzeventigjarige Rutger Joseph van Dunghen, die inmiddels al 34 dienstjaren had, en Arnold van den Bergh met 10 dienstjaren. Als externe kandidaat meldde zich de broer van de overleden kanselier, Godfried Caspar Tackoen, raadsheer in de Grote Raad van Mechelen. Deze stelde, evenals tevoren zijn broer, aanvullende financiële eisen. In zijn rapport aan de Hof- en Staatskanselarij gaf Karel van Lotharingen te kennen, dat zijn voorkeur uitging naar Luytgens. De kandidatuur van Tackoen werd door hem ontraden, vanwege de financiële consequenties. Hij achtte het van bijzonder belang, dat — nu de discipline binnen het Hof was hersteld — er opnieuw een krachtige persoonlijkheid benoemd zou worden, aangezien het resultaat anders spoedig te niet gedaan zou kunnen zijn. Dit standpunt werd door Kaunitz overgenomen. In zijn advies aan Maria Theresia gaf hij weliswaar blijk van zijn respect voor de eruditie van Godfried Tackoen — auteur van een verhandeling over het onderricht in de Griekse grammatica — maar hij achtte een dergelijke klassieke eruditie geen duidelijk pré voor het kanselierschap. Hij gaf de voorkeur aan Luytgens, van wiens bestuurlijke

---

[48] Arnold Tackoen, van Luikse geboorte, werd bij octrooi van de Hoge Raad der Nederlanden van 29 januari 1744 tot Geldersman genaturaliseerd. Op 31 augustus 1744 werd hij vervolgens tot raadsheer van het provinciale hof benoemd (CdG 4, fol. 57 en 60).

[49] Tackoen was onder meer de architect van de zgn. "acte van associatie" tussen het graafschap Horn, het vorstendom Thorn en de heerlijkheden Weert, Nederweert en Kessenich betreffende de bestrijding van vagebonden, die werd aangegaan ter uitvoering van het plakkaat van 13 october 1753.

[50] Lefèvre, *Documents*, regest nr. 90-95; CdG 4, fol. 186. Tackoen legde op 17 april 1767 de eed af in handen van de landvoogd. Hij nam op 28 juli 1767 possessie.

[51] De l' Escaille, Aantekeningen ..., blz. 316-317.

capaciteiten hij zich persoonlijk had kunnen overtuigen, dankzij enkele uitvoerige memories van diens hand over de territoriale geschillen met de Keurvorst van de Palts als hertog van Gulik. Maria Theresia besliste conform en benoemde op 20 april 1779 Luytgens tot kanselier.[52] Luytgens bleef tot aan het einde van het Ancien Régime kanselier van het Hof van Gelre. In zijn ambtsperiode vielen ondermeer de bestuurshervormingen van Joseph II, de Brabantse Revolutie — hij werd toen door opstandige Weertenaren gegijzeld[53] — en twee Franse bezettingen.

Samenvattend kan men stellen, dat de centrale regering vanaf 1716 aanvankelijk heeft overwogen om het Hof van Gelre vanwege de reductie van het Gelderse ressort zijn soevereine status te ontnemen en niet langer een kanselier te benoemen. De Hoge Raad der Nederlanden is in 1720 echter van dit voornemen teruggekomen, vanwege het belang van de Vrije Heerlijkheden, die aan Oostenrijks Gelre annex waren. Nadien werden in het totaal negen kanseliers benoemd. Zeven van hen waren tevoren reeds als raadsheer aan het Hof van Gelre verbonden. Eenmaal werd een buitenstaander tot kanselier benoemd, ten einde hem weg te promoveren. Eenmaal werd een lid van de Geheime Raad tot kanselier — aanvankelijk ad interim — benoemd met behoud van emolumenten. In de eerste fase van het Oostenrijks bewind bleek het nauwelijks mogelijk om externe kandidaten te werven. Het Hof van Gelre had te zeer aan belang ingeboet om vanuit carrièreoogmerk nog interessant te wezen. In deze periode werden hoogbejaarde raadsheren, wier zwakke constitutie de centrale regering bekend was, zoals in het geval van François Caspar van Hemselrode, Peter van Lom en Herman Jacob van den Bergh, en wier overlijden soms menselijkerwijs reeds te voorzien was, tot kanselier benoemd. Hierdoor werd het peil van bestuur en rechtspraak nadelig beïnvloed. Nadien constateert men in de adviezen van de Geheime Raad, de landvoogd, de Hoge Raad en de Hof- en Staatskanselarij grote zorg voor de verbetering van die kwaliteit. De centrale regering blijkt plotseling bereid door middel van additionele honorering meer geschikte kandidaten aan te trekken. Evenals voorheen blijft het kanselierschap ook in de achttiende eeuw overwegend een eindrang.

In vergelijking met de zeventiende eeuw is vooral het verschil in kaliber van de personen die tot het ambt van kanselier werden bevorderd opvallend. In de zeventiende eeuw kwamen interne kandidaten slechts bij hoge uitzondering in aanmerking. Overwegend werden de nieuwe kanseliers toen gerecruteerd onder vooraanstaande raadsheren van de Raad van Brabant en de Grote Raad van Mechelen.[54] In de

---

[52] Lefèvre, *Documents*, regest nr. 108-111; CdG 4, fol. 222. Luytgens legde op 12 mei 1779 te Brussel de eed af. Hij heeft possessie genomen op 27 mei.

[53] J. Henkens, De ontvoering van drie Roermondenaren door Weertenaren in 1789, in: *De Maasgouw* 101(1982) kol. 49-64.

[54] Deel I, blz. 37-42.

achttiende eeuw waren het vrijwel uitsluitend interne kandidaten die via de magistraat van Roermond tot raadsheer van het Hof opgeklommen, hun carrière bekroond zagen met een benoeming tot kanselier. Voor externe kandidaten werd de functie pas interessant, wanneer extra vergoedingen in het vooruitzicht werden gesteld. Ten aanzien van de benoemingsprocedure in de achttiende eeuw valt op, dat van enige invloed van de Staten van het Overkwartier niet blijkt. Overwegend werd de hele procedure vanuit Wenen geregisseerd. Met uitzondering van de patenten van Van Lom en van Sweyns, beide daterend uit de periode van de landvoogdij van Maria Elisabeth, werden alle benoemingsbrieven te Wenen uitgegeven, tot 1757 door de Hoge Raad en nadien door de Hof- en Staatskanselarij. Op momenten dat de centrale regering institutionele hervormingen overwoog, zoals in 1720, 1722 en 1736, werd de benoeming van de nieuwe kanselier door haar bewust getraineerd.

3. Hof

Gedurende de Oostenrijkse periode werden ten aanzien van de inrichting van het Hof van Gelre in 1720, 1737, 1756, 1787 en 1789 nieuwe voorschriften gegeven.

Door middel van de eerst op 16 october gepubliceerde *royale depêche* van 8 mei 1720 werd de personeelsformatie van "le conseil provincial de Gueldre" opnieuw vastgesteld. Naast de kanselier, die tevens stadhouder der lenen is, telde het Hof voortaan twee raden costumier en drie raden ordinaris, alsmede een raad-fiscaal, die voorzover zijn drukke werkzaamheden als procureur-generaal en advocaat-generaal het toelaten, als gewoon raadsheer bevoegd is met betrekking tot niet-fiscale zaken. Het overige personeel bestond uit een griffier, een deurwaarder, twee bodes en een kapelaan. Het honorarium van de kanselier werd vastgesteld op duizend florijnen. Voor de raden costumier gold een beperkte aanwezigheidsplicht, met dien verstande, dat zij niet gelijktijdig afwezig mochten zijn, en dat zij elk minimaal zes maanden per jaar moesten compareren. Bij afwezigheid of verhindering van de raad-fiscaal, moesten diens taken worden waargenomen door de jongste raadsheer ordinaris.[55]

Deze *royale depêche* had in feite slechts een declaratoir karakter en vormde de formele bevestiging van de status quo. Veranderingen met betrekking tot taken en bevoegdheden werden niet beoogd.

In 1737 vond een meer omvangrijke reorganisatie plaats, waarbij het Hof en de magistraat van Roermond werden samengevoegd tot één lichaam met bestuurlijke,

[55] Akte van 8 mei 1720; zie ook J.L. Geradts, *Bijdrage tot de geschiedenis van den Souvereine Raad in het Overkwartier van Gelderland te Ruremonde (1580-1794)*, Leiden 1869, blz. 68.

rechterlijke en financiële bevoegdheden, onder de naam van *Provinciale Raad van het Hertogdom Gelre*.[56]

Deze nieuwe Provinciale Raad bestond uit een kanselier, twee raden costumier en zeven gegradueerde raden ordinaris, met inbegrip van de raad-fiscaal, en hield zitting in twee kamers, die elk effectief vijf raadsheren telden. De eerste kamer, bestaande uit de kanselier, de oudste raad costumier, de twee oudste raden ordinaris en de raad-fiscaal of momboir, was bevoegd met betrekking tot de bestuurlijke en rechterlijke aangelegenheden, die voorheen door het Hof van Gelre werden behandeld. Bovendien was zij bevoegd terzake van aangelegenheden, waarbij de tweede kamer, als rechtsopvolger van de magistraat van Roermond, partij was. De eerste kamer sprak recht bij arrest, zonder mogelijkheid van hoger beroep. Revisie was slechts mogelijk "op propositie van erreur". In een dergelijk geval fungeerden de raadsheren van de tweede kamer, die immers niet bij de totstandkoming van het gewraakte vonnis betrokken waren geweest, als reviseurs. Indien de tweede kamer zelf partij was bij het proces, of indien het belang van de zaak zulks anderszins wenselijk maakte, konden raadsheren van andere justitiehoven als reviseurs worden aangewezen, zodat het reglement van grote revisie van 24 november 1679 in feite in wezen bleef.[57]

De tweede kamer, bestaande uit de jongste raad costumier, de burgemeester en de drie jongste raden ordinaris, vervulde onder voorzitterschap van de burgemeester de taken die van oudsher aan de magistraat van Roermond waren toevertrouwd. Dat wil zeggen dat de tweede kamer fungeerde als Hoofdgerecht en als stedelijke overheid.[58] Ten behoeve van het stadsbestuur werd, op voordracht uit de raden ordinaris van beide kamers, jaarlijks één van hen door de Geheime Raad tot burgemeester benoemd. De raad-fiscaal was van de voordracht uitgesloten.[59] Voor zover magistraatsbesluiten van oudsher appèllabel waren, kon men van dergelijke besluiten bij de eerste kamer in hoger beroep komen. Beide kamers vergaderden gezamelijk, indien de aard van de problemen dat wenselijk maakte.

Uit het feit, dat de Provinciale Raad één lichaam vormde, kan worden afgeleid, dat de eerste kamer als zodanig geen aanspraak kon maken op voorrang boven de tweede

---

[56] Akte van 2 october 1737; zie ook J.L. Geradts, *Bijdrage tot de geschiedenis van den Souvereine Raad*, 68-82. Met de op blz. 73 vermelde "instructiën gegeven voor den raad en voor den kanselier den 16 en 17 junii 1638" wordt vermoedelijk gedoeld op de instructie voor de kanselier van 16 januari 1738. Deze instructie wordt door Venner ten onrechte gedateerd op de datum van ontvangst, 1 februari 1738, cf. Ms K 8.614, Fam. arch. Van den Bergh 589,2 en G.H.A. Venner, Het Hoofdgerecht van Roermond, in: *PSHAL* 122 (1986) 32-92, t.a.p. blz. 42, noot 53.

[57] Deel I, blz. 318.

[58] G.H.A. Venner, Het Hoofdgerecht Roermond, in: *PSHAL* 122 (1986) 30-101, blz. 42.

[59] Indien een der raadsheren uit de eerste kamer tot burgemeester werd benoemd, moest hij in die kamer voor de duur van zijn benoeming worden vervangen door een der raadsheren uit de tweede kamer (instructie voor de kanselier 1738, art. 14). Ten aanzien van de benoeming van burgemeesters van Roermond in de periode 1737-1756, zie: G.H.A. Venner, De schepenen, raadsverwanten en burgemeesters van Roermond sedert 1637, in: *PSHAL* 124 (1988) 145-200, blz. 192-194.

kamer. Hetgeen naar aanleiding van problemen over de préseance bij decreet van 27 juni 1738 door de landvoogdes nadrukkelijk werd bevestigd.[60]

Beide kamers beschikten over een eigen griffier. Het overige personeel bestond uit een ontvanger der exploten, de deurwaarder en drie bodes. Er was een afvloeiingsregeling voorzien ten behoeve van de overbodig geworden schepenen en raden. De ontvanger der exploten moest jaarlijks een bedrag ter grootte van de uitgespaarde salarissen van de voormalige magistraat, secretarissen, ontvangers en deurwaarders van de stad Roermond betalen aan de ontvanger-generaal van het Overkwartier. Indien men binnen Oostenrijks Gelre geen gekwalificeerde edele kon vinden om de vacante zetel van een raad costumier te vervullen, dan mocht men edelen uit Pruisisch en Staats Opper-Gelder daartoe aanzoeken. De Raad kreeg bij deze gelegenheid tevens het recht van voordracht, op dezelfde voet als de provinciale hoven van Brabant, Luxemburg, Vlaanderen en Namen.[61]

Ter gelegenheid van de oprichting van deze Provinciale Raad ontving de kanselier een nieuwe instructie. Volgens deze instructie diende hij er zorg voor te dragen, dat justitie en politie zouden worden geadministreerd "avec toute la droicture et acceleration possibles" (art. 1). Deze instructie voorzag in een aantal practische problemen, die zich in het nieuwe bi-camerale stelsel zouden kunnen voordoen, waarvan ik er hieronder enkele vermeld:

- criminele processen, crimineel ingesteld, zouden in gecombineerde vergadering van beide kamers moeten worden berecht (art.6);
- in het geval van wraking van een der raadsheren kon ook met een mindertal worden volstaan (art. 7);
- in geval van ziekte mocht men raadsheren uit de andere kamer assumeren (art. 8);
- over benoemingen en begunstigingen ten laste van de stedelijke financiën diende door beide kamers te worden beslist (art. 9);
- indien noodzakelijk moest de Provinciale Raad ook buiten de gewone uren en tijdens de vacanties vergaderen (art. 18);
- ten einde te voorkomen, dat er problemen zouden rijzen bij het aanwijzen van revisoren, diende de kanselier er zorg voor te dragen, dat notitie werd gehouden van de namen van de vijf rechters, die het arrest *a quo* hadden gewezen.[62]

De Provinciale Raad bleek in de praktijk niet in staat de beoogde verbetering van het gewestelijke en lokale bestuur te bewerkstelligen. Ten gevolge van de bestuurlijke reorganisatie was de gewone burgerij van invloed op het stadsbestuur uitgesloten. Nadat de gevolmachtigd minister, markies van Botta Adorno, bij missive van 17 mei 1750 de Provinciale Raad in de gelegenheid had gesteld voorstellen te doen ter verbe-

---

[60] Ms K 8.792.

[61] ROPBa 3.5.119, akte van 12 september 1736.

[62] Ms K 8.614; Fam. arch. Van den Bergh 589,2, *Instruction pour vous messire Jean Gerard Sweijns chevalier chancelier au conseil de S.M. I. et C. en Gueldres*, 16 januari 1738 (recepta 1 februari 1738).

tering van het stedelijk bestuur, werd bij akte van 14 november 1750, overeenkomstig de wensen van de Provinciale Raad en van de Staten van het Overkwartier, de tweede kamer van de Raad uitgebreid met twee raadsverwanten.[63] Deze raadsverwanten zouden jaarlijks op voordracht van de Raad worden benoemd door de landvoogd. Zij dienden te worden gekozen uit de renteniers, goede burgeren en kooplieden van Roermond. Hun taak zou bestaan uit het verlenen van medewerking bij de administratie van politie en justitie, het passeren van testamenten en andere akten van voluntaire jurisdictie. Hun salaris zou voorlopig ten laste van de centrale kas van de Raad van Financiën worden gebracht, zolang de eigen financiën van de stad nog niet toereikend waren.[64]

Uiteindelijk werd de onwerkbare samenvoeging van Hof en magistraat bij diploma van 12 juni 1756 ongedaan gemaakt.[65] Het Hof van Gelre zou voortaan bestaan uit de kanselier, twee raden costumier, vijf raden ordinaris en een griffier. De magistraat zou bestaan uit de schout, zeven schepenen, ad vitam benoemd, twee raadsverwanten, en een burgemeester, jaarlijks door de landvoogd aan te wijzen uit de burgerij. Bij reglement van 20 januari 1757 werden vervolgens de nodige richtlijnen gegeven ten einde de openbare financiën van Roermond te saneren.[66]

Voor het Hof van Gelre betekende het diploma van 12 juni 1756 in feite slechts de terugkeer van de status quo ante. Tot aan de bestuurshervormingen van Joseph II in 1787 ondergingen inrichting en bevoegdheden van het Hof slechts enkele wijzigingen van ondergeschikte betekenis. Alleen werden kanselier en raden, toen tijdens de Zevenjarige oorlog Pruisisch Gelre door Franse troepen werd bezet, tijdelijk met de rechtspraak aldaar belast.[67]

Bij reglement van 26 april 1759 werd het Hof van Gelre, evenals de hoven van Luxemburg, Henegouwen en Namen, uitgebreid met een secretaris, belast met de assistentie van commissarissen bij enquêtes, gerechtelijke plaatsopnemingen, de liquidatie van rekeningen en dergelijke meer.[68] Op 5 februari 1783 werd door de Geheime Raad een declaratie uitgevaardigd terzake van de "toekomstige" samen-

---

[63] Akte van 14 november 1750.

[64] Ten aanzien van de raadsverwanten te Roermond, zie: G.H.A. Venner, De schepenen, raadsverwanten en burgemeesters van Roermond sedert 1637, in: *PSHAL* 124 (1988) 145-200, blz. 172-178.

[65] Diploma van 6 juni 1756; zie ook: J.L. Geradts, *Bijdrage tot de geschiedenis van den Souvereine Raad*, blz. 85-87; G.H.A. Venner, Het Hoofdgerecht Roermond, in: *PSHAL* 122 (1986) 30-101, blz. 42-44; G.H.A. Venner, De schepenen, raadsverwanten en burgemeesters van Roermond sedert 1637, in: *PSHAL* 124 (1988) 145-200, blz. 194-196.

[66] Reglement van 20 januari 1757.

[67] Akte van 30 juni 1757.

[68] Reglement van 26 april 1759.

stelling van het Hof.[69] Blijkens deze declaratie lag het in het voornemen van de centrale regering, het Hof door middel van natuurlijk verloop te laten afslanken totdat de formatie zou bestaan uit de kanselier, twee raden, waarvan een tevens de functie van momboir zou vervullen en een griffier. Voor de berechting van fiscale zaken zou het Hof naar believen rechtsgeleerden mogen assumeren. In het geval van een grote revisie zou de Geheime Raad revisoren aanwijzen onder de raadsheren, verbonden aan andere justitiehoven in de Nederlanden.[70]

Bij ordonnantie van 26 mei 1784 werden Kessenich en Hunsel nadrukkelijk onder de jurisdictie van het Hof gesteld.[71] Ten gevolge van het Tractaat van Fontainebleau (8 november 1785) werden Obbicht en Papenhoven echter per 14 juni 1786 aan het ressort van het Hof van Gelre onttrokken.[72]

In 1787 werd het Hof van Gelre, evenals de andere Hoven van Justitie in de Nederlanden, ten gevolge van de hervormingen van de rechterlijke organisatie, die Joseph II bij diploma van 1 januari 1787 had bevolen, (zoals nadien zou blijken voor korte tijd) opgeheven. Ter uitvoering van het diploma van 1 januari 1787 bepaalde het edict terzake van de hervorming van de rechterlijke organisatie van 3 april 1787 onder meer, dat het Hof van Gelre per 1 mei 1787 zou ophouden te functioneren. In de plaats van dit Hof was de instelling voorzien van een *Tribunaal van eerste instantie* te Roermond, waarvan het ressort werd omschreven bij ordonnantie van 20 april 1787.[73] Van vonnissen van het Tribunaal van eerste instantie kon men in hoger beroep gaan bij het Hof van Appèl te Brussel. Van de vonnissen van het Hof van Appèl kon men revisie verzoeken bij de eveneens nieuw ingestelde Souvereine Raad te Brussel. Dit edict betrof slechts de rechterlijke bevoegdheden van het Hof. Over de bestuurlijke attributies van het Hof van Gelre was reeds eerder bij edict van 12 maart 1787 beschikt. Laatstgenoemd edict voorzag in de indeling van de Nederlanden in negen bestuursdistricten of kreitsen, bestuurd door intendanten. Gelre vormde tezamen met Limburg de *Cercle de Limbourg et de Gueldre*, die vanuit Herve werd bestuurd door de intendant Ransonet. Deze intendanten werden belast met het openbaar bestuur

---

[69] Declaratie van 5 februari 1783.

[70] J.L. Geradts, *Bijdrage tot de geschiedenis van den Souvereine Raad*, blz. 93-94.

[71] Ordonnantie van 26 mei 1784.

[72] J.A.K. Haas, Het verdrag van Fontainebleau 1785, in: *PSHAL* 124 (1988) 264-344, blz. 341; zie ook de ordonnantie van 2 maart 1786.

[73] Ordonnantie van 20 april 1787; het ressort van het Tribunaal van eerste instantie omvatte: de stad Roermond, de dorpen Swalmen, Elmpt, Neder- en Overcruchten, Wegberg, de heerlijkheden Dalenbroek, Weert, Wessem en Nederweert, Meijel, Kessenich en Hunsel.

terzake van politie en financiën.[74] Tevens waren zij verantwoordelijk voor de publicatie van wetten.[75]
Ten gevolge van de oppositie tegen de hervormingen van Joseph II, werd de nieuwe rechterlijke organisatie bij ordonnantie van 14 mei 1787 ongedaan gemaakt.[76] Toen vervolgens bij declaratie van 28 mei 1787 de activiteiten van de kreitsintendanten voor onbepaalde tijd werden opgeschort, was *de facto* de scheiding der machten op gewestelijk niveau ongedaan gemaakt. Ten gevolge van het herstel van de *status quo ante* oefende het Hof van Gelre als vanouds zijn bestuurlijke en rechterlijke functies uit. Bij declaratie van 21 september 1787 werd dit ook formeel bevestigd, toen de landvoogd, graaf van Murray, in naam van Joseph II, aan de Staten van het Overkwartier verzekerde, dat Oostenrijks Gelre gehandhaafd zou blijven bij haar oude constituties, grondwetten en privileges, conform de akte van inauguratie.[77]

Ten gevolge van de Brabantse Omwenteling ontstond er in 1790 opnieuw discussie over de positie van het Hof van Gelre.[78] Doordat de Staten van het Overkwartier "nahmens der Nation" op 1 januari 1790 de onafhankelijkheid hadden uitgeroepen en de soevereiniteit voor zich hadden opgeëist, bestond er hunnerzijds niet langer behoefte aan het Hof als bestuursorgaan. Op 25 januari besloten de Staten van het Overkwartier het Hof als rechterlijke instelling te continueren, mits de raadsheren bereid waren tot het afleggen van de eed aan de nieuwe machthebbers. De raden costumier Van Merwijk en Heerma d' Holwinde, de raadsheer ordinaris A.C. van den Bergh en de secretaris Godefridus van Dunghen bleken daartoe bereid.[79] Bij resolutie van 19 mei 1790 troffen de Staten derhalve nieuwe voorzieningen ten aanzien van de bestuurlijke en rechterlijke organisatie van Roermond.[80] Deze resolutie voorzag in de samenvoeging van Hof en magistraat op voet van het reglement van 2 october 1737,

---

[74] Edict van 12 maart 1787; zie ook L. Dhondt, Van Ancien Régime naar "moderne" bureaucratie. De hervorming van het vorstelijk bestuursapparaat in 1787, in: *TvG* 90(1977) 439-456.

[75] Bij circulaire van 1 mei 1787 beval Ransonet de rechterlijke officieren, pastoors en onderpastoors van zijn ressort, hem "in het toecomende te doen blijcken van de publicatie die zij sullen te doen hebben van elck edict ... bij particuliere relaesen, ende op besondere blaederen voor elcke pubilcatie [sic]." (Sb. Wessem 81). Hoewel van de meeste kreitsen een overzicht van de gepubliceerde plakkaten bewaard is gebleven, ontbreekt een dergelijk overzicht voor de Limburgse Kreits; cf. J. Germain, Inventaire des archives des intendances, in: J. Cuvelier, *Travaux des cours pratique d'archivéconomique donné pendant les années 1920-1925*, Brussel 1926, blz. 13-25.

[76] Ordonnantie van 14 mei 1787.

[77] Declaratie van 21 september 1787.

[78] Met betrekking tot de Brabantse Omwenteling in Oostenrijks Gelre, zie: G.H.A. Venner, De reglementen van de Staten van het Overkwartier van Gelder, in: *PSHAL* 114 (1978) 141-223, blz. 166-171.

[79] ASO 1225a.

[80] Resolutie van 19 mei 1790.

met dien verstande nochtans, dat de raden costumier, voor wat het protocol betrof, voorrang hadden boven de raden ordinaris. De eerste kamer fungeerde voornamelijk als rechtbank. De tweede kamer behartigde de bestuurlijke aangelegenheden van de stad en werd daartoe ondersteund door een college van tienmannen.[81]

Aan deze episode kwam een einde ten gevolge van de akte van submissie van 6 december 1790, waarbij de Staten van het Overkwartier zich onderwierpen aan keizer Leopold II.[82] Nadat kanselier Willem Joost Luytgens op 31 januari 1791 in de stad was teruggekeerd, hervatte het Hof van Gelre op de oude voet en in de oude samenstelling zijn taken. Alleen de raad costumier Heerma d' Holwinde had zich, door op 29 december 1789 leiding te geven bij de aanhouding van kanselier Luytgens, zodanig gecompromitteerd, dat hij werd geroyeerd.[83] Ideeën over de onafhankelijkheid der rechterlijke macht begonnen in deze periode in de praktijk door te sijpelen. Bij declaratie van 19 maart 1791 werd bepaald, dat de raadsheren van de hoven van justitie onafzetbaar zouden zijn. Het recht van nominatie, zoals in 1736 aan de meeste hoven toegekend, werd bij deze gelegenheid geïncorporeerd in de gewestelijk privileges en aldus constitutioneel gemaakt.[84]

Afgezien van een korte onderbreking vanwege de eerste Franse bezetting (11 december 1792 — 5 maart 1793), toen het Hof niet functioneerde, hebben kanselier en raden tot kort voor 4 october 1794, toen de Franse revolutionaire legers van Jourdan Roermond bezetten, hun bestuurlijke en rechterlijke functies op de oude voet vervuld. Voor wat betreft het bestuur kwam er voorgoed een einde aan de functie van het Hof op 14 november 1794. Bij besluit van 24 brumaire an III werd toen te Aken een Centrale Administratie ingesteld voor het veroverde land tussen Maas en Rijn, dat bij deze gelegenheid werd onderverdeeld in zeven subalterne administratieve districten. Oostenrijks Gelre werd toen, evenals Pruisisch Gelre, Kleef en Meurs, ondergeschikt aan de administratie te Geldern.[85] Dientengevolge was Roermond niet langer een gewestelijke bestuurscentrum. Als rechterlijk college kende het Hof nog een na-leven: ondanks confiscatie van de gebouwen van het Hof en het vertrek van het merendeel der raadsheren naar Wetzlar, vonden er, ter afdoening van lopende zaken, tot 1796 zittingen plaats ten huize van de secretaris G.P.J. van Dunghen.[86]

---

[81] Fam. Arch. Van den Bergh 589,2.

[82] Akte van submissie van 6 december 1790.

[83] Declaratie van 1 februari 1791; zie ook J.L. Geradts, *Bijdrage tot de Geschiedenis van den Souvereinen Raad*, blz. 114-115.

[84] Declaratie van 19 maart 1791; het recht van nominatie was eerst bij diploma van 2 october 1737 aan het Hof van Gelre toegekend. Zie hiervóór blz. 38.

[85] Besluit van 14 november 1794. Toen bij besluit van 31 augustus 1795 (14 fructidor III) het Departement van de Nedermaas werd opgericht, werd het voormalige Oostenrijks Gelre aan het nieuwe departement toegevoegd.

[86] Fam. arch. Van Scherpenzeel Heusch 413.

4. Staten

De inbezitname van Oostenrijks Gelre op 28 februari 1716 bracht niet onmiddellijk het herstel van de Staten van het Overkwartier. De graaf van Maldeghem beschikte niet over een volmacht voor de inhuldiging van Karel VI als hertog van Gelre, noch voor het convoceren van de Staten. Een vijftal edelen besloot nu de syndicus Meyer en de agent van de Staten te Brussel, Chentinne, te machtigen om deducties op te stellen en andere middelen in het werk te stellen "pour le rétablissement de l' État."[87] Deze pogingen waren uiteindelijk succesvol. Op 24 februari 1717 kwamen de Staten voor het eerst sedert de Staatse bezetting op bevel van de gevolmachtigd minister bijeen. Een van de eerste problemen, waarvoor de herstelde Staten van het Overkwartier zich gesteld zagen, was opnieuw zeggenschap te krijgen met betrekking tot bede, subsidie en onraad. Gedurende de Staatse bezetting was het Overkwartier door de Haagse Raad van State behandeld als land van impositie. De centrale regering te Brussel ging vanaf maart 1716 aanvankelijk op dezelfde voet verder, hetgeen leidde tot een conflict tussen de Staten van het Overkwartier en de Raad van Financiën over het beheer van de onraadspenningen, dat in 1720 ten gunste van de Staten werd beslist.[88]

Ten gevolge van de gebiedsafstand aan Pruisen, de Republiek en Gulik, hadden de Staten vele leden verloren. Behalve de burgemeester en oud-burgemeester van Roermond, maakten slechts vijf edelen deel uit van de Staten. Dit had tot gevolg dat het onderscheid tussen de landdag, de algemene vergadering waarop de bede werd gevraagd, en de convocatiedag, de vergadering van de gedeputeerden, voor wat betreft het aantal deelnemers wegviel.

Venner merkt op, dat de Staten van het Overkwartier in de achttiende eeuw niet meer in staat waren enige invloed uit te oefenen op het regeringsbeleid. Tegen geen der maatregelen die te Brussel werden genomen, konden de Staten zich met succes verzetten, zodat de autonomie van de Staten weinig meer voorstelde.[89] Dit beeld is juist, in zoverre dat de Staten niet langer over de economische macht beschikten, op basis waarvan men in de zeventiende eeuw de centrale regering desnoods kon dwingen. Ook was de representativiteit van de Staten afgenomen. Naar verhouding was het economisch potentieel van de vrije heerlijkheden groter, dan dat van de stad Roermond en de enkele dorpen die van het oude Overkwartier resteerden. De magistraat van Weert vervulde in deze periode ten aanzien van het Land van Weert welhaast dezelfde taken, als de Staten van het Overkwartier. Bovendien was er sprake

---

[87] ASO 1030, fol. 1 (reces van 18 maart 1716).

[88] G.H.A. Venner, *Inventaris van het archief van de Staten van het Overkwartier van Gelder*, blz. 36-37.

[89] G.H.A. Venner, *Inventaris van het archief van de Staten van het Overkwartier van Gelder*, blz. 38.

van dubbelfuncties van de Staten en het Hof. De twee costumiere raden werden immers in beginsel uit de vijf edelen gekozen. De burgemeester van Roermond maakte van 1737 tot 1757 eveneens deel uit van de Provinciale Raad en werd bovendien door de landvoogd benoemd, hetgeen weinig bevorderlijk was voor de onafhankelijkheid van de Staten. Anderszins is dit beeld te somber: de Staten van het Overkwartier behielden gedurende de gehele Oostenrijkse periode moreel en juridisch het recht, de belangen van het gewest te behartigen. Op het gebied van de economie werden zij regelmatig geconsulteerd met betrekking tot wetgeving terzake van in- en uitgaande rechten, in- en uitvoerverboden, monetaire aangelegenheden en wat dies meer zij. Tot aan het einde van het Ancien Régime behoedden de Staten nauwgezet de constitutie, de oude voorrechten en privileges.
Geheel anders was de situatie ten tijde van de Brabantse Revolutie. Op 1 januari 1790 verklaarden de Staten van het Oostenrijkse Overkwartier zich onafhankelijk en stelden zij zich in het bezit van de souvereiniteit. Op 20 januari 1790 ratificeerden de Staten van het Overkwartier het "*Tractaet van vereeninge ende oprechtinge van het Souverein Congres der Vereenigde Nederlandsche Staten*" van 11 januari 1790 en traden aldus toe tot de Belgische Confederatie.

De Staten van het Overkwartier maakten in deze periode aanspraak op de soevereiniteit in heel voormalig Oostenrijks Gelre, dus met inbegrip van de vrije heerlijkheden, waarover zij als Staten van het Overkwartier tevoren nimmer zeggenschap hadden gehad. Als soeverein maakten zij er bovendien aanspraak op de wetgevende macht. In hoeverre zij erin zijn geslaagd deze pretentie waar te maken is onzeker. Ondanks bemiddeling van het Soeverein Congres, weigerden de bestuurderen van het Land van Weert tot op het laatst de reglementen van de Staten van het Overkwartier te aanvaarden. Zelfs de akte van submissie van 6 december 1790, waarbij de Staten van het Overkwartier zich aan het gezag van Leopold II onderwierpen, werd te Weert slechts onder protest aanvaard.[90]

[90] G.H.A. Venner, De Reglementen van de Staten van het Overkwartier van Gelder, in: *PSHAL* 114 (1978)141-223, blz. 166-171.

Hoofdstuk III

Wetgeving

Evenals in de zestiende en zeventiende eeuw, bestond de wetgeving van de Oostenrijkse Nederlanden in de achttiende eeuw ten dele uit verordeningen met gelding in alle gewesten en ten dele uit verordeningen, toegesneden op specifieke gewestelijke of lokale aangelegenheden. Al naar gelang van de omstandigheden werden zij op centraal, danwel op decentraal niveau voorbereid en uitgevaardigd. Ongeacht de wijze van totstandkoming, waren zij slechts verbindend in die gewesten, alwaar zij waren geregistreerd en afgekondigd door de provinciale hoven van justitie.[91]

Wanneer men abstraheert van de wetgeving van de Staten van het Overkwartier en van het Soeverein Congres in 1790 en van de Franse Revolutionaire wetgeving in 1792-'93, werden in de periode 1716-1794 620 plakkaten door het Hof van Gelre te Roermond geregistreerd en in de subalterne jurisdicties gepubliceerd. Ruim een kwart (26.1%) van deze verordeningen was op de specifieke situatie van het Overkwartier toegesneden. Het gros daarentegen was van algemene aard. Naar herkomst bezien, was 5.6% der verordeningen rechtstreeks uit Wenen afkomstig en 73.7% uit Brussel. 20.6% van de verordeningen werd te Roermond door het Hof van Gelre geconcipieerd en uitgevaardigd.

De te Wenen uitgevaardigde verordeningen zijn afkomstig van de Hoge Raad der Nederlanden (n=18), de Kanselarij van Hof en Staat (n=9) en de Hof-krijgsraad (n=8). De te Brussel uitgevaardigde verordeningen zijn — evenals voorheen — overwegend afkomstig van de Geheime Raad (n=335), of van de instellingen die voor en na met de attributies van de Geheime Raad zijn bekleed geweest, zoals de Provisionele Jointe (1713-1718) (n=5), de unitaire Raad van State (1718-1725) (n=28), de Provisionele Jointe (1746)(n=2) en de Algemene Regeringsraad (1787-1789) (n=48).[92]

---

[91] Deel I, hfdst. III.

[92] Met betrekking tot de instellingen van de Zuidelijke Nederlanden in de achttiende eeuw, zie: J. Lefèvre, De instellingen van de Zuidelijke Nederlanden onder Spaans en Oostenrijks bewind, in: *AGN* 7, blz. 213-247; voor wat betreft de Provisionele Jointe van 1746 en de Algemene Regerings-

Het wetgevend prerogatief werd in de achttiende eeuw uitgeoefend te Wenen door de keizer in persoon, danwel te Brussel door de landvoogd of de gevolmachtigd minister namens hem.

De te Wenen uitgevaardigde verordeningen hadden overwegend betrekking op constitutionele aangelegenheden, zoals de Pragmatieke Sanctie van 1725 en hervormingen van bestuurlijke en rechterlijke instellingen, hetzij voor de Zuidelijke Nederlanden als geheel, hetzij voor een der gewesten in het bijzonder. De inrichting van de unitaire Raad van State in 1718, het herstel van de collaterale raden in 1725, de hervorming van de militaire justitie van 1736 en de inrichting van de Algemene Regeringsraad in 1787 werden voorgeschreven door middel van te Wenen uitgevaardigde edicten. Ook hervormingen van bestuurlijke en rechterlijke instellingen op gewestelijk niveau werden vanuit Wenen tot stand gebracht. Voor wat betreft Oostenrijks Gelre kan men in dit verband onder meer wijzen op de diploma's terzake van de bestuurlijke en rechterlijke organisatie van 1720, 1737, 1750 en 1756.[93]

In de periode 1717-1757 werden dergelijke verordeningen voorbereid door de Hoge Raad der Nederlanden en via deze instelling uitgegeven.[94] Bij de voorbereiding werden, afhankelijk van de aard van de te regelen materie, de centrale regering van de Zuidelijke Nederlanden en de belanghebbende gewestelijke instellingen betrokken. Dit gold in het bijzonder voor hervormingen van de gewestelijke instellingen, waartoe immers op grond van de akte van inauguratie de instemming van het desbetreffende gewest was vereist.[95] Het diploma terzake van de instelling van de Provinciale Raad van het Hertogdom Gelre van 2 october 1737 maakt aldus melding van het prealabel advies van de Staten van het Overkwartier en van de Geheime Raad. De akte van 14 november 1750, waarbij de Provinciale Raad werd uitgebreid met twee raadsverwanten, werd uitgevaardigd door de Hoge Raad, gezien het rapport van de Geheime Raad en de prealabele adviezen van de Provinciale Raad en van de Staten van het Overkwartier.

Voor zover er vóór 1 april 1757 verordeningen van de Kanselarij van Hof en Staat in de Nederlanden werden gepubliceerd, hadden zij betrekking op handelsprivileges

---

raad, zie: dez., Het zuiden onder Maria Theresia en Josef II, in: *AGN*, blz. 80-103, blz. 80 en blz. 96.

[93] Zie hiervóór blz. 36-39.

[94] M.Baelde, De Samenstelling van de Hoge Raad der Nederlanden te Wenen (1717-1757), in: *Album aangeboden aan Charles Verlinden ter gelegenheid van zijn dertig jaar professoraat*, Gent 1975, blz. 1-15; M. Baelde, De afschaffing van de Hoge Raad der Nederlanden te Wenen (1757), in: *Recht en instellingen in de oude Nederlanden tijdens de middeleeuwen en de nieuwe tijd. Liber amicorum Jan Buntinx*, Leuven 1981, blz. 567-575.

[95] J. Gilissen, *Le régime représentatif avant 1790 en Belgique*, Brussel 1952, blz. 90: "...les modifications importantes à l' organisation judiciaire des provinces devaient aussi en principe être faites de l' accord préalable des Etats."

voor de Oostenrijkse landen van de monarchie.[96] Na de opheffing van de Hoge Raad der Nederlanden in 1757, vielen de attributies van deze instelling rechtstreeks toe aan de Kanselarij van Hof en Staat, die o.a. de beide diploma's van 1 januari 1787, terzake van de instelling van de Algemene Regeringsraad en terzake van de hervorming van de rechterlijke organisatie voorbereidde.

De verordeningen van de Hof-krijgsraad, voor zover in Oostenrijks Gelre gepubliceerd, betroffen slechts de uitoefening van het vorstelijk prerogatief terzake van de verlening van generaal pardon aan deserteurs.

De te Wenen uitgevaardigde verordeningen bereikten de gewestelijke justitiehoven, die met de publicatie ervan waren belast, niet rechtstreeks. Zij werden eerst toegezonden aan de landvoogd of de gevolmachtigd minister te Brussel en vervolgens, voorzien van een attache-brief, via de Geheime Raad over de belanghebbende instanties gedistribueerd.

Evenals hun voorgangers in de zeventiende eeuw beschikten de landvoogden van de Oostenrijkse Nederlanden in de achttiende eeuw krachtens delegatie over de wetgevende bevoegdheid. Op grond van hun benoemingsbrief waren zij gerechtigd tot "faire faire toutes sortes d' edits, status et ordonnances, qu' eux verront servir au bien, utilité, commodité et police de nosdits Pays et sujets et de la chose publique d' iceux." Deze bevoegdheid werd in dezelfde bewoordingen ook toevertrouwd aan hun plaatsvervanger, de gevolmachtigd minister. Evenals in de zeventiende eeuw, waren zij bij de uitoefening van deze bevoegdheid aangewezen op de medewerking van de Collaterale Raden.[97] De technische voorbereiding werd voor wat betreft aangelegenheden van politie en justitie overgelaten aan de Geheime Raad en voor wat betreft economische aangelegenheden aan de Raad van Financiën, of aan bijzondere "jointes" die onder deze raden ressorteerden.[98]

Het Oostenrijks bewind maakte onder Maria Theresia en Joseph II in toenemende mate gebruik van wetgeving als instrument van modificatie: men trachtte door middel van wetgeving politieke en economische hervormingen door te voeren.[99] Het systeem van decentrale afkondiging van plakkaten en ordonnantiën en het daaraan annexe recht van vertoog maakte, dat de hervormingsplannen van de centrale regering op geweste-

---

[96] Resolutie terzake van de handel van Binnen-Oostenrijk van 15 maart 1719; Edict terzake van de vestiging van vrijhavens te Triëst en Fiume van 18 maart 1719.

[97] E. Poullet, *Les constitutions nationales belges de l' Ancien Régime à l' époque de l' invasion française de 1794*, Brussel 1875, blz. 374.

[98] Cf. blz. 50 (Jointe des Monnaies); blz. 70, 73 (Jointe des Administrations et des Affaires des Subsides).

[99] P. Lenders, Ontwikkeling van politiek en instellingen in de Oostenrijkse Nederlanden. De invloed van de Europese oorlogen, in: *Bijdragen tot de Geschiedenis* 64(1981) 33-78; P. Lenders, De Zuidelijke Nederlanden onder Maria Theresia 1740-1780, in: *NAGN* 9.92-112.

lijk niveau kwetsbaar waren. De eigen wetgevende bevoegdheid van de gewestelijke besturen schiep bovendien de mogelijkheid om door middel van gewestelijke plakkaten en ordonnantiën afbreuk te doen aan de beoogde doelstellingen. Tenslotte konden de gewestelijke besturen ook door niet-afkondiging van de edicten van de centrale regering en door non-observantie het effect van de hervormingswetgeving tenietdoen. De centrale regering diende daarom in sterkere mate dan voorheen greep te krijgen op het wetgevingsproces. Men trachtte dit op verschillende manieren te realiseren: enerzijds poogde men de uitoefening van het wetgevingsprerogatief op gewestelijk niveau onder controle te brengen; anderzijds probeerde men door de gewestelijke justitiehoven bij de voorbereiding van wetgeving te betrekken de consensus te peilen en desnoods te vergroten; en tenslotte trachtte men via het officie-fiscaal controle uit te oefenen op de publicatie en naleving van plakkaten en ordonnantiën.

1. Inperking van de gewestelijke wetgeving

Van de pogingen van de Geheime Raad het wetgevingsprerogatief van de gewestelijke besturen onder controle te brengen, is het geschil met de Raad van Brabant over de *forme brabançonne* wellicht het meest bekend. De Raad van Brabant had — onder beroep op de artt. 4, 5, 9 en 10 van de Blijde Inkomste — de gewoonte het formulier van de verordeningen van de centrale regering, die ten fine van publicatie in Brabant en de landen van Overmaas werden toegezonden, te vervangen door het Brabantse formulier. In 1752 ontstond hierover een geschil, toen de Raad van Brabant zich niet had beperkt tot wijzigingen in het formulier, maar bovendien ook nog wijzigingen had aangebracht in de inhoud van een verordening betreffende de verpachting van de stedelijke belastingen te Brussel. Naar aanleiding van dit geschil werd een *jointe d' état*, bestaande uit de raadsheren De Nény, Pycke, Limpens en De Keerle, geformeerd, die op 8 mei 1753 rapport uitbracht met betrekking tot de expeditie en publicatie van plakkaten van de centrale regering in Brabant.[100]

Uit dit rapport citeerde Poullet de bekende passage, waarin werd gesteld, dat de regering er onverstandig aan zou doen, wijziging aan te brengen in de gewoonte van de Raad van Brabant, om algemene ordonnanties in de Brabantse vorm te publiceren, aangezien het hier om een verjaarde — en dus in rechte te erkennen — gewoonte betrof.[101] Voor ons doel is echter een vrijwel onmiddellijk daarop volgende passage over de wetgevende bevoegdheid van de Raad van Brabant, die in de literatuur verder

---

[100] E. Poullet, *Les constitutions nationales de l' Ancien Régime*, blz. 379-380; de tekst van dit rapport is gepubliceerd door L.P. Gachard, Notice sur l' usage, qui était particulier au Brabant, de promulguer les édits et ordonnances sous le sceau de cette province, avec le paraphe du chancelier et la signature d' un secrétraire brabançon, in: *CRALO* 2(1852) 167-197, blz. 174-196.

[101] E. Poullet, *Les constitutions nationales de l' Ancien Régime*, blz. 380; L.P. Gachard, *Notice sur l' usage ...* , blz. 195.

onbelicht is gebleven, veel interessanter. Waar de regering er in de opinie van de jointe verstandig aan deed, toegevend te zijn ten aanzien van de Brabantse *vorm*, achtte men dat duidelijk niet wenselijk ten aanzien van de *wetgevende bevoegdheid* van de Raad van Brabant:

> "Nous tenons pour certain et incontestable qu'il n'est pas permis au conseil de Brabant d'émaner de sa propre autorité aucun placard, édit ou ordonnance, ni de faire aucun changement à la date ou à la teneur de ceux qui lui sont envoyés par le gouvernement. Tout écart là-dessus est aisé à corriger, et le gouvernement est fort à portée d'y tenir la main."

In de opinie van de jointe kwam aan de Raad van Brabant kennelijk niet de bevoegdheid toe eigenmachtig verordeningen uit te vaardigen of inhoudelijke wijzigingen aan te brengen in verordeningen die vanwege de centrale regering ten fine van publicatie werden toegezonden. Ergo de Raad van Brabant beschikte volgens de Jointe slechts over een afhankelijke wetgevende bevoegdheid.

In deel I hebben we gezien, dat de Geheime Raad zich in deze periode ook ten aanzien van het Hof van Gelre op het standpunt stelde, dat kanselier en raden niet gerechtigd waren eigenmachtig plakkaten, edicten en ordonnantiën uit te vaardigen. Toen zij, zonder voorafgaand overleg met de centrale regering te Brussel, op 2 october 1770 op naam van Maria Theresia een plakkaat hadden uitgevaardigd terzake van de in Polen "grasserende" pest, vond de Geheime Raad hierin een gerede aanleiding, hen te sommeren, ten spoedigste te verklaren krachtens welke titel zij zich bevoegd hadden geacht tot het uitvaardigen van "une ordonnance en son nom royal (sc. die van Maria Theresia) et dans la forme des loix et ordonnances qui s'emanent de son autorité souveraine par le canal du Gouvernement Général."[102]

Deze vraag verplichtte kanselier en raden zich in de grondslagen van hun bevoegdheid te verdiepen. In hun rescriptie van 29 october 1770 stelden zij, dat de wetgevende bevoegdheid van het Hof van Gelre gebaseerd was op het Tractaat van Venlo. De artt. 4 en 5 verplichtten de landsheer, die ten gevolge van de uitgebreidheid van zijn bezittingen niet altijd in persoon aanwezig kon zijn in het hertogdom, tot de oprichting van een "tribunal souverain, une chancelerie, ou les Gueldrois pourroient avoir toutes les depêches accoutumés, sans devoir les chercher au dehors." Tot de bevoegdheden van dit Hof behoorde zowel krachtens art. 24 van de instructie van 1547, als krachtens art. 46 van de nieuwe instructie van 1609, "qu'il connoîtera aussi de toutes les autres causes qui ci-devant avoient été de la connaissance des anciens ducs et leur conseil." Hieruit leidden kanselier en raden af "que le Conseil de Gueldre est celui du prince même, censé d' y être toujours présent." Met andere woorden, kanselier en raden achtten zich tot wetgeving bevoegd, op grond van de fictie, dat zij de landsheer in persoon representeerden. Zij achtten zich bij afwezigheid van de

---

[102] CB 19, fol. 155v.

landsheer zelf tot uitoefening van diens soevereine rechten bevoegd. Kanselier en raden stelden zich kennelijk op het standpunt dat zij beschikten over een "eigenstandige" bevoegdheid, die zij onafhankelijk van de Geheime Raad konden uitoefenen.[103]

Deze soevereiniteit van het Hof van Gelre kwam, volgens kanselier en raden, vooral tot uiting in de arresten die door hen in naam en vanwege de hertog van Gelre werden gewezen; in de octrooien en patenten die door de kanselarij werden uitgegeven; en in "les ordonnances soit générales pour tout le pays (de Gueldres), soit particulières pour quelque communauté en fait de police ou de régime", die door hen werden uitgevaardigd.[104]

Hoewel in dit geschil de vraag naar de grondslag van de verordenende bevoegdheid van kanselier en raden in de meest zuivere vorm aan de orde werd gesteld, was het noch het eerste, noch het enige geschil over de uitoefening daarvan.

Naar aanleiding van een aantal eigenmachtig uitgevaardigde uitvoerverboden van graan werden kanselier en raden op 30 juli 1760 door de gevolmachtigd minister graaf Cobenzl ter verantwoording geroepen. Hen werd kort en goed verstaan gegeven, dat zij het uitvaardigen van dergelijke ordonnanties dienden over te laten aan de Raad van Financiën.[105] Kort tevoren had dezelfde gevolmachtigd minister met terugwerkende kracht een door het Hof van Gelre op 14 april 1760 uitgevaardigde muntverordening goedgekeurd, onder vermaning dergelijke ordonnanties in de toekomst niet meer op eigen houtje uit te vaardigen. Indien de lokale omstandigheden aanpassing van de muntordonnanties wenselijk zouden maken, dienden kanselier en raden zich voortaan te wenden tot de *Jointe des Monnaies*.[106]

In 1765 maakten kanselier en raden zich opnieuw schuldig aan het onbevoegd uitvaardigen van muntordonnanties, welke zij eerst achteraf ter goedkeuring voorlegden. In opdracht van de centrale regering werden deze provisionele ordonnanties op 12 juni 1765 ingetrokken. Bij decreet van 3 augustus 1765 daarop volgend verbood de gevolmachtigd minister kanselier en raden ook het motu proprio uitvaardigen van provisionele muntordonnanties. In spoedeisende gevallen zouden zij hiertoe mogen overgaan in overleg met de gedeputeerden van de Staten van het Overkwartier.

Toen op 11 september 1781 kanselier en raden op eigen naam een ordonnantie uitvaardigden, waarin maatregelen werden getroffen om de dan heersende dysenterie-epidemie in te dammen, was voor de Geheime Raad de maat vol. Op hoge toon wordt

---

[103] E. Poullet, *Les gouverneurs de province*, blz. 73, achtte het Hof van Gelre, op grond van het Tractaat van Venlo, bevoegd tot het uitgeven van allerhande akten "en concurrence sinon à l' exclusion du conseil privé". Zo ver gingen kanselier en raden in hun rescriptie echter niet. Zij spraken slechts van een "titre fort et averré", een krachtige en voldongen aanspraak.

[104] CB 19, fol. 155^{v}.

[105] P 10, fol. 104^{v}-105^{r}; het Hof diende de ontvangst van deze reprimande schriftelijk te bevestigen.

[106] Cf. toelichting bij ordonnantie van 4 juli 1760.

het kanselier en raden verboden nog langer plakkaten en ordonnantiën uit te vaardigen. Aangezien "le droit de législation ne vous appartient pas, independamment de Notre Gouvernement, c'est Notre intention, que vous vous absteniez désormais d'émaner des ordonnances en cette matière ..."[107]
Kanselier en raden hebben zich nadien enige tijd van eigenmachtige legislatieve activiteit onthouden. Op 28 october 1785 vaardigden zij echter opnieuw op eigen naam een ordonnantie terzake van brandbrieven uit. Deze bevoegdheidsoverschrijding kwam hen wederom op een reprimande van de centrale regering te staan, echter zonder dat de gewraakte verordening werd ingetrokken.[108] Nadien zijn mij geen geschillen met betrekking tot eigenmachtige wetgeving door het Hof van Gelre bekend.

Ter illustratie van de naijver, waarmee de Geheime Raad zijn wetgevingsprerogatief bewaakte, verdient ook de ontstaansgeschiedenis van de ordonnantie van 20 maart 1783 terzake van de burgerwacht van Roermond vermelding. Het ontwerp van deze verordening was met permissie van de Geheime Raad door kanselier en raden opgesteld en vervolgens ter goedkeuring voorgelegd. De teneur van de akte werd door de Geheime Raad goedgekeurd, maar het wetsformulier werd ingrijpend gewijzigd. De verordening mocht niet op naam van kanselier en raden door het Hof van Gelre worden uitgegeven. Zij werd daarentegen, na toevoeging van een preambule, door de Geheime Raad op naam van Joseph II uitgevaardigd.[109]

De hierboven vermelde voorbeelden betreffen voornamelijk (het dreigen met) onthouding van goedkeuring achteraf van op eigen initiatief uitgevaardigde verordeningen. Dit was bepaald niet de enige manier, waarop de centrale regering de uitoefening van de verordenende bevoegdheid van het Hof trachtte te controleren. Ook door op voorhand richtlijnen te verstrekken over de wijze waarop men onder bepaalde omstandigheden gebruik zou kunnen maken van deze verordenende bevoegdheden, poogde de centrale regering kanselier en raden aan een vorm van preventief toezicht te binden. Naast controle achteraf kwam ook het omgekeerde voor, namelijk dat de Geheime Raad op voorhand toestemming verleende in bepaalde omstandigheden verordenend op te treden. De ordonnantie van 28 september 1768 terzake van een besmettelijke ziekte onder het hoornvee in de Meierij van 's Hertogenbosch en in Kleef werd uitgevaardigd onder verwijzing naar de op 9 juni 1768 verleende permissie om zelfstandig de nodige maatregelen te treffen om deze epizoötie of veeziekte in te dammen. Bovendien werd zij achteraf ten fine van approbatie aan de Raad van Financiën voorgelegd. Ook de oorsprong van de ordonnantie van 23 november 1770 terzake van de uitvoer van graan en levensmiddelen en terzake van het distille-

---

[107] CB 27, fol. 242, dépeche van 1 october 1781.

[108] Cf. toelichting bij de ordonnantie van 28 october 1785.

[109] Zie toelichting bij de ordonnantie van 20 maart 1783.

ren van brandewijn kan men terugvoeren op een dergelijke toestemming vooraf, welk in dit geval werd verleend bij decreet van 6 october 1770. In 1771 werd het Hof bevoegd verklaard onder bepaalde omstandigheden in- en uitvoerverboden van graan uit te vaardigen, terwijl in 1780 instructies werden gegeven, die onder omstandigheden het uitvaardigen van wettelijke maatregelen ter beperking van de dysenterie-epidemie toelieten.[110]

Uit deze en dergelijke voorbeelden kan worden afgeleid, dat de centrale regering ten tijde van Maria Theresia en Joseph II (vanaf 1760) ten aanzien van het Hof van Gelre een politiek voerde, die gericht was op het terugdringen van een autonoom gebruik van de wetgevende bevoegdheid. Zij trachtte greep te krijgen op de regelgeving van kanselier en raden door enerzijds de uitoefening van deze bevoegdheid te binden aan goedkeuring achteraf, een vorm van repressief toezicht, en anderzijds door op voorhand instructies te geven over de wijze waarop men in bepaalde gevallen van de verleende bevoegdheid gebruik zou moeten maken. Zowel in het geval van het onthouden van goedkeuring, als in dat van het verlenen van toestemming vooraf, werd de autonome wetgevende bevoegdheid van kanselier en raden fors beperkt. Het lijkt mij daarom aannemelijk dat zij in dit opzicht tijdens de regeringsperiode van Maria Theresia in sterke mate aan zelfstandigheid hebben ingeboet.

Binnen het aldus ingeperkte kader werd het Hof van Gelre vooral belast met het uitvaardigen van aanvullende of vervangende verordeningen die met het oog op de geëxclaveerde ligging van Oostenrijks Gelre noodzakelijk bleken. Aangezien de economische en monetaire maatregelen van de centrale regering, die voor de kerngebieden van de Zuidelijke Nederlanden effectief waren, voor de grensgewesten soms averechts bleken te werken, werden kanselier en raden aldus betrekkelijk vaak belast met het uitvaardigen van in- en uitvoerverboden van graan, verordeningen ter bestrijding van besmettelijke ziekten en verordeningen met betrekking tot de muntcirculatie.[111] Op initiatief van kanselier Godfried Caspar Tackoen werkte het Hof van Gelre te Roermond vanaf 1770 op informele wijze samen met de bestuurscolleges van Pruisisch en Staats Opper-Gelder en van Gulik, opdat door onderlinge afstemming van maatregelen graanschaarste kon worden voorkomen.[112] Daarnaast werkten zij

---

[110] CB 20, fol. 69-81, depêche van 8 juni 1771; CB 20, fol. 225-226, depêche van 11 september 1771 (in- en uitvoer van graan); CB 26, fol. 209-225, depêche van 28 september 1780 (dysenterie-epidemie).

[111] Het niet-invoeren van de beide plakkaten van 19 september 1749 terzake van de muntcirculatie en terzake van goud- en zilversmeden maakte een groot aantal aangepaste verordeningen noodzakelijk; zie hierna blz. 71-72.

[112] Ordonnantie van 23 november 1770 terzake van de uitvoer van graan en levensmiddelen; ordonnanties van 12 november en 13 december 1771; ordonnantie van 26 mei 1773.

samen ter bestrijding van epidemieën.[113] In onderling overleg werden ook verordeningen ter bestrijding van overlast van vagebonden en ter voorkoming van diefstal uitgevaardigd.[114]

2. Prealabele consultatie[115]

Ten einde de kwaliteit van de wetgeving te bevorderen en de naleving ervan te verzekeren werd door de centrale regering ook wel het advies ingewonnen van de provinciale justitiehoven of van de Staten der gewesten, alvorens de eindredactie van een verordening vast te stellen en tot uitvaardiging ervan over te gaan.[116] Deze consultatie betrof niet alleen de op specifieke gewestelijke of lokale omstandigheden toegesneden wetgeving, maar tijdens de regering van Maria Theresia vooral ook de voorbereiding van algemene wetgeving.

De ratio van deze praktijk werd door Patrice François de Nény, hoofdvoorzitter van de Geheime Raad (1758-1783) in zijn *Mémoires historiques et politiques sur les Pays-Bas autrichiens* als volgt geformuleerd: "comme il est de la gloire d'un prince de ne rien établir qui ne mérite de durer toujours, la prudence exige qu'il consulte bien avant que d' ordonner, qu'il écoute pour être obéi sans représentation, et qu'il donne une autorité solide à ses ordonnances pour la sagesse de la justice".[117]

In overeenstemming met deze gedachte trachtte de Geheime Raad zich in deze periode bij voorbaat van de medewerking van de gewestelijke justitiehoven te verzekeren ter

---

[113] Ordonnanties van 2 october en 27 october 1770 terzake van de Poolse pest; ordonnantie van 11 september 1781 terzake van de verpleging van dysenterie-patiënten.

[114] Ordonnantie van 25 october 1771, terzake van het wachtlopen ten plattelande; ordonnantie van 5 maart 1782 ter voorkoming van diefstal; ordonnantie van 28 october 1785 terzake van brandbrieven.

[115] Een eerdere versie van dit deelhoofdstuk verscheen onder de titel: De prealabele consultatie van het Oostenrijks Hof van Gelre als onderdeel van het wetgevingsproces in de achttiende eeuw, in: A.M.J.A. Berkvens, A.Fl. Gehlen en G.H.A. Venner (ed.), *Ten Werentliken Rechte. Opstellen over Limburgse rechtsgeschiedenis*, Maastricht 1990, blz. 151-170.

[116] C. Douxchamps-Lefèvre, Regeringsbeslissingen op wetgevend gebied, 16e-18e eeuw, in: *De besluitvorming vroeger en nu*, Brussel 1975 (Algemeen Rijksarchief en Rijksarchieven in de provinciën), blz.3-30.

[117] [P.F. de Nény], *Mémoires historiques et politiques des Pays-Bas autrichiens*, Neufchâtel 1784, 317-318; t.a.v. van P.F. de Nény als staatsman, zie G. van Dievoet (ed.), *Patrice de Nény (1716-1784) et le gouvernement des Pays-Bas autrichiens*, Kortrijk-Heule 1987 (Standen en Landen 88); t.a.v. diens memories zie L.P. Gachard, Les mémoires historiques et politiques du chef et président de Nény, in: *Bulletin de l' academie royale de Belgique des lettres, beaux arts, etc.* 8 (1840) 358-372; C. Sorgeloos, *Les mémoires historiques et politiques sur les Pays-Bas autrichiens de Patrice François de Nény. Rédaction, diffusion et publication*, Brussel 1989 (Archives et Bibliothèques de Belgique, Numéros spéciaux 38); C. Sorgeloos, L' analyse scientifique des imprimés anciens et l' histoire des idées. Un cas de la fin du XVIIIe siècle: Les Mémoires historiques et politiques de P.F. de Nény, in: *Archives et Bibliothèques de Belgique* 60 (1989) 9-34.

realisatie van zijn politieke doeleinden. Ook de wijze waarop de adviesaanvrage werd ingekleed zou in deze richting kunnen wijzen.

De vraagstelling van de Geheime Raad varieerde naar gelang van het stadium, waarin de gewestelijke justitiehoven bij de voorbereiding werden betrokken. Gerangschikt naar de mate waarin de Geheime Raad de gewestelijke justitiehoven de vrije hand liet, kan men een drietal categorieën onderscheiden:

- open vraagstelling, kenmerkend voor het vroegste conceptuele stadium, waarbij het de geënqueteerden nog volledig vrij stond zich uit te spreken of en hoe de betrokken materie geregeld diende te worden;
- verzoeken om commentaar aan de hand van een reeds uitgewerkt, al dan niet definitief concept, met als minimale vorm het verzoek zich louter op voorhand uit te spreken over de vraag of het opportuun zou zijn het voorliggend ontwerp in het eigen gewest af te kondigen;
- "gestuurde" vraagstelling, waarbij de centrale regering door middel van een uitvoerige "memorie van toelichting" de opinievorming in de gewenste richting tracht te leiden, al dan niet in combinatie met een uitgewerkt wetsontwerp.

Van een open vraagstelling kan men spreken, wanneer de Geheime Raad aankondigde voornemens te zijn een bepaalde materie aan "une règle fixe et uniforme" te onderwerpen, en in dat kader de justitiehoven uitnodigde, daartoe de nodige voorstellen te doen, zonder op voorhand aan te geven in welke richting de centrale regering zelf dacht. Een voorbeeld van een dergelijke aanpak vindt men in de dépêche van 2 juni 1756, waarbij de justitiehoven werden uitgenodigd voorstellen te doen met betrekking tot de bestraffing van degenen die, reeds veroordeeld tot verbanning op straffe van de galg, hun verbanning hebben verbroken, en derhalve naar de rigeur der strafwet gehangen zouden moeten worden, hetgeen onder omstandigheden wel eens een al te draconische oplossing zou kunnen zijn en de rechters dientengevolge in gewetensnood zou kunnen brengen.[118]

Een sterkere mate van sturing gaat uit van een compleet wetsontwerp, dat wordt toegezonden met de opdracht dit te onderzoeken en eventueel suggesties te doen ter aanvulling.[119] In dergelijke gevallen diende het advies zich in beginsel te beperken tot redactioneel commentaar en opmerkingen over de opportuniteit van de eventuele afkondiging.

De mate van sturing is uiteraard nog veel sterker, wanneer aan het wetsontwerp ook nog een "memorie van toelichting" wordt toegevoegd. Dit middel werd door de Geheime Raad o.a. gebruikt in het kader van de zgn. Belgische kerkhervorming, een kerkpolitiekstreven van de centrale regering, dat er op gericht was de kerkelijke juris-

---

[118] CB 16, fol. 213-214.

[119] "...vous chargeant d' en examiner le contenu et de nous envoyer le plûtot qu'il se pourra, les observations dont vous croyez cet objet susceptible ..." (dépêche van 18 augustus 1766, CB 19, fol. 21).

dictie in te perken en kerk en clerus dienstbaar te maken aan het doel van de staat.[120] Hoewel deze methode nog niet werd gevolgd bij de voorbereiding van het edict van 15 september 1753 betreffende de acquisitie van onroerend goed in de dode hand, waarbij het kerkelijke instellingen verboden werd voortaan nog goederen te verwerven zonder toestemming van de wereldlijke overheid, werd zij wel gebruikt voor een reeks maatregelen die in 1771 werd voorbereid, zoals het verbod van het heffen van admissie-gelden van novicen (edict van 13 mei 1771), het verbod van pauselijke reserven bij de collatie van beneficiën, dat pas in 1783 zou worden afgekondigd, het verbod van de "exacties" der bisschoppen en dergelijke.

Het is aannemelijk, dat dergelijke "memories van toelichting" een dubbel doel dienden. Enerzijds waren zij een middel tot indoctrinatie. Zij maakten de geesten van de raadsheren der justitiehoven rijp voor de toepassing van de kerkpolitiek van de centrale regering. Daarnaast maakten zij het mogelijk door middel van de naar aanleiding ervan ingediende adviezen de mate van consensus ten aanzien van die doeleinden te peilen.

Dit element van indoctrinatie speelde zeer duidelijk een belangrijke rol bij de voorbereidingen van de hervorming van het strafrecht en strafprocesrecht.[121] Nadat een eerste enquête in 1765 een voor hervormingsgezinden zeer teleurstellend resultaat had laten zien,[122] werd in 1771 een nieuwe poging gedaan, waarbij twee memories van de hand van de president van de Grote Raad van Mechelen, Goswin de Fierlant, werden gebruikt als middel om de gedachtenvorming in de gewenste Beccariaanse richting te sturen.[123]

Aan de hand van de consultboeken van het Hof van Gelre kan men zich een indruk vormen in welke mate deze instelling door de Geheime Raad bij de voorbereiding van algemene wetgeving werd betrokken. Uit de regeringsperiode van Maria Theresia (1740-1780) zijn 41 preadviezen bewaard gebleven, waarvan er 25 dateren uit de periode 1771-1780. Op grond van de spreiding van die adviezen in de tijd, kan men

---

[120] J. Roegiers, Kerk en Staat in de Oostenrijkse Nederlanden, in: *NAGN* 9, 361-375; voor een overzicht van de belangrijkste verordeningen die in het kader van dit streven naar een Belgische Kerk werden uitgevaardigd: E. Persoons, De reguliere clerus: een statistische benadering, in: *NAGN* 9, 389-395.

[121] O. Moorman van Kappen, De rechtskracht van de ordonnantie op de stijl van procederen in criminele zaken van 9 juli 1750 in de Oostenrijkse Nederlanden, in: *TRG* 58 (1990) 327-343.

[122] Uitgegeven door L.P. Gachard, in: *Proces Verbaux de la Commission royale des anciennes lois et ordonnances* 3 (1860) 97-195.

[123] Cf. E. Hubert, Un chapitre de l' histoire du droit criminel dans les Pays-Bas autrichiens au XVIIIe siècle. Les mémoires de Goswin de Fierlant, in: *Compte rendu des séances de la commission royale d' histoire*, série 5, 5 (1895) 154-253; alwaar ook de teksten van beide memories ("Observations sur la torture" en "Observations sur l' insuffisance ... des peines afflictives") als bijlagen zijn afgedrukt. Zie thans ook C. Bruneel, Goswin de Fierlant. Observations sur la torture 1771, in: H. Hasquin, *Les lumières dans les Pays-Bas autrichiens et la principauté de Liège*, Brussel 1983, 8-9.

stellen, dat het Hof van Gelre in deze periode aanvankelijk slechts incidenteel, maar vanaf 1771 in toenemende mate door de Geheime Raad werd betrokken bij de voorbereiding van wetten. Deze preadviezen betroffen een breed scala van onderwerpen van algemeen belang, die naar het gevoelen van de centrale regering nadere wettelijke regeling zouden behoeven. Hierbinnen kan men een drietal zwaartepunten onderscheiden, en wel, ten eerste voorgenomen hervormingen van het burgerlijk recht, ten tweede voorstellen betreffende het strafrecht en strafprocesrecht en tenslotte de wetgeving, door middel waarvan de Belgische Kerkpolitiek van De Nény gestalte kreeg.

De civielrechtelijke preadviezen hadden betrekking op onderwerpen uit het personen- en familierecht, het verbintenissenrecht en het rechtspersonenrecht. De strafrechtelijke preadviezen betroffen onder andere de criminele procedure ten plattelande, de afschaffing der tortuur, de bestraffing van specifieke delicten, zoals verbreking van verbanning, gekwalificeerde diefstal, domestieke diefstal en frauduleus bankroet. Ook preadviseerden kanselier en raden in verband met voorgenomen hervormingen ten aanzien van kerkpolitieke en kerkrechtelijke aangelegenheden, zoals de admissie van postulanten door kloosters, de acquisitie van onroerend goed in de dode hand, proceskosten bij procedures voor kerkelijke rechtbanken, kerkelijke pensioenen, pauselijke "reserven" bij de collatie van beneficiën, aanspraken van bisschoppen op opengevallen nalatenschappen van geestelijken, en — last but not least — de besteding van het vermogen der kerkfabrieken.

In hun preadviezen besteedden kanselier en raden als regel aandacht aan een aantal aspecten. Naast een algemene politieke en juridische analyse, waarbij *in abstracto* werd onderzocht of de voorgestelde maatregelen geschikt zouden kunnen zijn om het doel te bereiken, dat de centrale regering, blijkens de toegevoegde "memorie van toelichting" of blijkens de preambule, voor ogen stond, werd aan de hand van een schets van de concrete situatie in Oostenrijks Gelre ook onderzocht in hoeverre de voorgestelde maatregelen zich verdroegen met het aldaar geldende recht en welke effecten de invoering van de voorgestelde wetgeving er zou kunnen hebben. Tenslotte volgden op basis van deze beschouwingen eventuele concrete aanbevelingen met betrekking tot de definitieve redactie of met betrekking tot de invoering van het voorliggende ontwerp.

De algemeen politieke en juridische beschouwingen van kanselier en raden geven een indicatie van het intellectuele klimaat in het bestuurlijk milieu van Oostenrijks Gelre. In de preadviezen treft men verwijzingen naar auteurs zoals Beccaria, Van Espen, De Mirabeau, Montesquieu en Quesnay. Inhoudelijk bezien drukken zij een grote mate van instemming uit met het streven van de centrale regering, de invloed van de

burgerlijke overheid uit te breiden en de macht van de geestelijkheid te beperken.[124] Het voornemen het kerkelijk bezit van onroerende goederen aan banden te leggen werd door hen met instemming begroet.[125] Hetzelfde geldt voor het streven minderjarigen te verbieden in het klooster te treden en het heffen van admissie-gelden te verbieden. Kanselier en raden stelden zich op het standpunt, dat — waar uitgerekend de kerk haar eigen regels schond door deze vorm van simonie op grote schaal te gedogen — de soevereine macht, als beschermster van de kerk, aan deze misstand paal en perk diende te stellen. Dat de staat het recht heeft regels te stellen om te voorkomen, dat minderjarigen intreden in kloosters, vonden kanselier en raden ook daarom vanzelfsprekend, omdat het reservoir waaruit de staat kan putten voor de vervulling van bestuurlijke en militaire functies en ten behoeve van industrie, handel, nijverheid en wetenschappen "dont depend la conservation de l' Etat", anders al te zeer zou worden uitgeput.[126] Ook het voorstel uit 1770 om de pauselijke invloed op de kerkelijke benoemingen in de Zuidelijke Nederlanden te beperken — voorwaarde voor het voeren van een eigen Belgische kerkpolitiek — vond bij hen een gunstig onthaal. Kanselier en raden namen hier zelfs de vrijheid te komen met een geheel eigen wetsontwerp van zeven artikelen.[127] Een voorstel van de Geheime Raad om het kerkelijk recht van asyl te beperken en dit voor 25 specifieke misdrijven zelfs geheel af te schaffen, ging kanselier en raden lang niet ver genoeg. Zij waren "à pluralité des suffrages" van mening dat men het recht van asyl maar beter geheel zou kunnen afschaffen.[128]

Ten aanzien van de voorgenomen hervormingen van het strafrecht en van het strafprocesrecht, blijken kanselier en raden — anders dan de conservatievere momboir R.J. van Dunghen — duidelijke voorstanders van humanisering van het strafrecht. Reeds in 1756 — dus nog ruim voor het verschijnen van *Dei delitti e delle pene* in 1764 — toonden zij zich er in hun preadvies over de bestraffing van verbreking van verbanning op straffe van de galg uit christelijk humanitaire overwegingen voorstander van verbanning op straffe van de galg af te schaffen en te vervangen door gevangenisstraf. Tevens drongen zij aan op het inrichten van daartoe geschikte penitentiaire inrichtingen.[129] Vergelijkbare standpunten werden ingenomen in het advies over de bestraffing van domestieke diefstal[130] en terzake van de afschaffing van de tortuur in

---

[124] Cf. P. Lenders, De Zuidelijke Nederlanden onder Maria Theresia 1740-1780, in: *NAGN* 9, 92-112.

[125] CB 15, fol. 49-53.

[126] CB 19, fol. 121-155; met name fol. 141-147.

[127] CB 19, fol. 185-229.

[128] CB 24, fol. 49-56; advies van 22 april 1776.

[129] CB 16, fol. 213-214.

[130] CB 19, fol. 21-32.

1766.[131] Zij zaten daarmee al vroegtijdig op dezelfde lijn als de hervormingsgezinden te Brussel, zoals De Fierlant en De Robiano.[132] Ook in hun advies terzake van de bestraffing van gekwalificeerde diefstallen van 26 juli 1777 bepleitten zij de afschaffing der "peines afflictives", aangezien deze straffen het kwaad niet bij de wortel aanpakten. Voorrang diende te worden gegeven aan de bestrijding van ledigheid en bedelarij. Ook bij deze gelegenheid drongen zij aan op de inrichting van "maisons de force".[133]

Gesteld voor de vraag of deze in abstracto nuttig beoordeelde wetsontwerpen ook in de praktijk zouden moeten worden ingevoerd, stelden kanselier en raden zich zeer behoedzaam op. In hun adviezen anticipeerden zij zoveel mogelijk op de consequenties van de invoering ervan. Daarnaast toetsten zij de wetsontwerpen aan het geldende recht, en met name aan de in 1619 gehomologeerde *Geldrische Landt- ende Stadtrechten int Overquartier van Ruermundt.*

De schetsen van de concrete situatie in het Overkwartier geven een beeld van de praktische consequenties van een eventuele afkondiging van de door de Geheime Raad voorgestelde wetgeving. Hier blijkt vaak sprake te zijn van een spanningsveld tussen het abstracte en het concrete.

In hun reactie naar aanleiding van de *Mémoire sur les abus et les inconveniens qui résultent de ce qu'on tolère les dots et pensions pour l' admission des religieux en convents*, die hun op 21 mei 1771 ten fine van advies werd toegezonden, gaven kanselier en raden duidelijk te kennen, er geen voorstander van te zijn, dat kloosters van novicen ter gelegenheid van hun intrede een bruidschat zouden eisen. Tegelijkertijd waren zij zich ervan bewust, dat een groot deel van de kloosters te Roermond en Weert zonder dergelijke admissie-gelden niet zou kunnen bestaan, aangezien zij onvoldoende gedoteerd waren. Met name voor Roermond achtten zij de consequenties van het eventuele verdwijnen van die kloosters voor de stedelijke economie onaanvaardbaar. Leegstand van vrijwel alle grote gebouwen in de stad en de totale ruïne van de lokale ambachtslieden en neringdoenden zouden er het gevolg van zijn. Bovendien zouden de stedelijke kassen het nodige aan consumptiegelden derven, met als consequentie dat het stedelijk aandeel in bede en subsidie niet meer opgebracht zou kunnen worden. Ook anderszins zou het verdwijnen der kloosters onaanvaardbaar zijn, aangezien de stad voor het onderwijs aan de burgerij afhankelijk was van de Ursulinen, die er een school op na hielden voor de kinderen uit de burgerij, terwijl

---

[131] CB 20, fol. 82-95.

[132] Cf. J.W. Bosch, Aantekeningen over de algemene strekking van de Premières Idées van Goswin de Fierlant, in: *TRG* 23 (1955) 53-74; idem, Le jugement de Goswin de Fierlant sur la magistrature en Belgique à la fin du XVIIIe siècle selon les deux manuscrits des premières idées sur la réformation des loix criminelles, in: *TRG* 24 (1956) 48-60.

[133] CB 24, fol. 185-189, advies van 26 juli 1777.

zonder de inspanningen der Zwarte Zusters de ziekenzorg in gevaar zou komen. Vandaar de aanbeveling deze nuttige kloosters te ontzien en ze, bij invoering van de voorgestelde wetgeving, door middel van financiële tegemoetkomingen in staat te stellen hun onmisbare werkzaamheden voort te zetten.[134]

In hun preadviezen over voorgenomen hervormingen van het burgerlijke recht en van het formele en materiële strafrecht toetsten kanselier en raden de voorstellen van de centrale regering aan de in het Overkwartier reeds vigerende wetgeving en vooral ook aan de gehomologeerde costumen.

Toetsing aan de in het Overkwartier vigerende wetgeving was aan de orde in het preadvies over de concept-ordonnantie terzake van frauduleus bankroet.[135] De opstellers van het wetsontwerp veronderstelden, dat de plakkaten van 7 oktober 1531 en 4 oktober 1540 algemene gelding hadden in de Zuidelijke Nederlanden en borduurden daarop voort.[136] Zowel de momboir als kanselier en raden bestreden zulks. Zij benadrukten, dat beide plakkaten anterieur waren aan het Tractaat van Venlo van 1543 en gingen er daarom van uit, dat zij in het hertogdom Gelre niet waren afgekondigd. Ergo "ils n'y ont jamais fait la loi". In voorkomende gevallen behielp men zich in het Overkwartier met bepalingen van het Gelderse Landrecht.[137]

Ook in het preadvies terzake van "domestieke" diefstal van 8 oktober 1766 nam toetsing aan het GLS een belangrijke plaats in.[138] De opstellers van de conceptverordening stelden zich op het standpunt, dat diefstal door dienstpersoneel veelal te licht werd gestraft. Art. 61 van de Criminele Ordonnantie van 5 juli 1570 bepaalde, dat rechters gebonden waren aan de strafwet en dat het hen niet vrij stond daarvan ten gunste van de verdachte af te wijken en een extraordinaris straf, "souvent bien légièrement" op te leggen. Domestieke dieven zouden daarom moeten worden veroordeeld tot de dood door de strop. In lichte gevallen zou kunnen worden volstaan met geseling en eeuwige verbanning. Werkgevers zouden aangifteplichtig zijn, op straffe van een boete van 300 gulden.

Blijkens zijn advies was de momboir R.J. van Dunghen niet gelukkig met het aan banden leggen van de beoordelingsvrijheid van de rechter. In het stelsel van het GLS gold diefstal door huispersoneel eerder als een geprivilegieerd dan als een gekwalificeerd delict. Hij zou graag vasthouden aan de in GLS 370 art. 1 vastgelegde moge-

---

[134] CB 19, fol. 121-155. Het onderscheid tussen nuttige en onnutte kloosters is nadien uitgewerkt in de ordonnantie van 2 juli 1783.

[135] CB 17, fol. 7v-12v; preadvies van 3 juli 1758.

[136] Voor een korte karakteristiek van beide ordonnanties, zie: J. Gilissen, *Historische Inleiding tot het recht*, Antwerpen 1981, 323.

[137] GLS 360, art. 3 en GLS 370, artt. 3 en 4.

[138] CB 19, fol. 21-32.

lijkheid onder omstandigheden met een "mindere lijffstraffe" te volstaan.[139] Hij heeft zo zijn twijfels ten aanzien van de afdwingbaarheid van de aangifteplicht; het gaat hier tenslotte als regel om "geheime" diefstallen. Onder het motto "Vont men geen prangdieven, men vont geen hangdieven" bepleitte hij nog wèl de uitbreiding van het ontwerp met een aparte strafbepaling voor helers.[140]

Kanselier en raden namen eveneens een genuanceerd standpunt in ten aanzien van het voornemen domestieke diefstal rigoureus te straffen. Zij wezen in dit verband op de Codex Criminalis Carolina van 1532, die volgens hen de reputatie had van zowel het strengste als het minst nageleefde strafrecht te zijn. Soms zou een reprimande meer op zijn plaats zijn dan lijfstraf. De straf van geseling en eeuwige verbannning zagen zij hoe dan ook gaarne vervangen door gevangenisstraf. Een praktisch bezwaar was huns inziens bovendien, dat een exacte maatstaf ontbrak om te kunnen vaststellen wanneer er sprake zou zijn van een licht geval. Naar hun mening zou de omvang van het probleem kunnen worden teruggedrongen door geen knechten en meiden in dienst te nemen, die niet over uitstekende referenties beschikten.[141]

Een ander voorbeeld van toetsing aan het GLS biedt het preadvies over de criminele rechtspleging ten plattelande en de afschaffing der tortuur van 30 juni 1766.[142] Naar aanleiding van het voorstel van de centrale regering om door middel van herafkondiging van de Criminele Ordonnantiën van 1570 een einde te maken aan een groot aantal misstanden, die zich vooral in Brabant met betrekking tot de criminele jurisdictie ten plattelande voordeden, zagen kanselier en raden zich genoodzaakt in een aparte bijlage een artikelsgewijze vergelijking te maken tussen de Ordonnantie op de stijl van procederen van 9 juli 1570, het Eeuwig Edict van 1611 en het Gelderse landrecht. Hierbij werd telkens zorgvuldig gekeken, of en in hoeverre de posterieure bepalingen van het GLS overeenstemden met de Ordonnantie op de Stijl, waarna in het geval van discrepanties werd afgewogen welke bepaling de voorkeur zou verdienen.[143]

Op grond van deze uitvoerige vergelijking van het strafprocesrecht in de Criminele Ordonnantiën en het GLS, concludeerden kanselier en raden, dat de regelingen in het Overkwartier wezenlijk overeenstemden met het reglement van 9 juli 1570 en met het

---

[139] Cf. H. Reckmann, *Das Strafrecht der Geldernschen Land- und Stadtrechte in dem Oberquartier von Roermond*, Geldern 1930, 59.

[140] Momboir verwijst tevens naar Dig. 47, 16, 1 en naar De Damhouder, *Practijcke Criminele*, § 116 en 117.

[141] Cf. ordonnantie van 23 juli 1767.

[142] CB 20, fol. 82-115.

[143] Cf. A.M.J.A. Berkvens, De prealabele consultatie van het Oostenrijks Hof van Gelre als onderdeel van het wetgevingsproces in de achttiende eeuw, blz. 163-164; zie ook: O. Moorman van Kappen, De rechtskracht van de ordonnantie op de stijl van procederen in criminele zaken van 9 juli 1750 in de Oostenrijkse Nederlanden, in: *TRG* 58 (1990) 327-343, blz. 337-341.

Eeuwig Edict van 1611. Herafkondiging van de Criminele Ordonnantiën achtten zij in feite overbodig; men zou met strikte naleving van het GLS kunnen volstaan.

Het is opvallend, dat kanselier en raden, telkens wanneer een preadvies gevraagd werd over onderwerpen, die ook reeds door het Gelderse Landrecht werden bestreken, hun voorkeur uitspraken voor het handhaven van de status quo, zoals de hierboven aangehaalde voorbeelden uit de strafrechtelijke sfeer illustreren.
Een dergelijke houding spreekt ook uit een aantal preadviezen met betrekking tot privaatrechtelijke aangelegenheden.

Wanneer de Geheime Raad op 20 augustus 1772 een voor het hertogdom Luxemburg bestemde ordonnantie heeft vastgesteld, met betrekking tot de bewijskracht van akten, gepasseerd ten overstaan van schepenen, richt zij zich bij dépêche van gelijke datum tot kanselier en raden, met de opdracht advies uit te brengen over de wenselijkheid deze ordonnantie ook in het Overkwartier af te kondigen. In hun preadvies bespraken kanselier en raden eerst de in het GLS vastgelegde vormschriften voor testamenten, schenkingen en contracten.[144] Vervolgens merkten zij op, dat deze regelingen in de praktijk uitstekend voldeden en dat wijziging of aanvulling zonder het prealabel consent van de Staten van het Overkwartier niet mogelijk zou zijn, aangezien de in de akte van homologatie van het GLS opgenomen garantie terzake aan een eenzijdige wijziging van het GLS door de landsheer in de weg stond.[145]

Een dergelijke houding werd ook aangenomen in 1777, toen kanselier en raden werden geconsulteerd met betrekking tot de vraag of het wenselijk zou zijn de ordonnantie van 29 juli 1777, die voor Brabant en Limburg op uniforme wijze regels gaf met betrekking tot het meerderjarig worden en de handelingsonbekwaamheid van minderjarigen, ook in het Overkwartier af te kondigen. Ook toen hielden zij vast aan het GLS en verzochten zij Maria Theresia "qu'il puisse plaire à Votre Majesté de laisser cette province ses anciennes loix à ce sujet, sans lui faire adapter les dispositions portées par ladite ordonnance emanée pour la province de Brabant".[146]

In hun preadviezen stelden kanselier en raden slechts bij uitzondering verbeteringen van het GLS voor. Dat was o.a. het geval in 1774, toen de Geheime Raad hen opdroeg, voorstellen te doen ter bevordering van de naleving van art. 12 van het Eeuwig Edict van 1611, betreffende de bewaring van testamenten onder de berusting van pastoors en notarissen. Bij deze gelegenheid stelden zij voor het voorschrift van GLS 175 art. 2 — inhoudende dat een pastoor, die een testament onder zijn berusting heeft, dit binnen één week moet laten registreren door secretaris en schepenen "tot gerustheit van ein jegelick" — ook van toepassing te verklaren op de in GLS 175 art. 3 genoemde makingen ten aanzien van "gerede" goederen. Een voorstel van die

---

[144] Cf. GLS 175, artt. 1-5; 177, artt. 12, 13; GLS 169, artt. 1-6; GLS 126, artt. 1 e.v.

[145] CB 22, fol. 72-77.

[146] CB 24, fol. 200-207; cf. GLS 39 § 1; 32 § 1; 10 artt. 1-7; 67, art. 1 e.v.

strekking werd door hen tegelijk aan de Staten voorgelegd en stuitte bij dezen, blijkens een reces van 13 april 1775, niet op bezwaar.[147]

3. Toezicht op publicatie

De effectiviteit van de hervormingspolitiek van Maria Theresia en van Joseph II was in sterke mate afhankelijk van de publicatie en naleving van de verordeningen, door middel waarvan die politiek gestalte zou moeten krijgen. Ten einde hierop meer greep te krijgen, werden in 1755 en 1785 nieuwe voorschriften uitgevaardigd terzake van de publicatie van plakkaten en ordonnantiën, terwijl in 1787 de coördinatie van de afkondiging — naar alras blijken zou kortstondig — werd overgeheveld van de provinciale justitiehoven naar de kreitsintendanten.[148]

De ordonnantie van 14 november 1755 legde alle met de publicatie van plakkaten belaste (rechterlijke) officieren de verplichting op, binnen twee weken na de publicatie van een plakkaat een relaas daarvan te zenden aan de raad-fiscaal van de provincie. De raden-fiscaal dienden deze relazen te verwerken tot een verzamellijst, die zij binnen zes weken na de publicatie moesten indienen bij de raad-fiscaal van de Geheime Raad en de Raad van Financiën. Uit deze verzamellijst zou duidelijk moeten blijken aan welke officieren de verordening was toegezonden en wie eventueel in gebreke gebleven was. Invoering van deze verordening betekende, voor wat betreft Oostenrijks Gelre, in feite alleen, dat de momboir op basis van de relazen van publicatie, die hij toch al regelmatig ontving, verzamelstaten moest gaan vervaardigen ten behoeve van de het officie-fiscaal van de Geheime Raad en van de Raad van Financiën te Brussel. Voor het overige onderging de bestaande procedure geen wijzigingen.[149]

De ordonnantie van 26 september 1785 bracht dienaangaande wel belangrijke veranderingen. Naast de rechterlijke officieren die van oudsher hadden zorg gedragen voor de publicatie van plakkaten en ordonnantiën, belastte Joseph II voortaan ook nog de pastoors en onder-pastoors met de voorlezing van plakkaten en ordonnantiën vanaf de preekstoel op zondag tijdens de hoogmis. Bovendien werden zij verplicht deze vervolgens aan te plakken in het portaal van de kerk. De plakkaten dienden minimaal veertien dagen aangeplakt te blijven, op straffe van een boete van driehonderd gulden.

---

[147] CB 23, fol. 156.

[148] In de preambule van de ordonnantie van 28 november 1755 werd de verordening als volgt gemotiveerd: "Plusieurs plaintes nous ayant été faites, de ce que les placards et ordonnances qui s'émanent dans nos Pays-Bas sont souvent ignorés dans plusieurs endroits, faute de publication, d'ou résulte que leurs dispositions restent sans effet, et que les peines y statuées contre les contrevenants ne peuvent être executées." Cf. E. Defacqz, *Ancien Droit Belgique*, blz. 126; zie ook J.M. Cauchies, *La législation princière pour le comté de Hainaut*, blz. 212.

[149] Deel I, blz. 157-165.

Ook werden de pastoors en onder-pastoors verplicht voortaan via de rechterlijke officier ter plaatse een relaas van gedane publicatie in te dienen.

Dit nieuwe voorschrift stuitte op zodanige bezwaren, dat het al spoedig moest worden gewijzigd.[150] Bij gelegenheid van de publicatie van het nieuwe reglement van burgerlijke rechtsvordering van 3 november 1786 werd op 7 december 1786 bepaald, dat de kerkelijke voorlezing beperkt diende te worden tot het afkondigingsbevel. Tevens werd bij deze gelegenheid besloten, dat omvangrijke verordeningen voortaan in gedeelten, gespreid over meerdere zondagen, zouden mogen worden voorgelezen.[151] Bij declaratie van 17 december 1787 werd de ordonnantie van 26 september 1785 ingrijpend gewijzigd.[152] Ten einde de eredienst te ontzien, werd voorgeschreven dat voorlezing vanaf de preekstoel alleen nog maar zou dienen te geschieden, indien daartoe nadrukkelijk opdracht zou worden gegeven. Ten einde aanstoot te vermijden werd bepaald, dat lijfstaffelijke verordeningen nimmer in de kerk zouden hoeven worden voorgelezen. De rechterlijke officier diende in dergelijke gevallen zelf zorg te dragen voor aanplakking van het plakkaat op de kerkdeur.[153] In 1791 werden de voorschriften met betrekking tot de kanselvoorlezing op last van keizer Leopold II ingetrokken.[154]

4. Aandachtsvelden van de wetgever

De plakkaten en ordonnantiën die gedurende de achttiende eeuw door kanselier en raden in naam van achtereenvolgens Karel VI, Maria Theresia, Joseph II, Leopold II en Frans II als hertogen van Gelre werden afgekondigd, bestrijken een breed scala aan onderwerpen. In deel I is ten aanzien van de verordeningen van Karel II en Philips V de volgende indeling aangehouden: militaire aangelegenheden en overige wetgeving

---

[150] Vooral de voorlezing van de kerkpolitieke plakkaten van Joseph II bracht de geestelijkheid in gewetensnood. In mei 1786 wendde de momboir van het Hof van Gelre zich tot de Geheime Raad naar aanleiding van een klacht over pastoor Jansens uit Weert die het plakkaat van 8 april 1786 terzake van de opheffing van liefdadige broederschappen onder protest had voorgelezen. Aangezien de pastoor nadien publiekelijk had aangekondigd dergelijke ordonnanties niet meer te zullen voorlezen, verwachtte de scholtis van Weert, dat de pastoor zou weigeren het edict van 10 mei 1786 terzake van processies en jubileën voor te lezen. De momboir verzocht instructies ter voorkoming van een mogelijk schandaal. De Geheime Raad merkte op, dat het plakkaat van 26 september 1785 weliswaar niet voorzag in straffen ten aanzien van weigerachtige geestelijken, maar dat de momboir pastoor Jansens in geval van halstarrigheid voor het Hof moest dagen, ten einde hem te dwingen dergelijke edicten voor te lezen, "sous telle peine que le conseil trouveroit à propos de determiner." (extract-protocol 9 juni 1786, Geheime Raad, Oostenrijkse periode, karton 205c).

[151] Zie toelichting bij de ordonnantie van 3 november 1786.

[152] Declaratie van 17 december 1787.

[153] CB 31, fol. 75.

[154] Declaratie van 16 maart 1791.

samenhangend met de staat van oorlog; handelsvoorschriften, geldspeciën, tollen, in- en uitgaande rechten; bestuur, rechtspraak en belastingheffing; en tenslotte de rubriek "diversen".[155] Deze onderwerpen bleven ook gedurende de Oostenrijkse periode de aandacht van de wetgever in meerdere of mindere mate bezighouden. Daarnaast kan men echter nieuwe aandachtsvelden onderscheiden, zoals de kerkelijke aangelegenheden, de zorg voor het openbaar welzijn, onderwijs en wetenschappen. Tevens kan men de zorg voor de openbare orde in deze periode scherper dan vroeger van de militaire aangelegenheden scheiden. Nadrukkelijker dan voorheen begaf de wetgever zich door middel van algemene verordeningen op het terrein van het strafrecht en — daartoe genoodzaakt door ingrepen in kerkelijke aangelegenheden — het privaatrecht.

a. Karel VI

De wetgeving van Karel VI is nog in sterke mate beïnvloed door de nasleep van de Spaanse Successie-oorlog. Onbetwistbaar geldt dit voor de diverse verordeningen ter ongedaanmaking van voorrechten door Philips V aan zijn clientèle verleend.[156] Aan de uitvaardiging van dergelijke verordeningen kwam eerst met het Tractaat van Wenen in 1725 een einde.[157] Daarnaast gold dit vooral voor de handels- en douanewetgeving, die te lijden hadden onder de restricties opgelegd door art. 26 van het Barrièretractaat.

Militaire aangelegenheden

De wetgeving met betrekking tot militaire aangelegenheden biedt het gebruikelijke scala van onderwerpen: maatregelen ter bestrijding van desertie,[158] waaronder verdragen terzake van de uitwisseling van deserteurs uit de legers van Oostenrijk, Frankrijk en de Republiek;[159] maatregelen ter beperking van de activiteiten van ronselaars en het treden in vreemde krijgsdienst.[160] Opmerkelijk is bovendien het

---

[155] Deel I, blz. 165-176.

[156] Ordonnanties van 16 mei 1716, 17 juli 1716, 30 juni 1719 (confiscatie van goederen van Anjouïsten), 12 october 1718 (adellijke titels verleend door de "hertog van Anjou"), 12 juni 1719 (ongedaanmaking van vervreemding van heerlijkheden en domeinen), 29 mei 1720 (ongedaanmaking van benoemingen en voorrechten door de hertog van Anjou verleend).

[157] Ter uitvoering van het Tractaat van Wenen werd op 5 september 1725 een verordening uitgevaardigd terzake van de restitutie van geconfisqueerde goederen. Op 10 februari 1726 werd de mogelijkheid geopend adelsbrieven, verleend door Philips V, ter verificatie en registratie aan te bieden bij de Raad van Financiën.

[158] Ordonnanties van 23 september 1719, 23 juni 1725, 10 april 1731 en de beide ordonnantiën van 31 juli 1738. Generaal pardon voor deserteurs werd verleend bij ordonnantie van 3 augustus 1725, 14 october 1730, 21 november 1733, 18 juni 1736.

[159] Verdragen van 21 april 1718, 11 februari 1722 en 16 december 1739

[160] Ordonnanties van 20 januari 1727, 21 december 1733 en 31 juli 1738.

plakkaat terzake van de reorganisatie van de militaire justitie, uitgevaardigd op 15 november 1732, dat bij decreet van 3 maart 1736 in de Oostenrijkse Nederlanden werd ingevoerd.[161]

Handel, in- en uitgaande rechten, geldspeciën

Op het gebied van de handelsvoorschriften werden aan de centrale regering te Brussel belangrijke beperkingen opgelegd ten gevolge van het Barrièretractaat. Art. 26 ontzegde de Zuidelijke Nederlanden ten gunste van Engeland en de Republiek in het algemeen het voeren van een autonome douane-politiek. Meer in het bijzonder ten aanzien van Oostenrijks Gelre beperkte art. 8 van hetzelfde verdrag de vrijheid tot het verhogen of verlagen van de in- en uitgaande rechten langs de Maas. Dientengevolge bleven de tarieven van 1680 en van 1683 voor het douane-departement van Roermond van kracht.[162] Binnen Oostenrijks Gelre werd door middel van de ordonnantie van 6 mei 1719 voor stad en land van Weert en voor het platteland van het Overkwartier een verminderd intern tarief ingevoerd.

In 1725 en opnieuw in 1731 werden de in- en uitgaande rechten in admodiatie gegeven.[163]

Opmerking verdienen de verordeningen van 15 en 18 maart 1719 terzake van de bevordering van de handel in Binnen-Oostenrijk en terzake van de vestiging van vrijhavens te Fiume en Triest, die ook in het Overkwartier werden gepubliceerd.[164] De in- en uitvoerverboden van graan en spijsolie, die in deze periode in het Overkwartier werden afgekondigd, dienden niet zozeer de handel als wel de voedselvoorziening. Ten einde de algemene graanschaarste in de Zuidelijke Nederlanden in 1740 het hoofd te bieden, zag de regering zich genoodzaakt verordeningen uit te vaardigen ter bestrijding van voedselrellen en de uitvoer van graan op straffe des doods te verbieden.[165]

Voor wat betreft de muntcirculatie werden vooral verordeningen uitgevaardigd met betrekking tot de koers Franse speciën.[166] Door middel van het plakkaat van 21 april 1725 werd gepoogd voor zilverstukken de koers van vóór 1690 te herstellen.

---

[161] Decreet van 3 maart 1736.

[162] Order van 14 juli 1716.

[163] Octrooien van 26 januari 1725 en van 27 november 1731. Bij octrooi van 20 augustus 1726 werden bovendien de domeinen in admodiatie gegeven.

[164] Opmerkelijk is ook de publicatie te Roermond van twee tractaten met betrekking tot de handel op Tunis en Algiers van 23 september 1725, resp. 3 maart 1727.

[165] Ordonnanties van 10 en 28 mei 1740.

[166] Ordonnanties van 10 januari en 1 april 1718; 10 april, 7 mei, 27 september 1720; 11 mei 1725; 1 maart 1726; 7 juni 1731; 4 augustus 1732.

Ten gevolge van algemeen verzet van de bevolking moest deze maatregel bij ordonnantie van 30 april 1725 weer ongedaan gemaakt worden.[167]

Bestuur, rechtspraak, belastingheffing

Ten aanzien van het centrale bestuur van de Zuidelijke Nederlanden werd tussen 1718 en 1725 geëxperimenteerd met een unitaire Raad van State. Bij diploma van 19 september 1725 werden de collaterale raden op de oude voet hersteld. Op gewestelijk niveau verdient, naast de hiervóór reeds besproken wetgeving met betrekking tot het Hof van Gelre (1720) en de Provinciale Raad van het hertogdom Gelre (1737), slechts het reglement voor stad en buitenie van Weert van 29 augustus 1740 vermelding. Dankzij dit reglement kwam er een einde aan de langdurige geschillen tussen stad en buitenie, waarin het Hof van Gelre regelmatig, maar vergeefs, had getracht door middel van provisionele reglementen een einde te maken.[168] Dit reglement bevatte in hoofdzaak voorschriften met betrekking tot de openbare financiën. Bovendien werd de magistraat van Weert onderworpen aan het toezicht van het Hof van Gelre, voor wat het aangaan van processen ten laste van de gemeente betrof. De bepaling, dat de magistraat van Weert zonder permissie van de Geheime Raad geen deputaties naar Brussel zou mogen zenden, vond haar verklaring in de omstandigheid, dat de magistraat van Weert met betrekking tot het Land van Weert een zelfde vertegenwoordigende functie vervulde als de Staten van het Overkwartier ten aanzien van Roermond en de matrikeldorpen.

Door middel van de plakkaten 20 october 1731, 16 februari 1734 en 29 juli 1734 werden de regels aangaande de admissie tot openbare functies en de residentieplicht van officieren opnieuw afgekondigd.[169]

Voor wat betreft de inwendige orde van het Hof van Gelre en van de Staten van het Overkwartier, bleven de reglementen uit de periode van Karel II van kracht. Hervormingen van bede, subsidie en contributie bleven achterwege.[170]

Openbare orde en veiligheid

Tegen het einde van de regering van Karel VI maakten de ongenuanceerde voorschriften ter bestrijding van landlopers en vagebonden[171] geleidelijk aan plaats voor een nieuwe aanpak, waarbij onderscheid werd gemaakt tussen inheemse en uitheemse bedelaars. Voor de inheemsen zonder middelen van bestaan werd van overheidswege

---

[167] V. Janssens, Geld- en bankwezen in de Zuidelijke Nederlanden 1650-1800, in *NAGN* 8.203-208.

[168] Deel I, blz. 106.

[169] Deel I, blz. 174.

[170] Deel I, blz. 174-175.

[171] Ordonnantie van 10 october 1713 (in het Overkwartier voor het eerst afgekondigd in 1719); ordonnantie terzake van Egyptenaren en vagebonden van 29 december 1725, ordonnantie van 12 januari 1734.

nieuw beleid ontwikkeld, dat hen in beginsel recht gaf op ondersteuning in hun geboorteplaats.[172] In het Overkwartier kreeg deze vorm van armenzorg gestalte in de vorm van lokale bedelverordeningen en in de vorm van de oprichting van het Hospitaal-Generaal te Roermond in 1738.[173]

Censuur

In het bijzonder gaf de centrale regering zich moeite de vrijheid van drukpers aan banden te leggen. De grondslag van deze hernieuwde censuur werd gevormd door het plakkaat van 25 juni 1729. Dit plakkaat werd op verzoek van François Maximiliaan Ophoven, gezworen drukker van het Hof van Gelre, op 6 juni 1730 aangevuld met een verbod aan de ingezetenen van het Overkwartier buiten de landsgrenzen drukwerk te laten vervaardigen. Het plakkaat van 1729 werd in 1731 aangevuld voor wat betreft het drukken van theologische theses en procesakten.[174] Op 12 februari 1739 volgde tenslotte een verbod terzake van het schrijven, drukken en verspreiden van diffamatoire libellen.

Op grond van deze wetgeving werd regelmatig opgetreden tegen bedenkelijke periodieken en boeken. In deze periode werden de *Mercure historique*, de *Quintessence des nouvelles historiques, politiques, critiques et galantes*, de *Gazette d' Utrecht* en de *Gazette d' Haerlem* voor kortere of langere tijd verboden. In 1725 werd opgetreden tegen een jansenistisch pamflet over de bisschopswijding van Cornelis Steenhoven.[175] In 1732 werd een boekwerk, getiteld *Ceremonies et coûtumes de tous les peuples du monde*, verboden.[176] In 1737 werd een brochure over de zogenaamde "Roermondse vrouwenroof" verboden en op de markt te Roermond door de beul verbrand.[177]

Sociale zorg

De toegenomen overheidszorg voor het openbaar welzijn uitte zich niet alleen op het gebied van de armenzorg. Ook de gezondheidszorg en de voedselvoorziening mochten zich in toenemende mate in de aandacht van het landsbestuur verheugen. In 1720-1721 en in 1731 trof de centrale regering maatregelen om verspreiding van een pestepidemie vanuit Marseille tegen te gaan. In 1738 vormde een epidemie in Hongarije een mogelijk gevaar voor de volksgezondheid. In eigen land werden in 1731 en 1732 plakkaten uitgevaardigd terzake van de verdelging van rupsen.

---

[172] Ordonnantie van 14 juli 1740.

[173] Reglement van 25 augustus 1738; nader-reglement van 9 october 1739.

[174] Ordonnantie van 9 juli 1731; voor nadere interpretaties, zie de ordonnanties van 18 october 1734 en van 6 november 1775.

[175] Ordonnantie van 18 september 1725.

[176] Ordonnantie van 16 juni 1732.

[177] Ordonnantie van 19 augustus 1737.

Op verzoek van de Universiteit van Leuven werd bij plakkaat van 18 augustus 1732 nogmaals bekend gemaakt, dat de beoefening van de geneeskunst was voorbehouden aan gegradueerden van deze instelling. Aan andere universiteiten gegradueerden en niet-gegradueerden dienden zich aan een examen te onderwerpen.

De hongersnood van 1740 maakte stringente maatregelen ter bescherming van het gewas en terzake van de graanuitvoer noodzakelijk.[178]

Strafrecht en strafprocesrecht

Hoewel het merendeel van de hierboven besproken verordeningen een duidelijke strafrechtelijke component kent, althans in die zin, dat op niet-nakoming straffen gesteld zijn, kan men toch enkele verordeningen aanwijzen die in de louter strafrechtelijke sfeer thuishoren zonder dat deze onmiddellijk onder één der eerdere rubrieken gebracht kunnen worden. Het betreft zowel pure delicten, zoals kansspelen,[179] valse munterij[180] en het dragen van verboden wapens,[181] als meer algemene onderwerpen, zoals de toepassing van de Ordonnantie op de Stijl van procederen ten aanzien van voortvluchtige criminelen[182], de uitlevering van zware misdadigers[183] en verzwarende omstandigheden.[184]

Privaatrecht en burgerlijk procesrecht

Tijdens de regering van Karel VI werden, aanknopend bij zestiende- en zeventiende-eeuwse edicten, enkele algemene verordeningen afgekondigd met betrekking tot de rechtsgevolgen van het adellijk statuut op privaatrechtelijk gebied,[185] de rechtsbescherming van minderjarigen[186] en de verkoop en vervreemding van grond, lenen of

---

[178] Ordonnanties van 23 maart, 28 maart, 13 april, 28 mei en 22 juni 1740.

[179] Ordonnanties van 1 maart 1716, 16 december 1719, 12 april 1730 en 27 februari 1738; cf. F. Vanhemelryck, *De criminaliteit in de ammanie van Brussel van de Late Middeleeuwen, tot het einde van het Ancien Regime (1404-1789)*, Brussel 1981 (Verhandelingen AWLSK, klasse der letteren, jrg. 43, 1981, nr. 97), blz. 250-256.

[180] Ordonnantie van 21 januari 1726, cf. F. Vanhemelryck, *De crimininaliteit in de ammanie van Brussel*, blz. 239-244.

[181] Ordonnanties van 24 maart 1734 en 7 november 1737.

[182] Ordonnantie van 26 april 1735.

[183] Ordonnantie van 22 juni 1736.

[184] Ordonnantie van 12 september 1736.

[185] Ordonnanties van 14 februari 1724, 27 mei 1730, 9 mei 1731, 22 december 1735, 13 juni 1736 en 9 october 1736. Het uitgangspunt van deze verordeningen werd gevormd door het edict van 14 december 1616 (*ROPBa&i* 2.2.309); met betrekking tot het adellijke statuut, zie: Ph. Godding, *Le droit privé dans les Pays-Bas méridionaux*, § 11-16.

[186] Ordonnantie van 2 november 1735, vastgesteld bij wijze van interpretatie van art. 29 van het Eeuwig Edict van 1611 (*PB* 4.527).

heerlijkheden, gelegen in de grensstreken, aan buitenlanders.[187] Voor wat betreft Oostenrijks Gelre werden vormvoorschriften uitgevaardigd met betrekking tot huwelijkse voorwaarden, testamenten, akten van scheiding en deling.[188] De verordening van 10 december 1728 terzake van het depot van notariële akten is zonder effect gebleven.

b. Maria Theresia

Tot aan de Vrede van Aken (18 october 1740) werd de regering van Maria Theresia in hoofdzaak bepaald door de Oostenrijkse Successie-oorlog. Terwijl een groot deel van de Zuidelijke Nederlanden door Frankrijk werd bezet, week de centrale regering uit naar Roermond, alwaar bij akte van 10 october 1748 de *Jointe commise provisionellement au gouvernement-général des Pays-Bas* werd opgericht. De wetgeving uit deze periode had in hoofdzaak betrekking op militaire aangelegenheden. Eerst nadien werd zij tot instrument van de Theresiaanse hervormingspolitiek in de Nederlanden.

Militaire aangelegenheden
Hoewel de staat van oorlog met Frankrijk eerst op 8 juni 1744 werd uitgeroepen, wierp de Oostenrijkse Successieoorlog in de Zuidelijke Nederlanden reeds sedert 1740 zijn schaduwen vooruit in de vorm van brieven van generaal pardon,[189] verordeningen terzake van de uitwisseling van deserteurs,[190] revocatie uit vreemde krijgsdienst,[191] uitvoerverboden van paarden[192], voorschriften met betrekking tot de verhouding van het burgerlijke tot het militaire gezag in oorlogstijd[193] en verordeningen aangaande de betaling van de kosten van passage en logement van troepen op mars.[194] In de verordeningen van 1745-1747 lag het accent vooral op de reglementering der winterkwartieren.[195] Het militaire belang van Roermond in 1747 komt tot

---

[187] Ordonnanties van 31 juli 1730 en 22 juni 1736. Beide verordeningen gaan terug op de ordonnantie van 27 augustus 1539 (*ROPBa* 2.4.135).

[188] Ordonnantie van 21 juli 1724.

[189] Akte van generaal pardon van 30 november 1740.

[190] Akten van 1 mei 1742, 20 juni 1742, 16 augustus 1742 en van 29 december 1742.

[191] Akte van 13 augustus 1742.

[192] Ordonnantie van 12 september 1742.

[193] Verordeningen van 12 september 1742 en van 2 januari 1744.

[194] Ordonnantie van 16 mei 1744.

[195] Verordeningen van 3 november 1745, 1 november 1746 en van 28 augustus 1747.

uiting in een reeks van verordeningen met betrekking tot de inrichting van krijgsmagazijnen en een militair hospitaal in deze plaats.[196]

Vanaf de Vrede van Aken tot het uitbreken van de Zevenjarige Oorlog in 1756 vindt men naast de gebruikelijke verordeningen terzake van de bestrijding van desertie en terzake van de uitwisseling van deserteurs, voorschriften met betrekking tot de geestelijke jurisdictie van de kapelaan-majoor militair[197] en de kredietverlening aan militairen.[198]

De Zevenjarig Oorlog biedt het gebruikelijke beeld van maatregelen ter bestrijding van desertie en verlening van generaal pardon. Na 1763 neemt het aantal verordeningen met betrekking tot militaire aangelegenheden sterk af. Vermelding verdienen in deze periode: de verordening van 10 october 1772 terzake van de kerkelijke uitvaart van militairen, de verordening van 9 februari 1774 betreffende de opheffing van de Militaire Junta in de Nederlanden en de ordonnantie van 15 april 1779 terzake van de huwelijksbeloften van militairen.[199]

Handel, in- en uitgaande rechten, geldspeciën

Na de Vrede van Aken (1748) was de centrale regering te Brussel niet langer bereid zich neer te leggen bij de beperkingen die door art. 26 van het Barrière-tractaat aan de economische politiek van de Zuidelijke Nederlanden waren opgelegd. De *Jointe des Administrations et des Affaires des Subsides* werd belast met het voorbereiden van hervormingen op het gebied der douane-wetgeving. Zonder over te gaan tot een abrupte hervorming, bewerkte men via bijzondere beschikkingen per douane-departement de gewenste aanpassingen der tarieven. De bijzondere geografische en economische gesteldheid van Oostenrijks Gelre maakte aparte maatregelen voor dit gebied noodzakelijk.[200] Ten gevolge van art. 8 van het Barrière-tractaat bleven de verschillende onderdelen van het voormalige Spaans Gelre in feite een economische eenheid vormen, met als gevolg dat men uit de Republiek via het Overkwartier handelswaren naar de Zuidelijke Nederlanden kon uitvoeren. Anderzijds kon men door vanuit het Duitse Rijk handelswaren via Staats Opper-Gelre in te voeren de Oostenrijkse in- en uitgaande rechten ontduiken. Ten einde deze bres in de tariefmuren van de Zuidelijke Nederlanden te dichten werden door de Raad van Financiën maatregelen getroffen,

---

[196] Verordeningen van 28 augustus 1747.

[197] Ordonnantie van 21 februari 1753.

[198] Ordonnantie van 7 september 1753.

[199] Zie ook Ph. Godding, Le droit privé dans les Pays-Bas méridionaux, § 126.

[200] Bij akte van 3 september 1753 werd een overzicht gegeven van de tariefaanpassingen voor het departement van Roermond. Bij ordonnantie van 16 september 1762 werden aparte voorzieningen getroffen voor het Land van Weert. Met betrekking tot de problematiek van de in- en uitgaande rechten van Oostenrijks Gelre zie: G. Bigwood, *Les impots généraux dans les Pays-Bas autrichiens* blz. 237-240.

die ontwrichtend werkten op de handel van Oostenrijks Gelre.[201] Na hevige protesten van de Staten van Oostenrijks Gelre werd in maart 1765 besloten het departement van Roermond los te maken uit het douane-stelsel van de Zuidelijke Nederlanden: Oostenrijks Gelre werd in economisch opzicht voortaan als buitenland beschouwd. In plaats van in- en uitgaande rechten zou voortaan een jaarlijkse afkoopsom moeten worden opgebracht, de zgn. "abonnementspenningen".[202] Aangezien de inkomsten van Roermond en de matrikeldorpen onvoldoende waren om aan deze verplichting te voldoen, verleende de Raad van Financiën bij akte van 22 juli 1765 toestemming enkele van de in maart opgeheven kantoren te heropenen, ten einde aldus de nodige inkomsten te verwerven. Aan deze situatie kwam een einde toen de Raad van Financiën bij akte van 1 september 1773 besloot, dat het aandeel van de stad Roermond in de abonnementspenningen voortaan door middel van een hoofdelijke omslag zou moeten worden opgebracht.[203]

Ook voor wat betreft de geldspeciën nam Oostenrijks Gelre een bijzondere plaats in. Onmiddellijk na de Vrede van Aken nam de centrale regering de muntsanering actief ter hand. Haar bemoeiingen resulteerden in de ordonnantie van 19 september 1749, die de gulden devalueerde met 5,5 % op basis van zijn zilverinhoud en met 2 % op basis van zijn goudinhoud. Tevens werd een nieuwe zilveren ducaton in omloop gebracht en kregen buitenlandse goudstukken een zeer ongunstige tarifering met het doel ze uit de omloop te verdrijven.[204] In Oostenrijks Gelre werd deze munthervorming niet doorgevoerd, aangezien de geldomloop er werd beheerst door speciën van de Republiek en van het Duitse Rijk (meer in het bijzonder die van het Prinsbisdom Luik). Nadien werden tussen 1749 en 1765 vierendertig muntverordeningen uitgevaardigd, hetzij door het Hof van Gelre, hetzij door de centrale regering, met het oogmerk de geldomloop in Oostenrijks Gelre onder controle te houden.[205] Gelre

---

[201] Instructie terzake van de heffing van in- en uitgaande rechten in het departement van Roermond van 5 mei 1763.

[202] De quote van het Land van Weert bedroeg 2100 gulden Brabants. Bij onderlinge akte van 19 september 1767 werd besloten dit bedrag conform de matrikel der contributiën ter verdelen over de stad en buitenieën van Weert, Nederweert en Wessem (Sb Wessem 165).

[203] Johan Baptist Syben, syndicus van de Staten van het Overkwartier, fungeerde van 1765 tot 1781 als ontvanger der abonnementspenningen. (ASO 1293-1297).

[204] V. Janssens, Geld- en bankwezen in de Zuidelijke Nederlanden 1650-1800, in: *NAGN* 8.203-208, blz. 204.

[205] Ordonnanties van 3 october, 18 october, 31 october, 29 november 1749, 5 maart, 30 april, 7 juni, 15 juni, 1 juli, 30 juli, 20 augustus 1750, 6 maart, 9 maart, 2 september, 7 november 1752, 8 en 9 november 1754, 22 januari en 31 october 1755, 19 maart, 10 juni 1757, 27 maart, 18 september en 17 november 1759, 14 april en 30 april 1760, 11 januari, 3 maart en 25 juni 1762, 20 juli 1763, 19 april, 27 april, 21 mei en 12 juni 1765; voor wat betreft de daaruit voortspruitende bevoegdheidskwesties, zie hiervóór blz. 50.

hanteerde in deze periode de lichtere Luikse rekenmunt, behalve voor het officiële betalingsverkeer met de centrale regering.[206]

In hoeverre de grenseconomie van Oostenrijks Gelre daaraan mede debet was, is niet altijd duidelijk, maar wel is opvallend het geringe aantal verordeningen ter bevordering van handel en nijverheid, dat in deze periode in het hertogdom werd afgekondigd. Wanneer men abstraheert van de uitvoerverboden van graan en levensmiddelen, waarvan de uitvaardiging in deze periode in sterke mate gerelateerd is aan problemen rondom de voedselvoorziening, dan kunnen slechts enkele stimulerende maatregelen worden vermeld.[207] In het geval van de verordeningen terzake van goud- en zilversmeden van 19 october 1749 en van 3 september 1772 werd de niet-naleving ervan nadrukkelijk met beroep op de limitrofe economie van Oostenrijks Gelre gemotiveerd: in beide gevallen verkregen de Roermondse zilversmeden toestemming het lagere (Duitse) gehalte te blijven hanteren.[208]

Bestuur

Afgezien van de Provisionele Jointe die in october 1748 te Roermond werd ingesteld, werden gedurende de regering van Maria Theresia geen hervormingen in het centrale bestuur doorgevoerd, die door middel van publikatie in Oostenrijks Gelre bekend werden gemaakt.

Voor wat betreft het gewestelijke en het lokale bestuur werd in deze periode een aantal verordeningen met betrekking tot het Hof van Gelre en de magistraat van Roermond totstandgebracht, die hier nadere bespreking behoeven. Over de akte van 14 november 1750, waarbij de tweede kamer van de Provinciale Raad werd uitgebreid met enkele raadsverwanten, te verkiezen uit de renteniers, goede burgers en handelaren van Roermond en over de akte van 12 juni 1756, waarbij de Provinciale Raad werd ontbonden en het Hof van Gelre en de magistraat van Roermond werden hersteld op de voet van vóór de hervorming van 1737, is hiervoor reeds gesproken.[209] Bij reglement van 20 januari 1757 werden maatregelen getroffen, die waren gericht op sanering van de openbare financiën van Roermond. Dit reglement onder-

---

[206] In 1754 en opnieuw in 1759 verkregen de Staten van het Overkwartier tijdelijk permissie bede en subsidie te betalen in "especes coursables dans la Gueldre autrichienne" (ASO 1040, fol. 140-142; ASO 1041, fol. 229; 236).

[207] Ordonnantie terzake van de cultuur van tabak van 27 januari 1757; ordonnantie terzake van salpeterwinning van 21 augustus 1766; ordonnantie terzake binnenlands gevet en getouwd leer van 1 april 1767; hiertegenover staat de afkondiging van beperkende maatregelen voortvloeiend uit het octrooi van bedrukte stoffen (ordonnantie van 16 februari 1767) en van drukwerk (octrooi van de drukker Dionysius Mackay te Roermond; ordonnantie van 11 januari 1776).

[208] Cf. W.E.S.L. Keyser-Schuurman, Een Doornikse soeplepel en een Roermondse eetlepel. Onderscheid in het keuren van zilver, in: A.M.J.A. Berkvens, A.Fl. Gehlen en G.H.A. Venner, *Ten Werentliken Rechte. Opstellen over Limburgse Rechtsgeschiedenis*, Maastricht 1990, blz. 171-178.

[209] Zie hiervóór blz. 38-39.

wierp de magistraat van Roermond op het stuk van de aanbesteding van openbare werken, het aangaan van leningen en het uitschrijven van stedelijke belastingen, met voorbijgaan van het Hof van Gelre, aan het toezicht van de *Jointe des Administrations et des Affaires des Subsides*. Het Hof van Gelre werd nadrukkelijk vermaand zich te onthouden van inmenging in de domestieke aangelegenheden van de stad. Door middel van de declaratie van 1 december 1774 werd het kanselier en raden nogmaals verboden in eerste instantie kennis te nemen van politieke aangelegenheden van de stad. Hoogstens mochten zij zich bij wege van reformatie met dergelijke aangelegenheden inlaten.

De zorg voor de doelmatige besteding van de openbare financiën die spreekt uit het reglement van 20 januari 1757 vindt men ook terug in de ordonnantie terzake van de aanbesteding van openbare werken van 16 october 1755 en in de ordonnantie van 21 januari 1771, die bepaalde dat gilden en ambachten zich niet zonder permissie van de lokale magistraat in processen mochten verwikkelen. Een voorstel van de Geheime Raad betreffende het beheer van de publieke penningen ten plattelande heeft, ondanks een tienjarige discussie, uiteindelijk niet tot invoering van een nieuw reglement dienaangaande geleid, zodat het reglement van 1682 van kracht bleef.[210]

Met de verordeningen van 24 april 1742 en van 12 januari 1746 werden nieuwe wegen ingeslagen bij de benoeming van rechters en ambtenaren. De ordonnantie van 24 april 1742 voorzag in een verlaging van het medianaat voor raadsheren bij de provinciale hoven, ten einde deze functies voor bekwame juristen aantrekkelijker te maken. De ordonnantie van 12 januari 1746 scherpte de regels voor de admissie tot openbare ambten aan door het afleggen van een zuiveringseed (eed van niet te hebben gegeven) te eisen alvorens tot benoeming overgegaan kon worden. Aan deze verordening is in Oostenrijks Gelre tot het einde van het Ancien Régime overwegend de hand gehouden.[211]

Terzake van hun ambtsvervulling, werden ten aanzien van rechterlijke officieren, officieren van in- en uitgaande rechten en rechters een aantal interessante maatregelen uitgevaardigd. Door het plakkaat van 31 october 1753 werden de mogelijkheden van willekeur rondom de compositie beperkt. Bij het totstandkomen van composities was voortaan in een aantal gevallen de tussenkomst van de rechter vereist. De misdadiger zou recht hebben op een kwitantie. En de rechterlijke officier zou terzake rekenplichtig zijn. De plakkaten van 2 december 1755 voorzagen in een verscherpte regeling ter bestrijding van fraude bij de inning van in- en uitgaande rechten. In het bijzonder werden daarbij maatregelen getroffen tegen plichtsverzuim van de desbetreffende

---

[210] Concept-reglement van 29 januari 1755; cf. Cb 15, fol. 266, ASO 1040, fol. 170-198; ASO 1042, fol. 164; ASO 1043, fol. 84.

[211] Cf. CdG 6, "*Commissieboek van den Edelen Hove van Gelderlandt ingevolgh 't placcaert van den 12. januarii 1746*".

functionarissen. De declaratie van 8 januari 1771 regelde het verhaal van schade op rechters die zich schuldig hebben gemaakt aan bedrog of plichtsverzuim.

Ten einde de invloed van de kerk buiten het zuiver godsdienstige te beperken trachtte de centrale regering na de Oostenrijkse Successie-oorlog de macht van de geestelijkheid aan te tasten.[212] De amortisatiewet van 1753 dwong de geestelijke instellingen zich te ontdoen van een deel van hun bezittingen. Deze wetgeving beperkte bovendien hun mogelijkheden tot het verwerven van nieuwe bezittingen.[213] Verordeningen terzake van de admissie tot religieuze orden tastten bovendien de numerieke sterkte van de geestelijkheid aan.[214] De opheffing van de Sociëteit der Jezuïeten gaf eveneens aanleiding tot omvangrijke wetgeving.[215]

De ontbinding van de Sociëteit was voor de regering aanleiding zich actief te gaan bewegen op het terrein van het secundaire onderwijs. In Oostenrijks Gelre kan in dit verband worden gewezen op het reglement terzake van het onderwijs in de humaniora te Roermond van 14 october 1773. In deze periode deed de regering ook pogingen door het aanstellen van een regeringscommissaris greep te krijgen op de Universiteit van Leuven. Edicten van 22 december 1755 en van 6 september 1766 versterkten het monopolie van de Universiteit. Beide verordeningen werden in Oostenrijks Gelre eerst in juni 1767 afgekondigd, onder de restrictie, dat het Bisschoppelijk College te Roermond onderwijs in de filosofie zou mogen blijven verzorgen voor buitenlandse seminaristen. De ordonnantie van 22 september 1777 terzake van de *Minervalia* voorzag in de bezoldiging der docenten.

Door middel van wetgeving terzake van de begeving van kerkelijke beneficiën trachtte men bovendien greep te krijgen op de kerkelijke benoemingen.[216]

Uit deze periode dateren ook de eerste pogingen van het bestuur om greep te krijgen op de registratie van geboorten, huwelijken en overlijdens, die tot dan toe vrijwel bij uitsluiting door de parochiegeestelijkheid werd verzorgd. In Oostenrijks Gelre namen kanselier en raden daartoe het voortouw met hun ordonnanties van 30 januari 1749 en van 22 november 1769. De centrale regering trof algemene regelingen dienaangaande door middel van de ordonnanties van 6 maart 1754 en van 6 juni 1778.[217]

---

[212] Cf. J. Roegiers, Kerk en Staat in de Oostenrijkse Nederlanden, in: *NAGN* 9.361-375.

[213] Verordeningen van 15 september 1753, 15 october 1754, 4 juli 1755 en 22 maart 1756.

[214] Ordonnanties van 13 mei 1771, 18 april en 10 augustus 1772.

[215] Ordonnanties van 13 september, 15 september en 12 october 1773, 5 maart 1774, 2 september 1775 en 8 januari 1776; cf. A.A. Wyffels, L' élaboration de l' ordonnance du 8 janvier 1776 déclarant que "les biens ayant appartenu aux ci-devant Jésuites, ne sont pas réputés biens vacants". Contribution à l'étude de la technique législative dans les Pays-Bas autrichiens, in: *BCRALO* 28(1977-1978) 33-45.

[216] Ordonnanties van 17 augustus 1752, 14 augustus 1764 en 13 november 1771.

[217] Cf. Ph. Godding, *Le droit privé dans les Pays-Bas méridionaux*, § 73.

Openbare orde en veiligheid

In verband met de Oostenrijkse Successie-oorlog en de Zevenjarige Oorlog verdiende de bestrijding van deserteurs en vagebonden de nodige aandacht. Het plakkaat van 26 juli 1749, dat sedert 1754 jaarlijks opnieuw werd gepubliceerd, gaf daartoe de nodige voorschriften. Deze voorschriften werden voor wat betreft Oostenrijks Gelre aangevuld door ordonnanties van 25 october 1771 en van 26 februari 1772. In verband met bestrijding van het bendewezen werden in 1755 en 1769 verordeningen afgekondigd met betrekking tot de jurisdictie van de provoost-generaal.[218]

Censuur

Op basis van de door Karel VI uitgevaardigde wetgeving werden in de periode 1740-1780 nog enkele malen periodieken (tijdelijk) verboden.[219] Slechts een enkel theologisch geschrift werd in Oostenrijks Gelre door de censuur getroffen.[220] Kennelijk baarde het intellectuele leven in de provincie het centrale bestuur minder zorgen. In de declaratie van 6 november 1775 werden nadere regels gesteld met betrekking tot het door de druk vermenigvuldigen van procesakten.

Sociale zorg

Op het gebied van de sociale zorg bouwde het Theresiaanse bewind voort op de door Karel VI gelegde grondslagen. Voor wat betreft de armenzorg vermelden wij in het bijzonder de aanvullende verordeningen voor het Hospitaal-Generaal te Roermond.[221]

De bestrijding van hongersnood en levensmiddelenschaarste maaakte in de jaren 1740-1741, 1756-1760 en 1770-1773 overheidsingrijpen noodzakelijk.[222] Van hogerhand werden maatregelen getroffen ter bestrijding van veeziekten in de periode 1744-1745, 1755-1763 en in 1771.[223] In 1770 vormde de in Polen "grasserende" pest een

---

[218] Zie over deze functionaris: F. Vanhemelryck, *De criminaliteit in de ammanie van Brussel*, blz. 60-61.

[219] Verbod van actuele pamfletten (ordonnantie van 30 december 1756); verbod van de Gazette d' Haerlem (12 mei 1757); Courier du Bas-Rhin en Courier de l'Europe (29 augustus 1778).

[220] Jacques Clemens, *Traité du pouvoir irréfragable de l' église sur le marriage des catholiques* (ordonnantie van 30 juli 1768).

[221] Ordonnanties van 24 october 1742 en van 24 juli 1754.

[222] Ordonnanties van 26 october, en 19 december 1740, 24 mei en 6 juni 1741, 24 december 1756, 18 januari, 17 februari, 21 april, 24 october en 23 november 1757, 11 maart 1758, 12 mei 1759, 30 april, 21 mei en 16 juni 1760, 23 november 1770, 27 juni, 29 augustus, 12 november en 13 december 1771, 9 november 1772 en 26 mei 1773.

[223] Ordonnanties van 1 october en 23 october 1744, 3 maart 1745, 24 november 1752, 22 maart, 14 juli 1755, 22 december 1756, 8 october 1757, 9 maart 1758, 11 en 15 november 1763, 28 september 1768 en 21 februari 1771.

bedreiging voor de volksgezondheid.[224] In 1779 werden bestuurlijke maatregelen genomen ter beteugeling van de "rode loop".[225]

In Oostenrijks Gelre kwam de toenemende overheidsbemoeienis met de gezondheidszorg tot uiting in verordeningen voor apothekers en maatregelen tegen de praktijken van kwakzalvers en dergelijke. De "protomedicus" van het Hof van Gelre fungeerde als een inspecteur van de volksgezondheid avant la lettre.[226]

Bij ordonnantie van 28 september 1768 werden voorschriften gegeven met betrekking tot vaccinatie tegen kinderpokken.

Strafrecht en strafprocesrecht

Onder de regering van Maria Theresia werden enkele algemene verordeningen in de strafrechtelijke sfeer tot stand gebracht. Bij plakkaat van 2 juni 1741 werden de bepalingen terzake van kerkdiefstallen, zoals vervat in het plakkaat van 24 maart 1562 hernieuwd.[227] Door middel van ordonnanties van 10 april 1742 en van 31 october 1753 werd het asyl-recht beperkt. Daarnaast werden ordonnanties uitgevaardigd terzake van valsheidsdelicten, frauduleuze bankroeten, het ontleiden van kinderen,[228] domestieke delicten[229] en delicten uit cijnshaat (mauvais gré). In Oostenrijks Gelre werd een verordening terzake van de diefstal van veldvruchten tot stand gebracht.[230]

Privaatrecht en burgerlijk procesrecht

De kerkpolitieke ordonnantiën van Maria Theresia impliceerden ook innovatie op het gebied van het privaatrecht, met name terzake van de handelingsbekwaamheid en beschikkingsbevoegdheid van rechtspersonen[231] en terzake van het bewijs van de burgerlijke staat.[232]

---

[224] Verordeningen van 2 october, 27 october, 19 november en 13 december 1770.

[225] O. Moorman van Kappen, Juristen in de strijd tegen de ziekte: het Hof van Gelder en de dysenterie-epidemie van 1779 in het Gelders Overkwartier, in: *De novis Inventis. Essays in the history of medicine in honour of Daniel de Moulin*, Amsterdam 1984, blz. 297-314.

[226] Ordonnanties van 14 juni 1754, 10 juli 1772 en 3 november 1779.

[227] Cf. F. Vanhemelryck, *De crimininaliteit in de ammanie van Brussel*, blz. 188-196.

[228] Ordonnantie van 20 december 1762; cf. F. Vanhemelryck, *De crimininaliteit in de ammanie van Brussel*, blz. 172-173.

[229] Edict van 23 juli 1767; cf. F. Vanhemelryck, *De crimininaliteit in de ammanie van Brussel*, blz. 186-188; voor wat betreft de opvattingen van kanselier en raden met betrekking tot deze ordonnantie, zie hiervóór blz. 59-60.

[230] Ordonnantie van 22 maart 1773

[231] Ph. Godding, Le droit privé dans les Pays-Bas méridionaux, § 94.

[232] Ph. Godding, Le droit privé dans les Pays-Bas méridionaux, § 73.

c. Joseph II

Hoewel de wetgever in deze periode evenals voorheen aandacht besteedde aan militaire aangelegenheden, de bevordering van de handel en de zorg voor de volksgezondheid, zullen we in het hiernavolgende in hoofdzaak aandacht besteden aan de hervormingen van bestuur en rechtspraak, die in hoge mate beeldbepalend zijn geweest voor de regering van Joseph II.
Deze zette de hervormingspolitiek van Maria Theresia, aanvankelijk gematigd, maar vanaf 1785 met verhoogde intensiteit voort. De tweede fase van de Josephinistische hervormingen had voornamelijk betrekking op de algehele hervorming van bestuur en rechtspraak (1786 — april 1787). In de periode april 1787 — december 1789 werden een groot aantal hervormingen onder druk van de oppositie ongedaan gemaakt.[233]

Bestuur en rechtspraak
Voor zover in Oostenrijks Gelre afgekondigd, waren de vroege hervormingsedicten voornamelijk van kerkpolitieke aard. Zij hadden o.a. betrekking op de beperking van de Romeinse jurisdictie door middel van de vorming van "nationale" congregaties,[234] de verburgerlijking van het huwelijk,[235] het voorlezen van edicten vanaf de kansel,[236] toekenning van kerkelijke beneficia volgens verdienste,[237] de herindeling van parochies,[238] etc. Door middel van tellingen van kerkelijke goederen, beneficia en vrome stichtingen verkreeg de burgerlijke overheid in toenemende mate greep op de vermogenspositie van de kerk.[239] Ten bate van de "verlichte" zielzorg, gelastte Joseph II de opheffing van "onnutte" kloosters, d.w.z. kloosters zonder activiteit in de zielzorg, onderwijs of ziekenzorg, en van liefdadige broederschappen.[240] Met het oogmerk de geestelijkheid in verlichte zin te hervormen, verving hij bovendien de

---

[233] Met betrekking tot de Josephinistische omwenteling zie: L. Dhondt, Politiek en institutioneel onvermogen 1780-1794 in de Zuidelijke Nederlanden, in: *NAGN* 9.139-159.

[234] Ordonnanties van 28 november 1781, 3 april en 18 november 1782, 24 november 1783.

[235] Edict van 28 september 1784; aan dit edict waren reeds een aantal verordeningen voorafgegaan met betrekking tot de huwelijksdispensaties en dispensatie van de huwelijksroepen (ordonnanties van 5 december 1781 en van 19 augustus 1782). Zie ook de ordonnantie van 13 mei 1786, terzake van de geldigheid van in het buitenland (kerkelijk) gesloten huwelijken.

[236] Zie hiervóór blz. 62-63.

[237] Ordonnanties van 24 november 1783, 14 en 16 juni 1786 en van 27 april 1789.

[238] Ordonnantie van 29 mei 1786.

[239] Ordonnanties van 22 en 27 mei 1786, 4 januari en 20 januari 1787.

[240] Ordonnanties van 17 maart, 2 juli 1787 en 8 april 1786.

bestaande seminaries en theologische scholen door één keizerlijk Seminarie-Generaal (met filiaal in Luxemburg).[241]

Door middel van de beide diploma's van 1 januari 1787, die tegelijk met het edict van 12 maart 1787 terzake van de indeling van de Zuidelijke Nederlanden in kreitsen op 28 maart 1787 door het Hof van Gelre te Roermond werden ontvangen, werden bestuur en rechtspraak op centraal niveau hervormd. De hervorming van de rechterlijke organisatie werd verder uitgewerkt door het edict van 3 april 1787 en voor wat betreft Oostenrijks Gelre geconcretiseerd door middel van de ordonnantie van 20 april 1787, die de oprichting van het *Tribunaal van eerste instantie* te Roermond voorschreef. Als het ware en passant werd door middel van het edict van 17 maart 1787 paal en perk gesteld aan "onnutte" processen op kosten van ambachten, gilden en andere "publiekrechtelijke" corporaties.[242]

De felle oppositie van de met opheffing bedreigde raden en besturen noodzaakte de centrale regering al spoedig tot ongedaanmaking van het merendeel der hervormingen en tot herstel van de oude constituties. Bij ordonnantie van 14 mei 1787 werd de hervorming van de rechterlijke organisatie ingetrokken. De ordonnantie van 28 mei 1787 maakte een einde aan de kreitsintendenties. In zijn declaratie van 21 september 1787 gaf de landvoogd, graaf van Murray, namens Joseph II, de Staten van Oostenrijks Gelre de verzekering, dat het hertogdom gehandhaafd zou blijven bij haar aloude constituties, grondwetten en privileges, "involge de acten der huldiging van Zijne Majesteijt."[243]

Het verdere naspel is te volgen in de verordeningen terzake van de handhaving van de openbare orde[244] en in de verordeningen terzake van oproerige pamfletten.[245] Van politieke spanningen in Oostenrijks Gelre blijkt onder meer uit de ordonnanties van 27 september 1788 en van 24 september 1789.

Strafrecht en strafprocesrecht

In de sfeer van het strafrecht werden ten tijde van Joseph II enkele algemene ordonnanties afgekondigd met betrekking tot de verduistering van publieke middelen,[246]

---

[241] Ordonnantie van 16 october 1786, herroepen door middel van de declaraties van 14 augustus en 20 november 1789.

[242] Dit edict werd op 29 juli 1787 ingetrokken.

[243] Zie hiervóór blz. 41.

[244] Ordonnanties van 28 augustus 1787, 1 september 1789, 30 september, 22 october en 26 november 1789.

[245] Ordonnanties van 25 juli, 1 augustus en 12 november 1787, 26 januari 1788 en 4 november 1789.

[246] Ordonnantie van 9 september 1784.

omkoping en belediging van ambtsdragers,[247] kansspelen en de diefstal van veldvruchten.[248] In Oostenrijks Gelre werd bovendien een verordening terzake van brandbrieven uitgevaardigd.[249]

Privaatrecht en burgerlijk procesrecht

Op het gebied van het burgerlijk procesrecht bracht de regering van Joseph II een belangrijke vernieuwing tot stand door de afkondiging van het *Reglement over de civiele rechtspleging voor de Oostenrijckse Nederlanden* van 3 november 1786, dat evenwel — evenals het daaraan annexe overgangsrecht[250] — reeds op 28 mei 1787 werd ingetrokken.

Op het gebied van het materiële privaatrecht werden, als sequeel van de kerkpolitieke en bestuurlijke hervormingen, vernieuwingen doorgevoerd in het personen- en familierecht en in het rechtspersonenrecht.[251] De wetgeving terzake van de "onnutte" kloosters maakte in Oostenrijks Gelre aanpassing van het beschutrecht noodzakelijk.[252]

d. Soeverein Congres en Soevereine Staten van het Overkwartier

In de loop van 1790 werden in Oostenrijks Gelre 23 verordeningen van het Soeverein Congres en van de Soevereine Staten van het Overkwartier afgekondigd. Zij betreffen voornamelijk bestuurlijke en militaire aangelegenheden, alsmede de openbare orde.

Interessant zijn de verordeningen van 2 januari en van 21 mei 1790, die enkele verordeningen van Joseph II ongedaan maakten, omdat zij iets verraden van de zieleroerselen van de Roermondse revolutionairen.

Op 2 januari werden het edict terzake van de begrafenissen van 26 juni 1784, het edict terzake van het wereldlijke huwelijk van 28 september 1784, het decreet terzake van in het buitenland gesloten huwelijken van 13 mei 1786, alsmede de edicten terzake van de kermissen (11 februari 1786), de opheffing der liefdadige broederschappen (8 april 1786) en het processieverbod (10 mei 1786) ingetrokken. Op 21 mei volgden volgden de Theresiaanse ordonnanties terzake van de admissie tot de religieuze ordes van 13 mei 1771, 18 april en 10 augustus 1772, alsmede de beide

---

[247] Ordonnanties van 4 november 1784 en van 3 december 1787.

[248] Ordonnantie van 27 juli 1789; cf. F. Vanhemelryck, *De criminaliteit in de ammanie van Brussel*, blz. 177-178.

[249] Ordonnantie van 28 october 1785; cf. F. Vanhemelryck, *De criminaliteit in de ammanie van Brussel*, blz. 220-223.

[250] Ordonnantie van 10 april 1784.

[251] Cf. Ph. Godding, *Le droit privé dans les Pays-Bas méridionaux*, § 126 en § 96.

[252] Ordonnantie van 16 januari 1786.

decreten terzake van het vergelijkend examen voor pastoors (16 juni 1786 en 27 april 1789). Daarnaast werden ook het edict van 9 september 1784 terzake van de verduistering van publieke middelen en het edict terzake van het toezicht op de drukpers van 26 januari 1788 ingetrokken.

e. Leopold II en Frans II

Na de restauratie was de aandacht van de wetgever voornamelijk gericht op bestuurlijke aangelegenheden en op de handhaving van de openbare orde.

Bekendmaking van de Conferentie van Reichenbach, het in werking treden van het Verdrag van 's-Gravenhage en de heroprichting van de Collaterale Raden markeerden de institutionele zijde van de restauratie. Door middel van het plakkaat van 28 januari 1791 werden de muntspeciën van de Belgische confederatie ingetrokken. Het edict van 29 januari 1791 vernietigde de benoemingen en begunstigingen, verricht in naam van het Soeverein Congres, doch bood de occupanten tegelijkertijd de mogelijkheid zich opnieuw te kandideren voor de thans van rechtswege vakante functies. De ordonnantie van 19 september 1791 legaliseerde de vonnissen uitgesproken tijdens de revolutionaire periode en bevestigde rechtshandelingen gedurende deze periode verricht. Bij declaratie van 16 maart 1791 werden de kerkpolitieke ordonnanties uit de periode 1781-1789 ingetrokken, waarna op 14 september 1791 een ordonnantie werd uitgevaardigd, die het beheer van de bezittingen en eigendommen van de desbetreffende religieuze instellingen opnieuw regelde.

In de reglementen terzake van de handhaving van de openbare orde kondigden zich vanaf 1792 het naderbij komen van de Franse Revolutie duidelijk aan.

REGESTENLIJST

1. Verordeningen afgekondigd in het Staats-bezette Overkwartier (7 october 1702 -12 februari 1716)

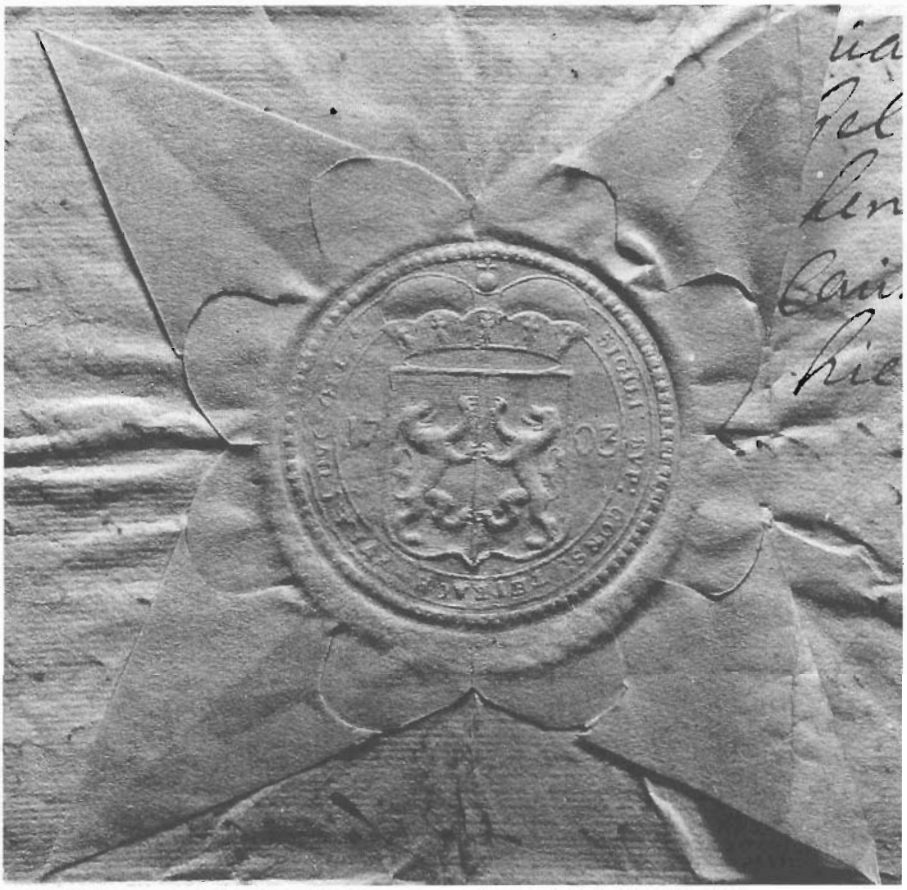

Zegel ad causas Hof van Gelre 1703. Randschrift:
SIGILI : SVP : CONS : TETRACH : RVRÆ : DVC GEL .
Diameter 5 cm. Foto Régis Delahaye.

1702-12-16 P 5, fol. 1r-3v, e.a.
(1701-12-28) RSG 1702.1125 (a); GPB 5.1513(b)

RESOLUTIE (a) AANGAANDE DE AFKONDIGING IN HET OVERKWARTIER VAN DE VERORDENING VAN 28 DECEMBER 1701 (b) TERZAKE VAN DE UITVOER VAN PAARDEN

Het plakkaat geeft een aanvulling van de verordeningen van 13 februari en 12 april 1701 (→ 1703-01-02) terzake van de uitvoer van paarden. Om het rendement van beide verordeningen te vergroten wordt bepaald, dat in de Generaliteitslanden de "calange" (het aanhangig maken) van de confiscatie van paarden niet alleen mag geschieden door de advocaten-fiscaal van de Colleges ter Admiraliteit, maar door alle andere officieren van justitie ten overstaan van schepenen als gedelegeerde rechters, met appèl op de Raad van State.
"Reclame" (terugvordering) van door militairen in beslag genomen paarden kan geschieden bij de krijgsraad van het desbetreffende garnizoen, of bij de Raad van State. Alvorens paarden worden geveild, moeten zij in bewaring worden gegeven bij de auditeur-militair. De rechtspleging in deze materie zal geschieden "bij korte en peremptoire termijnen".

(a)

w.	op naam van de Staten-Generaal	a.i.	gedeputeerden tot de militaire zaken, gecommitteerden uit de Raad van State
d.	's-Gravenhage, 16 december 1702	g.	Overkwartier
p.	J.L. Mullert vt.		
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal		
cs.	F. Fagel		
v.	geschreven, Nederlands		

(b)

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 28 december 1701	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	Du Tour vt.	d.v.o.	26 december 1702
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	26 december 1702
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

De resolutie en het plakkaat worden door de Staten-Generaal zowel aan het Hof van Gelre als aan de magistraten van Roermond, Venlo en Stevensweert rechtstreeks toegezonden. Het Hof verstuurt beide aan de lagere overheden in het Overkwartier, de "lettre close" nog voorzien van het Spaanse zegel (Sb Wessem 81). De verordening wordt opnieuw gepubliceerd op 11 october 1704 (P 5, fol. 31v-32r). Op 14 november 1705 dringen de Staten-Generaal op strikte handhaving aan (P 5, fol. 48r-49r). Het uitvoerverbod wordt door middel van (→ 1706-08-21) opgeheven.

1703-01-02
(1701-02-13) (1701-04-12)

P 5, fol. 3v-9v, e.a.
RSG 1703.3 (a); GPB 5.1509 (b); GPB 5.1509 (c)

RESOLUTIE (a) AANGAANDE DE PUBLICATIE IN HET OVERKWARTIER VAN DE VERORDENINGEN VAN 13 FEBRUARI 1701 (b) EN 12 APRIL 1701 (c) TERZAKE VAN DE UITVOER VAN PAARDEN

(b) De verordening van 13 februari behelst een algemeen verbod van de uitvoer van paarden. Overtreders riskeren een boete en confiscatie van de paarden. Zij kunnen, indien zij niet op heterdaad worden betrapt, ook achteraf nog worden vervolgd.
(c) Het plakkaat van 12 april beoogt een meer effectieve belemmering van de uitvoer van paarden. Het vervoer van paarden in de grensstreken wordt gebonden aan een vergunningenstelsel. Paspoorten met bijbehorende attachebrief zijn verkrijgbaar bij de Colleges ter Admiraliteit. Opzettelijke overtreding van de voorschriften kan tot drie jaar na dato worden gestraft met de galg. Om nachtelijke overschrijding van de rivieren tegen te gaan, moeten de officieren van convooien en licenten veerponten en dergelijke 's nachts aan de ketting leggen. Veerlieden die paarden zonder paspoorten overzetten, riskeren geseling en een brandmerk. In de grensstreken mogen geen paarden worden gestald buiten de ommuurde steden. Ontheffing kan worden verleend voor ploeg-, rij- en trekpaarden, mits zij zijn geregistreerd op het plaatselijke kantoor van convooien en licenten. De admiraliteiten zullen van tijd tot tijd door hun officieren met behulp van de militie de schuren ten plattelande laten visiteren. Overtredingen van het reglement moeten worden berecht door het College ter Admiraliteit waaronder de plaats van overtreding ressorteert. Om te voorkomen dat de baten van de verkoop van de geconfisqueerde paarden te zeer gedrukt worden door de kosten van onderhoud, wordt bepaald dat zij onmiddellijk *ad opus ius habentium* verkocht zullen worden.

(a)
w. op naam van de Staten-Generaal
d. 's-Gravenhage, 2 januari 1703
p. H. van Bleiswijck vt.
s. ter ordonnantie van de Staten-Generaal
cs. F. Fagel
v. geschreven, Nederlands
g. Overkwartier

(b)
w. op naam van de Staten-Generaal
d. 's-Gravenhage, 13 februari 1701
p. D. van Els vt.
s. ter ordonnantie van de Staten-Generaal
cs. F. Fagel
z. zegel overdekt met een ruit van papier
v. gedrukt, Nederlands

(c)

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 12 april 1701	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	W. de Nassau vt.		
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.o.	8 januari 1703
cs.	F. Fagel	d.v.a.	9 januari 1713
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

De resolutie is een reactie op het verzoek van het Hof van Gelre te Roermond, dat meent (→ 1702-12-16) anders niet naar behoren te kunnen toepassen. De resolutie en beide plakkaten zijn door de Staten-Generaal toegezonden aan het Hof en aan de magistraat van Roermond, Venlo en Stevensweert.
De verordeningen van 13 februari 1701 en 12 april 1701 zijn volgens hetzelfde schema opnieuw afgekondigd en ingetrokken als (→ 1702-12-16). Zie hierna (→ 1706-08-21).

1703-01-16

P5, fol. 9v-10v, e.a.
GPB 5.129

PLAKKAAT VAN GENERAAL PARDON VOOR ALLE MILITAIREN DIE ZIJN GEDESERTEERD UIT DE DIENST DER VERENIGDE NEDERLANDEN

Alle soldaten, die zich vóór 16 maart 1703 wederom aanmelden bij hun onderdeel, of die in hun huidige onderdeel kenbaar maken, dat zij elders gedeserteerd zijn, wordt generaal pardon beloofd. Na 16 maart zullen deserteurs weer naar de letter der wet met de dood worden gestraft.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 16 januari 1703	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	G. de Tuyl de Serooskerck vt.		
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.o.	22 januari 1703, post quintam vesperis
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

1703-02-28

P 5, fol. 10v-11v, e.a.
GPB 5.282

GENERAAL PARDON VOOR MARINEPERSONEEL, GEDROST UIT DE ZEEMACHT VAN DE REPUBLIEK DER VERENIGDE NEDERLANDEN

Marinepersoneel, dat van 's lands schepen is gedrost, kan zich tot 1 mei 1703 bij een der admiraliteiten naar keuze aanmelden onder belofte van generaal pardon. Zij die dit pardon versmaden zullen alsnog worden gestraft naar de strengheid der plakkaten.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 28 februari 1703	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	W. de Nassau vt.	d.v.o.	7 maart 1703
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	7 maart 1703
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

1703-05-11/1

P 5, fol. 12v-13v, e.a.
GPB 5.340

PLAKKAAT TERZAKE VAN HET POSTVERKEER EN DE WISSELHANDEL TUSSEN DE REPUBLIEK EN FRANKRIJK EN SPANJE

Met ingang van 1 juni 1703 worden alle postdiensten op Frankrijk en Spanje gestaakt. Het voeren van correspondentie of het bedrijven van wisselhandel met deze landen wordt verboden op arbitraire straffen.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 11 mei 1703	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	B.J. van Welvelde vt.	d.v.o.	20 mei 1703
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	20 mei 1703
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

Volgens NCMH 6.420 is deze verordening onder diplomatieke druk van Engeland tot stand gekomen. De Staten-Generaal hebben in ruil voor concessies met tegenzin ingestemd met het voorstel om voor de tijd van één jaar alle postverbindingen te verbreken. De verordening is per 1 juni 1704 niet verlengd. Uit de verordening als zodanig blijkt de beperkte geldigheidsduur niet.

1703-05-11/2

P 5, fol. 12v, 13v-14r, e.a.
GPB 5.340

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE HANDEL MET FRANKRIJK EN SPANJE

Met ingang van 1 juni 1703 wordt alle handel op Frankrijk en Spanje verboden. Overtreding van het verbod wordt gestraft met confiscatie van de handelswaren en een boete ter hoogte van het viervoud van de waarde der geconfisqueerde goederen. Indien het vermogen van de overtreder niet toereikend is om deze boete te betalen, zal hij aan den lijve worden gestraft.

w.	op naam van de Staten-Generaal	z.	zegel overdekt met een ruit van papier
d.	's-Gravenhage, 11 mei 1703	v.	gedrukt, Nederlands
p.	B.J. van Welvelde vt.	u.i.	eerste presiderende en andere raden
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.o.	20 mei 1703
cs.	F. Fagel	d.v.a.	20 mei 1703

1703-05-11/3

P 5, fol. 14v-19r, 26v, e.a.
GPB 5.341

PLAKKAAT TERZAKE VAN HET VERVOER VAN CONTRABANDE NAAR FRANKRIJK EN SPANJE

De Staten-Generaal verbieden voor de duur van de oorlog aan de ingezetenen van de Republiek om op enigerlei wijze bepaalde als contrabande aangeduide goederen naar Frankrijk of Spanje te vervoeren of te doen vervoeren. Bevriende en andere mogendheden worden gewaarschuwd al evenmin dergelijke goederen te transporteren om niet het risico te lopen, dat hun schepen voor goede prijs verklaard worden. Wat ten aanzien van bevriende en neutrale mogendheden als contrabande dient te worden beschouwd, zal in aparte verdragen worden bepaald. Binnen de Republiek wordt het vervoer van als contrabande aan te merken goederen gebonden aan een stelsel van paspoorten, certificaten, waarborgsommen en boetes, waarvan de administratie berust bij de Raden ter Admiraliteit.
Schepen die de kusten van Frankrijk en Spanje passeren, dienen het ruime sop te houden op straffe van door 's lands schepen of door "commissievaarders" (kapers) te worden opgebracht. Schepen die ter misleiding zijn voorzien van dubbele zeebrieven, paspoorten, certepartijen, cognossementen, vracht-, advies- en convooibrieven, of juist in het geheel niet voorzien zijn van dergelijke documenten, lopen eenzelfde risico.
's Lands officieren en commissievaarders dienen zich bij het doorzoeken en opbrengen van schepen exact te houden aan de contrabandeverdragen met vreemde mogendheden. Zij zullen te dien einde van de Raden ter Admiraliteit uittreksels ontvangen van bedoelde verdragen.
De Raden ter Admiraliteit zijn de bevoegde rechters voor alle overtredingen die met deze verordening samenhangen. De verdeling van het prijzengeld zal geschieden conform de daartoe strekkende instructies. Bij het opbrengen der schepen dient men zich te richten naar het plakkaat van 1 december 1640 (GPB 1.982).
Om te voorkomen dat de aan de vijand toegebrachte schade indirect via assuradeuren weer op de ingezetenen van de Republiek wordt verhaald, wordt het verzekeren van contrabande verboden.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 11 mei 1703	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	B.J. van Welvelde vt.	d.v.o.	25 mei 1703
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	25 mei 1703
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

1703-05-11/4

P 5, fol. 14v, 19r-23r, 26v, e.a.
GPB 5.347

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE INVOER VAN MANUFACTUREN (INDUSTRIËLE PRODUKTEN) UIT FRANKRIJK OF SPANJE

De Staten-Generaal verbieden voor de duur van de oorlog de invoer over land en over zee van industrie-produkten, waaronder begrepen papier, geraffineerde suiker, siroop van suiker en glas uit Frankrijk en Spanje, op straffe van confiscatie en een geldboete ter hoogte van het viervoud van de waarde van de geconfisqueerde goederen, met een minimum van zeshonderd gulden.
Om de produkten van vijandelijke mogendheden te kunnen onderscheiden van die van bevriende en neutrale mogendheden, zullen laatstgenoemden hun goederen moeten voorzien van verklaringen van herkomst. Voorbeelden van dergelijke certificaten zijn bijgevoegd. Goederen die niet van dergelijke verklaringen zijn voorzien, zullen worden geacht van vijandelijke herkomst te zijn. Kooplieden die in het buitenland goederen inkopen, dienen zich ervan te vergewissen dat hun koopwaar niet indirect van vijandelijke origine is. Bij aankomst in de Republiek dienen de waren aan de hand van bijgevoegde "denombrementen" (specificaties) ten kantore van licenten te worden gecontroleerd door de "cherchers". Eventuele verdachte partijen kunnen op 's lands kosten worden opgezonden naar de Raden ter Admiraliteit. Smokkel wordt supplementair met lijfstraf gestraft. Speciaal (binnen)schippers en grensbewoners worden hiervoor gewaarschuwd. De Raden ter Admiraliteit zullen de nodige maatregelen treffen om de naleving van de verordening te verzekeren, onder meer door het leggen van "uitleggers" (wachtschepen) in de zeegaten. De commiezen ter recherche worden gewaarschuwd voor de gevaren van oogluiking en conniventie. In beslag genomen goederen dienen ten overstaan van de rechter in het openbaar te worden verbrand. De ordonnantie wordt geacht op 1 juni 1703 in werking te zijn getreden.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 11 mei 1703	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	B.J. van Welvelde vt.	d.v.o.	25 mei 1703
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	25 mei 1703
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

1703-05-11/5 P 5, fol. 14v, 23v-26v, e.a.
GPB 5.369

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE INVOER VAN "KOELE" EN GEBRANDE WIJNEN, ZOUT EN ANDERE PRODUKTEN EN GEWASSEN UIT FRANKRIJK EN SPANJE

De Staten-Generaal verbieden voor de duur van de oorlog de invoer van wijnen en brandewijnen, zout en (agrarische) produkten en gewassen uit Frankrijk en Spanje, op straffe van confiscatie en een boete ter hoogte van het viervoud van de waarde van de geconfisqueerde goederen met een minimum van zeshonderd gulden.
In geval van twijfel omtrent de herkomst van de goederen wordt de *onus probandi* (bewijslast) afgewenteld op de importeur. Veerlieden en schippers riskeren geseling, indien zij deze goederen vervoeren of smokkelen.
De Raden ter Admiraliteit zullen de vereiste maatregelen nemen om de handhaving van de verordening te verzekeren. Officieren mogen onder geen beding accoorden sluiten, of composities treffen met overtreders van het invoerverbod. Geconfisqueerde goederen dienen ten overstaan van de rechter in het openbaar te worden verbrand. De ordonnantie wordt geacht op 1 juni 1703 in werking te zijn getreden.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 11 mei 1703	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	B.J. van Welvelde vt.	d.v.o.	25 mei 1703
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	25 mei 1703
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

1703-05-21 Sb Montfort 28, gr.

PUBLICATIE TERZAKE VAN DE BLOKKADE VAN GELDERN

De commanderende generaal van de Pruisische legers tussen Maas en Rijn maakt bekend, dat de stad Geldern geblokkeerd is. Een ieder die levensmiddelen in de stad tracht te

brengen of mondelinge dan wel schriftelijke correspondentie met de belegerden poogt te onderhouden, riskeert straffen aan lijf en leven. In elk van de vier hoofdposten van de blokkade zal een speciale "Justice" worden ingesteld om overtreders van dit verbod te berechten.

w. vanwege Zijne Koninklijke Majesteit in Pruisen, generaal Philip Carl, graaf van Lottum

d. in het hoofdkwartier te Walbeck, 21 mei 1703
s. Philip Carl, graaf van Lottum
v. gedrukt, Duits

1703-07-14

OAV 1252 (305), gr.
GPB 5.692

PLAKKAAT TERZAKE VAN HET WEIDEN VAN VEE OP DE FORTIFICATIËN

Onder verwijzing naar de plakkaten van 23 februari 1636, 28 april 1637, 21 october 1648, 17 april 1654, 29 mei 1655 (GPB 2.463-464) en van 25 november 1680, verbiedt de Raad van State het hoeden van vee op de fortificatiën, op straffe van verbeurte van het vee. Gouverneurs, commandanten, majoors en commiezen der magazijnen dienen toe te zien op de naleving van de verordening en vooral niet te schromen om vee dat in overtreding is "prijs te maecken". Twee maal per jaar zal de "gecommitteerde tot de zaken op de visitatie van de fortificatie-wercken trekkende" op kosten van de nalatige officieren eventuele schade ten gevolge van grazend vee laten herstellen. De verordening dient in de frontiersteden en forten te worden gepubliceerd.

w. op naam van de Raad van State
a. 's-Gravenhage, 14 juli 1703
p. Adriaen van Borsele tot Geldermalsen vt.

s. ter ordonnantie van de Raad van State
cs. S. van Slingelandt
v. gedrukt, Nederlands
t.i. en u.i. ontbreken

Marginale aantekening: "Door den heere scholtis (van Venlo) overlevert (aan de magistraat) sonder brieff, den 27. julii 1703; sijnde alhier geaffigeert met des heeren scholtis permissie, maer niet gepubliceert".

1703-12-27 P 5, fol. 27v-28v, e.a.
GPB 5.979

WAARSCHUWING TERZAKE VAN VALSE MUNTEN

De Staten-Generaal waarschuwen voor het in omloop zijn van valse dukatons van het type dat in 1666 in Gelderland geslagen is en van Spaanse dukaten, geslagen te Milaan in 1694.

w. op naam van de Staten-Generaal
a. 's-Gravenhage, 27 december 1703
p. G. de Tuyll de Serooskercke vt.
s. ter ordonnantie van de Staten-Generaal
cs. F. Fagel
z. zegel overdekt met een ruit van papier
v. gedrukt, Nederlands
u.i. eerste presiderende en andere raden
d.v.o. 3 januari 1704, circa quintam post meridiem
d.v.a. 4 januari 1704

1704-04-11 Ms K 1.214-219, e.a.; OAV 1252 (305), gr.
GPB 5.136

REGLEMENT TERZAKE VAN HET LOGEMENT VAN TROEPEN OP MARS IN GENERALITEITSLANDEN

Het reglement heeft betrekking op de huisvesting van militairen op mars, het handhaven van de discipline en het voorkomen van overlast voor de burgerij. De rantsoenen voor man en paard worden nauwkeurig omschreven. De kosten van levensonderhoud moeten door de officieren worden voldaan. Anders zullen zij op de commandant worden verhaald. De militairen die geen "waghengeld" trekken, mogen slechts in beperkte mate hand- en spandiensten vorderen. Het gebruik en de betaling van gevorderde karren wordt aan stringente bepalingen gebonden. Indien er geschillen rijzen over de betaling der kosten, zullen de regenten der dorpen alwaar militie is doorgetrokken op hun woord worden geloofd. De kosten zullen dan door de solliciteurs of hun kantoren worden betaald. De kwartiermeesters-generaal moeten de komst der troepen tijdig aankondigen.

w. op naam van de Staten-Generaal
d. 's-Gravenhage, 11 april 1704
p. C. de Nassau vt.
s. ter ordonnantie van de Staten-Generaal en ter relatie van de Raad van State
cs. S. van Slingelandt
v. gedrukt, Nederlands
g. Generaliteitslanden
t.i. Raad van State
d. 's-Gravenhage, 27 april 1704
u.i. Hof van Gelre
d.v.a. 13 mei 1704

Zie hierna (→ 1716-05-20) en (→ 1745-11-03/2).

1704-05-10 P5, fol. 28v-29v, e.a.
GPB 5.980

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Daalders van dertig stuivers, die in 1704 door de rijksmunt te Nijmegen zijn geslagen, worden vanwege hun te geringe intrinsieke waarde voor biljoen verklaard. Het in omloop brengen van deze muntstukken is strafbaar met een geldboete.

w.	op naam van de Staten-Generaal
d.	's-Gravenhage, 10 mei 1704
p.	F.B. van Reede vt.
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal
cs.	F. Fagel
z.	zegel overdekt met een ruit van papier
v.	gedrukt, Nederlands
u.i.	eerste presiderende en andere raden
d.v.o.	16 mei 1704
d.v.a.	16 mei 1704

1704-06-20 P 5, fol. 29v-31v, e.a.
GPB 5.305

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE PREMIES VOOR COMMISSIEVAARDERS

De premies voor het opbrengen van vijandelijke schepen door commissievaarders, zoals genoemd in het plakkaat van 6 juli 1702 (GPB 5.300), worden verdubbeld. Het plakkaat behelst tevens enige nieuwe bepalingen met betrekking tot het uitgeven van commissiebrieven. De geldigheidsduur van de verordening wordt voorlopig beperkt tot 31 december 1704.

w.	op naam van de Staten-Generaal
d.	's-Gravenhage, 20 juni 1704
p.	D. v. Eck van Pantaleon, Hr. v. Gent vt.
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal
cs.	F. Fagel
z.	zegel overdekt met een ruit van papier
v.	gedrukt, Nederlands
u.i.	eerste presiderende en andere raden
d.v.o.	28 juni 1704
d.v.a.	28 juni 1704

1704-10-25 P 5, fol. 32r-33v, e.a.
GPB 5.147

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE DESERTEURS UIT HET STAATSE LEGER IN PORTUGAL

De Staten-Generaal stellen een beloning in het vooruitzicht van eenieder die een deserteur uit het Staatse leger in Portugal aanbrengt. Deserteurs die zich eigener beweging vóór 1 december 1704 opnieuw voor het convooi naar Portugal aanmelden wordt amnestie beloofd. Na 1 december zullen zij weer naar de rigeur der plakkaten met de dood worden gestraft.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 25 october 1704	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	J. van Waeyen vt.	d.v.o.	2 november 1704
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	3 november 1704
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

1705-04-29 P 5, fol. 33v-36r, e.a.
(1695-10-31) GPB 4.1198 (b)

RESOLUTIE (a) AANGAANDE DE AFKONDIGING IN HET OVERKWARTIER VAN HET PLAKKAAT VAN 31 OCTOBER 1695 (b) TERZAKE VAN HET AANGAAN VAN LENINGEN DOOR LOKALE OVERHEDEN

Het plakkaat van 31 october 1695 behelst een verbod aan de lokale overheden onder het ressort van de Generaliteit om zonder permissie van de Staten-Generaal leningen aan te gaan onder verband van de onroerende goederen van de dorpen, heerlijkheden en dergelijke, die zij ambtshalve besturen. Obligaties zonder permissie aangegaan na afkondiging van onderhavige verordening zullen nietig worden verklaard, het geld verbeurd en de lokale overheden persoonlijk aansprakelijk gesteld voor de schade. De rentmeesters der domeinen kunnen bij geconstateerde overtreding de lokale overheden "paratelijk" en "de plano" executeren. Bedoelde rentmeesters zijn bevoegd inzage te vragen van de gemeenterekeningen en dienen de Raad van State op de hoogte te stellen van elke geconstateerde onrechtmatigheid.

(a)

w.	op naam van de Raad van State	cs.	bij afwezigheid van de secretaris, M. Issac
d.	's-Gravenhage, 29 april 1705	v.	(geschreven), Nederlands
p.	C. de Nassau vt.	g.	Overkwartier
s.	ter ordonnantie van de Raad van State		

(b)

w.	op naam van de Staten-Generaal	z.	zegel overdekt met een ruit van papier
d.	's-Gravenhage, 31 october 1695	v.	gedrukt, Nederlands
p.	J. van der Does vt.	u.i.	eerste presiderende en andere raden
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	4 mei 1705
cs.	F. Fagel		

Het Hof te Roermond dient zich ook te beraden over middelen om reeds aangegane leningen, waarvan een lijst moet worden opgesteld, te doen aflossen. Krachtens (→ 1706-01-29) wordt het plakkaat van 31 october 1695 opnieuw gepubliceerd. De regering van Nederweert tekent in juni 1705 bezwaar aan tegen de verordening, aangezien zij in strijd zou zijn met de costumen van het Land van Weert, dat juridisch geen deel zou uitmaken van het Overkwartier en mede daardoor een eigen belastingstelsel zou hebben (Sb Weert, 227). Bij resolutie van 12 februari 1707 besluit de Raad van State in het Overkwartier opgave te vragen van alle obligatiën ten laste van de gemeentes, aangezien er toch nog leningen zijn aangegaan zonder consent. Een lijst van lopende verplichtingen moet worden ingediend bij de landrentmeester-generaal van het Overkwartier, die de bevoegdheid krijgt om weigerachtige magistraten te gijzelen, totdat zij aan deze verplichtig zullen hebben voldaan. De resolutie wordt door middel van een circulaire van de eerste-presiderende en andere raden aan de subalterne overheden bekend gemaakt (P 5, fol. 63v-64v). Zie hierna (→ 1707-01-17).

1705-07-28/1 P 5, fol. 36r-38r, 46v, e.a.
GPB 5.306

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE VERHOGING VAN HET PRIJSGELD VOOR COMMISSIE-VAARDERS

Het plakkaat behelst een verhoging van de vergoedingen voor het opbrengen van vijandelijke schepen, het bevrijden van gijzelaars en het heroveren van door de vijand opgebrachte eigen schepen zoals vervat in het plakkaat van 6 juni 1702 (GPB 5.300). Alvorens de "ontvanger-generaal van het verhoogde last en veilgeld" tot uitbetaling mag overgaan, moet de belanghebbende hem, naast de "sententie van adjudicatie" (vonnis waarbij het prijsgeld wordt toegewezen), een akte van de Raad ter Admiraliteit tonen, waaruit blijkt dat hij de vereiste periode op de Noordzee heeft gekruist. Per 31 december vervallen de premies voor het opbrengen van Turkse rovers. Ter aanmoediging van de kapers wordt bepaald, dat geënterde schepen eventueel ook in vreemde havens kunnen worden opgebracht. De vereiste bewijsstukken dienen in dat geval in handen te worden gesteld van de consul ter plaatse. Fraude zal daarbij streng worden gestraft. Voor het overige blijft het plakkaat van 6 juni 1702 onverkort.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 28 juli 1705	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	M. van Vrijbergen vt.	d.v.o.	7 augustus 1705
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	7 augustus 1705
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

Zie hierna (→ 1705-07-28/2&3) en (→ 1709-04-29).

1705-07-28/2

P 5, fol. 36r, 38v-42r, 46v, e.a.
GPB 5.352

PLAKKAAT TER REGULERING VAN DE HANDEL OP VIJANDELIJKE LANDEN EN TERZAKE VAN CONTRABANDE

(Zee-)handel op de vijand is alleen toegestaan, indien men beschikt over een paspoort van de Staten-Generaal, dat is voorzien van een attachebrief van een der Raden ter Admiraliteit. Het plakkaat behelst bepalingen ten aanzien van de wijze van verkrijgen, de geldigheid en het gebruik van bedoelde paspoorten. Voor wat betreft de rivierhandel zijn de Raden ter Admiraliteit zelfstandig bevoegd om permissie te verlenen. Verder behelst de verordening de omschrijving van goederen, die als contrabande aangemerkt zullen worden en maatregelen om het vervoer van dergelijke artikelen tegen te gaan. Een opsomming wordt gegeven van redenen om schepen op te brengen naar de havens van de Republiek, waarbij het bepaalde in (→ 1705-07-28/1) terzake van de commissievaart in acht genomen dient te worden. Indien er geschillen voortvloeien uit de tenuitvoerlegging van deze verordening, zullen die worden berecht door de Raden ter Admiraliteit. Het formulier van een zeebrief is bijgevoegd.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 28 juli 1705	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	M. van Vrijbergen vt.	d.v.o.	7 augustus 1705
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	7 augustus 1705
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

Zie hierna (→ 1705-07-28/3).

1705-07-28/3

P 5, fol, 36r, 42v-46v, e.a.
GPB 5.324

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE "COMMISSIEVAART" (KAPERIJ)

Het plakkaat geeft een opsomming van de voorwaarden waaraan moet worden voldaan om een "commissie van retorsie" (kaperbrief) te verwerven. Onder meer moet op het schip een schrijver worden aangesteld door het College ter Admiraliteit. Het salaris van deze schrijver komt ten laste van de ontvanger van het verhoogde last- en veilgeld.
Het plakkaat specificeert welke schepen waar niet mogen worden aangetast. Bij het opbrengen van schepen die contrabande vervoeren, moeten de kapers zich richten naar (→ 1705-07-28/2).
Ten aanzien van het tot zinken brengen van vijandelijke schepen en het bevrijden van gijzelaars dienen zij zich te reguleren naar (→ 1705-07-28/1) en de verordening van 6 juni 1702 (GPB 5.300).
De verordening geeft aan de Raden ter Admiraliteit instructies, hoe te komen tot een uitspraak omtrent de rechtmatigheid van een kaping. Het College ter Admiraliteit moet wekelijks als prijzengerecht zitting houden. De wijze van procederen in eerste aanleg en revisie wordt eveneens uiteengezet.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 28 juli 1705	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	M. van Vrijbergen vt.	d.v.o.	7 augustus 1705
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	7 augustus 1705
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

1705-10-22

P 5, fol. 47r-48r, e.a.
GPB 5.1564

RENOVATIEPLAKKAAT TERZAKE VAN HET "REVINDICEREN" (TERUGVORDEREN) VAN SCHEPEN VAN DE KLEINE VISSERIJ

Ter vernieuwing van het plakkaat van 28 februari 1678 bepalen de Staten-Generaal dat alleen de oorspronkelijk gedupeerde vissers bevoegd zijn tot het aankopen van de kleine vissersschepen, die door de Fransen zijn buitgemaakt en hier te koop worden aangeboden. Zij kunnen "zonder refusie van kosten" beslag laten leggen, zodra zij hun eigendom binnen de Republiek signaleren.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 22 october 1705	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	Frans van der Lynden vt.	d.v.o.	31 october 1705
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	31 october 1705
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

Zie hierna (→ 1706-05-22).

1706-01-19 P 5, fol. 51r-52v, e.a.
(1704-07-07)

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE BETALING VAN HAND- EN SPANDIENSTEN AAN HET LEGER

De Staten-Generaal verbieden onder verwijzing naar het plakkaat van 31 october 1695 (GPB 4.1198) om de kosten van hand- en spandiensten aan het leger morgentalsgewijs om te slaan en ze zo ten laste te brengen van de grondeigenaren in plaats van de ingezetenen.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 7 juli 1704	t.i.	(Raad van State)
p.	G. de Tuyll de Serooskercke vt.	d.	('s-Gravenhage), 19 januari 1706
s.	ter ordonnantie van de Staten Generaal	u.i.	eerste presiderende en andere raden
cs.	F. Fagel	d.v.a.	29 januari 1706
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

Zie hierna (→ 1706-01-29) en (→ 1707-01-17).

1706-01-29 P 5, fol. 51r-52r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE BETALING VAN HAND- EN SPANDIENSTEN AAN HET LEGER

De kosten van dienstverlening aan militairen mogen niet morgentalsgewijs worden omgeslagen om zo ten laste te worden gebracht van de grondeigenaren, maar zij moeten hoofdelijk worden omgeslagen over de ingezetenen. Het plakkaat van de Staten-Generaal van 31 october 1695 (→ 1705-04-29, GPB 4.1198) zal daartoe nogmaals worden gepubliceerd in het Overkwartier. Het is verboden om bij de omslag van bede, subsidie en "onraedt" zonder consent van de Staten-Generaal af te wijken van de gewone voet.

Voor de betaling van hand- en spandiensten zal men zich richten naar (→ 1704-07-07); voor het omslaan van de contributiën naar de resolutie van de Raad van State van 16 october 1703; en naar het plakkaat van 31 october 1695 (zie boven) voor wat betreft het omslaan der interesten.

w.	op naam van de eerste presiderende en andere raden	z.	zegel van het Hof overdekt met een ruit van papier
d.	Roermond, 29 januari 1706	v.	gedrukt, Nederlands
p.	De Hn. vt.	g.	Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelder	d.v.a.	29 januari 1706
cs.	T. Winckel		

De verordening wordt geconcipieerd om te voldoen aan een resolutie van de Raad van State van 19 januari 1706.

1706-05-22 P 5, fol. 54v.55v, e.a.
GPB 5.1565

RENOVATIEPLAKKAAT TERZAKE VAN HET REVINDICEREN VAN SCHEPEN DER "GROTE VISSERIJ"

De werking van het plakkaat van 28 februari 1678 en van (→ 1705-10-22), terzake van het gerechtelijk terugvorderen van door de vijand in beslag genomen en in de Republiek te koop aangeboden schepen van de "kleine visserij", wordt uitgebreid tot de schepen van de "grote visserij" (haringvangst).

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 22 mei 1706	u.i.	(eerste presiderende en andere raden)
p.	Johan Becker vt.	d.v.o.	4 juni 1706
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	4 juni 1706
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

1706-07-09 P 5, fol. 56r-57v, e.a.
GPB 5.329

PUBLICATIE TERZAKE VAN DE INTREKKING VAN DE RETORSIONELE PLAKKATEN DER STATEN-GENERAAL VAN 29 JUNI EN 14 OCTOBER 1699

Naar aanleiding van het herstel van (→ 1680-12-21), een voor de Republiek gunstig douanetarief, in dat deel van de Spaanse Nederlanden, dat — althans in naam — onderworpen is aan het gezag van Karel III, worden voor dat deel van de Zuidelijke Nederlanden de plakkaten van 29 juni en 14 october 1699 (GPB 4.233, 234), die een invoerverbod behelzen van Spaanse manufacturen en gewassen, opgeheven.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 9 juli 1706	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	Johan Becker vt.		
s.	ter ordonnantie van de Staten-	d.v.o.	15 juli 1706, circa vesperam
cs.	F. Fagel	d.v.a.	16 juli 1706
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

De verordening wordt door de Staten-Generaal uitgevaardigd, nadat de Rekenkamer te Brussel — zijnde de enige sedert de verovering van Brussel door de geallieerden nog functionerende regeringsinstelling in de Spaanse Nederlanden — op "verzoek" van de gedeputeerden van de Staten-Generaal op 5 juli 1706 het herstel van (→ 1680-12-21) heeft geboden in een circulaire aan de officieren van in- en uitgaande rechten. Cf. ROPBa 3.1.701: "*Requisition des députés des Etats Generaux des Provinces-Unies à la Chambre des Comptes pour le rétablissement du tarif de 1680. Bruxelles, 23 juin 1706*" en meer speciaal daarbij noot 1. Zie ook: A.J. Veenendaal, *Het Engels-Nederlands Condominium in de Zuidelijke Nederlanden tijdens de Spaanse Successieoorlog, 1706-1716*, blz. 71 e.v.
Het College ter Admiraliteit op de Maze heeft reeds eerder op 23 juni 1703 (RSG 1703.692) aan Haar Hoog Mogenden toestemming gevraagd om de verhogingen van de Spaanse tarieven (→ 1680-12-21), (→ 1683-01-14) in het Overkwartier ongedaan te mogen maken. Bedoelde autorisatie is bij resolutie van 21 juli 1703 (RSG 1703.796) verleend. Krachtens deze resolutie werden de bovengenoemde retorsionele plakkaten ten aanzien van het Overkwartier al in 1703 buiten werking gesteld.

1706-08-21

P 5, fol. 57v-58v, e.a.
GPB 5.1521

PUBLICATIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN PAARDEN

Het uitvoerverbod van paarden, zoals vervat in (→ 1701-02-13), (→ 1701-04-12) en (→ 1701-12-28), komt te vervallen. De uitvoer van paarden wordt weer gepermitteerd tegen betaling van een heffing van zes gulden voor elk paard, dat geen veulen meer is.

w.	op naam van de Staten-Generaal	z.	zegel overdekt met een ruit van papier
d.	's-Gravenhage, 21 augustus 1706	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	Johan Steenlaeck vt.		
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.o.	30 augustus 1706
cs.	F. Fagel	d.v.a.	30 augustus 1706

1707-01-17 OAV 1252 (305), gr.
RSG 1707.61

RESOLUTIE TERZAKE VAN DE INNING VAN BEDE, SUBSIDIE EN "ONRAEDT" EN TERZAKE VAN HET VERHALEN VAN OORLOGSLASTEN EN DE KOSTEN VAN BUITENLANDSE PROCESSEN

De Staten-Generaal verklaren, dat (→ 1680-02-01) en (→ 1682-09-12) zullen blijven dienen als basis voor de belastinginning in het Overkwartier. Haar Hoog Mogenden bepalen tevens, onder verwijzing naar haar resolutie van 31 october 1695 (→ 1705-04-29), alsmede onder verwijzing naar (→ 1704-07-07), dat zonder haar goedkeuring geen oorlogslasten, noch de kosten van buitenlandse processen, via een omslag op onroerend goed op de ingezetenen mogen worden verhaald.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 17 januari 1707	g.	Overkwartier
p.	Johan Becker vt.	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F. Fagel	d.v.a.	24 januari 1707

De resolutie wordt uitgevaardigd ten verzoeke van de "ingelanden" van Ohé en Laak, de regenten van Nederweert en van de vrouwe van Elmpt.

1707-01-20/1 OAV 1252 (305), gr.
GPB 5.169

RESOLUTIE EN REGLEMENT TERZAKE VAN DE INKWARTIERING VAN PRUISISCHE TROEPEN IN HET OVERKWARTIER

Het reglement geeft zeer specifieke voorschriften voor de huisvesting, voeding en verwarming van Pruisische soldaten en officieren, die in het (Staats-bezette) Overkwartier worden gelegerd. De inwoners van het Overkwartier hebben recht op een vergoeding, die volgens een bepaalde verdeelsleutel dient te worden betaald door Engeland, de Republiek en door Pruisen zelf. Het onderhoud dient alleen te worden betaald voor "effectieve" soldaten. "Vuur en brandt" moet volgens de werkelijke kostprijs worden vergoed. Officieren mogen geen karren en diensten vorderen. Zij mogen niet jagen. De resolutie zal worden toegezonden aan de gevolmachtigd minister van de Pruisische koning, Smettau, aan het Hof van Gelre en aan de vestingcommandanten van Roermond en Venlo. Indien de Pruisen niet met de onderhavige resolutie accoord gaan, "houden en blijven" HHM bij hun resolutie van 17 november 1706 (RSG 1706.1278).

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 20 januari 1707	g.	Overkwartier
p.	Johan Becker vt.	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F. Fagel	d.v.a.	24 januari 1707

Zie hierna (→ 1707-01-20/2) en (→ 1745-11-03/2).

1707-01-20/2 OAV 1252 (305), gr.

RESOLUTIE TERZAKE VAN DE BESTRIJDING DER KOSTEN DIE DE INKWARTIERING VAN PRUISISCHE TROEPEN IN HET OVERKWARTIER MET ZICH BRENGEN

De kosten van de winterkwartieren voor Pruisische troepen zullen, indien ze de krachtens (→ 1707-01-20/1) toegezegde vergoedingen te boven gaan, bestreden worden uit de personele schattingen van het Overkwartier. Indien deze middelen niet toereikend zijn, zal een reële omslag worden uitgeschreven.

w.	Raad van State	v.	gedrukt, Nederlands
a.	's-Gravenhage, 20 januari 1707	g.	Overkwartier
p.	A.N. van Dedem vt.	u.i.	Hof van Gelre
cs.	S. van Slingelandt	d.v.a.	31 januari 1707

1707-03-05 P 5, fol. 65v-68v, e.a.
GPB 5.1084

RENOVATIE- EN AMPLIATIEPLAKKAAT TERZAKE VAN DE VERVREEMDING EN HET ONEIGENLIJK GEBRUIK VAN BIER- EN AZIJNVATEN

De verordening stelt een boete van vijftig caroli-gulden op het niet terugbrengen van lege vaten aan de brouwer, wiens merk op het vat is aangebracht. Deze boete is ook van toepassing op een keur van andere delicten, waarbij van vaten misbruik wordt gemaakt. De gezamenlijke brouwers mogen, wanneer de frequentie der overtredingen daartoe aanleiding geeft, op eigen kosten een persoon aanstellen om de overtreders te "calangeren" (aan te klagen) voor de competente rechtbank.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 5 maart 1707	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	F.B. van Reede vt.		
s.	ter ordonnantie van de Staten	d.v.o.	15 maart 1707
cs.	F. Fagel	d.v.a.	15 maart 1707
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

1707-03-25 P 5, fol. 68v-72v, e.a.
(1707-01-06) RSG 1707.351 (a); GPB 5.762 (b)

RESOLUTIE (a) VAN DE STATEN-GENERAAL AANGAANDE DE AFKONDIGING IN HET OVERKWARTIER VAN EEN PLAKKAAT TERZAKE VAN VAGEBONDEN (b)

Onder verwijzing naar hun plakkaat van 20 october 1693 (GPB 4.507), verplichten de Staten-Generaal alle overheden en particulieren om rovers en vagebonden, militairen en niet-militairen, over de grenzen van hun jurisdictie heen te vervolgen en ze over te leveren aan de justitie in het ressort van arrestatie. De officier, belast met het in verzekerde bewaring houden van de aangehouden vagebonden, is persoonlijk aansprakelijk voor de schade voortvloeiend uit een eventuele ontsnapping. De bevolking dient bij geconstateerde aanwezigheid van vagebonden bij klokslag te worden gealarmeerd. Degenen die dit signaal negeren, zullen als "fauteurs" (begunstigers) van vagebonden worden gestraft. Zij zijn aansprakelijk voor de aangerichte schade. In afwachting van het definitieve schadeverhaal moet de schade door de wethouders hoofdelijk over de ingezetenen worden omgeslagen. Een vagebond, die zich tegen zijn aanhouding verzet, mag worden gedood, zonder dat men zich daarvoor in justitie zal hoeven verantwoorden. Het is verboden vagebonden te huisvesten, te voeden of te kleden. Bedreiging ontslaat ingezetenen niet van de verplichting vagebonden bij de autoriteiten aan te geven. De Staten-Generaal stellen zich garant voor de vergoeding van de schade, ten gevolge van eventueel geëffectueerde bedreigingen. De rentmeester ter plaatse zal een beloning uitkeren per gevangen of gedode vagebond, te verhalen op de gerede goederen van de onderhavige vagebond. De officieren moeten summier en zonder figuur van proces tegen vagebonden procederen. Bij veroordeling moeten zij worden verbrand of geradbraakt. Op het "composeren" (het treffen van een schikking) met vagebonden staat de doodstraf.

(a)
w. op naam van de Staten-Generaal
d. 's-Gravenhage, 25 maart 1707
p. J. van Welderen vt.
s. ter ordonnantie van de Staten-Generaal
cs. F. Fagel
v. (geschreven), Nederlands
g. Overkwartier

(b)
w. op naam van de Staten-Generaal
d. 's-Gravenhage, 6 januari 1707
p. J. van Welderen vt.
s. ter ordonnantie van de Staten-Generaal
cs. F. Fagel
z. zegel overdekt met een ruit van papier
u.i. eerste presiderende en andere raden
d.v.o. 31 maart 1707
d.v.a. 1 april 1707

Het plakkaat wordt ter afkondiging in het Overkwartier toegezonden op verzoek van momber G. Pallant, die behoefte heeft aan een middel om het Overkwartier van "gespuis" te zuiveren. Zie hierna (→ 1713-01-02) en (→ 1715-02-21).

1707-06-15 P 5, fol. 72v-75r, e.a.
GPB 5.1566

RENOVATIE- EN AMPLIATIEPLAKKAAT TERZAKE VAN DE UITVOER VAN HARINGTONNEN, DUIGEN, "HALFTVATEN" EN KRUISWANT

De Staten-Generaal verbieden de uitvoer van benodigdheden vóor de "grote visserij" (haringvangst), op straffe van confiscatie van haringtonnen, duigen, halftvaten en kruiswant, alsmede van het schip, waarmee deze goederen worden geëxporteerd. Bovendien riskeert de overtreder een boete die na elke overtreding wordt verdubbeld.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 15 juni 1707	t.i.	(ontbreekt)
p.	G. de Tuyll de Serooskercke vt.	u.i.	(eerste presiderende en andere raden)
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	25 juni 1707
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

1707-07-02 P 5, fol. 77r-79r, e.a.
GPB 5.985

PLAKKAAT TERZAKE VAN FRANSE MUNTBILJETTEN EN WISSELBRIEVEN MET EEN LOOPTIJD VAN ÉÉN JAAR

De Staten-Generaal verbieden het accepteren van "billets de monnoye" en het "trekken", "accepteren" en "nemen" van wisselbrieven met een looptijd van één jaar. Slechts wissels op Frankrijk met een looptijd van drie maanden, betaalbaar in Franse kronen of écus blancs à zestig stuivers volgens het tarief van 1685, of in baar goud volgens hetzelfde tarief, zijn geoorloofd. Een uitzondering wordt gemaakt voor wissels getrokken op Lyon, die traditioneel op de jaarmarkt vervallen. Leningen ten behoeve van de Franse oorlogsinspanningen zijn verboden. Notarissen en makelaars, die zich inlaten met transacties met muntbiljetten of wisselbrieven op Frankrijk, riskeren het verlies van hun ambt en arbitrale correctie. De stedelijke overheden dienen de plaatselijke bankiers en wisselaars speciaal van deze verordening te verwittigen.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 2 juli 1707	t.i.	Staten-Generaal
p.	E. van Ittersum vt.	d.	's-Gravenhage, 2 augustus 1707
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	p.	G. de Tuyll de Serooskercke vt.
cs.	F. Fagel	u.i.	eerste presiderende en andere raden
z.	zegel overdekt met een papieren ruit	d.v.o.	6 augustus 1707
		d.v.a.	6 augustus 1707

De verordening maakt deel uit van een pakket maatregelen, dat tegelijk in de Republiek en in de Zuidelijke Nederlanden op 6 augustus 1707 gepubliceerd zal worden om te voorkomen dat goud en zilver hun weg vinden naar Frankrijk, ter financiering van de Franse oorlogsinspanningen. Cf. ROPBa 3.2.93, verordening van 3 augustus 1707; en A.J. Veenendaal, *Het Engels-Nederlandse Condominium in de Zuidelijke Nederlanden tijdens de Spaanse Successieoorlog, 1706-1716*, blz. 141 e.v.; zie ook (→ 1707-07-25) en (→ 1709-03-16).

1707-07-18 P 5, fol. 75r-76v, e.a.
GPB 5.311

PLAKKAAT TERZAKE VAN HET AANMONSTEREN VAN ZEELIEDEN IN DIENST VAN VREEMDE MOGENDHEDEN

De Staten-Generaal verbieden zeelieden uit de Republiek om aan te monsteren bij buitenlandse oorlogs- en handelsmarines, of bij de visserij, waaronder begrepen de walvisvaart. Het plakkaat beoogt de "revocatie" van al degenen, die in vreemde dienst varen. Weigering aan deze oproep gehoor te geven zal worden gestraft aan lijf en goed. Zij die zich aan de handen van de justitie weten te onttrekken, worden bij verstek verbannen. In een dergelijk geval zullen hun vrouw en kinderen — voor zover metterwoon in de Republiek gevestigd — uit hun woonplaatsen worden verdreven en verstoken blijven van elke vorm van onderstand door aalmoezeniers of diaconieën. Het ronselen van zeelieden voor vreemde mogendheden, of het optreden als makelaar daarbij, wordt gestraft met een boete van driehonderd gulden.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 18 juli 1707	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	F.B. van Reede vt.	d.v.o.	28 juli 1707
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	28 juli 1707
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een papieren ruit		

1707-07-25 P 5, fol. 77r, 79r-80r, e.a.
GPB 5.987

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GEREED GELD

De Staten-Generaal verbieden de uitvoer van gereed geld, goud en zilver op straffe van confiscatie en een boete van drieduizend gulden. Van deze maatregel zijn uitgezonderd de negotiepenningen, die ten behoeve van de V.O.C. worden verzonden, of die bestemd zijn voor de Moscovische handel, de Oostzeehandel, of de handel op Noorwegen. Gelden

bestemd voor de betaling van de Staatse troepen in de Zuidelijke Nederlanden vallen evenmin onder het verbod.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 25 juli 1707	t.i.	Staten-Generaal
p.	Johan Becker vt.	d.	's-Gravenhage, 2 augustus 1707
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	p.	G. de Tuyll de Serooskercke vt.
cs.	F. Fagel	u.i.	eerste présiderende en andere raden
z.	zegel overdekt met een ruit van papier	d.v.o.	6 augustus 1707
		d.v.a.	6 augustus 1707

Zie ook (→ 1707-07-02), noot 1.

1707-12-23

P 5, fol. 80r-82r, e.a.
GPB 5.925

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE WIERCULTUUR IN DE ZUIDERZEE

De Staten-Generaal verbieden het vissen van wier met de "elger" (getande vork, waarmee de bodem wordt omgewoeld, ook gebruikt voor het vissen op paling) op straffe van een boete van honderd gulden en confiscatie van vaartuig en gereedschap. Overmatige bevissing bedreigt de wiergronden in het Breesant en voor de kust van Kolhorn en Aartswoud. Hierdoor wordt de levering van zeewier, dat gebruikt wordt bij de aanleg van zeeweringen, voor de toekomst onzeker.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 23 december 1707	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	Johan Becker vt.	d.v.o.	2 januari 1708
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	2 januari 1708
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

1708-01-07

P 5, fol. 82r-83v, e.a.
GPB 5.175

GENERAAL PARDON VOOR MILITAIREN, UIT 'S LANDS DIENST GEDESERTEERD

Deserteurs die zich vóór 15 juni wederom bij hun onderdeel aanmelden, zullen niet worden gestraft. Militairen die dienst hebben genomen in een ander onderdeel dienen zulks bekend te maken. Na 15 juni zullen deserteurs weer naar de letter van de plakkaten met de dood worden gestraft. Het is militaire officieren verboden om deserteurs onderhands te pardonneren.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 7 januari 1708	u.i.	eerst presiderende en andere raden
p.	Du Tour vt.		
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.o.	17 januari 1708
		d.v.a.	18 januari 1708
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

1708-10-24

P 5, fol. 86v-88r, e.a.
GPB 5.355

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE LEVERING VAN LEVENSMIDDELEN AAN VLAAMSE STEDEN ONDER FRANSE BEZETTING

De Staten-Generaal verbieden de levering van levensmiddelen aan Gent en Brugge en andere Vlaamse steden, die door de Fransen bezet zijn, op straffe van confiscatie van de levensmiddelen, de vervoersmiddelen en een boete van driehonderd gulden. Alle militaire en burgerlijke officieren mogen dergelijke transporten in beslag nemen. Al naar gelang van de kwaliteit van de officier die de aanhouding verricht, zullen de Raden ter Admiraliteit, de krijgsraden te velde, dan wel de gewone burgerlijke rechter, de rechtmatigheid van de inbeslagname beoordelen. Alle paspoorten voor het vervoer van levensmiddelen naar Gent en Brugge worden ingetrokken.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 24 october 1708	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	Du Tour vt.		
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.o.	31 october 1708
		d.v.a.	31 october 1708
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

Bij resolutie van 23 juli 1708 (RSG 1708.711) hadden de Staten-Generaal reeds een voorlopig verbod van de levering van graan ingesteld. Dit verbod wordt met het onderhavige plakkaat geformaliseerd en alom in het ressort van de Generaliteit afgekondigd (Cf. A.J. Veenendaal, *Het Engels-Nederlands Condominium in de Zuidelijke Nederlanden tijdens de Spaanse Successieoorlog, 1706-1716*, blz. 205, 206). De verordening is bij publicatie van 2 januari 1709 (GPB 5.357) ingetrokken. Deze publicatie is op 9 januari 1709 in het Overkwartier geregistreerd (P 5, fol. 90v). Zie hierna (→ 1708-11-03).

1708-11-03

P 5, fol. 88v-91r, e.a.
GPB 5.356

NADER-PLAKKAAT TERZAKE VAN DE LEVERING VAN LEVENSMIDDELEN AAN VLAAMSE STEDEN ONDER FRANSE BEZETTING

De Staten-Generaal verscherpen (→ 1708-10-24). Naast levensmiddelen wordt thans ook de levering van krijgsvoorraad verboden. De straffen worden aanzienlijk verzwaard. Boven de al bedreigde straffen kan een boete worden opgelegd ter hoogte van viermaal de waarde van de contrabande; de overtreder wacht als vijand van de staat bovendien nog de doodstraf. Officieren die een schikking treffen met de overtreder zullen infaam verklaard worden, verliezen hun functie en riskeren arbitrale correctie. De aanbrenger van een overtreding tegen deze verordening wacht een beloning van duizend gulden.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 3 november 1708	t.i.	Staten-Generaal
p.	J.G. Vterwyck vt.	p.	G. Nilaert vt.
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	u.i.	eerste presiderende en andere raden
cs.	F. Fagel	d.v.o.	10 november 1708
z.	zegel overdekt met een ruit van papier	d.v.a.	10 november 1708

De verordening is bij publicatie van 2 januari 1709 (GPB 5.357) ingetrokken. Deze publicatie is op 9 januari 1709 in het Overkwartier geregistreerd (P 5, fol. 90v).

1709-03-16

P 5, fol. 91v-95r, e.a.
GPB 5.989

RENOVATIE- EN AMPLIATIEPLAKKAAT TERZAKE VAN DE WISSELHANDEL MET FRANKRIJK

(→ 1707-07-02) ten vervolge, verbieden de Staten-Generaal het trekken, accepteren en houden van Franse wisselbrieven, betaalbaar in muntbiljetten. Alleen wisselbrieven betaalbaar in specie mogen worden geaccepteerd, mits zij binnen drie maanden vervallen, uitgezonderd die van Lyon, die op de eerstvolgende jaarmarkt vervallen. Bankiers mogen geen gereed geld ter beschikking stellen in ruil voor muntbiljetten en zo de Franse oorlogsinspanningen ondersteunen. Wissels getrokken op Frankrijk mogen in de Republiek niet worden verdisconteerd. Wissels die in weerwil van dit verbod toch zijn verdisconteerd, moeten door de acceptant tegen kwijting worden betaald aan een speciaal aan te wijzen officier. De houder kan geen aanspraak meer maken op betaling.
Het is de houder van Franse wisselbrieven gepermitteerd onder bepaalde voorwaarden de wissels éénmaal te endosseren. Notarissen en makelaars dienen zich van transacties met wissels of muntbiljetten te onthouden, op straffe van het verlies van hun functie en arbitraire correctie. De stedelijke overheden in de grote steden dienen de bankiers speciaal van de inhoud van de verordening te verwittigen.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's.Gravenhage, 16 maart 1709	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	D. van Veldthuysen vt.	d.v.o.	22 maart 1709
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	22 maart 1709
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

1709-04-11

P 5, fol. 95r-97r, e.a.
GPB 5.357

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE LEVERING VAN GRAAN AAN DE VIJAND

De Staten-Generaal verbieden tot nader order de levering van graan aan Frankrijk en Spanje. Ingezetenen van de Republiek mogen zich ook niet inlaten met graanleveranties aan deze mogendheden vanuit andere landen. Overtreding van het verbod wordt gestraft met confiscatie van het graan, een boete ter hoogte van de waarde van het graan en inbeslagname van de transportmiddelen. Het vervoer van graan uit het ressort van de Generaliteit wordt gebonden aan een stelsel van paspoorten, certificaten en cauties. De Raden ter Admiraliteit worden met het toezicht belast.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 11 april 1709	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	J. van Welderen vt.	d.v.o.	19 april 1709
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	19 april 1709
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

Op 29 november 1709 vaardigt veldmaarschalk, graaf De Tilly, te Luik een militaire ordonnantie uit, teneinde de naleving van (→ 1709-04-11) en (→ 1709-05-24/1&2) te verzekeren. Militaire detachementen dienen alle graanvoorraden, die zij buiten de ommuurde steden aantreffen en die groter zijn dan toegestaan, mee te nemen naar hun garnizoen. Slechts behoorlijk gecertificeerde voorraden zullen worden gespaard. Indien het graan op aanbrengen van een verklikker wordt aangeslagen, zal de krijgsraad de aanbrenger éénderde deel van de waarde toekennen. Graan, dat bij nacht wordt vervoerd, zal altijd voor goede prijs worden gehouden. De ordonnantie moet worden gepubliceerd in de garnizoenen van oorlog in Luik en Limburg, alsmede in de naburige gebieden van het Rijk. Zij zal tevens bekend worden gemaakt aan de regeringen van Luik, Brabant en in de grensgebieden. De verordening is op 11 december 1709 te Weert gepubliceerd (OAW 2561).

w.	op naam van Claude, graaf De Tilly	cs.	H. Gelskerke
a.	Luik, 29 november 1709	v.	gedrukt, Frans
s.	graaf De Tilly		

Zie hierna (→ 1709-05-24/1&2), (→ 1709-05-30), (→ 1709-06-17) en (→ 1711-04-11).

1709-04-29 P 5, fol. 97r-100r, e.a.
GPB 5.312

PLAKKAAT VAN ELUCIDATIE TERZAKE VAN DE PREMIES VOOR COMMISSIEVAARDERS

De verordening behelst wijzigingen van (→ 1705-07-28). Na een overgangsperiode zullen de premies voor het veroveren of vernietigen van vijandelijke schepen alleen nog maar worden uitbetaald, indien het vijandelijke oorlogsschepen of commissievaarders betreft. Indien het een vijandelijke koopvaarder met brieven van retorsie betreft, zal de commissievaarder zich tevreden moeten stellen met de lading van het schip. De Raden ter Admiraliteit zullen voor schepen, veroverd of vernietigd vóór 15 september, het oude premiestelsel blijven hanteren. Verder wordt de periode dat commissievaarders op de Noordzee moeten kruisen verdubbeld. Bovendien moet het salaris van de schrijver, die door het College ter Admiraliteit aan boord is aangesteld, voortaan door de reder worden betaald.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 29 april 1709	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	D. van Veldthuysen vt.	d.v.o.	8 mei 1709
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	8 mei 1709
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

1709-05-24/1 P 5, fol. 100v-103v, e.a.
GPB 5.358

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE LEVERING VAN GRAAN AAN DE VIJAND

(→ 1709-04-11) ten vervolge, gelasten de Staten-Generaal tot nader order aan de officieren van 's lands schepen en aan de kapiteins van commissievaarders om alle schepen geladen met graan en met Spanje of Frankrijk als bestemming, op te brengen. Indien dergelijke schepen onder geallieerde vlag varen, zal de lading worden geconfisqueerd. Indien het een schip onder neutrale vlag betreft, zal het aan de eigenaars worden teruggegeven, nadat de lading is gelost en ten bate van de eigenaren verkocht, onder inachtneming van het bepaalde in (→1709-04-11). In een dergelijk geval worden de commissievaarders voor hun moeite beloond met een premie naar rato van het aantal lasten graan. Alvorens de Raden ter Admiraliteit tot uitbetaling van de premie kunnen overgaan, moet een beëdigde verklaring worden overlegd van de "gezwooren meesters van waren de ronde maat subject". Het is ingezetenen van de Republiek niet geoorloofd zich in te laten met graantransacties met Frankrijk of Spanje.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 24 mei 1709	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	W. Wichers vt.	d.v.o.	31 mei 1709
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	1 juni 1709
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

Zie hierna (→ 1709-06-17) en (→ 1711-04-11).

1709-05-24/2

P 5, fol. 103v-105r, e.a.
GPB 5.360

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE LEVERING VAN STIJFSEL AAN DE VIJAND

Ook stijfsel wordt geacht begrepen te zijn onder de werking van (→ 1709-04-11). De levering van stijfsel aan Frankrijk of Spanje is derhalve verboden.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 24 mei 1709	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	W. Wichers vt.	d.v.o.	31 mei 1709
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	1 juni 1709
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

Zie hierna (→ 1709-06-17) en (→ 1711-04-11).

1709-05-30

P 5, fol. 105r-106v, e.a.
GPB 5.360

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE LEVERING VAN RIJST, GERST EN GORT AAN DE VIJAND

Wegens de stijging der graanprijzen, worden tot nader order ook rijst, gerst en gort onder het uitvoerverbod (→ 1709-04-11) gebracht.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 30 mei 1709	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	J. van Welderen vt.	d.v.o.	7 juni 1709
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	7 juni 1709
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

Zie hierna (→ 1709-06-17) en (→ 1711-04-11).

1709-06-17 P 5, fol. 106v-109v, e.a.
GPB 5.361

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE LEVERING VAN GRAAN AAN DE VIJAND

Wegens veelvuldige overtreding van de verboden, vervat in (→ 1709-04-11), (→ 1709-05-24/1&2) en (→ 1709-05-30), stellen de Staten-Generaal de doodstraf op de levering van tarwe, rogge, gerst, boekweit, haver, spelt, bonen, erwten, rijst, gort en stijfsel aan Frankrijk of Spanje. Voor de uitvoer van granen naar bevriende of neutrale mogendheden kan niet langer worden volstaan met paspoorten afgegeven door de Raden ter Admiraliteit. Voortaan is toestemming van de Staten-Generaal zelf vereist. Het plakkaat behelst instructies voor het aanvragen en het gebruik van bedoelde paspoorten, het storten van borgsommen en het vrijgeven daarvan. De bevoorrading van dorpen en open steden moet door tussenkomst van de lokale overheid geschieden langs de kortste weg vanuit de meest nabije ommuurde stad.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 17 juni 1709	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	G. Hoenst vt.	d.v.o.	22 juni 1709
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	25 juni 1709
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

Zie hierna (→ 1709-07-22), (→ 1709-10-10), (→ 1709-10-29/1) en (→ 1711-04-11).

1709-07-22 P 5, fol. 109v-112v, e.a.
GPB 5.362

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE DISTRIBUTIE VAN GRAAN

(→ 1709-06-17) ten vervolge, regelen de Staten-Generaal de graandistributie voor de open steden en het platteland van het Overkwartier en de Landen van Overmaze. Roermond, Venlo en Maastricht worden als distributiecentra aangewezen. Voor elke plaats dient de wekelijks benodigde hoeveelheid graan (graanquote) te worden vastgesteld. Die graanquote wordt wekelijks vrijgegeven door de ontvanger van in- en uitgaande rechten, op assignatie van de magistraat van het distributiecentrum. Voorwaarde voor de verstrekking van het graan is de schriftelijke belofte het alleen voor eigen consumptie te gebruiken. De ontvanger van in- en uitgaande rechten dient deze verklaringen — te geven

volgens bijgaand standaardformulier — permanent te bewaren. Voor molenaars en het malen van graan is ook een dergelijk systeem voorzien. De ontvangers van in- en uitgaande rechten, de controleurs en commiezen ter recherche worden gewaarschuwd, dat distributie langs andere kanalen met de dood zal worden gestraft. Het is verboden buiten de steden van Maastricht, Roermond en Venlo graan op te slaan of graanmarkten te houden.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 22 juli 1709	g.	Overkwartier, Landen van Overmaze
p.	D. van Groenewegen van de Made vt.	u.i.	eerste presiderende en andere raden
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.o.	28 juli 1709, 's avonds
cs.	F. Fagel	d.v.a.	29 juli 1709
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

Zie hierna (→ 1709-10-10) en (→ 1711-04-11).

1709-08-23

P 5, fol. 112v-114v, e.a.
GPB 5.1594

PLAKKAAT TER VOORKOMING VAN DE VERSPREIDING VAN EEN BESMETTELIJKE ZIEKTE

In verband met een te Danzig uitgebroken besmettelijke ziekte, bepalen de Staten-Generaal dat schepen afkomstig uit de Oostzee alleen op de rede van Texel voor anker mogen gaan. Daar zullen de nodige maatregelen worden getroffen om verspreiding van de ziekte tegen te gaan. Ontduiking van deze maatregel is strafbaar met de dood.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 23 augustus 1709	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	E. van Ittersum vt.	d.v.o.	28 augustus 1709
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	28 augustus 1709
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

Zie hierna (→ 1709-09-21), (→ 1709-10-29/2), (→ 1712-10-18) en (→ 1713-09-23).

1709-09-21 P 5, fol. 114v-118r, e.a.
GPB 5.1594

PLAKKAAT TER VOORKOMING VAN DE VERSPREIDING VAN DE BESMETTELIJKE ZIEKTE EN TER VOORKOMING VAN PRIJSSTIJGINGEN VAN GRAAN

(→ 1709-08-23) ten vervolge, treffen de Staten-Generaal aanvullende maatregelen om te voorkomen, dat de besmettelijke ziekte van Danzig zich in de Republiek verspreidt, zonder dat daardoor echter de aanvoer van graan vanuit het Oostzeegebied komt te stagneren, omdat zulks schaarste en prijsstijgingen zou veroorzaken.
Het is verboden in Danzig andere goederen dan graan te laden. De schepen moeten zo ver mogelijk uit de kust blijven en het graan in lichters aan boord laten brengen. In de haven van vertrek moet voor elke persoon aan boord een gezondheidsverklaring worden afgegeven. De schepen moeten in de Sont op convooi wachten. Zij mogen niet buiten convooi naar de havens in de Republiek vertrekken. Bij het lossen van de zeeschepen in mastlichters mogen de matrozen van beide schepen niet met elkaar in aanraking komen. De bepalingen van deze verordening zijn ook van toepassing op geallieerde en neutrale schepen.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 21 september 1709	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	G. Hoenst vt.	d.v.o.	26 september 1709
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	26 september 1709
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ster van papier		

Zie hierna (→ 1709-10-29/2), (→ 1710-11-24), (→ 1712-10-18) en (→ 1713-09-23).

1709-10-10 P 5, fol. 118r-122r, e.a.
GPB 5.364

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE DISTRIBUTIE VAN GRAAN

(→1709-06-17) en (→ 1709-07-22) ten vervolge, vernieuwen de Staten-Generaal hun plakkaat terzake van de distributie van graan in het Overkwartier en de Landen van Overmaze. De verordening wordt uitgebreid met enige bepalingen terzake van de distributie van zaaigoed. Een formulier voor het afhalen van zaaigoed is bijgevoegd.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 10 october 1709	g.	Overkwartier, Landen van Overmaze
p.	W. Wichers vt.	u.i.	eerste presiderende en andere raden
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.o.	18 october 1709
cs.	F. Fagel	d.v.a.	18 october 1709
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

Zie hierna (→ 1711-04-11).

1709-10-29/1 P 5, fol. 122r-123v, 128v, e.a.
GPB 5.366

PUBLICATIE TERZAKE VAN HET AANBRENGEN VAN LEVERANCIERS VAN GRAAN AAN DE VIJAND

(→ 1709-06-17) ten vervolge, loven de Staten-Generaal een beloning uit van tweeduizend gulden voor degene die leveranciers van graan aan de vijand bekend maakt, zodat die schuldig bevonden kunnen worden en veroordeeld, al ware het zes jaar na dato.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 29 october 1709	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	C.V. Gheel van Spanbroeck vt.	d.v.o.	9 november 1709
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	9 november 1709
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

Zie hierna (→ 1711-04-11).

1709-10-29/2 P 5, fol. 124r-126v, 128v, e.a.
GPB 5.1596

PLAKKAAT TER VOORKOMING VAN DE VERSPREIDING VAN DE BESMETTELIJKE ZIEKTE EN TER VOORKOMING VAN DE PRIJSSTIJGING VAN GRAAN

De verordening behelst de herhaling van de maatregelen vervat in (→ 1709-08-23) en (→ 1709-09-21). De ziekte heeft zich inmiddels verbreid in de omgeving van Koningsbergen, Elbing, Stettin en Starga. Voor deze plaatsen gelden dezelfde maatregelen als voor Danzig.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 29 october 1709	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	C.V. Gheel van Spanbroeck vt.		
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.o.	9 november 1709
		d.v.a.	9 november 1709
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

Zie hierna (→ 1710-11-24), (→ 1712-10-18) en (→ 1713-09-23).

1709-10-31

P 5, fol. 1213, 127r-128v, e.a.
GPB 5.74

PUBLICATIE TERZAKE VAN DE TOEWIJZING VAN VORDERINGEN VAN FRANSE ONDERDANEN OP FRANSE REFUGIÉS IN DE REPUBLIEK KRACHTENS HUWELIJKSE VOORWAARDEN OF KRACHTENS ERFRECHT

Vanwege de strikte toepassing in hun vaderland van de plakkaten tegen refugiés, volgens welke vluchtelingen vervallen worden verklaard van leven en goed en veroordeeld tot de "mort civil" (burgerlijke dood), worden sommigen van hen in de Republiek geconfronteerd met vorderingen van hun in Frankrijk achtergebleven echtgenoot krachtens huwelijkse voorwaarden, of van hun erfgenamen, op grond van hun eigen testamentaire beschikkingen, of op grond van het intestaat erfrecht. De Staten-Generaal verbieden Nederlandse rechters de toewijzing van dergelijke vorderingen.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 31 october 1709	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	C.V. Gheel van Spanbroeck vt.		
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.o.	9 november 1709
		d.v.a.	9 november 1709
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

De verordening wordt uitgevaardigd ten verzoeke van enige Franse refugiés.

1710-11-24

P 5, fol. 133v.139r, e.a.
GPB 5.1597

PLAKKAAT TER VOORKOMING VAN DE VERSPREIDING VAN DE BESMETTELIJKE ZIEKTE

Ter voorkoming van de verdere verspreiding van de besmettelijke ziekte, die vanuit Danzig inmiddels is overgeslagen naar Polen, Pruisen, Pommeren, Lijfland, Finland en Zweden, verbieden de Staten-Generaal de invoer van een groot aantal produkten uit deze contreien, voornamelijk textielproducten, huiden en vachten, benevens graan en zaad in zakken. De voorzorgen bij het laden en lossen van graanschepen blijven van kracht (→ 1709-09-21) en (→ 1709-10-29/2). De Oostzee-staten wordt verzocht de door de Republiek afgekondigde beperkende bepalingen bekend te maken. Overtreders van de diverse bepalingen wacht de doodstraf.
De Staten-Generaal treffen ook maatregelen om te voorkomen, dat goederen uit de besmette gebieden via de "Kleine Oost" (Hamburg, Bremen en het stroomgebied van Elbe en Weser) langs Wadden en Eems de Republiek bereiken. Goederen uit de Kleine Oost moeten voorzien zijn van certificaten van herkomst. Ontlading der schepen is pas geoorloofd nadat de certificaten zijn gecontroleerd door de commies-generaal in het kwartier waar de goederen zullen worden aangeland. Ten behoeve van de invoer van goederen over de landgrenzen zullen van Nieuwe Schans tot de Maas speciale pakhuizen worden ingericht, waar de goederen in ongeopende verpakking bewaard moeten worden, totdat de commies-generaal de vereiste controles heeft verricht. Goederen die niet voorzien zijn van bedoelde certificaten zullen worden vernietigd op kosten van de eigenaar.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 24 november 1710	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	Johan van Weede vt.	d.v.o.	1 december 1710
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	1 december 1710
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

Zie hierna (→ 1711-09-04), (→ 1712-09-10), (→ 1712-10-18) en (→ 1713-09-23).

1711-03-02

P 5, fol. 139r-141v, e.a.
GPB 5.330

PUBLICATIE TERZAKE VAN DE AFGIFTE VAN PASPOORTEN

De verordening behelst een opsomming van goederen, die niet zonder paspoort van de Staten-Generaal mogen worden uitgevoerd naar Frankrijk en de Spaanse Nederlanden. Alle gratis verstrekte paspoorten met een looptijd tot 31 maart komen te vervallen. Een uitzondering wordt gemaakt voor paspoorten, afgegeven ingevolge van contributieverdragen. Eenieder, die na het verstrijken van de geldigheidsduur van zijn paspoort terugkeert, verbeurt zijn "effecten" en het "rantsoen" (losprijs) voor zijn persoon.

w.	op naam van de Staten-Generaal	z.	zegel overdekt met een ruit van papier
d.	's-Gravenhage, 2 maart 1711	v.	gedrukt, Nederlands
p.	F.A. baron van Reede, vrijheer tot Renswoude vt.	u.i.	eerste presiderende en andere raden
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.o.	13 maart 1711
cs.	F. Fagel	d.v.a.	13 maart 1711

1711-04-11 P 5, fol. 141v-143r, e.a.
GPB 5.1602

PUBLICATIE TERZAKE VAN DE LEVERING VAN GRAAN AAN DE VIJAND

De Staten-Generaal heffen de maatregelen terzake van de levering van graan aan de vijand op. (→ 1709-04-11), (→ 1709-05-24/1&2), (→ 1709-05-30), (→ 1709-06-17), (→ 1709-07-22), (→ 1709-10-10) en (→ 1709-10-29/1) komen hierdoor te vervallen.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 11 april 1711	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	Johan van Weede vt.	d.v.o.	20 april 1711
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	20 april 1711
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

1711-09-04 P 5, fol. 143r-148v, e.a.
GPB 5.1602

PLAKKAAT TER VOORKOMING VAN DE VERSPREIDING VAN DE BESMETTELIJKE ZIEKTE

Omdat de besmettelijke ziekte vanuit Danzig de "Kleine Oost" en meer speciaal het gebied van Altona en Glückstadt heeft bereikt, verscherpen de Staten-Generaal (→ 1710-11-24). De invoer van textiel, huiden, vellen, vee en van graan en zaad in zakken vanuit de Kleine Oost wordt ten strengste verboden. In weerwil van dit verbod ingevoerde goederen zullen worden vernietigd; hun importeur wacht de doodstraf. Reizigers in het bezit van een geldige gezondheidsverklaring, die niet uit deze contreien afkomstig zijn, mogen alleen zonder bagage de grens passeren.
De maatregelen voor het laden en lossen van graan blijven onveranderd.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 4 september 1711	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	B.W. Ploos van Amstel vt.	d.v.o.	10 september 1711, mane
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	10 september 1711
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

Zie hierna (→ 1711-10-02), (→ 1712-09-10), (→ 1712-10-08) en (→ 1713-09-23).

1711-10-02 P 5, fol. 148v-150r, e.a.
GPB 5.1603

PLAKKAAT TER VOORKOMING VAN DE VERSPREIDING VAN DE BESMETTELIJKE ZIEKTE

Ter ampliatie van (→ 1711-09-04) verbieden de Staten-Generaal de vaart van "dam- of toornschuyten" naar het gebied van Elbe, Weser en Eems. Schepen, betrapt op overtreding van dit verbod, zullen met lading en al worden verbrand, terwijl passagiers en bemanning ter dood gebracht zullen worden.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 2 october 1711	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	F.W. van Gendt Oldersom vt.	d.v.o.	10 october 1711
s.	ter ordonnantie var de Staten-Generaal	d.v.a.	10 october 1711
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

De verordening wordt uitgevaardigd op grond van het vermoeden, dat schippers uit de Republiek zich onledig houden met het in Hamburg ophalen van Joodse kooplieden in vodden, om ze met hun handelswaren naar de Republiek te brengen. Zie hierna (→ 1712-10-18) en (→ 1713-09-23).

1711-10-24 P 5, fol. 150r-151v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE OPENBARE ORDE

Het Hof verbiedt het houden van kroegentochten en de daarmee gepaard gaande baldadigheden bij gelegenheid van kermissen, vrijmarkten, e.d. , op straffe van arbitraire lijfstraf. Het vragen of geven van "schatt-, huyl-, ofte kwanselbier" wordt verboden op straffe van een boete van tien goudgulden. De waard van het etablissement, of de hoofdbewoner van het huis, waar men zich aan overtreding van dit verbod schuldig maakt, is aansprakelijk voor de insolvabele deelnemers aan het drinkgelag.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	T. Winckel
a.	Roermond, 24 october 1711	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Cox vt.	g.	Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	24 october 1711

De ordonnantie is bij "de post" uitgevaardigd, nadat negatief is beschikt op het request van 8 october 1711 van Herman Didden, die remissie heeft verzocht van de straf, hem wegens een dergelijke overtreding opgelegd door de schepenen van Hinsbeck en Lobberich. Zie hierna (→ 1715-10-24).

1711-11-20 P 5, fol. 151v-153v, e.a.
GPB 5.1604

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE LEVERING VAN GRAAN AAN FRANKRIJK EN SPANJE

De Staten-Generaal verbieden voorlopig tot 30 april 1712 de levering van graan aan Frankrijk en Spanje en aan de legers in dienst van deze mogendheden.
Overtreding van het verbod wordt gestraft met de dood van de overtreder, confiscatie van het graan en de transportmiddelen en met een boete ter hoogte van twee maal de waarde van het verbeurde graan. Voor het vervoer van graan binnen het ressort van de Generaliteit is een paspoort vereist, tegen cautie te verkrijgen bij het College ter Admiraliteit.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 20 november 1711	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	J. van Welderen vt.	d.v.o.	27 november 1711
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	28 november 1711
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ster van papier		

1712-06-17 P 5, fol. 153v-155v, e.a.
GPB 5.991

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

De Staten-Generaal verbieden de circulatie van Vlaamse en Brabantse oorden en verklaren ze voor biljoen. Personen die deze munten toch in omloop brengen, riskeren een boete van twaalf gulden per oord. De ontvanger loopt eenzelfde risico. Indien een van de participanten in een dergelijke illegale transactie de ander aanbrengt, wordt hem zijn aandeel in de boete kwijtgescholden en verkrijgt hij bovendien de opbrengst van de boete die aan de aangebrachte persoon wordt opgelegd. Insolvente overtreders zullen aan den lijve worden gestraft.

w.	op naam van de Staten-Generaal	z.	zegel overdekt met een ruit van papier
d.	's-Gravenhage, 17 juni 1712	v.	gedrukt, Nederlands
p.	J. van Brande van Cleverskercke vt.	u.i.	eerste presiderende en andere raden
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.o.	27 juni 1712
cs.	F. Fagel	d.v.a.	27 juni 1712

1712-09-10 P 5, fol. 155v-158r, e.a.
GPB 5.1608

PLAKKAAT TER VOORKOMING VAN DE VERSPREIDING VAN DE BESMETTELIJKE ZIEKTE

(→ 1710-11-24) en (→ 1711-09-04) ten vervolge, herhalen de Staten-Generaal hun verbod om goederen en personen uit het gebied van de besmette Kleine Oost naar de Republiek te brengen. De ziekte heeft zich inmiddels in Holstein en het Stift Bremen verbreid. De invoer van lijnwaad en van linnengarens uit de plaatsen, genoemd in de resolutie van 25 november 1711*, blijft gepermitteerd. Voor schepen afkomstig uit de Oostzee worden in de nabijheid van hun bestemming verplichte ankerplaatsen aangewezen om effectieve controle mogelijk te maken.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 10 september 1712	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	B. van Haeften vt.	d.v.o.	16 september 1712
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	16 september 1712
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

* Bedoeld zijn enige steden in Silezië en Brunswijk (RSG 1711.1387; GPB 5.1605).

Zie hierna (1712-09-10) en (→ 1713-09-23).

1712-10-18 P 5, fol. 158r-161r, e.a.
GPB 5.1609

PLAKKAAT TER VOORKOMING VAN DE VERSPREIDING VAN DE BESMETTELIJKE ZIEKTE

(→ 1709-08-23), (→ 1709-09-21), (→ 1709-10-29/2), (→ 1710-11-24), (→ 1711-09-04), (→ 1711-10-02) en (→ 1712-09-10) ten vervolge, verbieden de Staten-Generaal de invoer van textielprodukten, huiden, vachten en van graan of zaad in zakken, alsmede het vervoer

van passagiers uit de Kleine Oost en uit de hertogdommen van Lüneburg en Brunswijk. De invoer van goederen uit deze contreien via de landsgrens is geheel-en-al verboden. Schepen met gepermitteerde lading moeten in convooi naar het Vlie varen, om op de rede van Mackelijckhoudt voor anker te gaan. Voor schip en bemanning geldt een quarantaine-periode van veertig dagen, alvorens de lading met inachtneming van de gebruikelijke voorzorgen gelost mag worden. Personen die zich aan de quarantaine trachten te onttrekken mogen door de officieren belast met de visitatie "onder de voet" geschoten worden, zonder dat zij zich daarvoor achteraf zullen moeten verantwoorden.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 18 october 1712	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	W. Wichers vt.	d.v.o.	24 october 1712
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	24 october 1712
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

Zie hierna (→ 1713-09-23).

1713-01-12

P 5, fol. 161r-163v, e.a.
RSG 1713.47 (a); GPB 5.699 (b)

RESOLUTIE (a) EN PLAKKAAT (b) TERZAKE VAN DE BEHANDELING VAN LANDLOPERS EN "HEYDENS"

De Staten-Generaal gelasten bij plakkaat de strikte naleving van (→1707-01-06) terzake van straatschenders en knevelaars. Bovendien besluiten zij drosten, voogden en schouten te verplichten tot het instellen van patrouilles ter beveiliging van de wegen. Alle vagebonden moeten worden opgebracht naar de gevangenissen van Roermond en Venlo, vergezeld van een rapport, behelzende summiere informatie omtrent de arrestant. De landrentmeester van het Overkwartier zal de kosten en misen van justitie boven het normale tarief betalen naar de taxatie van het Hof te Roermond. Passerende militairen zijn verplicht hun paspoorten te tonen aan de burger-patrouilles. Herbergiers mogen geen landlopers en personen zonder paspoort herbergen. "Egyptenaren" of "heidens" zullen na aanhouding worden gegeseld en gebrandmerkt en vervolgens verbannen. Alle gezonde bedelaars moeten worden opgepakt.

(a)

w.	op naam van de Staten-Generaal
d.	's-Gravenhage, 12 januari 1713
p.	A. van Burum vt.
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal
cs.	F. Fagel
v.	(geschreven), Nederlands
a.i.	Hof van het Overkwartier
g.	Overkwartier
u.i.	eerste presiderende en andere raden
d.v.o.	18 januari 1713
d.v.a.	18 januari 1713

(b)

w.	op naam van de Staten-Generaal
d.	's-Gravenhage, 12 januari 1713
p.	A. van Burum vt.
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal
cs.	F. Fagel
z.	zegel overdekt met een ruit van papier
v.	gedrukt, Nederlands
g.	Overkwartier

De verordening wordt uitgevaardigd ten verzoeke van de drost van Montfort. De Staten-Generaal hebben bij resolutie van 15 december 1712 (RSG 1712.1419) het Hof te Roermond om advies gevraagd. Dit advies is bij resolutie van 2 januari 1713 commissoriaal gemaakt en onderzocht door de Gedeputeerden tot de Zaken van het Overkwartier (RSG 1713.5). In de circulaire van het Hof aan de lagere overheden van het Overkwartier wordt geadviseerd om langs de grote wegen "staecken of potons" op te richten "als bij de nabuijren worden gebruickt ten opsichte van de soogenoemde Egiptiën ofte heijden". Zie hierna (→ 1715-02-21).

1713-05-13 P 5, fol. 163v-209v, e.a.

AKTE VAN PUBLICATIE VAN DE VREDE VAN UTRECHT, 11 APRIL 1713

De Staten-Generaal gelasten eenieder, met inachtneming van de gestelde termijnen, de vrede met Frankrijk te respecteren op straffe van als "perturbateur van de gemene rust" gestraft te worden.

w.	op naam van de Staten-Generaal
d.	's-Gravenhage, 13 mei 1713
p.	J. van Wekderen vt.
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal
cs.	F. Fagel
z.	zegel overdekt met een ruit van papier
v.	gedrukt, Nederlands
u.i.	eerste presiderende en andere raden
d.v.o.	25 mei 1713, 22.00 uur
d.v.a.	26 mei 1713

De tekst van het vredestractaat tussen Frankrijk en de Republiek en van het Tractaat van Commercie, Navigatie en Marine is afgeschreven in P 5, fol. 164r-208r (GPB 5.456).

1713-09-23 P 5, fol. 211r-213v, e.a.
GPB 5.1617

PLAKKAAT TER VOORKOMING VAN DE VERSPREIDING VAN DE BESMETTELIJKE ZIEKTE

Om te voorkomen dat de besmettelijke ziekte, die te Hamburg heerst, zich in de Republiek verbreidt, verbieden de Staten-Generaal op de gebruikelijke wijze* de invoer van textiel, huiden en vachten en van zaad en graan in zakken, evenals het personenverkeer.
Gepermitteerde goederen mogen alleen onder convooi en over zee worden aangevoerd naar diverse speciaal aangewezen havens. Er is voorzien in een quarantaine van achttien dagen, waarvan de kosten gedragen moeten worden door de bevrachter. Op personen die zich aan de quarantaine trachten te onttrekken zal worden geschoten. Een beloning van honderd zilveren ducatons ten laste van het "fonds van het verhoogde last- en veilgeld" wordt uitgeloofd voor het aanbrengen van overtreders.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 23 september 1713	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	J.G. van Uterwijck vt.	d.v.o.	30 september 1713
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	30 september 1713
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een papieren ruit		

* Cf. (→ 1709-08-23), (→ 1709-09-21), (→ 1709-10-29/2), (→ 1710-11-24), (→ 1711-09-04), (→ 1711-10-02), (→ 1712-09-10) en (→ 1712-10-18).

Zie hierna (→ 1713-11-06).

1713-09-28 P 5, fol. 214r-215v, e.a.
GPB 5.1619

WAARSCHUWING TERZAKE VAN HET MISBRUIK VAN (SCHEEPS-)PASPOORTEN

De Staten-Generaal verbinden enige nieuwe voorwaarden aan het verlenen door de Colleges ter Admiraliteit van paspoorten ter bescherming van schepen tegen zeerovers van Algiers, Tunis en Tripolis. Reders moeten beëdigde verklaringen overleggen met betrekking tot de nationaliteit van het schip en zijn eigenaren. Buitenlandse schepen, of Staatse schepen die voor buitenlandse reders varen, komen niet voor paspoorten van de Republiek in aanmerking.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 28 september 1713	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	E. Tamminga vt.	d.v.o.	6 october 1713
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	7 october 1713
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

De verstrekking van scheepspaspoorten is mogelijk sinds het sluiten van daartoe strekkende verdragen met Algiers, Tripolis en Tunis (GPB 5.449; 452; 454). Zie hierna (→ 1715-01-30).

1713-11-06 P 5, fol, 216r-217v, e.a.
GPB 5.1621

PLAKKAAT TER VOORKOMING VAN DE VERSPREIDING VAN DE BESMETTELIJKE ZIEKTE

(→ 1713-09-23) ten vervolge, treffen de Staten-Generaal nog enige aanvullende maatregelen om te voorkomen, dat de besmettelijke ziekte vanuit Hamburg de Republiek bereikt. Alle schepen afkomstig van de Elbe moeten de quarantaine-maatregelen in acht nemen. Goederen uit het achterland van de Elbe mogen alleen over water worden ingevoerd. Bovendien moeten zij zijn voorzien van verklaringen, waaruit blijkt dat de streek van herkomst niet besmet is.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 6 november 1713	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	J.G. van Utterwijck vt.	d.v.o.	12 november 1713
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	13 november 1713
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

1714-02-24/1 P 5, fol. 217v-219v, e.a.
GPB 5.1628

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE INVOER VAN RUNDEREN UIT JUTLAND

Om de aanvulling van de veestapel in de Republiek, die zeer te lijden heeft gehad van een besmettelijke ziekte, te bevorderen, wordt de heffing op de invoer van vee, zoals ingesteld bij plakkaat van 6 december 1686 (GPB 4.1235), opgeschort. De in te voeren runderen moeten zijn voorzien van een herkomstverklaring volgens bijgevoegd model. Runderen uit het gebied dat begrensd wordt door de Elbe en de Gram en de steden Riepen en Haderslebe mogen wegens de daar heersende besmettelijke ziekte niet worden ingevoerd. Schepen met rundvee zonder de vereiste certificaten zullen "in de grond

geboord worden". De schipper riskeert zes weken water en brood. De verordening wordt afgekondigd zonder prejudicie op de plakkaten van de afzonderlijke provincien terzake.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 24 februari 1714	t.i.	Staten-Generaal
p.	graaf van Kniphuijsen vt.	p.	J.A. Sloet vt.
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	u.i.	eerste presiderende en andere raden
cs.	F. Fagel	d.v.o.	3 maart 1714, post prandium
z.	zegel overdekt met een ruit van papier	d.v.a.	3 maart 1714

1714-02-24/2

P 5, fol. 217v, 219v-220v, e.a.
GPB 5.1628

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE INVOER VAN RUNDVEE IN DE MEIERIJ VAN 'S-HERTOGENBOSCH

Om te voorkomen dat de veestapel in de Meierij besmet wordt ten gevolge van de invoer van ziek vee uit de Noordelijke provinciën, verbieden de Staten-Generaal het transport van hoornvee, dat niet is voorzien van een gezondheidscertificaat. Bij de rivierovergangen over Lek, Maas en Waal te Grave, Ravenstein, Batenburg, Megen, Maasbommel, Oyen, Nieuwe Schans, St. Andries, Hedel, Hemert, Poederoyen, Gansoyen, Drongelen en Sprang zullen beëdigde keurmeesters controleren of de gezondheidstoestand van de runderen in overeenstemming is met die, zoals op de certificaten vermeld is.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 24 februari 1714	t.i.	Staten-Generaal
p.	graaf van Kniphuijsen vt.	p.	J.A. Sloet vt.
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	u.i.	eerste presiderende en andere raden
cs.	F. Fagel	d.v.o.	3 maart 1714
z.	zegel overdekt met een ruit van papier	d.v.a.	3 maart 1714

1714-02-27 OAV 1252 (306), gr.
GPB 5.992

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Onder verwijzing naar het plakkaat van 22 october 1698 (GPB 4.693), verklaren de Staten-Generaal enige muntsoorten voor biljoen. Het betreft hele Philippusdaalders en de kleinere denominaties ervan, "permissie-schellingen", "stoters" van Embden en Luik en diverse andere dubbele en enkele stuivers. Gedurende veertien dagen kunnen deze munten bij de gezworen wisselaars worden ingewisseld volgens bijgaand tarief.

w.	op naam van de Staten-Generaal	z.	zegel overdekt met een ruit van papier
d.	's-Gravenhage, 27 februari 1714	v.	gedrukt, Nederlands
p.	J. van Randwijck vt.	t.i.	Staten-Generaal
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	u.i.	magistraat van Venlo
cs.	F. Fagel	d.v.a.	6 maart 1714

1714-05-12 P 5, fol. 220v-221r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET KAPPEN VAN BOMEN

Het Hof van Gelre verbiedt het zonder voorafgaande toestemming van de eigenaar omhakken van bomen met het oogmerk die als meiboom te gebruiken bij herbergen en andere plaatsen waar meibier wordt gedronken.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	T. Winckel
a.	Roermond, 12 mei 1714	v.	geschreven, Nederlands
p.	Van Hemsel vt.	g.	Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	12 mei 1714

De verordening is geëxtraheerd uit de beschikking op het request van Anthoin Gerardt van Meer d'Osen te Linne als gedupeerde eigenaar van een boom. De verordening is verspreid in de vorm van "authentique dobbelen".

1714-07-02/1 P 5, fol. 221r-222v, 224r, e.a.
GPB 5.1633

PLAKKAAT TERZAKE VAN HET HERNEMEN VAN DOOR ZWEEDSE GERECHTEN VOOR GOEDE PRIJS VERKLAARDE SCHEPEN ONDER DE VLAG VAN DE VERENIGDE NEDERLANDEN

De Staten-Generaal zijn van mening, dat Zweedse commissievaarders ten onrechte schepen, varend onder de vlag van de Verenigde Nederlanden, opbrengen. Zij bestempelen die praktijk als piraterij en bepalen dat het eenieder vrij zal staan om bij gelegenheid zijn schip te hernemen, ook al is het door de Zweedse rechter voor goede prijs verklaard.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 2 juli 1714	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	V.A. van Burmania vt.	d.v.o.	9 juli 1714, mane in consilio
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	9 juli 1714
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

Zie hierna (→ 1714-07-02/2).

1714-07-02/2

P 5, fol. 222v-224r, e.a.
GPB 5.367

PLAKKAAT TERZAKE VAN HET VERVOER VAN CONTRABANDE NAAR DE OOSTZEE

De Staten-Generaal verbieden de levering van schepen en van goederen, die door de belligerenten in de Noordse oorlog voor contrabande zijn verklaard. Ook verbieden zij het vervoer van militairen voor een der oorlogvoerende partijen in het Oostzeegebied. Militairen, die zich in dienst van een der betrokken mogendheden willen begeven, riskeren arbitraire straffen tot lijfstraf toe. Het vervoer van contrabande wordt gestraft met een boete van tweeduizend gulden en verbeurdverklaring van het schip.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 2 juli 1714	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	V.A. van Burmania vt.	d.v.o.	9 juli 1714, mane in consilio
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	9 juli 1714
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

De ordonnantie wordt uitgevaardigd naar aanleiding van Zweedse klachten over het vervoer van contrabande onder de vlag van de Verenigde Nederlanden. Zie ook (→ 1714-07-02/1).

1714-10-12 P 5, fol. 224r-234v, e.a.

AKTE VAN PUBLICATIE VAN HET TRACTAAT VAN VREDE, COMMERCIE, NAVIGATIE EN MARINE VAN 26 JUNI 1714 (GPB 5.509)

De Staten-Generaal gebieden de naleving van het tractaat dat op 26 juni 1714 te Utrecht is gesloten tussen Philips V en de Staten-Generaal. Overtreders van dit gebod zullen worden gestraft als "perturbateurs van de gemene rust".

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 12 october 1714	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	V.A. van Burmania vt.	d.v.o.	21 october 1714, post prandium
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	21 october 1714
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

In hun circulaire wijzen de Staten-Generaal erop, dat volgens artikel 36 van het tractaat de integrale tekst van het verdrag door de hoven van justitie moet worden geregistreerd. Zij dragen het Hof op om na gedane registratie aan hen onmiddellijk daarvan bericht te doen. Het Hof voldoet aan deze opdracht bij missive van 31 october 1714 (p 5, fol. 234v); de tekst van het tractaat is afgeschreven op fol. 225r-233v.

1715-01-30 P 6, fol. 1r-3r, e.a.
GPB 5.1635

PLAKKAAT TERZAKE VAN HET MISBRUIK VAN SCHEEPSPASPOORTEN

(→ 1713-09-28) ten vervolge, bepalen de Staten-Generaal dat paspoorten ter bescherming tegen Algerijnse, Tunesische en Tripolitaanse kapers hun geldigheid verliezen, zodra het schip een buitenlandse eigenaar krijgt. De schipper moet dan het paspoort inleveren bij de Raad ter Admiraliteit, of, indien de verkoop in een vreemde haven plaatsvindt, bij de consul ter plaatse. Misbruik van scheepspaspoorten wordt gestraft met een forse boete en lijfstraf voor de schipper. De verordening behelst verder de voorwaarden voor verkrijging van scheepspaspoorten en voor de restitutie van de daartoe betaalde borgsom, na overdracht van het schip in vreemde handen.

w.	op naam van de Staten-Generaal	v.	gedrukt, Nederlands
d.	's-Gravenhage, 30 januari 1715	u.i.	eerste presiderende en andere raden
p.	E. Tamminga vt.	d.v.o.	8 februari 1715
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	d.v.a.	8 februari 1715
cs.	F. Fagel		
z.	zegel overdekt met een ruit van papier		

1715-02-21 P 6, fol. 3r-4r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN VAGEBONDEN, STRAATROVERS, DIEVEN EN BRANDSTICHTERS

Ter bevordering van de naleving van (→ 1707-01-06) en van (→ 1713-01-12) ter bestrijding van overlast door vagebonden, straatrovers, zwartmakers, heidens en andere onverlaten, gelast het Hof van Gelre aan de rechterlijke officieren in het Overkwartier alle vreemdelingen aan te houden, die zijn voorzien van een paspoort van meer dan veertien dagen oud. Alle landlopers moeten binnen het etmaal het Overkwartier verlaten. Indien zij aan deze sommatie geen gevolg geven, zullen zij aan den lijve worden gestraft. Bedelaars dienen zich naar hun woonplaats te begeven. Personen in het bezit van een geldig paspoort wordt hooguit één overnachting toegestaan.

w.	op naam van het Hof van Gelre	cs.	T. Winckel
a.	Roermond, 21 februari 1715	z.	zegel ad causas op een ruit van papier
p.	Van Hemsel. vt.	v.	gedrukt, Nederlands
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	21 februari 1715

1715-10-24 P 6, fol. 6, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE OPENBARE ORDE

De inwoners van het Gelderse deel van Wegberg worden onder bedreiging van lijfstraf vermaand zich te conformeren aan (→ 1711-10-24) en zich te onthouden van straatschenderijen en moetwillen. De officier ter plaatse wordt gelast overtreders aan te houden en tegen hen summier en zonder figuur van proces op te treden.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	T. Winckel
a.	Roermond, 24 october 1715	v.	geschreven, Nederlands
p.	Van Hemsel. vt.	g.	Cruchten, Wegberg en Elmpt
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		

De verordening wordt uitgevaardigd ten verzoeke van de hertog van Gulik, die zich bij brief van 21 october 1715 heeft beklaagd over moetwillen bedreven tegen het huis van Johan Fabritius, voogd van het Gulikse deel van Wegberg.

AKTE TERZAKE VAN DE UITVOERING VAN ART. 18 VAN HET BARRIÈRE-TRACTAAT

De Staten-Generaal verlaten dat deel van het Overkwartier, dat niet krachtens art. 18 van het Barrière-tractaat aan de Republiek der Verenigde Nederlanden is toebedeeld en dragen die gebieden over aan Karel VI. Haar Hoog Mogenden ontslaan derhalve alle raadsheren, magistraten en officieren in het desbetreffende deel van het Overkwartier van hun gedane eed.

w.	op naam van de Staten-Generaal	t.i.	Edel Mogende Heren Gedeputeerden tot de Zaken van de Barrière
d.	's-Gravenhage, 18 januari 1716	d.	Antwerpen, 6 februari 1716
p.	W. van der Does vt.	s.	S.L. Goslinga, A.M. van Borsele tot Geldermalsen
s.	ter ordonnantie van de Staten-Generaal	u.i.	eerste presiderende en andere raden
cs.	F. Fagel	d.v.o.	11 februari 1716
z.	zegel overdekt met een ruit van papier	d.v.a.	12 februari 1716
v.	geschreven, Nederlands		

De resolutie is door de Gedeputeerden tot de Zaken van de Barrière tot aan de ratificatie van het Barrière-tractaat onder zich gehouden. In de geleidebrief wordt medegedeeld dat de komst van de Oostenrijkse commissarissen tegen 20 februari te verwachten valt.

2. Verordeningen afgekondigd in Oostenrijks Gelre gedurende de regering van Karel VI (28 februari 1716 - 20 october 1740)

Karel VI, olieverf op doek 227,5 x 166,5 cm. Jacob Sitterich. Stadhuis Roermond. Foto Commissie Limburgse Iconografie, G. Hukkelhoven.

1716-03-01 P 6, fol. 11r-12v, e.a.
(1713-09-26) PB 5.99

PLAKKAAT TERZAKE VAN KANSSPELEN

De Raad van State verbiedt allerlei kaart- en dobbelspelen op straffe van een boete van driehonderd gulden. Het drukken van speelkaarten is eveneens verboden. Speelschulden mogen niet worden voldaan. Obligaties terzake aangegaan worden nietig verklaard. Eventueel ter voldoening van dergelijke schulden in pand gegeven juwelen moeten teruggegeven worden zonder inlossing van de pandsom.
(→ 1699-03-06) en de verordening van 26 maart 1699 worden geacht in deze verordening te zijn geïnsereerd.

w.	op naam van Karel VI	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Königsegg
d.	Brussel, 26 september 1713	d.	Brussel, 1 maart 1716
p.	Grijsp. vt.	s.	graaf van Königsegg
s.	A. van Ghindertaelen, loco Bodrij	cs.	A. Bollaert
z.	grootzegel	u.i.	kanselier en raden
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.o.	11 maart 1716
a.i.	Raad van State	d.v.a.	11 maart 1716

Blijkens de paraaf en signatuur is een voor Brabant bestemd exemplaar van de verordening ter afkondiging in het Overkwartier toegezonden. Cf. (→ 1719-12-19).

1716-05-16 P 6, fol. 19v-21v, e.a.
ROPBa 3.3.24

DECLARATIE TERZAKE VAN DE SEQUESTRATIE EN CONFISCATIE VAN GOEDEREN VAN DE PARTIJGANGERS VAN DE "HERTOG VAN ANJOU" (PHILIPS V)

De verordening behelst een bevel tot inbeslagname van de goederen en effecten van onderdanen van Zijne Majesteit, die zich nog in dienst bevinden van Philips V, of die zijn dienst verlaten hebben en zich met paspoorten van de zeemogendheden of van de gevolmachtigd minister weer in de Oostenrijkse Nederlanden hebben gevestigd, maar niet duidelijk blijk geven van hun loyaliteit ten opzichte van het nieuwe regime.

w.	op naam van Karel VI	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Königsegg
d.	Brussel, 16 mei 1716	d.	Brussel, 12 juni 1716
s.	graaf van Königsegg	s.	graaf van Königsegg
s.	vanwege de koning	cs.	J.B. van Erp
cs.	J.B. van Erp	u.i.	kanselier en raden
z.	grootzegel	d.v.o.	19 juni 1716
v.	gedrukt, Frans	d.v.a.	19 juni 1716

Karel VI constateert dat de zeemogendheden allesbehalve strikt de hand hebben doen houden aan de plakkaten terzake van de confiscatie van de eigendommen van zijn vijanden en wel "à cause de certaines particulières considerations". Over dergelijke overwegingen zie NCMH 6.175. Karel VI doelt vermoedelijk op de verordeningen van 1 juni 1706 (ROPBa 3.1.695), 6 augustus 1706 (ROPBa 3.2.4) en 15 augustus 1706 (ROPBa 3.2.10). Zie hierna (→ 1716-07-17) en (→ 1720-06-27).

1716-05-20 P 6, fol. 16r-19r, e.a.
ROPBa 3.3.25

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE PASSAGE VAN TROEPEN IN DIENST VAN DE STATEN-GENERAAL DOOR DE OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN

Terzake van de passage en de inkwartiering van troepen en van de verrichting van hand- en spandiensten, zal men zich richten naar het reglement van de Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden, dat bepalingen behelst voor troepen op mars in de Republiek (→ 1704-04-11).

w.	op naam van de gevolmachtigd minister, graaf van Königsegg	v.	gedrukt, Frans
d.	Brussel, 20 mei 1716	u.i.	kanselier en raden
s.	graaf van Königsegg	d.v.o.	26 mei 1716
z.	zegel op een ster van papier	d.v.a.	26 mei 1716

1716-07-14 PB 10a.450-452

ORDER (BRIEF) VAN DE RAAD VAN FINANCIËN TERZAKE VAN DE HEFFING VAN ZIJNE MAJESTEITS RECHTEN IN HET OOSTENRIJKS OVERKWARTIER

De order bevat instructies voor de officieren van in- en uitgaande rechten te Roermond, om het douane-departement na het Staats Interimbewind weer in het systeem van de Zuidelijke Nederlanden in te passen en geeft een overzicht van de vigerende douanewetgeving.

Goederen afkomstig uit de Zuidelijke Nederlanden en bestemd voor het Oostenrijks Overkwartier kunnen vrij van rechten worden uitgevoerd naar het Overkwartier, op voorwaarde dat in het vertrekkantoor een "acquit à caution" is gelicht. Draperieën afkomstig uit Limburg met bestemming Roermond moeten zijn gelood en gezegeld. De uitvoer van produkten van het Overkwartier naar de overige Zuidelijke Nederlanden geschiedt eveneens vrij van rechten.
De bepalingen van de richtlijn van 9 januari 1715 (PB 10a.412) terzake van de registratie van "acquitten à caution" en (→ 1677-02-13) moeten daarbij in acht genomen worden.
De invoer van Rijn- en Moezelwijn voor eigen gebruik in het Overkwartier blijft onbelast, zoals ten tijde van Karel II. Hetzelfde geldt ten aanzien van de landbouwprodukten van de "limitrophe" gebieden, zolang deze vrijdom wederkerig wordt verleend door de naburige mogendheden.
Voor wat betreft de Maashandel blijft (→ 1683-01-14/1 & 2 & 3) van kracht. De heffing van in- en uitgaande rechten te land moet geschieden op voet van (→ 1682-11-27) en (→ 1680-12-21). De officieren van in- en uitgaande rechten moeten van de land- en Maaslicenten apart register houden. De order bevat verder een overzicht van de ordonnanties "qui opèrent avec le tarif de l'an 1680", in afwachting van een nieuwe "recopilatie" van het tarief. Exemplaren van alle genoemde verordeningen en instructies zullen worden toegezonden. De hoofdofficieren dienen hun subalternen de nodige orders te geven met betrekking tot de uitvoering.

w. op naam van de raden en commiezen van financiën
a. Brussel, 14 juli 1716
s. Francquen

Aanvullende instructies terzake van de heffingen op laken, textiel, hoornvee, suiker en lompen worden gegeven in een order van 10 maart 1717 (PB 10a.458).

1716-07-17

P 6, fol. 21v-25r, e.a.
ROPBa 3.3.31

NADER-PLAKKAAT TERZAKE VAN DE CONFISCATIE VAN GOEDEREN VAN DE PARTIJGANGERS VAN DE "HERTOG VAN ANJOU" (PHILIPS V)

(→ 1716-05-16) ten vervolge, wordt nogmaals aangegeven wiens goederen geconfisqueerd moeten worden en op welke wijze dat moet geschieden. De goederen van partijgangers van Anjou, die ten tijde van de afkondiging van de eerdere verordening nog in zijn dienst waren, en van degenen die zich met paspoorten van de zeemogendheden of van de gevolmachtigd minister weer in de Oostenrijkse Nederlanden hebben gevestigd, zonder de eed van trouw aan het nieuwe regime af te leggen in handen van Alexander Otto,

graaf van Vehlen, opperbevelhebber van de Oostenrijkse strijdkrachten in de Nederlanden, dienen geconfisqueerd te worden.
Beschikkingen over, en vervreemdingen en bezwaringen van bedoelde goederen worden met terugwerkende kracht tot 16 mei 1716 ongedaan gemaakt. Pachters, huurders, bezitters en bewindvoerders van dergelijke goederen, schuldenaren van renten, pachten en obligaties, en notarissen die sedert 16 mei betrokken zijn geweest bij transacties met dergelijke goederen, moeten de overheid hiervan in kennis stellen.
Lokale overheden en ontvangers dienen lijsten op te stellen van confisquabele goederen en die in handen te stellen van een der ontvangers der confiscatiën (in het Overkwartier: Peter Provins). Nalatigheid wordt met een forse geldboete gestraft. Huurcelen, pachtregisters, akten van scheiding en deling, testamenten en dergelijke documenten terzake van confisquabele goederen moeten aan de ontvanger worden overgedragen. De gevolmachtigd minister zal gedelegeerde rechters* aanwijzen om de geschillen die hierdoor zouden kunnen rijzen te beslechten. Een beloning wordt uitgeloofd voor het aanbrengen van confisquabele goederen. De aanbrenger zal echter onder ede moeten verklaren, dat hij geen aangifte heeft gedaan in naam van iemand die ambtshalve tot confiscatie gehouden is. Dit om te voorkomen dat ten onrechte beloningen worden uitgekeerd.

w.	op naam van Karel VI	a.i.	Raad van Financiën
d.	Brussel, 17 juli 1716	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Königsegg
s.	graaf van Königsegg	u.i.	kanselier en raden
s.	vanwege de koning	d.v.o.	24 juli 1716
cs.	J.B. van Erp	d.v.a.	24 juli 1716
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Nederlands		

* Aanvankelijk worden de rechters van in- en uitgaande rechten als gedelegeerde rechters aangewezen. Bij missive van 22 october 1716 (P 6, fol. 25) bepaalt de gevolmachtigd minister dat twee raadsheren van het Hof van Gelre als zodanig moeten gaan fungeren. Bij appostille van 27 october 1716 worden de raadsheren Van Aefferden en Van Wevelinckhoven met deze taak belast. De ordonnantie van de gevolmachtigd minister is ten behoeve van de advocaten op 29 october 1716 ter rolle gepubliceerd.

Zie hierna (→ 1719-06-30).

1717-02-27 P 6, fol. 28r-30r, e.a.

DECREET EN ROYALE DEPÊCHE TERZAKE VAN HET VRIJE TRANSPORT VAN ERFENISSEN

Karel VI gelast aan de landvoogd, Eugenius van Savoye, om bekend te maken, dat Zijne Majesteit heeft bepaald dat men erfenissen vrij van enig recht van transport mag overbrengen van het ene Oostenrijkse erfland naar het andere.

w.	op naam van de keizer en koning	d.	Brussel, 11 mei 1717
d.	Wenen, 27 februari 1717	p.	V. Hag. vt.
p.	Archi-pus Varo vt.	s.	markies van Prié
s.	Karel VI	cs.	J.J. Le Roy
cs.	A.F. de Kurz	u.i.	raden van het Hof van Gelre
a.i.	Hofkanselarij	d.v.o.	19 mei 1717, mane per postam
t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié	d.v.a.	20 mei 1717

Het decreet vloeit voort uit het proces van de weduwe van baron Rudolph von Kaiserstein tegen de procureur-generaal van de Hofkanselarij te Wenen. De depêche is in de vorm van een gedrukt authentiek afschrift, ondertekend door J.J. Le Roy, bekend gemaakt.

1718-01-10 P 6, fol. 33r-35r, e.a.
ROPBa 3.3.94

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE KOERS VAN FRANSE MUNTEN

Onder verwijzing naar de verordeningen van 22 januari 1714 (ROPBa 3.2.499) en van 20 april 1714 (ROPBa 3.2.516) geeft het plakkaat wisselkoersen voor munten van Lodewijk XIV, geslagen op voet van de edicten van april en mei 1709 en voor de munten van Lodewijk XV, geslagen op voet van het edict van mei 1715.

w.	op naam van Karel VI	a.i.	Provisionele Jointe van Staat, "die van domeinen en financiën"
d.	Brussel, 10 januari 1718	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
p.	V. Hag. vt.	u.i.	raden
s.	markies van Prié	d.v.o.	9 februari 1718
cs.	P.A. de Bretel	d.v.a.	9 februari 1718
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Nederlands		

Zie hierna (→ 1720-04-10), (→ 1720-05-07) en (→ 1726-03-01).

1718-03-29 KDB 1, fol. 66r-72r, ASO 1030, fol. 34-40, e.a.
ROPBa 3.3.97

DIPLOMA TERZAKE VAN DE SAMENVOEGING VAN DE COLLATERALE RADEN TOT EEN UNITAIRE RAAD VAN STATE

De verordening regelt de samenstelling en bevoegdheden van de unitaire Raad van State. Het bestier van "domeinen en financiën" wordt toevertrouwd aan de directeur-generaal van financiën. Als zodanig zal een der staatsraden fungeren. De ministers die deel uitmaken van de Hoge Raad der Nederlanden te Wenen genieten voorrang boven die van

de Raad van State. Zij hebben recht op extra emolumenten en zullen bij preferentie worden aangewezen als voorzitter van de Grote Raad van Mechelen, kanselier van de Raad van Brabant of als directeur-generaal van financiën.
Ten behoeve van de directeur-generaal worden in de provinciën vier intendanten aangesteld. Oostenrijks Opper-Gelder wordt gesteld onder het toezicht van de intendant van financiën te Brussel.
Bij de begeving van openbare functies dient voortaan meer gelet te worden op de geschiktheid van de kandidaten, dan op hun vermogen om voor de functie te kunnen betalen. Er worden regelingen getroffen voor de betaling der staatsraden. Het genot van dubbele gage wordt uitgesloten. Het diploma voorziet in de oprichting van twee kassen: een generale, voor de inkomsten van domeinen en financiën, en een krijgskas, te vullen met de jaarlijkse subsidies van de Staten der provinciën.
De functies van superintendant van de militaire justitie, veëdor-generaal en contador worden gesupprimeerd. Ten behoeve van de militaire rechtspleging wordt een auditeur-generaal aangesteld. Revisie van diens vonnissen dient voorlopig te geschieden door de vier oudste raadsheren van state, in afwachting van een definitieve regeling van de militaire rechtspleging.

w.	Karel VI	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
d.	Wenen, 29 maart 1718	d.	Brussel, 2 juni 1718
p.	Pri.s. de Card. a. ps. vt.	s.	markies van Prié
s.	Karel	cs.	P.A. de Bretel
cs.	A.F. de Kurz	u.i.	kanselier en raden
z.	grootzegel	d.v.r.	13 juni 1718
v.	gedrukt, Frans		

Van het diploma wordt een authentiek afschrift, getekend door P.A. de Bretel, ten fine van publicatie en registratie aan het Hof van Gelre toegezonden.
De werkzaamheden van de Raad van State worden geregeld in de instructie van 4 januari 1719, die bij royale depêche van 7 januari 1719 is toegezonden aan de landvoogd, Eugenius van Savoye. De instructie is op 28 januari 1719 door de markies van Prié aan de Raad van State ter hand gesteld (KDB 1, fol. 135-155; ROPBa 3.3.147). Zie hierna (→ 1725-09-19).

1718-04-01

P 6, fol. 35r-36v, e.a.
ROPBa 3.3.102

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

De verordening behelst een verbod van de circulatie van "geteeckende en ongeteeckende" Franse munten van een stuiver. Na een korte overgangsperiode moeten zij aan de wisselaars van de munthuizen worden aangeboden ter ommunting. Intussen zullen zij al niet meer in betaling worden aangenomen voor officiële doeleinden. De invoer van onderhavige munten wordt verboden.

w.	vanwege de koning en keizer	a.i.	Provisionele Jointe van Staat
d.	Brussel, 1 april 1718	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
p.	V. Hag. vt.	u.i.	raden
s.	markies van Prié	d.v.o.	27 april 1718
cs.	P.A. de Bretel	d.v.a.	27 april 1718
z.	contrazegel		
v.	gedrukt, Nederlands		

1718-04-21 P 6, fol. 37r-40r, e.a.

ORDONNANTIE AANGAANDE DE PUBLICATIE VAN EEN TRACTAAT TERZAKE VAN DE UITWISSELING VAN DESERTEURS

Het tractaat regelt de uitwisseling van militairen der contracterende mogendheden — Oostenrijk, Frankrijk en de Republiek — die naar het grondgebied van een van deze mogendheden deserteren. Deserteurs zullen worden aangehouden en worden overgebracht naar de grens van het land dat zij hebben verlaten, om daar in een grensplaats te worden overgedragen aan militairen van het leger waartoe zij behoren. Hun wapens en uitrusting zullen eveneens worden teruggegeven tegen betaling van de onderhoudskosten van de deserteur en zijn paard. Een beloning van achtentwintig gulden courant wordt uitgeloofd voor het aanbrengen van een infanterist. Een ruiter te paard brengt het dubbele op. De contracterende partijen mogen deserteurs slechts binnen hun eigen territorium vervolgen. De lokale commandanten kunnen elkaar echter van de aanwezigheid van deserteurs verwittigen en om hun aanhouding verzoeken. Ingezetenen die deserteurs bij hun ontsnapping behulpzaam blijken te zijn geweest, moeten een schadevergoeding van vijfentwintig patakons betalen aan de kapitein van de compagnie, waaruit de soldaat is gedeserteerd. Zij moeten daartoe desgevraagd door hun rechters "instantelijck ende sonder forme van proces" veroordeeld worden.

w./t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié	u.i.	kanselier en raden
d.	Brussel, 8 augustus 1718	d.v.o.	17 augustus 1718
s.	markies van Prié	d.v.a.	17 augustus 1718
cs.	P.A. de Bretel		

Het tractaat is gesloten te Quievrain, op 21 april 1718 door Fabian, graaf van Wrangel, namens Oostenrijk, Christiaan Louis de Montmorency, prins van Tingry, namens Frankrijk, en Robert Murray, namens de Republiek der Verenigde Nederlanden. Het tractaat is opnieuw gepubliceerd krachtens ordonnanties van 23 juni 1725 en 10 april 1731. Krachtens decreet van de luitenant-gouverneur-generaal, graaf van Harrach, van 20 juni 1742, is het tractaat herdrukt en nogmaals gepubliceerd (ROPBa 3.5.482). De conventie is op 16 augustus 1742 opgezegd.
Cf. (→ 1742-08-16). Zie tevens (→ 1719-09-23), (→ 1722-02-11), (→ 1725-06-23), (→ 1731-04-10) en (→ 1742-06-20).

1718-08-22 OAR 329 nr. 236, Fam.Arch. Van Den Bergh 590, gr. ROPBa 3.3.116; PB 10a.479

OCTROOI TERZAKE VAN DE ADMODIATIE VAN TOLLEN, IN- EN UITGAANDE RECHTEN EN CONVOOIEN

Zijne Majesteit verpacht voor de periode september 1718 tot eind augustus 1724 de inkomsten van tollen, in- en uitgaande rechten en convooigelden. De inning ervan wordt toevertrouwd aan een consortium onder leiding van een administrateur-generaal. De grondslag der heffingen wordt gevormd door de bestaande tarieven, edicten en ordonnanties. Zijne Majesteit behoudt zich het recht voor om de bestaande wetgeving te wijzigen, zonder tot schadevergoeding jegens de administrateur-generaal gehouden te zijn. Buiten de overeenkomst blijven de inkomsten van bepaalde kantoren, die als onderpand dienen voor schulden aan de Republiek (artt. 1-2). Het octrooi omschrijft de formaliteiten die in acht genomen moeten worden bij de inning van de verpachte rechten, zoals de openingstijden der kantoren, de in- en uitklaring van goederen, de vorm van paspoorten, acquitten en dergelijke, en de opsporingsbevoegdheid van employes van in- en uitgaande rechten (artt. 3-13). De employés moeten zich onthouden van molest en afpersing. Zij mogen buiten aanwezigheid van de gedelegeerde rechter geen verpakkingen verbreken. Zij mogen geen hogere rechten innen dan volgens de tarieven zijn toegestaan (artt. 14-17). Alle rechten moeten zonder aanzien des persoons geheven worden. Slechts voor met name genoemde personen en groepen van personen gelden vrijstellingen (artt. 18-43). De employés van in- en uitgaande rechten mogen onder geen voorwaarde de in- en uitvoer van verboden waren of contrabande gedogen. De administrateur-generaal wordt belast met de inning en de afdracht van het aandeel dat Zijne Majesteit volgens de plakkaten toekomt in confiscaties en amenden (artt. 44-46). De administrateur-generaal krijgt voor de duur van zijn contract de vrije beschikking over alle inrichtingen en kantoren van in- en uitgaande rechten. Hij mag kantoren sluiten en nieuwe oprichten (artt. 49-52). De administrateur-generaal en zijn personeel genieten speciale bescherming van de kant van Zijne Majesteit (artt. 54 en 58, 59). Zij mogen desnoods van vuurwapens gebruik maken (art. 60). De administrateur benoemt en ontslaat de employés van in- en uitgaande rechten en vaardigt voor hen bindende voorschriften uit. Zijne Majesteit oefent deze rechten uit ten opzichte van de controleurs van in- en uitgaande rechten (art. 61). De artt. 62-69 regelen de persoonlijke status van de administrateur-generaal en vragen van schuldvordering en aansprakelijkheid. In geval van disputen over de voorwaarden van admodiatie worden de Chambres Suprêmes te Brussel als enige bevoegde rechter aangemerkt (artt. 70-72). Ten aanzien van de berechting van de employés zijn de gedelegeerde rechters van in- en uitgaande rechten bevoegd. De artt. 73-94 regelen de wijze van procederen in zaken van in- en uitgaande rechten. De artt. 95-111 hebben betrekking op de wijze van betaling en verrekening van de pachtsom en het in werking treden van de overeenkomst.

w.	op naam van Karel VI	cs.	P.A. de Bretel
d.	Brussel, 22 augustus 1718	z.	grootzegel
p.	Elis.m. vt.	v.	gedrukt, Frans
s.	markies van Prié, vanwege de keizer en koning		

De overeenkomst wordt aangegaan met een consortium, bestaande uit Adam Joseph Sotelet, Jean Jacques Misson en Jean Bernard Bechemont. Dit consortium vaardigt in september 1718 een "*reglement général pour la conduite de tous les receveurs, controlleurs, visitateurs, commis et gardes des droits de toulieux, d'entree, sortie, etc.*" uit (PB 10a. 499). Blijkens het overzicht van kantoren (PB 10a. 503) ressorteren de kantoren van in- en uitgaande rechten te Roermond, Erkelenz, Weert, Cruchten, Meijel en Wessem in deze periode onder het "bureau principal" te Navagne. Zie hierna (→ 1725-01-26). Zie hiervóór (→ 1701-11-24).

1718-10-12 P 6, fol. 41r-42v, e.a.
ROPBa 3.3.139

DECLARATIE TERZAKE VAN DECORATIES EN TITELS VAN ADELDOM

Onder verwijzing naar de Weense verordeningen van 16 mei 1716* en van 28 juli 1717** wordt het bevel herhaald tot cassatie en annullering van onderscheidingen en titels van adeldom, verleend door de "hertog van Anjou" (Philips V). Dergelijke titels moeten uit de registers worden geschrapt. De begunstigden moeten hun patenten overdragen aan de raden-fiscaal in de provincies. Zij die menen toch op deze titels aanspraak te kunnen blijven maken vanwege hun verdiensten voor het Huis van Oostenrijk, mogen zich tot de persoon van de keizer wenden.

w.	vanwege de keizer en koning	a.i.	Raad van State
d.	Brussel, 12 october 1718	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
p.	Elis.m. vt.		
s.	markies van Prié	u.i.	raden
cs.	François Gaston Cuvelier	d.v.o.	29 october 1718
z.	grootzegel	d.v.a.	29 october 1718
v.	gedrukt, Nederlands		

Op 12 november 1718 zijn te Roermond opnieuw exemplaren van deze verordening ontvangen, zonder begeleidend schrijven. Vergelijking van beide afschriften leert, dat in het slotformulier van de eerste zending ordonnanties na "Cancellier ende luijden van onsen Raade in Brabant" de vermelding van "die van onsen Raade in Gelderland, gouverneur, president ende luyden van onsen Raade van Luxembourg" achterwege is gebleven. De verbeterde versie is bij circulaire van 14 november 1718 in het Overkwartier verspreid (P 6, fol. 42v-43v).

* De verordening van 16 mei 1716 - gegeven te Wenen - zou zijn opgenomen in een verordening van dezelfde datum gegeven te Brussel (ROPBa 3.3.139, noot l). In de bedoelde Brusselse verordening (ROPBa 3.3.24) is slechts in het algemeen sprake van confiscatie van roerende en onroerende goederen van partijgangers van de "hertog van Anjou", zonder dat er sprake is van eretitels en decoraties. Gezien de traagheid van de postverbindingen in de achttiende eeuw (cf. NCMH 6, 178, noot 1) lijkt vermenging van beide ordonnanties niet erg voor de hand te liggen.

** Bedoeld is een depêche aan de landvoogd, prins van Savoye (ROPBa 3.3.139, noot 1).

Zie hierna (→ 1726-02-10).

1719-02-13/1 P 6, fol. 44r-46r, 48v, e.a.
(1713-10-10) (ROPBa 3.2.480)

PLAKKAAT TERZAKE VAN LEDIGGANGERS EN LANDLOPERS

Alle uitheemse bedelaars, lediggangers en landlopers moeten binnen acht dagen het land verlaten op straffe van geseling. Als lediggangers en landlopers moeten worden beschouwd degenen, die niet in dienstbetrekking zijn, of zelf een bedrijf uitoefenen en die zonder eigen middelen van bestaan zijn. Inheemse bedelaars dienen zich naar hun geboortestreek te begeven. Indien zij niet binnen één maand werk hebben gevonden, zullen zij zes weken op water en brood worden gezet. Indien zij vervolgens na een maand nog geen werk hebben, zullen zij worden verbannen op straffe van geseling. Bij terugkeer wacht hen een brandmerk en tenslotte de doodstraf.
De lokale overheden moeten een logiesverordening uitvaardigen, die het herbergiers verbiedt iemand onderdak te verschaffen, zonder daarvan kennis te geven aan de autoriteiten.* Het is verboden aalmoezen te geven aan anderen dan pelgrims onder weg en aan geregistreerde bedelaars. De geregistreerde bedelaars moeten zijn voorzien van een jaarlijks wisselend kenteken. Deze tekens mogen alleen worden gegeven aan mensen die "waerachtelijck arm" en "onbequaam" zijn om hun brood te verdienen.

w.	op naam van Karel VI	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
d.	Brussel, 10 october 1719	d.	Brussel, 13 februarf 1719
p.	Clair. vt.	p.	Elis.m. vt.
s.	vanwege de keizer en koning	s.	markies van Prié
cs.	bij afwezigheid van de audiencier, J.B. van Erp	cs.	F. Gaston Cuvelier
z.	grootzegel	u.i.	raden
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.o.	18 februari 1719
a.i.	Raad van State	d.v.a.	18 februari 1719

De verordening wordt in het Overkwartier voor het eerst — en elders opnieuw — afgekondigd, om te voorkomen dat een stroom van bedelaars, die op bevel van de gevolmachtigd minister Brussel moeten verlaten, zich over de rest van het land zal verbreiden (ROPBa 3.3.156, ordonnantie van 11 februari 1719; zie ook (→ 1719-02-13/2).

* Ter voldoening aan deze verplichting vaardigt de magistraat van Roermond op 25 februari 1719 een ordonnantie uit, waarbij het de burgers verboden wordt vreemde passanten onderdak te verlenen, zonder de scholtis te verwittigen. Op overtreding van het verbod staat een boete van vijftig gulden Brabants (OAR 23, fol. 280).

Zie hierna (→ 1720-10-17).

1719-02-13/2 P 6, fol. 44, 46r-48v, e.a.
(1713-10-23) (ROPBa 3.2.486; cf. ROPBa 3.2.469)

ORDONNANTIE TERZAKE VAN VAGEBONDEN

De verordening behelst maatregelen ter bestrijding van overlast door vagebonderende militairen en niet-militairen, die rovend en "rantsoenerend" door het land trekken. Rechterlijke officieren dienen dag en nacht langs de grote wegen te laten patrouilleren. Aangehouden vagebonden moeten met een rapport over hun bedreven moetwillen worden opgebracht naar de hoofdplaats van het ressort. De burgerlijke rechter zal hen niet overdragen aan militaire officieren of aan de militaire justitie. Elke aanspraak op militaire vrijdommen of privileges wordt hen ontzegd.
De bevolking moet bij klokkenslag worden opgeroepen om de justitie behulpzaam te zijn bij het aanhouden van vagebonden. Indien deze zich tegen hun arrestatie verzetten, mogen zij worden gedood, zonder dat men zich daarover tegenover de justitie zal hoeven verantwoorden. Bij de vervolging van vagebonden mogen de grenzen van de aanpalende jurisdicties worden overschreden, mits de arrestant wordt overgeleverd aan de justitie in het ressort van arrestatie.
Militairen mogen zich niet buiten hun garnizoenen begeven zonder geldig paspoort. De justitie moet summier procederen tegen vagebonden, zonder af te wijken van de straffen zoals die zijn vastgelegd in de plakkaten. Herbergiers en gaarkeukenhouders mogen geen vagebonden huisvesten of voeden. Zij dienen dergelijke passanten aan te geven bij de autoriteiten. Veerlieden mogen onbekende personen niet overzetten zonder permissie van de korporaal van de wacht. De verordening zal in alle militaire kampementen worden afgekondigd.

w.	vanwege de keizer en koning	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
a.	Brussel, 23 october 1713	d.	Brussel, 18 februari 1713
p.	Clair. vt.	p.	Elis.m. vt.
s.	ter ordonnantie van de Raad van State	s.	markies van Prié
cs.	bij afwezigheid van de audiencier, J.B. van Erp	cs.	F. Gaston Cuvelier
		u.i.	raden
z.	geheimzegel op een ster van papier	d.v.o.	18 februari 1719
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	18 februari 1719

De verordening is opnieuw afgekondigd krachtens ordonnantie van 23 juni 1725. Zie toelichting bij (→ 1719-02-13/1). Zie hierna (→ 1719-09-23), (→ 1720-10-17), (→ 1725-06-23) en (→ 1741-06-02).

1719-03-15 P 6, fol. 69v, 72v-74r, e.a.

RESOLUTIE TERZAKE VAN DE HANDEL

Zijne Majesteit besluit om de ontwikkeling van de handel in Binnen-Oostenrijk te stimuleren door het verlenen van privileges aan handelaren en ambachtslieden. Hij stelt ze vrije vestiging in het vooruitzicht. Hij schept mogelijkheden om de Adriatische zee te bevaren onder keizerlijke vlag. Hij belooft de handel te steunen en beschermen. Het wisselrecht dat in Neder-Oostenrijk geldt, wordt ook in Binnen-Oostenrijk afgekondigd.

w.	op naam van Karel VI	d.	Brussel, 25 augustus 1719
d.	Wenen, 15 maart 1719	p.	Elis.m. vt.
s.	Karel VI	s.	markies van Prié
cs.	Philippe Louis, graaf van Sinzendorff	cs.	F. Gaston Cuvelier
cs.	Jean Joseph de Luidel	u.i.	raden
v.	gedrukt, Frans	d.v.o.	9 september 1719
t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié	d.v.a.	9 september 1719

Zie hierna (→ 1719-03-18).

1719-03-18 P 6, fol. 69v-72v, 74r, e.a.

EDICT TERZAKE VAN DE HANDEL EN TERZAKE VAN DE VESTIGING VAN VRIJHAVENS TE TRIËST EN FIUME

Onder verwijzing naar het tractaat met de Ottomaanse Porte van 17 juli 1718, terzake van het herstel van de wederzijdse handelsbetrekkingen, en naar de open brief van 2 juni 1717 en (→ 1719-03-15), decreteert Karel VI een aantal maatregelen ter bevordering van de handel in Binnen-Oostenrijk en via de Oostenrijkse zeehavens. Hij belooft handelaren vrije vestiging in Porto Ré en Vinodol (Binnen-Oostenrijk). Hij zal zorg dragen voor goede verbindingen en verleent Triëst en Fiume de status van vrijhaven om zo rechtstreekse en goedkope invoer van goederen naar het Oostenrijkse achterland mogelijk te maken. Het edict geeft een opsomming van de prerogatieven en immuniteiten van de nieuwe vrijhavens.

w.	op naam van Karel VI	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
d.	Wenen, 18 maart 1719	d.	Brussel, 25 augustus 1719
s.	Karel VI	p.	Elis. m. vt.
cs.	Philippe Louis, graaf van Sinzendorf	s.	markies van Prié
cs.	Jean Joseph de Luidel	u.i.	raden
v.	gedrukt, Frans	d.v.o.	9 september 1719
		d.v.a.	9 september 1719

1719-05-06 Sb. Nederweert 2, e.a.
PB 10a.507

ORDONNANTIE VAN DE RAAD VAN FINANCIËN TERZAKE VAN DE INVOERRECHTEN OP GOEDEREN BESTEMD VOOR STAD EN LAND VAN WEERT EN HET PLATTELAND VAN HET OVERKWARTIER

De landvoogd halveert ten behoeve van Weert, Nederweert, Wessem en het platteland van het Oostenrijks Overkwartier de invoerheffingen op Franse en Spaanse wijnen, brandewijn, jenever, zout en tabak. Indien men dergelijke waren te Roermond wil invoeren, of ze wil uitvoeren naar Brabant, dan moet alsnog het volle pond worden betaald.

w.	vanwege de landvoogd	v.	geschreven, Frans
a.	Brussel, 16 mei 1719	g.	Oostenrijks Overkwartier
p.	Elis.m. vt.	a.i.	Raad van Financiën
s.	markies van Prié	u.i.	officieren van in- en uitgaande rechten
cs.	J.R. Thisquen		

1719-06-12 P 6, fol. 48v-50r, e.a.
ROPBa 3.3.164

ORDONNANTIE OF PLAKKAAT TERZAKE VAN DE VERKOOP OF VERVREEMDING VAN DOMEINEN EN HEERLIJKHEDEN

Alle verkopingen of vervreemdingen van heerlijkheden en domaniale goederen, geschied onder de heerschappij van de "hertog van Anjou" (Philips V) sedert de dood van Karel II, worden nietig verklaard. De ontvangers van de domeinen in de provinciën moeten deze goederen in beslag nemen met hulp van de raden-fiscaal.

w.	vanwege de keizer en koning	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
d.	Brussel, 12 juni 1719	d.	Brussel, 16 juni 1719
p.	Elis.m. vt.	u.i.	raden
s.	markies van Prié	d.v.o.	26 juni 1719
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.a.	26 juni 1719
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Nederlands		
a.i.	Raad van State, gehoord de provisionele raden directeurs van financiën		

1719-06-30 P 6, fol. 50r-51r, e.a.
ROPBa 3.3.168

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE CONFISCATIE VAN GOEDEREN VAN PARTIJGANGERS VAN DE "HERTOG VAN ANJOU" (PHILIPS V)

(→ 1716-07-17) ten vervolge, wordt eenieder aangemaand om aangifte te doen van voor confiscatie in aanmerking komende goederen van partijgangers van de "hertog van Anjou". Degenen die informatie achterhouden zullen zelf voor het gederfde inkomen worden aangesproken.

w.	vanwege de keizer en koning	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
d.	Brussel, 30 juni 1719	d.	Brussel, 6 juli 1719
p.	Elis.m. vt.	u.i.	raden
s.	markies van Prié	d.v.o.	15 juli 1719
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.a.	15 juli 1719
v.	gedrukt, Nederlands		
a.i.	Raad van State		

1719-09-23 P 6, fol. 75r-76v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE BESTRIJDING VAN VAGEBONDEN EN DESERTEURS

De ordonnantie bevat een bevel tot herpublicatie van (→ 1713-10-23) en van (→ 1718-04-21). Een aantal aanvullende maatregelen wordt getroffen ter bestraffing van nalatige officieren en ingezetenen.

w.	vanwege de keizer en koning	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
a.	Brussel, 23 september 1719	d.	Brussel, 26 september 1719
p.	Elis.m. vt.	cs.	bij afwezigheid van de audiencier P.A. de Bretel
s.	markies van Prié	u.i.	raden
cs.	François Gaston Cuvelier	d.v.o.	7 october 1719
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	7 october 1719

De verordening is opnieuw gepubliceerd krachtens ordonnantie van 23 juni 1725. Zie hierna (→ 1725-06-23) en (→ 1741-06-02).

1719-10-16 P 6, fol. 77r-78r, e.a.
ROPBa 3.3.175

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN

De gevolmachtigd minister verbiedt voorlopig de uitvoer van graan. Hij verwacht bericht van de Staten der provinciën* over de opbrengst van de graanoogst om te kunnen beslissen of uitvoer weer kan worden toegestaan. Officieren die nalatig zijn in het beletten van de uitvoer van graan riskeren arbitraire correctie.

w.	vanwege de gevolmachtigd minister	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
a.	Brussel, 16 october 1719	d.	Brussel, 21 october 1719
p.	Elis.m. vt.	u.i.	voorzitter en raden
s.	markies van Prié	d.v.o.	25 october 1719
cs.	bij afwezigheid van de audiencier, P.A. de Bretel	d.v.a.	25 october 1719
v.	gedrukt, Nederlands		
a.i.	Raad van State, gehoord de provisionele raden directeurs van financiën		

* Het Hof van Gelre grijpt deze gelegenheid aan om bij remonstrantie van 28 october 1719 (P 6, fol. 78) de gevolmachtigd minister erop te wijzen, dat de stad Roermond en het Oostenrijkse deel van het Overkwartier — vooral sedert de cessie van Erkelenz — geheel en al afhankelijk zijn van de graanschuren in het gecedeerde deel van het Overkwartier en van import uit Gulik en Keulen. Het Hof wijst erop, dat een uitvoerverbod zeer wel de invoer van graan in gevaar zou kunnen brengen en verzoekt derhalve opschorting van de verordening. Zie hierna (→ 1719-11-14).

1719-11-14 P 6, fol. 79r-80r, e.a.
ROPBa 3.3.176

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN

(→ 1719-10-16) ten vervolge, bepaalt de gevolmachtigd minister dat het uitvoerverbod voorlopig wordt opgeschort. Definitieve intrekking zal volgen zodra uit de berichten van de Staten der provinciën blijkt, dat er voldoende voorraad is voor een jaar. De uitvoer van haver blijft echter verboden.

w.	vanwege de gevolmachtigd minister	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
a.	Brussel, 14 november 1719	d.	Brussel, 15 november 1719
p.	Elis.m. vt.	u.i.	raden
s.	markies van Prié	d.v.o.	18 november 1719
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.a.	18 november 1719
v.	gedrukt, Nederlands		
a.i.	Raad van State		

De verordening wordt uitgevaardigd naar aanleiding van de rapporten van de Staten van verscheiden provincies.

1719-12-16 P 6, fol. 80r-81v, e.a.
(1713-09-26) ROPBa 3.2.478

PLAKKAAT TERZAKE VAN KANSSPELEN

De verordening behelst een verbod van allerlei kaart- en dobbelspelen. Een boete van driehonderd gulden is gesteld op overtreding van het verbod. Het drukken van speelkaarten is verboden. Speelschulden hebben geen verplichtend karakter en mogen niet worden voldaan. Obligaties terzake aangegaan zijn nietig. Eventueel ter delging van speelschulden verpande juwelen moeten worden gerestitueerd, zonder dat inlossing van de pandsom gevorderd kan worden, op straffe van een boete ter hoogte van het viervoud van de verpande waarde. (→ 1699-03-06) en de verordening van 26 maart 1699 worden geacht in deze verordening te zijn geïnserreerd.

w.	op naam van Karel VI	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
d.	Brussel, 26 september 1713	d.	Brussel, 16 december 1719
p.	Clair. vt.	p.	Elis.m. vt.
s.	vanwege de keizer en koning	s.	markies van Prié
cs.	bij afwezigheid van de audiencier, J.B. van Erp	cs.	F. Gaston Cuvelier
z.	grootzegel	u.i.	raden
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.o.	27 december 1719
a.i.	Raad van State	d.v.a.	28 december 1719

In 1716 is de voor Brabant bestemde versie van deze verordening in het Overkwartier gepubliceerd. De Brabantse versie wordt gekenmerkt door een afwijkende paraaf en contraseign. Cf. (→ 1716-03-01).

1720-02-06 P 6, fol. 82r-84r, e.a.
ROPBa 3.3.183

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET ROUWCEREMONIEEL

Op naam van Karel VI worden de bepalingen van (→ 1696-06-22) opnieuw uitgevaardigd.

w.	op naam van Karel VI	a.i.	Raad van State
d.	Brussel, 6 februari 1720	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
p.	Elis.m. vt.	u.i.	raden
s.	markies van Prié	d.v.o.	10 februari 1720
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.a.	10 februari 1720
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Nederlands		

De verordening wordt opnieuw gepubliceerd krachtens decreet van 18 maart 1751. Bij die gelegenheid wordt door de landvoogd, Karel van Lotharingen, de vervolging van overtredingen — eigenlijk de taak van de raden-fiscaal of de wapenherauten — bij preventie overgelaten aan de lokale rechterlijke officieren (P 9, fol. 92; ROPBa 3.7.11). In december 1755 wordt de verordening opnieuw gepubliceerd in samenhang met het edict van 11 december 1754 (→ 1755-12-09). De verordening wordt bij die gelegenheid tesamen met het edict van 1754 herdrukt. Bij resolutie van 27 april 1770 wordt de verordening door het Hof van Gelre gewijzigd.

1720-04-10

P 6, fol. 84r-86v, e.a.
ROPBa 3.3.192

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Karel VI verordonneert een nieuwe koers voor de zilveren eçus en Louis d'or van Lodewijk XV, die worden geslagen op voet van het (Franse) edict van mei 1715. Hierdoor worden de desbetreffende bepalingen van (→ 1718-01-10) en van het plakkaat van 20 april 1714 (ROPBa 3.2.516) buiten werking gesteld.

w.	op naam van Karel VI	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
d.	Brussel, 10 april 1720	cs.	bij afwezigheid van de audiencier, P.A. de Bretel
p.	Elis.m. vt.	u.i.	president en raden
s.	markies van Prié	d.v.o.	17 april 1720
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.a.	17 april 1720
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Nederlands		
a.i.	Raad van State, provisionele raden directeuren van financiën		

Zie hierna (→ 1720-05-07), (→ 1720-09-27) en (→ 1726-03-01).

1720-05-07

P 6, fol. 86v-87v, e.a.
ROPBa 3.3.195

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

(→ 1720-04-10) ten vervolge, wordt bepaald dat Louis d'or "mit de sonne", geslagen op voet van de Franse ordonnantie van december 1715, koers zullen hebben op voet van (→ 1718-01-10).

w.	vanwege de keizer en koning	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
a.	Brussel, 7 mei 1720	u.i.	president en raden
p.	Elis.m. vt.	d.v.o.	11 mei 1720
s.	markies van Prié	d.v.a.	11 mei 1720
cs.	F. Gaston Cuvelier		
v.	gedrukt, Nederlands		
a.i.	Raad van State, provisionele raden directeurs van financiën		

1720-06-27 P 6, fol. 87v-90v, e.a.
(1720-05-29) ROPBa 3.3.202

DECREET (a) TER AFKONDIGING VAN EEN ROYALE DEPÊCHE TERZAKE VAN (ERE-) AMBTEN VERGEVEN DOOR DE "HERTOG VAN ANJOU" (b)

Karel VI beveelt per depêche de strikte naleving van (→ 1716-05-16). Alle verpandingen van ambten, beloften van "survivance" of "expectatieve" benoemingen en alle salarisverhogingen, speciale voorrechten, emolumenten en gezagsrechten, die extra verbonden zijn aan ambten, die zijn verkregen tijdens het bewind van de "hertog van Anjou" (Philips V), of van diens partijgangers, worden nietig verklaard. Eenzelfde lot treft alle nieuw gecreëerde functies. Eenieder die bij patent met een dergelijk ambt of emolument begiftigd is, moet de desbetreffende open brief overdragen aan de kanselier van het provinciale hof, die ze op zijn beurt zal doen toekomen aan de gevolmachtigd minister. Een uitzondering wordt gemaakt voor de raadsheren verbonden aan de provinciale hoven, voor zover die tot nu toe zijn gedoogd door de gevolmachtigd minister. Zij worden in de gelegenheid gesteld zich nieuwe patenten te verwerven en zitting te blijven houden volgens rang en anciënniteit. Zij zijn echter wel verplicht het gebruikelijke "medianaat" en "droit de depêche" te betalen op voet van de ordonnantie van 13 juni 1651. Ook andere ambtenaren kunnen op deze voorwaarden nieuwe benoemingsbrieven verwerven.
De depêche bevat tenslotte nog enige bepalingen terzake van de hervorming van het Hof van Luxemburg.

(a)		(b)	
w.	gevolmachtigd minister, markies van Prié	w.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 27 juni 1720	d.	Wenen, 29 mei 1720
p.	Elis.m. vt.	p.	Pris. de Card.a.ps. vt.
s.	markies van Prié	s.	Karel VI
cs.	F. Gaston Cuvelier	cs.	A.F. de Kurz
v.	gedrukt, Frans	a.i.	Hoge Raad der Nederlanden
		u.i.	president en raden
		d.v.o.	3 juli 1720
		d.v.a.	3 juli 1720

1720-09-27

P 6, fol. 96v-98v, e.a.
ROPBa 3.3.217

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

(→ 1720-04-10) ten vervolge, wordt een koers bepaald voor gouden en zilveren munten van Lotharingen.

w.	op naam van Karel VI	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
d.	Brussel, 27 september 1720	d.	Brussel, 24 october 1720
p.	V.Hag. vt.	p.	Elis.m. vt.
s.	markies van Prié	u.i.	president en raden
cs.	bij afwezigheid van de audiencier, P.A. de Bretel	d.v.o.	30 october 1720
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	30 october 1720
a.i.	Raad van State, provisionele raden directeurs van financiën		

1720-10-12
(1720-05-08)

P 6, fol. 91r-92r, a.a.; Ms K. 5.209;
Audiëntie, lias 258
ROPBa 3.5.LXXXIII, noot 3

ROYALE DEPÊCHE TERZAKE VAN DE ADMINISTRATIE DER JUSTITIE IN HET OVERKWARTIER

De depêche, gericht aan de landvoogd Eugenius van Savoye, omschrijft de nieuwe personeelsformatie van het Hof van Gelre, dat wordt aangeduid als "conseil provincial" (in plaats van het gebruikelijke "conseil souverain"). Het Hof zal voortaan bestaan uit de kanselier, tevens stadhouder der lenen, twee raden costumier, drie raden van de lange tabberd en een fiscaal, die tevens als raad-ordinaris optreedt in niet-fiscale zaken. Daarnaast beschikt het Hof over de diensten van een griffier, een deurwaarder, twee bodes en een kapelaan. De gage van de kanselier wordt gesteld op duizend florijnen. De

overige dignitarissen blijven hetzelfde honorarium genieten als voorheen, met dien verstande dat de momber nooit meer zal kunnen verdienen dan een raad-ordinaris. Bij afwezigheid van de momber moeten diens taken worden vervuld door de jongste raad-ordinaris, zonder extra vergoeding. De beide raden van de korte tabberd moeten minstens gedurende zes maanden per jaar aanwezig zijn. Zij mogen niet gelijktijdig absent zijn.

w.	op naam van de keizer en koning	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
d.	Wenen, 8 mei 1720	d.	Brussel, 12 october 1720
p.	Pri.s. de Carda Ps. vt.	p.	Elis.m. vt.
s.	Karel	s.	markies van Prié
cs.	A.F. de Kurz	cs.	J.A. Snellinck
g.	Hof van Gelre	u.i.	president en raden
		d.v.r.	16 october 1720

De depêche is integraal in de lettre close van de gevolmachtigd minister geïnserreerd.

1720-10-17

P 6, fol. 92v-96r, e.a.
ROPBa 3.3.223

PLAKKAAT TER VOORKOMING VAN DE VERSPREIDING VAN EEN BESMETTELIJKE ZIEKTE

De verordening heeft tot doel te voorkomen dat een besmettelijke ziekte, die te Marseille heerst, zich naar de Zuidelijke Nederlanden kan uitbreiden. De lokale overheden in de grensstreken dienen alle zijwegen af te sluiten en alleen de grote koninklijke wegen open te laten. Aan de grenzen zullen op die wegen slagbomen worden aangebracht. Alleen personen die in het bezit zijn van een geldige gezondheidsverklaring mogen worden doorgelaten.* (→ 1713-10-23) terzake van het bewaken van de wegen en (→ 1713-10-10), terzake van vagebonden, moeten strikt worden nageleefd. De raden-fiscaal dienen hierop toe te zien. De poorten der steden moeten worden gebarricadeerd. Alleen vreemdelingen in het bezit van een gezondheidscertificaat mogen worden toegelaten. De lokale magistraten moeten de logiesverordeningen aanpassen, zodat herbergiers geen onderdak kunnen verschaffen aan personen, die niet over een dergelijk certificaat beschikken.**

w.	op naam van Karel VI	a.i.	Raad van State
d.	Brussel, 17 october 1720	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
p.	Elis.m. vt.	d.	Brussel, 20 october 1720
s.	markies van Prié	u.i.	president en raden
cs.	bij afwezigheid van de audiencier, P.A. de Bretel	d.v.o.	26 october 1720
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	26 october 1720

De verordening wordt op 20 december 1738 opnieuw gepubliceerd. Cf. (→ 1738-12-11). Zie hierna (→ 1720-10-30) en (→ 1731-11-06).

* Bij missive van 13 november 1720 deelt de gevolmachtigd minister het Hof mede, dat de lagere overheden voor het afgeven van een gezondheidsverklaring niet méér dan één stuiver Brabants in rekening mogen brengen, op straffe van een boete van vijftig gulden. Dit besluit wordt door kanselier en raden bekendgemaakt bij circulaire van 20 november 1720 (P 6, fol. 101-102).
** Zie de ordonnantie van de magistraat van Roermond van 31 october 1720. Krachtens deze verordening worden onder meer "poortschrijvers" aangesteld, en krijgen de geadmitteerde bedelaars een nieuw kenteken (OAR 25, fol. 41-43).

1720-10-30 P 6, fol. 99r-101r, e.a.

ORDONNANTIE TER VOORKOMING VAN DE VERSPREIDING VAN DE BESMETTELIJKE ZIEKTE

De verordening behelst een verbod van de in- en doorvoer van zijde, wol en katoen uit Frankrijk. Textielprodukten uit Frankrijk afkomstig zullen worden verbrand. De importeur riskeert een boete van duizend patakons. Produkten die binnen veertien dagen na afkondiging van onderhavige verordening aan de grens arriveren, zullen worden teruggezonden.

w.	vanwege de gevolmachtigd minister, markies van Prié	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
a.	Brussel, 30 october 1720	d.	Brussel, 2 november 1720
p.	Elis.m. vt.	u.i.	president en raden
s.	markies van Prié	d.v.o.	6 november 1720
cs.	bij afwezigheid van de audiencier	d.v.a.	6 november 1720
v.	gedrukt, Nederlands		
a.i.	Raad van State, provisionele raden directeurs van financiën		

Zie hierna (→ 1731-11-01).

1721-07-12 P 6, fol. 102v-103v, e.a.

PROVISIONELE INTERPRETATIE VAN HET REGLEMENT TERZAKE VAN DE JACHT

De interpretatie voorziet in de aanpassing van (→ 1683-10-05). Het is voortaan verboden te jagen tussen half april en 1 september, op straffe van een boete van vierentwintig gulden en vergoeding van de schade.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	T. Winckel
a.	Roermond, 12 juli 1721	z.	zegel op een ster van papier
p.	van Hemsel. vt.	v.	gedrukt, Nederlands
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	12 juli 1721

De verordening wordt uitgevaardigd ten verzoeke van de voogd van Cruchten en Wegberg, Maroen, en de gezamenlijke geërfden en regeerders aldaar.

1721-09-13 P 6, fol. 104v-106v, e.a.
ROPBa 3.3.250

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE HANDEL OP HET RIJK IN VERBAND MET DE BESMETTELIJKE ZIEKTE IN FRANKRIJK

Ter ondersteuning van de maatregelen, die in het Rijk zijn getroffen om te voorkomen dat de besmettelijke ziekte uit Frankrijk zich aldaar verspreidt, wordt bepaald dat handelswaren bestemd voor het Rijk op de kantoren van in- en uitgaande rechten aangeboden moeten worden om te worden verzegeld. De koopwaar moet tevens van een certificaat van herkomst worden voorzien. De magistraat zal die verstrekken na het afleggen van een beëdigde verklaring door de handelaar.

w.	vanwege de keizer en koning	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
a.	Brussel, 13 september 1721	u.i.	president en raden
p.	Elis.m. vt.	d.v.o.	18 october 1721
s.	markies van Prié	d.v.a.	18 october 1721
cs.	F. Gaston Cuvelier		
v.	gedrukt, Nederlands		
a.i.	Raad van State, provisionele intendanten van domeinen en financiën		

1722-01-07 ASO 1030, fol. 184-190

PROVISIONELE ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE REVISIE VAN VONNISSEN

Het Hof van Gelre heft bij gebrek aan raadsheren voorlopig de mogelijkheid op om van vonnissen, die door drie raadsheren zijn uitgesproken, binnen één maand revisie te vragen aan de voltallige raad. Art. 71 van (→ 1674-01-08) wordt hierdoor buiten werking gesteld.

De verordening is op 25 januari te Roermond gepubliceerd. Een doleantie terzake van de Staten van het Overkwartier van 27 februari 1727 resulteert in een verklaring van de landvoogd, markies van Prié, waarin de handhaving van de verordening wordt gelast.

1722-02-11 P 6, fol. 108r-111r, e.a.
(1721-05-26)

DECREET EN CONVENTIE TERZAKE VAN DE UITWISSELING VAN DESERTEURS

De gevolmachtigd minister beveelt de naleving van de overeenkomst, gesloten te Brussel op 26 mei 1721 tussen Don Francisco Antonio Navarre, namens de keizer en Paul Rameau, namens de keurvorst-prinsbisschop. De conventie regelt de uitwisseling van deserteurs uit de legers van Zijne Majesteit enerzijds en uit de legers van de keurvorst van Keulen en prinsbisschop van Luik anderzijds. De voorwaarden zijn dezelfde als vervat in (→ 1718-04-21).

w./t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié	u.i.	kanselier en raden
d.	Brussel, 7 mei 1722	d.v.o.	27 mei 1722
s.	markies van Prié	d.v.a.	27 mei 1722
cs.	bij afwezigheid van de audiencier, M. de Commines		

1722-03-06 P 6, fol. 107, e.a.

PROVISIONELE ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

De ordonnantie behelst een voorlopig verbod van de circulatie van nieuwe Pruisische munten, op straffe als bedreigd in — niet nader aangeduide — verordeningen terzake van de circulatie van vreemde munten.

w.	op naam van de raden van het Hof van Gelre	cs.	T. Winckel
a.	Roermond, 6 maart 1722	z.	zegel overdekt met een ster van wit papier
p.	Van Aeff. vt.	v.	geschreven, Nederlands
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	6 maart 1722

Blijkens een bericht van het Hof van Gelre aan de Raad van State van 6 maart 1722 richt het circulatieverbod zich met name ook tegen die munten, die de koning van Pruisen als hertog van Gelre heeft laten aanmunten. Het betreft hier munten van 1, 1/2, 1/4, 1/8 en 1/16 thaler van de jaren 1718 en 1719. Op deze munten meet Frederik Willem I zich, in strijd met de bepalingen van de Utrechtse verdragen, volgens welke hij wegens zijn bezittingen in het Overkwartier de titel van Prins van Oranje mag voeren, de titel van hertog van Gelre aan.* In de opinie van kanselier en raden is de emissie niet alleen een affront ten opzichte van Karel VI, maar onttrekt zij ook goed geld aan de circulatie in het Overkwartier. Eens te meer attenderen zij bij deze gelegenheid de Raad van State op het "limitrophe" karakter van de economie van het Overkwartier. De geldomloop wordt er volslagen bepaald door de Republiek, Luik, Keulen, Gulik en Kleef (P6, fol. 107v).

* Het randschrift van deze munten luidt ostentatief: FRID(ericus) WILH(elmus) D(ei) G(ratia) REX BOR(ussiae) EL(ector) BR(andenburgiae) DVX GELDRIAE.

1722-07-30 P 6, fol. 111r-112r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE AANHOUDING VAN PETER MULLERS EN ANDERE VAGEBONDEN

Het Hof van Gelre gelast officier en ingezetenen van Elmpt en Cruchten om alles in het werk te stellen om Peter Mullers, in de wandeling genaamd "den smaelen", aan te houden en het Elmpterbos van gespuis te zuiveren. Zodra men er vreemde landlopers aantreft, moet de klok geluid worden. Een beloning van tien patakons per arrestant wordt in het vooruitzicht gesteld. Nalatigheid wordt gestraft met lijfstraf "naar rigueur der placcaerten".

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	T. Winckel
a.	Roermond, 30 juli 1722	z.	zegel overdekt met een ster van papier
p.	Van Aeff. vt.	v.	geschreven, Nederlands
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	g.	Elmpt, Cruchten

1722-12-26 P 6, fol. 114v-116r, e.a.
ROPBa 3.3.335

ROYALE DEPÊCHE AAN DE LANDVOOGD, EUGENIUS VAN SAVOYE, TERZAKE VAN DE BEVOEGDHEID VAN DE PROVINCIALE JUSTITIEHOVEN OM OCTROOIEN TE TOETSEN

Karel VI verklaart dat het de provinciale hoven niet geoorloofd is zich bezig te houden met de geheime instructie, die Philips IV aan de landvoogdes Isabella heeft gegeven na het overlijden van aartshertog Albert. De provinciale hoven mogen niet roeren aan de vraag of de landvoogdes bevoegd is geweest om octrooien te verlenen, die in strijd zijn met het Eeuwig Edict van 1611 (PB 4.459). Deze depêche zal de provinciale hoven als wet dienen in alle processen betreffende dergelijke octrooien.

w.	op naam van de keizer en koning	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
d.	Wenen, 26 december 1722	d.	Brussel, 12 februari 1723
p.	Prin.s. de Card.a. ps. vt.	s.	markies van Prié
s.	Karel VI	cs.	J.B. van Heems
cs.	A.F. de Kurz	u.i.	kanselier en raden
s.	J.B. de Heems (pro copie conform)	d.v.o.	20 februari 1723
z.	zegel op een ster van papier	d.v.r.	20 februari 1723

Directe aanleiding voor het schrijven van deze depêche is het proces, dat is gevoerd om de opheffing te verkrijgen van een majoraat en perpetueel fideicommis, in 1623 gevestigd door Jacques de Berghes, die daartoe van de landvoogdes ontheffing verkreeg van het gestelde in art. XVI van het Eeuwig Edict. In dit artikel wordt bepaald "dat alle ... dispositiën van substitutiën, fideicommis, verbiedingen van te alieneren

... en sullen maar dry maal effect hebben ... declarerende degene die voorder geordonneert sijn van egeene waarde" (PB 4.500).
Het vestigen van een majoraat, waarbij het bezit van een onroerend goed gekoppeld wordt aan het bezit van een adellijke titel, met het beding dat het goed nooit mag worden vervreemd (perpetueel fideicommis), is daarmee in strijd.

1723-05-26 P 6, fol. 116r-117v, e.a.
ROPBa 3. 3 .346

ROYALE DEPÊCHE AAN DE LANDVOOGD, EUGENIUS VAN SAVOYE, TERZAKE VAN DE BULLA *UNIGENITUS DEI FILIUS*

Karel VI verklaart dat de Bulla *Unigenitus Dei Filius** strikt moet worden nageleefd. Personen die zich hiertegen publiek en schandaleus verzetten, stellen zich bloot aan canonieke vervolging en zullen worden gestraft naar de wetten en gewoonten van het land. De provinciale hoven moeten actief samenwerken met de episcopale jurisdictie en behulpzaam zijn bij de tenuitvoerlegging van sententies en decreten der geestelijke rechters. Recours van een kerkelijke rechtbank op een provinciaal hof mag niet worden gedoogd. De raden-fiscaal zullen streng optreden tegen pamfletten en libellen, die gericht zijn tegen de Bulla. Opposanten zullen worden gestraft als verstoorders van de publieke rust.

w.	op naam van de keizer en koning
d.	Wenen, 26 mei 1723
p.	Prin.s. de Card.a. ps. vt.
s.	Karel VI
cs.	A.F. de Kurz
s.	J.A. Snellinck (pro copie conform)
v.	gedrukt, Frans
a.i.	Hoge Raad der Nederlanden
t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Prié
d.	Brussel, 22 juni 1723
p.	Elis.m. vt. ,
s.	markies van Prié
cs.	J.S. Snellinck
u.i.	kanselier en raden
d.v.o.	7 juli 1723
d.v.r.	7 juli 1723

* Bulle door Paus Clemens XI in 1713 uitgevaardigd, terzake van de leer van Paschasius Quesnel (Denzinger, *Enchiridion symbolorum*, 1963[32], nrs. 2400-2502).

1723-11-18 P 6, fol. 119r-120r, e.a.

PLAKKAAT TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

De verkoop en de verspreiding van het maandblad *"Mercure historicque et politicque"* wordt wegens de injurieuze strekking van het blad en vanwege belediging van de Heilige Stoel verboden, op straffe van een boete van driehonderd gulden Brabants.

w.	op naam van Karel VI	z.	zegel overdekt met een ster van papier
d.	Roermond, 18 november 1723	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Lom. vt.	g.	Overkwartier
s.	Vanwege de keizer en koning	d.v.a.	18 november 1723
cs.	P.J. de Winckel		

De verordening wordt uitgevaardigd op bevel van de gevolmachtigd minister, markies van Prié, die ook de nodige inhoudelijke richtlijnen verschaft in zijn missive van 21 october 1723 (ROPBa 3.3.374 en P 6, fol. 118v-119r).

1724-02-14 P 6, fol. 120v.127r, e.a.
(1616-12-14) (ROPBa&i 2.2.309)

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE KWALITEIT VAN EDELE EN TERZAKE VAN TITELS EN BLAZOENEN

Als edelen gelden de nazaten van oude geslachten, die "openbaar ende notoir" als edelen geleefd hebben, degenen die vereerd zijn met "opene brieven van nobilitate" en degenen die tot de ambtsadel behoren. Het is verboden de naam of het blazoen van een "huis" aan te nemen, indien het in de mannelijke linie is uitgestorven, tenzij men op grond van huwelijkse voorwaarden, testament of dergelijke legitieme beschikkingen daartoe gerechtigd is. Het is verboden bedrieglijke wijzigingen aan te brengen in genealogieën, sepulturen, epitafieën of "gelasenvensters". Niet-edelen die in het bezit geraken van een adellijk goed, waaraan een titel is verbonden, of waarvan de naam tevens de toenaam is van een adellijke familie, mogen die titel of toenaam niet voeren. Alleen de titelhouder is gerechtigd tot het voeren van het volle wapen. Andere verwanten en kinderen dienen in hun wapen "te stellen eenige breuken", tenzij de gewoonte anders voorschrijft. Zij die hun adeldom bederven door het uitoefenen van een beroep of ambacht, verliezen hun adellijke privileges en vrijheden, totdat zij hun beroep opgegeven zullen hebben en brieven van rehabilitatie hebben verkregen. Het is verboden de titel van baron te voeren, of zijn blazoen te tooien met vaandels of een kroon, tenzij men een patent kan overleggen, waaruit blijkt dat men daartoe gerechtigd is; indien dergelijke open brieven verloren gegaan zijn, maar het recht notoir is, kan men de aartshertogen om nieuwe exemplaren verzoeken.
Alleen zij die tot ridder geslagen zijn mogen zich met die titel tooien. Griffiers, notarissen en dergelijke die uit beleefdheid edelen aanschrijven met een te hoge titel, riskeren een boete van honderd gulden. Ter verkrijging van adellijke privileges kan men zich alleen beroepen op de adelsbrieven verleend door de souvereinen van de Zuidelijke Nederlanden. Alle helmtekens, fleurons en dergelijke dienen binnen drie maanden in overeenstemming gebracht te worden met de waardigheid van de drager van het blazoen. Het blazoen van een bastaard moet zijn voorzien van een balk.

Bodes, koeriers en postbodes dienen een blazoen te dragen zonder kroon, aan een ketting ter linkerzijde van het lichaam. De wapenkoning en wapenherauten zullen een register bijhouden waarin elk wapen moet worden geregistreerd. Zij zullen ook alle nieuw verleende adelstitels en octrooien registreren. De raden-fiscaal en de wapenherauten zijn bevoegd tot het calangeren van de overtreders en tot het vorderen van de op overtreding gestelde boetes.

w.	op naam van Albert en Isabella	z.	grootzegel
d.	Brussel, 14 december 1616	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Ma. vt.	d.v.a.	14 februari 1724
s.	vanwege de aartshertogen		
cs.	Verreycken		

De verordening wordt opnieuw gepubliceerd in het Overkwartier op bevel van kanselier en raden, ten verzoeke van de momber, die van de Brusselse regering de opdracht heeft gekregen om toe te zien op de strikte naleving van de voorschriften terzake van het voeren van adellijke titels en blazoenen. De gevolmachtigd minister, markies van Prié, herhaalt deze opdracht in zijn missive van 19 augustus 1724 (ROPBa. 3.3.341 en P 6, fol. 133). De verordening is in opdracht van het Hof van Gelre van 14 februari 1724 herdrukt door François Maximiliaan van Ophoven, "gezwooren drucker van den Edele Hove van Gelderlant".
Zie hierna (→ 1730-05-27), (→ 1731-05-09), (→ 1735-05-06) en (→ 1755 -12-09).

1724-07-21 P 6, fol. 130r-132v, e.a.
(1651-10-17)

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET OPSTELLEN VAN CONTRACTEN VAN HUWELIJKSE VOORWAARDEN, TESTAMENTEN, REKENINGEN EN DERGELIJKE

Het Hof van Gelre verbiedt, op straffe van nietigheid, het opstellen van contracten van huwelijkse voorwaarden, getuigenverklaringen, testamenten en magescheiden, alsmede het "instellen" van schatcedullen, door niet gekwalificeerde personen. Voor al deze handelingen is de tussenkomst van een landschrijver, secretaris of gerichtsschrijver vereist. Andere extrajudiciële akten mogen echter voor door het Hof geadmitteerde notarissen worden gepasseerd, voor zover het landrecht zulks toelaat.

w.	op naam van stadhouder en raden	cs.	N. Maenen
d.	Roermond, 17 october 1651	v.	gedrukt, Nederlands
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	g.	Wessem, Weert, Nederweert
		d.v.a.	21 juli 1724

De verordening wordt ter afkondiging in Wessem, Weert en Nederweert toegezonden op verzoek van de momber, J.G. Sweyns, naar aanleiding van klachten over de activiteiten van ongekwalificeerde schrijvers, geuit door de secretaris van Weert en door de notaris en procureur Stocken. In zijn vertoog merkt de momber op dat de verordening niet eerder in Weert c.a. is afgekondigd. Op 21 juli 1724 worden exemplaren verstuurd die in 1713 zijn gedrukt naar aanleiding van het request van Johan Crebber, "Lantschrijver des ampts Montforts", in soortgelijke omstandigheden tot het Hof van Gelre gericht.

Eerst in 1727 komt de magistraat van Weert, gesteund door de prins van Chimay, heer van Weert, tegen de verordening in verzet. De Geheime Raad zendt hun doleantie ten fine van advies aan kanselier en raden. In hun rapport van 7 februari 1728 stellen dezen zich op het standpunt, dat de verordening van kracht moet blijven, omdat te Wessem, Thorn en Horn overeenkomstige regels gelden (CB 11, fol. 82r-85v).

1725-01-26 OAR 330, nr. 277, gr.
ROPBa 3.3.456; PB 10a.536

OCTROOI TERZAKE VAN DE ADMODIATIE VAN TOLLEN, IN- EN UITGAANDE RECHTEN EN CONVOOIEN

Zijne Majesteit verpacht voor de periode januari 1725 - eind december 1730 de inkomsten uit in- en uitgaande rechten en convooigelden. Zie (→ 1718-08-22).

w. op naam van Karel VI
d. Brussel, 26 januari 1725
p. Elis.m. vt.
s. Par l'empereur et roi, messires Thomas Fraula, conseiller directeur-général, le Vicomte de Vooght & Jean Charles Suarts, conseillers intendans provisionels des domaines et finances ... et autres presens.
cs. F. Gaston Cuvelier
z. grootzegel uithangend aan een dubbel koord van rode, zwarte, witte en gele zijde
v. gedrukt, Frans

De overeenkomst wordt aangegaan met Jean del Castillo en Laurent Botsont.
Zie hierna (→ 1731-11-27).

1725-04-21 P 6, fol. 138r-146v, e.a.
ROPBa 3.3.484

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

De muntcirculatie wordt beperkt tot een kleine groep van gouden en zilveren munten, die koers hebben volgens (→ 1698-01-03). De "meesters adjusteurs der gewichten, schalen ende balancen" (ijkmeesters) moeten gewichten maken om alle genoemde munten te controleren. Het in circulatie brengen van "geschroyde", "afgesoden", gerande of gesoldeerde munten, benevens het in circulatie brengen van andere muntsoorten, is op straffe van een geldboete verboden. Kleine neringdoenden zullen bij geconstateerde overtreding worden gestraft met drie maanden gedwongen winkelsluiting; groothandelaren riskeren een verbanning van één jaar. Er is een regeling voor de aansprakelijkheid voor familie en personeel. De invoer van sommige muntsoorten, met het oogmerk ze te laten ommunten, is verboden. De importeur zal worden gestraft als

publieke dief. De geoorloofde invoer van ander muntmetaal is gebonden aan importverklaringen, die overgelegd moeten worden aan de ontvangers van in- en uitgaande rechten. Degene die opzettelijk te lichte munten in omloop brengt, zal als valsemunter worden gestraft "door den ketel in siedende olie ende water". De muntmeesters-generaal dienen voldoende wisselaars aan te stellen, die aan de hand van een speciale lijst alle incourante munt moeten inwisselen en door klieving ongeldig maken. Het is goud- en zilversmeden niet geoorloofd dergelijke munten op te kopen zonder machtiging van de muntmeester. De verordening behelst tenslotte overgangsbepalingen voor de betaling van schulden en dergelijke. Bij het vervolgen van muntmisdrijven dienen de officieren zich te richten naar de verordening van 20 februari 1652 (PB 3.563). Bedoeld plakkaat zal worden herdrukt.

w.	op naam van Karel VI
d.	Brussel, 21 april 1725
p.	Elis.m. vt.
s.	vanwege de keizer en koning
cs.	F. Gaston Cuvelier
z.	grootzegel, uithangend "met dobbele coorde van roode, swerte, witte en geel sijde"
v.	gedrukt, Nederlands
a.i.	Raad van State, gehoord de provisionele raden intendanten van financiën, de raden van de Rekenkamer en de muntmeesters-generaal
t.i.	landvoogd, graaf van Daun
d.	Brussel, 24 april 1725
s.	graaf van Daun
u.i.	kanselier en raden
d.v.o.	28 april 1725
d.v.a.	28 april 1725

Zie hierna (→ 1725-04-30) en (→ 1725-05-11).

1725-04-30

P 6, fol. 146v-147v, e.a.
ROPBa 3.3.492

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

(→ 1725-04-21) wordt ingetrokken wegens mogelijk nadelige effecten. De oude wisselkoersen worden voorlopig hersteld.

w.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 30 april 1725
p.	Elis.m. vt.
s.	graaf van Daun
cs.	F. Gaston Cuvelier
v.	gedrukt, Nederlands
t.i.	landvoogd, graaf van Daun
u.i.	kanselier en raden
d.v.a.	2 mei 1725

Zie hierna (→ 1725-05-11).

1725-05-11 P 6, fol. 147v.149v, e.a.
ROPBa 3.3.496

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

(→ 1725-04-21) en (→ 1725-04-30) ten vervolge, wordt een koersverlaging van Louis d'or "geseijt mit de sonne" doorgevoerd.

w.	vanwege de keizer en koning	t.i.	landvoogd, graaf van Daun
a.	Brussel, 11 mei 1725	d.	Brussel, 12 mei 1725
p.	Elis.m. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	graaf van Daun	d.v.o.	23 mei 1725
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.a.	23 mei 1725
v.	gedrukt, Nederlands		
a.i.	Raad van State, gehoord de provisionele raden intendanten van financiën		

In het bevelschrift van de centrale regering wordt opdracht gegeven om de verordening overal op 26 mei te publiceren. Dit bevel is door het Hof van Gelre niet doorgegeven.

1725-06-09 P 6, fol. 149v-150v, e.a.
ROPBa 3.3.505

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN

De verordening behelst een tijdelijk verbod van de uitvoer van graan wegens dreigende schaarste ten gevolge van langdurige regenval. Officieren die uitvoer oogluikend toestaan riskeren arbitraire correctie.

w.	vanwege de landvoogd	t.i.	landvoogd, graaf van Daun
a.	Brussel, 9 juni 1725	d.	Brussel, 10 juni 1725
p.	Elis.m. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	graaf van Daun	d.v.o.	16 juni 1725
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.a.	16 juni 1725
v.	gedrukt, Nederlands		
a.i.	Raad van State, gehoord de provisionele raden intendanten van financiën		

Bij request van 21 juni 1725 verzoekt de magistraat van Weert ontheffing van het uitvoerverbod, dat een rechtstreekse bedreiging vormt voor de maalderijen te Weert. Het Hof van Gelre ondersteunt in een rapport van 23 juni 1725 het Weertse verzoek (CB 11, fol. 54-55). Zie hierna (→ 1725-08-11).

1725-06-23 P6, fol. 151r-153v, e.a.
ROPBa 3.3.507

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE AANHOUDING VAN DESERTEURS EN TERZAKE VAN DE VEILIGHEID DER WEGEN

De verordening behelst een bevel tot herpublicatie van (→ 1713-10-23), (→ 1718-04-21) en (→ 1719-09-23). De bewoners der steden en de ingezetenen van het platteland dienen alle deserteurs aan te houden. Nalatigheid zulks te doen, dan wel hulp aan deserteurs, wordt gestraft met een boete van vijfentwintig gulden, te betalen aan het regiment van de deserteur. Bovendien riskeert men arbitraire kastijding. De wethouders ter plaatse zijn gehouden het verschuldigde bedrag voor te schieten, ongepraejudicieerd hun verhaal op de feitelijk nalatige. Deserteurs zullen ter plaatse van hun aanhouding summier worden berecht, zonder mogelijkheid van hoger beroep.

w.	op naam van Karel VI	a.i.	Raad van State
d.	Brussel, 23 juni 1725	t.i.	landvoogd, graaf van Daun
p.	Elis.m. vt.	d.	Brussel, 25 juni 1725
s.	vanwege de keizer en koning	s.	graaf van Daun
cs.	F. Gaston Cuvelier	u.i.	kanselier en raden
z.	grootzegel	d.v.o.	30 juni 1725
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	30 juni 1725

Zie hierna (→ 1731-04-10).

1725-07-13 P 6, fol. 153-192
ASO 1031, fol. 175-247, e.a.

DEPÊCHE TERZAKE VAN HET TRACTAAT VAN WENEN EN HET TRACTAAT VAN NAVIGATIE EN COMMERCIE

De landvoogd, graaf van Daun, beveelt de plechtige publicatie van de verdragen, op 31 april en 1 mei 1725 gesloten tussen Karel VI en Philips V. Deze plechtigheid moet plaatsvinden te Roermond op 19 juli 1725, na een plechtige Heilige Mis met Te Deum. Kanselier en raden dienen erop toe te zien, dat de verdragen, in zoverre zij het Overkwartier regarderen, nauwkeurig worden nageleefd.*

w./t.i.	landvoogd, graaf van Daun	v.	geschreven, Frans
d.	Brussel, 13 juli 1725	u.i.	kanselier en raden
p.	Elis.m. vt.	d.v.o.	18 juli 1725
s.	graaf van Daun	d.v.a.	18 juli 1725
cs.	F. Gaston Cuvelier		

* Dit heeft in het bijzonder betrekking op art. 9 van het tractaat van Wenen, dat voorziet in wederzijdse amnestie voor al hetgeen door partijgangers mag zijn bedreven. Krachtens deze bepaling dienen de partijgangers van Anjou weer hersteld te worden in het volle bezit en genot van hun goederen, rechten, voorrechten, ere-ambten, waardigheden en immuniteiten. Hierdoor komt een einde aan de confiscatie-wetgeving en de andere wetten ten aanzien van de partijgangers van Philips V.

Zie hierna (→ 1725-08-03), (→ 1725-09-05) en (→ 1726-02-10).

1725-08-03 Audiëntie 1131, min.
ROPBa 3.3.509

ORDONNANTIE (MILITAIR) TERZAKE VAN GENERAAL PARDON

De landvoogd maakt ter gelegenheid van de vrede met Spanje (→ 1725-07-13) bekend, dat alle deserteurs, die binnen drie maanden na publicatie van het generaal pardon zich weer voor de dienst melden, amnestie zal worden verleend.

w. op naam van de landvoogd, graaf van Daun
a. Brussel, 3 augustus 1725
s. graaf van Daun
cs. F. Gaston Cuvelier
v. gedrukt, Frans
u.i. commandant te Roermond

1725-08-11 P6, fol. 194v.-195v, e.a.
ROPBa 3.3.509

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRANEN

(→ 1725-06-09) wordt ingetrokken.

w. vanwege de landvoogd
a. Brussel, 11 augustus 1725
p. Elis.m. vt.
s. graaf van Daun
cs. F. Gaston Cuvelier
v. gedrukt, Nederlands
a.i. Raad van State, gehoord de provisionele raden intendanten van financiën
t.i. landvoogd, graaf van Daun
u.i. kanselier en raden
d.v.o. 15 augustus 1725
d.v.a. 16 augustus 1725

1725-09-05 P 6, fol. 201r-203r, e.a.

DECLARATIE TERZAKE VAN DE RESTITUTIE VAN GECONFISQUEERDE GOEDEREN

Ter uitvoering van art. 9 van het Tractaat van 30 april 1725 (→ 1725-07-13) is een nadere overeenkomst gesloten tussen gevolmachtigde ministers van Karel VI en Philips V (Wenen, 5 september 1725), waarbij wordt bepaald, dat de restitutie van geconfisqueerde goederen zal geschieden per 1 november 1725.

w./t.i.	landvoogdes Maria Elisabeth	v.	geschreven, Frans
d.	Brussel, 28 october 1725	u.i.	kanselier en raden
p.	De Baill. vt.	d.v.o.	31 october 1725
s.	Maria Elisabeth	d.v.a.	31 october 1725
cs.	F. Gaston Cuvelier		

Het Hof van Gelre dient zelf zorg te dragen voor de vertaling van de latijnse tekst van het verdrag. Zowel grondtekst als "translaat" moeten worden gepubliceerd.
Bij depêche van 31 october 1725 deelt de landvoogdes mede, dat Zijne Majesteit zich de beslissing voorbehoudt terzake van alle verzoeken tot herstel in ambten en waardigheden die voortvloeien uit art. 9 van het Tractaat van Wenen. De provinciale hoven moeten eventuele requesten terzake doorsturen naar de Brusselse regering (P 6, fol. 203).

1725-09-12 P 6, fol. 195v-197v, e.a.
ROPBa 3.3.514

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

De ordonnantie behelst een verbod van het drukken en verspreiden van de *"Antwoortbrief gedruckt op den naem van Z.B. van Espen, doctor in de rechten ende professor der Heijlige Canones in de Universiteijt onser Stadt Loven"*, terzake van de wijding van de (oud-)katholieke aartsbisschop van Utrecht, Cornelis Steenhoven. Exemplaren van deze "brief" dienen door de raden-fiscaal te worden vernietigd wegens hun injurieuze strekking ten opzichte van de breve van Paus Benedictus XIII van 21 februari 1725.

w.	vanwege de keizer en koning	t.i.	landvoogd, graaf van Daun
d.	Brussel, 12 september 1725	d.	Brussel, 15 september 1725
p.	Elis.m. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	graaf van Daun	d.v.o.	19 september 1725
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.a.	19 september 1725
v.	gedrukt, Nederlands		
a.i.	Raad van State, gehoord de raad-fiscaal van de Grote Raad van Mechelen		

1725-09-19

KDB 1, fol. 72v-78v, ASO 1032, fol. 16v-24r
Ms K 3.371; OAR 25, fol. 292-307, e.a.
ROPBa 3.3.515

ROYALE DEPÊCHE TERZAKE VAN DE OPHEFFING VAN DE UNITAIRE RAAD VAN STATE EN HET HERSTEL VAN DE COLLATERALE RADEN

Zijne Majesteit beëindigt het experiment met de unitaire Raad van State en herstelt de collaterale raden. In zijn royale depêche regelt hij de samenstelling en bevoegdheden van de Raad van State, de Geheime Raad en de Raad van Financiën, alsmede de bezoldiging van de raadsheren en het overige personeel. De Raad van State kan naar believen door de landvoogdes, Maria Elisabeth, worden bijeengeroepen. De grootmeester van haar hof en de commandant-generaal hebben er desgewenst toegang.
De Geheime Raad wordt vermaand er zich van te onthouden kennis te nemen van contentieuze zaken of partijen van hun ordinaris rechter te evoceren. Slechts de landvoogdes kan van de regel dat processen verblijven bij de ordinaris gerechten afwijken, indien het zaken met betrekking tot de domeinen betreft, of andere van groot belang. In dat geval is advies van de Raad van State vereist.
De vier raden commiezen van financiën krijgen elk een eigen "departement" toegedeeld: het beheer der domeinen, beden en subsidie, in- en uitgaande rechten en tenslotte handel. Voor zover de aangelegenheden van de Raad van Financiën raken aan zaken van politie en justitie moet de thesaurier-generaal handelen in overleg met de chef-president van de Geheime Raad.
In elke provincie wordt een intendant belast met het toezicht op de domeinen. Het Overkwartier maakt samen met Limburg en de landen van Overmaze deel uit van het ressort van een enkele intendant en diens subgedelegeerde. De collaterale raden dienen hun werkzaamheden in te richten op voet van de instructies van hun voorgangers.

w.	Karel VI.	d.	Brussel, 30 september 1725
d.	Neustadt, 19 september 1725	p.	De Baill. vt.
p.	Prin.s. De Card.a. Ps. vt.	s.	graaf van Daun
s.	Karel	cs.	F. Gaston Cuvelier
cs.	A.F. de Kurz	u.i.	kanselier en raden
z.	contrazegel	d.v.o.	6 october 1725
v.	gedrukt, Frans	d.v.a.	6 october 1725
t.i.	landvoogd, graaf van Daun		

Een authentiek afschrift, getekend Gaston Cuvelier, wordt ten fine van publicatie en registratie toegezonden. Zie hierna (→ 1791-07-27).

1725-10-24 KDB 1, fol. 80r-125r; ASO 1035, fol. 42v-120r
(1724-12-06) OAR 25, fol. 299-305, a.a.
ROPBa 3.3.450

PATENT TERZAKE VAN DE PRAGMATIEKE SANCTIE

De Open Brief heeft betrekking op de uniforme erfopvolging in alle landen van Zijne Majesteit en regelt die op zodanig wijze, dat nimmer een der samenstellende delen, ten gevolge van dynastieke perikelen, van het geheel zal kunnen worden afgescheiden.

w.	Karel VI	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
d.	Wenen, 6 december 1724	d.	Brussel, 24 october 1725
p.	Prin.s. De Card.a. Ps. vt.	p.	De Baill. vt.
s.	Karel	s.	Maria Elisabeth
cs.	A.F. de Kurz	cs.	F. Gaston Cuvelier
z.	grootzegel, afhangend met dubbele koorden van rode, zwarte, witte en gele zijde, in een doos	u.i.	kanselier en raden
		d.v.o.	3 november 1725
		d.v.a.	5 november 1725
v.	gedrukt, Nederlands		

Een authentiek afschrift, getekend F. Gaston Cuvelier, wordt ten fine van publicatie en registratie toegezonden, tesamen met een verslag van de plechtige afkondiging door de landvoogd, graaf van Daun te Brussel op 15 mei 1725. De publicatie en registratie van het patent wordt op 16 januari 1726 door het Hof van Gelre bevestigd.

1725-12-29 P 6, fol. 204r-207r, e.a.
ROPBa 3.3.535

ORDONNANTIE TERZAKE VAN "EGYPTENAREN" EN VAGEBONDEN

Alle "Egyptenaren" dienen binnen vier dagen de Oostenrijkse Nederlanden te verlaten. Zij die daarna nog worden aangetroffen zullen worden gegeseld en gebrandmerkt met het teken van de galg. Eenieder die bij zijn arrestatie gemerkt blijkt met de galg, kan zonder verdere vorm van proces worden gehangen.
Indien men de aanwezigheid van een bende van zeven of meer personen constateert, dient de bevolking te worden opgeroepen door klokgelui, om de jacht op de onverlaten te openen. Arrestanten zullen worden gehangen in het ressort van hun aanhouding, dat ook de kosten van de executie moet dragen. Indien de vagebonden zich gewapenderhand verzetten, mogen zij onmiddellijk ter dood worden gebracht. Aan de nabestaanden van personen die bij de jacht op vagebonden om het leven komen, zal een pensioen worden uitgekeerd. De rechterlijke officieren worden vermaand goed de hand te houden aan de naleving van de verordening, op straffe van zelf aansprakelijk te worden gesteld voor de schade.

w.	op naam van Karel VI	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
d.	Brussel, 29 december 1725	d.	Brussel, 2 januari 1726
p.	De Baill. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.o.	20 januari 1726
z.	grootzegel	d.v.a.	21 januari 1726
v.	gedrukt, Nederlands		

1726-01-21

P 6, fol. 207r-209v, e.a.
ROPBa 3.4.2

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE BESTRAFFING VAN VALSEMUNTERS

De verordening voorziet in de doodstraf door de galg voor valsemunters, zelfs wanneer hun produkten de juiste intrinsieke waarde mochten hebben.

w.	op naam van Karel VI	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
d.	Brussel, 21 januari 1726	d.	Brussel, 22 januari 1726
p.	De Baill. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.o.	30 januari 1726
z.	grootzegel	d.v.a.	31 januari 1726
v.	gedrukt, Nederlands		

1726-02-10

P 6, fol. 210r-211v, e.a.
ROPBa 3.4.6

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE ERETITELS, VERLEEND DOOR PHILIPS V

Ter uitvoering van art. 9 van het vredesverdrag van 30 april 1725 (→ 1725-07-13), wordt iedereen die tijdens de Spaanse successieoorlog adelsbrieven en dergelijke heeft verworven, gedurende één jaar de gelegenheid geboden bedoelde akten te laten verifiëren en registreren bij de Raad van Financiën, de rekenkamers of op andere plaatsen waar zulks behoort. (→ 1718-10-12) komt te vervallen. Patenten die op grond van die verordening in beslag zijn genomen, zullen worden teruggegeven.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 10 februari 1726	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	De Baill. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.o.	20 februari 1726
z.	grootzegel	d.v.a.	20 februari 1726

1726-03-01 P 6, fol. 211v-214r, e.a.
ROPBa 3.4.10

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

De verordening behelst een experimentele koerswijziging van Franse munten. De muntkoersen zoals vervat in de verordening van 22 januari 1714 (ROPBa 3.2.499), (→ 1718-01-10) en (→ 1720-04-10) worden gewijzigd.

w.	op naam van Rarel VI	a.i.	Raad van State, Geheime Raad, Raad van Financiën
d.	Brussel, 1 maart 1726	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	De Baill. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.o.	9 maart 1726
z.	grootzegel	d.v.a.	9 maart 1726
v.	gedrukt, Nederlands		

1726-05-27 P 6, fol. 216-220, e.a.
(1725-09-23)

TRACTAAT TERZAKE VAN DE HANDEL OP TUNIS

Het verdrag geeft voorschriften ter bevordering van de handelsvaart op Tunis en is door tussenkomst van Ottomaanse commissarissen bij de regering van Tunis tot stand gebracht.

w./t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth	v.	geschreven, Frans
d.	Brussel, 27 mei 1726	u.i.	kanselier en raden
p.	De Baillet vt.	d.v.o.	6 juni 1726
s.	Maria Elisabeth	d.v.a.	6 juni 1726
cs.	J.B. de Heems		

De tekst van het verdrag is in het plakkaatregister geregistreerd. Het verdrag is ter publicatie toegezonden aan de magistraat van Roermond. Zie hierna (→ 1727-09-17).

1726-06-14 P 6, fol. 220r-221r, e.a.
ROPBa 3.4.45

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN

De landvoogdes beveelt de intrekking van de ordonnantie van 22 januari 1726 (ROPBa 3.4.3)* terzake van de uitvoer van graan.

w.	vanwege de landvoogdes	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
a.	Brussel, 14 juni 1726	d.	Brussel, 17 juni 1726
p.	De Baill. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	Maria Elisabeth	d.v.o.	22 juni 1726
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.a.	22 juni 1726
v.	gedrukt, Nederlands		

* Bedoelde verordening is, ten gevolge van een remonstrantie van de gedeputeerden van de Staten van het Overkwartier, met permissie van de landvoogdes, Maria Elisabeth, niet in het Overkwartier gepubliceerd (CB 11, fol. 62-66). De intrekking ervan is ten aanzien van dit gewest derhalve overbodig geweest.

1726-08-20

OAR 330 nr. 286, Fam.Arch. Van Den Bergh 590, gr; Ms K 3.524, e.a. ROPBa 3.4.53

OCTROOI VAN DE RAAD VAN FINANCIËN TERZAKE VAN DE ADMODIATIE VAN DE DOMEINEN

Zijne Majesteit verpacht voor een periode van negen jaar, met ingang van 1 juli 1726, zijn inkomsten uit de domeinen. De voorwaarden van de admodiatie zijn in vier hoofdstukken ingedeeld. De "conditions particulières à l'égard du domaine" geven een specificatie van de verpachte domeinen (artt. 1-20), alsmede van de voorbehouden domeinen. De inkomsten van de voogdij van Cruchten, Wegberg en Brempt worden, evenmin als die van het schoutambt van Roermond, verpacht.
Het tweede hoofdstuk geeft de "conditions particulières pour les bois". Volgens art. 10 zullen kapvergunningen worden afgegeven voor de kwaliteit en kwantiteit van bomen, die gedurende de looptijd van de verpachting onder meer in het Overkwartier gekapt zullen mogen worden.
Het derde hoofdstuk heeft betrekking op het beheer der domeinen gedurende de looptijd van het contract. De administrateur-generaal geniet de inkomsten der domeinen volgens alle bestaande en geobserveerde verordeningen. Nieuwe verordeningen terzake kunnen niet dan met zijn medewerking worden gemaakt (art. 1).
Volgens de artt. 6 en 7 worden de gedelegeerde rechters van in- en uitgaande rechten aangewezen als de bevoegde rechters terzake van geschillen tussen de administrateur-generaal der domeinen en de pachters der afzonderlijke domeinen. Van hun uitspraken valt hoger beroep op de Chambre Suprême te Brussel.
Het laatste hoofdstuk behelst de bijzondere voorwaarden met betrekking tot de kalamijnberg.

w. op naam van Karel VI
d. Brussel, 20 augustus 1726
p. De Baill. vt.
s. Par l'empereur & roi, son Altesse Sérénissime l'archiduchesse gouvernante générale des Pays Bas, messires Pierre-Gaspar Vander Gote, trésorier général, le vicomte De Vooght & Jean Charles Swarts, conseillers et commis des domaines et finances..., et autres presents
cs. bij afwezigheid van de audiencier, M. de Commines
z. grootzegel, uithangend met een dubbel koord van witte, zwarte, gele en rode zijde
v. gedrukt, Frans

De overeenkomst wordt aangegaan met Josse Walckiers, Pierre Bouchout, François Maringh, Jean Jacques Misson en Jean-Bernard Bechemont.
Blijkens Ms K 3.524 is een afschrift van het octrooi door het Hof van Gelre toegezonden aan de heer van Dalenbroek, "om sich daernaer strictelijck te reguleren".

1726-09-10 P 6, fol. 221r-223v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE INVOER VAN WIJN, BRANDEWIJN EN ANDERE SPIRITUALIËN

De verordening behelst een verbod van de invoer van wijn, brandewijn en andere spiritualiën in kleine vaten of flessen, op straffe van confiscatie van de drank, de gebezigde vervoersmiddelen en een boete van tweehonderd gulden per vat en zes gulden per fles. Indien er geen officieren van in- en uitgaande rechten aanwezig zijn, komt de bevoegdheid om overtreders van het verbod voor de rechters van in- en uitgaande rechten te brengen toe aan alle rechterlijke officieren. In een dergelijk geval vallen de baten ook aan hen toe.
Een uitzondering wordt gemaakt voor de invoer van wijn in flessen, mits telkens meer dan één aam wordt ingevoerd in kisten en de hele lading naar één bestemming wordt gevoerd. De invoer van wijn van "St. Laurent van Florentië" en van jenever uit Keulen, Kleef en Gulik voor medicinale doeleinden blijft toegestaan.

w. op naam van Karel VI
d. Brussel, 10 september 1726
p. De Baill. vt.
s. vanwege de keizer en koning
cs. F. Gaston Cuvelier
z. grootzegel
v. gedrukt, Nederlands

a.i. Geheime Raad, Raad van Financiën
t.i. landvoogdes, Maria Elisabeth
s. Maria Elisabeth
u.i. kanselier en raden
d.v.o. 12 september 1726
d.v.a. 14 september 1726

1727-01-20 P 7, fol. 2r-3v, e.a.
ROPBa 3.4.84

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE WERVING VAN SOLDATEN VOOR VREEMDE MOGENDHEDEN

De landvoogdes verbiedt in verband met de oprichting van zgn. "nationale regimenten", onder verwijzing naar (→ 1672-08-01), het ronselen van militairen voor vreemde mogendheden.
De straffen in voorbedoelde ordonnantie zullen zowel ten aanzien van ronselaars als van geronselden strikt worden toegepast.

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	z.	geheimzegel op een ster van wit papier
a.	Brussel, 20 januari 1727	v.	gedrukt, Nederlands
p.	De Baill. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	Maria Elisabeth	d.v.o.	25 januari 1727
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.a.	25 januari 1727

1727-04-03 P 7, fol. 4r-6r, e.a.
ROPBa 3.4.99

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN PALISSADEN EN ANDER HOUTWERK BRUIKBAAR VOOR HET AANLEGGEN VAN FORTIFICATIËN

De landvoogdes verbiedt de uitvoer van palissaden en ander houtwerk bruikbaar voor het aanleggen van fortificatiën, op straffe van honderd gulden boete en confiscatie van de transportmiddelen.

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	z.	geheimzegel op een ster van wit papier
a.	Brussel, 3 april 1727	v.	gedrukt, Nederlands
p.	De Baill. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	Maria Elisabeth	d.v.o.	9 april 1727
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.a.	9 april 1727

Zie hierna (→ 1727-07-12) en (→ 1734-10-21).

1727-07-12 P 6, fol. 224v-226r, e.a.
ROPBa 3.4.109

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN PALISSADEN EN ANDER HOUTWERK BRUIKBAAR VOOR HET AANLEGGEN VAN FORTIFICATIËN

De verordening behelst de opheffing van het uitvoerverbod, zoals vervat in (→ 1727-04-03).

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	z.	(geheim-)zegel overdekt met een ster van wit papier
a.	Brussel, 12 juli 1727	v.	gedrukt, Nederlands
p.	De Baill. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	Maria Elisabeth	d.v.o.	19 juli 1727
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.a.	19 juli 1727

1727-09-17 P 7, fol. 7r-11v, e.a.
(1727-03-03)

TRACTAAT TERZAKE VAN DE HANDEL OP ALGIERS

Het verdrag geeft voorschriften ter bevordering van de handelsvaart op Algiers en is door tussenkomst van Ottomaanse commissarissen bij de regering van Algiers tot stand gebracht.

w./t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth	v.	geschreven, Frans
d.	Brussel, 17 september 1727	u.i.	kanselier en raden
p.	De Baillet vt.	d.v.o.	18 october 1727
s.	Maria Elisabeth	d.v.a.	18 october 1727
cs.	J.A. Snellinck		

Het verdrag is in het Overkwartier gepubliceerd op dezelfde wijze als (→ 1726-05-27).

1728-11-27 P 7, fol. 14r-17v, e.a.
ROPBa 3.4.194

PLAKKAAT TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

De verordening behelst een verbod van het verspreiden en lezen van het tweemaal per week te Amsterdam verschijnende tijdschrift *"Quintessence des nouvelles historiques, politiques, critiques et galantes"*, wegens de anti-religieuze en injurieuze tendens van deze periodiek. Postmeesters dienen er zorg voor te dragen dat dit "libel" niet per post

wordt verzonden. Herbergiers en houders van koffiehuizen mogen het blad niet ter lezing aanbieden in hun etablissement. Eenieder die het blad onder couvert ontvangt — al dan niet tegen wil en dank — is gehouden de exemplaren die hem bereiken over te leveren aan de rechterlijke officieren ter plaatse.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 27 november 1728	a.i.	Geheime Raad
p.	De Baill. vt.	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.a.	15 december 1728
z.	grootzegel		

1728-12-10 P 7, fol. 17r-24r, e.a.
ROPBa 3.4.199

ORDONNANTIE EN REGLEMENT TERZAKE VAN HET NOTARIAAT

De verordening voorziet in de instelling van een aantal permanente depots voor notariële akten onder het beheer van een erfelijk "tabellion", "beamptschrijver", of aktenbewaarder. Het behoort tot de taak van de tabeljoen en van zijn commiezen om alle akten, testamenten en dergelijke, gepasseerd voor lokale notarissen en griffiers, te waarmerken en te verzegelen met het speciale zegel van het depot — randschrift: "*Zegel voor d'acten van het ressort van ...*" — en ze vervolgens permanent te bewaren. Aldus gewaarmerkte akten zullen zonder meer voor authentiek gehouden worden. De handtekeningen van de tabeljoen en van zijn commiezen zullen worden geregistreerd bij de provinciale hoven en schepenbanken. Notarissen, griffiers, of hun erfgenamen dienen alle originele minuten van akten voor hen verleden sedert 1 januari 1725 aan de tabeljoen over te dragen. In de toekomst dient overdracht der stukken maandelijks plaats te vinden. De verordening behelst verder instructies voor het registreren en toegankelijk maken der akten en voorschriften met betrekking tot leges en griffierechten. De tabeljoen geniet vrijheid van inkwartiering, wachtdiensten, voogdij, mombardij en van alle stadslasten. Het ambt van tabeljoen is verenigbaar met andere magistraatsfuncties. Belangstellenden voor het ambt kunnen zich te Brussel aanmelden bij Joannes Carolus Swarts, raad en commies van domeinen en financiën. Een lijst van de op te richten depots is bijgevoegd.

w.	op naam van Karel VI	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 10 december 1728	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	De Baill. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.o.	7 januari 1729
z.	grootzegel	d.v.a.	29 januari 1729
v.	gedrukt, Nederlands		

Volgens ROPBa 3.4.199, noot 1, zijn alle justitiehoven, behalve de Raad van Brabant, tot publicatie overgegaan. Het plakkaat is echter zonder gevolg gebleven. In het Overkwartier heeft het Hof van Gelre enigszins oneigenlijk gebruik gemaakt van de verordening om zijn territoriale aspiraties te bevorderen. Volgens de lijst van depots zou er in het Overkwartier een depot komen te Roermond, mede voor het Land van Weert en de geënclaveerde Vrije Heerlijkheden. Het Hof van Gelre heeft deze bepaling aangegrepen om de verordening ook ter afkondiging toe te zenden aan de Vrije Heerlijkheden van Hamb, Frohnenbruch, Kessenich, Aldenpesch, Weinmark, Viersen, Millendonck, Korsenbroich, e.a. (CB 11, fol. 114).

1729-01-24 P 7, fol. 24r-25r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE BRANDPREVENTIE

Het Hof van Gelre verbiedt om met niet-afgeschermde lampen stallen en zolders, waar hooi, stro en ander brandbaar materiaal ligt opgeslagen, te betreden. De verordening moet jaarlijks op de eerste zondag van october opnieuw worden afgekondigd.

w.	op naam van kanselier en raden	g.	Oostenrijks Overkwartier
a.	Roermond, 24 januari 1729	d.v.a.	24 januari 1729
v.	(geschreven), Nederlands		

Zie hierna (→ 1733-07-18/1).

1729-06-25 P 7, fol. 25r-32r, e.a.
ROPBa 3.4.261

ORDONNANTIE EN PLAKKAAT TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

Om het drukken van boeken, onwelgevallig aan staat en religie, tegen te gaan, wordt van degene die het beroep van drukker wenst uit te oefenen een verklaring omtrent het geloof vereist, af te geven door bisschop of pastoor, alvorens octrooi kan worden verleend. Aspirant-drukkers moeten beloven geen niet-gecensureerde godsdienstige, politieke, of historische werken te drukken. Zij moeten elk boek van dien aard vooraf onderwerpen aan het toezicht van de bisschoppelijke censor. Een dergelijk boek moet ondertekend zijn door de auteur. Het gedrukte werk zal door de censor met het manuscript worden gecollationeerd. De akte van approbatie moet eveneens worden afgedrukt.
Het is verboden boeken te herdrukken die door het Concilie van Trente zijn verboden en die worden vermeld op de zgn. "*Lijst van Madrid*" uit 1624.*
Twee exemplaren van elk boek moeten worden gedeponeerd in de Koninklijke Bibliotheek.

De raden-fiscaal zullen regelmatig onaangekondigd drukkerijen en boekwinkels visiteren. Boekhandelaren dienen desgevraagd inventarislijsten te verstrekken. Een lijst van geïmporteerde boeken moet binnen één maand aan het officie-fiscaal worden verstrekt. Verboden boeken zullen worden geconfisqueerd. Dubieuze boeken zullen worden gecensureerd. Deze regels zijn ook van toepassing op boekverkopers op jaarmarkten en op veilingen van boeken uit sterfhuizen, De kwaliteit, graad, of functie van een erfgenaam is mede bepalend voor de vraag of iemand bepaalde (verboden) boeken zal mogen behouden. De provinciale hoven moeten, indien zij voornemens zijn octrooi te verlenen voor het drukken van een boek, toestemming vragen aan de landvoogd.

w.	op naam van Karel VI	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 25 juni 1729	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	De Baill. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.o.	6 augustus 1729
z.	grootzegel	d.v.a.	13 augustus 1729
v.	gedrukt, Nederlands		

Bij decreet van het Hof van Gelre van 10 juli 1753 wordt de raad en momber Van Dungen aangesteld als *censor librorum*. Alle drukkers worden bij die gelegenheid opnieuw vermaand zich te richten naar (→ 1729-06-25). Het decreet is geïnsinueerd aan de gezworen drukker van het Hof van Gelre (OAW 2552). Zie hierna (→ 1730-06-06), (→ 1731-07-09), (→ 1776-01-11) en (→ 1791-03-19/1).

* Bedoelde lijst is in 1729 niet meer bekend (ROPBa 3.4.261, noot 1).

1729-07-29 Ms K 5.559-562, a.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE TAAKVERVULLING VAN SECRETARISSEN

Het wordt de secretarissen der subalterne gerichten verboden om, zodra een proces in staat van wijzen is, van de gewisselde stukken authentieke afschriften te vervaardigen op kosten van partijen. Zij dienen de procesakten éénmaal af te schrijven in een behoorlijk geauthentiseerde procesrol. De verordening moet ter zitting van de ondergerichten worden gepubliceerd.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	P.J. de Winckel
a.	Roermond, 29 juli 1729	z.	zegel van Zijne Majesteit in rode hostie, overdekt met wit papier
p.	Lom. vt.	v.	geschreven, Nederlands
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	g.	Oostenrijks Overkwartier

De verordening wordt afgekondigd ten verzoeke van de momber en is op 14 en 16 maart 1730 te Herten en Maasniel gepubliceerd.

1729-10-01

ROYALE DEPÊCHE TERZAKE VAN HET AANSLAAN EN ARRESTEREN VAN EFFECTEN TOEBEHOREND AAN DE ONDERDANEN VAN DE PRINS-BISSCHOP VAN LUIK

(Het decreet is gebruikt als pressie-middel om de Prins-Bisschop te dwingen gezanten aan te wijzen voor een conferentie, te houden in Brussel, om een einde te maken aan de heffing van de zestigste penning, een Luikse belasting op de Maashandel. De tekst van de depêche is niet in P 7 geregistreerd).

(d. Wenen, 1 october 1729)

Ter uitvoering van het decreet is het beheer van de in beslag genomen Luikse bezittingen bij openbare inschrijving verpacht. Bij missive van 20 juni 1730 wordt door de landvoogdes, Maria Elisabeth, aan het Hof van Gelre mededeling gedaan van de commissie van Jean Henri Vorsters tot beheerder van de geannoteerde Luikse bezittingen in het Overkwartier en in Stad en Buitenie van Weert. De commissie van Vorsters is, evenals een afschrift van de algemene voorwaarden die de beheerder in acht dient te nemen, geregistreerd in Commissieboek 3, fol. 168-171. Zie hierna (→ 1730-08-14).

1730-04-12

P 7, fol. 33r-37r, e.a.
ROPBa 3.4.301

PLAKKAAT TERZAKE VAN KANSSPELEN

De verordening behelst een verbod van kaart- en dobbelspelen. Overtreding van het verbod wordt gestraft met een boete van vijfhonderd gulden per speler. Het drukken van speelkaarten wordt verboden. Zij moeten worden verbrand of uitgevoerd. Speelschulden zijn geen ereschulden en de betaling ervan is niet alleen niet in rechte afdwingbaar, maar is zelfs strafbaar met een boete van duizend gulden. Obligaties terzake zijn nietig. Ter delging van speelschulden in pand gegeven juwelen moeten door de pandhouder om niet worden gerestitueerd. (→ 1699-03-06) en de verordening van 26 maart 1699 (PB 5.104) worden geacht met deze verordening één geheel uit te maken.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 12 april 1730	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	De Baill. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.o.	19 april 1730
z.	grootzegel	d.v.a.	19 april 1730

Zie hierna (→ 1760-07-09).

1730-05-04 P 7, fol. 40r-41v, e.a.
ROPBa 3.4.305

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

De landvoogdes gelast de bevolking halve schellingen of "plaquetten" tegen de normale koers als betaalmiddel te aanvaarden, zelfs indien zij zeer versleten zijn.

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	cs.	F. Gaston Cuvelier
a.	Brussel, 4 mei 1730	v.	gedrukt, Nederlands
p.	De Baill. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	Maria Elisabeth	d.v.o.	10 mei 1730
		d.v.a.	10 mei 1730

1730-05-27 P 7, fol. 37r-39v, e.a.
(1729-11-23) ROPBa 3.4.281

EDICT TERZAKE VAN ADELLIJKE TITELS EN BLAZOENEN

Zijne Majesteit vermaant de provinciale hoven van justitie — conform het edict van 14 december 1616 (→ 1724-02-14) — erop toe te zien, dat niemand zich in processtukken en andere officiale akten een titel aanmatigt, die hem niet toekomt. Vermelding ervan in officiële akten geldt zonder bijkomend bewijs niet als argument om aan te nemen, dat iemand tot het voeren van een titel gerechtigd zou zijn. Conform de verordeningen van 2 oktober 1618 (PV 3.1392), 18 februari 1631 en 1 februari 1650 moeten de raden-fiscaal, wapenkoningen en wapenherauten in processen terzake van adelstitels summier procederen. Indien zij het proces langer dan drie maanden onvervolgd laten, mag een andere wapenheraut het proces overnemen. De Raad van Financiën, rekenkamers, wapenkoningen en wapenherauten mogen alleen patenten registreren die zijn afgegeven op voet van art. 10 van de verordening van 1616 en op voet van de verordeningen van 13 januari 1649, 21 juni 1649, 23 maart 1650, 29 september 1723 en 19 juli 1724 (ROPBa 3.4.282, noot 3). Merktekens van burgers mogen geen reminiscenties oproepen aan adellijke blazoenen.

w.	op naam van Karel VI	d.	Brussel, 27 mei 1730
d.	Wenen, 23 november 1729	p.	De Baill. vt.
p.	Roc.ti. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	Karel VI	cs.	M. de Commines
z.	geheimzegel	u.i.	kanselier en raden
v.	gedrukt, Frans	d.v.o.	31 mei 1730
a.i.	Hoge Raad der Nederlanden	d.v.a.	31 mei 1730
t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth		

1730-06-06 OAHD 150, gr.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

Onder verwijzing naar (→ 1729-06-25) verbieden kanselier en raden, dat ingezetenen van het Overkwartier hun drukwerk — hetzij geschriften, theses, aflaatbrieven, doodsbrieven, ordonnantiën en dergelijke — buitenlands laten drukken.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	P.J. te Winckel
a.	Roermond, 6 juni 1730	z.	zegel van Zijne Majesteit, overdekt met een ruit van papier
p.	Lom. vt.	v.	gedrukt, Nederlands
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	g.	Oostenrijks Overkwartier

De verordening wordt uitgevaardigd ten verzoeke van François Maximiliaan Ophoven, gezworen drukker van het Hof van Gelre.

1730-07-31 P 7, fol. 42r-45r
ROPBa 3.4.328

PLAKKAAT TERZAKE VAN HET VERKOPEN OF VERVREEMDEN AAN BUITENLANDERS VAN STUKKEN GROND, HEERLIJKHEDEN, OF LENEN, GELEGEN OP DE GRENZEN VAN DE OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN

De verordening gaat terug op de ordonnantie van 27 augustus 1539 (P 7, fol. 183v-184r; ROPBa 2.4.135) en behelst een verbod van het verkopen of vervreemden van stukken grond, heerlijkheden, of lenen gelegen "op de palen" van de Zuidelijke Nederlanden, zonder toestemming van de Brusselse regering. Het verbod richt zich vooral tegen adellijke en geestelijke grondheren. Overtreding van het verbod wordt gestraft met confiscatie van het onderhavige onroerende goed.

w.	op naam van Karel VI	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 31 juli 1730	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	De Baill. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.o.	9 augustus 1730
z.	grootzegel	d.v.a.	9 augustus 1730
v.	gedrukt, Nederlands		

Zie hierna (→ 1736-07-28).

1730-08-14 P 7, fol. 45v-47r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET AANSLAAN EN ARRESTEREN VAN EFFECTEN TOEBEHOREND AAN ONDERDANEN VAN DE PRINS-BISSCHOP VAN LUIK

De landvoogdes maakt (→ 1729-10-01) ongedaan. Dientengevolge wordt het beslag op effecten toebehorend aan de onderdanen van de Prins-Bisschop van Luik opgeheven.

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	v.	gedrukt, Nederlands
		t.i.	idem
a.	Brussel, 14 augustus 1730	d.	Brussel, 16 augustus 1730
p.	De Baill. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	Maria Elisabeth	d.v.o.	21 augustus 1730
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.a.	21 augustus 1730

1730-10-14 P 7, fol. 48v-51r, e.a.

GENERAAL PARDON VOOR DESERTEURS

Alle gedeserteerde militairen die zich binnen twee à drie maanden weer bij hun onderdeel aanmelden, wordt amnestie beloofd. Na afloop van de gestelde termijn zullen de straffen van de militaire artikelbrief weer strikt worden toegepast.

w.	vanwege de keizer en koning	d.	Brussel, 15 november 1730
a.	Wenen, 14 october 1730	p.	De Baill. vt.
s.	vanwege de Hofraad van Oorlog	s.	Maria Elisabeth
cs.	Ign. von Koch	cs.	M. de Commines
v.	gedrukt, Duits, Frans, Nederlands	d.v.o.	25 november 1730
t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth	d.v.a.	25 november 1730

1731-02-13 P 7, fol. 51v-54r, e.a.
ROPBa 3.4.347

ORDONNANTIE NAAR AANLEIDING VAN DE BRAND IN HET PALEIS VAN DE LANDVOOGDES

Eenieder die in de nacht van 3 op 4 februari 1731 effecten, juwelen, of papieren heeft meegenomen uit het paleis van de landvoogdes, dient ze binnen het etmaal aan de bevoegde autoriteiten ter hand te stellen. Zij die inlichtingen kunnen verstrekken, dienen zich eveneens te melden. Zij die aan de oproep geen gehoor geven, zullen als publieke dieven en verzwijgers worden gestraft.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 13 februari 1731	a.i.	Geheime Raad
p.	De Baill. vt.	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	s.	Maria Elisabeth
cs.	ter absentie van de audiencier, M. de Commines	u.i.	kanselier en raden
		d.v.o.	17 februari 1731
z.	grootzegel	d.v.a.	17 februari 1731

1731-03-28 P 7, fol. 54r-57r, e.a.
ROPBa 3.4.358

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE VERDELGING VAN RUPSEN

Eigenaars, "tochtenaren" (vruchtgebruikers) en huurders van hoven, landerijen en dergelijke dienen voor 15 april alle rupsen die bomen en hagen bevolken te verbranden. De lokale officier zal nadien het werk ten laste van de nalatigen laten uitvoeren, tegen dubbele kosten. De gemeentelijke overheden dienen de rupsen op openbaar terrein te verdelgen, op straffe dat Zijne Majesteit daarin zal voorzien.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 28 maart 1731	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	Mi. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	ter absentie van de audiencier, M. de Commines	d.v.o.	4 april 1731
		d.v.a.	4 april 1731
z.	grootzegel		

De rupsen moeten niet alleen worden verdelgd vanwege de schade die zij toebrengen aan het gewas, maar vooral ook, omdat "... de menschen selfs gedregen worden met quade ende periculeuse sieckten, door de infectie van de locht die sij souden veroorsaecken konnen ...".

1731-04-10 P 7, fol. 57r-59v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE AANHOUDING VAN DESERTEURS

De verordening behelst een bevel tot herpublicatie van de Conventie van Quievrain terzake van de uitwisseling op basis van wederkerigheid van deserteurs tussen Frankrijk, de Republiek en de Oostenrijkse Nederlanden (→ 1718-04-21). Onder verwijzing naar (→ 1725-06-23) worden de straffen gesteld op het niet aanhouden, dan wel helpen van deserteurs herhaald, evenals de instructies voor de rechters ter plaatse voor het berechten van deserteurs.

w.	vanwege de keizer en koning	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Brussel, 10 april 1731	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	De Baill. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	Maria Elisabeth	d.v.o.	21 april 1731
cs.	ter absentie van de audiencier, M. de Comnines	d.v.a.	21 april 1731

1731-05-09 P 7, fol. 59v-62v, e.a.
ROPBa 3.4.364

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE ADELSTITELS

Onder verwijzing naar het edict van 14 december 1616 (→ 1724-02-14) en de depêche van 19 juli 1730 (ROPBa 3.4.281, noot 2), verklaart Zijne Majesteit, dat adelsbrieven van de Oostenrijkse kanselarij niet door de wapenkoningen van de Oostenrijkse Nederlanden mogen worden geregistreerd. Alleen adelsbrieven van de Hoge Raad der Nederlanden komen daarvoor in aanmerking.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 9 mei 1731	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	De Baill. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	ter absentie van de audiencier, M. de Commines	d.v.o.	23 mei 1731
z.	grootzegel	d.v.a.	23 mei 1731

1731-06-07 P 7, fol. 62v-66r, e.a.
ROPBa 3.4.371

PLAKKAAT EN ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

De verordening regelt de koers van enige Franse munten, geslagen op voet van de (Franse) ordonnanties van september 1724 en januari 1726. De tariefstelling wordt meer in overeenstemming gebracht met de intrinsieke waarde van bedoelde munten.

w.	op naam van Karel VI	a.i.	Raad van State, Geheime Raad, Raad van Financiën
d.	Brussel, 7 juni 1731	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	De Baill. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	ter absentie van de audiencier, M. de Commines	d.v.o.	14 juni 1731
z.	grootzegel	d.v.a.	14 juni 1731
v.	gedrukt, Nederlands		

De verordening wordt uitgevaardigd op verzoek van "enige der voornaamste negocianten". Zie hierna (→ 1732-08-04).

1731-07-09 P 7, fol. 66r-71r, e.a.
ROPBa 3.4.376

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

Bij wijze van interpretatie van (→ 1729-06-25) geeft de landvoogdes nadere aanwijzingen terzake van het drukken en censureren van theologische theses en cartabellen voor getijden. Indien deze alleen voor intern gebruik worden gedrukt, volstaat censuur door de overste en een gedeputeerde geestelijke. Deze censors worden geïnstrueerd, waarop bij de beoordeling van theses te letten. Zij dienen te onderzoeken of de auteur zijn opinie op betamelijke wijze uiteenzet. Of zij het inhoudelijk met hem eens zijn is voor de censuur niet van belang.
Daarnaast bevat de ordonnantie aanwijzingen met betrekking tot het drukken van procesakten. Drukkers die niet de alleen-verkoop van een bepaald boek willen hebben, hoeven geen octrooi aan te vragen. Zij kunnen volstaan met het afdrukken van de akte van approbatie, die door de censor is afgegeven.

w.	vanwege de landvoogdes	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Brussel, 9 juli 1731	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	De Baill. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	Maria Elisabeth	d.v.o.	29 augustus 1731
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.a.	29 augustus 1731

Zie hierna (→ 1734-10-18) en (→ 1775-11-06).

1731-10-20 P 7, fol. 71r-75v, e.a.
ROPBa 3.4.388

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE ADMISSIE VAN PERSONEN TOT PUBLIEKE FUNCTIES

Onder verwijzing naar (→ 1695-04-27) wordt nogmaals verboden personen toe te laten tot kerkelijke en wereldlijke waardigheden en ambten — waaronder de advocatuur — waarvoor de graad van licentiaat vereist is, zonder dat de aspirant ten genoege van de Universiteit van Leuven kan bewijzen, dat hij effectief vier jaar heeft gestudeerd aan een der toegelaten universiteiten. Advocaten moeten zich voor admissie wenden tot het provinciale hof van het ressort waar zij willen practiseren.*

w.	op naam van Karel VI	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 20 october 1731	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	De Baill. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.o.	3 november 1731
z.	grootzegel	d.v.a.	3 november 1731
v.	gedrukt, Nederlands		

De verordening wordt uitgevaardigd ten verzoeke van de Universiteit van Leuven.

* Geadmitteerde advocaten in het Overkwartier worden ingeschreven in de commissieboeken van het Hof van Gelre (CdG 1-5).

1731-11-07 P 7, fol. 75v-80v, e.a.
ROPBa 3.4.393

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE INVOER VAN OUDE KLEREN EN LOMPEN

Onder verwijzing naar de besmettelijke ziekte, die in 1720 te Marseille heerste, wordt de invoer van lompen en oude kleren over land en over zee verboden.

w.	op naam van Karel VI	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 7 november 1731	v.	gedrukt, Nederlands
p.	De Baill. vt.	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	s.	Maria Elisabeth
cs.	F. Gaston Cuvelier	u.i.	kanselier en raden
z.	grootzegel	d.v.o.	14 novenber 1731
		d.v.a.	14 november 1731

De verordening wordt uitgevaardigd op verzoek van de dekens, hoofdmannen en gedeputeerden van de wettelijke kamer van commercie van Gent en Brugge, die wijzen op het gevaar van besmettelijke ziekten, dat voortkomt uit de invoer van lompen uit Engeland, voornamelijk bestaande uit kleding van zeelieden die in gasthuizen zijn overleden aan allerlei ziekten opgelopen in de Levant en Perzië. Zie (→ 1720-10-17), (→ 1720-10-30) en ROPBa 3.3.225.

1731-11-22 P 7, fol. 80v-84r, e.a.
ROPBa 3.4.398

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GOUD EN ZILVER

De verordening behelst een verbod van de uitvoer van goud en zilver, gemunt, "gewrocht", of in baren, op straffe van verbeurte van het metaal en het dubbele van de waarde, alsmede van de koopwaren waaronder het goud was verborgen en de

transportmiddelen. Voerlieden, medeplichtigen en hun opdrachtgevers riskeren bovendien arbitrale correctie.
Eenieder die in de nabijheid van de grenzen wordt aangetroffen met goud of zilver, ter waarde van vijftig guldens of meer zal, totdat het tegendeel is bewezen, worden geacht het metaal te hebben willen uitvoeren. Om de koophandel niet te ontwrichten mogen onderdanen van Zijne Majesteit kleine bedragen uitvoeren voor de aankoop van goederen; buitenlanders mogen de revenuen van binnenlands verkochte waren exporteren. Hoeveel geld reizigers mogen meenemen hangt af van hun sociale status en de duur van de reis.

w.	op naam van Karel VI	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 22 november 1731	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	De Baill. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.o.	1 december 1731
z.	grootzegel	d.v.a.	1 december 1731
v.	gedrukt, Nederlands		

1731-11-27

OAR 332 nr. 295; OAW 2586, gr.
ROPBa 3.4.399, PB 10a.581

OCTROOI VAN DE RAAD VAN FINANCIËN TERZAKE VAN DE ADMODIATIE VAN TOLLEN, IN- EN UITGAANDE RECHTEN EN CONVOOIEN

Zijne Majesteit verpacht met ingang van 1 januari 1732 voor een periode van zes jaren zijn inkomsten uit tollen, in- en uitgaande rechten en convooigelden. De inning van deze rechten zal worden toevertrouwd aan een consortium onder leiding van een administrateur-generaal. De heffingen zullen geschieden conform de bestaande tarieven, edicten en ordonnanties. Wijzigingen in de wetgeving zullen in overleg met de administrateur tot stand gebracht worden, waarbij ook een eventuele schadeloosstelling bespreekbaar is. Voor de in- en uitvoer van levensmiddelen geldt deze afspraak niet (art. 1). Zie ook (→ 1725-01-26).

w.	op naam van Karel VI
d.	Brussel, 27 november 1731
p.	De Baill. vt.
s.	Par l'empereur et roi, la Serenissime Archiduchesse d'Austriche, gouvernante générale des Pays Bas, messires J.B. Coppieters, J.A. Rubens G C. de Quickelberghe, conseillers et commis des domaines et finances ... et autres presents
cs.	F. Gaston Cuvelier
z.	grootzegel, uithangend aan een dubbel koord van rode, zwarte, witte en gele zijde
v.	gedrukt, Frans

De overeenkomst wordt aangegaan met Baron de Sotelet en eindigt met de volledige déconfiture van laatstgenoemde. Bij ordonnantie van 11 juni 1737 beveelt de landvoogdes, Maria Elisabeth, eenieder die goederen van De Sotelet onder zijn berusting heeft, om daarvan aangifte te doen bij de procureur-generaal van de Grote Raad van Mechelen, die belast is met de instructie van het proces tegen de voormalige administrateur-generaal. Bij ordonnantie van 18 juni 1737 belooft de landvoogdes straffeloosheid aan voormalige medewerkers en employés van de baron, op voorwaarde dat zij meehelpen bij het ontrafelen van de fraude (P 7, fol. 198-201; ROPBa 3.5.184 en 3.5.185). Zie hierna (→ 1732-10-14).

1732-01-05 P 7, fol 84r-88r, e.a.
ROPBa 3.4.424

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE VERDELGING VAN RUPSEN

Onder verwijzing naar (→ 1731-03-28) worden eigenaren, "tochtenaren" (vruchtgebruikers) en huurders van hoven en landerijen wederom vermaand alle rupsen in bomen en hagen te verdelgen voor eind maart. Nadien zullen de rechterlijke officieren het werk tegen dubbel tarief doen uitvoeren ten laste van de nalatigen. Extra strafbepalingen zijn toegevoegd voor nalatige officieren. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor het verdelgen van rupsen op openbaar terrein. Een speciale strafbepaling voor nalatige bestuurderen ontbreekt echter.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 5 januari 1732	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	De Baill. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	F. Gaston Cuvelier	d.v.o.	16 januari 1732
z.	grootzegel	d.v.a.	16 januari 1732

De verordening wordt diverse malen opnieuw gepubliceerd: krachtens decreet van de Geheime Raad van 26 februari 1752 (P 9, fol. 98-99); 24 april 1771 (ROPBa 3.10.131; P 11, fol. 49); 1 februari 1771 (P 12, fol. 247); op bevel van de landvoogd Karel van Lotharingen, decreten van 4 februari 1762 (P 10, fol. 123) en van 13 februari 1764 (p 10, fol. 137); op verzoek van de momber J.B. Stuers, 17 maart 1781 (P 13, fol. 19).

1732-06-16 P 7, fol. 89r-91r, e.a.
ROPBa 3.4.450

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

De landvoogdes verbiedt onder verwijzing naar (→ 1729-06-25) de invoer en verkoop van het boek getiteld: *"Ceremonies et coûtumes de tous les peuples du monde"*, wegens de blasphemische strekking van het werk.

w.	op naam van de landvoogdes,Maria Elisabeth	cs.	bij afwezigheid van de audiencier, M. de Commines
a.	Brussel, 16 juni 1732	v.	gedrukt, Frans
p.	Steenh. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	Maria Elisabeth	d.v.o.	3 juli 1732
		d.v.a.	3 juli 1732

1732-08-04 P 7, fol. 91v-93r, e.a.
ROPBa 3.4.454

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

De verordening heeft betrekking op de koerswijziging van enige Franse munten. (→ 1731-06-07) wordt aangepast.

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	cs.	bij afwezigheid van de audiencier, M. de Commines
a	Brussel, 4 augustus 1732	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Steenh. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	Maria Elisabeth		

1732-08-18 P 7, fol. 93v-96r, e.a.
ROPBa 3.4.457

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE UITOEFENING VAN DE GENEESKUNST

De uitoefening van de geneeskunst is voorbehouden aan doctores en licentiaten van de Universiteit van Leuven. Gegradueerden van andere universiteiten moeten zich eerst door de medische faculteit van Leuven laten examineren. Niet-gegradueerden kunnen na een dergelijk examen eveneens tot de uitoefening van de geneeskunst worden toegelaten. Overtreding van deze voorschriften wordt gestraft met een forse geldboete.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 18 augustus 1732	a.i.	Geheime Raad
p.	Steenh. vt.	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	s.	Maria Elisabeth
cs.	bij afwezigheid van de audiencier, M. de Commines	u.i.	kanselier en raden
		d.v.o.	27 augustus 1732
z.	grootzegel	d.v.a.	27 augustus 1732

De verordening wordt uitgevaardigd op verzoek van de Universiteit van Leuven. Zie hierna (→ 1779-11-03).

1732-10-14 P 7, fol. 97v-100r, e.a.
ROPBa 3.4.464

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE JURISDICTIE OVER EMPLOYÉS VAN IN- EN UITGAANDE RECHTEN

Indien personeel van de raad administrateur-generaal van in- en uitgaande rechten een misdrijf begaat, mogen de subalterne rechters gerechtelijke informatie inwinnen en desgewenst de verdachte in verzekerde bewaring stellen. Hun rapporten moeten zij toezenden aan de Geheime Raad, die daarop beschikt naar het behoort.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 14 october 1732	a.i.	Geheime Raad
p.	Steenh. vt.	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	s.	Maria Elisabeth
cs.	bij afwezigheid van de audiencier, M. de Commines	u.i.	kanselier en raden
		d.v.o.	25 october 1732
z.	grootzegel	d.v.a.	25 october 1732

De verordening wordt uitgevaardigd op verzoek van Baron de Sotelet, raad en administrateur-generaal, als een nadere uitwerking van art. 66 en art. 80 van (→ 1731-11-27).

1733-07-18/1 P 7, fol. 100r-102r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN BRANDPREVENTIE EN TERZAKE VAN DE OPENBARE ORDE

(→ 1729-01-24) ten vervolge, verbieden kanselier en raden de bewoners van Cruchten, Wegberg en Brempt om zich met brandende tabakspijpen op straat te begeven of brandbaar materiaal te laden en te lossen. Het schieten met snaphanen in de nabijheid van huizen en het weggooien van niet gebluste as wordt eveneens verboden. Op overtreding van deze regels staat een boete. Insolvente overtreders riskeren verbanning. De lokale overheden dienen te zorgen voor voldoende brandladders, vuurhaken en blusemmers. Herbergiers dienen 's nachts hun schuren te sluiten, opdat er geen zwervers in overnachten. De gerichtsboden worden vermaand naarstiger te zijn in hun toezicht op de naleving der wetten.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	P.J. de Winckel
a.	Roermond, 18 juli 1733	z.	zegel van Z.M. op een ruit van papier
p.	Van Aeff. vt.		
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	v.	geschreven, Nederlands
		g.	Cruchten, Wegberg, Brempt

De verordening moet op kosten van de belanghebbende gemeenten worden gedrukt en zal speciaal ook bij de herbergen worden aangeplakt.

1733-07-18/2 OAHD 150, e.a.
PB 10a.608

ORDONNANTIE VAN DE RAAD VAN FINANCIËN TERZAKE VAN DE EXEMPTIES VAN GRENSBEWONERS

De landvoogdes, Maria Elisabeth, verklaart dat de bewoners der geënclaveerde gebieden ongestoord in het genot gelaten moeten worden van de exemptie van in- en uitgaande rechten, die hun krachtens de recopilatie van 15 november 1697 (→ 1680-12-21, noot) en krachtens de beschikking van 14 augustus 1679 (PB 10a. 138) is gepermitteerd, mits de naburige vorsten wederkerig aan de onderdanen van Zijne Majesteit in vergelijkbare omstandigheden dezelfde gunst toestaan.

a. Brussel, 18 juli 1733
p. Ff.ca. vt.
s. Maria Elisabeth
cs. Comte Deffonseca, P. de Strozzi, C. de Quickelberghe
v. geschreven, Frans
a.i. Raad van Financiën

1733-11-21 P 7, fol. 103v-105v, e.a.
ROPBa 3.4.525

PATENT VAN GENERAAL PARDON VOOR DESERTEURS

Alle gedeserteerde militairen die zich binnen twee à drie maanden weer naar hun onderdeel begeven wordt amnestie beloofd. Na afloop van de gestelde termijn zullen de straffen van de militaire artikelbrief weer strikt worden toegepast.

w. vanwege de keizer en koning
a. Wenen, 21 november 1733
s. vanwege de Hofraad van Oorlog
cs. Ign. von Koch
v. gedrukt, Duits, Frans, Nederlands
t.i. landvoogdes, Maria Elisabeth
d. Brussel, 14 december 1733
p. Colo. vt.
s. Maria Elisabeth
cs. bij afwezigheid van de audiencier, C.H. Cosqui
u.i. kanselier en raden
d.v.o. 26 december 1733
d.v.a. 26 december 1733

1733-12-21 P 7, fol. 105r-106v, e.a.
ROPBa 3.4.533

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE WERVING VAN MILITAIREN VOOR VREEMDE MOGENDHEDEN

De landvoogdes verbiedt onder verwijzing naar (→ 1672-08-01) het ronselen van militairen voor vreemde mogendheden, indien men niet beschikt over speciale permissie. Ronselaar, zowel als geronselde, riskeren de doodstraf en confiscatie van hun goederen.

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Brussel, 21 december 1733	u.i.	kanselier en raden
p.	Colo. vt.	d.v.o.	26 december 1733
s.	Maria Elisabeth	d.v.a.	26 december 1733
cs.	bij afwezigheid van de audiencier, C.H. Cosqui		

1734-01-12 P 7, fol. 107r-112r, e.a.
ROPBa 3.4.537

PLAKKAAT TERZAKE VAN BEDELAARS EN VAGEBONDEN

Alle bedelaars en vagebonden van uitheemse origine dienen binnen twee weken het land te verlaten, op straffe van geseling bij de eerste overtreding en arbitraire straffen bij elke volgende overtreding. Inheemse leeglopers moeten zich naar hun woonplaats begeven, of naar een andere plaats waar zij door hun huwelijk woonrecht hebben verworven. Indien zij fysiek geschikt zijn voor arbeid, zullen zij binnen één maand werk moeten vinden, op straffe van water en brood. Indien zij er vervolgens nog niet in slagen werk te vinden, zullen zij worden verbannen, op straffe van geseling en arbitraire correctie. Bejaarde en gebrekkige bedelaars mogen bedelen in hun geboorteplaats, mits zij zijn voorzien van een attest van de pastoor en de armenmeesters. Bedelen elders wordt gestraft met zes weken water en brood. Wethouders, pastoor en armenmeester moeten een lijst van bedelaars bijhouden. Elke stad, dorp, of parochie dient te beschikken over een "tafel des caritaets". Om deze vorm van armenzorg te bekostigen mag men in het uiterste geval verlof vragen voor een hoofdelijke omslag. Bedelaars moeten zich strikt aan de lokale armenreglementen houden.* Het is verboden aalmoezen te verstrekken aan anderen dan de geregistreerde bedelaars en aan pelgrims op doorreis. De rechterlijke officieren moeten regelmatig laten patrouilleren langs de grote wegen. Gearresteerde vagebonden moeten worden overgedragen aan de justitie ter plaatse van hun aanhouding.

De officieren moeten zich daartoe door het luiden van de klok verzekeren van de bijstand der ingezetenen. De verordening moet op 2 februari 1734 worden gepubliceerd.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 12 januari 1734	a.i.	Geheime Raad
p.	Colo. vt.	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	s.	Maria Elisabeth
cs.	bij afwezigheid van de audiencier,	u.i.	kanselier en raden
	C.H. Cosqui	d.v.o.	23 januari 1734
z.	grootzegel	d.v.a.	23 januari 1734

De verordening vormt de pendant van een verordening van dezelfde datum ter bestrijding van de bedelarij te Brussel. Men poogt daar door middel van het oprichten van gasthuizen het probleem te bestrijden (ROPBa 3.4.534). In haar circulaire dringt de landvoogdes erop aan, dat de verordening omzichtig zal worden toegepast ten aanzien van bedelaars, die zich ergens metterwoon hebben gevestigd en er eventueel zijn gehuwd. Deze vermaning wordt door het Hof aan de lagere overheden in het Overkwartier doorgegeven.
De verordening is op last van het Hof van Gelre op 28 november 1748 opnieuw gepubliceerd (P 9, fol. 3v). De lokale overheden kunnen bij gebrek aan gedrukte exemplaren desnoods met het aanplakken van een afschrift volstaan. Zie hierna (→ 1740-10-26) en (→ 1765-12-12).

* Bijvoorbeeld de Roermondse verordening van 25 februari 1734. Teneinde de registratie van bedelaars mogelijk te maken, worden bij deze gelegenheid nieuwe "stadtsplaetjens" uitgegeven (OAR 29, fol. 76v).

1734-02-08 P 7, fol. 112v-115v, e.a.
ROPBa 3.4.539

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET ONDERHOUD VAN WEGEN EN WATERLOPEN

De verordening behelst een bevel tot strikte naleving van de plakkaten terzake van het onderhoud van de wegen (→ 1696-03-16). De lokale officieren worden vermaand zich niet tevreden te stellen met de opbrengst der boeten, maar het achterstallig onderhoud ook werkelijk te laten uitvoeren. Indien bij revisitatie door koninklijke officieren blijkt, dat de lokale officieren nalatig zijn gebleven, dan zal het werk tegen dubbel tarief op kosten van de nalatige officieren worden uitgevoerd. Klachten over ten onrechte opgelegde verplichtingen tot herstel zullen pas worden behandeld, nadat het onderhoud is verricht.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 8 februari 1734	a.i.	Geheime Raad
p.	Colo. vt.	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	s.	Maria Elisabeth
c.s.	bij afwezigheid van de audiencier,	u.i.	kanselier en raden
	C.H. Cosqui	d.v.o.	25 februari 1734
z.	grootzegel	d.v.a.	25 februari 1734

1734-02-16 P 7, fol. 116r-121r, e.a.

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE VERKOOP VAN AMBTEN

De verordening behelst de vernieuwing van de verordening van 2 mei 1626 (→ 1698-07-30/2). Het is personen, die ambtshalve bevoegd zijn tot de collatie van enig ambt, niet geoorloofd dat ambt te verkopen of te verpanden, danwel enige recognitie voor de begeving ervan te aanvaarden. Ambten die tegen betaling zijn verworven worden geacht *ipso facto* vacant te zijn, evenals het ambt van de collator. In elke commissiebrief dient de zuiveringseed (eed van niet te hebben gegeven) te worden opgenomen. In elk ressort moet de griffier van het provinciale hof aantekening houden van substitutie, resignatie of verkoop van ambten. Stadhouders en andere hoge ambtenaren mogen naast hun gewone salaris geen betalingen in geld of natura vergen van de bevolking bij wijze van emolument.

w.	op naam van Karel VI	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 16 februari 1734	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	Colo. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
c.s.	C.H. Cosqui	d.v.o.	6 maart 1734
z.	grootzegel	d.v.a.	6 maart 1734
v.	gedrukt, Nederlands		

Zie hierna (→ 1746-01-12).

1734-03-24 P 7, fol. 121r-126r, e.a.
ROPBa 3.4.545

ORDONNANTIE TERZAKE VAN ILLEGAAL WAPENBEZIT

De verordeningen van 22 juni 1589 (PV 2.169), 31 januari 1614 (PV 2.710) en 16 october 1640 (PV 4.125) ten vervolge, behelst de verordening een integraal verbod van het dragen en gebruiken van zakpistolen, vuurwapens vermomd als stokken of steekwapens. De verordening voorziet in diverse straffen, al naar gelang men dergelijke wapens slechts bezit, ermee dreigt, er iemand mee verwondt, of er iemand mee doodt. De straffen variëren van een geldboete, water en brood of tepronkstelling met een ijzeren halsband, via geseling, geseling onder de galg en een brandmerk, tot eeuwige verbanning, confiscatie van goederen en de dood door de strop. Indien de opbrengst van de confiscatie niet voldoende is om de schuld te delgen, wordt verbanning als supplementaire straf opgelegd. De verordening heeft afschaffende werking ten aanzien van contrariërende bepalingen van costumier recht.

Slagers mogen onder bepaalde voorwaarden voor hun ambacht gebruik maken van gepunte messen. Andere bezitters van dergelijke messen moeten de punt ervan verwijderen. Herbergiers dienen messentrekkers over te leveren aan de justitie. De rechterlijke officieren moeten van tijd tot tijd huiszoeking doen naar verboden wapens. Boeten die krachtens dit plakkaat zijn opgelegd, zijn onmiddellijk executabel. Bezwaar kan slechts worden aangetekend nadat de penningen zijn gestort (na "namptissement" der penningen). De rechterlijke officieren mogen geen schikking treffen met overtreders, op straffe dat hierin te hunner laste zal worden voorzien.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 24 maart 1734	a.i.	Geheime Raad
p.	Colo. vt.	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	s.	Maria Elisabeth
cs.	bij afwezigheid van de audiencier, C.H. Cosqui	u.i.	kanselier en raden
		d.v.o.	21 april 1734
z.	grootzegel	d.v.a.	21 april 1734

Zie hierna (→ 1744-01-02).

1734-06-07

P 7, fol. 126r-128v, e.a.
ROPBa 3.4.549

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

Wegens de schandaleuze strekking van de periodiek, wordt de twee maal per week verschijnende *"Gazette d'Utrecht"* van H.P. de Limiers in de Zuidelijke Nederlanden verboden. Directeuren der posterijen mogen exemplaren van de gazet niet laten passeren. Boekhandelaren en houders van koffiehuizen mogen het blad niet ter inzage leggen. Personen die het blad onder couvert ontvangen moeten de exemplaren onmiddellijk ter hand stellen aan de hoofdofficier ter plaatse of aan de raad-fiscaal.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 7 juni 1734	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	Colo. vt. *	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	bij afwezigheid van de audiencier, C.H. Cosqui	d.v.o.	19 juni 1734
		d.v.a.	19 juni 1734
z.	grootzegel		

* Volgens ROPBa luidt de paraaf: Steenh. vt.

Zie hierna (→ 1735-08-20/2).

1734-07-01 P 7, fol. 128v-131r, e.a.
ROPBa 3.4.555

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE HUUR VAN (POST-)PAARDEN

Ten behoeve van de posthouders in de grote steden wordt het de paardenverhuurders rondom de grote steden verboden paarden te verhuren aan reizigers, tenzij die tenminste één overnachting hebben doorgebracht in de woonplaats van de verhuurder. Posthouders en hun koeriers dienen, evenals andere reizigers, langs de grote wegen en door de steden te reizen op straffe van een forse geldboete. Indien een koetsier door zijn passagiers is gedwongen van de grote weg af te wijken, dan zal de boete op de passagiers worden verhaald. Meesters zijn verantwoordelijk voor de overtredingen van hun knechten. Indien men bezwaar wenst aan te tekenen tegen de boete, moet daarover *de plano* en zonder vorm van proces worden recht gedaan door de burgemeester of eerste schepen van de meest nabijgelegen plaats. Appèl valt op de toltallige magistraat. Borgstelling is dan vereist.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 1 juli 1734	a.i.	Geheime Raad
p.	Colo. vt.	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	s.	Maria Elisabeth
c.s.	bij afwezigheid van de audiencier, H.C. Dirix*	u.i.	kanselier en raden
		d.v.o.	17 juli 1734
z.	grootzegel	d.v.a.	17 juli 1734

* Volgens ROPBa: E. Dirix.

1734-09-24 P 7, fol. 131r-133v, e.a.
ROPBa 3.4.562

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN CONTRABANDE EN PAARDEN

Militairen en kooplieden mogen geen contrabande of paarden uitvoeren, op straffe van een boete van honderd gulden en confiscatie van hun koopwaar. Indien men goederen, waarvan de uitvoer is toegestaan, wil transporteren per paard, dan moet men zekerheid stellen bij het kantoor van in- en uitgaande rechten, dat het paard niet aan gene zijde van de grens zal worden verkocht. De rechterlijke officieren moeten een lijst opstellen van alle paarden in hun district. Het is "roskammers" (paardenhandelaren) verboden hun voorraad te weiden binnen vier mijl van de grenzen.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 24 september 1734	a.i.	Geheime Raad
p.	Colo. vt.	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	s.	Maria Elisabeth
cs.	bij afwezigheid van de audiencier, C.H. Cosqui	u.i.	kanselier en raden
		d.v.o.	9 october 1734
z.	grootzegel	d.v.a.	9 october 1734

De verordening wordt bij declaratie van de Raad van Financiën van 21 april 1736 buiten werking gesteld (PB 10a.627).

1734-10-18 P 7, fol. 134v-136r, 137v, e.a.
ROPBa 3.4.563

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET DRUKKEN VAN THEOLOGISCHE THESES

(→ 1731-07-09) ten vervolge, worden meer gedetailleerde eisen gesteld aan vorm en inhoud van theologische theses, die worden gedrukt ten behoeve van openbare disputen in kloosters en bijzondere colleges. Men dient zich onder meer te onthouden van allegorieën en toespelingen op andere auteurs. Religieuzen die zich niet aan deze richtlijnen houden verliezen het recht hun theses te mogen laten drukken.

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	v.	gedrukt, Frans
		u.i.	kanselier en raden
a.	Brussel, 18 october 1734	d.v.o.	30 october 1734
p.	Colo. vt.	d.v.a.	30 october 1734
s.	Maria Elisabeth		
cs.	bij afwezigheid van de audiencier, C.H. Cosqui		

1734-10-20 P 7, fol. 136r-137v, e.a.
ROPBa 3.4.564

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE VRIJDOM VAN WACHT

Personen die een ambt of functie bekleden waaraan vrijdom van wacht is verbonden, verliezen de aanspraak op dit privilege, indien zij tegelijkertijd handel drijven of er een nering op na houden.

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Brussel, 20 october 1734	u.i.	kanselier en raden
p.	Colo. vt.	d.v.o.	30 october 1734
s.	Maria Elisabeth	d.v.a.	30 october 1734
cs.	bij afwezigheid van de audiencier, C.H. Cosqui		

1734-10-21 P 7, fol. 137v-139r, e.a.
ROPBa 3.4.565

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN BOUWMATERIALEN

(→ 1727-04-03) ten vervolge, wordt nogmaals de uitvoer van bomen, palissaden, balken en dergelijke, die geschikt zijn voor de constructie van fortificatiën, dijken en gebouwen, verboden. De uitvoer van brandhout blijft geoorloofd.

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Brussel, 21 october 1734	u.i.	kanselier en raden
p.	Steenh. vt.	d.v.o.	10 november 1734
s.	Maria Elisabeth	d.v.a.	10 november 1734
cs.	bij afwezigheid van de audiencier, C.H. Cosqui		

1735-04-26 P 7, fol. 139r-141r, e.a.
ROPBa 3.5.38

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE INSTRUCTIE VAN STRAFPROCESSEN TEGEN VOORTVLUCHTIGE VERDACHTEN

De landvoogdes verklaart dat voortaan de artikelen 53, 54 en 56 van de Criminele Ordonnantie op de stijl van procederen van 9 juli 1570 (PB 2.399) strikt onderhouden moeten worden. Dit impliceert dat een voortvluchtige verdachte, die drie maal bij edict is geciteerd en ten overvloede nog een vierde maal is gedaagd, maar aan deze oproepen geen gehoor heeft gegeven, als *contumax* (wederspannige) bij verstek veroordeeld zal worden. Na de vierde "proclama" (roep) zal de officier zijn "intendit" (criminele eis) mogen overleggen. De rechters dienen hem vervolgens toe te laten "ten thoon" en tot het "produceren" en "recolleren" van getuigen. De voortvluchtige mag niet opnieuw worden geciteerd.* Om het laatstgenoemde onmogelijk te maken van "reprochiën" te dienen - d.w.z. de getuigen te wraken - zullen hun namen niet worden gepubliceerd. Nadat het

proces op deze wijze is geïnstrueerd, zullen de rechters zonder verdere vertraging moeten sententiëren.

w.	vanwege de landvoogdes, Maria Elisabeth	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Brussel, 26 april 1735	u.i.	kanselier en raden
p.	Colo. vt.	d.v.o.	4 mei 1735
s.	Maria Elisabeth	d.v.a.	4 mei 1735
cs.	graaf van Cuvelier		

* Blijkens de preambule was het inmiddels niet ongebruikelijk om in de diverse stadia van een proces de voortvluchtige verdachte opnieuwe drie maal te citeren met een tussenpoos van telkens twee weken. Deze praktijk verlengde de procesgang al te zeer.

1735-05-06 P 7, fol. 141r-142v, e.a.
ROPBa 3.5.40

ORDONNANTIE TERZAKE VAN ADELSTITELS EN ADELLIJKE PRIVILEGES

De verordening van 14 augustus 1734 (ROPBa 3.4.557) — waarvan de uitvoering voorlopig was opgeschort — ten vervolge, wordt bepaald dat al degenen, die zich adelsbrieven hebben verworven van andere instanties dan de Hoge Raad der Nederlanden te Wenen, hun patenten ter bevestiging mogen aanbieden aan deze instantie. Bij wijze van uitzondering zal voor de confirmatie van de patenten slechts de helft van de leges worden geheven, die er krachtens de verordening van 2 october 1637 (PV 3.1395) verschuldigd geweest zouden zijn. Deze reductie blijft van kracht totdat een nader reglement terzake zal zijn uitgevaardigd.

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	v.	gedrukt, Frans
a.	Brussel, 6 mei 1735	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	Colo. vt.	d.	Brussel, 13 mei 1735
s.	Maria Elisabeth	u.i.	kanselier en raden
cs.	graaf van Cuvelier	d.v.o.	21 mei 1735
		d.v.a.	21 mei 1735

Zie hierna (→ 1735-12-22) en (→ 1736-10-09).

1735-06-18 P 7, fol. 142v-144v, e.a.
ROPBa 3.5.46

GENERAAL PARDON VOOR DESERTEURS

Alle gedeserteerde militairen en degenen die zich in vreemde krijgsdienst hebben begeven, die zich binnen twee maanden na publicatie van het generaal pardon weer naar hun onderdeel begeven, danwel de vreemde krijgsdienst verlaten en zich voor Zijne Majesteits dienst aanmelden, wordt amnestie beloofd. Wie de amnestie versmaadt zal naar de letter van de militaire artikelbrief worden gestraft.

w.	vanwege de keizer en koning	d.	Brussel, 7 juli 1735
a.	Wenen, 18 juni 1735	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de Hofraad van Oorlog	cs.	graaf van Cuvelier
cs.	Ign. von Koch	u.i.	kanselier en raden
v.	gedrukt, Nederlands, Frans, Duits	d.v.o.	13 juli 1735
t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth	d.v.a.	13 juli 1735

1735-08-20/1 P 7, fol. 144v-146r, 147v, e.a.
ROPBa 3.5.73

ORDONNANTIE TERZAKE VAN "INTERDICTEN" OF "PROVISIONELE SURCEANTIËN" VAN PROCESSEN

Degene die provisionele surceantie van een proces heeft verkregen om advies te vragen van een hogere rechter, is gehouden, indien het advies is verzocht van rechters in Limburg, Luxemburg of Gelre, binnen drie weken nadat het advies is "geëxpedieerd" het advies ter griffie te lichten en het aan de subalterne rechter te bezorgen, op straffe dat anders de schorsing van de procedure ongedaan gemaakt zal worden.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 20 augustus 1735	a.i.	Geheime Raad
p.	Colo. vt.	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	s.	Maria Elisabeth
c.s.	bij afwezigheid van de audiencier, C.H. Cosqui	u.i.	kanselier en raden
		d.v.o.	31 augustus 1735
z.	grootzegel	d.v.a.	31 augustus 1735

De verordening beoogt het oneigenlijk gebruik tegen te gaan van de mogelijkheid om advies te vragen aan andere rechtbanken "avec interdiction et surcéance provisionnelle jusqu'à ce que, l'advis vu, autrement soit disposé". Dit middel wordt soms door procespartijen aangegrepen om een proces kunstmatig tot stilstand te brengen door het gevraagde advies niet, of zeer laat, te lichten.

1735-08-20/2 P 7, fol. 146r-147v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

Zijne Majesteit gelast de intrekking van (→ 1734-06-07) terzake van de verspreiding van de *Utrechtsche Gazette*.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 20 augustus 1735	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	Colo. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	bij afwezigheid van de audiencier, C.H. Cosqui	d.v.o.	31 augustus 1735
z.	grootzegel	d.v.a.	31 augustus 1735

De verordening wordt uitgevaardigd op verzoek van De Limiers, uitgever van de *Utrechtsche Gazette*.

1735-11-02 P 7, fol. 149r-151r, e.a.
ROPBa 3.5.76

ORDONNANTIE EN DECLARATIE TERZAKE VAN DE ONTBINDING VAN ONVRIJWILLIGE CONTRACTEN

Bij wijze van interpretatie van art. 29 van het Eeuwig Edict van 1611 (PB 4.527) wordt ter bescherming van minderjarigen bepaald, dat zelfs indien zij vroegtijdig handelingsbekwaam zijn geworden door hun huwelijk of door het aanvaarden van een ambt, ook voor hen de regel geldt dat de tienjarige termijn, waarbinnen een onvrijwillig aangegaan contract geannuleerd kan worden, pas ingaat op het moment dat de minderjarige contractant "de volle ouderdom van 25 jaren compleet" heeft bereikt.

w.	op naam van Karel VI	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
d.	Wenen, 2 november 1735	d.	Brussel, 18 november 1735
p.	Roc.ti. vt.	p.	Colo. vt.
s.	Karel VI	s.	Maria Elisabeth
cs.	A.F. Baron de Kurz	cs.	graaf van Cuvelier
z.	geheimzegel overdekt met een ster van papier	u.i.	kanselier en raden
		d.v.o.	30 november 1735
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	30 november 1735

Zie hierna (→ 1738-01-20).

1735-12-01 P 7, fol. 151r-152v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN VLAS EN HENNEP

De landvoogdes herhaalt het verbod van de uitvoer van vlas en hennep, zoals vervat in de verordeningen van 28 november 1719 (PB 10a.523) en van 28 october 1724 (PB 10a.535). Zowel de gewone rechterlijke officieren als die van in- en uitgaande rechten zijn bevoegd tot het vorderen van de in bedoelde verordeningen bedreigde boeten.

w.	vanwege de landvoogdes	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Brussel, 1 december 1735	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	Colo. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	Maria Elisabeth	d.v.o.	10 december 1735
cs.	graaf van Cuvelier		

De publicatie van de verordening wordt op verzoek van de Staten van het Overkwartier door het Hof van Gelre aangehouden (apostille van 15 december 1735, P 7, fol. 153). Bij missive van 23 december 1735 stelt het Hof de landvoogdes op de hoogte van de bezwaren van de Staten (P 7, fol. 154).

1735-12-22 P 7, fol. 155r-157v, e.a.
ROPBa 3.5.88

ORDONNANTIE TERZAKE VAN TITELS VAN ADELDOM

(→ 1735-05-06) ten vervolge, worden degenen die titels van adeldom bezitten, die niet door de Hoge Raad der Nederland zijn verstrekt, opnieuw gedurende drie maanden in de gelegenheid gesteld om hun patenten ter bevestiging aan te bieden. Na het verstrijken van deze periode zal het plakkaat van 1616 (→ 1724-02-14) strikt worden toegepast.

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	cs.	graaf van Cuvelier
		v.	gedrukt, Nederlands
a.	Brussel, 22 december 1735	u.i.	kanselier en raden
p.	Colo. vt.	d.v.o.	7 januari 1736
s.	Maria Elisabeth	d.v.a.	7 januari 1736

1736-03-03 P 7, fol. 157v-172r, e.a.
(1732-11-15) ROPBa 3.5.95

DECREET (a) AANGAANDE DE AFKONDIGING VAN HET PLAKKAAT (b) TERZAKE VAN DE ORGANISATIE VAN DE MILITAIRE JUSTITIE

De verordening voorziet in de opheffing van alle militaire privileges en van alle militaire tribunalen in de Nederlanden, die bestaan krachtens anterieure ordonnanties en reglementen. Een nieuwe rechterlijke organisatie neemt hun plaats in. Men kan voortaan twee klassen van militaire justiciabelen onderscheiden: militairen der eerste klasse,

namelijk zij die rechtstreeks ten laste komen van de keizerlijke krijgskas en militairen der tweede klasse, namelijk zij die ten laste komen van de Raad van Financiën. Ten behoeve van de militairen van de tweede klasse wordt een luitenant-auditeur-generaal benoemd. Deze moet zich in civiele zaken richten naar de militaire artikelbrieven (zoals die gelden voor de militairen van de eerste klasse) en het Romeins recht. Criminele processen van militairen der eerste klasse worden geïnstrueerd door krijgsraden. Vonnis wordt gewezen door de keizerlijke Hofkrijgsraad. Militaire delicten van soldaten der tweede klasse zullen via de landvoogd aan de Hofkrijgsraad worden doorgegeven. Niet-militaire criminele en civiele delicten van deze klasse van justiciabelen zullen, na instructie door de krijgsraden, worden afgehandeld door de landvoogd, met assistentie van een speciale junta.
Ten behoeve van de militaire strafrechtspleging zullen de verordeningen terzake van duellen, gegeven te Ebersdorf, 23 september 1682 en de penale en criminele ordonnanties van Karel V (Constitutio Criminalis Carolina) in het Frans en Vlaams worden vertaald. In eerste instantie zal men zich bij de instructie van processen naar deze verordeningen richten, met recours op de oude Nederlandse militaire wetgeving en tenslotte op het Romeinse recht.
De verhouding tussen de krijgsraden en provinciale hoven van justitie op het stuk van de delicten die traditioneel tot de competentie van de hoven behoren wordt geregeld.
Naast strafrechtelijke zaken worden onderwerpen van meer privaatrechtelijke aard aan de orde gesteld. De ordonnantie voorziet in speciale regelingen terzake van erfenissen van militairen: inventarissen en boedelbeschrijvingen zullen worden bewaard door de luitenant-auditeur-generaal.
Er worden voorzieningen getroffen voor het aanstellen van mombers voor militaire wezen. Weduwen van militairen behouden het militair statuut, totdat zij door huwelijk met een burger van status veranderen. Voor zover zij handel drijven, vallen processen dienaangaande onder de burgerlijke rechter. De verordening behelst bepalingen terzake van huwelijkse voorwaarden van militairen, het instellen van reële actiën met betrekking tot onroerend goed, de vervolging van schuldenaren die dienst nemen om hun crediteuren te ontgaan, en bepalingen met betrekking tot criminelen die militair worden om zich aan hun competente rechter te onttrekken.
Het wordt rentmeesters en thesauriers verboden — zoals ook ten tijde van Karel II reeds verboden was — arresten aan te nemen op de gage, of de onroerende goederen van militairen, anders dan krachtens sententie van de competente militaire rechter.
Er worden voorzieningen getroffen voor de betaling van de luitenant-auditeur-generaal, zijn griffiers, "alguazils" (deurwaarders) en suppoosten; terwijl ook zijn plaats in de militaire hiërarchie wordt gedefinieerd.
Voor de revisie van vonnissen van de krijgsraad wordt een speciale junta aangesteld onder voorzitterschap van de opperbevelhebber der strijdkrachten. De wijze waarop rechtsingang kan worden verkregen bij deze "Jointe suprême aux Pays Bas" en hoe men moet procederen tot cassatie, wordt uiteengezet. De landvoogdes is bevoegd om voorzieningen te treffen met betrekking tot hetgeen onverhoopt niet geregeld zou mogen blijken te zijn.

(a)

w.	op naam van Karel VI
d.	Wenen, 3 maart 1736
p.	Roc.ti. vt.
s.	Karel VI
cs.	A.F. de Kurz
z.	geheimzegel overdekt met een ster van papier
v.	gedrukt, Nederlands

(b)

w.	op naam van Karel VI
d.	Wenen, 15 november 1732
s.	Karel VI
s.	Eugenius van Savoye
cs.	Ign. de Koch
z.	contrazegel
v.	gedrukt, Nederlands
t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
d.	Brussel, 22 maart 1736
p.	Colo. vt.
s.	Maria Elisabeth
cs.	graaf van Cuvelier
u.i.	kanselier en raden
d.v.o.	10 april 1736
d.v.a.	10 april 1736

Zie hierna (→ 1774-02-09).

1736-05-28

P 7, fol. 172r-175v, e.a.
ROPBa 3.5.107

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

De verordening behelst een verbod van het in omloop brengen van gouden "Carolienen", wegens variaties in de intrinsieke waarde van de onder deze verzamelnaam begrepen munten. Naast de gewone straffen, die voor alle overtreders gelijkelijk van toepassing zijn, voorziet de ordonnantie in speciale straffen voor winkeliers, groothandelaren en bankiers. Zij riskeren een verbod hun beroep nog langer uit te oefenen. Ouders zijn verantwoordelijk voor de overtredingen van hun kinderen, bazen voor die van hun knechten en domestieken. Het invoeren of verzamelen van Carolienen wordt gestraft als publieke diefstal. Schippers en voerlui die hun medewerking verlenen aan clandestiene invoer riskeren confiscatie van schepen en andere transportmiddelen en bovendien van de goederen die gebruikt zijn om de smokkelwaar te bedekken. Ook het verzwijgen van overtredingen is strafbaar. Aangifte wordt beloond met de helft van de baten der confiscatie. De thans nog aanwezige Carolienen moeten binnen zes weken zijn uitgevoerd.

w.	op naam van Karel VI
d.	Brussel, 28 mei 1736
p.	Colo. vt.
s.	vanwege de keizer en koning
cs.	C.H. Cosqui
z.	grootzegel
v.	gedrukt, Nederlands
a.i.	Geheime raad, Raad van Financiën, gehoord de rekenkamers en de algemene meesters van de munt
t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
s.	Maria Elisabeth
u.i.	kanselier en raden
d.v.o.	6 juni 1736
d.v.a.	6 juni 1736

De verordening beoogt het "dumpen" van Carolienen in de Oostenrijkse Nederlanden te voorkomen. Zie hierna (→ 1737-03-23).

1736-06-13 P 7, fol. 177v-182r, e.a.
ROPBa 3.5.109

EEUWIG EDICT TERZAKE VAN DE VERENIGBAARHEID VAN ADEL EN GROOTHANDEL

Onder verwijzing naar de verordening van 1 april 1694 (PB 7.11), het octrooi van 7 juni 1698 (PB 6.472) en dat van 19 december 1722 (ROPBa 3.3.343), verklaart Karel VI "de notre certaine science, pleine puissance et autorité souveraine", dat groothandel te water en te land geen afbreuk doet aan adeldom.
Het staat alle edelen derhalve voortaan vrij — zelfs zonder speciale ontheffing — groothandel te drijven of deel te nemen in handelscompagnieën. De noodzaak brieven van rehabilitatie te vragen komt hiermee te vervallen. Alle wetten, costumen en usantiën die tegen de nieuwe verordening indruisen worden terzijde gesteld.

w.	op naam van Karel VI
d.	Wenen, 13 juni 1736
p.	Roc.ti. vt.
s.	Karel VI
cs.	A.F. Baron de Kurz
z.	geheimzegel "seel secret de S.M. en cire vermeille couvert d'une boite de fer blanc appendant en lacet de soyes rouge, noir, jaune et blanche"
v.	gedrukt, Frans
a.i.	Hoge Raad voor de Nederlanden
t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
d.	Brussel, 30 juni 1736
p.	Colo. vt.
s.	Maria Theresia
cs.	C.H. Cosqui
u.i.	kanselier en raden
d.v.o.	7 juli 1736
d.v.a.	7 juli 1736

1736-06-22 P 7, fol. 176r-177v, e.a.
ROPBa 3.5.113

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITWISSELING VAN MISDADIGERS

Op basis van wederkerigheid moeten uit Frankrijk afkomstige zware misdadigers, die volgens het Romeins recht en de plakkaten niet voor asiel in aanmerking komen, worden aangehouden en overgeleverd aan de officieren van de Franse koning. De verordening heeft vooral betrekking op moordenaars, dieven, brandstichters en struikrovers. In geval van twijfel moet de lokale magistraat zich eerst tot Brussel wenden, alvorens tot uitlevering over te gaan.

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	cs.	C.H. Cosqui
a.	Brussel, 22 juni 1736	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Colo. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	Maria Elisabeth	d.v.o.	4 juli 1736
		d.v.a.	4 juli 1736

1736-06-22

P 7, fol. 176r-177v, e.a.
ROPBa 3.5.113

PLAKKAAT TERZAKE VAN HET VERKOPEN OF VERVREEMDEN AAN BUITENLANDERS VAN STUKKEN GROND OF LENEN, GELEGEN OP DE GRENZEN VAN DE OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN

De verordening herhaalt de integrale tekst van de verordening van Karel V van 27 augustus 1539 (ROPBa 2.4.135) voor de inwoners van Luxemburg en Chiny en van (→ 1730-07-31), een plakkaat met algemene gelding in de Oostenrijkse Nederlanden.

w.	op naam van Karel VI	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 28 juli 1736	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	Colo. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	11 augustus 1736
v.	grootzegel	d.v.a.	11 augustus 1736
v.	gedrukt, Nederlands		

1736-09-12

P 7, fol. 187r-189r, e.a.
ROPBa 3.5.121

DECLARATIE TERZAKE VAN DE STRAFBAARHEID VAN DELICTEN, DOOR NIET-MILITAIREN BINNEN FORTIFICATIËN GEPLEEGD

Het plegen van delicten door niet-militairen binnen fortificatiën moet worden beschouwd als verzwarende omstandigheid. De normale geldboete die bij de overtreding past moet worden verdubbeld. Lijfstraf zal worden verzwaard.

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Brussel, 12 september 1736	a.i.	Geheime Raad
p.	Colo. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	Maria Elisabeth	d.v.o.	26 september 1736
cs.	C.H. Cosqui	d.v.a.	26 september 1736

Volgens de circulaire van de landvoogdes moet de verordening alleen in de versterkte steden en forten worden gepubliceerd: het Hof van Gelre verzendt de verordening derhalve alleen aan de magistraat van Roermond.

1736-10-08 PB 10a. app. 31

REGLEMENT VAN DE RAAD VAN FINANCIËN TERZAKE VAN DE TRANSITO-HANDEL IN INDISCHE WAREN NAAR HET DUITSE RIJK

Het reglement geeft voorschriften voor de doorvoer van Indische waren die worden aangeland te Oostende. De voorschriften hebben onder meer betrekking op de inklaring der goederen, het entrepôt, paspoorten, acquitten en dergelijke meer. De kantoren van Tienen, Oostmaal en Roermond worden aangewezen voor de uitklaring der koloniale waren bestemd voor het Duitse Rijk.

w.	vanwege de landvoogdes	v.	gedrukt, Frans
a.	Brussel, 8 october 1736	a.i.	raad van Financiën, gehoord de raad-directeur-generaal van in- en uitgaande rechten en de raadsheer gedeputeerd tot de zaken van de handel
p.	Herz. vt.		
s.	Maria Elisabeth		
cs.	markies De Herzelles, J.B. Bervoet, J. de Witt		

1736-10-09 P 7, fol. 189r-191r, e.a.
ROPBa 3.5.128

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE LEGES, TE HEFFEN BIJ DE REGISTRATIE VAN ADELSPATENTEN

De landvoogdes gelast de strikte naleving van de verordeningen van 2 october 1637 (PV 3.1395), 14 augustus 1734 (ROPBa 3.4.557) en (→ 1735-05-06) terzake van het "interineren en registreren" van "patenten van edeldom, ridderschap ende eertekens", op straffe van nadere provisie tegen de overtreders.

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Brussel, 9 october 1736	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	Colo. vt.	d.	Brussel, 10 october 1736
s.	Maria Elisabeth	u.i.	kanselier en raden
z.	geheimzegel overdekt met en ster van papier	d.v.o.	17 october 1736
		d.v.a.	17 october 1736

1736-11-05 P 7, fol. 191r-193v, e.a.
ROPBa 3.5.146

ORDONNANTIE TERZAKE VAN LOTERIJEN

Ten gunste van de loterijen die door de Staten van Brabant worden georganiseerd, worden alle andere loterijen in de Oostenrijkse Nederlanden verboden op straffe van verbeurte van de ingelegde gelden en een boete van duizend gulden. Uitvaardiging van deze verordening blijkt nodig, omdat het plakkaat van 10 juli 1736 (ROPBa 3.5.113), waarbij alleen nieuwe loterijen werden verboden, maar de reeds bestaande konden blijven, nog niet is gepubliceerd, terwijl de inhoud ervan reeds bekend is geraakt. Dientengevolge zijn veel nieuwe loterijen opgericht, die dan voor wat betreft het plakkaat van 10 juli 1736 als reeds bestaand zouden gelden.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 5 november 1736	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	Colo. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	17 november 1736
z.	grootzegel	d.v.a.	17 november 1736

1737-03-23 P 7, fol. 194-198r, e.a.
ROPBa 3.5.165

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Onder verwijzing naar (→ 1736-05-28) wordt nogmaals de invoer van gouden Carolienen verboden. De invoer van "Kopstucken", halve guldens à vijfentwintig kreutzers, gangbaar in de Bovenrijnse Kreits, wordt eveneens aan banden gelegd. Naast de gebruikelijke straffen voor overtreders behelst de verordening straffen voor nalatige officieren. De onderdanen van Zijne Majesteit krijgen zes weken respijt om zich van de verboden munten te ontdoen.

w.	op naam van Karel VI	a.i.	Geheime Raad, Raad van Financiën, gehoord de raad intendant-generaal van de munt
d.	Brussel, 23 maart 1737	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	Colo. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	10 april 1737
z.	grootzegel	d.v.a.	10 april 1737
v.	gedrukt, Nederlands		

1737-08-19 P 7, fol. 202r-203v, e.a.
ROPBa 3.5.187

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

Op last van de landvoogdes wordt het boekwerkje *"Bericht van de snoode onderneming en vrouwe-roof gepleeght door den bisschop van Roermonde aan K.A. van Hartzheim, huysvrouwe van J.F. d'Eysschen, heer van Triest, etc."*, gedrukt te 's-Gravenhage, 1737, verboden als schadelijk voor het publiek en lasterlijk ten opzichte van de Heilige Stoel. Het boek zal door beulshanden in het openbaar op de markt te Roermond worden verscheurd en verbrand.

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Brussel, 19 augustus 1737	g.	Oostenrijks Overkwartier
p.	Colo. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	Maria Elisabeth	d.v.o.	28 augustus 1737
cs.	C.H. Cosqui	d.v.a.	3 september 1737

Naar aanleiding van deze ordonnantie decreteert het Hof van Gelre, dat eenieder die exemplaren van het gewraakte boek bezit, ze binnen een week moet inleveren bij de momber op straffe van een boete van honderd goudguldens. De openbare verbranding van het boek is vastgesteld op 4 september 1737, des voormiddags om 11 uur op de Grote Markt te Roermond (P 7, fol 204r).
Reeds op 27 augustus 1736 gaf deze "Roermondse vrouwenroof" aanleiding tot een publicatie van de Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden, omdat een en ander zich afspeelde in het ambt van Montfort, d.w.z. onder het ressort van de Generaliteit (GPB 6.380).

1737-10-02 P 7, fol. 205r-210v, e.a.
ROPBa 3.5.191; Miraeus
Opera Diplomatica 4.710

DIPLOMA TERZAKE VAN DE RECHTERLIJKE EN BESTUURLIJKE ORGANISATIE TE ROERMOND

Het diploma regelt de samenvoeging van het Hof van Gelre en de magistraat van Roermond tot één lichaam met bestuurlijke, rechterlijke en financiële bevoegdheden, onder de naam van *Provinciale Raad van het Hertogdom Gelre.* De Provinciale Raad zal bestaan uit een kanselier, twee raden costumier en zeven gegradueerde raden. De Raad zal zitting houden in twee kamers. De eerste kamer, gevormd door de kanselier, de oudste costumiere raad, de twee oudste raden-ordinaris en de raad-fiscaal of momber, is competent voor de bestuurlijke en rechterlijke zaken die voorheen door het Hof werden behandeld. Bovendien is de Raad bevoegd in die zaken waarbij de tweede kamer, als opvolger van de magistraat, partij is. De eerste kamer spreekt recht bij arrest, zonder

appèl. Revisie is slechts mogelijk "op propositie van erreur". In een dergelijk geval treden de jongste raad-costumier en vier raden-ordinaris, die niet bij de totstandkoming van het vonnis betrokken zijn geweest, op als reviseurs. Aanvulling van buitenaf is mogelijk als het belang van de zaak zulks vereist, of indien de magistraat partij is in het geding.
De tweede kamer vervult de taken die van oudsher aan de magistraat van Roermond en het Hoofdgerecht waren toevertrouwd. Jaarlijks wordt door de voltallige raad een voordracht van drie opgemaakt uit de zes raden ordinaris — de raad en momber is van de verkiezing uitgesloten — waarvan één door de keizer tot burgemeester zal worden benoemd. De tweede kamer bestaat verder uit de jongste raad-costumier en de drie jongste raden-ordinaris.
Voor zover appèl van magistraatsbeslissingen van oudsher mogelijk was, kan men thans in beroep gaan bij de kanselier en andere niet-betrokken raden. De tweede kamer onder leiding van de burgemeester is belast met de "politie" (taken van bestuur) en het beheer van de openbare (stads-) middelen. De kamers vergaderen gezamenlijk, indien de aard der problemen dat vereist.
Beide kamers beschikken over een eigen griffier; het overige personeel bestaat uit de ontvanger en vier deurwaarders. Er is een afvloeiingsregeling getroffen voor de door de reorganisatie overbodig geworden raden en schepenen. De ontvanger van de Provinciale Raad moet jaarlijks een bedrag ter grootte van de uitgespaarde salarissen van de voormalige magistraat, secretarissen, ontvangers en deurwaarders van de stad Roermond betalen aan de ontvanger-generaal van het Overkwartier.
Indien men binnen het Oostenrijks Overkwartier geen gequalificeerde edelen kan vinden om een vacante plaats van raad costumier op te vullen, dan mag men edelen uit de "gedemembreerde" delen van het Overkwartier daartoe aanzoeken. De Provinciale Raad krijgt het recht van voordracht op dezelfde voet als reeds bij patent van 12 september 1736 (ROPBa 3.5.119) werd toegestaan aan de provinciale hoven van Brabant, Luxemburg, Vlaanderen en Namen. Zijne Majesteit behoudt zich het recht voor om de verordening naar believen aan te passen en te wijzigen.

w. op naam van Karel VI
d. Wenen, 2 october 1737
p. Roc.ti. vt.
s. Karel VI
cs. A.F. Baron de Kurz
z. grootzegel
"et y appendoit à un cordon de soye le grand séel de S.M. dans une caisse de fer blanc"
v. gedrukt, Frans
a.i. Hoge Raad voor de Nederlanden, gezien het prealabele advies van de Staten van het Overkwartier en van de Geheime Raad

g. Oostenrijks Overkwartier
t.i. landvoogdes, Maria Elisabeth
d. Brussel, 16 november 1737
p. Steenh. vt.
s. Maria Elisabeth
cs. C.H. Cosqui
u.i. kanselier en raden
d.v.o. 27 november 1737
d.v.a. 27 november 1737

Blijkens de missive van de landvoogdes, heeft het Hof reeds eerder kennis genomen van het "origineel", dat in een vergadering van de Staten van het Overkwartier in aanwezigheid van kanselier en raden is voorgelezen door de stadscommandant van Roermond, generaal De Negrette. De thans toegezonden gedrukte exemplaren, vervaardigd door George Fricx, drukker van Zijne Majesteit te Brussel, zijn voor de gebruikelijke publicatie en affixie bestemd. Volgens Geradts (*Souvereine Raad*, blz. 72), die zich voor zijn mededeling baseert op Ms K 8.504, zou de afkondiging zijn geschied op 2 december 1737, nadat de stadscommandant, op bevel van de landvoogdes, de verordening door de syndicus (van de Staten) had laten voorlezen.Volgens Ms K 8.498 heeft de door de landvoogdes gememoreerde voorlezing op 20 november 1737 plaats gevonden.
Op 1 februari 1738 ontvangt kanselier Sweyns een ongedateerde instructie, die meer "en detail" de dagelijkse gang van zaken regelt (Fam. Arch. Van Den Bergh 589,2). Bij resolutie van 24 juli 1748 besluit het Hof van Gelre dat deze instructie "was protestatif ende afhangende van het welbehagen, oordeel ende goedtduncken van den cancelier...". Dit besluit wordt genomen om af te kunnen wijken van de regel, dat de oudste raadsheer uit de tweede kamer geassumeerd moet worden om de eerste kamer voltallig te maken. Hiertegen bestond bezwaar in het proces van Charles Lassance tegen Gerard Coolen, omdat Lassance raadsheer Zegers van de tweede kamer wenste te wraken. Om een proces wegens recusatie te vermijden werd een andere raadsheer van de tweede kamer geassumeerd (KDB 3, fol. 15v-16v).
De procedure die gevolgd moet worden bij de nominatie van raadsheren voor een vacante zetel wordt nader uitgewerkt in een decreet van de landvoogd, Karel van Lotharingen, van 18 october 1759 (CB 17, fol. 17v-18).
Zie hierna (→ 1742-04-24), (→ 1750-11-14/1), (→ 1756-06-12), (→ 1790-05-19) en (→ 1791-03-19/4).

1737-11-07 P 7, fol. 210v-212r, e.a.
ROPBa 3.5.194

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET DRAGEN VAN DEGENS

De landvoogdes gelast de raden-fiscaal, (wapen-)herauten en andere officieren die zulks aangaat, de verordeningen terzake van het dragen van degens strikt te doen naleven. De rechters worden bevoegd verklaard niet-solvente overtreders arbitrair te straffen.

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Brussel, 7 november 1737	u.i.	kanselier en raden
p.	Steenh. vt.	d.v.o.	11 december 1737
s.	Maria Elisabeth	d.v.a.	11 december 1737
cs.	C.H. Cosqui		

1738-01-20 P 7, fol. 212r-215r, e.a.
ROPBa 3.5.206

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE CONVERSIE VAN RENTEN GEVESTIGD OP DE DOMEINEN

Zijne Majesteit heeft de Staten van Brabant bereid gevonden om garant te staan voor de betaling van de achterstallige renten ten laste van de domeinen tegen 3,5% interest, mits de achterstallen tot 30 juni 1734 worden kwijtgescholden. De crediteuren van Zijne Majesteit hebben de keuze tussen remboursement van het geleende kapitaal met verlies van de achterstallige rente, opgelopen tot 30 juni 1734, of continuering van de lening tegen een rente van 3,5%. Zij moeten hun keuze vóór 1 juni 1738 kenbaar maken aan de rentmeesters die tot dan toe de rente hebben betaald. Na onderzoek van hun aanspraken door de Rekenkamer, zal door de rentmeesters van Leuven, Brussel, of Antwerpen twee jaar achterstallige rente worden uitbetaald op de oude voet. Zij die na 6 juni van hun voorkeur doen blijken verliezen het recht op de uitbetaling van achterstallige rente tot 30 juni 1734 en krijgen voortaan een rentevergoeding van 3,5%. Zij die krachtens substitutie, fideïcommis, hypotheek of anderszins recht menen te hebben op een aandeel in de uit te betalen rente, moeten daarvan eveneens binnen dezelfde termijn doen blijken. De gebruikelijke bescherming van absenten, wezen, minderjarigen (→ 1735-11-02), geestelijken, militairen en anderen wordt voor deze gelegenheid opgeheven.

w.	op naam van Karel VI	a.i.	Raad van State, Geheime Raad, Raad van Financiën
d.	Brussel, 20 januari 1738	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	Colo. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	1 februari 1738
z.	grootzegel	d.v.a.	1 februari 1738
v.	gedrukt, Nederlands		

1738-02-27

P 7, fol. 215v-216v, e.a.
ROPBa 3.5.209

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET ROULETTESPEL

Vanwege de landvoogdes wordt het decreet van 15 september 1727 (ROPBa 3.5.209, noot 1), waarbij het spelen van roulette voorlopig werd toegelaten, ingetrokken. Overtreding van het thans weer geldende verbod wordt gestraft volgens de plakkaten terzake van kansspelen.

w.	vanwege de landvoogdes	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Brussel, 27 februari 1738	u.i.	kanselier en raden
p.	Colo. vt.	d.v.o.	8 maart 1738
s.	Maria Elisabeth	d.v.a.	8 maart 1738

1738-07-31/1 P 7, fol. 219v-223r, e.a.
ROPBa 3.5.225

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET RONSELEN VAN MILITAIREN VOOR VREEMDE KRIJGSDIENST

De verordening behelst strafbepalingen tegen ronselaars zonder keizerlijke permissie en tegen degenen die zich door hen voor de vreemde krijgsdienst laten aanwerven. Recruten die zich binnenlands laten aanwerven riskeren de doodstraf en confiscatie van have en goed. Recrutering buitenlands wordt gestraft met levenslange verbanning en verbeurte van hetgeen de recruut als erfdeel bij testament, of *ab intestato* zou zijn toegevallen. Deze straffen zullen ten uitvoer worden gelegd, zodra men de hand op de overtreder kan leggen, ook als hij inmiddels de vreemde krijgsdienst zou hebben verlaten. Herbergiers die verzuimen ronselaars die onder hun dak verblijven aan te geven riskeren een boete. De aanbrenger krijgt een aandeel in de opbrengst van de verbeurde goederen, door de rentmeester van de domeinen aan te vullen tot een bedrag van honderd schulden. De instructie van processen tegen ronselaars en hun recruten zal geschieden door de ordinaris rechters van het ressort van aanhouding. De verordening moet jaarlijks twee weken na pasen opnieuw worden gepubliceerd.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 31 juli 1738	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	Colo. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	16 augustus 1738
z.	grootzegel	d.v.a.	16 augustus 1738

Het plakkaat wordt krachtens decreet van de landvoogd, graaf van Harrach, van 27 october 1742, op 5 november 1742 opnieuw gepubliceerd (ROPBa 3.5.506; P 8, fol. 111). Aangezien hiervoor onvoldoende exemplaren beschikbaar zijn, beveelt de graaf van Harrach op 11 november 1742, dat het plakkaat te Roermond moet worden herdrukt, op kosten van het Overkwartier (P 8, fol. 114-120). Bij decreet van 12 mei 1783 bepaalt de Geheime Raad, dat de verordening niet in alle gestrengheid zal worden toegepast ten aanzien van onderdanen, die als ingezetenen van de Barrièresteden dienst hebben genomen in de legers van de Republiek, indien zij althans in Staatse dienst waren getreden, alvorens de Barrière werd ontruimd (CB 29, fol. 75). De verordening is als bijlage bij (→ 1791-12-13) opnieuw gepubliceerd. Zie tevens (→ 1755-11-14/1), (→ 1766-11-20), (→ 1783-05-12) en (→ 1785-09-26).

1738-07-31/2 P 7, fol. 223r-227v, e.a.; DP 4, gr.
ROPBa 3.5.227

PLAKKAAT EN REGLEMENT TERZAKE VAN DESERTIE

Om het euvel van desertie tegen te gaan dient elke ommuurde stad een verordening uit te vaardigen, die het de inwoners gebiedt om vreemdelingen aan te brengen bij de

hoofdofficier ter plaatse. De officieren in de steden en ten plattelande dienen alle militairen zonder geldig paspoort aan te houden. Deze verplichting rust ook op degenen die op het platteland wachtdiensten vervullen. Arrestanten moeten worden overgebracht naar de garnizoenscommandant. De ontvangers van in- en uitgaande rechten betalen op reçu van de commandant een beloning uit. Nalatige (burger-) officieren riskeren een boete, waarvoor de gemeente garant staat. De gemeenten betalen bovendien een schadevergoeding aan het regiment van de ten gevolge van hun nalatigheid niet gerecupereerde deserteur. Insolvente overtreders zullen worden verbannen. De verordening moet jaarlijks veertien dagen na pasen opnieuw worden gepubliceerd. Het plakkaat moet ook worden toegepast ten aanzien van Franse deserteurs, en ten aanzien van deserteurs uit de legers van mogendheden waarmee conventies ter uitlevering van deserteurs zullen zijn gesloten.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 31 juli 1738	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	Colo. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	20 augustus 1738
z.	grootzegel	d.v.a.	20 augustus 1738

ROPBa 3.5.227 geeft als dagtekening van de ordonnantie 1 augustus 1738. De *Liste chronologique* (p. 310, noot 1) vermeldt dat PV en PB als dagtekening 31 juli geven, maar dat exemplaren gedrukt op last van de Grote Raad van Mechelen, of de Raad van Henegouwen en de exemplaren die zijn gedrukt te Brussel door George Fricx, drukker van Zijne Majesteit, op 1 augustus gedagtekend zijn. De te Roermond bij François Maximiliaan Ophoven gedrukte exemplaren zijn ook op 31 juli gedateerd. Beide data komen in latere verwijzingen voor. De verordening is krachtens decreet van de landvoogd, graaf van Harrach, van 27 october 1742, door het Hof van Gelre op 5 november 1742 opnieuw gepubliceerd (P 8, fol. 111-112). De verordening is in 1745 in gewijzigde vorm opnieuw uitgevaardigd (→ 1745-06-12). Zie hierna (→ 1749-07-26), (→ 1753-05-18), (→ 1772-02-26), (→ 1782-09-14), (→ 1785-09-03/1) en (→ 1785-09-26).

1738-08-25

P 7, fol. 227v-236 r, e.a.
PSHAL 28 (1891) 92-105

REGLEMENT VOOR HET HOSPITAAL-GENERAAL TE ROERMOND

Het reglement beschrijft "en détail" de samenstelling, bevoegdheden, rechten en verplichtingen van het bestuur en het personeel van het Hospitaal-Generaal. Er wordt bepaald welke categorieën van armen in het hospitaal moeten worden opgenomen en hoe ze eventueel op een andere wijze moeten worden ondersteund. Het reglement schept administratieve waarborgen voor het beheer van hun goederen. Er worden aparte voorzieningen getroffen voor de verzorging van kinderen onder de leeftijd van zeven jaar en voor gehuwden.
Passende arbeid voor alle armen wordt voorgeschreven. Alleen de armste armen hebben recht op een kosteloze begrafenis. Aan het Hospitaal-Generaal wordt het reeds bestaande

ziekenhuis verbonden. Het eigen reglement van het ziekenhuis van 4 december 1734 blijft — voor zover onderhavig reglement er niet aan derogeert — van kracht. De magistraat van Roermond draagt de lasten van het medisch personeel. Verder behelst het reglement ook bepalingen ten aanzien van brooduitdelingen aan de niet-interne armen. De Heilige Geesttafel en zijn inkomsten worden in het Hospitaal-Generaal geïncorporeerd. Als inkomsten worden aan het hospitaal toegewezen: aalmoezen, legaten aan de armen, een heffing van 1% op het transport van onroerend goed, de inhoud der armenbussen, het brood dat op begrafenissen wordt uitgedeeld, een aandeel in de opbrengst van de boeten opgelegd aan de ontduikers van stedelijke belastingen, verplichte gratificaties bij het aanvaarden van ambten en de opbrengst van te houden collectes. Leden van de tweede kamer van het Hof mogen, wanneer zij aanwezig zijn bij het opmaken van testamenten, op discrete wijze het gasthuis aanbevelen in de welwillendheid van de testaris. De directeuren mogen in het belang van de stichting nieuwe maatregelen uitvaardigen.

w.	op naam van Karel VI	g.	Oostenrijks Overkwartier
d.	Brussel, 25 augustus 1738	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	Colo. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	Maria Elisabeth	u.i.	kanselier en raden
cs.	A.J. Bollaert	d.v.o.	6 september 1738
z.	zegel van Zijne Majesteit gedrukt in rode hostie	d.v.a.	30 october 1738

De landvoogdes deelt in haar nieuwe missive ook mede, wie zij tot leden van het eerste bestuur van het Hospitaal-Generaal heeft benoemd. Zij draagt het Hof op om de betrokkenen van hun aanstelling op de hooge te brengen. Zie hierna (→ 1738-10-09) en (→ 1754-07-24).

1738-12-11

P 8, fol. 4r-5r, e.a.
ROPBa 3.5.249

ORDONNANTIE TER VOORKOMING VAN DE VERSPREIDING VAN EEN BESMETTELIJKE ZIEKTE UIT HONGARIJE

Vanwege de landvoogdes wordt verboden, dat personen uit Duitsland, die niet in het bezit zijn van geldige gezondheidsverklaringen, de grenzen overschrijden. De gezondheidsattesten moeten aan de grenzen en aan de poorten der steden worden getoond.

w.	vanwege de landvoogdes, Maria Elisabeth	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Brussel, 11 december 1738	t.i.	(ontbreekt)
p.	Colo. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	Maria Elisabeth	d.v.o.	20 december 1738
cs.	C.H. Cosqui	d.v.a.	20 december 1738

Op eigen initiatief besluit het Hof van Gelre tevens (→ 1720-10-17) opnieuw af te kondigen, om een meer effectieve controle van het personenverkeer mogelijk te maken. De rechterlijke officieren worden vermaand binnen twee weken aan de momber het relaas van publicatie te doen toekomen.

1739-02-12 P 8, fol. 5r-7v, e.a.
ROPBa 3.5.263

PLAKKAAT TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

Onder verwijzing naar de verordeningen van 1 maart 1566 (PV 2.22), 17 februari 1593 (PV 2.24) en (→ 1669-04-20), wordt verklaard dat de straffen, bedreigd tegen het schrijven, drukken en verspreiden van "diffamatoire libellen" (smaadschriften) streng zullen worden toegepast. Injurieuze geschriften tegen de Heilige Stoel, de keizer, of de landvoogdes worden gestraft met de doodstraf en verbeurte van goederen. Geschriften tegen andere kerkelijke of wereldlijke ambtsbekleders worden gestraft met arbitraire lijfstraf en verbeurte van goederen. Smaad tegen particuliere personen wordt gestraft met verbanning en de verbeurte van het halve goed. De straffen zullen worden opgelegd, ongeacht of het libel enige grond van waarschijnlijkheid bezit.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 12 februari 1739	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	Steenh. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.a.	25 februari 1739
z.	grootzegel		

De verordening wordt in 1784 in gewijzigde vorm opnieuw uitgevaardigd (→ 1784-08-18).

1739-10-09 P 8, fol. 10v-14v, e.a.; DP 4, gr.

NAERDER REGLEMENT VOOR HET HOSPITAAL-GENERAAL TE ROERMOND

(→ 1738-08-25) ten vervolge, wordt bepaald dat vanaf acht dagen na de publicatie van het onderhavige reglement niemand te Roermond meer zal mogen bedelen. Valide bedelaars moeten gaan werken. Invalide bedelaars moeten zich voor ondersteuning wenden tot het Hospitaal-Generaal. Minderjarige kinderen zullen hier verblijven totdat zij zelfstandig in staat zijn hun brood te verdienen. Armlastige vreemdelingen die geen woonrecht hebben te Roermond moeten de stad verlaten. Aan zieken zal daartoe de nodige middelen worden verschaft. Herbergiers mogen aan armlastigen geen onderdak verschaffen. Bedelaars en arme studenten mogen niet langer om aalmoezen vragen.

De tweede kamer van het Hof van Gelre (d.i. de magistraat) mag alleen aan personen met voldoende middelen van bestaan het woonrecht te Roermond toekennen. De nieuwkomers moeten van hun gegoedheid doen blijken door een borgsom van honderd ducatons te storten. Bedelaars die zich verzetten tegen de dienaars van het Hospitaal-Generaal kunnen desgewenst aan den lijve worden gestraft.

w.	op naam van Karel VI	g.	Oostenrijks Overkwartier
d.	Brussel, 9 october 1739	t.i.	vanwege de keizer en koning
p.	Steenh. vt.	s.	vanwege de keizer en koning
s.	P.M. Neny	u.i.	kanselier en raden
v.	geschreven, Frans; gedrukt, Nederlands	d.v.o.	14 november 1739
		d.v.a.	21 november 1739
a.i.	Geheime Raad		

De Geheime Raad gelast het Hof om het reglement te Roermond te laten drukken en enige exemplaren naar Brussel op te sturen. Het Hof besluit op eigen initiatief het reglement te laten vertalen, omdat de inwoners van Roermond, voor wie het reglement bestemd is, de Franse taal niet machtig zijn. Het afschrift in P 8 geeft naast elkaar de Franse en Nederlandse tekst. Bij missive van 21 november 1739 verstuurt het Hof twaalf gedrukte exemplaren naar Brussel (P 8, fol. 14). Zie hierna (→ 1740-07-14) en (→ 1742-10-24).

1739-12-16

P 8, fol. 14v-18r, e.a.
ROPBa 3.5.321

ORDONNANTIE AANGAANDE DE NALEVING VAN EEN CONVENTIE TERZAKE VAN DE UITLEVERING VAN DESERTEURS UIT HET GARNIZOEN VAN DENDERMONDE

De landvoogdes beveelt de naleving van het verdrag terzake van de voorwaarden voor de wederkerige uitwisseling van deserteurs uit de legers van de keizer en die van de Republiek, dat op 25 december 1739 is gesloten tussen de hertog van Aremberg en W. van Assendelft

Binnen vierentwintig uur na de aanhouding van een deserteur moet de meest nabije commandant van het verlaten leger verwittigd worden. De deserteur zal met wapens, uitrusting en paard worden overgedragen, tegen vergoeding van de onderhoudskosten van man en paard. Bij de uitlevering van deserteurs zal de ontvangende partij een premie betalen. De benodigde gelden zullen in de Barrièresteden door de Staatse commandant worden gefourneerd; elders door de ontvangers van in- en uitgaande rechten. Bij de vervolging van deserteurs moeten de wederzijdse grenzen worden gerespecteerd. Het staat de commandanten vrij om elkaar van desertie te verwittigen. Er zijn straffen voorzien van landzaten die hulp verlenen aan deserteurs, of hun uitrusting aankopen. Helpers van voortvluchtige deserteurs zijn gehouden tot een schadevergoeding, waarvan de hoogte door de rechter zal worden bepaald. De wethouders moeten het toegekende bedrag ten laste van het gemeentelijk budget voorschieten. Het verdrag zal onmiddellijk

na ratificatie in werking treden. Eventuele wijzigingen in de aanspraken van beide partijen doen daaraan niets af.

w.	vanwege de landvoogdes, Maria Elisabeth	z.	geheimzegel
a.	Brussel, 16 december 1739	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Steenh. vt.	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
s.	Maria Elisabeth	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	16 januari 1740
		d.v.a.	16 januari 1740

1740-03-23 P 8, fol. 20, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN EN VEEVOER

Kanselier en raden verbieden de uitvoer van graan en veevoer uit het ressort van het Hof, op straffe van verbeurte van het graan of veevoer, van schepen, wagens en andere vervoersmiddelen en een boete ten bedrage van viermaal de waarde. Bij provisie blijft uitvoer toegestaan naar de landen van de koning van Pruisen en naar de Republiek.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	P.J. de Winckel
a.	Roermond, 23 maart 1740	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Sw. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	28 maart 1740

De verordening wordt uitgevaardigd in opdracht van de landvoogdes, Maria Elisabeth. In de considerans wordt verwezen naar haar depêches van 17 februari 1740 en van 18 maart 1740. Zie hierna (→ 1740-04-13).

1740-03-28 P 8, fol. 20v-21v, e.a.
ROPBa 3.5.330

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN RAAPZAAD, KOOLZAAD EN ANDERE OLIEHOUDENDE ZADEN

In verband met de dreigende schaarste aan olie, ten gevolge van een door vorstschade veroorzaakte schrale oogst, wordt de uitvoer van zaden waaruit olie bereid kan worden verboden.

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Brussel, 28 maart 1740	a.i.	Geheime Raad, gehoord de magistraat van Brussel
p.	Steenh. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	Maria Elisabeth	d.v.a.	6 april 1740
cs.	C.H. Cosqui		

1740-04-02

P 8, fol. 21v-22r, e.a.
ROPBa 3.5.331

DECREET TERZAKE VAN PROCESSEN MET BETREKKING TOT DE DOMEINEN

De ordonnantie heeft betrekking op de afbakening van de bevoegdheid van de provinciale hoven en van de gedelegeerde rechters van de domeinen (gedelegeerde rechters van in- en uitgaande rechten, tollen en licenten). Processen die de domeinen "au fond" betreffen moeten worden berecht door de provinciale hoven. Het is de taak van de raden-fiscaal om daar alle petitoire en possessoire zaken met betrekking tot de domeinen te doen beslechten. De bevoegdheid van de gedelegeerde rechters beperkt zich tot geschillen over de baten van de domeinen (bijv. in- en uitgaande rechten, tollen en dergelijke).

w./t.i.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth
d.	Brussel, 2 april 1740
s.	Maria Elisabeth
cs.	bij afwezigheid van de audiencier, H.E. Dirix
v.	gedrukt, Frans

NB. Geen publicatie.

1740-04-12

P 8, fol. 23v-26r, e.a.
ROPBa 3.5.337

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

De verkoop en het lezen van de *Gazette van Haarlem* wordt verboden, wegens de lasterlijke strekking van die periodiek. Speciaal het nummer van 17 maart 1740 heeft aanstoot gegeven. Directeuren van postkantoren, hun boden, boekverkopers, koffiehuishouders en herbergiers mogen de Gazette niet in ontvangst nemen, bestellen of ter lezing aanbieden in hun etablissementen. Degenen die de Gazette onder couvert ontvangen moeten die onmiddellijk aan de hoofdofficieren ter plaatse overhandigen. Op overtreding van het verbod staat een forse boete. Niet solvabele overtreders zullen aan den lijve worden gestraft.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 12 april 1740	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	Steenh. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	27 april 1740
z.	grootzegel	d.v.a.	27 april 1740

1740-04-13 P 8, fol. 22v-23r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN

Naar aanleiding van de intrekking van een verbod om vanuit Gulik en Berg graan uit te voeren naar het Overkwartier, wordt (→ 1740-03-23) voor wat betreft Gulik en Berg buiten werking gesteld.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	(P.J. de Winckel)
a.	Roermond, 13 april 1740	v.	geschreven, Nederlands
p.	Sw. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		

1740-05-10 P 8, fol. 26v-30r, e.a.
ROPBa 3.5.356

PLAKKAAT TER BESTRIJDING VAN VOEDSELRELLETJES

Het molesteren van degenen die de steden met voedsel bevoorraden, of het plunderen van winkels en huizen wordt met de dood gestraft. Bedreigde leveranciers mogen in zelfverdediging hun belagers doden. De burgerij dient de overheid bij het bestrijden van rellen bij te staan, op straffe van een boete van honderd patakons. Zij moeten oproerkraaiers aanhouden en ze overleveren aan de rechterlijke officieren om ze in verzekerde bewaring te stellen. Indien arrestanten daarbij om het leven komen, zullen de burgers niet worden vervolgd. Ouders zijn verantwoordelijk voor het gedrag van hun kinderen, meesters voor dat van hun knechten. Eventuele opgelegde boetes zijn onmiddellijk invorderbaar krachtens deze verordening. Bezwaren zullen niet worden behandeld, tenzij na namptissement van de te verbeuren penningen. Aanzetten tot oproer kan worden gestraft met geseling, een brandmerk of de doodstraf. Militaire commandanten moeten de burgerlijke overheden hulp bieden bij het beteugelen van de onlusten. Op het platteland gelden dezelfde maatregelen. Bovendien moeten er extra wachtdiensten worden georganiseerd. Naast de gebruikelijke voorzieningen tegen vagebonden, moet een patrouille de dorpskern bewaken en een andere de rand van het dorp. Rechters en magistraten worden vermaand zo snel mogelijk recht te doen en niet af te wijken van de straffen der plakkaten.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 10 mei 1740	a.i.	Geheime Raad
p.	Steenh. vt.	t.i.	(ontbreekt)
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	21 mei 1740
z.	grootzegel	d.v.a.	21 mei 1740

1740-05-28 P 8, fol. 31r-32v, e.a.
ROPBa 3.5.362

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN

Onder verwijzing naar de verordening van 28 november 1739 (ROPBa 3.5.318)*, wordt de uitvoer van graan en meel uit de landen van Zijne Majesteit verboden op straffe des doods.

w.	op naam van Karel VI	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
d.	Brussel, 28 mei 1740	s.	Maria Elisabeth
p.	Steenh. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	vanwege de keizer en koning	d.v.o.	4 juni 1740
cs.	C.H. Cosqui	d.v.a.	4 juni 1740
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Nederlands		

* Deze verordening is volgens de Staten van het Overkwartier niet in het Oostenrijks Overkwartier afgekondigd (P 8, fol. 34r).

Zie hierna (→ 1740-06-22) en (→ 1740-12-19).

1740-06-22 P 8, fol. 33v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN

Het uitvoerverbod zoals vervat in de verordening van 28 november 1739 (ROPBa 3.5.362) en (→ 1740-05-28) wordt beperkt. Alleen voor de uitvoer van graan naar het prinsbisdom Luik blijft het verbod gehandhaafd.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	P.J. van winckel
a.	Roermond, 22 juni 1740	v.	(geschreven), Nederlands
p.	Sw. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		

De verordening wordt ten verzoeke van de Staten van het Overkwartier uitgevaardigd in opdracht van de landvoogdes (P 8, fol. 33r-34v).

1740-07-14 P 8, fol. 35r-38r, e.a.
ROPBa 3.5.370

ORDONNANTIE TERZAKE VAN BEDELAARS, VAGEBONDEN EN LIEDEN ZONDER MIDDELEN VAN BESTAAN

De verordening behelst een bevel aan alle uitheemse bedelaars, vagebonden en lediggangers om binnen vijftien dagen het land te verlaten, op straffe van geseling. Het bevel is gericht tegen alle vreemdelingen die geen beroep uitoefenen of eigen middelen van bestaan hebben. Inheemse bedelaars dienen zich naar hun geboorteplaats te begeven, of naar de plaats waar zij zich — bijvoorbeeld door huwelijk — woonrecht hebben verworven. Op straffe van opsluiting op water en brood worden zij verplicht binnen korte tijd werk te vinden. Indien ze daarin na hun vrijlating opnieuw niet slagen, volgt verbanning. Armen, die niet tot werk in staat zijn, mogen — mits voorzien van een attestatie van pastoor of armenmeester en een herkenningsteken — bedelen binnen hun geboorte- of woonplaats. Pastoor en armenmeester zijn verantwoordelijk voor ten onrechte afgegeven attesten. De wethouders ter plaatse moeten binnen een maand een lijst indienen van alle bedelaars in hun ressort. De rechterlijke officieren worden vermaand de straffen der ordonnanties strikt toe te passen, op straffe van ontzetting uit hun functie. (→ 1740-07-14) moet strikt worden toegepast.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 14 juli 1740	a.i.	Geheime Raad
p.	Steenh. vt.	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	s.	Maria Elisabeth
cs.	C.H. Cosqui	u.i.	kanselier en raden
z.	grootzegel	d.v.a.	23 juli 1740

De verordening is op last van de kanselier van het Hof van Gelre niet in de stad Roermond gepubliceerd. De stad heeft in het *Naerder Reglement van het Hospitaal-Generaal* (→ 1739-10-09) een eigen regime voor bedelaars, vagebonden en lediggangers. Zie hierna (→ 1740-10-26) en (→ 1753-10-13).

1740-07-29 P 8, fol. 38r-39v, e.a.
ROPBa 3.5.372

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE RESIDENTIEPLICHT VAN OFFICIEREN

Onder verwijzing naar de Vlaamse ordonnantie van 30 juli 1672 (PV 3.353) worden alle rechterlijke officieren vermaand zich metterwoon in hun ressort te vestigen en er hun ambt in persoon te vervullen.

w.	vanwege de keizer en koning	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
a.	Brussel, 29 juli 1740	s.	Maria Elisabeth
p.	Steenh. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	Maria Elisabeth	d.v.o.	6 augustus 1740
cs.	C.H. Cosqui	d.v.a.	6 augustus 1740
v.	gedrukt, Nederlands		

Zie hierna (→ 1740-11-25).

1740-07-30

P 8, fol. 39v-43r, e.a.
ROPBa 3.5.372

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE BESCHERMING VAN HET GEWAS

Opdat de oogst optimaal zou zijn — een eerste vereiste gezien de grote levensmiddelenschaarste — mag het jachtseizoen pas op 1 september worden geopend en waar het gewas nog op het veld staat nog later. Voortijdig jagen wordt gestraft met honderd gulden boete. Militaire privileges worden opgeschort, zodat de burgerlijke rechters deze boete ook van militairen kunnen vorderen. Het stelen van veldvruchten of het beschadigen van gewas wordt als roof en overtreding tegen de publieke trouw met de dood gestraft. Speciale patrouilles zullen de velden bewaken. Op schadelijk wild moet met los kruit worden geschoten om het te verjagen.
Het lezen van aren mag, op straffe van gevangenis- en lijfstraf, pas geschieden nadat de schoven gebonden zijn en alleen tussen zonsopgang en zonsondergang. Pachters en boeren mogen niet zelf aren lezen, of door familie of knechten doen lezen, danwel vee op de akkers drijven. De hoofdofficieren en schepenen moeten sergeanten of oogsthoeders aanstellen, opdat het aren-lezen een ordelijk verloop zal hebben. Landarbeiders die niet willen oogsten, tenzij hun alléén het lezen der aren wordt gepermitteerd, riskeren het verlies van hun loon en arbitraire correctie. De ingezetenen mogen alleen binnen hun kasselrij aren lezen. De rechterlijke officieren mogen huiszoeking doen om te controleren of iemand meer graan bezit dan hij met lezen zou hebben kunnen vergaren.

w.	op naam van Karel VI	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 30 juli 1740	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	Steenh. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.a.	10 augustus 1740
z.	grootzegel		

De verordening is op 20 juli 1755 te Obbicht en Papenhoven opnieuw gepubliceerd (Sb Obbicht 114).

REGLEMENT VOOR STAD EN BUITENIE VAN WEERT

Stad en Buitenie van Weert worden tot één gemeente samengevoegd, zoals vóór 1589. De gemeente heeft twee burgemeesters, jaarlijks uit de gebruikelijke voordracht aan te wijzen door de heer van Weert. De een fungeert als binnenburgemeester der stad; de ander als buitenburgemeester der Buitenie. De gemeente telt zeven schepenen: drie uit stad en Buitenie elk, één uit de Voorpoorten van Weert. Verder zijn er acht raden, altijd één uit de Voorpoorten en alternerend drie dan wel vier uit stad en Buitenie elk. De helft van de armenmeesters en kerkemeesters wordt benoemd door de stad; de andere helft door de Buitenie. De functies van de regenten van de Buitenie en van hun boekhouder worden opgeheven. Het reglement heeft betrekking op de inning van accijnzen en imposten, het afhoren van de burgemeestersrekeningen, de samenvoeging van de fondsen van stad en Buitenie, de gezamenlijke aflossing van de gemeenschappelijke schulden, aangegaan vóór 1589 en de separate aflossing van de schulden door stad en Buitenie afzonderlijk tussen 1589 en 1740 aangegaan.
Het wordt de gemeente verboden zonder octrooi nieuwe obligaties aan te gaan. Bede en contributies moeten volgens de oude matrikel van het Land van Weert worden omgeslagen. Een overzicht van de achterstallige betalingen moet worden opgesteld. De archieven van stad en Buitenie moeten worden samengevoegd en zullen voortaan op het stadhuis worden bewaard.
De opbrengsten der accijnzen worden als vanouds bestemd voor het onderhoud van wegen en bruggen. De overschotten moeten worden besteed ter delging van de openstaande schulden van vóór 1589. De accijnzen worden met het oog daarop verhoogd. Het reglement specificeert de bedragen die voortaan, op straffe van boete, bij wijze van accijns op bier, brandewijn, wijn en dergelijke zullen moeten worden opgebracht door brouwers, herbergiers en particulieren. Om fraude te voorkomen moeten de brouwersketels en de distilleerinrichtingen worden geijkt. Karrevoerders mogen geïmporteerd bier niet ontladen zonder permissie van de lokale overheid. Alvorens de brouwers het vuur onder hun ketels ontsteken, moeten zij eveneens de magistraat verwittigen. Alleen de schout en de prior van de reguliere kanunniken van Onze Lieve Vrouw genieten exemptie van accijnzen en imposten.
Alvorens de wethouders zich op kosten van de gemeente in processen verwikkelen, moeten zij het advies inwinnen van drie door de kanselier van het Hof van Gelre aan te wijzen advocaten. Om de kosten van deputaties naar Brussel te drukken, wordt bepaald dat voor dergelijke bezendingen permissie nodig is van de hoofd-voorzitter van de Geheime Raad. Zijne Majesteit behoudt zich de interpretatie van het reglement nadrukkelijk voor.

w.	op naam van Karel VI	cs.	J.J. Leroy
d.	Brussel, 29 augustus 1740	z.	grootzegel
p.	Steenh. vt.	v.	geschreven, Frans
s.	vanwege de keizer en koning	g.	Weert

Het reglement is vastgesteld nadat een ontwerp van de Grote Raad van Mechelen is voorgelegd aan de regenten van stad en Buitenie afzonderlijk. Het reglement heeft tot doel een einde te maken aan de talrijke processen tussen stad en Buitenie. Zie ook: De Win, *Minder bekende facetten van de geschiedenis van Weert*, in: Maasgouw 1958, blz. 38-39.

1740-10-15

P 8, fol. 45r-46r, 50r, e.a.
ROPBa 3.5.391

PLAKKAAT TERZAKE VAN "GASTARBEIDERS"

Omdat zij de ingezetenen van hun middelen van bestaan zouden beroven, moeten alle "gastarbeiders" het land verlaten op straffe van als vagebonden te worden vervolgd. De ordonnantie is speciaal gericht tegen degenen, die werkzaam zijn als handwerkslieden, dragers en houtklievers.

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	cs.	C.H. Cosqui
a.	Brussel, 15 october 1740	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Steenh. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	Maria Elisabeth	d.v.a.	26 october 1740

Zie hierna (→ 1741-06-06).

3. Verordeningen afgekondigd in Oostenrijks Gelre gedurende de regering van Maria Theresia (20 october 1740 - 29 november 1780)

Maria Theresia, olieverf op doek 118,5 x 98,5 cm. Helena Leemans 1751.
Stadhuis Roermond. Foto Commissie Limburgse Iconografie, G. Hukkelhoven.

ORDONNANTIE TER BESTRIJDING VAN HONGERSNOOD

Kanselier en raden verbieden de uitvoer van allerhande granen en zaden, meel, zemelen en gebakken brood; zo ook de uitvoer van rapen, wortelen, aardappelen, boter en olie. Het uitvoerverbod geldt voor die landstreken waar de overheid reeds een dergelijk verbod ten aanzien van het Overkwartier heeft ingesteld. Levensmiddelen mogen niet worden gebruikt om "hitzige wateren" te distilleren of bier te brouwen. De stokers van brandewijn en "wachelter" (jenever) moeten binnen een etmaal de "helmen" van hun ketels op de raadhuizen der gemeentes inleveren. Molenaars mogen geen "geschoten" granen (d.i. een speciaal voor het brouwen van bier samengestelde melange van gerst, spelt, boekweit en haver) malen, op straffe van nimmer meer hun ambacht te mogen uitoefenen.
Om een goede prijsbeheersing mogelijk te maken, mag graan alleen nog maar op de publieke markten worden verhandeld. Voor elke verplaatsing van graan is toestemming van de plaatselijke overheid vereist. Elk transport moet vergezeld gaan van een certificaat. Niet-gecertificeerde transporten kunnen door iedereen worden aangehouden. Graan moet binnen het ressort van het Hof van Gelre worden gemalen. Indien men gedwongen is van buitenlandse molens gebruik te maken, dan mag men slechts geringe hoeveelheden tegelijk laten malen. Ter bevordering van de invoer van buitenlandse levensmiddelen, waaronder Ierse boter, worden de inkomende rechten en tollen op deze waren voorlopig niet geheven. De heffing op olijfolie, koolzaad- en raapolie, zoals voorgeschreven in (→ 1670-07-18) en (→ 1680-12-21), wordt gematigd tot vijftien stuivers per aam. De uitvoerheffing op vee wordt verdubbeld. (→ 1734-01-12) en (→ 1740-07-14) terzake van bedelaars en vagebonden zullen strikt worden toegepast. Officieren die overtredingen oogluikend toestaan zullen hun ambt verliezen en worden "inhabiel" ooit nog een andere functie te bekleden.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	P.J. van winckel
a.	Roermond, 26 october 1740	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Sw. vt.	g.	Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	26 october 1740

De verordening is een aangepaste versie van de in het Overkwartier niet afgekondigde verordening van 15 october 1740 (ROPBa 3.5.388). In haar missive van dezelfde datum verleende de landvoogdes aan kanselier en raden toestemming die verordening aan de specifieke behoeften van het Overkwartier aan te passen. Zij moeten in dat geval alle artikelen waartegen zij geen overwegende bezwaren koesteren in een eigen ordonnantie samenbrengen. Een exemplaar van de aldus ontstane nieuwe verordening wordt bij de Geheime Raad ingewacht. Een overzicht van wijzigingen wordt door het Hof van Gelre op 2 november 1740 ingediend (P 8, fol. 50v-51r).
Bij beschikking op een request van de "regenten der stad, voorpoorten ende buytenie van Weert" wordt de verordening op 4 februari 1741 gedeeltelijk buiten werking gesteld. Het Hof van Gelre gedoogt onder voorwaarden, dat de inwoners van het Land van Weert hun lijn-, raap- en "floersaet" buitenlands tot olie laten slaan. Tevens wordt de graanhandel weer toegestaan met de naburige landen, mits in die landen geen uitvoerverbod jegens het Oostenrijks Overkwartier van kracht is (P 8, fol. 61-63). Zie hierna (→ 1741-05-24).

1740-11-25 P 8, fol. 54r-55r, e.a.
ROPBa 3.5.400

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE RESIDENTIEPLICHT VAN OFFICIEREN

(→ 1740-07-29) ten vervolge, gelast de landvoogdes alle raden-fiscaal om op te treden tegen officieren, die zich niet houden aan hun residentieplicht. Indien het collatierecht van een functie aan een onderheer toekomt en deze het niet-resideren van een officier heeft gedoogd, verliest hij het collatierecht aan Hare Majesteit.

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Brussel, 25 november 1740	a.i.	Geheime Raad
p.	Steenh. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	Maria Elisabeth	d.v.a.	7 december 1740
cs.	C.H. Cosqui		

1740-11-30 P 8, fol. 55r-57r, e.a.
ROPBa 3.5.404

GENERAAL PARDON VOOR DESERTEURS

Alle deserteurs van Hare Majesteits troepen in de Zuidelijke Nederlanden die voor 31 april 1741 terugkeren onder hun vaandel, wordt amnestie beloofd. Zij die er de voorkeur aan geven in een ander regiment te dienen, worden daartoe in de gelegenheid gesteld. Na 31 april zullen de straffen van de militaire artikelbrieven weer in alle gestrengheid worden toegepast.

w.	vanwege de keizerin	p.	Steenh. vt.
d.	Wenen, 30 november 1740	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de Hofraad van Oorlog	cs.	C.H. Cosqui
cs.	Ignace de Koch	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans, Duits, Nederlands	d.v.o.	19 januari 1741
t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth	d.v.a.	19 januari 1741
d.	Brussel, 11 januari 1741		

1740-12-19 P 8, fol. 58, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER EN DOORVOER VAN GRAAN EN VEEVOER NAAR LUIK

De uitvoer en doorvoer van graan en veevoer naar Luik wordt verboden op straffe des doods, of andere straffen zoals bedreigd in (→ 1740-05-28). Het graafschap Horn valt buiten de werking van de ordonnantie.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	P.J. de Winckel
a.	Roermond, 19 december 1740	v.	geschreven, Nederlands
p.	Sw. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	19 december 1740

De verordening wordt uitgevaardigd krachtens decreet van de landvoogdes van 15 december 1740 (P 8, fol. 58).

1741-01-12 P 8, fol. 59v-61r, e.a.
ROPBa 3.5.413

ORDONNANTIE TERZAKE VAN LOONBESLAG OP AMBTENARENSALARISSEN

Ambtenaren die een inkomen trekken ten laste van de domeinen mogen maximaal tweederde van hun salaris "assigneren" op hun crediteuren. Assignaties voor een groter deel van hun salaris moeten door de rentmeesters die met de betaling zijn belast worden genegeerd. Hetzelfde geldt voor sententies en decreten van willige condemnatie waarbij een te groot deel van het salaris aan een ander wordt toebedeeld.

w.	op naam van de landvoogdes, Maria Elisabeth	v.	gedrukt, Nederlands
		u.i.	kanselier en raden
a.	Brussel, 12 januari 1741	d.v.o.	21 januari 1741
p.	Steenh. vt.	d.v.a.	21 januari 1741
s.	Maria Elisabeth		
cs.	C.H. Cosqui		

1741-03-17 P 8, fol. 63v-64v, e.a.
ROPBa 3.5.427

DECREET TERZAKE VAN HET INSTELLEN VAN GERECHTELIJKE ACTIES TEGEN MILITAIREN

De landvoogdes verklaart dat alle acties tegen militairen, ook die terzake van alimentatie, huishuur, loon van knechten en dergelijke, moeten worden ingesteld voor de bevoegde militaire rechter.

w.	vanwege de landvoogdes	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 17 maart 1741	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	Steenh. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	Maria Elisabeth	d.v.a.	22 april 1741
cs.	C.H. Cosqui		

Beschikking naar aanleiding van het vertoog van Philippus Grebin, "concepist" van de Krijgskanselarij in de Oostenrijkse Nederlanden, in verband met een proces over een huurcontract, tegen hem aanhangig gemaakt voor de magistraat van Brussel.

1741-05-24 P 8, fol. 69v-71r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN

Het uitvoerverbod van graan en levensmiddelen, zoals vervat in (→ 1740-10-26) wordt opgeheven. Alleen ten opzichte van Luik blijven de restrictieve maatregelen van kracht.

w.	op naam van kanselier en raden	v.	(geschreven), Nederlands
a.	Roermond, 24 mei 1741	g.	Oostenrijks Overkwartier

De ordonnantie is het resultaat van herhaald aandringen van het Hof van Gelre bij de Brusselse regering, om de uitvoerbeperkingen opgeheven te krijgen. Reeds op 8 april 1741 was door het Hof een ordonnantie van gelijke strekking ontworpen. Onduidelijk is, of die toen ook werkelijk is afgekondigd. Eerst op 16 mei 1741 verleent de Geheime Raad toestemming om tot publicatie over te gaan. Zie hierna (→ 1741-06-06).

1741-06-02 P 8, fol. 71r-74r, e.a.
ROPBa 3.5.435

PLAKKAAT TERZAKE VAN KERKDIEFSTALLEN

De strafbepalingen van het plakkaat van 24 maart 1562 (PB 2.353) worden opnieuw afgekondigd. Kerkrovers zullen levend worden geradbraakt en verbrand. Hetzelfde lot ondergaan hun medeplichtigen, helers en helpers. Zilversmeden mogen geen gewijde vaten en dergelijke aankopen zonder het adres van hun leverancier te noteren. Eenzelfde gebod geldt voor klerenkopers als zij kazuifels en paramenten aankopen. Op de ingezetenen rust de plicht om zodra de alarmklok geluid wordt te hoop te lopen, om de kerkrovers aan te houden. Tot twee uur gaans in de omtrek moeten de rechterlijke officieren en wethouders de grote wegen doen afsluiten om voortvluchtige rovers aan te houden. Arrestanten mogen alleen op uitdrukkelijk bevel van de magistraat van de plaats waar het delict is gepleegd worden los gelaten. (→ 1713-10-23) en (→ 1719-09-23) moeten strikt worden nageleefd.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 2 juni 1741	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	Steenh. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de koningin	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	12 juni 1741
z.	grootzegel (wijlen Karel VI)	d.v.a.	12 juni 1741
v.	gedrukt, Nederlands		

1741-06-06

P 8, fol 74r-76r, e.a.
ROPBa 3.5.437

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE HONGERSNOOD VAN 1740

De verordening van 9 juni 1740 (ROPBa 3.5.364), (→ 1740-10-15) en de verordening van 1 februari 1741 (ROPBa 3.5.417) worden gedeeltelijk ingetrokken. Het stoken van brandewijn en het brouwen van bier wordt weer toegestaan. Bepalingen tegen de doorvoer van graan van de ene provincie naar de andere komen te vervallen. De uitvoer van boter en vee naar het buitenland wordt weer toegestaan. De export wordt echter dubbel belast. De tolvrijheid van ingevoerde buitenlandse oliën en vetten wordt opgeheven, evenals de moderatie van in- en uitgaande rechten.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 6 juni 1741	t.i.	landvoogdes, Maria Elisabeth
p.	Steenh. vt.	s.	Maria Elisabeth
s.	vanwege de koningin	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	14 juni 1741
z.	grootzegel (wijlen Karel VI)	d.v.a.	14 juni 1741
v.	gedrukt, Nederlands		

De verordening wordt niet volledig afgekondigd in het Overkwartier. Het Hof van Gelre haalt art. 5 door. Dit artikel behelst een verbod van de uitvoer van granen en oliën en zou een achteruitgang betekenen ten opzichte van (→ 1741-05-24).

1741-12-12

P 8, fol. 78r-79v, e.a.
ROPBa 3.5.467

PLAKKAAT TERZAKE VAN HET AANWERVEN VAN MILITAIREN

De hertog van Aremberg, bevelhebber van de troepen in de Zuidelijke Nederlanden, krijgt volmacht om officieren uit te zenden om nieuwe soldaten aan te werven. De wervingsofficieren moeten zijn voorzien van een commissie, ondertekend door de hertog en de secretaris van staat en oorlog.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 12 december 1741	t.i.	landvoogd, graaf van Harrach
p.	Steenh. vt.	s.	graaf van Harrach
s.	vanwege de koningin	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	20 december 1741
z.	grootzegel (wijlen Karel VI)	d.v.a.	20 december 1741

1742-04-10 P 8, fol. 81r-82v, e.a.
(1732-04-10) ROPBa 3.5.475

DEPÊCHE (a) BETREFFENDE DE NALEVING VAN DE DEPÊCHE VAN 19 JULI 1732 (b) TERZAKE VAN HET RECHT VAN ASIEL

De landvoogd, graaf van Harrach, gelast de hoven van justitie zich te richten naar de bijgaande depêche terzake van het asielrecht.
Het behoort tot de competentie van de burgerlijke rechter om uit te maken of een delinquent zich terecht op het recht van asiel beroept. Indien naar het oordeel van de rechter het delict van dien aard is, dat het beroep op immuniteit niet mogelijk is, dan kan hij de delinquent uit een kerk of andere vrijplaats doen verwijderen, zonder dat daartoe de instemming van de ordinarius vereist is; de bisschop moet echter wel verwittigd worden. Desgewenst zal de landvoogd contact opnemen met de nuntius. De inmenging van kerkelijke rechtbanken in dergelijke affaires zal niet langer worden geduld.

(a)		(b)	
w./t.i.	op naam van de landvoogd, graaf van Harrach	w.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 10 april 1742	d.	Praag, 19 juli 1732
p.	Steenh. vt.	p.	Roc. ti. vt.
s.	graaf van Harrach	s.	Karel VI
cs.	J. Bollaert	cs.	baron De Kurz
v.	(geschreven?), Frans	u.i.	kanselier en raden

De verordening is niet voor publicatie bestemd; een datum van registratie is niet vermeld. Zie hierna (→ 1753-10-31/1).

1742-04-24

P 8, fol. 83r-87v, e.a.
ROPBa 3.5.477

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE AANSTELLING VAN RAADSHEREN EN TERZAKE VAN DE SALARISSEN EN BEVOEGDHEDEN VAN ADVOCATEN EN PROCUREURS

Onder verwijzing naar het plakkaat van 12 september 1736 (ROPBa 3.5.118), waarbij aan de Raden van Brabant, Luxemburg, Vlaanderen en Namen permissie wordt gegeven om bij het vaceren van de zetel van een raadsheer een nominatie van drie personen op te maken — een voorrecht dat de Soevereine Raad van Roermond eerst later verwierf (→ 1737-10-02) — wordt bepaald, dat nieuw benoemde raadsheren voortaan niet het volledige medianaat zullen hoeven betalen. Zij hoeven slechts het verschil bij te passen tussen het medianaat dat zij voor een eerdere functie hebben betaald en het verschuldigde bedrag voor een functie als raadsheer. De regering tracht op deze wijze meer bekwame juristen voor de lange tabbaard te interesseren.
Teneinde de kwaliteit van advocaten en procureurs te verbeteren, wordt de Universiteit van Leuven vermaand om zich strikt te houden aan de voorschriften die bij gelegenheid van de "visite" van de Universiteit in 1617 zijn opgesteld (PB 3.89). Zij dient erop toe te zien, dat aan niemand de graad van licentiaat in de rechtsgeleerdheid wordt verleend, die daartoe nog niet de vereiste rijpheid heeft bereikt. Onder verwijzing naar de ordonnantie van 25 october 1741 (ROPBa 3.5.479, noot 1) wordt het de Universiteit verboden om dispensatie te verlenen van het volgen van enig studie-onderdeel.
Ten aanzien van advocaten en procureurs wordt bepaald, dat zij genoegen moeten nemen met het honorarium, zoals dat door het provinciale hof zal worden "getaxeerd". Indien zij zich laten betalen, alvorens hun honorarium door de griffier is vastgesteld, dan kunnen hun cliënten een vordering instellen wegens "qualijcke" betaling. Advocaten kunnen in zo'n geval crimineel worden vervolgd.
Het provinciale hof kan verdienstelijke jonge advocaten een aanmoedigingspremie toekennen.
Rechters, pensionarissen, secretarissen en griffiers die in eerste instantie als neutrale partij bij een proces betrokken zijn geweest, mogen niet in tweede instantie als advocaat voor een der partijen optreden. Dit geldt ook voor rechtsgeleerden, wier advies model stond voor het in eerste aanleg gevelde vonnis.
De verordening moet jaarlijks opnieuw worden gepubliceerd.*

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 24 april 1742	t.i.	landvoogd, graaf van Harrach
p.	Steenh. vt.	s.	graaf van Harrach
s.	vanwege de koningin	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	4 mei 1742
z.	grootzegel (wijlen Karel VI)	d.v.a.	4 mei 1742 (ter rolle)
v.	gedrukt, Nederlands		

* In antwoord op een missive van de landvoogd van 12 februari 1743 verzekert het Hof van Gelre op 2 maart 1743, dat het plakkaat elk jaar opnieuw op de eerste werkdag na de vakanties zal worden gepubliceerd. In 1750 wordt de herpublicatie nogmaals nadrukkelijk per decreet van 10 september bevolen (P 9, fol. 88). Blijkens marginale aantekeningen is de verordening opnieuw ter rolle gepubliceerd op 15 september 1751, 27 september 1752, 26 september 1753, 20 september 1754, 2 october 1755, 9 october 1756, 28 september 1757, 25 october 1758, 19 september 1759 en 18 september 1760.

Zie hierna (→ 1743-02-17).

1742-05-01 P 8, fol 89r-92r, e.a.

CONVENTIE MET DE PRINSBISSCHOP VAN LUIK TERZAKE VAN DE WEDERKERIGE UITWISSELING VAN DESERTEURS

Deserteurs uit de legers van beide contracterende mogendheden zullen worden aangehouden om op basis van wederkerigheid te worden overgeleverd aan het land van herkomst tegen vergoeding van de gemaakte kosten. De overdracht zal geschieden met wapens, uitrusting en paarden. Achtervolging van deserteurs op het gebied van de andere contracterende mogendheid is niet toegestaan. De officieren kunnen elkaar echter wel informeren. Een ordonnantie zal worden uitgevaardigd, die het burgers verbiedt deserteurs te helpen of hun uitrusting te kopen. De rechter ter plaatse zal overtredingen van de conventie summier moeten berechten en de bedreigde boetes vorderen. De helft van de boete zal worden genoten door de burgerlijke officieren. De commandant van de plaats waar een deserteur wordt aangebracht dient een beloning uit te betalen op kosten van de mogendheid waaraan de deserteur wordt uitgeleverd. Veiligheidshalve zullen ook vagebonden van militaire gestalte ter uitwisseling worden aangehouden. Worden zij echter verdacht van capitale delicten, dan worden zij "geabandonneerd" aan de competente rechter ter plaatse van hun aanhouding. De conventie wordt aangegaan voor de duur van tien jaar en is op 15 mei 1742 op de gebruikelijke wijze te Brussel geratificeerd.

w.	vanwege de koningin en de prins-bisschop	p.	Steenh. vt.
d.	Brussel, 1 mei 1742	s.	graaf van Harrach
s.	H. Crumpipen, J.P. Rameau	cs.	C.H. Cosqui
v.	gedrukt, Nederlands	u.i.	kanselier en,raden
t.i.	landvoogd, graaf van Harrach	d.v.o.	26 mei 1742
d.	Brussel, 18 mei 1742	d.v.a.	26 mei 1742

Zie hierna (→ 1767-06-02).

1742-06-20 P 8, fol. 92v-93r, e.a.
ROPBa 3.5.482

DECREET BETREFFENDE DE PROVISIONELE HERAFKONDIGING VAN DE CONVENTIE VAN QUIEVRAIN (→ 1718-04-21) TERZAKE VAN DE WEDERKERIGE UITWISSELING VAN DESERTEURS AANGEGAAN MET DE REPUBLIEK

w.	op naam van de landvoogd, graaf van Harrach	cs.	C.H. Cosqui
a.	Brussel, 20 juni 1742	v.	gedrukt, Frans
p.	Steenh. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	graaf van Harrach		

Omdat H.H.M. blijkbaar niet met de verlenging konden instemmen, is het decreet bij missive van 8 augustus 1742 door de graaf van Harrach ongedaan gemaakt (→ 1742-08-16).

1742-07-10 P 8, fol. 93r-96v, e.a.
ROPBa 3.5.487

ORDONNANTIE TERZAKE VAN WOEKER EN TERZAKE VAN DE "BERGEN VAN BARMHARTIGHEID"

Alle wetten ter bestrijding van woeker worden geacht opnieuw te zijn afgekondigd. Alleen de Bergen van Barmhartigheid en de Tafel van Belening te Leuven mogen geld uitlenen tegen onderpand. Het uitlenen van geld tegen interest zal als woeker worden gestraft met confiscatie van roerende en onroerende goederen en naar de strengheid der plakkaten. Degenen die geld geleend hebben van woekeraars mogen hun onderpand terugvorderen, zonder dat zij het geleende kapitaal terug hoeven geven.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Raad van State, Geheime Raad
d.	Brussel, 11 juli 1742	t.i.	landvoogd, graaf van Harrach
p.	Steenh. vt.	s.	graaf van Harrach
s.	vanwege de koningin	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	8 juli 1742
z.	grootzegel	d.v.a.	18 juli 1742
v.	gedrukt, Nederlands		

1742-08-13 P 8, fol. 99v-102r, e.a.
ROPBa 3.5.491

PLAKKAAT TER REVOCATIE VAN ONDERDANEN VAN HARE MAJESTEIT UIT DE SPAANSE EN NAPOLITAANSE DIENST

Hare Majesteit beveelt, wegens de vijandelijkheden in Italië, haar onderdanen om binnen zes weken de Spaanse of Napolitaanse dienst te verlaten op straffe van confiscatie van hun goederen. Hare Majesteit garandeert de militairen die aan haar oproep gehoor geven een passende betrekking in haar legers.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 13 augustus 1742	t.i.	landvoogd, graaf van Harrach
p.	Steenh. vt.	s.	graaf van Harrach
s.	vanwege de koningin	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	22 augustus 1742
z.	grootzegel	d.v.a.	22 augustus 1742

1742-08-16 P 8, fol. 98r-99r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE OPZEGGING VAN DE CONVENTIE VAN QUIEVRAIN

Het verdrag terzake van de wederkerige uitwisseling van deserteurs tussen de keizer, Frankrijk en de Republiek wordt ongedaan gemaakt. Dit geldt zowel voor de oorspronkelijke conventie, aangegaan tussen de keizer, Frankrijk en de Republiek (→ 1718-04-21), als voor de conventie die alleen gold tussen de keizer en de Republiek (→ 1742-06-20).

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	P.J. de Winckel
a.	Roermond, 16 augustus 1742	v.	geschreven, Nederlands
p.	Sw. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		

De ordonnantie wordt uitgevaardigd krachtens bevel van de graaf van Harrach, zoals vervat in de depêches van 8 en 9 augustus 1742 (P 8, fol. 97r-98r). Zie hierna (→ 1742-12-29).

1742-09-12/1 P 8, fol. 102r-105r, e.a.
ROPBa 3.5.500

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN PAARDEN

De uitvoer van paarden en veulens wordt verboden op straffe van confiscatie en een boete van driehonderd gulden per paard. De verkoop van paarden aan buitenlandse kooplieden is verboden. Onderdanen van Hare Majesteit die na publicatie van deze verordening hun paard verkopen, moeten desgewenst de koper bekend maken, op straffe als boven. Overtredingen kunnen tot twee jaar na dato worden vervolgd.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 12 september 1742	t.i.	landvoogd, graaf van Harrach
p.	Steenh. vt.	s.	graaf van Harrach
s.	vanwege de koningin	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	19 september 1742
z.	grootzegel	d.v.a.	19 september 1742

1742-09-12/2

P 8, fol. 105r-106v, e.a.
ROPBa 3.5.501

DEPÊCHE TERZAKE VAN DE VERHOUDING VAN HET MILITAIRE EN BURGERLIJK GEZAG IN OORLOGSTIJD

De burgerlijke overheden moeten in oorlogstijd onmiddellijk gehoor geven aan bevelen van militaire commandanten, zonder bevestiging van de centrale regering af te wachten. De militaire bevelhebbers mogen orders uitvaardigen aan de Staten der provincies en aan de lagere overheden. De provinciale hoven moeten de centrale regering op de hoogte houden van de uitgevaardigde orders.

w./t.i.	op naam van de landvoogd, graaf van Harrach
d.	Brussel, 12 september 1742
p.	Steenh. vt.
s.	ter ordonnantie van de landvoogd
cs.	J.J. Le Roy
v.	(geschreven), Frans

De strekking van de depêche is bij circulaire van 19 september 1742 aan de lagere overheden van het Overkwartier medegedeeld.

1742-09-18

P 8, fol. 106v-109v, e.a.
ROPBa 3.5.505

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE BEPERKING VAN REISGELEGENHEDEN VOOR FRANSE ONDERDANEN

Bij wijze van represaille voor een gelijksoortig Frans verbod, gepubliceerd 23 januari 1742, wordt het Franse onderdanen verboden anders dan met in de Oostenrijkse Nederlanden gehuurde paarden en koetsen in de Nederlanden te reizen, op straffe van de verbeurte van paarden en karossen.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 18 september 1742	t.i.	landvoogd, graaf van Harrach
p.	Steenh. vt.	s.	graaf van Harrach
s.	vanwege de koningin	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	22 september 1742
z.	grootzegel	d.v.a.	22 september 1742

1742-10-24 P 8, fol. 109v-110r, e.a.

AKTE TERZAKE VAN DE INKOMSTEN VAN HET HOSPITAAL-GENERAAL VAN ROERMOND

Ten verzoeke van de directeuren van het Hospitaal-Generaal wordt het reglement van (→ 1739-10-09) gewijzigd. Het Hospitaal doet ten gunste van de scholtis van Roermond afstand van de inkomsten uit boeten.

w.	vanwege de koningin	v.	geschreven, Frans
d.	Brussel, 24 october 1742	g.	Roermond
p.	Steenh. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	A. Bollaert	d.v.o.	5 november 1742

De verordening is ter informatie medegedeeld aan de scholtis.

1742-12-29 P 8, fol. 121r-129r, e.a.
ROPBa 3.5.529*, PB 9.163

DECREET BETREFFENDE DE NALEVING VAN EEN CONVENTIE AANGEGAAN TUSSEN HARE MAJESTEIT EN DE STATEN-GENERAAL DER VERENIGDE NEDERLANDEN TERZAKE VAN DE UITWISSELING VAN DESERTEURS

De conventie is op 12 december 1742 te Brussel ondertekend door de hertog van Aremberg en J.A. Kinschot. Ze dient ter vervanging van de ontbonden conventie van Quievrain (→ 1742-08-16).
De contracterende mogendheden zullen deserteurs op basis van wederkerigheid uitwisselen, ook in de Barrièresteden. De uitwisseling vindt plaats van commandant tot commandant, tegen betaling van onderhoudskosten van man, rij- en tuigpaarden. Een

beloning wordt uitgeloofd voor het aanbrengen van deserteurs. Voor ruiters met paard geldt een dubbele beloning. Deserteurs uit de legers van de Republiek zullen, behalve wanneer zij worden aangehouden in het "Pays rétrocédé" (Yper, Veurne, Menen), na aanhouding worden bewaard door de Oostenrijkse commandant ter plaatse, die ook de beloning zal voorschieten. Ten aanzien van Oostenrijkse deserteurs wordt op overeenkomstige wijze gehandeld. Deserteurs van Hare Majesteits legers, die in het geretrocedeerde gebied worden aangehouden, moeten naar een der Barrièresteden gebracht worden ter uitwisseling. Deserteurs van de Staatse legers zullen in dat geval rechtstreeks aan de commandant van een Barrièrevesting worden overgedragen. Het vervolgen van deserteurs op het gebied van de andere mogendheid is niet geoorloofd; de officieren kunnen elkaar informeel verwittigen.
Na ratificatie van het verdrag zullen van weerszijden strenge straffen worden gesteld op het aankopen van paarden en uitrusting of het anderszins helpen van deserteurs. Beroep op het kerkelijk asylrecht, dat de naleving van de conventie van Quievrain effectief belemmerde, wordt uitgesloten. Het verblijf van deserteurs op vrijplaatsen zal hun uitlevering niet verhinderen. In de Barrièresteden is het de taak van de (Oostenrijkse) burgerlijke officier van justitie om de deserteur uit het immuniteitsgebied te verwijderen en hem over te dragen aan de (Staatse) commandant.
Het verdrag treedt twee weken na ratificatie in werking.

w.	op naam van de landvoogd, graaf van Harrach	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 29 december 1742	t.i.	landvoogd, graaf van Harrach
p.	Steenh. vt.	d.	Brussel, 13 januari 1743
s.	graaf van Harrach	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	16 januari 1742
z.	geheimzegel overdekt met wit papier	d.v.a.	16 januari 1742

* Het ROPBa geeft mijns inziens ten onrechte als dagtekening van de conventie die der toezendingscirculaire. In de versie die in het recueil wordt gegeven ontbreekt het mandement finaal. Zulks is verklaarbaar, omdat de tekst is ontleend aan deel 173 van de correspondentie van de Raad van Brabant. De in Brabant af te kondigen ordonnanties worden van een apart mandement finaal voorzien. Dit mandement was kennelijk nog niet toegevoegd in het door de bewerker van het Recueil geraadpleegde overleveringsstadium. In PB 9.163 vindt men de volledige Brabantse versie afgedrukt. De dagtekening luidt hier 29 december 1742.

1743-02-09 Sb Wessem 496, gr.

REGLEMENT TERZAKE VAN DE VERPLICHTINGEN VAN CONTROLEURS EN ONTVANGERS VAN IN- EN UITGAANDE RECHTEN (RAAD VAN FINANCIËN)

De landvoogd vermaant de controleurs van in- en uitgaande rechten om de verplichtingen, vervat in het reglement van 26 november 1735 (PB 10a. 623), strikt na

te leven. De controleurs van de principale bureaux moeten maandelijks de ontvangstrollen van de subalterne ontvangers inspecteren. Het reglement geeft voorschriften over de procedure die daarbij moet worden gevolgd. De controleurs kunnen aansprakelijk worden gesteld voor niet gecorrigeerde tekorten in de rekeningen der subalterne ontvangers. De controleurs van de subalterne kantoren zijn samen met de ontvangers van die kantoren aansprakelijk voor tekorten die door de controleur van het hoofdkantoor worden ontdekt. De verordening geeft tevens voorschriften over de wijze waarop controleurs en ontvangers aantekening moeten houden van de plakkaten en ordonnantiën van in- en uitgaande rechten die zij ontvangen.

w.	vanwege de landvoogd	v.	gedrukt, Frans
a.	Brussel, 9 februari 1743	t.i.	Raad van Financiën
p.	Herz. vt.	u.i.	principale officier van in- en uitgaande rechten te Roermond, De Provins
s.	graaf van Harrach	d.v.a.	12 maart 1743
cs.	J.J. Bervoet, Papejans. dt. de Morchoven, Baron Deffonseca		

1743-02-17

P 8, fol. 129r-132v, e.a.
ROPBa 3.5.533

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE STUDIE DER RECHTSGELEERDHEID EN DER MEDICIJNEN TE LEUVEN

Hare Majesteit gelast de strikte naleving van de "Visite" van de Universiteit van Leuven (PB 3.89) en van (→ 1742-04-24). Dit geldt vooral ten aanzien van de vierjarige residentieplicht voor studenten. Alvorens studenten tot de examens mogen worden toegelaten, dienen zij ten overstaan van de voorzitter van het college te verklaren, dat zij vier jaar metterwoon te Leuven gevestigd zijn geweest en dat zij niet meer dan drie maanden per jaar afwezig zijn geweest. Misleiding wordt gestraft met een boete van tweehonderd patakons. De studenten moeten ook testimonia overleggen, waaruit blijkt dat zij hun colleges met vrucht hebben gelopen. Licentiaten in de wijsbegeerte, die zich verder wensen te bekwamen in de medicijnen of rechtsgeleerdheid, mogen reeds na drie jaar tot de examens worden toegelaten.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 17 februari 1743	t.i.	landvoogd, graaf van Harrach
p.	Steenh. vt.	s.	graaf van Harrach
s.	vanwege de koningin	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	27 februari 1743
z.	grootzegel	d.v.a.	27 februari 1743
v.	gedrukt, Nederlands		

1743-11-14 P 8, fol. 135v-136v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE AMBTSVERVULLING VAN DE BODEN VAN DEN HOVE

De beide boden van het Hof van Gelre worden geacht hun werkzaamheden te verrichten terwijl ze niet in kennelijke staat verkeren, op straffe van schorsing voor de tijd van een jaar. Bij recidive volgt ontslag. De boden dienen zich te houden aan de reglementen met betrekking tot hun salaris.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	P.J. de Winckel
a.	Roermond, 14 november 1743	v.	geschreven, Nederlands
p.	Bard. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		

De verordening wordt uitgevaardigd vanwege het wangedrag van de bodes Van Vlaanderen en Pluym en is aan beiden persoonlijk geïnsinueerd en bovendien aangeslagen op de deur van de griffie "tot naericht der parthijen en practizijnen".

1744-01-02 P 8, fol. 139r-143r, e.a.
ROPBa 3.5.585

ORDONNANTIE TER BEVORDERING VAN EEN GOEDE VERSTANDHOUDING TUSSEN BURGERIJ EN MILITAIREN

De burgerij dient alle militairen in dienst van Hare Majesteit of van haar bondgenoten vriendelijk te bejegenen. Men moet zich onthouden van inmenging in de onderlinge ruzies van militairen en deze niet aanmoedigen. Indien burgers zelf onheus bejegend worden door soldaten, dan moeten zij zich van feitelijkheden onthouden. Zij kunnen hun klachten deponeren bij de rechterlijke officieren, die daarvan de militaire commandant op de hoogte moeten stellen. Slechts deze laatste is bevoegd tot het straffen van de schuldigen.
(→ 1734-03-24) terzake van het dragen van verboden wapens moet strikt worden nageleefd. Wie in een gevecht met militairen een vuurwapen gebruikt, riskeert de doodstraf. Eventuele ongeregeldheden moeten onverwijld ter kennis gebracht worden van de burgerlijke en militaire overheid. Het houden van oproerige toespraken wordt gestraft met vijfhonderd patakons boete of arbitraire straffen, al naar gelang van de omstandigheden.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Raad van State, Geheime Raad
d.	Brussel, 2 januari 1744	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Königsegg-Erps
p.	Steenh. vt.	s.	graaf van Königsegg-Erps
s.	vanwege de koningin	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	11 januari 1744
z.	grootzegel	d.v.a.	11 januari 1744
v.	gedrukt, Nederlands		

1744-01-04

P 8, fol. 144r-149r, e.a.
ROPBa 3.5.586

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE BESTRAFFING VAN VALSHEIDSDELICTEN

Naast die vormen van valsheid, die volgens het "geschreven recht" met de dood strafbaar zijn, worden ook andere valsheidsdelicten, als het moedwillig produceren van valse akten, het opzettelijk vals beschuldigen van kapitale misdrijven, het geven van valse getuigenis terzake, en het aanzetten tot dergelijke delicten, met de dood strafbaar gesteld. Zelfs indien het *ius scriptum* of de plakkaten de doodstraf niet dwingend voorschrijven, wordt het de rechter aanbevolen toch naar deze remedie te grijpen. Indien de rechter tijdens een proces met enig valsheidsdelict wordt geconfronteerd, moet hij de officier van justitie een criminele actie terzake doen instellen. Rechterlijke officieren die nalaten valsheidsdelicten te vervolgen, riskeren ontzetting uit hun ambt. Indien zij de bedrijvers van dergelijke delicten begunstigen, dan wacht hun de doodstraf. Teneinde het aantal processen wegens meineed te beperken, wordt het notarissen verboden om bij het passeren van akten eden af te laten leggen.

w.	op naam van Maria Theresia	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Königsegg-Erps
d.	Wenen, 4 januari 1744	d.	Brussel, 20 januari 1744
p.	Sil.a. vt.	p.	Steenh. vt.
s.	Maria Elisabeth	s.	graaf van Königsegg-Erps
cs.	Benoît de Palazzi	cs.	C.H. Cosqui
z.	contrazegel	u.i.	kanselier en raden
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.o.	1 februari 1744
a.i.	Hoge Raad der Nederlanden	d.v.a.	1 februari 1744

De verordening wordt uitgevaardigd door de Hoge Raad der Nederlanden naar aanleiding van het rapport van de gevolmachtigd minister, vanwege een consult van de Geheime Raad over een voorstel tot strafbaarstelling van valsheidsdelicten, dat is ingediend door de Raad van Brabant. Zie hierna (→ 1750-11-14/2).

1744-03-14 P 8, fol, 149r-151v, e.a.
ROPBa 3.5.601

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET VERKOPEN VAN WOL

Wegens schaarste wordt de verkoop van wol anders dan op de geprivilegieerde markten verboden. Wol die voor uitvoer is bestemd moet zijn voorzien van het certificaat van zo'n markt. Deze verklaring moet op het grenskantoor van in- en uitgaande rechten worden voorzien van een visum, op straffe van confiscatie. Contracten van koop of geantecipeerde koop worden nietig verklaard.

w.	vanwege de gevolmachtigd minister, graaf van Königsegg-Erps	a.i.	Geheime Raad
a.	Brussel, 14 maart 1744	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Königsegg-Erps
p.	Steenh. vt.	d.	Brussel, 18 maart 1744
s.	graaf van Königsegg-Erps	u.i.	kanselier en raden
cs.	C.H. Cosqui	d.v.o.	26 maart 1744
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	26 maart 1744

1744-05-16 P 8, fol. 152v-156v
ROPBa 3.6.20

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE BETALING VAN DE KOSTEN VAN PASSAGE EN LOGEMENT VAN TROEPEN OP MARS

Militaire officieren en burgerlijke overheden mogen niet onderhandelen over het afkopen van de passage van troepen om daardoor de lasten af te wentelen op andere delen van het platteland. Zij moeten daarentegen proberen elke afwijking van de marsorders te redresseren, op straffe van "privatie" van hun functie en aansprakelijkheid voor kosten en schade. Indien de inwoners van een clandestien van dergelijke overlast bevrijd dorp voor schadeloosstelling worden aangesproken, dan kunnen zij de schade op de verantwoordelijke overheden verhalen.
De raden-fiscaal en lagere rechterlijke officieren dienen toe te zien op de naleving van de ordonnantie. Plichtsverzuim resulteert in mede-aansprakelijkheid in de schade.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 16 mei 1744	t.i.	landvoogden Maria Anne en Karel van Lotharingen
p.	Steenh. vt.	s.	Maria Anne
s.	vanwege de koningin	cs.	A. Bollaert
cs.	J.J. Leroy	u.i.	kanselier en raden
z.	grootzegel	d.v.a.	30 mei 1744
v.	gedrukt, Nederlands		

1744-06-08

P 8, fol. 153v-166v, e.a.
ROPBa 3.6.31

DECLARATIE (a) TERZAKE VAN DE VERKLARING VAN DE STAAT VAN OORLOG MET FRANKRIJK (b)

Hare Majesteit verklaart zich in staat van oorlog met Frankrijk en beveelt de onderdanen in de Oostenrijkse erflanden waar mogelijk aan Frankrijk afbreuk te doen. Zij verbiedt het onderhouden van handelsbetrekkingen en briefwisseling op straffe des doods. Alle Franse onderdanen dienen binnen veertien dagen haar landen te verlaten. Een uitzondering wordt gemaakt voor Franse kloosterlingen in Oostenrijkse kloosters, wier overste bereid is voor hen in te staan en voor personen die reeds langdurig metterwoon in haar erflanden gevestigd zijn, mits zij zich onthouden van verdachte correspondentie. Het verbergen of niet aanbrengen van verdachte Fransen zal streng worden gestraft. De koop- en wisselhandel met Frankrijk wordt verboden. Franse produkten zullen bij invoer worden geconfisqueerd. Onderdanen van Hare Majesteit, die Franse effecten of actiën beheren of daarvan weet hebben, zijn tot aangifte verplicht, op straffe van confiscatie van hun eigen goederen. Een speciale commissie zal met de confiscatiën worden belast. Franse beleggingen bij de Bank van Wenen zijn krachtens art. 9 van het octrooi van de bank exempt van confiscatie. De overheden moeten erop toezien, dat geen levensmiddelen, paarden of krijgsvoorraad aan de Fransen worden geleverd. De bewindhebbers der posterijen en hun postmeesters moeten Franse briefwisseling en verdachte koeriers onderscheppen: de rechterlijke officieren lenen hun daartoe de sterke arm (b). Voor wat betreft de Zuidelijke Nederlanden zal Hare Majesteit zich in nadere plakkaten nog uitspreken over de uitvoering van de diverse met de staat van oorlog verband houdende maatregelen, die voorlopig alleen verbindend zijn voor de Oostenrijkse erflanden. De plicht Franse onderdanen vijandig te bejegenen en het verbod op het onderhouden van handelsrelaties geldt echter wel reeds (a).

(a)
w. op naam van Maria Theresia
d. Brussel, 8 juni 1744
p. Steenh. vt.
s. vanwege de koningin
cs. F.J. Misson
z. grootzegel
v. gedrukt, Nederlands

(b)
w. op naam van Maria Theresia
d. Wenen, 16 mei 1744
s. Maria Theresia
cs. C. graaf van Ullefeld
cs. Jan Christoffel Bartenstein
z. ordinaris zegel

t.i. landvoogden Maria Anna en Karel van Lotharingen
d. Brussel, 8 juni 1744
s. Maria Anne
u.i. kanselier en raden
d.v.o. 17 juni 1744
d.v.a. 17 juni 1744

1744-10-01 P 8, fol. 166v-170v, e.a.
ROPBa 3.6.78

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE BESMETTELIJKE ZIEKTE ONDER HET VEE IN DE GRENSGEBIEDEN MET FRANKRIJK

Om besmetting van het hoornvee in de Zuidelijke Nederlanden tegen te gaan, wordt de invoer van hoornvee uit Frankrijk en de bezette gebieden verboden, evenals die van vlees en huiden. In weerwil van het verbod ingevoerd vee zal worden vernietigd; vlees en huiden in de aarde gedolven. De overtreders van het verbod zullen worden gegeseld en gebrandmerkt.
Hoornvee mag binnenlands worden vervoerd, mits voorzien van een certificaat van herkomst, dat niet ouder mag zijn dan vier dagen, af te geven door de wethouders tegen vergoeding van twee stuivers. De paspoorten moeten worden getoond aan de patrouilles van de grote wegen. In geval van twijfel zal het vee worden opgebracht. De wethouders mogen desnoods "domineren" (dwangmiddelen toepassen) om achter de herkomst van het vee te komen. Het "stauwen" (drijven) van vee is alleen overdag toegelaten langs de grote wegen. Hoornvee mag niet worden geslacht voor en aleer het is gekeurd.
Om buitenlands vee en vlees te kunnen onderscheiden van Frans vee en vlees, dienen de importeurs zich in het land van herkomst te voorzien van certificaten. Deze herkomstverklaringen moeten worden overlegd op de kantoren van in- en uitgaande rechten. De uitvoer van vee naar Frankrijk is verboden op straffe van confiscatie en een boete. Armlastige overtreders riskeren gevangenisstraf.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 1 october 1744	t.i.	vanwege de koningin
p.	Steenh. vt.	d.	Brussel, 5 october 1744
s.	vanwege de koningin	u.i.	kanselier en raden
cs.	F.J. Misson	d.v.o.	7 october 1744
z.	grootzegel	d.v.a.	8 october 1744
v.	gedrukt, Nederlands		

Zie hierna (→ 1744-10-23) en (→ 1745-01-30).

1744-10-23 P 8, fol. 171r-173v, e.a.
ROPBa 3.6.86

PLAKKAAT TERZAKE VAN EEN BESMETTELIJKE ZIEKTE ONDER HET HOORNVEE

Onder verwijzing naar (→ 1744-10-01) worden aanvullende maatregelen getroffen ter bevordering van het herstel van de veestapel wanneer de epizoötie in de Zuidelijke Nederlanden voorbij zal zijn. Alle uitvoer van hoornvee wordt verboden, evenals het

slachten van kalveren. De raden-fiscaal en rechterlijke officieren dienen op de naleving van beide ordonnanties toe te zien.

w.	op naam van Maria Theresia	z.	grootzegel
d.	Brussel, 23 october 1744	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Steenh. vt.	t.i.	(ontbreekt)
s.	vanwege de koningin	u.i.	kanselier en raden
cs.	J.J. Leroy	d.v.a.	21 januari 1745

1745-01-30

P 8, fol. 173v-179r, e.a.
ROPBa 3.6.113

ORDONNANTIE TERZAKE VAN EEN BESMETTELIJKE ZIEKTE ONDER HET VEE IN DE REPUBLIEK

De maatregelen zoals vervat in (→ 1744-10-01) worden ook van toepassing verklaard op de invoer van hoornvee, afkomstig uit de Republiek, in de kwartieren van Brugge, Gent, Antwerpen, Turnhout, Tienen en Roermond.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 30 januari 1745	t.i.	vanwege de koningin
p.	Steenh. vt.	u.i.	kanselier en raden
s.	vanwege de koningin	d.v.o.	6 februari 1745
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	6 februari 1745
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Nederlands		

De verordening is door het Hof van Gelre ook toegezonden aan de vrije heerlijkheden met daarbij een "Translaat pro memorie" over een behandelingswijze voor het zieke vee (P 8, fol. 177v). Bedoelde memorie is bij missive van 23 januari 1745 door de gevolmachtigd minister, graaf van Kaunitz Rittberg, aan de Staten van het Overkwartier toegezonden. De memorie is krachtens reces van Gedeputeerde Staten van 2 februari gedrukt en verspreid (ASO 1037, fol. 170).

1745-02-26

ASO 1037, fol. 187r-193v, e.a.
ROPBa 3.6.121

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE CONFISCATIE VAN DE BARONIE VAN TURNHOUT ALSMEDE VAN TWEE RENTEN TOEBEHOREND AAN DE KONING VAN PRUISEN

Wegens de verbreking van het Tractaat van Breslau door Frederik II van Pruisen, confisqueert Maria Theresia de Baronie van Turnhout, alsmede twee renten van resp. 80.000 en 20.000 gulden, verhypothekeerd op de in- en uitgaande rechten van Maas en

Schelde. Turnhout dient bij de domeinen gevoegd te worden en de renten worden teniet gedaan.

w.	op naam van Maria Theresia	d.	Brussel, 6 maart 1745
d.	Brussel, 26 februari 1745	p.	Ber. vt.
p.	Steenh. vt.	s.	graaf van Kaunitz
s.	vanwege de koningin	cs.	Baron de Lados
cs.	J.J. le Roy	u.i.	rechter van in- en uitgaande rechten te Roermond, officieren van in- en uitgaande rechten
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Frans		
t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Kaunitz		

1745-04-30

ASO 1037, fol. 195v-201v, e.a.
ROPBa 3.6.135

REGLEMENT (MILITAIR) TERZAKE VAN HET ONDERHOUD VAN TROEPEN OP MARS

Het reglement bevat voorschriften met betrekking tot de verstrekking van brandhout en ligstro aan militairen. Soldaten mogen geen hout kappen tenzij op bevel van hun generaal-commandant en om militaire redenen. De verstrekking van brandhout en stro geschiedt door de kwartiermeesters van het regiment. Indien de kwartiermeester verhinderd is, dan moet hij leveranties laten afhalen door soldaten onder leiding van een officier. Het reçu van de officier moet achteraf van een visum worden voorzien door diens superieurs. Om te voorkomen dat militairen de leveranties van andere regimenten in beslag nemen, zullen geleidebiljetten worden verstrekt. De wagenvoerders die de voorraden vervoeren kunnen na aflevering met hun voertuig ongehinderd vertrekken. Het is militairen verboden het verstrekte brandhout en stro te verkopen. Buiten vijandelijk gebied mogen zij niet jagen en vissen. Voor de verplaatsing van de tros heeft elk regiment het recht enkele wagens te vorderen. Indien zij er meer nodig hebben, zal daarvoor een vergoeding moeten worden betaald. Voor het transport van zieken en gewonden moeten echter altijd voldoende karren ter beschikking worden gesteld. Alle generaals en regimentcommandanten zullen worden voorzien van een exemplaar van het reglement. De verordening geldt ook voor de troepen van Haar Hoog Mogenden, onder bevel van de veldmaarschalk, graaf van Waldeck.

w.	vanwege de opperbevelhebber, hertog van Cumberland	d.	Brussel, 10 mei 1745
a.	Brussel, 30 april 1745	p.	Ber. vt.
s.	Willem	s.	graaf van Kaunitz
v.	gedrukt, Frans	cs.	Baron De Lados
t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Kaunitz	u.i.	Gedeputeerde Staten van het Overkwartier

1745-05-01 P 8, fol. 179v-181v, e.a.
ROPBa 3.6.137

ORDONNANTIE (MILITAIR) VAN GENERAAL PARDON VOOR DESERTEURS

Alle soldaten, gedeserteerd uit de Duitse of nationale regimenten in de Oostenrijkse Nederlanden, wordt amnestie beloofd, indien zij zich voor 1 juli weer melden bij hun regiment. Indien zij dienst wensen te nemen bij een ander regiment, dan mogen zij dat kenbaar maken.

w. vanwege de koningin
d. Brussel, 1 mei 1745
s. gevolmachtigd minister, graaf van Kaunitz
cs. De Sautersheim
z. geheimzegel
v. gedrukt, Nederlands
t.i. gevolmachtigd minister, graaf van Kaunitz
d. Brussel, 7 mei 1745
p. Steenh. vt.
s. graaf van Kaunitz
cs. F.J. Misson
u.i. kanselier en raden
d.v.o. 12 mei 1745
d.v.a. 12 mei 1745

1745-06-12 P 8, fol. 182r-183v, e.a.
ROPBa 3.6.143

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DESERTIE EN TERZAKE VAN VAGEBONDEN

De verordening behelst aanvullingen op (→ 1738-08-01), welke verordening opnieuw wordt gepubliceerd.* De verplichting dag en nacht te patrouilleren en deserteurs en vagebonden aan te houden wordt benadrukt. Franse deserteurs, mits voorzien van paspoorten, dient men ongemoeid te laten. Nalatigheid wordt gestraft.

w. vanwege de koningin
a. Brussel, 12 juni 1745
p. Steenh. vt.
s. F.J. Misson
v. gedrukt, Nederlands
u.i. Hof van Gelre
d.v.o. 25 juni 1745
d.v.a. 25 juni 1745

* (→ 1738-08-01) wordt bij deze gelegenheid herdrukt met als dagtekening 12 juni 1745. Art. 12, terzake van de aanhouding van Franse deserteurs — die nu immers juist aangemoedigd moeten worden —, blijft in de versie van 1745 achterwege (Sb Obbicht 114, gr.). Zie hierna (→ 1763-09-09), (→ 1772-02-26), (→ 1785-09-03/1) en (→ 1785-09-26).

1745-11-03/1 P 8, fol. 186-191v, e.a.

AANVULLEND REGLEMENT TERZAKE VAN DE WINTERKWARTIEREN VAN GEALLIEERDE TROEPEN IN DE OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN

Het reglement is overeengekomen tussen de gevolmachtigd minister, graaf van Kaunitz, en de geallieerde opperbevelhebber, de hertog van Cumberland. Het reglement treedt ten dele in de plaats van het reglement van 2 april 1711 (→ 1745-11-03/2), dat overigens van kracht blijft, en vult het aan. De officieren van de generale staf en andere opperofficieren ontvangen een tegemoetkoming in geld, ter bestrijding van de kosten voor vuur en licht. Bij het huren van huizen moet de magistraat hun behulpzaam wezen en prijsopdrijving voorkomen. De magistraat ziet ook toe op de levensmiddelenprijzen. Officieren van het garnizoen van de citadel van Antwerpen moeten met half geld genoegen nemen. Officieren die niet worden genoemd in het tarief van 1711 worden betaald volgens bijgaand tarief. Gewone soldaten ontvangen een vergoeding, geproportioneerd aan de strengheid van het seizoen. Per kamer hebben zij dagelijks recht op kaarsen of lampolie.
Voor inkwartiering op het platteland gelden andere regels: de vergoeding bedraagt éénderde van wat in de stad gebruikelijk is. Iedere militair dient te beschikken over een biljet van inkwartiering, af te geven door de wethouders. Zij dienen met weinig genoegen te nemen: al het meerdere dat zij vorderen zal met hun soldij worden verrekend. Vuur en licht delen zij met de bewoners van het huis. Zij mogen geen karren of veevoer vorderen, noch brandhout hakken.

w.	Brussel, zonder datum	s.	graaf van Kaunitz
v.	gedrukt, Frans	cs.	Baron De Lados
t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Kaunitz	z.	cacheté avec armes de Sa Majesté en hostie rouge
d.	Brussel, 3 november 1745	v.	(geschreven), Frans
p.	Herz. vt.	u.i.	magistraat van Roermond

De verordening wordt door de Raad van Financiën toegezonden aan de tweede kamer van het Hof van Gelre, representerende de magistraat van Roermond.

1745-11-03/2 P 8, fol. 186v, 192, e.a.
(1711-04-02) ROPBa 3.2.344

REGLEMENT TERZAKE VAN DE WINTERKWARTIEREN VAN DE TROEPEN VAN HARE MAJESTEIT DE KONINGIN VAN GROOT BRITTANIË EN VAN HAAR HOOG MOGENDEN IN DE ZUIDELIJKE NEDERLANDEN

Het oogmerk van het reglement is de bewoners van het platteland zoveel mogelijk van militaire overlast te vrijwaren. Het reglement behelst bepalingen ten aanzien van het onderhoud van de opperbevelhebber en andere commandanten. Onder meer wordt bepaald, dat een officier die meerdere functies bekleedt slechts éénmaal — en wel voor zijn hoogste functie — aanspraak kan maken op vergoeding van zijn kosten van levensonderhoud.
Om te voorkomen dat vergoeding wordt gegeven door fictieve soldaten, wordt aan de officieren voor het onderhoud van hun compagnie slechts negen-tiende van het benodigde bedrag betaald: volledige betaling geschiedt pas achteraf.* De militairen dienen genoegen te nemen met de kazerne, hun toegewezen op grond van het reglement van 1698 (PB 7.241). Officieren mogen geen stallen vorderen voor niet-dienstpaarden. Geen vergoeding wordt gegeven voor het onderhoud van vrouwen en knechten. Gedurende de eerste vijf maanden van het winterkwartier ontvangt elke soldaat anderhalve pond; gedurende de rest van zijn verblijf één pond.** Wachtcommandanten, hun officieren of soldaten, mogen niets eisen van passanten. Alleen opperofficieren genieten vrijdom van de lokale imposten en accijnzen. Hoofdwachten en kleine wachtposten moeten worden voorzien van kolen en kandelaars. Een tarief completeert de verordening.***

w. vanwege de Engels-Staatse Conferentie
d. Brussel, 2 april 1711
s. Hertog van Marlborough, Johan van den Bergh, Baron van Reede de Renswoude
v. gedrukt, Frans
t.i. (als 1745-11-03/1)

Het reglement is in 1711 vermoedelijk niet van kracht geweest in het Overkwartier; cf. (→ 1676-11-18), (→ 1704-04-11) en (→ 1707-01-20/1). Het reglement wordt in 1745 ook niet zonder wijzigingen afgekondigd:

* In 1745 wordt bepaald, dat betaling voor het onderhoud der militairen moet geschieden conform opgave van de opperbevelhebber of de kwartiermeester-generaal.
** De betalingen aan militairen worden in 1745 op meer gedetailleerde wijze geregeld.
*** In de tarieflijst zijn enkele wijzigingen aangebracht.

De Raad van Financiën bepaalt op 15 januari 1746, dat de magistraat van Roermond in overleg met de ontvanger-generaal van het Oostenrijks Overkwartier de kosten van de levering van kolen aan de luitenant-generaal Coenders en brigadier Slippenbach in mindering mag brengen op de vergoedingen die conform het reglement aan deze officieren moeten worden betaald (P 8, fol. 198).

1746-01-12 P 8, fol. 198v-205v, e.a.
ROPBa 3.6.183

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE KOOPBAARHEID VAN AMBTEN

Hare Majesteit verbiedt aan haar stadhouders, de onderheren en andere personen die ambtshalve tot de collatie van ambten bevoegd zijn en aan diegenen die ten behoeve van een ander afstand doen van hun ambt, daarvoor enige contraprestatie te bedingen.
Ambten, in weerwil van dit verbod vergeven, worden geacht vacant te zijn en zullen voor de gelegenheid worden vergeven door Hare Majesteit. Overtreders worden gestraft met verlies van al hun functies en van het recht ooit nog enig ambt te bekleden. Zij betalen een boete van viermaal het gegeven of ontvangen bedrag. Bemiddelaars riskeren dezelfde straffen.
In de commissiebrieven moet een eed "van niet te hebben gegeven" worden opgenomen. De eed moet binnen één maand worden afgelegd in handen van de committent. Ten bewijze daarvan dient de benoemingsakte, alsmede het formulier van de afgelegde eed, te worden geregistreerd ter griffie van het provinciaal hof en van de subalterne rechtbank van het ressort. Zolang deze formaliteiten niet zijn vervuld riskeert de nieuwbakken ambtenaar een boete wegens het ongeoorloofd uitoefenen van zijn functie. De raden-fiscaal zien toe op de naleving van deze regels. De griffiers der provinciale hoven dienen speciale commissieboeken aan te leggen.* De commissies van alle ambtenaren van politie en justitie en van domeinen en financiën moeten er worden geregistreerd. De verordening van 2 mei 1626 (→ 1734-02-16) blijft van kracht, voor zover ze niet door de onderhavige is gewijzigd.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 12 januari 1746	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
p.	Steenh.	u.i.	Hof van Gelre
s.	vanwege de keizerin en koningin	d.v.o.	22 januari 1746
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	22 januari 1746
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Nederlands		

* Cf. CdG 6, "*Commissieboek van den Edelen Hove van Gelderlandt ingevolgh 't Placcaert van den 12. januarii 1746*". Het register is bijgehouden tot en met 1 mei 1794.

De verordening wordt op verzoek van de momber, die meent dat de wet onvoldoende wordt nageleefd, op 27 september 1754 opnieuw gepubliceerd (P 9, fol. 170). Zie hierna (→ 1784-11-04).

1746-09-28 KDB 2, fol. 78v-80r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRANEN

Het Hof van Gelre beveelt de intrekking van een ordonnantie, geëxpedieerd op 27 augustus 1746, houdende verbod van de uitvoer van graan uit het Overkwartier.

w.	vanwege het Hof van Gelre	g.	Oostenrijks Overkwartier
a.	Roermond, 28 september 1746	d.v.a.	28 september 1746
v.	geschreven, Nederlands		

De verordening wordt uitgevaardigd op bevel van de Geheime Raad, gegeven te Maastricht, 25 september 1746. De in te trekken ordonnantie is ongebruikelijkerwijze uitgevaardigd door de commandant van Roermond, Stockmans, en is getekend door de commissaris tot het gelei der troepen, Van Der Vekene De Berent, die hiermee zijn bevoegdheden heeft overschreden.

1746-11-01

ASO 1038, fol. 48r-54v, e.a.;
Ms K 10.307 - 315, e.a.;
OAR 332, nr. 330;
Sb Nederweert 2, gr.

REGLEMENT (MILITAIR) TERZAKE VAN DE WINTERKWARTIEREN DER OOSTENRIJKSE TROEPEN EN TERZAKE VAN DE MILITAIRE DISCIPLINE

Het reglement bevat voorschriften met betrekking tot de verstrekking van voedsel en stro aan de troepen die dienstdoen in de Nederlanden en die in de (Neder-) Erflanden en deels in het Rijk zijn gelegerd. De omvang van de porties brood en van de "rations" veevoer moeten in overeenstemming zijn met de staten van het Krijgscommissariaat. Officieren en manschappen moeten genoegen nemen met het logement, dat hun door de magistraat wordt toegedeeld. Gewone militairen en onderofficieren moeten wat servies, brand en licht betreft genoegen nemen met wat de gastheer zelf gebruikt. Hogere officieren hebben recht op extra verstrekkingen, ter discretie van de krijgscommissaris.
De discipline moet strikt worden gehandhaafd. Vooral dient te worden vermeden, dat soldaten de hagen en fruitbomen van hun gastheren kappen. De soldaten mogen niets van de bevolking eisen, dat hun volgens de reglementen niet toekomt. Alle schade moet worden vergoed. Het vorderen van "Vorspann" is verboden. Het heffen van "Zehrpenning" (passagegeld) is uit den boze en wordt ten strengste gestraft. De leveranciers van levensmiddelen moeten de verschuldigde lokale belastingen betalen en mogen de lokale handel geen concurrentie aandoen. De militairen mogen de prijzen van levensmiddelen niet eigenmachtig verlagen. Voor het onderhoud van niet-effectieve soldaten moet contante betaling worden gegeven. Militairen mogen zonder permissie hun winterkwartier niet velaten. De burgerlijke overheid is bevoegd overtreders aan te houden en ze over te leveren aan het hoofdkwartier of aan de lokale commandant, tegen uitbetaling van twee dukaten per deserteur.

w.	op naam van de landvoogd en opperbevelhebber, Karel van Lotharingen	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf Batthyany
a.	in het hoofdkwartier te Amby, 1 november 1746	d.	Aken, 10 november 1746
s.	Karel van Lotharingen	s.	graaf Batthyany
cs.	Josephus Gabriël Weiss	cs.	H. Crumpipen
z.	cachet van Zijne Excellentie	u.i.	Gedeputeerde Staten van het Overkwartier; militaire commandanten
v.	gedrukt, Frans, Duits; afschrift, Nederlands		

Het reglement is door de magistraat van Roermond ontvangen op 16 november 1746. De dorpen zijn door toedoen van de gedeputeerden op 17 november van elk één exemplaar voorzien.

1747-08-28/1 KDB 3, fol. 1r-4v, e.a.

REGLEMENT (MILITAIR) TERZAKE VAN DE KRIJGSMAGAZIJNEN TE ROERMOND

Het reglement behelst een overzicht van te vorderen gebouwen en van de hoeveelheden levensmiddelen die erin moeten worden opgeslagen. De gebouwen moeten in volgorde van opsomming worden gevorderd, telkens zodra het vorige gevuld is. De "magaziniers" dienen zich ter verkrijging van de nodige biljetten op voet van (→ 1676-11-13) te wenden tot de magistraat van Roermond. Bij het ontruimen van de gebouwen zal de omgekeerde volgorde in acht worden genomen: de laatst gevorderde het eerst.
De burgemeester van Roermond heeft toegang tot de magazijnen. Op zijn aanwijzingen moeten voorraden desgewenst worden verplaatst.
De directeur der magazijnen dient erop toe te zien, dat geen meel uit de magazijnen wordt verkocht aan de plaatselijke bakkers, ten detrimente van de stedelijke belastingen. Teneinde fraude te voorkomen, wordt een speciale procedure voorzien voor de levering van graan en meel, bestemd voor de magazijnen, maar dat nog eigendom is van handelaren. Ook de uitgifte van graan uit de magazijnen en het malen ervan wordt met waarborgen omhuld. De stedelijke commiezen der imposten zijn bevoegd wagens en karren te inspecteren. De Roermondse zakkendragers hebben het monopolie van het vervoer van graan, dat nog eigendom is van handelaren.

a.	hoofdkwartier te Mesch, 28 augustus 1747	g.	Roermond
s.	graaf Batthyany	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf Batthyany
cs.	H. Crumpipen	u.i.	magistraat van Roermond (= 2e kamer van het Hof van Gelre)
v.	geschreven, Frans		

1747-08-28/2 KDB 3, fol. 1, fol. 4v-8r, e.a.

REGLEMENT (MILITAIR) VOOR HET MILITAIR HOSPITAAL TE ROERMOND

Het Oudemannenhuis en de fabriek op de Schuitenberg worden aangewezen als militair hospitaal. Indien deze gebouwen te klein zullen blijken te zijn, is de Erfvoogdij* aan de beurt. Daarna volgen zeventien huizen aan de Schuitenberg. Deze gebouwen dienen voor de opvang van zieken. Invaliden en herstellenden worden bij particulieren ondergebracht. Op een bijlage wordt aangegeven welke uitrusting voor het Hospitaal gerequireerd wordt. De geneesheren en directeurs van het militair hospitaal dienen bier en levensmiddelen binnen de stad te betrekken. Het hospitaal geniet krachtens een speciale overeenkomst reductie van de stedelijke belastingen (conventie van 13 augustus 1747; als bijlage bij het reglement gevoegd).

a.	hoofdkwartier te Mesch,	g.	Roermond 28 augustus 1747
s.	graaf Batthyany	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf Batthyany
cs.	H. Crumpipen		
v.	geschreven, Frans	u.i.	magistraat van Roermond (= 2e kamer van het Hof van Gelre)

* Bij akte van 5 september 1747 om niet ter beschikking gesteld door de Baron d'Overschie (KDB 3, fol. 12v-14v).

1747-08-28/3 KDB 3, fol. 1, fol. 8r, e.a.

REGLEMENT (MILITAIR) TERZAKE VAN HET LOGEMENT VAN OFFICIEREN TE ROERMOND

Het reglement heeft betrekking op de formaliteiten die in acht genomen moeten worden bij de inkwartiering van officieren te Roermond. Officieren, die behandeld worden in het militair hospitaal, moeten een biljet overleggen van de luitenant-kolonel die toezicht houdt op het hospitaal. Officieren, die voor dienstzaken in de stad verblijven, moeten beschikken over een biljet van de gevolmachtigde minister of van de hoofd-krijgscommissaris Pfanzeler.

t.i.	gevolmachtigd minister, graaf Batthyany	u.i.	magistraat van Roermond (= 2e kamer van het Hof van Gelre)
d.	hoofdkwartier te Mesch, 28 augustus 1747		
s.	graaf Batthyany		
cs.	H. Crumpipen		

Het afschrift is defectueus.

1748-08-20 KDB 3, fol. 16v-17r, e.a.

RESOLUTIE TERZAKE VAN HET ONTVREEMDEN VAN SCHANSKORVEN, FAGOTTEN EN ANDER GEKAPT HOUTWERK

Het Hof van Gelre verbiedt het ontvreemden van schanskorven, fagotten (takkebossen) en ander gekapt houtwerk uit de kampementen van Hare Majesteits troepen in de omgeving van Roermond, op straffe van een boete van twintig ducatons en confiscatie van paarden, karren en wagens. De resolutie zal in Roermond "met den hoiren worden omgeblasen" en zowel in de stad als ten plattelande worden gepubliceerd.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	A.H. Tackoen
a.	Roermond, 20 augustus 1748	g.	Oostenrijks Overkwartier
p.	S.Va. vt.		

De verordening wordt uitgevaardigd in opdracht van de gevolmachtigd minister, graaf Batthyany (depêche van 19 augustus 1748, geschreven te Roermond).

1748-10-08 ASO 1038 fol. 118v-223r, e.a.
ROPBa 3.6.392

AKTE TERZAKE VAN DE INSTELLING VAN DE "JOINTE COMMISE PROVISIONELLEMENT AU GOUVERNEMENT-GENERAL DES PAYS-BAS"

Teneinde het bestuurlijk vacuum te vullen dat ontstaat door het vertrek van graaf Batthyany — die benoemd is tot "ayo" of gouverneur van Joseph II — stelt Maria Theresia een regeringsjunta in, die de taken van gevolmachtigd minister en landvoogd zal vervullen, totdat Karel van Lotharingen deze weer op zich kan nemen. Tot leden van de junta worden benoemd: de hertog van Aremberg, commandant-generaal; Steenhault, hoofdvoorzitter van de Geheime Raad; markies De Herzelles, superintendant en directeur-generaal van financiën; Schockaert, kanselier van de Raad van Brabant; en Henri Crumpipen, secretaris van staat en oorlog. De bevoegdheden van de junta komen overeen met die, zoals opgesomd in de patenten van de landvoogden en gevolmachtigd ministers.*

w.	op naam van Maria Theresia	s.	Maria Theresia
d.	Wenen, 8 october 1748	cs.	Baron De Palazzi
p.	Sila. vt.	z.	grootzegel in een ijzeren doos

Een autentiek afschrift van de akte is op 31 october 1748 aan de Staten van Gelre toegezonden, met de mededeling dat de junta en de collaterale raden voorlopig te Roermond zullen resideren (ROPBa 3.6.398). Bij akte van 9 october 1748 wordt vicomte De Patin, president van de Raad van Vlaanderen, nog aan de junta toegevoegd (ASO 1038, fol. 116v).

* Voor de instructies van de junta zie: ROPBa 3.6.395 - 397.

1748-10-11 P 9, fol. 2v-3r, e.a.

RESOLUTIE TERZAKE VAN DE STIJL VAN PROCEDEREN

Onder verwijzing naar (→ 1674-01-08), wordt het advocaten en andere practizijnen aan den hove verboden om nieuwe feiten in te voeren in "secrete" stukken (advertissementen, memories en motiven) met het oogmerk daardoor de rechters in verlegenheid te brengen, omdat zij niet weten of hier sprake is van een nieuw peremptoir middel, danwel een toevallige overweging. Op feiten die langs dergelijke weg zijn ingesmokkeld, zal bij de behandeling van het proces niet worden gelet; evenmin zullen zij, als waren het requesten civiel, aan de wederpartij worden medegedeeld. De resolutie zal worden gepubliceerd op de eerste rolzitting van het Hof van Gelre en van de ondergerichten. Zij wordt aangeplakt aan de deur van de griffie.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	11 october 1748	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	16 october 1748, ter rolle

1749-01-22 P 9, fol. 4r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN VOLMACHTEN *AD LITES* VOOR PRACTIZIJNEN

Practizijnen die optreden voor het Hof van Gelre of een der ondergerichten moeten in hun schrifturen en bij hun comparitie ter rolle doen blijken van de landrechtelijk vereiste *procuratie ad lites*. De griffiers van beide kamers en de secretarissen der ondergerichten zullen bij het vidimeren van de stukken moeten controleren of aan deze verplichting is voldaan. De ordonnantie zal ter rolle worden gepubliceerd bij alle gerichten. Bovendien zal ze worden aangeslagen aan de deur van de griffie.

w.	vanwege het Hof van Gelre	v.	geschreven, Nederlands
a.	Roermond, 22 januari 1749	g.	Oostenrijks Overkwartier

De verordening is krachtens (→ 1782-01-16) opnieuw ter rolle gepubliceerd.

1749-01-30 P 9, fol. 4r-7r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DOOP-, TROUW- EN BEGRAFENISREGISTERS

Onder verwijzing naar art. 20 van het Eeuwig Edict van 1611 (PB 4.517), gelast het Hof van Gelre aan de wethouders van het Oostenrijks Overkwartier dubbelen bij te houden van de doop-, trouw- en begrafenisregisters der parochies. Zij moeten eventuele door inobservantie ingeslopen verzuimen herstellen. De griffiers en secretarissen zullen zich ambtshalve met deze taak moeten belasten.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 30 januari 1749	v.	gedrukt, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	8 februari 1749

1749-03-03 P 9, fol. 7, e.a.
ROPBa 3.6.407

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

De invoer van lichte en geschroeide dukaten wordt verboden op straffe van confiscatie der dukaten en tienjarige verbanning. De raden-fiscaal, de rechterlijke officieren en "buralisten" van in- en uitgaande rechten worden vermaand streng op te treden tegen overtreders.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 3 maart 1749	a.i.	Geheime Raad
p.	Steenh. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.o.	12 maart 1749
z.	grootzegel	d.v.a.	12 maart 1749

De verordening wordt uitgevaardigd "ter deliberatie van de Jointe provisionelle de Gouvernement". Blijkens de Brusselse circulaire dient de verordening alleen te Roermond te worden afgekondigd.
Reeds eerder, bij depêche van 11 februari 1749, werd de momber vermaand op te treden tegen de invoer van geschroeide dukaten en de regering van zijn bevindingen op de hoogte te stellen. Op 10 maart 1749 bericht de momber dat van handel in lichte dukaten in het Overkwartier en het Land van Weert niet, of nauwelijks sprake is (P 9, fol. 17-19).

1749-03-15 P 9, fol. 7v-9v, e.a
ROPBa 3.6.411

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Het plakkaat tarifeert lichte en geschroeide dukaten, omdat het in de huidige conjunctuur niet mogelijk is deze munten geheel en al uit de circulatie te verwijderen. De waarde in

wisselgeld wordt verminderd naar verhouding van het verminderde gewicht der dukaten. De tolerantie van twee azen komt tijdelijk te vervallen.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad, superintendant directeur-generaal en raden gecommitteerden van domeinen en financiën
d.	Brussel, 15 maart 1749		
p.	Steenh. vt.		
s.	vanwege de keizerin en koningin		
cs.	F.J. Misson	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
z.	grootzegel	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.o.	22 maart 1749
		d.v.a.	ontbreekt

De verordening is bij afwezigheid van de landvoogd, Karel van Lotharingen, uitgevaardigd ter deliberatie van de Provisionele Regerings-Junta. Bij decreet van 2 april 1749 schrijft de Junta het gebruik van speciale muntgewichtjes voor, die vervaardigd moeten worden naar door de Rekenkamer geijkte voorbeelden. De magistraat van Roermond dient door middel van een "politique ordonnantie" het gebruik van deze muntgewichten dwingend voor te schrijven (ASO 1039, fol. 24). De Staten van het Overkwartier hebben de strekking van het decreet op 11 april 1749 per circulaire aan de dorpen bekend gemaakt (ASO 1039, fol. 25).

1749-07-26

P 9, fol. 10r-17r, e.a.
ROPBa 3.6.439

PLAKKAAT TERZAKE VAN HET PATROUILLEREN DER WEGEN EN TERZAKE VAN DE AANHOUDING VAN DESERTEURS EN VAGEBONDEN

Hare Majesteit gelast de rechterlijke officieren wacht te doen lopen langs de wegen. Zij moeten met hulp van de door klokgelui gealarmeerde ingezetenen zwervers aanhouden. Zij mogen daarbij geweld met geweld keren, wederspannigen doden en de hulp van omliggende dorpen inroepen. Voor elke aangehouden zwerver die ter dood wordt veroordeeld ontvangen zij een beloning. De delinquent moet in het ressort van aanhouding worden berecht. Herbergiers mogen geen onderdak verschaffen aan vagebonden. Zij moeten de personalia van hun gasten doorgeven aan de rechterlijke officieren. In de steden moeten ordonnanties van die strekking worden uitgevaardigd. Schippers, brugwachters en voerlieden mogen na het luiden van de klok geen verdachte personages vervoeren of doorlaten.
De hoofdofficieren der ommuurde steden mogen geen militairen zonder paspoort gedogen. Bij samenscholingen van vagebonden zal de stadscommandant drie kanonschoten doen lossen om de ingezetenen van de omringende dorpen te alarmeren. Wachtdiensten ten plattelande mogen niet worden vervuld door kinderen: de schildwachten moeten minimaal achttien zijn, goed bewapend en fysiek in staat om vagebonden aan te houden.
De patrouilles ten plattelande moeten ook soldaten zonder paspoorten aanhouden en ze overleveren aan de garnizoenscommandant. Zij ontvangen een beloning voor man en

paard, te betalen door de ontvanger van in- en uitgaande rechten, op ordonnantie van de commandant. Nalatige patrouilles betalen een vergoeding aan de compagnie, waaruit een doorgelaten deserteur is gevlucht. De vergoeding wordt eventueel voorgeschoten door de gemeente en later op hen verhaald.
Onderdanen van Hare Majesteit mogen geen deserteurs verbergen, helpen of hun uitrusting kopen. De bepaling omtrent de jaarlijkse herpublicatie van (→ 1738-08-01) gaat over op deze verordening. Elke publicatieplichtige dient te beschikken over twee exemplaren: één om aan te plakken en één om jaarlijks opnieuw voor te lezen. Voor het overige blijven alle verordeningen tegen bedelaars en vagebonden van kracht.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 26 juli 1749	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
p.	Steenh. vt.	cs.	A.J. Bollaert
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.o.	13 augustus 1749
z.	grootzegel	d.v.a.	13 augustus 1749
v.	gedrukt, Nederlands		

In opdracht van de Geheime Raad zendt het Hof van Gelre op 26 september 1749 de relazen van publicatie naar Brussel. Bij decreet van 27 november 1749 geeft de landvoogd opdracht aan de stadscommandant van Roermond om in het buitengebied van de stad te laten patrouilleren door de "invaliden" van het garnizoen, zijnde de bewoners der gesloten steden exempt van wachtdiensten ten plattelande (CB 15, fol. 1). Bij decreet van 10 december 1754 gelast de landvoogd de verordening voortaan jaarlijks in januari opnieuw te publiceren (P 9, fol. 173r-174r). Bij decreet van 19 augustus 1767 gelast de Geheime Raad jaarlijkse herpublicatie binnen veertien dagen na Pasen (ROPBa 3.9.339 en P 10, fol. 204v). Krachtens decreet van de Geheime Raad van 16 november 1786 wordt de verordening op 22 november 1786 nogmaals gepubliceerd (ROPBa 3.12.583 en P 15, fol. 269-270). Zie hierna (→ 1753-05-18), (→ 1755-11-14/1), (→ 1770-10-02), (→ 1771-10-25), (→ 1772-02-26), (→ 1782-09-14), (→ 1785-09-03/1) en (→ 1785 - 09-26).

1749-09-19/1 P 9, fol. 19r-41r, e.a.
ROPBa 3.6.472

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE MUNTSLAG EN TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

De verordening behelst de specificaties van de nieuwe gouden, zilveren en koperen munten van Maria Theresia. Buitenlandse muntsoorten, waarvan de circulatie niet nadrukkelijk wordt toegestaan, worden verboden. Voordat buitenlandse munten uitgegeven mogen worden, moeten zij eerst worden gewogen. Vastgelegd wordt hoe het wegen moet geschieden en voor welk deel een betaling in klein geld mag geschieden.
Dubbele en enkele gouden souvereinen van Oostenrijk zijn wettig betaalmiddel. Het niet accepteren van deze munten is strafbaar met een boete van duizend guldens. Lichte en geschroeide dukaten kunnen bij wisselaars worden ingeleverd;* evenals zilveren munten van goed allooi. De muntmeesters dienen vijfentwintig gulden per mark fijn zilver te ver-

goeden. Het is verboden niet-gangbare munten in betaling aan te nemen of gangbare te accepteren tegen een hogere koers, op straffe van confiscatie van de penningen en een boete. Meesters zijn aansprakelijk voor hun knechten; rentmeesters voor hun commiezen. Ontvangers (van in- en uitgaande rechten) die deze voorschriften overtreden worden voorbeeldig gestraft. Rentmeesters en ontvangers moeten alle betalingen zelf verrichten of ze doen verrichten door beëdigde personen. Het wegen van goudstukken met het oogmerk de zwaardere stukken achter te houden is verboden, op straffe van tien jaar verbanning extra. Het omsmelten van munten is al evenmin toegestaan. Stipulaties in contracten over de muntsoort waarin de betaling moet worden verricht zijn nietig.
Wie opzettelijk lichte dukaten invoert met het oogmerk ze in omloop te brengen, riskeert arbitraire straffen. Invoer ter ommunting is geoorloofd, mits aangifte wordt gedaan bij de kantoren van in- en uitgaande rechten. Valsemunters riskeren verbanning of arbitraire straffen. Om de daders van muntmisdrijven te kunnen achterhalen wordt de mogelijkheid geschapen degenen die geld van verdachte herkomst in betaling hebben aangenomen onder ede gerechtelijk te verhoren. De stedelijke overheden moeten wisselaars aanstellen om voor biljoen verklaarde munten in te kopen voor de munthuizen, die het alleenrecht hebben van munten om te smelten. De gezworen wisselaars mogen goud en zilver in baren laten gieten, mits het metaal naar de munthuizen wordt overgebracht. Goud- en zilversmeden behoeven speciale machtiging om als wisselaars op te kunnen treden (→ 1750-08-20).
De uitvoer van edel metaal zonder toestemming is verboden. Tegen verdachten zal "bij apprehensie van hunne persoon" worden geprocedeerd. Indien zij deviezensmokkel vermoeden, mogen de rechterlijke officieren pakken, kisten, balen en andere verdachte verpakkingen aan een onderzoek onderwerpen, mits de visitatie geschiedt in aanwezigheid van afzender en geadresseerde.
De rechterlijke officieren moeten strikt de hand houden aan de verordening. Indien zij nalatig zijn, zullen speciale commissarissen op hun kosten de naleving van de verordening verzekeren. Bij preventie mogen de officieren ook buiten hun ressort optreden. Indien een overtreder van het plakkaat gratie krijgt, zal toch het aandeel van de officier-exploitant worden uitbetaald.
Muntprocessen mogen niet als civiele zaken worden geïnstrueerd. De verdachte zal als verstoorder van de publieke rust in persoon terecht staan, zonder rechtskundige hulp. De stijl van procederen in criminele zaken zal worden gevolgd bij het horen en recolleren van getuigen. Ook medeplichtigen worden toegelaten als getuigen. In zaken van minder belang zullen de getuigen op hun eed worden geloofd, tenzij er bijkomende circumstanties zijn. Vonnissen zijn uitvoerbaar bij voorraad, zonder appèl of reformatie. Insolvente veroordeelden riskeren arbitraire correctie. Indien een verdachte op heterdaad is betrapt of er twee getuigen zijn, dan mag hij zich niet in rechte verweren, tenzij hij borg stelt voor de boete waarin hij wordt geacht vervallen te zijn.
Hare Majesteit behoudt zich de interpretatie van de verordening nadrukkelijk voor. De rechterlijke officieren moeten onder ede beloven haar strikt toe te passen. Beëdigde verklaringen terzake worden door tussenkomst van de raden-fiscaal ingewacht bij de

Geheime Raad. Weigering van de eed leidt tot ontslag. Een officier die na het afleggen der eed in strijd handelt met de voorschriften zal op aanklacht van valsheid worden vervolgd. Alle bestuurlijke instellingen zullen via de raden-fiscaal regelmatig rapport uit moeten brengen over de effecten van de verordening. De privileges *de non confisquando* worden voor wat muntovertredingen betreft opgeheven.

w.	op naam van Maria Theresia	t.i.	landvoogd, Karel van Lotharingen
d.	Brussel, 19 september 1749	d.	Brussel, 25 september 1749
p.	Steenh. vt.	s.	Karel van Lotharingen
s.	vanwege de keizerin en koningin	cs.	F.J. Misson
cs.	A.J. Bollaert	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	1 october 1749
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	3 october 1749
a.i.	Geheime Raad, superintendant-directeur-generaal, raden en commiezen van domeinen en financiën		

Naar aanleiding van het vertoog van de Staten van het Overkwartier van 7 october 1749 (ASO 1039, fol. 42-48), beslist de Geheime Raad bij decreet van 14 october 1749, dat het plakkaat in het Overkwartier niet naar de letter, maar naar de geest moet worden toegepast. Derhalve worden de in het Overkwartier normaal gangbare munten van Holland, Luik, Keulen, Gulik en Pruisen niet verboden (P 9, fol. 62v-64v). Staten en Hof van Gelre worden in de gelegenheid gesteld een aangepast ontwerp in te dienen: zie hierna (→ 1750-03-05) en (→ 1750-04-30); en vervolgens (→ 1749-10-03), (→ 1749-10-18), (→ 1749-10-31), (→ 1749-11-29), (→ 1750-06-02), (→ 1750-07-01), (→ 1750-08-20), (→ 1755-01-22), (→ 1757-06-10), (→ 1759-03-27), (→ 1759-09-18), (→ 1762-03-03), (→ 1765-04-19), (→ 1784-08-23) en (→ 1786-03-08).

* Bij depêche van 2 october 1749 draagt de landvoogd, Karel van Lotharingen, aan kanselier en raden op, om de rechterlijke officieren tegen de handel in geschroeide dukaten te waarschuwen. Het Hof voldoet aan dit bevel door middel van de circulaire van 8 october 1749 (P 9, fol. 60r-62r; OAW 2537).

1749-09-19/2

P 9, fol. 19, fol. 41r-60r, e.a.
ROPBa 3.6.484

PLAKKAAT TERZAKE VAN GOUD- EN ZILVERSMEDEN

De verordeningen van 20 october 1608 (ROPBa&i 2.1.360), 14 april 1612 (ROPBa&i 2.2.132) en 24 juli 1688 (PV 4.1272) ten vervolge, behelst het plakkaat voorschriften voor goud- en zilversmeden. Klerenverkopers, cremers en uitdragers mogen geen goud- en zilverwerk verkopen, met uitzondering van wat op veilingen "met den klockslagh" of op gerechtelijke verkopingen te koop wordt aangeboden. Een uitzondering wordt verder nog gemaakt voor "minuterijen" en horloges. De dekens en gezworenen van het edelsmedenambacht zijn bevoegd in weerwil van dit verbod te koop aangeboden artikelen in beslag te nemen.
De verordening geeft voorschriften omtrent het gehalte van goud- en zilverwerk — minuterijen en grosserijen, gesoldeerd en niet-gesoldeerd — het toetsen, keuren en

wegen, de toetsnaalden waarover de ambachtslieden dienen te beschikken, evenals gewichten en balansen. Bovendien wordt een nieuw "poinçoen" (merkteken) voor elke aparte zilversmid voorgeschreven en een overgangskeur voor reeds bestaand, maar nog niet verkocht werk. Van de merktekens moet een koperen merkplaat worden aangelegd door het gilde. Elk stuk moet van een jaarcijfer worden voorzien, dat de gebruikelijke jaarletter moet vervangen.
De goud- en zilversmeden moeten bij elk stuk een gedrukt certificaat leveren, dat gewicht en gehalte vermeldt. Deken en gezworenen van het gilde zijn in eerste instantie met het toezicht belast. Zij nemen ondeugdelijke waar in beslag en controleren gewichten en balansen. Bij overtredingen verwittigen zij de rechterlijke officieren ter plaatse, die tot confiscatie van de gewraakte waar procederen. Te goeder trouw ter keuring aangeboden doch ondeugdelijk bevonden waar zal worden gebroken. Het metaal wordt aan de edelsmid teruggegeven. Verzet tegen visitatie wordt gestraft met een boete van honderd gulden. Insolvente overtreders worden arbitrair gestraft. Overtreders die op heterdaad worden betrapt, zullen zich niet in rechte mogen verweren, dan na namptissement van de boete, waarin zij geacht worden te zullen zijn vervallen.
De edelsmeden moeten een exemplaar van de verordening zichtbaar in hun winkel ophangen. Zij moeten onder ede verklaren zich aan de verordening te houden. Een afschrift van hun verklaring wordt ingewacht bij de raden-fiscaal. Weigering de gevraagde eed af te leggen wordt gestraft met uitstoting uit het ambacht. Dekens en gezworenen, die zelf de regels overtreden, riskeren verdubbeling van de straf.
Indien zij daartoe niet speciaal gemachtigd zijn, mogen edelsmeden geen muntmetaal inkopen. Zulks is voorbehouden aan gezworen wisselaars. Deze zijn herkenbaar aan het houten uithangbord met het wapen van Hare Majesteit en het Bourgondisch kruis, dat alléén zij mogen voeren (→ 1750-08-20).

w.	op naam van Maria Theresia
d.	Brussel, 19 september 1749
p.	Steenh. vt.
s.	vanwege de keizerin en koningin
cs.	A.J. Bollaert
z.	grootzegel
v.	gedrukt, Nederlands
a.i.	Geheime Raad, superintendant-directeur-generaal en raden-commiezen van financiën
t.i.	landvoogd, Karel van Lotharingen
d.	Brussel, 25 september 1749
s.	Karel van Lotharingen
cs.	F.J. Misson
u.i.	Hof van Gelre
d.v.o.	1 october 1749
d.v.a.	8 october 1749

De verordening dient alleen in plaatsen waar edelsmeden gevestigd zijn te worden gepubliceerd. Blijkens een notitie bij (→ 1772-09-03) heeft de Geheime Raad bij decreet van 7 januari 1750 aan de edelsmeden te Roermond toestemming gegeven om "te moghen wercken op den ouden voet en de titels daerbij vermeldt" (P 12, fol. 21, CB 22, fol. 107). Als reden voor deze uitzondering wordt opgegeven dat het Roermondse zilverwerk vrijwel alleen in het Duitse Rijk wordt afgezet en daarom het aldaar geldende — lagere —gehalte moet hebben.

1749-10-03 P 9, fol. 41v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Bij wijze van eigenmachtige aanvulling op (→ 1749-09-19/1) bepaalt het Hof van Gelre, dat aangezien in het Overkwartier de nieuwe Brabantse oorden geen koers hebben, alle tot op heden toegelaten pasmunt in circulatie mag blijven. Deze additionele ordonnantie moet aansluitend aan (→ 1749-09-19/1) worden voorgelezen.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 3 october 1749	v.	geschreven, Nederlands
p.	S. Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	3 october 1749

1749-10-18 Sb Nederweert 2; OAHD 150, a.a.

PROVISIONELE ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Het Hof van Gelre verklaart, dat schellingen en blamusers tegen de oude koers zullen blijven getolereerd. Ten aanzien van de krachtens (→ 1749-09-19/1) gepermitteerde dukaten wordt een "remedie" van twee azen toelaatbaar geacht. De bepalingen van (→ 1749-09-19/1) die betrekking hebben op de uitvoer van geld en edelmetaal moeten strikt worden nageleefd.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 18 october 1749	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		

De verordening is te Nederweert gepubliceerd op 25 october; te Maasniel op 22 october 1749. Zie hierna (→ 1749-11-29).

1749-10-31 OAHD 150, a.a.

PROVISIONELE ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Het Hof van Gelre verklaart, dat in afwijking van (→ 1749-09-19/1), dukaten geen koers zullen hebben à 16 schellingen, 5 stuivers Brabants met een remedie van twee stuiver wissel per aas, maar à 17 schellingen met een remedie van twee stuiver Roermonds per aas.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 31 october 1749	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		

De verordening is gepubliceerd te Maasniel op 11 november 1749; te Herten op 13 november.

1749-11-29 Sb Nederweert 2; OAHD 150, a.a.

PROVISIONELE ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

De verordening beoogt een einde te maken aan speculatie met plaquetten en blamusers die als "scheidemunt" of winkelgeld worden gebruikt. Onder verwijzing naar (→ 1749-10-18) wordt verboden betalingen te verrichten in gereed geld, onder bijvoeging van meer dan tien procent pasmunt, op straffe van confiscatie der betaalmiddelen en een boete. Agiotage en woeker zullen arbitrair worden gestraft. De bepaling omtrent de betaling met pasmunt gaat terug op (→ 1749-09-19/1).

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 29 november 1749	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		

De ordonnantie is gepubliceerd te Nederweert op 8 december 1749; in de heerlijkheid Dalenbroek op 6 december.

1750-03-05 P 9, fol. 65r-v, e.a.

INTERIM-ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE BETALING VAN BEDE EN SUBSIDIE

Ingevolge van de wijzigingen van (→ 1749-09-19/1), die bij decreet van 7 en 12 januari 1750 (CB 14, fol. 139-140) voor het Overkwartier zijn toegestaan, wordt bepaald dat de nieuwe munten van Maria Theresia in het Overkwartier en de daarvan dependerende vrijheerlijkheden geen koers zullen hebben, en dat bede en subsidie voorlopig zullen moeten worden betaald in andere munt, waarvan de circulatie ook in Brabant toegelaten moet zijn.

w.	vanwege het Hof van Gelre	g.	Oostenrijks Overkwartier
a.	Roermond, 5 maart 1750	d.v.a.	5 maart 1750
v.	gedrukt, Nederlands		

Zie hierna (→ 1750-04-30) en (→ 1765-04-19).

1750-04-30 P 9, fol. 68r-71r, e.a.

REGLEMENT VAN MODERATIE EN MODIFICATIE OP HET STUK VAN DE MUNT

Op grond van de daartoe bij decreet van 7 en 12 januari 1750 (CB 14, fol. 139-140) door de Geheime Raad verleende bevoegdheid, stellen kanselier en raden voor het Oostenrijkse Overkwartier en de dependerende Vrije Heerlijkheden de wijzigingen vast, die van toepassing zullen zijn ten aanzien van (→ 1749-09-19/1). De verordening behelst een opsomming van de muntsoorten waarvan de circulatie in het Overkwartier blijft toegelaten. De uitvoer van edel metaal wordt alleen verboden voor zover er sprake is van "agiotage" (speculatie). De nieuwe munten van Maria Theresia zullen conform (→ 1750-03-05) geen koers hebben. Voor het overige blijft (→ 1749-09-19/1) ongewijzigd.

w.	op naam van kanselier en raden	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Roermond, 30 april 1750	g.	Oostenrijks Overkwartier
p.	S.Va. vt.	d.v.a.	8 mei 1750
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		
cs.	J.J. De Wagener		

De regering van Weert verkrijgt in 1753 toelating van de Raad van Financiën om de nieuwe Brabantse speciën toch in de circulatie te dulden. Cf. "*Memorie gemaect op den voet van't reglement van moderatie ende modificatie op't stuck der munte de dato 30 april 1750*", zoals die in 1754 "tot naerricht der burgers" te Weert is gepubliceerd (OAW 560). Zie hierna (→ 1759-03-27) en (→ 1765-04-19).

1750-06-02 P 9, fol 75r-v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Het Hof van Gelre reguleert de koers van plaquetten of blamusers van Luik à zestien Luikse oorden, op straffe als bedreigd tegen overtredingen van (→ 1749-09-19/1).

w.	vanwege het Hof van Gelre	v.	geschreven, Nederlands
a.	Roermond, 2 juni 1750	d.v.a.	2 juni 1750
g.	Oostenrijks Overkwartier		

1750-06-15 P 9, fol. 74v-77r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Vanwege Hare Majesteit wordt de koers van plaquetten of blamusers van Luik in het Oostenrijks Overkwartier vastgesteld op vijftien liards van Luik of Maastricht.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 15 juni 1750	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Botta Adorno
p.	Steenh. vt.		
s.	vanwege de keizerin en koningin	s.	markies van Botta Adorno
cs.	F.J. Misson	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.a.	(ontbreekt)
v.	geschreven, Frans		
g.	Oostenrijks Overkwartier		

De verordening wordt uitgevaardigd om te voorkomen, dat men, ten gevolge van de ordonnanties van 4 juni 1750 (PB 8.273) en van 10 juni 1750, die de koers reguleren van plaquetten in Limburg, respectievelijk Luxemburg, zal pogen deze munten in het Overkwartier te dumpen. Een dergelijke handelwijze werd reeds geconstateerd in Luxemburg ten gevolge van de koerswijziging te Limburg. De verordening moet op last van de gevolmachtigd minister te Roermond worden gedrukt.

1750-07-01 P 9, fol. 85r-86r, e.a.
ROPBa 3.6.564

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

De plaquetten of blamusers van Luik worden voor biljoen verklaard. Zij mogen in de Zuidelijke Nederlanden met ingang van de datum van publicatie van het plakkaat niet meer in omloop zijn, behalve in Limburg en het Overkwartier, waar zij nog één maand gedoogd zullen worden tegen een koers à dertien Luikse oorden. De nog aanwezige exemplaren kunnen bij de gezworen wisselaars worden aangeboden. De bepalingen van (→ 1749-09-19/1) moeten daarbij strikt worden nageleefd.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 1 juli 1750	a.i.	Geheime Raad
p.	Steenh. vt.	t.i.	(ontbreekt)
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	4 juli 1750
z.	grootzegel		

Zie hierna (→ 1750-07-30).

1750-07-30 P 9, fol. 86v-87v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Ter aanvulling van de gereduceerde hoeveelheid pasmunt, die sedert de afkondiging van (→ 1750-07-01) in het Overkwartier circuleert, zullen in deze provincie Brabantse munten

van vijf en van twee-en-een-halve stuiver, geslagen te Antwerpen of Brugge, in omloop worden gebracht tegen achtentwintig, respectievelijk veertien Luikse oorden.

w.	op naam van Maria Theresia	g.	Oostenrijks Overkwartier
d.	Brussel, 30 juli 1750	t.i.	gevolmachtigd minister, markies van Botta Adorno
p.	Steenh. vt.	s.	markies van Botta Adorno
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	ontbreekt
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Nederlands		

De verordening is op last van de gevolmachtigd minister te Roermond vertaald en gedrukt.

1750-08-20 P 9, fol. 88v-89r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE AANSTELLING VAN EEN GEZWOREN WISSELAAR TE ROERMOND

Het Hof van Gelre maakt, vanwege de Junta tot Directie der Munt, bekend dat Carel Aegidius Hendrix, goudsmid te Roermond, benoemd is tot gezworen wisselaar. Eenieder ander dient zich van het wisselen van munten te onthouden, op straffe als bedreigd in (→ 1749-09-19/1).

w.	vanwege het Hof van Gelre	v.	geschreven, Nederlands
a.	Roermond, 20 augustus 1750	g.	Oostenrijks Overkwartier
p.	Van Dungh. vt.	d.v.a.	20 augustus 1750
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		
cs.	J.J. de Wagener		

De ordonnantie is verspreid in de vorm van authentieke dubbelen.

1750-10-08 P 9, fol. 89r-90r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE EREDIENST

Vanwege Hare Majesteit wordt het gilden en schutters verboden om bij gelegenheid van missen en processies te verschijnen met trommels, vendels en dergelijke, die de devotie van het publiek zouden kunnen verstoren.

w.	vanwege de keizerin en koningin	cs.	A. Bollaert
a.	Brussel, 8 october 1750	v.	(geschreven), Nederlands
p.	Steenh. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	vanwege de keizerin en koningin	d.v.a.	23 januari 1751

1750-11-14/1 KDB 3, fol. 42r-46r, e.a.; DP 5, gr.

AKTE TERZAKE VAN HET STEDELIJK BESTUUR VAN ROERMOND

(→ 1737-10-02) ten vervolge, wordt de tweede kamer van het Hof van Gelre [de magistraat van Roermond, dus] uitgebreid met "raadsverwanten". Deze zullen jaarlijks worden benoemd door de landvoogd, op voordracht van het Hof van Gelre. Zij dienen te worden gekozen uit de renteniers, goede burgeren en handelaren van Roermond. Hun taak zal bestaan uit het verlenen van medewerking bij de administratie van politie en justitie, het passeren van testamenten en andere instrumenten van volontaire jurisdictie. Zij mogen zich niet inlaten met proceshandelingen, zoals die vóór 1737 aan de schepenen waren voorbehouden. Het salaris van de raadsverwanten zal voorlopig worden betaald uit de "recette générale des finances aux Pays-Bas", totdat de inkomsten van de magistraat voldoende zullen zijn om deze kosten te kunnen bestrijden uit de "excressance". (→ 1737-10-02) blijft overigens onverkort.

w. op naam van Maria Theresia
d. Wenen, 14 november 1750
p. Dx. de Sil.a. vt.
s. Maria Theresia
cs. Corneille M. Neny
z. Contrazegel, overdekt met een ster van wit papier
v. gedrukt, Frans
g. Roermond

t.i. landvoogd, Karel van Lotharingen
d. Brussel, 27 november 1750
p. Steenh. vt.
s. Karel van Lotharingen
cs. J.J. Le Roy
u.i. Hof van Gelre
d.v.o. 5 december 1750
d.v.a. 9 december 1750

De verordening komt tot stand nadat, bij missive van 17 mei 1750, de gevolmachtigd minister, markies van Botta Adorno, het Hof van Gelre in de gelegenheid heeft gesteld om voorstellen te doen ter verbetering van het stedelijk bestuur (KDB 3, fol. 35-42). De akte wordt gedepêcheerd, gezien het prealabel advies van het Hof van Gelre en van de Staten van het Overkwartier, geëxamineerd door de Geheime Raad, ter deliberatie van de landvoogd en gehoord de Hoge Raad der Nederlanden. Een authentiek afschrift, getekend J.J. Le Roy, wordt ten fine van publicatie toegezonden. Bij decreet van 3 februari 1751 benoemt de landvoogd Pierre Herman Gerarts en Henri van Daell met ingang van 22 februari (St. Petrusstoel) tot raadsverwanten (KDB 3, fol. 46). Zie hierna (→ 1756-06-12).

1750-11-14/2 P 9, fol. 91v-92v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN MEINEED

Het Hof van Gelre gelast in stad en buitenie van Weert de herafkondiging van (→ 1744-01-04) terzake van meineed, opdat niemand onwetend zal zijn van de daarop gestelde straffen, wanneer de verdachten van de op 21 september te Weert voorgevallen oproerigheden zullen worden berecht. Scholtis en magistraat van Weert moeten de momber een "behoirlijck" relaas van publicatie zenden.

w.	vanwege het Hof van Gelre	v.	geschreven, Nederlands
a.	Roermond, 14 november 1750	g.	stad en buitenie van Weert
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	14 november 1750
cs.	J.J. De Wagener		

De verordening wordt uitgevaardigd op verzoek van de momber, die bij zijn criminele informatiën naar aanleiding van de straatschenderij en het ingooien van ruiten bij de scholtis en de burgemeester van Weert [een delict, dat als rebellie met dood strafbaar zou zijn] wordt geconfronteerd met een opmerkelijke hoeveelheid van ontlastende getuigenverklaringen (Hof van Gelre, procesakten 1750, momboir ca. de ingezetenen van Weert).

1751-04-10 P 9, fol. 94r-95r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET VERDELGEN VAN RUPSEN

Alle eigenaren, tochtenaren (vruchtgebruikers) of huurders van hoven, landerijen en beemden moeten voor 25 april alle rupsen op hun terrein verdelgen. Daarna zullen de rechterlijke officieren dit werk tegen dubbel tarief ten laste van de nalatigen doen uitvoeren. De lokale overheden zijn verantwoordelijk voor de verdelging van rupsen op gemeentelijke grond. Nalatige overheden stellen zich bloot aan vervolging door het Hof van Gelre.

w.	op naam van kanselier en raden	g.	Oostenrijks Overkwartier
d.	Roermond, 10 april 1751	d.v.a.	19 april 1751
v.	(geschreven), Nederlands		

De verordening is op 27 april 1755 en 30 april 1771 gerepubliceerd te Swalmen (Hof van Gelre, briefwisseling 1771).

1751-05-11 P 9, fol. 95r-97v, e.a.
ROPBa 3.7.25

PLAKKAAT TERZAKE VAN HET VERBLIJF VAN ONDEROFFICIEREN EN SOLDATEN VAN VREEMDE MOGENDHEDEN IN DE OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN

Alle onderofficieren en soldaten in dienst van vreemde mogendheden, die zich in de Oostenrijkse Nederlanden bevinden, moeten zich daaruit binnen één week na publicatie verwijderen. Zij die nadien nog worden aangetroffen of er terugkeren riskeren gevangenisstraf op water en brood. Arrestanten zullen daartoe van het platteland naar stedelijke gevangenissen worden overgebracht. Militairen van de Staatse garnizoenen van de Barrièresteden vallen, mits voorzien van paspoorten, buiten deze verordening. Niet-

geüniformeerde militairen zullen als vagebonden worden vervolgd. Rechterlijke officieren die nalatig zijn bij de tenuitvoerlegging van de verordening riskeren een boete van vijftig patakons en arbitraire correctie.

w.	op naam van Maria Theresia	t.i.	landvoogd, Karel van Lotharingen
d.	Brussel, 11 mei 1751	s.	Karel van Lotharingen
p.	Steenh. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	vanwege de keizerin en koningin	d.v.o.	22 mei 1751
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	22 mei 1751
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Nederlands		

Bij decreet van 9 december 1754 gelast de landvoogd, Karel van Lotharingen, de strikte naleving van de verordening (ROPBa 3.7.398; P 9, fol. 172). Bij decreet van 10 december 1754 gelast hij jaarlijkse herpublicatie van de verordening in de maand januari (P 9, fol. 173r-174r). Bij decreet van 21 februari en 3 maart 1781 geeft de Geheime Raad opdracht de verordening voortaan jaarlijks binnen twee weken na Pasen opnieuw te publiceren (CB 27, fol. 93-98). Zie hierna (→ 1783-05-12) en (→ 1785-09-26).

1752-00-00 P 9, fol. 102v-103v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN GEMENGD HERBERGBEZOEK

(→ 1689-01-29) ten vervolge, wordt bepaald dat "jonge dochters" en andere ongehuwde vrouwen vóór zonsondergang en nog bij daglicht de herbergen dienen te verlaten. Mannen mogen tot 21.00 uur blijven. Overtreders van de verordening betalen drie goudgulden boete. De waard het dubbele. Ouders zijn aansprakelijk voor de overtredingen van hun kinderen. De landrechtelijke bepalingen terzake van het tappen en schenken op zon- en heiligendagen (cf. GLS 6.1.1.4-5) blijven onverkort.

w.	op naam van kanselier en raden	v.	geschreven, Nederlands
a.	Roermond, ongedateerd	g.	Oostenrijks Overkwartier

De verordening is vermoedelijk uitgevaardigd tussen maart en juli 1752. Zie ook CB 15, fol. 1-2. OAHD 150 bevat een authentiek afschrift van de verordening, opgemaakt in 1756.

1752-03-06 P 9, fol. 99v, 100v, e.a.

PROVISIONELE ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Naar aanleiding van een koersverlaging van "oude" schellingen in de omringende gebieden, wordt ter voorkoming van "dumping" van deze munten in het Overkwartier, de koers der schellingen aangepast.

w.	vanwege het Hof van Gelre	v.	geschreven, Nederlands
a.	Roermond, 6 maart 1752	g.	Oostenrijks Overkwartier
p.	S.Va. vt.	d.v.a.	6 maart 1752
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		
cs.	J.J. de Wagener		

Zie hierna (→ 1752-03-09).

1752-03-09 P 9, fol. 101, e.a.

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Hare Majesteit verlaagt de koers van "oude" schellingen in het Overkwartier tot 9 stuivers Luiker of Maastrichter koers. De betaling van de diverse lasten van het Overkwartier mag echter niet lijden onder deze koerswijziging.

w.	op naam van Maria Theresia	g.	Oostenrijks Overkwartier
d.	Roermond, 9 maart 1752	a.i.	kanselier en raden
p.	S.Va. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	vanwege de keizerin en koningin	d.v.a.	10 maart 1752
cs.	J.J. de Wagener		
v.	gedrukt, Nederlands		

De verordening vervangt (→ 1752-03-06). Ze wordt uitgevaardigd in opdracht van de landvoogd, Karel van Lotharingen (missive van 3 maart 1752 (P 9, fol. 102)), die hiermee anticipeert op een advies van kanselier en raden, gedateerd 4 maart 1752 (P 9, fol. 100). Bij missive van 13 maart 1752 bevestigt het Hof van Gelre de uitvaardiging en publicatie van het plakkaat. Men verzoekt tevens om een nieuwe koersaanpassing van "oude" schellingen. Deze remonstrantie wordt op 3 juli 1752 herhaald (P 9, fol. 102r-104r). Zie hierna (→ 1752-09-02) en (→ 1752-11-07).

1752-06-22 P 9, fol. 104r-108v, e.a.
ROPBa 3.7.116

PLAKKAAT TERZAKE VAN HET "DENOMBREMENT" DER LENEN

In opdracht van Hare Majesteit moeten alle houders van lenen en heerlijke rechten, die van haar leenroerig zijn, een specifiek overzicht van lenen en rechten indienen bij de stadhouder der lenen van het leenhof, alwaar zij onderhavige lenen en rechten hebben verheven. Deze verplichting geldt ook voor de houders van achterlenen, die via een heerlijk leenhof indirect van Hare Majesteit afhangen. Houders van goederen "in de dode hand" moeten daarbij authentieke afschriften overleggen van gift-, consent- en amortisatiebrieven, op straffe van het verlies van de effecten van dien. De leengriffier zal aantekening houden van de ingediende overzichten in een register van

denombrementen. De denombrementen zullen met oudere lijsten worden vergeleken. Indien beide niet met elkaar in overeenstemming zijn, volgt een summiere procedure voor het leenhof. Indien de antwoorden van de houder van het leen onbevredigend zijn, worden de revenuen van het leen voorlopig in beslag genomen door de stadhouders der lenen, die over het beheer rekening en verantwoording schuldig zijn aan de Rekenkamer. De Rekenkamer zal de stadhouders der lenen autorisatie verlenen om tegen nalatige leenmannen te kunnen procederen.
De houder van het leen dient de griffier op de hoogte te brengen van nieuwe splijtingen en afdelingen van het leen, onder overlegging van authentieke afschriften van de akten van "goedenisse" en transport. Elke "afdeling" van een "gespleten" leen moet afzonderlijk worden verheven, alle costumen ter contrarie worden opgeschort. Hare Majesteit wijst er verder nog op dat, volgens art. 183 van de instructie van de Raad van Financiën (ROPBa 3.4.471), omzetting van "quade" lenen (alleen in mannelijke linie vererfbare lenen) in "goede" of "perpetuele" lenen niet mogelijk is.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 22 juni 1752	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
p.	Steenh. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	vanwege de keizerin en koningin	d.v.o.	5 juli 1752
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	5 juli 1752
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Nederlands		

Zie hierna (→ 1753-01-20).

1752-08-17

P 9, fol. 110v-113v, e.a.
ROPBa 3.7.151

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE COLLATIE VAN BENEFICIËN EN TERZAKE VAN DE TOELATING VAN NOVICEN

Hare Majesteit verbiedt de collatoren van kerkelijke beneficiën om priorijen, kannunikdijen, pastorijen en dergelijke te verlenen aan religieuzen van Franse herkomst, op straffe van confiscatie van de inkomsten uit deze beneficiën. Rechters die zijn belast met de berechting van possessoire zaken dienaangaande zijn niet gebonden aan eerdere provisies van justitie ten gunste van Franse onderdanen. Kloosters en andere religieuze instellingen mogen geen Franse onderdanen als novicen aannemen, op straffe van confiscatie van hun inkomen uit beneficiën. Priores van vrouwenkloosters van Franse origine moeten het land verlaten. Franse onderdanen die reeds in kloostergemeenschappen zijn opgenomen mogen blijven, zolang zij geen aanstoot geven.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 17 augustus 1752	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
p.	Steenh. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	vanwege de keizerin en koningin	d.v.a.	23 augustus 1752
cs.	F.J. Misson		
z.	grootzegel		

De verordening wordt uitgevaardigd bij wijze van represaille voor een arrest van het parlement van Metz van 8 juli 1751, waarbij de executie wordt gelast van het edict van januari 1681, waarbij Lodewijk XIV de collatie van beneficiën aan buitenlanders verbood en buitenlandse kloosterlingen gelastte het land te verlaten. Het arrest verbreekt de stilzwijgende consensus omtrent de non-observatie van bedoeld edict.

1752-09-02 P 9, fol. 109; CB 15, fol. 87, e.a.

PROVISIONELE ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

De verordening behelst een nieuwe koersaanpassing van "oude" schellingen. Voor de inning van Hare Majesteits rechten blijft het Brabantse tarief van toepassing.

w.	vanwege het Hof van Gelre	v.	geschreven, Nederlands
a.	Roermond, 2 september 1752	d.v.a.	2 september 1752
g.	Oostenrijks Overkwartier		

De ordonnantie is uitgevaardigd in opdracht van de landvoogd (missive van 29 augustus 1752 (P 9, fol. 108v-109r)) als reactie op de vertogen van kanselier en raden naar aanleiding van (→ 1752-03-09). Zie hierna (→ 1752-11-07).

1752-11-07 P 9, fol. 113v-114r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

De koers van "oude" schellingen in het land van Weert, Nederweert en Wessem wordt gereguleerd op voet van (→ 1752-03-09). De provisionele ordonnantie van 4 september 1752 — een aangepast versie van (→ 1752-09-02)? — komt te vervallen.

w.	vanwege het Hof van Gelre	v.	geschreven, Nederlands
a.	Roermond, 7 november 1752	g.	land van Weert, Nederweert en Wessem

De verordening wordt uitgevaardigd in opdracht van de landvoogd, Karel van Lotharingen, naar aanleiding van een remonstrantie van de regenten van Weert, Nederweert en Wessem (CB 15, fol. 84v-88r).

1752-11-24 P 9, fol. 116r-117r, e.a.
ROPBa 3.7.173

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE INVOER VAN HOORNVEE

In verband met een epizoötie in Zeeland wordt de invoer van hoornvee uit de Republiek verboden. In weerwil van het verbod ingevoerd vee zal als vermoedelijk besmet worden afgemaakt en met huid en haar worden begraven. De importeur en de afnemer van dergelijk vee riskeren arbitraire lijfstraf. De invoer van huiden en vlees wordt eveneens verboden, op straffe van vernietiging, confiscatie van transportmiddelen en arbitraire correctie.

w.	op naam van de landvoogd, Karel van Lotharingen	z.	geheimzegel overdekt met een ster van wit papier.
a.	Brussel, 24 november 1752	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Steenh. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	Karel van Lotharingen	d.v.o.	2 december 1752
cs.	J.J. le Roy	d.v.a.	2 december 1752

1753-01-20 P 9, fol. 117v-122r, e.a.
ROPBa 3.7.191

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE LENEN

De verordening wijzigt en vervangt (→ 1752-06-22). De wijzigingen hebben betrekking op het aantal leenmannen dat nodig is om de "bestendigheid" van denombrementen te beoordelen en op de verplichtingen van personen die op enigerlei wijze heerlijke rechten of lenen verwerven.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 20 januari 1753	t.i.	landvoogd, Karel van Lotharingen
p.	Steenh. vt.	s.	Karel van Lotharingen
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	31 januari 1753
z.	grootzegel		

Bij brief van 23 juli 1759 informeert de landvoogd, Karel van Lotharingen, of het plakkaat al dan niet wordt nageleefd. Indien het antwoord negatief is, wil hij gaarne de redenen daarvan weten (CB 17, fol. 13).

1753-02-21 P 9, fol. 122v-130r, e.a.
ROPBa 3.7.199

EDICT TERZAKE VAN DE GEESTELIJKE JURISDICTIE VAN DE KAPELAAN-MAJOOR MILITAIR EN ZIJN "VELDPATERS-MILITAIR" (AALMOEZENIERS)

De verordening geeft richtlijnen met betrekking tot de vraag, welke personen onttrokken zijn aan de geestelijke jurisdictie van de bisschoppen in hun diocees en ressorteren onder het geestelijk machtsgebied van de kapelaan-majoor en zijn aalmoezeniers. In het algemeen zijn alle militaire personen, die in wereldlijk opzicht onderworpen zijn aan de Opperste Hofkrijgsraad, aan de diocesane jurisdictie onttrokken. Dit geldt echter niet voor militairen buiten dienst en voor de weduwen en wezen van militairen, ook al genieten zij een militair pensioen. Een overzicht van de militaire rangen die exempt zijn van de diocesane jurisdictie is in de verordening opgenomen.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 21 februari 1753	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
p.	Steenh. vt.	cs.	De Reul
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.o.	8 maart 1753*
z.	grootzegel	d.v.a.	8 maart 1753
v.	gedrukt, Nederlands		

* In P 9 wordt ten onrechte 1754 als datum van publicatie vermeld. OAHD 150 en Sb Obbicht bevatten exemplaren van het plakkaat, met 13 maart 1753 als datum van publicatie.

Zie hierna (→ 1773-05-12).

1753-05-18 P 9, fol. 114v-115v, e.a.
ROPBa 3.7.213

AMPLIATIE EN EDICT TERZAKE VAN DESERTIE

Ter aanvulling van (→ 1749-07-26) worden nieuwe en zwaardere straffen gesteld op het helpen van deserteurs. De verordening moet samen met (→ 1738-07-31/2) en (→ 1749-07-26) jaarlijks binnen veertien dagen na Pasen opnieuw worden gepubliceerd.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 18 mei 1753	a.i.	Geheime Raad
p.	Steenh. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	26 mei 1753
z.	grootzegel		

Zie hierna (→ 1755-11-14/1), (→ 1772-02-26) en (→ 1785-09-26).

1753-09-03 Rk 46763; OAW 2582, e.a.

"LISTE DE MODÉRATION SELON LAQUELLE ON LEVERA PROVISIONELLEMENT PAR MANIÈRE DE TOLLERANCE LES DROITS D'ENTRÉE ET DE SORTIE AU DÉPARTEMENT DE RUREMONDE PAR TERRE"

De lijst geeft een overzicht van koopwaar, waarvan de in- en uitgaande rechten worden verlaagd ten opzichte van (→ 1680-12-21). Koopwaar die niet met name wordt genoemd blijft belast conform (→ 1680-12-21) en de aanvullende verordeningen daarop, die vóór 1748 in werking zijn getreden. De sedertdien opgelegde verhogingen worden ongedaan gemaakt. De verordeningen ter directie van de officieren van in- en uitgaande rechten blijven ongewijzigd van kracht. De verordeningen van 9 januari 1738 en van 26 november 1740 terzake van de tarra van suiker en potas komen te vervallen. Het transito-tarief van Meijel, Weert, Nederweert, Wegberg en Cruchten blijft zoals vastgelegd in (→ 1682-11-27) en de verordening van 18 juni 1740. De invoer van levensmiddelen naar Roermond kan vrij van rechten geschieden.

defectueus afschrift

Bij order van de Raad van Financiën van 7 november 1754 worden nogmaals enige heffingen herzien (OAW 2582, onvolledig extract).

1753-09-07 P 9, fol. 130r-133r, e.a.
ROPBa 3.7.247

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET VERSTREKKEN VAN KREDIET AAN MILITAIREN

Officieren vanaf de rang van vaandrig en hoger mag men op onderpand van hun gage slechts honderd gulden krediet geven, mits de militair schriftelijke permissie heeft van zijn commandant. Indien aan deze voorwaarde niet is voldaan, heeft de geldschieter geen verhaal op de gage van de militair. Op onderpand van renten of grond kan meer krediet worden verstrekt.
Indien een officier ambtshalve genoodzaakt is om geld op te nemen, dient hij zich te wenden tot de krijgscommissaris van zijn departement. Indien geld geleend moet worden voor de regimentskas, dan is toestemming van de Opper Hofkrijgsraad of van de krijgscommissaris-generaal vereist.
Aan onderofficieren en soldaten mag men geen geld lenen. Militairen, die burgers mishandelen naar aanleiding van hun terechte weigering om op krediet te leveren, moeten door hun commandant onmiddellijk worden gestraft. Wil de klacht ontvankelijk verklaard kunnen worden, dan moet zij binnen het etmaal zijn ingediend.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 17 september 1753	a.i.	Geheime Raad
p.	Steenh. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	20 september 1753
z.	grootzegel		

De verordening dient alleen te Roermond te worden gepubliceerd.

1753-09-15

P 9, fol. 133v-139v, e.a.
ROPBa 3.7.256

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE VERWERVING VAN ONROEREND GOED DOOR DE DODE HAND

De verordening herneemt de verordening van 19 october 1520 (ROPBa 2.2.36). Het is verboden kapittels, kloosters, gasthuizen en pieuze stichtingen op te richten zonder koninklijk consent.* Geestelijke instellingen dienen nauwkeurig aantekening te houden van de onroerende goederen en "onquytbare" renten die gij in de dode hand bezitten, waarvan zij het vruchtgebruik hebben, of waarover zij anderszins middellijk, danwel onmiddellijk beschikken. Binnen drie maanden moeten zij een afschrift van dit denombrement ter hand stellen aan de raad-fiscaal van hun provincie.** Zij dienen hem desgewenst inzage te geven in alle akten van koop, schenking, vererving, verpachting, immissie en dergelijke, die er op betrekking hebben. Eenzelfde denombrement moeten zij inleveren van de goederen die ze in de levende hand bezitten. Hieronder worden verstaan alle goederen die niet geamortiseerd zijn en waarover zij beschikken door vererving, koop, wisseling, verpanding wegens schuld, consolidatie van dienstschuldig goed, confiscatie, vernaardering, uitwinning, saisie (beslag) of desaisinement (afstand door hypotheekgever). Deze goederen en al hetgeen zij hebben bezet of bepand voor rente, pacht of erfpacht, moeten publiekelijk worden verkocht. Zij moeten binnen drie jaar afstand doen van het genot van goederen, die zij zelf in pacht hebben. Het aanvaarden van dergelijke goederen in de dode hand leidt tot verbeurte van de waarde, zowel door de schenker als door de geestelijke instelling die de gift aanvaardt. Indien geestelijke instellingen door middel van tussenpersonen over onroerend goed beschikken, zijn die tussenpersonen aangifteplichtig, op straffe van verbeurte van de waarde van het verzwegen goed. Ter aanmoediging van de denunciatie wordt een derde deel van de waarde van aangegeven goederen als beloning in het vooruitzicht gesteld.
Ten aanzien van ten onrechte door geestelijke instellingen verworven goed geldt geen prescriptie. De vorderingen van rechthebbenden terzake verjaren niet. Tegen de kosten van "wettelijke vernaarding" kunnen zij weer in hun bezit hersteld worden. Religieuze instellingen mogen wel geld uitlenen op onderpand. Indien de hypotheekgever niet aan zijn betalingsverplichting kan voldoen, moet het onderpand openbaar worden verkocht.

Geestelijken mogen geen "quytbare" renten vestigen op goederen die zij volgens de termen van onderhavig plakkaat niet zouden mogen bezitten. Notarissen, wethouders en leenmannen, die zich lenen voor ongeoorloofde transacties met goederen van religieuze instellingen, riskeren een boete van vijfhonderd gulden. De betreffende handelingen zijn ipso facto nietig. Bij het transport van onroerend goed dienen zij van partijen een beëdigde verklaring te vragen, dat het goed niet in de dode hand geraakt. Tussenpersonen die zulks verzwijgen worden als meinedigen gestraft. Schenkingen van roerend goed en geld die een bepaalde waarde te boven gaan, moeten door de lokale rechters worden geregistreerd. Bovendien moet hiervoor octrooi worden verleend.*** Een uitzondering wordt gemaakt voor schenkingen aan de armen in gasthuizen, lazerijen en dergelijke. Ter bescherming van het patrimonium der kerke-armen wordt het verboden om geamortiseerd goed zonder consent van Hare Majesteit te vervreemden.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 15 september 1753	a.i.	Geheime Raad
p.	Steenh. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.o.	29 september 1753
z.	grootzegel	d.v.a.	29 september 1753

* Bij decreet van 5 maart 1754 bepaalt de landvoogd, Karel van Lotharingen, dat bisschoppen geen toestemming nodig hebben voor de oprichting van pastorieën. Zij moeten wel in overleg treden met het provinciale hof over de goederen waarmee de nieuwe pastorie gedoteerd zal worden (P 9, fol. 154r, ROPBa 3.7. 290).

** Bij decreet van 3 januari 1754 verlengt de landvoogd, Karel van Lotharingen, deze termijn met drie maanden (P 9, fol. 153r, ROPBa 3.7.278). De strekking van dit decreet is op 13 januari 1754 "op het bert deser cancellerije" bekend gemaakt. Zie hierna (→ 1754-10-15).

*** Bij decreet van 14 september 1753 trekt de landvoogd het recht om octrooi te verlenen tot het vestigen van renten ten gunste van religieuzen bij provisie aan zich (CB 15, fol. 153v).

Zie hierna (→ 1755-07-04), (→ 1756-03-22), (→ 1764-06-25) en (→ 1771-05-13).

1753-10-13 P 9, fol. 139v-140r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN VAGEBONDEN

Het Hof van Gelre gelast de herpublicatie van (→ 1740-07-14). In overleg met de naburen is bepaald, dat men vagebonden op elkaars grondgebied zal mogen achtervolgen en aanhouden.* Aan de officier van het ressort van aanhouding wordt de keuze gelaten of hij de arrestant zal overnemen om te berechten, of dat hij hem zal overlaten aan degene die de aanhouding heeft verricht.

w.	vanwege het Hof van Gelre	g.	Oostenrijks Overkwartier
a.	Roermond, 13 october 1753	d.v.a.	13 october 1753
v.	geschreven, Nederlands		

* Raadsheer Arnold Henri Tackoen wordt door het Hof van Gelre belast met het uitwerken van een nadere conventie terzake, met die van Horn en die van Thorn (P 9, fol. 140). Zijn activiteiten resulteren in de "*acte van associatie tussen het graafschap Horne, het vorstendom Thorn, Weert, Nederweert en Kessenich, betreffende het uitroeien van vagebonden*" van 5 januari 1754 (Sb Nederweert 12).

1753-10-31/1 P 9, fol. 140v-141r, e.a.
ROPBa 3.7.270

DECREET TERZAKE VAN HET RECHT VAN ASYL

(→ 1742-04-10) ten vervolge, wordt medegedeeld dat de formaliteit van het beleefdheidshalve verwittigen van de bisschop van een op handen zijnde verwijdering van een misdadiger uit een immuniteitsgebied, de voorlopige aanhouding van de delinquent niet in de weg mag staan. Indien er enige kans op ontsnapping bestaat, moet de boosdoener derhalve eerst worden aangehouden.

w./t.i.	op naam van de landvoogd, Karel van Lotharingen	cs.	De Reul
d.	Brussel, 31 october 1753	v.	gedrukt, Frans
p.	Steenh. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	Karel van Lotharingen.	d.v.o.	19 november 1753

Het decreet is bij wijze van kennisgeving verzonden aan de lagere officieren van het Overkwartier.

1753-10-31/2 P 9, fol. 142r-145v, e.a.
ROPBa 3.7.268

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE REKENPLICHTIGHEID VAN RECHTERLIJKE OFFICIEREN

Rechterlijke officieren mogen geen compositie aangaan terzake van lijfstraffelijke delicten. Bij boetestraffelijke overtredingen moet de compositie tot stand komen door tussenkomst van de rechter. De delinquent heeft na betaling recht op een kwitantie. Gefixeerde boeten en composities van "verborgen of occulte" misdaden mogen zonder tussenkomst van de rechter worden geïnd. Inkomsten uit dergelijke bronnen moeten in de rekening ten behoeve van de Rekenkamer worden verantwoord, op straffe van een boete van viermaal het onjuist geïnde of niet aangegeven bedrag. Nalatige officieren worden in geval van recidive uit hun functie ontzet. De rechterlijke officieren moeten een register bijhouden van alle inkomsten uit boeten, composities, officie-rechten en andere emolumenten, om jaarlijks rekening en verantwoording af te kunnen leggen aan de Rekenkamer. In hun rekening moeten de officieren aangeven welk aandeel in de

inkomsten moet worden overgedragen aan de "smalle" heren. Hun rekening moet een beëdigde verklaring bevatten, dat geen inkomsten zijn verzwegen. De officieren mogen niet gedogen dat hun familie of domestieken er iets van genieten.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 31 october 1753	a.i.	Geheime Raad
p.	Steenh. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	10 december 1753
z.	grootzegel		

De verordening wordt door het Hof van Gelre ondanks een vormfout in het mandement van executie zonder praejudicie van de voorrechten van de Souvereine Raad afgekondigd. In de aanhef van het mandement worden "President ende luijden van onse Rekencaemer" vermeld vóór "Cancellaer ende luijden van onsen raede in Gelderlande". Bij depêche van 22 december 1753 haast de Geheime Raad zich te verzekeren, dat deze vormfout geen inbreuk beoogt op de rang en voorrechten van het hof (KDB 3, fol. 57-59). Volgens ROPBa 3.7.268, noot, was de Geheime Raad van mening, dat de verordening niet op de gebruikelijke wijze gepubliceerd zou moeten worden, om de rechterlijke officieren niet in een kwaad daglicht te stellen. Het voornemen de verordening alleen te laten registreren is in het Overkwartier blijkbaar niet uitgevoerd.

1753-10-31/3 P9, fol. 142r, 145v-150r, e.a

PLAKKAAT BETREFFENDE DE NALEVING VAN EEN "KARTEL" TERZAKE VAN DE UITLEVERING VAN DESERTEURS

Hare Majesteit beveelt de naleving van een overeenkomst, die op 22 juni 1753 te Wenen is gesloten tussen de graaf van Esterhazy en baron van Westerstetten, terzake van de uitwisseling van deserteurs van de legers van Hare Majesteit en van die van de Keurvorst van de Palts. De conventie is op 1 juli 1753 door Maria Theresia geratificeerd.
De overeenkomst houdt in, dat deserteurs moeten worden aangehouden en met hun wapens en uitrusting zullen worden teruggegeven, tegen vergoeding van de gemaakte kosten. Een beloning wordt in het vooruitzicht gesteld aan burgers, die deserteurs aanbrengen. Wederzijdse officieren mogen deserteurs niet vervolgen op het grondgebied van de andere mogendheid. Hulp aan deserteurs wordt arbitrair gestraft.
Wervingsofficieren mogen geen deserteurs uit het andere kamp recruteren. Onderdanen van beide contracterende mogendheden, die zich in dienst van de andere mogendheid bevinden, moeten in de gelegenheid worden gesteld zich in dienst van de eigen vorst te begeven. De verplichting deserteurs uit te wisselen strekt zich niet uit tot landgenoten die het leger van de andere contracterende mogendheid verlaten. De overeenkomst zal in de legerplaatsen bij trommelslag worden gepubliceerd. De burgerlijke overheden kunnen met publicatie door middel van "pleckbiljetten" volstaan.

w.	op naam van Maria Theresia	z.	grootzegel
d.	Brussel, 31 october 1753	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Steenh. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	10 december 1753

1754-03-06

P 9, fol. 154v-156r, e.a.
ROPBa 3.7.291

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DOOP-, TROUW- EN BEGRAFENISREGISTERS

Hare Majesteit gelast alle pastoors zich exact te houden aan art. 20 van het Eeuwig Edict van 1611 (PB 4.517; KDB 3, fol. 67), terzake van de registratie van geboorten, huwelijken en overlijdens, waarvan de herpublicatie reeds is gelast bij depêche van 21 maart 1751 (ROPBa 3.7.100, noot 3).
De pastoors dienen elk jaar binnen zes weken na het verstrijken van het kalenderjaar kosteloos een afschrift van hun registers te verschaffen aan de wethouders ter plaatse. De wethouders verstrekken daartoe jaarlijks een blanco register. Weigerachtige geestelijken zullen tot vervulling van hun plicht worden "gepraemt" door beslag op hun wereldlijk goed.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 6 maart 1754	a.i.	Geheime Raad
p.	Steenh. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	20 maart 1754
z.	grootzegel		

Zie hierna (→ 1769-11-22) en (→ 1778-08-06).

1754-04-06

P 9, fol. 156r-157r, e.a.
ROPBa 3.7.300

DECLARATIE VAN DE RAAD VAN FINANCIËN TERZAKE VAN DE UITRUSTING VAN TROEPEN

De troepen van Hare Majesteit dienen hun uniformen en uitrustingstukken zoveel mogelijk te betrekken uit de streek waar ze gelegerd zijn. Deze declaratie moet worden toegezonden aan de Staten der provinciën om door hen publiek gemaakt te worden.*

w.	op naam van de landvoogd, Karel van Lotharingen	z.	zegel van Hare Majesteit overdekt met een ster van papier
d.	Brussel, 6 april 1754	v.	gedrukt, Frans
p.	Herz. vt.	t.i.	ontbreekt
s.	Karel van Lotharingen	u.i.	(Staten Overkwartier)
cs.	Baron De Lados		

* Deze bepaling heeft kennelijk registratie en publicatie door het Hof van Gelre niet verhinderd.

1754-06-14 P 9, fol. 160r-163r, e.a.

REGLEMENT VOOR APOTHEKERS EN WINKELIERS

Het reglement verbiedt winkeliers de verkoop van vergiften. Zij moeten hun voorraad inleveren bij de protomedicus, die de waarde ervan vaststelt en voor herverdeling onder de apothekers zorg draagt. De formaliteiten voor het bereiden en verstrekken van vergiften worden geregeld. Elke apotheker dient te beschikken over een vergiftenkast. Hij dient een register van verstrekkingen bij te houden. Overtredingen worden gestraft met een boete van tien goudguldens. Een eedsformulier voor apothekers completeert het reglement.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 14 juni 1754	v.	gedrukt, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	22 juni 1754

1754-07-24 P 9, fol. 162r-170r, e.a.
PSHAL 28 (1891) 107-111

NIEUW REGLEMENT VOOR HET HOSPITAAL-GENERAAL TE ROERMOND

(→ 1738-08-25) ten vervolge, geeft de landvoogd nadere instructies met betrekking tot de samenstelling van het bestuur van het Hospitaal-Generaal. Dit dient te bestaan uit vijf directeuren, van wie er vier ambtshalve zitting hebben en de vijfde vrij gekozen kan worden. De beide weeshuizen en het bejaardentehuis te Roermond worden administratief met het gasthuis verenigd. De fundaties blijven echter gescheiden. Voor wat betreft de inkomsten ervan dient rekening en verantwoording te worden afgelegd aan de oorspronkelijke proveniers. Om het Hospitaal in staat te stellen zich financieel te bedruipen, krijgt het als baten toegewezen: aalmoezen, de opbrengsten van pieuze stichtingen ten behoeve van de armen, waarvan de baten voorheen ten goede kwamen aan de Kruisheren en de Jezuïeten, de boetes opgelegd door de gilden, de verplichte

schenkingen van gilden-meesters en dekens en overeenkomstige schenkingen van ambtenaren bij het aanvaarden van enigerlei ambt of functie. Het Hospitaal geniet het monopolie van dragers bij uitvaarten. Pupillen van het Hospitaal genieten de voorkeur als zangers in de kathedrale kerk. De Heilige-Geesttafel wordt in het Hospitaal geïncorporeerd: dientengevolge geniet het Hospitaal voortaan vrijdom van rechten geheven op meel. De stadcommandant verliest ten gunste van het Hospitaal de jaarlijkse erkentelijkheid van vijftig pistolen, die hem in weerwil van zijn patent door de stad werd betaald. Een overzicht van pieuze fundaties en tarieflijsten voor de verplichte bijdragen van gilden en ambtenaren completeert het reglement.

w.	vanwege de landvoogd	v.	geschreven, Frans
d.	Brussel, 24 juli 1754	g.	Roermond
p.	Steenh. vt.	t.i.	landvoogd, Karel van Lotharingen
s.	Karel van Lorreinen	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	6 september 1754

Het reglement wordt uitgevaardigd ten verzoeke van de stichter van het Hospitaal-Generaal, kanunnik Bors. Reeds in 1740 deed de kanunnik voorstellen om te komen tot een beter bestuur van zijn stichting. Zijn voorstellen werden toen door de gevolmachtigd minister ten fine van advies toegezonden aan het Hof van Gelre (KDB 2, fol. 71-73). Ook aan de uitvaardiging van het onderhavige reglement gaan uitgebreide consultaties vooraf, waarbij de raadsheer van de Geheime Raad Streithagen, die wegens het controleren van de gemeentelijke financiën te Roermond was, betrokken wordt. Van de consultaties wordt verslag gedaan in een rapport van 25 october 1753 (CB 15, fol. 154-171). Het decreet van de landvoogd dat erop volgt geeft nogmaals aanleiding tot een vertoog, gedateerd 26 maart 1754 (CB 15, fol. 171-176). Het beheer van het Hospitaal-Generaal blijft problematisch. Kanunnik Bors ondervindt als vijfde of gekozen directeur van de stichting zoveel moeilijkheden bij de tenuitvoerlegging van het reglement, dat de landvoogd zich genoodzaakt ziet om bij decreet van 3 october 1754 aan de beide kamers van het Hof opdracht te geven toe te zien op de strikte naleving van het reglement (P 9, fol. 169-170). De verordening wordt ter publicatie toegezonden aan de scholtis van Roermond.
Op 2 maart 1759 wordt bij decreet een aanvullend reglement voor de directie van het Hospitaal-Generaal, zoals door kanunnik Bors voorgesteld, goedgekeurd. Het aantal directeuren wordt op drie bepaald. Zij vullen elkaar aan door coöptatie, onder aggregatie van Hare Majesteit. Kanunnik Bors wordt voor het leven tot vierde directeur benoemd. Indien hij ter vergadering aanwezig is, moet de jongste der drie directeuren zich van stemming onthouden: de besluiten worden dus altijd door drie directeuren genomen. De bisschop van Roermond, de kanselier van het Hof en de burgemeester van de stad fungeren als beschermheren van het gasthuis (CB 17, fol 6-7). Krachtens decreten van de landvoogd, Karel van Lotharingen, van 20 november 1758, 24 november 1764 en 30 december 1766 wordt het toezicht op de naleving van de reglementen van het Hospitaal-Generaal nadrukkelijk aan de momber toevertrouwd. Sedert 1764 moet hij de activiteiten die daarmee samenhangen apart vermelden in de bij het Officie-fiscaal van de Geheime Raad in te dienen "*Listes ordinaires des causes fiscales*" (KDB 3, fol. 99v).

1754-10-15

P 9, fol. 170v-171v, e.a.
ROPBa 3.7.387

DECREET TERZAKE VAN DE VERKOOP VAN NIET GEAMORTISEERD GOED

(→ 1753-09-15) ten vervolge wordt de termijn, waarbinnen niet-geamortiseerd goed van de dode hand weer in de levende hand moet worden teruggebracht, met nogmaals zes maanden verlengd. Het decreet geeft voorschriften over de wijze waarop de niet-geamortiseerde goederen publiek moeten worden geveild.

w./t.i.	op naam van de landvoogd, Karel van Lotharingen	cs.	F.J. Misson
		v.	(gedrukt), Frans
d.	Brussel, 15 october 1754	u.i.	Raad en momber
p.	Steenh. vt.	d.v.a.	19 october 1754
s.	Karel van Lotharingen		

De verordening wordt, het rapport van de momber gehoord, vanwege het Hof van Gelre op de gebruikelijke wijze gepubliceerd. Er worden copieën verzonden naar de ondergerichten. Ter plaatse kunnen naar behoefte extra afschriften worden vervaardigd.

1754-11-08 P 9, fol. 171v-172r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Het Hof van Gelre verbiedt ten verzoeke van de momber de circulatie van nieuwe dubbele stuivers van Kleef.

w.	vanwege het Hof van Gelre	g.	Oostenrijks Overkwartier
a.	Roermond, 8 november 1754	d.v.a.	8 november 1754
v.	geschreven, Nederlands		

Zie hierna (→ 1757-06-10).

1754-11-09 P 9, fol. 171v-172r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN MUNTWICHTJES

Het Hof van Gelre schrijft voor, dat men bij het wegen van gouden munten alleen gebruik mag maken van het Trooise gewicht met een maximale remedie van twee azen.

w.	vanwege het Hof van Gelre	v.	geschreven, Nederlands
a.	Roermond, 9 november 1754	g.	Oostenrijks Overkwartier

1755-01-22 P 9, fol. 174r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET MUNTGEWICHT

(→ 1749-09-19/1) ten vervolge, wordt uiteengezet op welke wijze men aan de hand van het gewicht der munten hun eventuele waardevermindering moet bepalen.

w.	vanwege het Hof van Gelre	v.	geschreven, Nederlands
a.	Roermond, 22 januari 1755	g.	Oostenrijks Overkwartier

1755-02-13 P 9, fol. 174v-189r, e.a.
ROPBa 3.7.437

REGLEMENT TERZAKE VAN DE UNIVERSITEIT VAN LEUVEN

De "Visite" van 1617 (ROPBa&i 2.2.327) ten vervolge, stelt Maria Theresia opnieuw voorschriften vast ten aanzien van de studieduur aan de theologische, juridische en medische faculteiten van Leuven. Er worden tarieven vastgesteld van hetgeen bij het afleggen van examens en dergelijke moet worden betaald aan de pedel en de drukker. De festiviteiten ter gelegenheid van het afstuderen worden aan banden gelegd. Drinkgelagen en bals, de zgn. "consequences" worden verboden, evenals het uitdelen van handschoenen. Men mag geen kind met de lauwerkrans voor de nieuwe licentiaat uit laten schrijden. Het aantal gasten op de promotiediners wordt beperkt. Overtreding van deze voorschriften wordt gestraft met driehonderd gulden boete. De overtredingen worden in eerste instantie afgedaan door de rechters van de universiteit. Indien deze een zaak langer dan drie maanden onvervolgd laten, gaat de bevoegdheid over op de Raad van Brabant. Indien de overtreder zich in een ander gewest ophoudt, moet het provinciale hof aldaar ingeschakeld worden. Alle voorgaande reglementen, voor zover niet nadrukkelijk gewijzigd, blijven van kracht. Het reglement moet jaarlijks op 10 en 15 october opnieuw worden gepubliceerd. De rector van de universiteit moet na gedane publicatie een bericht sturen aan de koninklijke commissaris voor de zaken van de Universiteit van Leuven. Een "*tarif général des droits*" completeert het reglement.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad, gehoord de koninklijke commissaris voor de zaken van de Universiteit van Leuven
d.	Brussel, 13 februari 1755	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
p.	Steenh. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	vanwege de keizerin en koningin	d.v.a.	13 maart 1755 (ter rolle)
cs.	F.J. Misson		
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Frans		

Het reglement dient alleen ter rolle van het Hof van Gelre te worden gepubliceerd. De Geheime Raad verbiedt publicatie in de overige plaatsen van het ressort van den Hove.

1755-03-01 P 9, fol. 189r-192v, e.a.
ROPBa 3.7.449

REGLEMENT VOOR DE COMPAGNIE VAN DE PROVOOST-GENERAAL DER NEDERLANDEN

De verordening heeft betrekking op de omvang, de betaling en het onderhoud op mars van de compagnie van de "lieden van de rode roede", die zijn belast met het bewaken van de grote wegen van Brabant. Conform de ordonnantie van 30 april 1729 (ROPBa 3.4.145) wordt het deze soldaten verboden erkentelijkheden en fooien van de bevolking te eisen. Zij moeten voor hun onderdak genoegen nemen met de kwartieren die de wethouders hun toewijzen. Hun declaraties zullen alleen worden betaald, indien de "lieden van de rode roede" een bewijs van goed gedrag, ondertekend door de wethouders, kunnen overleggen. Bij het vorderen van voertuigen en gidsen moet men zich richten naar het reglement van 12 augustus 1749 (ROPBa 3.6.445). Gedurende hun ambtsverrichtingen zijn de provoost-generaal en zijn soldaten vrijgesteld van de betaling van barrière-, brug- en veergelden. Een aantal specimina van formulieren, die maandelijks door de provoost-generaal moeten worden ingediend, completeren het reglement.

w.	vanwege de landvoogd	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
a.	Brussel, 1 maart 1755	d.	Brussel, 10 maart 1755
p.	Steenh. vt.	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
s.	Karel van Lotharingen	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.o.	26 maart 1755
z.	geheimzegel overdekt met een ster van wit papier	d.v.a.	9 april 1755
v.	gedrukt, Frans		

Zie hierna (→ 1769-09-09).

1755-03-22 P 9, fol. 193v-195v; 214v-216r, e.a.

PLAKKAAT TERZAKE VAN EEN BESMETTELIJKE ZIEKTE ONDER HET HOORNVEE

Om te voorkomen dat een besmettelijke ziekte, die heerst onder het vee in de Republiek, Luik en de aangrenzende delen van het Rijk, zich in het Overkwartier verspreidt, worden beperkende maatregelen van kracht voor de invoer van vee, vlees en huiden. Hoornvee dat wordt ingevoerd moet zijn voorzien van een gezondheidscertificaat van ten hoogste drie dagen oud, af te geven door de wethouders in de plaats van herkomst. Het vee moet voor de slacht opnieuw worden gekeurd. Vlees van elders geslachte dieren moet in de vleeshal te Roermond door de gezworen keurmeester van de stad worden goedgekeurd.

Daartoe moeten hart, longen, lever en maag worden meegebracht. Hoornvee mag alleen via Roermond worden ingevoerd. Overtreding van de voorschriften wordt gestraft met vernietiging van het vee, confiscatie van transportmiddelen en een boete. Een afwijkende regeling wordt getroffen voor het land van Weert, Nederweert en Wessem: gezond vee dat bestemd is voor uitvoer naar Brabant moet geoormerkt worden met het wapen der stad. Het vee moet ter keuring worden aangeboden bij de kantoren van in- en uitgaande rechten te Baelen, Desschel of Veerle bij Turnhout. Hier worden na de keuring nieuwe passavants verstrekt.

w.	op naam van Maria Theresia	cs.	J.J. de Wagener
d.	Roermond, 22 maart 1755	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Bard. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	vanwege de keizerin en koningin	d.v.a.	22 maart 1755

De verordening vervangt de ordonnantie van 13 februari 1755 (ROPBa 3.7.436), die naar aanleiding van een remonstrantie van het Hof van Gelre bij decreet van 20 maart 1755 door de Geheime Raad is teruggenomen (P 9, fol. 214v).
Op verzoek van het beenhouwersgilde van Roermond vermaant het Hof van Gelre bij ordonnantie van 29 maart 1756 de adjunct-scholtis van Roermond om de bepalingen van het onderhavige plakkaat "nauwkeurigh te invigileeren" (P 10, fol. 14r). Zie hierna (→ 1756-12-22).

1755-07-04 P 9, fol. 196v-198r, e.a.
ROPBa 3.7.486

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE VERWERVING VAN GOEDEREN IN DE DODE HAND

(→ 1753-09-15) ten vervolge, wordt bepaald dat brieven van amortisatie binnen twee weken na expeditie door de belanghebbende geestelijke instellingen ter griffie moeten worden gelicht. Indien deze termijn wordt overschreden, moeten de goederen worden verkocht, op straffe van confiscatie. Eventuele requesten naar aanleiding van verleende brieven van amortisatie moeten binnen zes weken worden ingediend. Geamortiseerde goederen blijven onderworpen aan publieke lasten. Heerlijke rechten, leenrechten, cijnsgeldingen, pontpenningen en dergelijke moeten door de rechtverkrijgende om de veertig jaar, in twee twintigjaarlijkse termijnen, worden voldaan, tenzij het lokale gebruik anders voorschrijft.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 4 juli 1755	a.i.	Geheime Raad
p.	Steenh. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.o.	12 juli 1755
z.	grootzegel	d.v.a.	12 juli 1755

1755-07-14 P 9, fol. 198v-200v, e.a.
ROPBa 3.7.491

ORDONNANTIE TERZAKE VAN EEN BESMETTELIJKE ZIEKTE ONDER HET HOORNVEE

Hoornvee, afkomstig uit de Republiek, Staats-Vlaanderen, het Ambacht van Assenede en de Kasselrij van Oudenburg, mag niet langer in de Oostenrijkse Nederlanden worden ingevoerd, wegens een besmettelijke ziekte. Vee dat in weerwil van het verbod is ingevoerd, moet ter plaatse worden vernietigd. Dit geldt ook voor vlees en huiden van dergelijk vee. De importeurs riskeren geseling en een brandmerk; de kopers een boete van vijfentwintig patakons. Het vervoer van hoornvee wordt gebonden aan een stelsel van paspoorten en gezondheidscertificaten. De lokale wethouders mogen voor het verstrekken van dergelijke verklaringen twee stuivers rekenen. Meerdere runderen kunnen op een pas reizen, zonder prijsverhoging. De wachters van de grote wegen moeten niet-gecertificeerd vee zeer behoedzaam opbrengen. Indien de herkomst van het vee twijfelachtig blijft, vervallen de "stauwers" (drijvers) in de vermelde straffen.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 14 juli 1755	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
p.	Steenh. vt.	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	19 juli 1755
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Nederlands		

Zie hierna (→ 1758-03-09).

1755-07-19 P 9, fol. 201v-206v, e.a.

GENERAAL REGLEMENT TERZAKE VAN DE BRANDPREVENTIE TEN PLATTELANDE

Het reglement behelst bouwvoorschriften voor schoorstenen en daken van huizen, brouwerijen, smederijen, "esdens" (droogovens) en dergelijke. De opslag van brandstoffen en brandgevaarlijke stoffen wordt aan regels gebonden. Het roken van tabak, het afschieten van snaphanen en het onzorgvuldig omgaan met ongebluste as in een brandgevaarlijke omgeving wordt verboden. Indien ergens brand uitbreekt, dient men onmiddellijk de naburen te waarschuwen, evenals de rotmeester, die verantwoordelijk is voor het blusmateriaal, en de wethouders, die moeten beslissen of het noodzakelijk is de belendende percelen neer te halen. Indien een aanpalende opstal moet worden neergehaald om uitbreiding van de brand te voorkomen, wordt een schadevergoeding uitgekeerd (GLS 5.1.16).

In het reglement wordt gespecificeerd hoeveel blusmateriaal, waar voorhanden moet zijn. Waar onvoldoende bluswater is moeten brandkuilen worden aangelegd.
Tweemaal per jaar dienen schoorstenen en blusmateriaal geïnspecteerd worden door de rechterlijke offfcieren, twee schepenen en de secretaris, in gezelschap van een timmerman en een metselaar. Veertien dagen voor de visitatie moet het reglement opnieuw worden gepubliceerd. Eventuele boetes zijn onmiddellijk invorderbaar. De opbrengst ervan komt ten goede aan de ontvanger der exploten van het Hof van Gelre.

w.	op naam van Maria Theresia	cs.	J.J. de Wagener
d.	Roermond, 19 juli 1755	v.	gedrukt, Nederlands
p.	S.Va. vt.	d.v.a.	29 juli 1755
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		

De verordening is uitgevaardigd op verzoek van de momber en naar aanleiding van rapporten der gemeenten.
Volgens de circulaire van het Hof van Gelre moeten de lokale overheden een bijdrage leveren in de drukkosten. De bijdrage wordt door de bode geïnd.

1755-10-13/1 P 9, fol. 207v-208r, e.a.
ROPBa 3.7.509

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE VERPANDING VAN DOMEINGOED

De verordening heeft tot doel het rendement van de verpande domeinen te vergroten. Gedurende drie maanden worden de huidige pandhouders in de gelegenheid gesteld in het genot van het verpande domein te blijven, door naar rato van de duur van de verpanding een extra bedrag te fourneren, variërend van $^1/_6$ tot $^1/_{10}$ van de oorspronkelijke pandsom. Indien zij van die gelegenheid geen gebruik maken, zal de Raad van Financiën de pandsom inlossen en het goed vervolgens opnieuw uitgeven aan de hoogste inschrijver. Men kan nu reeds inschrijven op de domeinen van zijn voorkeur, in de hoop dat de huidige pandhouder niet op de propositie ingaat. Toewijzing volgt na het verstrijken van het trimester.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Frans
d.	Brussel, 13 october 1755	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
p.	Steenh. vt.	d.	Brussel, 27 october 1755
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.o.	5 november 1755
z.	grootzegel	d.v.a.	5 november 1755

1755-10-13/2 P 9, fol. 207v, 208v-209v, e.a.
ROPBa 3.7.510

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE AFKOOPBAARHEID VAN "ONLOSBARE" TIENDEN EN ANDERE PRESTATIES IN NATURA, VERSCHULDIGD AAN DE DOMEINEN

Hare Majesteit bepaalt tegen welk tarief cijnzen, grondrenten, erkentelijkheden of "redevances", zoals "espiers" (rente betaalbaar in koren) en "lardiers" (spekcijns, rente betaalbaar in hoenders, kapoenen en dergelijke) kunnen worden afgekocht. Gedurende drie maanden worden de onderdanen van Hare Majesteit in de gelegenheid gesteld, door betaling van een afkoopsom aan de ontvangers der domeinen, zich van deze verplichtingen te bevrijden.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	superintendant-directeur, thesaurier-generaal en raden commiezen van domeinen en financiën
d.	Brussel, 13 october 1755	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
p.	Steenh. vt.	d.	Brussel, 27 october 1755
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.o.	5 november 1755
z.	grootzegel	d.v.a.	5 november 1755
v.	gedrukt, Frans		

Bij ordonnantie van de Raad van Financiën van 28 september 1758 wordt de termijn met nogmaals een jaar verlengd (ROPBa 3.8.253; Swalmen-Asselt (pastorie) 1-3, gr.).

1755-10-16 P 9, fol. 206v-207v, 209v, e.a.
ROPBa 3.7.511

DEPÊCHE TERZAKE VAN DE AANBESTEDING VAN OPENBARE WERKEN

Publieke werken moeten in het openbaar worden aanbesteed en worden gegund aan de laagste inschrijver. Slechts op verzoek van de Staten, corpora of administratieve lichamen kan door de landvoogd ontheffing van deze verplichting worden verleend.*
De ordonnantie moet ter rolle worden gepubliceerd door de provinciale hoven en ter kennis worden gebracht van de plaatselijke overheden.**

w/t.i.	landvoogd, Karel van Lotharingen	v.	geschreven, Nederlands
d.	Brussel, 16 october 1755	u.i.	Hof van Gelre
p.	Steenh. vt.	d.v.a.	27 october 1755; 29 october 1755, ter rolle
s.	Karel van Lotharingen		
cs.	F.J. Misson		

* Naar aanleiding van een verzoek van de inwoners van Maasniel en Leeuwen om zelf de schade aan de dijken te mogen herstellen, bepaalt de Geheime Raad bij decreet van 14 mei 1756, dat het Hof van

Gelre in dergelijke gevallen zelf mag beoordelen of het gewenst is van openbare aanbesteding af te zien (P 10, fol. 16v; KDB 3, fol. 67v-69r).

** Het Hof van Gelre heeft niettemin toch opdracht gegeven tot publicatie op de gebruikelijke wijze.

1755-10-31 P 9, fol. 209v-210v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Daartoe bij depêche van 3 october 1755 door de landvoogd, Karel van Lotharingen, gemachtigd, past het Hof van Gelre de koers van enig munten aan de lokale omstandigheden aan.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 31 october 1755	v.	geschreven, Nederlands
p.	S. Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		

"Die van Weert, Nederweert en Wessem" worden in de gelegenheid gesteld om desgewenst de verordening niet te publiceren, indien zij menen dat zulks ongewenst is.

1755-11-14/1 P 9, fol. 210v-212r, e.a.
ROPBa 3.7.527

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DESERTIE

(→ 1749-07-26) en (→ 1753-05-18) ten vervolge, worden de straffen, gesteld op het verbergen en helpen van deserteurs, verzwaard. Bij een eerste overtreding riskeert men geseling en een brandmerk, gevolgd door drie jaar verbanning. Bovendien moet men een vergoeding betalen aan het regiment van de deserteur en aan de aanbrenger. Een tweede overtreding wordt met de dood gestraft. (→ 1738-07-31/1) en (→ 1749-07-26) moeten samen met onderhavige ordonnantie jaarlijks vijftien dagen na Pasen opnieuw worden gepubliceerd.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 14 november 1755	a.i.	Geheime Raad
p.	Steenh. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.o.	27 november 1755
z.	grootzegel	d.v.a.	27 november 1755

Zie hierna (→ 1755-12-16), (→ 1772-02-26) en (→ 1785-09-26).

1755-11-14/2 P 9, fol. 212v-214r, e.a.
ROPBa 3.7.530

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE PUBLICATIE VAN PLAKKATEN

De verordening legt aan alle subalterne en hoofdofficieren de verplichting op om binnen twee weken na de publicatie van een plakkaat een "relaes" daarvan te zenden aan de raad fiscaal van de provincie. De raden-fiscaal moeten binnen zes weken na de afkondiging van een plakkaat een verzamellijst van deze relazen indienen bij de raad gecommitteerd tot de fiscale zaken bij de Geheime Raad en de Raad van Financiën. In de lijst moet worden aangegeven waar het plakkaat is gepubliceerd en welke officieren in gebreke gebleven zijn.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 14 november 1755*	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
p.	Steenh. vt.	d.	Brussel, 28 november 1755
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.o.	10 december 1755
z.	grootzegel	d.v.a.	10 december 1755
v.	gedrukt, Nederlands		

* ROPBa 3.7.530 vermeldt als dagtekening van de verordening 28 november 1755.

Bij decreet van 16 november 1765 gelast de Geheime Raad herpublicatie van de verordening (P 10, fol. 158, ROPBa 3.9.238). De verordening is dientengevolge te Roermond herdrukt en op 23 november 1765 aan de lagere overheden in het Overkwartier ter publicatie toegezonden. Zie hierna (→ 1766-08-27), (→ 1785-09-26) en (→ 1789-07-27).

1755-12-02/1 P 10, fol. 1r-4r, e.a.
ROPBa 3.7.534

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE BESTRIJDING VAN FRAUDE BIJ DE HEFFING VAN IN- EN UITGAANDE RECHTEN

Fraudeurs van in- en uitgaande rechten moeten worden gestraft naar de plakkaten. Indien een delict naast confiscatie van koopwaar ook een geldboete met zich mee zou kunnen brengen, moet de fraudeur in verzekerde bewaring worden gesteld, totdat hij zekerheid heeft gesteld met betrekking tot de boete. Het is echter een vereiste, dat de overtreding manifest is, zulks ter beoordeling van de rechters van in- en uitgaande rechten. Insolvente overtreders riskeren gevangenisstraf op water en brood. Recidivisten zullen worden verbannen. Om deze bepaling uitvoerbaar te maken, dienen de rechters van in- en uitgaande rechten register te houden van hun vonnissen. Elk trimester verwacht de Raad van Financiën een uittreksel. Op gewapend verzet tegen de employés van in- en uitgaande

rechten staat de doodstraf. De commiezen worden op voorhand gevrijwaard, indien zij gewapende wederspannigen doden. Zij hebben recht op bijstand van de rechterlijke macht en mogen van haar gevangenissen gebruik maken. Het sluiten van overeenkomsten tussen handelaren en voerlieden tot ontduiking van rechten wordt gestraft met geseling en verbanning. Bij recidive volgt de dood door de strop. Het verbergen en helpen van fraudeurs wordt gestraft met duizend gulden boete. Militairen die zich aan dergelijke delicten schuldig maken, moeten door de competente militaire rechter tot overeenkomstige straffen worden veroordeeld. Hun officieren kunnen medeverantwoordelijk worden gesteld. Employés van in- en uitgaande rechten die registers, acquitten of passavants vervalsen, riskeren de doodstraf. De rechters van in- en uitgaande rechten winnen terzake informatie in en geven hun bevindingen door aan de Raad van Financiën. Plichtsverzuim wordt gestraft met verbanning. Het vervalsen van merktekens en het aanbrengen van wijzigingen in de paspoorten door andere belanghebbenden wordt gestraft met verbanning. Bij recidive volgt brandmerking en geseling en tenslotte de dood door het koord.
De burgerlijke overheden worden vermaand er zorg voor te dragen, dat de commiezen beschikken over behoorlijke huisvesting tegen een acceptabele prijs.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad, Raad van Financiën
d.	Brussel, 2 december 1755	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
p.	Steenh. vt.	cs.	De Reul
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	18 december 1755
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Frans		

1755-12-02/2

P 10, fol. 1r, 4r-5v, e.a.
ROPBa 3.7.535

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE RECHTSPLEGING IN ZAKEN VAN IN- EN UITGAANDE RECHTEN

De ordonnantie van 3 maart 1751 (ROPBa 3.7.9) ten vervolge, geeft de verordening aanvullende voorschriften met betrekking tot de wijze van procederen in eerste aanleg voor de rechters van in- en uitgaande rechten en in tweede instantie voor de "chambres superieurs". Van vonnissen, houdende een veroordeling tot een boete van minder dan tweehonderd gulden, valt geen appèl. De griffiers van de betrokken rechtbanken moeten jaarlijks een overzicht verstrekken van de aanhangige procedures. Zij worden vermaand zich voor wat de griffierechten betreft strikt te reguleren naar de ordonnantie van 3 maart 1751 (ROPBa 3.7.9).

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad, Raad van Financiën
d.	Brussel, 2 december 1755	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
p.	Steenh. vt.	cs.	De Reul
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	18 december 1755
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Frans		

Zie hierna (→ 1763-03-16).

1755-12-09 P 10, fol. 6r-11v, e.a.
(1754-12-11) ROPBa 3.7.400

EDICT TERZAKE VAN ADELSTITELS, BLAZOENEN EN ERETEKENS

Het edict van 14 december 1616 (→ 1724-02-14) blijft de basis van de wetgeving terzake van adelstitels, blazoenen en eretitels. De inhoud van de verordening wordt opnieuw weergegeven. Daarnaast worden ceremoniële voorschriften gegeven voor begrafenissen, waartoe (→ 1720-02-06) aan het eind van het edict ingevoegd wordt. Bovendien wordt het edict aangevuld met bepalingen ten aanzien van het dragen van degens, de versierselen van karossen, de aanspreektitels van ridders van het Gulden Vlies, gevolmachtigd ministers, veldmaarschalken, dames en andere notabelen. Het toezicht op de naleving van de verordening wordt toevertrouwd aan de wapenkoning en zijn herauten, verenigd in de heraldieke kamers, gevestigd in de residentie van elk provinciaal hof. De heraldieke kamer rapporteert elk trimester aan de raad-fiscaal over de aanhangige procedures. In overleg met hem moeten de wapenherauten zorg dragen voor de afhandeling van de thans hangende en onvervolgde processen. De raden-fiscaal kunnen bij preventie procederen tegen overtreders van onderhavige verordening. De proceskosten zullen pas worden voldaan aan het eind van elke procedure.

w.	Maria Theresia	a.i.	landvoogd en Hoge Raad der Nederlanden, de Geheime Raad geconsulteerd
d.	Wenen, 11 december 1754	t.i.	landvoogd, Karel van Lotharingen
p.	Dx. de Sil.a. vt.	d.	Brussel, 9 december 1755
s.	Maria Theresia	p.	Steenh. vt.
cs.	Corneille de Neny	s.	Karel van Lotharingen
z.	grootzegel, uithangend aan een dubbel koord van rode, witte, gele en zwarte zijde, in een ijzeren doosje	cs.	F.J, Misson
v.	gedrukt, Frans	u.i.	Hof van Gelre
		d.v.a.	9 januari 1756

Bij decreet van 10 november 1770 (ROPBa 3.10.86; KDB 2, fol. 200) wordt in afwijking van art. 29 van het edict, aan de kanselier van hof en staat en aan gevolmachtigd ministers het recht verleend om de titel van "altesse" te voeren.

1755-12-16 P 9, fol. 212, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DESERTIE

Met betrekking tot (→ 1755-11-14/1) deelt het Hof van Gelre mede, dat de straffen bedreigd tegen het helpen van deserteurs ook van toepassing zijn op degenen die deserteurs van het wapen der artillerie helpen.

w.	vanwege de landvoogd	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 16 december 1755	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		

De verordening wordt uitgevaardigd om de strekking van een depêche van de landvoogd, Karel van Lotharingen, gedateerd 5 december 1755, aan de lagere overheden mede te delen (P 9, fol. 212r, ROPBa 3.7.539).

1756-03-22 P 10, fol. 14r-16r, e.a.
ROPBa 3.8.20

ORDONNANTIE TERZAKE VAN EEN DENOMBREMENT VAN GEAMORTISEERDE GOEDEREN

Om (→ 1753-09-15) uitvoerbaar te maken, dienen alle "dode handen" een gespecificeerd overzicht van hun onroerende goederen en van de cijnzen, renten en andere inkomsten, die daarmee gelijk te stellen zijn, in te leveren bij de raden-fiscaal. Een standaardformulier voor deze aangifte is bijgevoegd. De aanbrenger van verzwegen goed wordt beloond met een derde deel van de waarde van de niet aangegeven goederen en inkomsten.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 22 maart 1756	a.i.	Geheime Raad
p.	Steenh. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	26 maart 1756
z.	grootzegel		

1756-06-12 P 10, fol, 18r-20v, e.a.

DIPLOMA TERZAKE VAN DE RECHTERLIJKE EN BESTUURLIJKE ORGANISATIE VAN ROERMOND

De vereniging van het Hof van Gelre met de magistraat van Roermond tot één bestuurlijk lichaam met twee kamers, zoals voorgeschreven krachtens (→ 1737-10-02) wordt bij provisie ongedaan gemaakt. Het Hof zal voortaan bestaan uit de kanselier, twee raden costumier, vijf raden ordinaris en één griffier. De magistraat zal bestaan uit de schout, zeven schepenen voor het leven en één burgemeester, jaarlijks door het Gouvernement-Generaal aan te wijzen uit de burgerij. De twee raadsverwanten, aangesteld krachtens (→ 1750-11-14) worden gehandhaafd. De stad zal verder beschikken over twee secretarissen, één ontvanger, één deurwaarder en twee boden. Zolang degene, die vóór deze hervorming griffier van de tweede kamer van het Hof was, de functie van secretaris vervult, zal de tweede secretarisplaats niet worden vervuld. De landvoogd is gerechtigd een en ander naar believen verder uit te werken. Een authentieke copie van het diploma, getekend F.J. Misson, wordt aan het Hof van Gelre toegezonden.

w.	Maria Theresia	g.	Oostenrijks Overkwartier
d.	Wenen, 12 juni 1756	t.i.	landvoogd, Karel van Lotharingen
p.	Dx. de Syl.a. vt.	d.	Brussel, 29 juli 1756
s.	Maria Theresia	p.	Pyc. vt.
cs.	Corneille de Neny	s.	Karel van Lotharingen
z.	Contrazegel overdekt met een ster van wit papier	cs.	F.J. Misson
		u.i.	Hof van Gelre
v.	geschreven, Frans	d.v.o.	2 september 1756
a.i.	landvoogd, Hoge Raad der Nederlanden	d.v.a.	4 september 1756, ter revisie-rolle

De landvoogd gelast in zijn circulaire, dat het Hof het diploma zal laten drukken en het vervolgens niet alleen op de gebruikelijke wijze te publiceren, maar ook nog ter rolle. Het Hof dient sollicitanten voor de nieuw op te richten magistraat uit te nodigen om zich binnen drie weken te wenden tot het Gouvernement-Generaal. Het Hof publiceert daartoe op 4 september 1756 een advertentie, ter revisie-rolle. Totdat de nieuwe magistraat zal zijn geïnstalleerd, moet het Hof op de oude wijze in twee kamers zitting blijven houden. Op 25 februari 1757 heeft het Hof van Gelre voor het eerst in de nieuwe configuratie zitting gehouden (CdG 36, fol. 4v). Zie hierna (→ 1757-01-20).

1756-12-22 OAHD 150, gr.

PLAKKAAT TERZAKE VAN EEN BESMETTELIJKE ZIEKTE ONDER VEE IN HET OVERKWARTIER

In verband met de opnieuw uitgebroken veeziekte in het Land van Weert — de gehuchten De Biest en Leuken — beveelt het Hof van Gelre de strikte naleving van (→ 1755-03-22). Gedurende één jaar wordt de invoer in het Overkwartier van hoornvee, vlees en huiden uit de Republiek, de Meierij van 's-Hertogenbosch, het Land van Maas en Waal en Kleef verboden, op straffe van vernietiging van het vee, confiscatie van vervoermiddelen en lijfstraf. De uitvoer van vee, vlees en huiden uit het Land van Weert naar enig land van

Hare Majesteits onderdanigheid wordt verboden; evenals vervoer van De Biest of Leuken naar Weert.
De stallen waarin besmet vee huist moeten worden gesloten tot twee maanden na het uitwoeden der ziekte. Kadavers moeten zo dicht mogelijk bij de stallen worden begraven. Nieuw vee mag pas worden gestald, nadat de wethouders de stallen zuiver bevonden hebben. Op het slachten van kalveren — die immers nodig zijn voor de opbouw van de nieuwe veestapel — wordt een boete gesteld van tien ducatons.
De lokale overheden moeten het Hof van Gelre onmiddellijk verwittigen, indien de veeziekte zich in hun ressort openbaart. Vervolgens moeten zij wekelijks rapporteren. Een beschrijving van ziekteverschijnselen en mogelijke "precautiën" besluit de verordening.

w.	op naam van Maria Theresia	cs.	J.J. de Wagener
d.	Roermond, 22 december 1756	v.	gedrukt, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	vanwege de keizerin en koningin	d.v.a.	24 december 1756

De verordening wordt door het Hof van Gelre geconcipieerd naar aanleiding van een rapport van de momber over veesterfte te Weert. Achteraf wordt aan de landvoogd instemming met de voorgestelde maatregelen gevraagd. Bij decreet van 15 januari 1757 wordt de verordening door de landvoogd gesanctioneerd. Bij decreet van 4 april 1757 wordt het uitvoerverbod opgeheven (CB 10, fol. 159v-162r). Reeds eerder, op 14 maart 1757, beschikte het Hof gunstig op een verzoek van het Land van Weert om wederom vee te mogen uitvoeren, mits men de bepalingen ten aanzien van de stalling van besmet vee zou handhaven (P 10, fol. 41-42). Zie hierna (→ 1756-12-22).

1756-12-24 OAHD 150, a.a.

PROVISIONELE ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN

Het Hof van Gelre verbiedt de uitvoer van koren en boekweit uit het Overkwartier en de vrijheerlijkheden, op straffe van een boete van vijfentwintig dukatons per mulder, alsmede confiscatie van het graan en van de transportmiddelen. Graan, waarvan aantoonbaar is dat het is ingevoerd, mag worden doorgevoerd. De lokale overheden moeten binnen veertien dagen de graanvoorraden inventariseren en lijsten overzenden naar het Hof.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 24 december 1756	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	24 december 1756

1756-12-30 P 10, fol. 17v-18r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE DRUKPERS

Het Hof van Gelre verbiedt alle boekverkopers in het ressort van den Hove om boeken die handelen over eigentijdse problemen te verkopen zonder permissie van de momber. Manifesten van belligerente mogendheden zijn van dit verbod uitgezonderd.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 30 december 1756	v.	geschreven, Nederlands
p.	S. Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		

De verordening wordt uitgevaardigd krachtens decreet van de landvoogd, Karel van Lotharingen, van 10 december 1756 (P 10, fol. 17; ROPBa 3.8.72).

1757-01-18 P 10, fol. 27r-30v, e.a.
ROPBa 3.8.79

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN, MEEL, BROOD EN VELDVRUCHTEN

Onder verwijzing naar het — nog niet afgekondigde — uitvoerverbod van 28 september 1756 (→ 1757-04-21/2), waarvan de strikte naleving wordt geboden, worden strengere straffen gesteld op overtreding van het uitvoerverbod van graan, meel, brood en veldvruchten. De maximale boete bedraagt duizend gulden en kan tot één jaar na dato worden gevorderd. Insolvente overtreders worden gestraft met geseling, een brandmerk en verbanning. Bierbrouwers mogen alleen gerst, boekweit en haver gebruiken. Molenaars mogen geen andere melanges voor de brouwerij leveren. Graan mag alleen worden verhandeld op de openbare markten onder toezicht van twee commissarissen uit de magistraat. Dit met het oogmerk om prijsopdrijving te voorkomen. Het is verboden binnen twee mijl van de grens graan met paarden te vervoeren. Vervoer of doorvoer per schip is al evenmin geoorloofd. Alleen indien het echt niet anders kan, mag men graan buiten de landsgrenzen laten malen. Een attest van de pastoor is dan vereist. Grensbewoners dienen altijd een dergelijk attest te kunnen tonen. Indien overtreders van de verordening zich gewapenderhand tegen de officieren van in- en uitgaande rechten verzetten, moet door het luiden van de klok het volk gealarmeerd worden. Wederspannige delinquenten mogen straffeloos worden gedood. Indien men verzuimd zou hebben van de verordening voldoende exemplaren toe te zenden, dan dient de verantwoordelijke officier er desnoods elders te lenen. Nalatige officieren worden gestraft met het verlies van hun functie.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 18 januari 1757	a.i.	Geheime Raad
p.	Steenh. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	27 januari 1757
z.	grootzegel		

Het Hof draagt in zijn circulaire de gemeenten van Nederweert, Leveroy, Maasniel, Elmpt, Nedercruchten en Wegberg op om binnen één week voorstellen te doen, om een dreigend gebrek aan voedsel aldaar te voorkomen. Zie hierna (→ 1757-10-24) en (→ 1757-11-23).

1757-01-20 P 10, fol. 20v-26v, e.a.

REGLEMENT TERZAKE VAN HET BESTUUR EN DE FINANCIËLE ADMINISTRATIE VAN ROERMOND

(→ 1756-06-12) ten vervolge, worden voorschriften gegeven ter sanering van de openbare financiën van Roermond. De inkomsten van de stad dienen verpacht te worden. De magistraat wordt in de gelegenheid gesteld de pachtvoorwaarden te ontwerpen. De magistraat mag geen openbare werken, waarvan de kosten de honderd gulden te boven gaan, aanbesteden zonder toestemming van de regering. De stedelijke ontvanger mag geen betalingen verrichten zonder ordonnantie van de magistraat. De magistraat mag geen leningen aangaan of nieuwe gemeentelijke heffingen invoeren zonder toestemming van de regering. Men mag geen nieuwe ambtenaren benoemen, laat staan hun salaris verhogen. De ambtsduur van de stedelijke ontvanger wordt van een tot drie jaar verlengd. Er worden kortingen doorgevoerd op de salarissen van de stadsdokter en van de "fourrier du cour". Verder wordt er bezuinigd op pensioenen, het aantal klepperlieden en de logementskosten van invalide officieren. Ter bestrijding van ontduiking van de stedelijke belastingen dienen de bressen in de wallen te worden gedicht. Diverse tarieven worden verhoogd volgens een bijgevoegde lijst. De magistraat dient voortaan haar ochtendvergaderingen op maandag, donderdag en vrijdag aan het beheer der financiën te wijden. De stadsrekeningen moeten openbaar en ten overstaan der tienmannen worden afgehoord. Hare Majesteit behoudt zich het recht voor om de rekeningen door een auditeur van de Rekenkamer te doen afhoren. Onder verwijzing naar art. 41 van het reglement voor de stad Weert (→ 1740-08-29) wordt het Hof van Gelre erop gewezen, dat het zich ook niet mag inlaten met de domestieke aangelegenheden van Roermond.

w.	vanwege de keizerin en koningin	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 20 januari 1757	t.i.	landvoogd, Karel van Lotharingen
p.	Steenh. vt.	s.	Karel van Lotharingen
s.	F.J. Misson	u.i.	Hof van Gelre
v.	geschreven, Frans	d.v.o.	31 januari 1757
g.	Roermond	d.v.a.	3 februari 1757

Een autentiek afschrift van het reglement wordt ten fine van publicatie toegezonden. De circulaire van de landvoogd behelst naast het gebruikelijke bevel tot afkondiging ook nog een lijst van nieuwbenoemde leden van de magistraat. De nieuwe magistraat dient op 22 februari 1757 zijn ambt te aanvaarden. De circulaire geeft voorschriften met betrekking tot de beëdiging van de magistraat, de hoogte van het verschuldigde medianaat en de hoogte van de afkoopsom van enige verpande ambten. Op diens verzoek wordt aan raadsheer Bardrij eervol ontslag verleend met behoud van salaris. Op 3 februari 1757 zijn de benoemingen bekend gemaakt "ter gemene rolle", nadat eerst alle belanghebbenden in persoon waren gedaagd. Op deze dag is ook een decreet van de landvoogd, gedateerd 20 januari 1757, gepubliceerd. Het decreet heeft betrekking op de verplichte schenking krachtens (→ 1754-07-24) aan het Hospitaal-Generaal (P 10, fol. 31r). Zie hierna (→ 1774-12-01)

1757-01-27/1 P 10, fol. 31r-32v, e.a.
ROPBa 3.8.94

"AVOCATOIRE BRIEF" VOOR DE ONDERDANEN VAN HARE MAJESTEIT DIE ZICH BEVINDEN IN DIENST VAN DE KONING VAN PRUISEN, OF ZICH OP ZIJN GRONDGEBIED OPHOUDEN

Als reactie op de "avocatoire brief" van de koning van Pruisen, gedateerd 2 november 1756, beveelt Hare Majesteit al haar onderdanen de Pruisische dienst te verlaten en terug te keren onder haar gehoorzaamheid, op straffe van confiscatie van hun goederen. De verbeurde goederen zullen worden gebruikt om trouwe onderdanen, die schade lijden ten gevolge van Pruisische misdragingen, schadeloos te stellen.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 27 januari 1757	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
p.	Steenh. vt.	d.	Brussel, 29 januari 1757
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	10 februari 1757
z.	grootzegel		

De Franstalige versie van de verordening is gedagtekend 1 februari 1757 (ROPBa 3.8.94, noot 1).

1757-01-27/2 P 10, fol. 32v-34r, e.a.
ROPBa 3.8.91

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE CULTUUR VAN TABAK

Vanwege de schade die aan de graanoogst wordt toegebracht, doordat een groot deel van het akkerbouw-areaal voor het telen van tabak wordt gebruikt, wordt de cultuur van tabak gedurende twee jaar verboden, op straffe van vernietiging van de oogst en een boete van vierhonderd gulden per bunder. De helft van de boete dient ten goede te komen aan de

armen. De andere helft is voor de exploiterende officier. De raden-fiscaal vervolgen nalatige officieren. Alle landbouwers dienen in het komende seizoen nuttige produkten te zaaien. Tabaksverbouwers, wier grond braak moet liggen alvorens ze opnieuw kan worden bezaaid, kunnen zich voor schadeloosstelling wenden tot het Gouvernement-Generaal.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 27 januari 1757	a.i.	Geheime Raad
p.	Steenh. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	cs.	De Reul
cs.	F.J. Misson	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.a.	4 februari 1757

Bij decreet van 26 april 1757 (ROPBa 3.8.123) bepaalt de gevolmachtigd minister, graaf van Cobenzl, dat het verbouwen van tabak voor eigen gebruik in ommuurde tuinen kan worden gedoogd, mits de aspirant-teler bij de gevolmachtigd minister ontheffing aanvraagt. De tussenkomst van een agent is daarbij niet noodzakelijk. De strekking van het decreet wordt bij circulaire van het Hof van Gelre ten fine van publicatie bekend gemaakt (P 10, fol. 50v-51r).

1757-02-01 P 10, fol. 34v-38v, e.a.
ROPBa 3.8.95

ORDONNANTIE EN CONVENTIE TERZAKE VAN DE UITWISSELING VAN DESERTEURS

Hare Majesteit gelast de naleving van de conventie, die op 16 december 1756 te Wenen is gesloten tussen Willem Reinard, graaf Von Neiperg en Louis Cesar, comte D'Estrées. De conventie regelt de uitwisseling van deserteurs uit de legers van Hare Majesteit en uit die van de Franse koning. Soldaten, die vóór 1 februari 1757 zijn gedeserteerd uit de legers van een der contracterende mogendheden en dienst hebben genomen onder de vaandels van de andere mogendheden, mogen in vreemde krijgsdienst blijven. Voor zover zij zich reeds in het buitenland bevinden, kunnen zij zich ook na 1 februari 1757 nog voor vreemde krijgsdienst melden. Soldaten, die na 1 februari 1757 zijn gedeserteerd, zullen onder de termen van de conventie worden uitgewisseld. De burgerlijke overheid moet alle deserteurs aanhouden. De aanbrengers van deserteurs ontvangen een beloning, uit te betalen door de hoofdofficier van het ressort. Franse deserteurs zullen worden overgedragen aan de legers die zich thans in het Duitse Rijk bevinden. Indien in de buurt geen Franse legers aanwezig zijn, zullen de deserteurs worden verzameld te Livorno, Vieux-Brissac, Keil, Luxemburg, Bergen of Yper. Deserteurs uit de Oostenrijkse legers worden verzameld te Toulon, Neuf-Brissac, Straatsburg, Thionville, Maubeuge of Rijssel. Er wordt een transportvergoeding uitgekeerd per mijl. De begeleiders van de deserteurs moeten een certificaat overleggen, waaruit de afgelegde afstand blijkt. De deserteurs worden overgedragen met hun paarden

en uitrusting. Het aankopen daarvan wordt strafbaar gesteld. De overeenkomst wordt aangegaan voor de duur van zes jaar en is geldig in heel Europa.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 1 februari 1757	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
p.	Steenh. vt.	d.	Brussel, 4 februari 1757
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	12 februari 1757
z.	grootzegel		

In opdracht van de landvoogd, Karel van Lotharingen, beveelt het Hof van Gelre bij circulaire van 9 januari 1763, dat de conventie strikt moet worden nageleefd en dat de lokale overheden de Franse officieren daarbij zoveel mogelijk terwille moeten zijn (P 10, fol. 120v-122r). Zie hierna (→ 1757-06-27).

1757-02-12 ASO 1041, fol. 23; j. DP 5, gr. ROPBa 3.8.100

ORDONNANTIE VAN DE RAAD VAN FINANCIËN TERZAKE VAN PORTVRIJDOM

De gevolmachtigd minister verbiedt het portvrij verzenden van poststukken, die niet hoofdzakelijk met staatsaangelegenheden van doen hebben. Ten onrechte portvrij verzonden stukken zullen op kosten van de afzender worden geretourneerd. Brieven onder het zegel van Hare Majesteit, die geen dienstpost zijn, moeten worden gemerkt met twee strepen onder het adres. Dienstpost is herkenbaar aan de aanduiding "service", gevolgd door de naam van de afzender. Bijvoorbeeld: "Service finances".

w.	vanwege de landvoogd	t.i.	(Raad van Financiën)
a.	Brussel, 12 februari 1757	d.	Brussel, 17 februari 1757
p.	Herz. vt.	s.	Baron De Lados
s.	graaf van Cobenzl	u.i.	gedeputeerden van de Staten van het Overkwartier
cs.	markies De Herzelles, Neny, De Keerle		
v.	gedrukt, Frans		

NB: geen publicatie.

1757-02-17 P 10, fol. 39r-40r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET DISTILLEREN VAN "HITZIGE WATEREN"

Het Hof van Gelre verbiedt, wegens de graanschaarste, het distilleren van brandewijnen. Alle jeneverstokers moeten aangifte doen van hun distilleerinrichtingen, op straffe van confiscatie. Zij moeten de "helmen" van hun ketels bij de rechterlijke officieren in

bewaring geven. De officieren zijn verplicht om de helmen te bewaren, totdat het verbod zal zijn opgeheven, op straffe van driehonderd gulden boete en ontheffing uit hun functie. De verordening geldt nadrukkelijk ook in de vrijheerlijkheden van het Overkwartier.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 17 februari 1757	v.	gedrukt, Nederlands
p.	S.Va. Vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	18 februari 1757

De verordening wordt uitgevaardigd in opdracht van de gevolmachtigd minister, graaf van Cobenzl. De bepaling dat het distilleerverbod ook moet worden afgekondigd in de vrijheerlijkheden, noopt kanselier en raden tot een rapport over de status der verschillende "terres franches" (CB 16, fol. 247). Naar aanleiding hiervan geeft de graaf van Cobenzl op 5 maart 1757 opdracht de verordening alleen te doen publiceren in die vrijheerlijkheden, waar men gewoon is plakkaten ten fine van publicatie toe te zenden (CB 16, fol. 163).
Vanwege het strategische belang van brandewijn, wordt de verordening op 17 maart 1757 gedeeltelijk ongedaan gemaakt. De distillateurs mogen hun stiel weer uitoefenen, mits zij geïmporteerd graan als grondstof gebruiken (P 10, fol. 42). Krachtens decreet van de gevolmachtigd minister van 22 maart 1757 worden op 26 maart 1757 alle restricties opgeheven (P 10, fol. 44).

1757-03-19 P 10, fol. 42v-43v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

In verband met de aanstaande doortocht van de Franse bondgenoten, wordt de wisselkoers van bepaalde Franse munten dwingend voorgeschreven.

w.	op naam van kanselier en raden	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Roermond, 19 maart 1757	g.	Oostenrijks Overkwartier
p.	S.Va. Vt.	d.v.a.	19 maart 1757
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		
cs.	J.J. De Wagener		

De verordening wordt uitgevaardigd krachtens een decreet van de gevolmachtigd minister, graaf van Cobenzl, gedateerd 17 maart 1757 (ROPBa 3.8.114; P 10, fol. 42v). Zie hierna (→ 1763-07-20).

1757-04-21/1 P 10, fol. 47v-48v, 50r, e.a.
ROPBa 3.8.122

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN

Hoewel het verbod van de uitvoer van graan, zoals vervat in het plakkaat van 28 september 1756 (→ 1757-04-21/2) blijft gehandhaafd, worden de belemmerende bepalingen van (→ 1757-01-18) opgeheven.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 21 april 1757	a.i.	Geheime Raad
p.	Steenh. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	2 mei 1757
z.	grootzegel		

Krachtens een decreet van de Geheime Raad van 28 april 1757 wordt het plakkaat door het Hof van Gelre bij ordonnantie van 2 mei 1757 nog enigszins aangevuld. Naast graan worden ook meel, brood, erwten, linzen, aardappelen en dergelijke onder het uitvoerverbod begrepen (ROPBa 3.8.125; P 10, fol. 50r en fol. 48v). Zie hierna (→ 1757-10-24).

1757-04-21/2 P 10, fol. 47v, 48v-50r, e.a.
(1756-09-28) ROPBa 3.8.55

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN

De uitvoer van graan wordt verboden op straffe van confiscatie van het graan, de transportmiddelen en het viervoud van hun waarde. Insolvente overtreders zullen worden gegeseld en gebrandmerkt. Zij riskeren verder nog arbitraire straffen.
Het vervoer van graan vóór zonsopgang en binnen drie mijl van de grenzen is verboden. Grensbewoners kunnen zich bij hun wethouders voorzien van een certificaat. Alle officieren zijn gerechtigd om graantransporten aan te houden.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 28 september 1756	a.i.	Geheime Raad
p.	Steenh, vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	d.	Brussel, 21 april 1757
cs.	F.J. Misson	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.a.	2 mei 1757

1757-05-12 P 10, fol. 51, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE DRUKPERS

Het lezen, laten lezen, kopen en verkopen van de *Gazette van Haarlem* wordt verboden op straffe van driehonderd guldens boete. Bij recidive volgt arbitraire correctie. Directeuren en personeel der posterijen worden vermaand de gazet niet door te zenden.

Koffiehuishouders en herbergiers mogen de periodiek niet ter lezing aanbieden in hun etablissementen. Exemplaren die onder couvert zijn verzonden, moeten worden ingeleverd bij de raad-fiscaal.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 12 mei 1757	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		

De verordening wordt uitgevaardigd krachtens decreet van de gevolmachtigd minister, graaf van Cobenzl, d.d. 7 mei 1757 (P 10, fol. 51r, ROPBa 3.8.127, noot 1). Bij decreet van 6 juni 1758 wordt het verbod weer opgeheven. Bij appostille van 14 juni 1758 draagt het Hof de momber op om de belanghebbenden te verwittigen (P 10, fol. 52r).

1757-06-10 P 10, fol. 52r-53r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Het Hof van Gelre stelt "bij provisie" orde op de koers van Kleefse twee-stuiverstukken of "gelasennappen". De circulatie van deze munten is volgens (→ 1749-09-19/1) en (→ 1754-11-08) eigenlijk verboden. De momber krijgt opdracht om de "agioteurs" (speculanten) die de munten hebben ingevoerd op te sporen.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 10 juni 1757	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	a.i.	momber
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	g.	Oostenrijks Overkwartier
		d.v.a.	10 juni 1757

Zie hierna (→ 1759-11-17) en (→ 1762-01-11).

1757-06-27 P 10, fol. 44v-47r, e.a.
(1757-04-20) ROPBa 3.8.137

PLAKKAAT (a) EN ORDONNANTIE TERZAKE VAN EEN GENERAAL PARDON VOOR DESERTEURS (b)

Hare Majesteit gelast de tenuitvoerlegging van het amnestie-plakkaat dat is uitgevaardigd door de Hofkrijgsraad te Wenen.
Deserteurs die vaandelvluchtig zijn geworden sedert de — niet in de Nederlanden afgekondigde — amnestie van 25 januari 1747, of sedert de publicatie van (→ 1757-02-01) komen opnieuw voor amnestie in aanmerking, mits zij zich melden voor de dienst in

Bohemen. Zij mogen desgewenst ook dienst nemen in de legers der geallieerden. Na ontslag uit geallieerde dienst zullen zij, mits zij in het bezit zijn van een "congé" of afscheidsbrief, niet als deserteurs kunnen worden vervolgd. De generaals, vesting-commandanten en krijgscommissarissen van Hare Majesteit worden belast met het toezicht op de naleving van de verordening, die moet worden gepubliceerd aan het hoofd der troepen.

(a)		(b)	
w.	op naam van Maria Theresia	w.	vanwege de keizerin en koningin
d.	Brussel, 27 juni 1757	d.	Wenen, 20 april 1757
p.	Steenh. vt.	s.	Maria Theresia; Joseph, graaf van Harrach; Neipperg
s.	vanwege de keizerin en koningin	cs.	F.J.E. von Plöckknern
cs.	F.J. Misson	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
z.	grootzegel	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	13 juli 1757

Een overeenkomstige verordening van de Franse koning wordt op 21 april 1757 uitgevaardigd (P 10, fol. 46).

1757-06-30 P 10, fol. 54v-56v, e.a., DP 5, gr.; KDB 3, fol. 73-75, a.a.

OPEN BRIEF TERZAKE VAN BESTUUR EN RECHTSPRAAK IN HET VEROVERDE PRUISISCH OPPER-GELDER

Het Hof van Gelre te Roermond wordt voorlopig aangewezen als rechtbank van eerste aanleg en als hof van appèl en revisie voor Pruisisch Opper-Gelder. Het Hof verleent er provisiën van justitie, octrooien en akten van gratie op de gebruikelijke voet. Het Hof fungeert er tevens als leenhof, zoals vóór de Vrede van Utrecht (1713) gebruikelijk was. Ten behoeve van de Keizerlijke en Koninklijke Administratie te Kleef wordt te Roermond een commissie (rekenkamer) ingesteld bestaande uit één raad en rekenmeester, één auditeur, twee adjuncten en één griffier. Deze "*Koninklijke Rekenkamer en Commissie tot het administreren der domeinen en financiën van 't voortijts Pruissens Gelderlandt*" wordt belast met het beheer van de financiën in het bezette Pruisisch Opper-Gelder.
De Staten van het Pruisisch Overkwartier dienen hun vergaderingen voort te zetten, om de orders van Hare Majesteit en haar geallieerden uit te voeren. Vanwege de belegering van de stad Geldern worden zij uitgenodigd om zich met hun archief naar Roermond te begeven.

w.	Maria Theresia	g.	Pruisisch Opper-Gelder, Oostenrijks Overkwartier
d.	Wenen, 30 juni 1757	t.i.	Keizerlijk Minister voor de Bezette Pruisische Gebieden, Graaf van Pergen*
s.	Maria Theresia	u.i.	Hof van Gelre
s.	V.A.C. van Kaunitz Rittberg	d.v.o.	5 augustus 1757
cs.	Fred. De Binder	d.v.a.	5 augustus 1757
z.	opgedrukt grootzegel overdekt met wit papier, doorgetrokken met een zijden koord in geel en zwart		
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

Het Hof van Gelre verwittigt bij missive van 6 augustus 1757 de gevolmachtigd minister, graaf van Cobenzl, van de aanschrijving door de graaf van Pergen. Bij decreet van 13 augustus 1757 keurt Cobenzl de handelwijze van het Hof goed. Hij gelast kanselier en raden bovendien om zich geheel naar de wensen van Hare Majesteit te schikken.
Het Hof van Justitie te Geldern wordt bij decreet van de Keizerlijke en Koninklijke Administratie te Kleef van 22 december 1757 hersteld. De Soevereine Raad van Roermond dient alle akten die men te Geldern heeft gelicht onverwijld te restitueren (CB 16, fol. 239). De bezwaren van het Hof te Roermond tegen dit besluit worden bij decreet van 10 december 1757 door Cobenzl terzijde geschoven (CB 16, fol. 244v).

* Het patent is door de graaf van Pergen persoonlijk aan kanselier en raden ten fine van publicatie ter hand gesteld.

1757-08-12 P 10, fol. 57r-58r, e.a.

MANDAAT TERZAKE VAN DE TERUGKEER VAN PRUISISCHE ONDERDANEN NAAR DE BEZETTE GEBIEDEN

Onderdanen van de Pruisische koning, die gevlucht zijn uit de bezette gebieden van Kleef, Mark, Meurs en Opper-Gelder, worden vermaand om naar hun woningen terug te keren, op straffe van confiscatie van hun onroerende goederen. Pachters mogen geen betalingen meer verrichten aan gevluchte grondeigenaren. Zij moeten contact opnemen met de Keizerlijke en Koninklijke Administratie te Kleef.

w.	vanwege de keizerin	g.	Bezette Pruisische gebieden
d.	Kleef, 12 augustus 1757	t.i.	vanwege de keizerin
s.	Van De Veld	d.	13 augustus 1757
cs.	Nagel	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Duits	d.v.a.	14 augustus 1757

De Administratie te Kleef stuurt aan het Hof van Gelre tachtig gedrukte exemplaren van de verordening, ter verspreiding in Opper-Gelder. In zijn circulaire gelast het Hof de lagere overheden zelf authentieke afschriften te laten vervaardigen van de verordening, indien het toegezonden aantal niet toereikend is. Kanselier en raden verwittigen de Kleefse Administratie ervan, dat voor publicatie van wetten in Pruisisch Opper-Gelder tweehonderd exemplaren nodig zijn en dat Nederlands er de voertaal is. Zij stellen voor, dat de Kleefse Administratie zijn verordeningen zal toesturen aan het Hof van Gelre, dat zorg zal dragen voor vertaling in het Nederlands en het drukken. Bij decreet van 23 augustus 1757 gaat de Kleefse Administratie met deze regeling accoord (P 10, fol. 58r-59r).

1757-09-12 P 10, fol. 59r-60v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET GEBRUIK VAN GEZEGELD PAPIER IN PRUISISCH OPPER-GELDER

De reglementen terzake van het gebruik van gezegeld papier, zoals door de koningen van Pruisen uitgevaardigd, blijven bij provisie van kracht. Papier, gestempeld met het Pruisische wapen, zal worden vervangen door papier, te verschaffen door de "*Koninklijke Rekenkamer en Commissie tot het administreren der domeinen en financiën van 't voortijts Pruissens Gelderlandt*" te Roermond. De verordening zal ter rolle worden gepubliceerd ten behoeve van advocaten en procureurs.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 12 september 1757	v.	gedrukt, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Pruisisch Opper-Gelder
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	12 september 1757

De verordening wordt uitgevaardigd krachtens decreet van de Kleefse Administratie van 9 september 1757.

1757-10-08 P 10, fol. 60v-63r, e.a.
Maasgouw 17 (1895) 82

ORDONNANTIE TERZAKE VAN EEN BESMETTELIJKE ZIEKTE ONDER HET VEE IN HET AMPT VAN GELDERN

De uitvoer van hoornvee, vlees of huiden uit het Ambt van Gelder wordt verboden op straffe van vernietiging van vee, vlees of huiden, confiscatie van vervoersmiddelen en arbitraire lijfstraf. Besmet vee moet in de stal blijven opgesloten, tot dood of genezing volgt. Ook de mest moet in de stal blijven. Het slachten van kalveren wordt verboden. Dit om de opbouw van een nieuwe veestapel te bevorderen. Alle slachtvee moet eerst worden gekeurd door een keurmeester, te benoemen door de wethouders. De lokale overheden moeten de raad en momber verwittigen zodra de veeziekte zich tot hun ressort uitbreidt. Een recept van het medicijn dat met succes is beproefd in het land van Weert is bijgevoegd.

w.	op naam van kanselier en raden	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Roermond, 8 october 1757	g.	Pruisisch Opper-Gelder
p.	Tack. vt.	d.v.a.	8 october 1757
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		
cs.	J.J. de Wagener		

Het Hof van Gelre heeft speciale toestemming gevraagd en verkregen van het Generaal-Gouvernement te Brussel om deze verordening uit te mogen vaardigen. De bevoegdheid dergelijke "politique" verordeningen uit te vaardigen wordt kanselier en raden betwist door de Rekenkamer voor het voormalig Pruisisch Opper-Gelder, die meent in de rechten te zijn getreden van de Pruisische Kriegs- und Domänenkommission (CB 16, fol. 215-218).

1757-10-24

P 10, fol. 63r-64v, e.a.
ROPBa 3.8.157

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN, BROOD, MEEL, BONEN EN VELDVRUCHTEN

(→ 1757-04-21/1) en (→ 1757-01-18) ten vervolge, wordt de uitvoer van graan, meel, brood, bonen en aardappelen opnieuw verboden, op straffe van confiscatie der levensmiddelen, de transportmiddelen en het viervoud van hun waarde. Insolvente overtreders worden gegeseld en gebrandmerkt. De gebruikelijke beperkende maatregelen voor grensverkeer en verkoop op publieke markten worden weer ingevoerd.

w.	op naam van Maria Theresia	g.	Oostenrijks Overkwartier
d.	Brussel, 24 october 1757	a.i.	Geheime Raad
p.	Steenh. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.o.	29 october 1757
z.	grootzegel	d.v.a.	29 october 1757
v.	gedrukt, Nederlands		

Bij missive van 29 october 1757 vraagt het Hof aan de gevolmachtigd minister, Graaf van Cobenzl, of de verordening ook in Pruisisch Opper-Gelder moet worden gepubliceerd. De verordening wordt op 11 februari 1758 ingetrokken en op 11 maart 1758 weer opnieuw in werking gesteld (→ 1758-03-11).

1757-11-23 P 10, fol. 65, e.a.
ROPBa 3.8.163

DECREET TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN

Bij wijze van interpretatie van (→ 1757-01-18) wordt bepaald, dat kooplieden die meer graan op de markt verkopen dan ze in werkelijkheid bij zich hebben, dat mogen doen, mits het graan zich in pakhuizen in dezelfde plaats bevindt en van gelijke kwaliteit is als het graan dat zij ter markt bij zich hebben.

w.	vanwege de gevolmachtigd minister	v.	(geschreven), Nederlands
d.	Brussel, 23 november 1757	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Cobenzl
p.	Streith. vt.	s.	graaf van Cobenzl
s.	ter ordonnantie van de gevolmachtigd minister	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson		

1758-03-09 P 10, fol. 70r-71r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE EPIZOÖTIE VAN ASSENEDE

(→ 1755-07-14) komt te vervallen.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 9 maart 1758	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	9 maart 1758

De verordening wordt uitgevaardigd krachtens decreet van de gevolmachtigd minister, graaf van Cobenzl, gedateerd 25 februari 1758 (P 10, fol. 7r; ROPBa 3.8. 188).

1758-03-11 P 10, fol. 71r-73v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN

Om te voorkomen dat kooplieden te Roermond gebruik maken van de gelegenheid graan uit het Overkwartier en Gulik naar de Republiek te vervoeren, wordt (→ 1757-10-24), waarvan de werking bij decreet van 24 october 1757 was geschorst, opnieuw gepubliceerd.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 11 maart 1758	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	11 maart 1758

De verordening wordt uitgevaardigd krachtens decreet van de gevolmachtigd minister, graaf van Cobenzl, gedateerd 9 maart 1758. Zie hierna (→ 1759-05-12).

1759-03-27 P 10, fol. 74v-75r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Onder verwijzing naar (→ 1749-09-19/1) en (→ 1750-04-30) verbiedt het Hof van Gelre, in navolging van de Franse intendant te Krefeld, de circulatie van de frederic d'or.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 27 maart 1759	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	27 maart 1759

1759-04-26 CB 17, fol. 3r-4v, e.a.
ROPBa 3.8.307

REGLEMENT TERZAKE VAN DE SECRETARISSEN, VERBONDEN AAN DE PROVINCIALE HOVEN VAN LUXEMBURG, HENEGOUWEN, NAMEN EN GELRE

Bij de provinciale hoven van Luxemburg, Henegouwen, Namen en Gelre wordt het ambt van secretaris ingesteld. Het is de taak van deze secretarissen om commissarissen te assisteren bij enquêtes, gerechtelijke plaatsopnemingen, liquidaties en het afhoren van rekeningen. Voortaan mogen geen advocaten of klerken als adjuncten der commissarissen worden aangewezen. De raden-fiscaal blijven echter vrij in het aantrekken van hun medewerkers.
De secretarissen trekken hun inkomen uit vacatiegelden en schrijfloon. Zij genieten dezelfde privileges en vrijheden als de raadsheren. Zij zijn verplicht tot geheimhouding en onderworpen aan de residentieplicht. Zij dienen na afloop van elke zitting hun verbalen in bij de commissaris terzake.

w.	op naam van de landvoogd, Karel van Lotharingen	cs.	De Reul
		v.	geschreven, Frans
a.	Brussel, 26 april 1759	t.i.	ontbreekt
p.	Ne. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	Karel van Lotharingen		

Een authentiek afschrift, getekend P. Maria, wordt ten fine van publicatie ter rolle toegestuurd. Bij patent van 1 augustus 1759 wordt Gillis Joseph Beaumont als secretaris aangesteld.

1759-05-12 P 10, fol. 75r-76r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN

De bestaande uitvoerbeperkingen worden opgeheven. Cf. (→ 1758-03-11).

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 12 mei 1759	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	12 mei 1759

De verordening wordt uitgevaardigd krachtens decreet van de landvoogd, Karel van Lotharingen, gedateerd 2 mei 1759 (P 10, fol. 75v-76r; ROPBa 3.8.310).

1759-06-04 P 10, fol. 77v-84v, e.a.
ROPBa 3.8.317

ORDONNANTIE TERZAKE VAN FRAUDULEUZE BANKROETEN

Het edict van 4 october 1540 — waarvan een uittreksel als bijlage wordt afgedrukt — moet, voor zover het onderhavige plakkaat niet anders stipuleert, strikt worden nageleefd. Het plakkaat maakt een typologisch onderscheid tussen diverse soorten bankroutiers. Zij moeten echter zonder uitzondering extra-ordinaris worden berecht en met de dood gestraft. Nalatige rechterlijke officieren kunnen aansprakelijk worden gesteld voor de schulden van een bankroutier. Indien er verzachtende omstandigheden zijn, kan van de doodstraf voor bankroutiers worden afgeweken. Minimum-straf blijft tepronkstelling en levenslange verbanning. Medeplichtigen kunnen aansprakelijk worden gesteld voor de schulden van een bankroutier. Zij riskeren bovendien een boete van tweeduizend guldens. Indien zij insolvabel zijn, kunnen ze aan de kaak gesteld, gekastijd en verbannen worden. Het plakkaat beschrijft op welke wijze men zich "brieven van inductie, respijt of cessie" kan verwerven. Voor het verkrijgen van surséance van betaling is onder meer een beëdigde verklaring omtrent schulden en vermogen vereist. In de verklaring moet worden aangegeven welke schulden zijn vastgesteld middels een vonnis, dat reeds in kracht van gewijsde is gegaan.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 4 juni 1759	a.i.	Geheime Raad
p.	Ne. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	11 juli 1759
z.	grootzegel		

1759-06-30 P 10, fol. 76r-77v, e.a.
ROPBa 3.8.324

PLAKKAAT VAN DE HOFKRIJGSRAAD TERZAKE VAN EEN GENERAAL PARDON VOOR DESERTEURS

Alle deserteurs, die zich binnen zes weken na publicatie van het generaal pardon weer naar hun regiment begeven, wordt straffeloosheid beloofd, mits zij onder ede beloven niet weer te zullen deserteren. Zij die deze amnestie versmaden, zullen volgens de militaire artikelbrieven worden gestraft.

w.	vanwege Hare Majesteit	z.	opgeplakt zegel
d.	Wenen, 30 juni 1759	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	Joseph, graaf van Harrach,	d.	Brussel, 8 augustus 1759
	Wilhelm, graaf van Neipperg	p.	Ne. vt.
cs.	ter ordonnantie van Hare Majesteits	s.	vanwege de keizerin en koningin
	Hofkrijgsraad, Georgius Andreas	cs.	F.J. Misson
	Traunpauer	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	15 augustus 1759

1759-09-18 P 10, fol. 85v-88r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Het Hof van Gelre verbiedt de circulatie van enige Pruisische muntsoorten, die niet voldoen aan de vereisten van (→ 1749-09-19/1).

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 18 september 1759	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	19 september 1759

De verordening wordt uitgevaardigd ten verzoeke van de momber. Als bijlage van diens request fungeert een rapport van de gezworen wisselaar te Roermond, C.E. Hendricx. Het request en de concept-beschikking van het Hof worden bij missive van 15 september 1759 voorgelegd aan het Generaal-Gouvernement te Brussel. Bij decreet van 17 september 1759 wordt toestemming verleend om de ordonnantie af te kondigen.

1759-11-17 P 10, fol. 88r-91r, 93v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

De verordening regelt de koers van "slechte" schellingen en koperen pasmunt van het Duitse Rijk. (→ 1757-06-10) terzake van Kleefse tweestuiverstukken blijft van kracht.

w.	vanwege het Hof van Gelre	g.	Oostenrijks Overkwartier
a.	Roermond, 17 november 1759	d.v.a.	17 november 1759
v.	geschreven, Nederlands		

De verordening wordt uitgevaardigd ten verzoeke van de momber, die daartoe een rapport overlegt van de gezworen wisselaar te Roermond, C.E. Hendricx, die op zijn verzoek enige "scheidemunten" heeft geëssayeerd. De verordening wordt bij missive van 28 november 1759 ter goedkeuring aan het Gouvernement-Generaal voorgelegd. Bij decreet van 26 december keurt de landvoogd, Karel van Lotharingen, de handelwijze van het Hof goed. Zie hierna (→ 1760-04-14).

1760-04-14 P 10, fol. 99r-100v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

(→ 1759-11-17) ten vervolge, past het Hof van Gelre de koers aan van diverse munten van het Duitse Rijk, waarvan de intrinsieke waarde sedertdien nog verder is verminderd.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 14 april 1760	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	15 april 1760

De verordening wordt uitgevaardigd ten verzoeke van de momber. Bij missive van 16 april 1760 wordt het Generaal-Gouvernement op de hoogte gesteld van de verordening. De commandant van de Franse troepen te Roermond is afzonderlijk verwittigd: "et il en a paru content". Zie hierna (→ 1760-04-14), (→ 1760-07-04) en (→ 1762-03-03).

1760-04-30/1 P 10, fol. 101, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN

Hangende de inventarisatie van de graanvoorraden in het Overkwartier, zoals gelast bij ordonnantie van 29 april 1760, verbiedt het Hof van Gelre de uitvoer van graan op straffe van verbeurte van het graan en van de vervoermiddelen.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 30 april 1760	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	30 april 1760

Zie hierna (→ 1760-05-21).

1760-04-30/2 P 10, fol. 101v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Ten verzoeke van de magistraat van Roermond reglementeert het Hof van Gelre de koers van "Aacher Presenten" op 17½ stuiver Luiks.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 30 april 1760	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	30 april 1760

1760-05-21 P 10, fol. 162r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN

Onder verwijzing naar (→ 1760-04-30/1) bepaalt het Hof van Gelre dat boekweit en tarwe weer mogen worden uitgevoerd. Rogge daarentegen mag alleen binnenlands worden vervoerd.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 21 mei 1760	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	21 mei 1760

Ten verzoeke van de magistraat van Roermond bepaalt het Hof op 31 mei 1760, dat er geen tarwe meer uit Roermond mag worden uitgevoerd.

1760-06-16 P 10, fol. 103, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN

De uitvoer van boekweit en rogge wordt verboden. Leveranties aan Franse legers mogen wel worden uitgevoerd, mits men beschikt over paspoorten van de Franse generaal. Vanuit Roermond mogen kleine hoeveelheden voor binnenlands verbruik worden gedistribueerd.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 16 juni 1760	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	16 juni 1760

De verordening wordt uitgevaardigd krachtens decreet van het Generaal Gouvernement van 9 juni 1760. Zie hierna (→ 1760-07-03).

1760-07-03 P 10, fol. 104, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN

Onder verwijzing naar (→ 1760-06-16) verbiedt het Hof van Gelre, naast de uitvoer van boekweit en rogge, ook nog de uitvoer van tarwe.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 3 juli 1760	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	d.v.a.	3 juli 1760
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		

De verordening wordt uitgevaardigd krachtens decreet van de gevolmachtigd minister, gedateerd 26 juni 1760.

1760-07-04 P 10, fol. 109v-110v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

De provisionele ordonnanties van het Hof van Gelre terzake van de muntcirculatie moeten blijvend worden nageleefd. De momber, rechterlijke officieren en wethouders moeten erop toezien dat er geen nieuwe vreemde muntsoorten in circulatie worden gebracht.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 4 juli 1760	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	4 juli 1760

De ordonnantie wordt uitgevaardigd naar aanleiding van een depêche van de gevolmachtigd minister, graaf van Cobenzl, die met terugwerkende kracht (→ 1760-04-14) sanctioneert. Hij vermaant het Hof van Gelre echter wel om voortaan dergelijke verordeningen niet meer op eigen houtje uit te vaardigen. Indien nieuwe ontwikkelingen aanpassing van de wetgeving terzake vereisen, dient men zich tot de "Jointe des Monnaies" te wenden. Deze instantie dient ook te worden ingeschakeld bij het wegen en essayeren van dubieuze munten. Zie hierna (→ 1762-01-11).

1760-07-09 P 10, fol. 107r-109v, e.a.
(1745-11-29) ROPBa 3.6.176

PLAKKAAT TERZAKE VAN DE KANSSPELEN

Het spelen van kans-, kaart- en dobbelspelen, of het geven van gelegenheid daartoe, wordt verboden op straffe van vijfhonderd gulden boete. Herbergiers, caféhouders en drankverkopers riskeren bovendien een verbod om hun beroep nog langer uit te oefenen. Speelschulden zijn niet in rechte afdwingbaar. Evenmin zijn het ereschulden. Het vorderen, respectievelijk het betalen van dergelijke schulden is strafbaar met een boete van driehonderd gulden. Schuldbekentenissen dienaangaande zijn nietig, ook als ze schijnbaar op legitieme vorderingen betrekking hebben. Verpandingen van kostbaarheden ter delging van speelschulden moeten ongedaan gemaakt worden. Officieren die verzuimen deze verordening strikt na te doen leven, zullen van hun functie worden ontheven.

w.	op naam van Maria Theresia	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
d.	Brussel, 29 november 1745	d.	Brussel, 9 juli 1760
p.	Steenh. vt.	p.	Ne. vt.
s.	Vanwege de keizerin en koningin	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs.	F.J. Misson	cs.	P. Maria
z.	grootzegel	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans	d.v.a.	21 juli 1760
a.i.	Geheime Raad		

In de circulaire van het Gouvernement-Generaal is sprake van herpublicatie. Van eerdere publicatie in 1745 is mij echter niet gebleken. De verordening moet te Roermond worden gepubliceerd. Zie ook (→ 1730-04-12).

1761-02-15 P 10, fol. 114r-115v, e.a.
ROPBa 3.8.419

PLAKKAAT VAN GENERAAL PARDON VOOR DESERTEURS

Deserteurs, die zich vóór 1 juni weer naar hun regiment begeven en die reeds voor 15 februari 1761 waren gedeserteerd, wordt amnestie beloofd. Zij moeten alleen onder ede beloven niet meer opnieuw te zullen deserteren. Na 1 juni zullen de straffen der militaire artikelbrieven weer onverminderd worden toegepast.

w.	Hofkrijgsraad	d.	Brussel, 9 maart 1761
d.	Wenen, 15 februari 1761	p.	Ne. vt.
s.	Joseph, graaf van Harrach	s.	graaf van Cobenzl
s.	Wilhelm, graaf van Neipperg	cs.	F.J. Misson
cs.	Georg-Andreas Traunpauer	u.i.	Hof van Gelre
z.	opgedrukt zegel	d.v.o.	21 maart 1761
t.i.	Gevolmachtigd Minister, graaf van Cobenzl	d.v.a.	21 maart 1761

1761-07-04 P 10, fol. 119v-120v, e.a.
ROPBa 3.8.437 (Brab. variant)

DECREET TERZAKE VAN HET DENOMBREMENT VAN BEURZEN BESTEMD VOOR DE UNIVERSITEIT VAN LEUVEN

Teneinde te voorkomen dat studiebeurzen die staan ter collatie van beheerders die niet zijn onderworpen aan de jurisdictie van de Universiteit van Leuven voor de studenten verloren zouden kunnen gaan, gelast de landvoogd aan collatoren, rentmeesters en beheerders van dergelijke stichtingen om binnen twee maanden een copie van de stichtingsakte van de beurs en een specificatie van inkomsten te doen geworden aan de rector van de universiteit. De rector wordt belast met het drukken en publiceren van de verordening.

w.	vanwege de landvoogd	a.i.	koninklijke commissie voor de Universiteit van Leuven
a.	Brussel, 9 juli 1761	t.i.	landvoogd, Karel van Lotharingen
p.	Ne. vt.	d.	Brussel, 17 october 1761
s.	Karel van Lotharingen	cs.	P. Maria
cs.	F.J. Misson	u.i.	Hof van Gelre
v.	geschreven, Frans	d.v.a.	4 november 1761

De verordening dient alleen in de steden gepubliceerd te worden.

1762-01-11 P 10, fol. 122, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Onder verwijzing naar (→ 1757-06-10), (→ 1760-04-14) en (→ 1760-07-04) decreteert het Hof van Gelre een nieuwe koers voor Kleefse en Wurtembergse pasmunt.

w.	vanwege het Hof van Gelre	v.	geschreven, Nederlands
a.	Roermond, 11 januari 1762	g.	Oostenrijks Overkwartier, met uitzondering van Weert en Nederweert
p.	S.Va. vt.		
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		
cs.	J.J. de Wagener	d.v.a.	11 januari 1762

Zie hierna (→ 1762-03-03), (→ 1762-06-25), (→ 1765-04-27) en (→ 1765-05-21).

1762-03-03 P 10, fol. 123v-124v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

De koers van Kleefse en Luikse pasmunt wordt meer in overeenstemming gebracht met de intrinsieke waarde. De circulatie van dergelijke pasmunt, zonder jaartal, of geslagen ná 1755, wordt verboden. Munten genoemd in (→ 1762-01-11) mogen niet langer in omloop worden gebracht. (→ 1749-09-19/1) en (→ 1760-04-16) moeten strikt worden nageleefd.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 3 maart 1762	v.	geschreven, Nederlands
g.	Oostenrijks Overkwartier	p.	S.Va. vt.
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	3 maart 1762

Zie hierna (→ 1762-06-25), (→ 1765-04-27) en (→ 1765-05-21).

1762-06-25 P 10, fol. 125r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Het Hof van Gelre verklaart ten verzoeke van de momber, dat pasmunt van het Rijk, die "voor dato van den teegenwoordigen oorlog" in omloop was, niet is begrepen onder de circulatieverboden (→ 1762-01-11) en (→ 1762-03-03).

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 25 juni 1762	v.	geschreven, Nederlands
g.	Oostenrijks Overkwartier	p.	S.Va. vt.
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	25 juni 1762

1762-09-16 Sb Nederweert 2, e.a.

ORDONNANTIE VAN DE RAAD VAN FINANCIËN TERZAKE VAN DE IN- EN UITGAANDE RECHTEN VAN HET LAND VAN WEERT

De ingezetenen van het Land van Weert betalen in- en uitgaande rechten van buitenlandse waren op dezelfde voet als Gelderse ingezetenen. De import van runderen, paarden en veulens kan echter vrij van rechten geschieden. De eigen produkten van het land kunnen vrij van rechten worden uitgevoerd, met uitzondering van wol, kool- en vloerzaad, die volgens het Gelders tarief worden belast. In alle gevallen moet echter aangifte worden gedaan bij de kantoren van in- en uitgaande rechten. Indien de inwoners van Weert rundvee uitvoeren, moeten zij de voorschriften, zoals vervat in de ordonnantie van 16 september 1739 in acht nemen.
De regeerders van Weert, Wessem en Nederweert zullen mogen interveniëren in processen in zaken van in- en uitgaande rechten, wanneer zij het algemeen belang daarmee gediend achten.

w.	vanwege de landvoogd	cs.	baron De Cazier, ..., L'Escaille
a.	Brussel, 16 september 1762	v.	geschreven, Nederlands
p.	Cop. vt.	g.	Land van Weert
s.	Karel van Lotharingen		

De verordening is uitgevaardigd ten verzoeke van Weert, Wessem en Nederweert.

1762-12-20 P 10, fol. 125v-128r, e.a.
ROPBa 3.8.501

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET ONTLEIDEN VAN KINDEREN

Ouders die hun kinderen naar het buitenland brengen met het misdadige oogmerk zich aldaar van hun kroost te ontdoen, zullen worden gegeseld. Bij recidive worden zij nogmaals gegeseld en daarna verbannen.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 20 december 1762	a.i.	Geheime Raad
p.	Ne. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.a.	27 januari 1763

1763-03-16 P 10, fol. 128r-130r, e.a.
ROPBa 3.9.11

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE RECHTSPLEGING IN ZAKE VAN IN- EN UITGAANDE RECHTEN

(→ 1755-12-02/2) wordt in zoverre gewijzigd, dat voortaan appel is toegelaten van vonnissen in processen, waarbij in eerste instantie een boete is opgelegd van meer dan vijftig guldens.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 16 maart 1763	a.i.	Geheime Raad
p.	Ne. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.a.	26 maart 1763
z.	grootzegel		

1763-05-05 ASO 1042, fol. 204, e.a.

DEPÊCHE VAN DE RAAD VAN FINANCIËN TERZAKE VAN DE HEFFING VAN HET MAASLICENT TE ROERMOND

De Raad van Financiën verbiedt aan de principale officieren van in- en uitgaande rechten te Roermond om goederen afkomstig uit het Staatse Overkwartier, waarvan te Venlo het licent van opkomende waren betaald is, vrij van rechten te laten uitvoeren. Indien er enkel van transito-handel sprake is, moeten er enige speciale formaliteiten in acht worden genomen. De depêche moet worden geaffigeerd op de gebruikelijke plaatsen der kantoren van in- en uitgaande rechten.

w./t.i.	op naam van de thesaurier-generaal en raden commiezen van domeinen en financiën	u.i.	principale officieren van in- en uitgaande rechten te Roermond
a.	Brussel, 5 mei 1763		
v.	geschreven, Frans		

Blijkens hun representatie van 28 juni 1763 beschouwen de Staten van het Overkwartier deze dispositie als een "coupe gorge" voor de commercie in het Overkwartier (ASO 1042, fol. 209-215).

1763-06-25 P 10, fol. 130r-131v, e.a.
ROPBa 3.9.20

ORDONNANTIE TERZAKE VAN LOTERIJEN

Hare Majesteit verbiedt het houden van niet-geoctrooieerde loterijen op straffe van duizend gulden boete en confiscatie van de reeds ingelegde gelden.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 25 juni 1763	a.i.	Geheime Raad
p.	Ne. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.a.	2 juli 1763
z.	grootzegel		

Zie hierna (→ 1778-11-19).

1763-07-20 P 10, fol. 131v-132v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

(→ 1757-03-19) ten vervolge, wordt de circulatie van Franse pasmunt in het Overkwartier verboden. De noodzaak deze munten te gedogen is verdwenen, nu er geen Franse troepen meer aanwezig zijn.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 20 juli 1763	v.	geschreven, Nederlands
p.	S.Va. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	20 juli 1763

De verordening is een uitvloeisel van het decreet van de landvoogd, Karel van Lotharingen, van 25 juni 1763, waarbij hij zijn depêche van 17 maart 1757 herroept (P 10, fol. 131, ROPBa 3.9.27).

1763-09-09 P 10, fol. 132v-134r, e.a.
ROPBa 3.9.45

ORDONNANTIE TER VOORKOMING VAN DESERTIE

(→ 1745-06-12) ten vervolge, wordt het eenieder verboden burgerkleding te verkopen aan soldaten en onderofficieren, die geen attest kunnen overleggen van hun kapitein.

Overtreding van het verbod wordt gestraft met de straffen bedreigd tegen het aankopen van uitrustingsstukken van militairen.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 9 september 1763	a.i.	Geheime Raad
p.	Ne. Vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.a.	22 september 1763

1763-11-11 P 10, fol. 134, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN EEN BESMETTELIJKE ZIEKTE ONDER HET HOORNVEE IN DE MEIERIJ VAN ' S-HERTOGENBOSCH

Onder verwijzing naar (→ 1756-12-22) verbiedt het Hof van Gelre voorshands tot 1764 de invoer van hoornvee uit de Meierij naar het land van Weert en Nederweert. In weerwil van het verbod ingevoerd vee, vlees of huiden moeten worden vernietigd. De vervoermiddelen zullen worden geconfisqueerd. Overtreders riskeren bovendien een boete en arbitraire lijfstraf.

w.	vanwege het Hof van Gelre	v.	geschreven, Nederlands
a.	Roermond, 11 november 1763	g,	land van Weert en Nederweert

Zie hierna (→ 1763-11-25).

1763-11-25 P 10, fol. 135, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN EEN BESMETTELIJKE ZIEKTE ONDER HET VEE IN DE MEIERIJ VAN ' S-HERTOGENBOSCH

De werking van (→ 1763-11-11) wordt uitgebreid tot het Oostenrijks Overkwartier.

w.	op naam van kanselier en raden	g.	Oostenrijks Overkwartier
a.	Roermond, 25 november 1763	d.v.a.	25 november 1763
v.	geschreven, Nederlands		

1764-05-12 P 10, fol. 137v-139r, e.a.
ROPBa 3.9.123

ORDONNANTIE TERZAKE VAN EMIGRATIE

Hare Majesteit verbiedt eenieder haar onderdanen aan te zetten tot emigratie, op straffe van geseling, verbeurte van goederen en eeuwige verbanning. Onderdanen die op dergelijke avances ingaan worden op gelijke wijze gestraft. Voerlieden, matrozen, herbergiers en dergelijke moeten bij vermoeden van emigratie aangifte doen, op straffe van als medeplichtigen te worden gestraft. Rechterlijke officieren dienen de raad-fiscaal van hun verrichtingen terzake op de hoogte te houden.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 12 mei 1764	a.i.	Geheime Raad
p.	Ne. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.a.	1 juni 1764
z.	grootzegel		

Bij decreet van de Geheime Raad van 1 februari 1775 (ROPBa 3.11.3) krijgt het Hof van Gelre opdracht zorg te dragen voor jaarlijke herpublicatie van de verordening. Een daartoe strekkende order wordt bij circulaire van 20 februari 1775 bekend gemaakt (p 12, fol. 180). Bij decreet van 15 mei 1775 krijgt het Hof opdracht aan de magistraat van Roermond en Weert een nota toe te zenden, waarin de bedoelingen van de Geheime Raad terzake van het onderhavig edict worden uiteengezet (CB 23, fol, 195-201). Zie hierna (→ 1766-11-20) en (→ 1785-09-26).

1764-06-25 P 10, fol. 139v-141r, e.a.
ROPBa 3.9.132

ORDONANTIE TERZAKE VAN DE VERWERVING VAN GOEDEREN IN DE DODE HAND

De bepalingen van (→ 1753-09-15) worden nadrukkelijk ook van toepassing verklaard voor gemeenten en andere niet-geestelijke lichamen.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 25 juni 1764	a.i.	Geheime Raad
p.	Ne. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.o.	4 juli 1764
z.	grootzegel	d.v.a.	6 juli 1764

1764-08-14 P 10, fol. 141r-142v, e.a.
ROPBa 3.9.137

ORDONNANTIE TERZAKE VAN RESIGNATIE EN PERMUTATIE VAN BENEFICIËN

De *regula de viginti diebus* van de apostolische kanselarij wordt voorlopig tot wet verheven in de Oostenrijkse Nederlanden.

w.	op naam van Maria Theresia	z.	grootzegel
d.	Brussel, 14 augustus 1764	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Ne. vt.	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
s.	vanwege de keizerin en koningin	u.i.	(ontbreekt)
cs.	De Reul		

Over de bedoelde *regula de viginti* zie: Joannes Baptista Rigantius, *Commentaria in regulas, constitutiones et ordinationes cancellariae apostolicae, opus postumum*, Coloniae Allobrogum, Apud fratres de Tournis, 1751, p. 2, pp. 232-258, *commentaria in regulam XIX de viginti diebus* (vriendelijke mededeling van Dr. P. van Peteghem, Nijmegen).

1764-09-16 P 10, fol. 142r-143v, e.a.
ROPBa 3.9.145

ORDONNANTIE (MILITAIR) TERZAKE VAN EEN PARDON GENERAAL VOOR DESERTEURS

Deserteurs uit de legers van Hare Majesteit worden tot 31 december 1764 in de gelegenheid gesteld zich straffeloos weer naar hun regiment te begeven.

w.	vanwege de keizerin en koningin	p.	Ne. vt.
d.	Brussel, 16 september 1764	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
s.	Karel van Lotharingen	cs.	De Reul
cs.	Muller	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	22 september 1764
t.i.	vanwege de keizerin en koningin		

1765-04-19 P 10, fol. 146r-147r, e.a.

PROVISIONELE ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

De monetaire ontwikkeling in de naburige gebieden maakt het wenselijk de goede gouden en zilveren speciën in het Oostenrijkse Overkwartier alsnog te evalueren op voet van (→ 1749-09-19/1) en van (→ 1750-03-05). Het reglement van modificatie (→ 1750-04-30)

blijft van toepassing. De koers van pasmunt blijft ongewijzigd. Een tarieflijst completeert de verordening.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 19 april 1765	v.	geschreven, Nederlands
p.	Janss. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	a.i.	Raad en momber
		d.v.a.	ontbreekt

De verordening wordt als bijlage bij een remonstrantie van het Hof van Gelre d.d. 19 april 1765 aan het Generaal-Gouvernement toegezonden ten fine van approbatie en is intussen voorlopig van kracht (P 10, fol. 145r-146r). Zie hierna (→ 1765-04-27), (→ 1765-05-21) en (→ 1765-06-12).

1765-04-27 P 10, fol. 148r-149r, e.a.

PROVISIONELE ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

(→ 1765-04-19) ten vervolge, wordt ten aanzien van pasmunt verklaard dat oude Beierse en Wurtembergse schellingen gangbaar blijven tegen acht stuivers Luiks of Guliks. Tevens zijn gangbaar oude Kleefse, Luikse en Gulikse stuivers en halve stuivers of "vetmannekes"; evenzo Keulse "blaffaerden". Andere geadmitteerde Luikse en Kleefse stuivers zullen koers hebben op voet van (→ 1762-01-11); (→ 1762-03-03) blijft van kracht.

w.	vanwege het Hof van Gelre	v.	geschreven, Nederlands
a.	Roermond, 27 april 1765	g.	Oostenrijks Overkwartier

De verordening wordt uitgevaardigd ten verzoeke van de magistraat van Roermond. Ze wordt ten fine van approbatie als bijlage bij een remonstrantie terzake d.d. 29 april 1765 aan het Generaal-Gouvernement toegezonden. Zie hierna (→ 1765-05-21) en (→ 1765-06-12).

1765-05-21 P 10, fol. 150v-151r, 152r, e.a.

PROVISIONELE ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Onder verwijzing naar (→1762-01-11), (→ 1762-03-03), (→ 1765-04-19) en (→ 1765-04-27) wordt de koers van een aantal soorten pasmunt verlaagd.

w.	vanwege het Hof van Gelre	g.	Oostenrijks Overkwartier
a.	Roermond, 21 mei 1765	d.v.a.	21 mei 1765
v.	geschreven, Nederlands		

De verordening wordt uitgevaardigd ten verzoeke van de momber en bij remonstrantie van dezelfde datum ten fine van approbatie toegezonden aan het Generaal-Gouvernement. Zie hierna (→ 1765-06-12).

1765-06-12 P 10, fol. 151v-152r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

(→ 1765-04-19), (→ 1765-04-27) en (→ 1765-05-21) worden in opdracht van het Generaal-Gouvernement ingetrokken. De status-quo-ante wordt daarmee hersteld.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 12 juni 1765	v.	geschreven, Nederlands
p.	Janss. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	12 juni 1765

Volgens de depêche van 10 juni 1765 (P 10, fol. 151) moeten kanselier en raden met de gedeputeerden van de Staten in overleg treden over het opstellen van een nieuwe koerslijst (CB 17, fol. 195; ASO 1043, fol. 85-99).

1765-07-22 ASO 1043, fol. 108-111, e.a.

INSTRUCTIE VAN DE RAAD VAN FINANCIËN VOOR DE HOOFDOFFICIEREN VAN IN- EN UITGAANDE RECHTEN IN HET DEPARTEMENT VAN ROERMOND

De Raad van Financiën heeft aan de Staten van het Overkwartier het recht verleend enige opgeheven kantoren van in- en uitgaande rechten te heropenen, teneinde de "abonnementspenningen"* te kunnen opbrengen. De hoofdofficieren van in- en uitgaande rechten worden gemachtigd om commissiebrieven uit te schrijven voor degenen die door gedeputeerden der Staten zullen worden aangewezen om deze bureaux te bemannen. De nieuw aangestelde officieren worden belast met het afgeven van depêches voor de uitvoer en doorvoer van goederen, volgens bijgevoegd formulier.
Goederen van eigen fabrikaat en produkten van eigen bodem zijn vrij van uitgaande rechten, evenals buitenlandse goederen die na aankoop door tussenhandelaren opnieuw worden uitgevoerd. In de instructie is een nieuw transito-tarief opgenomen. Voor het overige bevat de instructie voorschriften voor de ambtsvervulling der nieuw aangestelde functionarissen.

t.i.	thesaurier-generaal en commiezen van domeinen en financiën	u.i.	hoofdofficieren van in- en uitgaande rechten te Roermond
d.	Brussel, 22 juli 1765		

Bij reces van 3 augustus 1765 stellen de Gedeputeerde Staten functionarissen aan te Weert, Nederweert, Meijel, Cruchten en Wegberg.

* Afkoopsom verschuldigd wegens het niet langer heffen van in- en uitgaande rechten in het Overkwartier, ingesteld bij depêche van de Raad van Financiën van 22 april 1765 (ASO 1043, fol. 79).

1765-08-03 P 10, fol. 161v, e.a.

DECREET TERZAKE VAN DE PROVISIONELE MUNTWETGEVING VAN HET OVERKWARTIER

De gevolmachtigd minister verbiedt het Hof van Gelre om voortaan op eigen houtje provisionele ordonnanties terzake van de muntcirculatie uit te vaardigen. In voorkomende gevallen moeten kanselier en raden handelen in overleg met de Staten van het Overkwartier of hun gedeputeerden. Indien er een onverenigbaarheid van opinies bestaat, moeten Soevereine Raad en Staten zich afzonderlijk tot de Brusselse regering wenden en de toestand voorlopig ongewijzigd laten.

w./t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Cobenzl	cs.	De Reul
d.	Brussel, 3 augustus 1765	v.	geschreven, Frans
p.	Ne. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	graaf van Cobenzl		

Het decreet is niet voor publicatie bestemd.

1765-08-16 P 10, fol. 152v-153r, e.a.
ROPBa 3.9.217

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET DRAGEN VAN EPAULETTEN

Zijnde epauletten of schoudernestels militaire onderscheidingstekens, wordt het verboden om domestieken en livreiknechten met dergelijke versierselen uit te dossen, op straffe van driehonderd gulden boete.

w.	vanwege de keizerin en koningin	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
a.	Brussel, 16 augustus 1765	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
p.	Ne. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	P. Maria	d.v.a.	29 augustus 1765
v.	gedrukt, Frans		

1765-10-05 P 10, fol. 153v-154v, e.a.
ROPBa 3.9.236

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET DRAGEN VAN DEGENS

Hare Majesteit verbiedt niet-militairen, voor zover zij gerechtigd zijn een degen te voeren, om op militaire wijze hun degen te sieren met kwasten van gevlochten gouddraad en zwarte zijde.

w.	vanwege de keizerin en koningin	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
a.	Brussel, 5 october 1765	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
p.	Ne. vt.	cs.	P. Maria
s.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans	d.v.a.	15 october 1765

1765-10-24 P 10, fol. 154v-155r, e.a.
(1660-11-23) ROPBa 3.9.237 (a)

DECREET (a) BETREFFENDE DE NALEVING VAN HET REGLEMENT (b) TERZAKE VAN DE AANZEGGING VAN OPENBARE GEBEDEN EN DANKSTONDEN

De landvoogd beveelt de naleving van het reglement van 23 november 1660, waarin wordt bepaald dat missiven van de centrale regering aan bisschoppen en geestelijken in verband met openbare gebeden en dankstonden, door tussenkomst van de provinciale hoven aan de geadresseerden ter hand gesteld moeten worden. De bedoelde brieven zullen daartoe onder couvert rechtstreeks aan de provinciale hoven worden toegezonden.

(a)		(b)	
w./t.i.	landvoogd, Karel van Lotharingen	w.	vanwege de landvoogd
a.	Brussel, 24 october 1765	a.	Brussel, 23 november 1660
p.	Ne. vt.	p.	Ho. vt.
s.	Karel van Lotharingen	s.	M. de Pinto
cs.	A. de Ferraris	cs.	De Gottignies
u.i.	Hof van Gelre	v.	gedrukt, Frans
		a.i.	Geheime Raad

1765-12-14 P 10, fol. 161v-167v, e.a.
ROPBa 3.8.243

EDICT TERZAKE VAN BEDELARIJ

De verordening is hoofdzakelijk een herhaling van de bepalingen van (→ 1734-01-12). De verplichting tot jaarlijkse herpublicatie ontbreekt.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 14 december 1765	a.i.	Geheime Raad
p.	Ne. vt.	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.a.	27 december 1765
z.	grootzegel		

Zie hierna (→ 1770-10-02), (→ 1770-10-27) en (→ 1783-05-12).

1766-08-21 P 10, fol. 171r-172v, e.a.
ROPBa 3.9.289

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE WINNING EN FABRICAGE VAN SALPETER

Het winnen of fabriceren van salpeter zonder toestemming van Hare Majesteit wordt verboden. Alle verleende concessies worden ingetrokken. Concessionairs mogen overal salpeter winnen, mits zij de grondeigenaar of de huurders een financiële vergoeding geven, waarvan de hoogte arbitrair door de wethouders kan worden vastgesteld. Salpeterwinners staan onder de speciale bescherming en sauvegarde van Hare Majesteit. Alle anterieure verordeningen terzake blijven van kracht, voor zover de onderhavige er niet aan derogeert.

w.	op naam van Maria Theresia	z.	grootzegel
d.	Brussel, 21 augustus 1766	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Ne. vt.	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.a.	20 september 1766

1766-08-27 P 10, fol. 172v-182r, e.a.
ROPBa 3.9.290

EDICT TERZAKE VAN DE ONTDUIKING VAN TOLLEN EN IN- EN UITGAANDE RECHTEN

Kooplieden en transporteurs van goederen te water en te land moeten aangifte doen van de door hen ingevoerde waren bij het eerste kantoor van in- en uitgaande rechten dat zij tegenkomen. Zij moeten zich aldaar tegen betaling van rechten voorzien van depêches,

sauvegardes of "acquitten à caution", waarin wordt vermeld wie, welke goederen, hoeveel ervan, langs welke weg, van welke plaats, naar welke bestemming wenst te vervoeren. Het is verboden 's nachts goederen in te voeren. De verordening behelst straffen voor onjuiste, onvolledige of niet-aangifte van goederen, het vervoer naar afwijkende bestemmingen, tijdsoverschrijding en dergelijke. Het vervoer van goederen met andere acquitten dan de bijbehorende is niet geoorloofd. Acquitten mogen niet van de goederen worden gescheiden. Inwoners van het platteland hoeven zich niet van acquitten te voorzien, indien zij goederen voor eigen gebruik vervoeren. Een attest van de wethouders of van de pastoor met een geldigheidsduur van één jaar volstaat. Zowel kooplieden, facteurs, agenten als voerlieden, zijn elk voor zich aansprakelijk voor het betalen der invoerrechten. Hare Majesteits officieren kunnen hen naar believen dagvaarden, zonder dat dagvaarding van één van hen vrijwaring van de anderen impliceert. Vervolging kan tot twee jaar na dato van het delict worden ingesteld. Indien een overtreding strafbaar is met een boete, dan mag de overtreder, indien het delict vaststaat, worden vastgehouden totdat hij voldoende borg heeft gesteld. Insolvente en trage betalers riskeren gevangenisstraf op water en brood gedurende zes weken; deze straf kan bij recidive verlengd worden tot drie maanden; als laatste stok achter de deur wacht tenslotte verbanning. In dergelijke gevallen moeten de rechters van in- en uitgaande rechten een afschrift van het vonnis ter beschikking stellen van de raad-fiscaal, die de straf ten uitvoer zal doen leggen.
Gewelddadig en gewapend verzet tegen de commiezen en gardes van in- en uitgaande rechten wordt met de dood gestraft. "Attrouppement" zonder wapens is strafbaar met geseling op het schavot en een brandmerk. Rechterlijke officieren en wethouders moeten de employés van in- en uitgaande rechten desgevraagd bijstaan en ze hun gevangenis ter beschikking stellen, op straffe van persoonlijk aansprakelijk te worden gesteld voor eventuele schade. Bij herhaalde nalatigheid verliezen zij hun functie.
De nakoming van contracten, gesloten tussen kooplieden en voerlieden, waarbij wordt overeengekomen om goederen zonder betaling van rechten te vervoeren, is niet in rechte afdwingbaar. Tenslotte voorziet de verordening in straffen voor ambtsmisdrijven van ontvangers, commiezen en gardes van in- en uitgaande rechten en voor het vervalsen van zegels en merktekens. Om de noodzaak tot frauderen te verkleinen, worden de wethouders aangespoord om de employés van in- en uitgaande rechten passende huisvesting te bieden tegen een schappelijke prijs.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 27 augustus 1766	a.i.	Geheime Raad, Raad van Financiën
p.	Ne. vt.		
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	16 october 1766

In de Brusselse circulaire wordt nadrukkelijk de aandacht gevestigd op de plicht van de raad-fiscaal om krachtens (→ 1755-11-14/2) en het decreet van 16 november 1765 (ROPBa 3.9.258) van de publicatie van

het plakkaat verslag uit te brengen aan de raadsheer, gecommitteerd tot de fiscale zaken van de Geheime Raad en de Raad van Financiën.

1766-10-16 P 10, fol. 182v-187r, e.a.
ROPBa 3.9.304

ORDONNANTIE BETREFFENDE DE NALEVING VAN EEN CONVENTIE TERZAKE VAN DE UITWISSELING VAN DESERTEURS

Hare Majesteit beveelt de naleving van een overeenkomst, die op 6 september 1766 is gesloten tussen graaf Ferraris en markies Boufflers, terzake van de uitwisseling van deserteurs uit de Franse legers, die in de Nederlanden zijn aangehouden en Nederlandse deserteurs, die in Frankrijk zijn aangehouden.
De overdracht van Franse deserteurs zal geschieden te Brugge, Gent, Bergen of Luxemburg. Oostenrijkse deserteurs worden overgedragen te Duinkerken, Rijssel, Valencijn of Longwy. Indien een onderdaan van de Franse koning deserteert uit de legers van Hare Majesteit en vice versa, dan zal men volstaan met de uitlevering van paarden en uitrusting. De commandanten van de uitwisselingssteden dienen onderling contact te onderhouden over de uitwisseling. Het verdrag voorziet in de mogelijkheid om onder bepaalde omstandigheden deserteurs op wederzijds grondgebied te vervolgen. De verordeningen terzake van het aankopen van uitrusting van militairen blijven van kracht. Eventuele problemen zullen door de aangewezen commandanten in goed overleg worden opgelost. Bij tijdige ratificatie zal het verdrag op 6 november 1766 in werking treden.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 16 october 1766	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
p.	Ne. vt.	d.	Brussel, 20 october 1766
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.a.	2 november 1766

In opdracht van de Geheime Raad vermaant momber J.B. Stuers bij gedrukte circulaire van 5 juli 1784 de rechterlijke officieren van het Overkwartier om de conventie strikt na te leven (Swalmen-Asselt, pastorie).

1766-11-20 (a) P 10, fol. 188r-189v, 196v, e.a.
(1765-11-20) (b) ROPBa 3.9.239 (b)

ACTE DECLARATOIR (a) TER INTERPRETATIE VAN EEN ORDONNANTIE TERZAKE VAN EMIGRATIE (b)

Volgens de ordonnantie van 20 november 1765 mogen onderdanen van Hare Majesteit zich niet zonder toestemming van haar of de landvoogd buiten de Nederlanden vestigen, op straffe van verbeurte van hun goederen, eeuwige verbanning en onterving. (→ 1764-05-12) en (→ 1738-07-31/1) moeten bovendien strikt worden gehandhaafd.
Door middel van de interpretatie van 20 november 1766 wordt deze wet alleen van toepassing verklaard op emigratie naar landen, die op hun beurt emigratie van de eigen inwoners naar de Nederlanden beletten.

(a)
w. vanwege de landvoogd
a. Brussel, 20 november 1766
p. Ne. vt.
s. Karel van Lotharingen
cs. De Reul
v. gedrukt, Frans

(b)
w. op naam van Maria Theresia
d. Brussel, 20 november 1765
p. Ne. vt.
s. vanwege de keizerin-douairière en koningin
cs. De Reul
z. grootzegel
v. gedrukt, Frans
a.i. Geheime Raad
t.i. vanwege de keizerin-douairière en koningin
s. ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs. P. Maria
u.i. Hof van Gelre
d.v.a. 10 december 1766

De invoering van het oorspronkelijke emigratie-plakkaat stuitte in 1765 op veel bezwaren van de kant van de Staten der provinciën (ROPBa 3.9.239, noot l; ROPBa 3.9.250, noot 2). Ook het Hof van Gelre heeft in 1765 niet tot publicatie willen overgaan (P 10, fol. 158v). Op 13 december 1765 werd door kanselier en raden een vertoog ingediend over de schadelijke effecten van de verordening op de vele grenshuwelijken in het Overkwartier. Bij beschikking van 10 februari 1766 is het Generaal-Gouvernement met de voorlopige niet-afkondiging akkoord gegaan (P 10, fol. 167r-170v).

1767-02-16 P 10, fol. 190, e.a.
ROPBa 3.9.317

DECREET TERZAKE VAN DE BESCHERMING VAN HET OCTROOI VAN BEDRUKTE STOFFEN

Vanwege de landvoogd wordt het eenieder verboden katoen of lijnwaad te bedrukken of beschilderen tot 26 juni 1778, wanneer het octrooi, daartoe aan een Antwerpse associatie verleend, komt te vervallen, op straffe van een boete van honderd gulden ten bate van die associatie, alsmede verbeurte van gereedschappen, getouwen en grondstoffen. De deurwaarders van de Geheime Raad of van de Grote Raad zijn uit kracht van deze ordonnantie bevoegd de nodige exploten te verrichten.

w.	vanwege de landvoogd	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
a.	Brussel, 16 februari 1767	s.	ter ordonnantie van de keizerin en koningin
p.	Ne. vt.	cs.	P. Maria
s.	Karel van Lotharingen	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.a.	9 maart 1767
v.	gedrukt, Nederlands		

1767-04-01 P 10, fol. 197r-198v, e.a.
ROPBa 3.9.320

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET MERKEN VAN LEER EN HUIDEN

Binnenlands "gevet" of "getouwd" leer mag in de Zuidelijke Nederlanden overal worden verkocht, mits het is voorzien van het "beste" merk van de stad of van de geoctroyeerde manufacteur. Buitenlands leer moet ter plaatse waar het te koop wordt aangeboden worden gekeurd. De lokale verordeningen terzake blijven voor het overige voorlopig van kracht.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 1 april 1767	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
p.	Ne. vt.	s.	ter ordonnnantie van Hare Majesteit
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	21 october 1767
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	21 october 1767

1767-05-21/1 P 10, fol. 191r-196v, e.a.; OAR 335 nr. 426, gr.
(1766-09-06) ROPBa 3.9.294

EDICT TERZAKE VAN HET ONDERRICHT IN DE WIJSBEGEERTE EN DE HUMANORIA

Maria Theresia bevestigt het exclusieve recht van de Artes-faculteit van Leuven om onderricht te geven in de wijsbegeerte binnen de Zuidelijke Nederlanden. Alle opleidingen in de dialectica worden opgeheven of vervangen door opleidingen in de retorica. De voorrechten die voorheen werden genoten door de studenten dialectiek van het Drievuldigheidscollege te Leuven, zullen voortaan worden genoten door de retorica-studenten. Teneinde de kwaliteit van het onderwijs te garanderen, worden voorschriften gegeven ten aanzien van de onderwijsformatie van de colleges, alwaar retorica zal

worden onderwezen. Overtreding van het wijsbegeerte-monopolie wordt gestraft met een boete van duizend gulden.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 6 september 1766	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
p.	Ne. vt.	d.	Brussel, 21 mei 1767
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.a.	3 juni 1767
v.	gedrukt, Frans		

Het Hof van Gelre heeft in eerste instantie de verordening niet willen publiceren (apostille van 22 october 1766). Zij wordt thans in het Overkwartier gepubliceerd met de restrictie, dat het Bisschoppelijk College te Roermond voor buitenlanders onderricht in de wijsbegeerte mag blijven verzorgen (Geheime Raad, Oostenrijkse periode, reg. 332, fol. 28v). Zie hierna (→ 1767-05-21/2) en het vertoog ten gunste van het bisschoppelijk seminarie van 21 december 1767 (ASO 1043, fol. 182r-192v).

1767-05-21/2
(1755-12-22)

P 10, fol. 191r-196, e.a.;
Fam.Arch. Van Den Bergh 589, 2, gr.
ROPBa 3.7.547

EDICT TERZAKE VAN HET ONDERRICHT IN DE WIJSBEGEERTE

Maria Theresia verbiedt haar onderdanen om zonder speciale permissie elders dan aan de Universiteit van Leuven onderwijs in de wijsbegeerte te volgen, op straffe van boete en een verbod om ooit enige kerkelijke of wereldlijke waardigheid te bekleden, of in de medische professie werkzaam te zijn. Indien de overtreder van het verbod minderjarig is, dan worden ouders en voogden aansprakelijk gesteld. De minderjarige heeft recht op schadeverhaal jegens ouders en voogden.

w.	op naam van Maria Theresia	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
d.	Brussel, 22 december 1755	d.	Brussel, 21 mei 1767
p.	Steenh. vt.	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
s.	vanwege de keizerin-douairière	u.i.	Hof van Gelre
cs.	F.J. Misson	d.v.a.	3 juni 1767
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Frans		
a.i.	Geheime Raad, gehoord het rapport van de koninklijke commissaris voor de zaken van de Universiteit van Leuven		

Bij decreet van 21 mei 1767 krijgt het Bisschoppelijk College te Roermond toelating om filosofie-onderwijs voor buitenlanders te blijven verzorgen (Geheime Raad Oostenrijkse periode reg. 332, fol. 28v).

1767-06-02 P 10, fol. 198v-201v, e.a.
(1767-05-20) ROPBa 3.9.325 (algemene variant)

ORDONNANTIE BETREFFENDE DE NALEVING VAN EEN CONVENTIE TERZAKE VAN DE UITWISSELING VAN DESERTEURS

Hare Majesteit gelast de naleving van de overeenkomst, die op 20 mei 1767 is gesloten tussen De Neny en De Rongrave, terzake van de uitwisseling van deserteurs tussen de Oostenrijkse Nederlanden en Luik.
De conventie is opgemaakt naar het model van (→ 1742-05-01) en wordt aangegaan voor de duur van tien jaar. Echter zal de militaire rechter — in plaats van de onbepaalde rechters van het ressort — summier kennis nemen van overtredingen van het verdrag en de bijhorende amenden opleggen.

w.	op naam van Maria Theresia	t.i.	vanwege de keizerin en koningin
d.	Brussel, 2 juni 1767	d.	Brussel, 27 mei 1767
p.	Streith. vt.	p.	Ne. vt.
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs.	E. de Robiano	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.a.	30 mei 1767
v.	gedrukt, Nederlands		
g.	Overkwartier		

Blijkens het mandement zou het plakkaat alleen voor het Overkwartier bestemd zijn. Het is merkwaardig dat de verordening is ondertekend door de kanselier van de Raad van Brabant, Gilles-François Streithagen, en niet door de chef-president van de Geheime Raad en dat het contraseign is geplaatst door de griffier van de Raad van Brabant, Eugène de Robiano. Blijkens ROPBa bestaat van deze verordening echter wel de gebruikelijke algemene variant. Het mandement van die verordening noemt naast de andere hoven van justitie ook het Hof van Gelre. Vergelijking van de tekst van beide verordeningen leert, dat in de Gelders/Brabantse variant de berechting van overtredingen is voorbehouden aan de militaire rechter, waar dat in de algemene variant blijft voorbehouden aan de "juges du domicile". De dagtekening van de geleidebrief van de Geheime Raad en van de circulaire van het Hof van Gelre stemmen niet overeen met die van het Gelders/Brabantse plakkaat. Ofwel is het bedoelde plakkaat geantedateerd, ofwel is de algemene verordening later door de meer specifieke vervangen. De mededeling in de circulaire van het Hof van Gelre, dat de toezending provisioneel geschiedt, duidt op iets dergelijks. De gesignaleerde afwijking in de tekst zou in dezen redengevend kunnen zijn geweest. Zie hierna (→ 1777-05-18) en (→ 1789-09-18).

1767-07-23 P 10, fol. 202r-204r, e.a.
ROPBa 3.9.332

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE DOMESTIEKE DIEFSTALLEN

Het edict schrijft de strikte naleving voor van art. 61 van de Criminele Ordonnantie van 5 juli 1570, dat rechters verbiedt kapitale delicten licht te straffen. Domestieke diefstal

dient derhalve — als kapitaal delict — in beginsel met de dood gestraft te worden. Slechts indien de diefstal van gering belang is, mag de rechter deze straf vervangen door geseling, schavotstraf of verbanning. De straffen voorgeschreven voor andere enkelvoudige of gekwalificeerde diefstallen blijven ongewijzigd. Meesters die aangifte doen van diefstal door hun knechten, krijgen de garantie dat zij niet de kosten van de criminele vervolging zullen hoeven dragen. De raden-fiscaal dienen erop toe te zien, dat de rechterlijke officieren terstond informatie inwinnen, zodra zij in kennis zijn gesteld van domestieke diefstal.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 23 juli 1767	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
p.	Ne. vt.		
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs.	De Reul	cs.	P. Maria
z.	grootzegel	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	11 augustus 1767

1767-12-21 P 10, fol. 206v-209r, e.a.

REGLEMENT TERZAKE VAN DE SPOORBREEDTE VAN KARREN EN WAGENS

In overeenstemming met de geldende voorschriften in Luik, Gulik, Keulen, Kleef en Pruisisch Opper-Gelder wordt de spoorbreedte van karren en wagens vastgesteld op vijf Rijnlandse voet. Het "varen" met afwijkend spoor wordt gestraft met een amende van twee dukatons. Wethouders en magistraten kunnen zich bij de "raedemaecker" Matthijs van Vorst voorzien van een meetlat. Alle wielmakers moeten hun produkten merken met naam en bouwjaar. Degenen die daartoe volgens (→ 1696-03-16) verplicht zijn, dienen vóór 1 februari wegen en karresporen op de vereiste breedte te brengen.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	J.J. de Wagener
d.	Roermond, 21 december 1767	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Tack. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	21 december 1767

Het initiatief tot uitvaardiging van de verordening is uitgegaan van de momber. Een concept van de verordening is ten fine van advies toegezonden aan de Staten van het Overkwartier (ASO 1043, fol. 180-182). Dit advies wordt door de momber Van Dunghen in een preadvies nader becommentarieerd (P 10, fol. 205v-206v).

1768-03-30 P 10, fol. 209r-211v, e.a.
ROPBa 3.9.378

GENERAAL PARDON VOOR DESERTEURS

Hare Majesteit verleent amnestie aan alle gedeserteerde soldaten, die vóór eind november terugkeren naar hun regimenten. De amnestie geldt ook voor hen, die zich voor het verstrijken van deze termijn melden bij de commandant van enig ander legeronderdeel en daar hun voornemen om terug te keren kenbaar maken. De commandanten dienen van dergelijke verklaringen een officieel stuk op te maken. Vanaf december zullen de straffen van de militaire artikelbrieven weer strikt worden toegepast.

w.	vanwege Hare Majesteit	d.	Brussel, 8 april 1768
d.	Brussel, 30 maart 1768	p.	Ne. vt.
s.	Karel van Lotharingen	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs.	Muller	cs.	P. Maria
v.	gedrukt, Frans, Duits, Nederlands	u.i.	Hof van Gelre
t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	d.v.a.	16 april 1768

1768-07-30 P 10, fol. 211v-213r, e.a.
ROPBa 3.9.405

DECREET TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

Hare Majesteit verbiedt de invoer, verkoop en het lezen, danwel laten lezen van het te Luik gedrukte *"Traité du pouvoir irréfragable de l'église sur le marriage des catholiques"* van Jacques Clemens, wegens aantasting van de rechten en de hoogheid van de souverein, het aanzetten tot ontucht en het aantasten van het vaderlijk gezag.
Alle exemplaren van dit "traité" moeten worden ingeleverd bij de raden-fiscaal, op straffe van driehonderd gulden per verzwegen exemplaar.

w.	vanwege Hare Majesteit	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
a.	Brussel, 30 juli 1768	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
p.	Ne. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	De Reul	d.v.a.	8 augustus 1768
v.	gedrukt, Frans		

Het decreet is op last van Hare Majesteit te Roermond gedrukt.

1768-09-28/1 P 10, fol. 213r-214v, e.a.
ROPBa 3.9.432

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET INENTEN TEGEN KINDERPOKKEN

Om te voorkomen dat ten gevolge van het inenten tegen kinderpokken besmettelijke ziekten zouden kunnen ontstaan, wordt bepaald dat het inenten moet geschieden op meer dan tweehonderd "toisen" (vadem) van steden en huizen, op straffe van duizend gulden boete.

w.	vanwege de keizerin en koningin	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
a.	Brussel, 28 september 1768	cs.	P. Maria
p.	Ne. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	De Reul	d.v.a.	8 october 1768
z.	geheimzegel overdekt met wit papier		
v.	gedrukt, Nederlands		

Zie hierna (→ 1788-01-03).

1768-09-28/2 P 10, fol. 214v-216r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN EEN BESMETTELIJKE ZIEKTE ONDER HET HOORNVEE IN DE MEIERIJ VAN 'S-HERTOGENBOSCH EN IN KLEEF

Het Hof van Gelre verbiedt de invoer van hoornvee dat niet is voorzien van een gezondheidsverklaring. In de verordening worden de vereisten van dergelijke paspoorten omschreven. Voor de invoer van huiden en vellen gelden dezelfde voorwaarden. Overtreding van de voorschriften wordt gestraft met confiscatie van vee, huiden of vellen en een boete van tien ducatons per hoornbeest. Bij recidive riskeert men arbitraire lijfstraf.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 28 september 1768	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Tack. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	28 september 1768

Bij decreet van 9 juni 1768 heeft de landvoogd het Hof van Gelre toestemming gegeven om, als de nood aan de man zou komen, zelfstandig de nodige maatregelen te treffen. Een exemplaar van de ordonnantie wordt toegestuurd aan de Raad van Financiën en bij decreet van 12 october 1769 geapprobeerd (CB 19, fol. 87). Bij circulaire van 5 februari 1770 verspreidt het Hof van Gelre een uittreksel uit de *"Essais sur les maladies contagieuses du bétail avec les moyens de les prevenir et d'y remedier efficacement par mr. Clerc ancien medicin des armées du roi en Allemagne..."* De raad en momber heeft dit geschrift ontvangen van de Raad van Financiën om te dienen als hulpmiddel in de strijd tegen het mond- en klauwzeer. De momber heeft het geschrift vertaald en samengevat. Het is te Roermond in druk uitgegeven (P 10, fol. 236r-243v). De verordening is in opdracht van het Hof van Gelre op 25 september 1770 opnieuw

gepubliceerd. Op 5 november 1770 verklaart het Hof de verordening ook van toepassing op trekossen, die tot dusverre ongemoeid gelaten waren (P 10, fol. 249, 247).

1769-03-25 P 10, fol. 217v-218v, e.a.
ROPBa 3.9.497

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE VERVREEMDING VAN TIENDEN

De Geheime Raad bepaalt dat, indien een pastoor parochiële tienden blijvend wil vervreemden, hij daartoe eerst octrooi moet verzoeken. Indien andere tiendheffers hun tienden aan de pastoor willen overdragen, dan is een dergelijke formele toestemming niet vereist.

w. vanwege de keizerin-douairière en koningin
a. Brussel, 9 maart 1769
p. Ne. vt.
s. De Reul
v. gedrukt, Nederlands
t.i. idem
s. ter ordonnantie van Hare Majesteit
u.i. Hof van Gelre
d.v.a. 25 maart 1769

1769-09-09 P 10, fol. 218v-221r
ROPBa 3.9.529

EDICT TERZAKE VAN DE COMPAGNIE VAN DE PROVOOST VAN DEN HOVE

Wegens ontduiking van de voorschriften met betrekking tot het uitschrijven van "biljetten van goed order" (→ 1755-03-01) door de wethouders der plaatsen, waar soldaten van de Compagnie van de Provoost van den Hove fourageren, worden nadere instructies terzake gegeven. Tevens wordt er straf gesteld op het in rekening brengen van niet geleverde waren.

w. op naam van Maria Theresia
d. Brussel, 9 september 1769
p. Ne. vt.
s. vanwege de keizerin-douairière en koningin
cs. De Reul
z. grootzegel
v. gedrukt, Nederlands
a.i. Geheime Raad
t.i. vanwege de keizerin-douairière en koningin
p. Kulb. vt.
s. ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs. P. Maria
u.i. Hof van Gelre
d.v.a. 11 october 1769

1769-09-25 P 10, fol. 221r-224r, e.a.
ROPBa 3.9.539

EDICT TERZAKE VAN HET ONDERHOUD EN HERSTEL VAN KERKGEBOUWEN, PASTORIEËN EN DERGELIJKE

Het edict beoogt de jurisprudentie te uniformeren, die is gevolgd op de plakkaten van 28 maart 1611 (PB 1.62) en van 2 october 1613 (PV 2.37). De kosten van het herstel van kerkgebouwen en pastorieën moeten worden bestreden uit de tienden. Voor zover tienden in bezit zijn van wereldlijke personen — althans, indien ze door hen zijn verworven sedert het concilie van Lateranen in 1179 en vóór de publicatie van de verordening van 1 juni 1587 (PV 2.88) — moeten ook deze tiendheffers daarin bijdragen.
Deze tiendheffers zullen echter eerst dan worden aangeslagen, nadat de inkomsten van de kerkfabriek reeds voor dit doel zullen zijn gebruikt. Ook houders van beneficia dragen naar rato en volgens het gemene recht bij. Indien de inkomsten uit deze bronnen niet toereikend zijn, moeten de parochianen bijdragen. Voor een dergelijke heffing moet echter octrooi worden verleend. Indien tiendheffers het oneens zijn over de onderlinge verdeling van de lasten, moeten zij — hangende de oplossing van het probleem — deze lasten solidair dragen. De verordeningen van 1611 en 1613 komen te vervallen. Eventuele transacties strijdig met deze onderhavige ordonnantie worden nietig verklaard, tenzij zij, zonder precedent, zijn aangegaan voor een enkel bijzonder geval, zulks ter beoordeling van de raden-fiscaal en behoudens goedkeuring van het provinciaal hof.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 25 september 1769	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
p.	Ne. vt.	p.	Kulb. vt.
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.a.	16 october 1769
v.	gedrukt, Nederlands		

Bij decreet van 25 juli 1771 (KDB 3, fol. 121; ROPBa 3.10.186) verklaart de Geheime Raad, dat (→ 1769-09-25) alleen toepasbaar is in processen die na dato van publicatie zijn aangespannen. Zie hierna (→ 1774-11-09).

1769-10-09 P 10, fol. 224v-226r, e.a.
ROPBa 3.9.535

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE PUBLICATIE VAN HUWELIJKSAANKONDIGINGEN

Hare Majesteit verbiedt haar onderdanen gebruik te maken van dispensatie van de huwelijksroepen, indien de dispensatie is verkregen van een andere dan de diocesane

bisschop. Personen die dit verbod negeren en priesters die een dergelijk huwelijk kerkelijk bevestigen, riskeren een boete van duizend gulden.

w.	op naam van Maria Theresia	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
d.	Brussel, 9 october 1769	d.	Brussel, 12 october 1769
p.	Ne. vt.	p.	Kulb. vt.
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs.	De Reul	cs.	P. Maria
z.	grootzegel	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	19 october 1769
a.i.	Geheime Raad		

1769-11-22 P 10, fol. 226v-228v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DOOP-, TROUW- EN BEGRAFENISREGISTERS

De geestelijkheid van het Overkwartier dient voortaan alle dopen, huwelijken en begrafenissen op uniforme wijze, volgens bijgaand formulier, te registreren.
Krachtens (→ 1754-03-06) moeten zij jaarlijks een authentiek afschrift van hun registers ter beschikking stellen van de wethouders ter plaatse, die daartoe het nodige papier zullen verschaffen. De wethouders op hun beurt dienen nogmaals een afschrift te laten vervaardigen ten behoeve van het Hof van Gelre. Zij dragen ook zorg voor het inbinden en bewaren van de registers. De exemplaren van de afgelopen twee jaar zijn bij controle ondeugdelijk bevonden en moeten opnieuw worden gecollationeerd. De kosten hiervan zullen worden gedragen door de gemeenten en door de defaillanten, elk voor de helft.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	J.J. de Wagener
a.	Roermond, 22 november 1769	v.	geschreven, Nederlands
p.	Tack. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	ontbreekt

De verordening wordt uitgevaardigd ten verzoeke van de momber, naar aanleiding van rapporten die zijn binnengekomen ter voldoening van zijn aanschrijvingen van 12 april en 7 october 1769.

1769-12-20 P 10, fol. 230r-236r, e.a.
ROPBa 3.9.554

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE POSTERIJEN

De verordening is een compilatie van de belangrijkste bepalingen van de verordeningen van 4 november 1551 (PV 1.628), 28 september 1566 (PB 3.208), 13 november 1600 (ROPBa&i 2.1.114), (→ 1677-08-29) en 16 october 1713 (ROPBa 3.2.483).
Alleen degenen die in opdracht van de landvoogd of andere hoge officieren voor staatszaken onderweg zijn en personen aangesteld door de postmeester-generaal of diens gecommitteerden, mogen de posthoorn dragen en steken. Relais- en postpaarden mogen niet ter beschikking worden gesteld van het gewone reizigersverkeer. Stedelijke boden mogen alleen post vervoeren tussen de steden waarvoor ze zijn aangesteld. In elk van die plaatsen mogen zij voor hun huis of logement een briefkas, met vermelding van hun route, laten plaatsen. Post van en naar het buitenland mag alleen worden verwerkt door daartoe door de postmeester-generaal aangestelde personen. Beurtschippers en diligencevoerders mogen alleen post vervoeren op plaatsen waar geen kantoor is gevestigd. Indien zij deze bepaling, al dan niet in opdracht, overtreden, riskeren zij of hun principalen een boete van honderd gulden. De rechterlijke officieren dienen ter instantie van de postmeester-generaal personen aan te houden, die van een dergelijke overtreding worden verdacht. Zij mogen de gewone reizigers echter niet hinderen. De diverse overheden, en ook het personeel van de Audiëntie, moeten een strikt onderscheid maken tussen portvrije dienstpost en post waarvoor de normale porti zijn verschuldigd. Ten onrechte als dienstpost aangemerkte stukken zullen als onbestelbaar op de comptoiren achterblijven. Koeriers en anderen "te post reysenden" moeten hun paarden betrekken in de plaats waar zij overnacht hebben. Zij dienen langs de grote wegen en door de steden te reizen. De postmeester is daarbij aanspreekbaar voor de overtredingen van zijn knechten. Indien hij zich verzet tegen het betalen van de hem opgelegde boetes, moet de zaak worden voorgelegd aan de burgemeester of eerste schepen ter plaatse, die op grond van een simpel rapport, zonder figuur van proces, uitspraak zal doen. Van zijn beslissing kan men bij de volle magistraat in beroep gaan. Deze wijst vonnis bij arrest, doch eerst nadat de opposant borgen heeft gesteld voor de kosten van de procedure.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 20 december 1769	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
p.	Ne. vt.	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.a.	24 januari 1770
v.	gedrukt, Nederlands		

1770-10-02 P 10, fol. 245v-247r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE IN POLEN "GRASSERENDE" PEST

Het Hof van Gelre gelast de strikte naleving van (→ 1765-12-14) en (→ 1749 -07-26) terzake van het bewaken der wegen en het weren van vagebonden. Gedurende de tijd van één jaar mogen geen joodse marskramers of Poolse berengeleiders in het Overkwartier worden toegelaten. Indien zij in weerwil van dit verbod toch worden aangetroffen, dan moeten hun pakken worden verbrand. Zij zelf worden op straffe van geseling en verbanning over de grens gezet. Herbergiers mogen geen onderdak aan hen verschaffen. Veerlieden mogen ze niet over de Maas zetten. Nalatige officieren en wachters riskeren een boete. De verordening draagt een voorlopig karakter.

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Roermond, 2 october 1770	g.	Oostenrijks Overkwartier
p.	Tack. vt.	d.v.a.	2 october 1770
s.	A.C. van den Bergh		

De verordening wordt uitgevaardigd naar aanleiding van een verzoek van de hertog van Gulik, die meent dat het effect van een door hem uitgevaardigde wet groter zal zijn, als men in de aangrenzende gebieden ook overeenkomstige maatregelen treft. Het Hof van Gelre verwittigt bij missive van 2 october 1770 de landvoogd van de getroffen maatregelen (P 10, fol. 247v-251v). Aangezien de verordening zonder prealabel consent van het gouvernement is uitgevaardigd, wordt het Hof van Gelre bij depêche van 20 october 1770 gesommeerd te verklaren, waaraan men de bevoegdheid meent te kunnen ontlenen dergelijke algemene wetten uit te vaardigen (CB 19, fol. 155-168). Zie hierna (→ 1770-10-27).

1770-10-27

P 10, fol. 251v-256v, e.a.
ROPBa 3.10.79

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE PEST DIE IN POLEN HEERST

Hare Majesteit beveelt de strikte naleving van (→ 1765-12-14). Op grond van deze verordening wordt aan joodse marskramers en Poolse berengeleiders bij provisie de toegang tot de Nederlanden ontzegd. De invoer van oude kleren, vodden en lappen wordt verboden. De pakken en voddenbalen der marskramers moeten worden verbrand. Herbergiers en wachten die verzuimen de verplichtingen, die krachtens (→ 1765-12-14) op hen rusten, uit te voeren, riskeren een boete van vijftig gulden per door hun toedoen niet aangehouden persoon.
Het is verboden produkten die de besmetting zouden kunnen overbrengen, zoals wol, katoen, garen, huiden en vellen, al dan niet in stro verpakt, per schip in te voeren. Deze produkten mogen wel uit andere streken worden ingevoerd, mits uit de bijgaande gezondheidsverklaring blijkt dat de besmettelijke ziekte niet heerst in de streek van herkomst. Voor schepen onderweg uit Spanje en Portugal met bestemming Nieuwpoort of Oostende geldt een overgangsregeling. Het invoeren van verboden produkten zonder attest, of met een vals attest, wordt met de dood gestraft. Voor schepen afkomstig uit Danzig, Pommeren, Pruisen en Lijfland gelden de quarantainebepalingen zoals vervat in de verordening van 1 augustus 1743 (ROPBa 3.5.562). Naast de gebruikelijke voorzorgen

ten aanzien van schepen uit de Levant worden ook dergelijke maatregelen getroffen voor schepen afkomstig van de Griekse eilanden. De quarantaine kan door de havenautoriteiten naar believen worden verlengd. Indien produkten waarvan de invoer verboden is op de kust aanspoelen, moeten ze worden verbrand. Op clandestiene invoer en opzettelijke ontduiking van de diverse bepalingen van deze ordonnantie staat de doodstraf.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 27 october 1770	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
p.	Ne. vt.	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.a.	7 november 1770
v.	gedrukt, Nederlands		

Bij missive van 9 october 1770 verwittigt het Hof van Gelre de Gulikse regering te Düsseldorf van de uitgevaardigde maatregelen ((→ 1770-10-02) en P 10, fol. 257r). Krachtens decreet van de Geheime Raad van 2 november 1771 (ROPBa 3.10. 200, noot 1 en P 11, fol. 75v-76r), wordt deze verordening, evenals (→ 1770-11-19) en (→ 1770-12-13), op 12 november 1771 opnieuw gepubliceerd. Omdat de ziekte inmiddels ook in de omstreken van Moskou woedt, worden de quarantainemaatregelen ook van toepassing verklaard op schepen afkomstig van de Witte en Baltische Zee (P 11, fol. 74v-75r).

1770-11-19 P 10, fol. 277v-280v, e.a.
ROPBa 3.10.89

ADDITIONELE ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE PEST DIE IN POLEN HEERST

(→ 1770-10-27) ten vervolge, wordt bepaald dat ook voor alle niet aan quarantainebepalingen onderworpen produkten gezondheidscertificaten zijn vereist. Deze certificaten moeten zijn voorzien van een vidimus van de magistraat van de grensstad waarlangs ze zijn ingevoerd. Het certificaat moet ook gevidimeerd worden door de officier van in- en uitgaande rechten ter plaatse. De stedelijke overheden moeten gratis dergelijke certificaten afgeven voor exportartikelen, op straffe van persoonlijk aansprakelijk gesteld te worden voor de schade. De quarantaineverplichting wordt uitgebreid tot schepen afkomstig uit Samogetië, Courland, Hamburg en Bremen.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 19 november 1770	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs.	De Reul	cs.	P. Maria
z.	grootzegel	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	1 december 1770

Zie toelichting bij (→ 1770-10-27). Zie hierna (→ 1770-12-13).

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN EN LEVENSMIDDELEN EN TERZAKE VAN HET DiSTILLEREN VAN BRANDEWIJN

De uitvoer van graan, meel, brood, veevoer en andere levensmiddelen uit het Overkwartier wordt verboden op straffe van confiscatie van de levensmiddelen, de transportmiddelen en het dubbele van de waarde. Binnen het Oostenrijkse, Pruisische en Staatse deel van het Overkwartier gelden echter geen belemmeringen. Een stelsel van certificaten moet dienen om te garanderen dat levensmiddelen inderdaad niet worden uitgevoerd of gehamsterd.
Ook de uitvoer naar het graafschap Horn blijft geoorloofd, mits de levensmiddelen voor de eigen consumptie aldaar zijn bestemd.* Tegen graanhandelaren die voorraden opkopen en vasthouden in hun magazijnen zullen de bepalingen van het Landrecht terzake worden ingeroepen.** Het distilleren van brandewijn en het stoken van jenever wordt verboden. De jeneverstokers moeten binnen acht dagen na publicatie van de verordening de helmen van hun ketels inleveren op de "stadt- of gerichtshuijsen".

w.	op naam van Maria Theresia	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Roermond, 23 november 1770	g.	Oostenrijks Overkwartier
p.	Tack. vt.	d.v.a.	23 november 1770***
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin "in haare souvereine raede des vorstendoms Gelre"		
cs.	A.C. van den Bergh		

* Bij ordonnantie van 14 januari 1771 wordt de uitvoer van levensmiddelen naar het graafschap Horn alsnog verboden. De Staten van het graafschap beklagen zich bij missive van 2 januari 1771 erover, dat (→ 1770-11-23) voor hen geen voordelen met zich meebrengt, omdat de stad Roermond er geen graan aankoopt. Die van Horn verkopen hun graan dan ook in Gulik en Aken (P 11, fol. lr-3r; OAHD 151, gr.).
** Cf. GLS 6.2.7.6.: "Die rogge, weidt ofte andere corn opcoept, ..., om daerinne dierte te maken, ... die sal bei geisselinge gestraft ende gebannen worden aen syn lijff, ofte anderssints nae gelegenheit van de saecke".
*** Volgens afspraak met Pruisisch en Staats Opper-Gelder dient de verordening op 30 november in werking te treden.

De verordening is — evenals de overeenkomstige plakkaten van 26 november 1770 (Hof van Venlo) en van 15 november 1770 (Administrationskollege te Geldern) — een produkt van langdurig multilateraal overleg tussen de drie delen van het Overkwartier. Bij decreet van 6 october 1770 — te Roermond ontvangen op 20 october — heeft de landvoogd, Karel van Lotharingen, aan kanselier Tackoen toestemming gegeven om alle gewenste maatregelen ter bestrijding van de levensmiddelenschaarste te nemen (P 10, fol. 257r-277v).
Zie hierna (→ 1771-06-27), (→ 1771-11-12), (→ 1771-12-13), (→ 1772-11-09) en (→ 1773-05-26).

1770-12-13 P 10, fol. 280v-283v, e.a.
ROPBa 3.10.92

ADDITIONELE ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE PEST DIE IN POLEN HEERST

(→ 1770-10-27) en (→ 1770-11-19) ten vervolge, worden nadere instructies gegeven met betrekking tot gezondheidsverklaringen voor diverse produkten. Ook de quarantainebepalingen worden verder verfijnd. Alle rechterlijke officieren worden vermaand om clandestien ingevoerde waren onmiddellijk te verbranden "sigh houdende boven den windt". Clandestiene invoer wordt met de dood gestraft, tenzij de importeur kan bewijzen dat de produkten afkomstig zijn uit niet besmet gebied. In dat geval zal hij worden vervolgd wegens gewone fraude.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 13 december 1770	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
p.	Ne. vt.		
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs.	De Reul	cs.	P. Maria
z.	grootzegel	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	22 december 1770

Zie ook de toelichting bij (→ 1770-10-27).

1771-01-21 P 11, fol. 7v-11r, e.a.
ROPBa 3.10.99

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET LICHTVAARDIG PROCEDEREN OP KOSTEN VAN DE GILDEN

Alvorens een ambacht een proces mag aanspannen, moet eerst permissie worden gevraagd aan de magistraat. De verordening beschrijft de formele vereisten waaraan moet zijn voldaan, alvorens de magistraat toestemming mag geven. In ieder geval moet men eerst pogen tot een minnelijke schikking te geraken ten overstaan van gecommitteerden uit de magistraat, of met hulp van drie "intelligente" advocaten. De beslissing van de magistraat is niet vatbaar voor beroep of herziening.
Indien de gevraagde toestemming wordt verleend, kan een gewone communicatoire procedure worden aangespannen, waarbij zowel ten principale als ten aanzien van de incidenten alle gebruikelijke geschriften zijn toegelaten. In eerste instantie is de magistraat van de plaats waar het gilde is gevestigd de competente rechter. In tweede instantie kan het proces vervolgd worden voor het provinciaal hof, binnen welks ressort de stad is gelegen. Procederen in derde instantie is verboden.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad, de provinciale hoven gehoord
d.	Brussel, 21 januari 1771	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
p.	Ne. vt.	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.a.	9 februari 1771
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Nederlands		

Zie hierna (→ 1787-03-17) en (→ 1787-05-29).

1771-02-21 P 11, fol. 24v-32r, e.a.

ORDONNANTIE TER BESTRIJDING VAN DE BESMETTELIJKE ZIEKTE ONDER HET VEE IN HET OVERKWARTIER

De verordening behelst speciale maatregelen ter indamming van de veeziekte die in het Overkwartier heerst, alsmede preventieve maatregelen ter voorkoming van nieuwe ziekten in de toekomst.
De invoer en doorvoer van hoornvee en ossen — zelfs indien voorzien van gezondheidscertificaten — wordt verboden. Aan de grenzen zullen borden worden geplaatst met het opschrift: "*Verbod van invoer en passagie van hornvehe met ofte sonder pas*". Slachtvee of vlees mag wel worden ingevoerd, mits aan de gebruikelijke vereisten is voldaan. Beestenverkopers en vleeshouwers mogen geen stallen betreden waarin onbesmet vee huist. De "buitenslachters" die hun vlees in Weert of Roermond ter markt brengen, moeten de organen van het geslachte vee aan de gezworen keurmeesters tonen.
De preventieve maatregelen bestaan onder meer uit een meldingsplicht voor besmet vee en het afzonderlijk bewaren van vee, voer en mest. Na melding van een mogelijke besmetting moet het vee worden geschouwd door deskundigen in speciale linnen gewaden, die na elk bezoek moeten worden gewassen. De wethouders moeten de eigenaar van het verdachte vee ondervragen en hun bevindingen rapporteren aan de momber. Zodra een besmettelijke ziekte is vastgesteld wordt een publicatie uitgevaardigd en worden de volgende maatregelen van kracht: Voor de ingang van de besmette stal wordt een paal geplaatst met daarop een vierkante plaat. Tamme konijnen en katten moeten worden gedood; honden aangelijnd. De bewoners van de boerderij moeten zich gedurende zes weken van kontakt met de andere dorpsbewoners onthouden. De wethouders dienen hun het nodige te bezorgen voor hunzelf en hun vee. Na afloop van de besmetting mag men zonder permissie van de wethouders geen nieuwe veestapel beginnen. Men dient vreemdelingen uit de stallen te weren, tenzij zeker is dat zij geen contact met besmet vee hebben gehad. Zonder dringende noodzaak mag men geen betrekkingen onderhouden met mensen in besmet gebied.

w.	op naam van Maria Theresia	cs.	A.C. van den Bergh
d.	Roermond, 21 februari 1771	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Tack. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin in haar Souvereine Raad van het Vorstendom Gelre	d.v.a.	21 februari 1771

De verordening wordt uitgevaardigd naar het model van het plakkaat van 11 januari 1770 terzake van de veeziekte in Vlaanderen (ROPBa 3.10.2), welke verordening door de Geheime Raad aan het Hof van Gelre was toegezonden bij depêche van 2 februari 1771, als reactie op een rapport van het Hof van Gelre van 29 januari 1771, waarin kanselier en raden verslag doen van hun pogingen de veeziekte in het Overkwartier onder controle te krijgen (P 11, fol. 15-24). Onder meer werd te Wessem op 15 januari 1771 door middel van een publicatie bekend gemaakt, dat houders van besmet vee via de momber, op kosten van de gemeente, een geneesmiddel zouden kunnen verkrijgen van de protomedicus (P 11, fol. 4). Bij missive van 23 februari 1771 wordt een exemplaar van onderhavige verordening naar de Geheime Raad gestuurd. Op 11 maart 1771 betuigt de Geheime Raad haar instemming met de maatregelen die erin vervat zijn. Men meent nochtans dat ook maatregelen moeten worden getroffen voor het afmaken en verbranden van besmet vee. Het Hof van Gelre beraadt zich inmiddels over een regeling tot schadeloosstelling van de getroffen veehouders (P 11, fol. 33-34).
Op 20 maart 1771 constateert het Hof, dat de ziekte "onder de cuyp der voors. stadt (Roermond)" is uitgewoed. De maatregelen worden voor wat betreft de stad ingetrokken. In de rest van het Overkwartier blijven ze gehandhaafd. Men acht de naleving van de verordening zo belangrijk, dat de bisschop van Roermond, Henricus Johannes Kerens, er een herderlijk schrijven aan wijdt, dat door het Hof van Gelre nog eens extra onder de aandacht van de beminde gelovigen wordt gebracht (P 11, fol. 38-47). Bij circulaire van 16 november 1771 gelast het Hof van Gelre herpublicatie van de verordening en plaatsing van de waarschuwingsborden, aangezien in Wassenberg en Montfort de ziekte weer de kop opsteekt (P 11, fol. 71-78). Het Hof van Venlo vaardigt op 8 november 1771 een verordening uit naar bovenstaand model (P 11, fol. 80-87).

1771-03-06

P 11, fol. 35v-38v, e.a.
ROPBa 3.10.115

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET OPRICHTEN VAN GEBOUWEN IN DE NABIJHEID VAN FORTIFICATIËN

Binnen een afstand van driehonderd keizerlijke "toisen", zijnde achttienduizend voeten, van de voet van de glacis van fortificatiën mogen geen nieuwe bouwwerken worden opgetrokken. Ook het graven van putten en kelders is er niet toegestaan. Reeds bestaande gebouwen mogen blijven bestaan, zolang het belang van de dienst zich daartegen niet verzet.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 6 maart 1771	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
p.	Ne. vt.	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
s.	vanwege de keizerin-douairière en keizerin	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.a.	21 maart 1771
v.	gedrukt, Nederlands		

1771-05-13 P 11, fol. 51r-55v, e.a.
ROPBa 3.10.146

EDICT TERZAKE VAN DE ADMISSIE TOT RELIGIEUZE ORDES

Kloosters en andere religieuze gemeenschappen mogen geen admissiegeld heffen onder het mom van bruidschat, tafelkosten, kleedgeld of wat dies meer zij. Alle verbintenissen van dien aard tussen het klooster en de ouders of voogden van de novice aangegaan zijn nietig. Art. 17 van (→ 1753-09-15) wordt herroepen om te voorkomen dat entreegelden worden betaald onder het mom van schenkingen. Het is verboden om lijfrenten te schenken van meer dan vijftig gulden per jaar. Schenkingen in weerwil van deze stipulaties gedaan vervallen aan de armentafel van de parochie, terwijl zowel begunstiger als begunstigde een boete betalen ter hoogte van het geschonken bedrag. Bloed- en aanverwanten kunnen nog dertig jaar na dato een illegitieme donatie terugvorderen. De schenker zelf kan zijn gift alleen terugvorderen, indien hij zulks doet voordat de raad-fiscaal naar aanleiding van die schenking tegen hem in rechte ageert. "Biddende" ordes, die zelf geen bezit hebben, worden in geval zij admissiegelden vragen, gestraft met een bedelverbod van zes maanden. Novicen die willen uittreden betalen een vergoeding voor elk jaar dat zij in het klooster doorbrachten. Gedurende de tijd dat zij in het klooster verblijven verliezen zij het vruchtgebruik van hun goederen, zonder dat het klooster echter in hun plaats treedt. Zij herkrijgen het vruchtgebruik bij hun uittreden, zonder rekening en verantwoording te kunnen vragen over het beheer van hun goederen. Novicen mogen hun noviciaat niet buiten de Oostenrijks Nederlanden doorbrengen. Overtredingen tegen deze verordening verjaren pas na dertig jaar. Alle gebruiken en costumen ter contrarie worden geschorst.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 13 mei 1771	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
p.	Ne. vt.		
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs.	De Reul	cs.	P. Maria
z.	grootzegel	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	25 mei 1771

Bij decreet van 23 juli 1771 bepaalt de landvoogd, Karel van Lotharingen, dat het edict ook van toepassing is op degenen wier bruidschat al was vastgesteld en/of betaald vóór de publicatie van het edict (KDB 3, fol. 121). De Geheime Raad bepaalt op 10 augustus 1771, dat de bepaling omtrent het vruchtgebruik gedurende het noviciaat niet zo mag worden opgevat, als zouden de beheerders de genoten inkomsten niet hoeven afdragen, indien de novice van de kloosterlijke staat afziet (OAHD 151). Bij decreet van 18 september 1771 wordt bepaald, dat eenmaal gegeven bruidschatten niet hoeven worden teruggegeven (KDB 3, fol. 121). Zie hierna (→ 1772-04-18), (→ 1772-08-10) en (→ 1790-05-21).

1771-06-27 P 11, fol. 55v-56v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE INVENTARISATIE VAN DE GRAANVOORRAAD IN HET OVERKWARTIER

Het Hof van Gelre gelast de lokale overheden van het Overkwartier graanvoorraden en graanbehoeften te inventariseren. Zij die opzettelijk onjuiste of onvolledige aangifte doen riskeren arbitraire straffen. Bij provisie wordt de uitvoer van graan uit de stad Roermond verboden op straffe van confiscatie, onverminderd de straffen bedreigd in (→ 1770-11-23). De stedelijke verordening van 15 mei 1771 komt te vervallen.

w.	vanwege het Hof van Gelre	g.	Oostenrijks Overkwartier
a.	Roermond, 27 juni 1771	d.v.a.	27 juni 1771
v.	geschreven, Nederlands		

De verordening wordt uitgevaardigd ter voldoening aan de depêche van het Gouvernement-Generaal van 20 juni 1771. Het decreet dat in deze depêche is vervat, maakt een eind aan een geschil tussen het Hof van Gelre en de magistraat van Roermond over de vraag, of de magistraat onder het mom van een politiereglement een uitvoerverbod van graan zou kunnen uitvaardigen. Quod non. (CB 20, fol. 69v-80r). Bij ordonnantie van 10 juli 1771 wordt de magistraat van Roermond gemaand opgave te doen van de stedelijke graanvoorraad. Tevens wordt toestemming verleend om dertig malder boekweit uit te voeren. Bij ordonnantie van 18 juli en 23 juli 1771 wordt nogmaals toestemming gegeven enig graan uit te voeren. Op 1 augustus wordt de verordening voor wat betreft Roermond ingetrokken; (→ 1770-11-23) blijft onverminderd van kracht (P 11, fol. 56-57).

1771-08-29 P 11, fol. 64v-65r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE JACHT

Aangezien de oogst van het te velde staande gewas door de aanhoudende regen is vertraagd, stelt het Hof van Gelre het begin van het jachtseizoen op 12 september. Overtreding van het jachtverbod wordt gestraft naar de plakkaten.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	S.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 29 augustus 1771	v.	geschreven, Nederlands
p.	Janss. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	"cancellaer en de raeden van H.M. de keyserinne douairière en de koninginne apostolycke souvereijnen raede des Vorstendoms Gelre"	d.v.a.	29 augustus 1771

De verordening wordt uitgevaardigd ten verzoeke van de regenten van Cruchten en Brempt.

1771-10-25 P 11, fol. 68v-70v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET WACHTLOPEN TEN PLATTELANDE

Het Hof van Gelre gelast de strikte naleving van (→ 1749-07-26). Om te verhoeden dat vagebonden bij nacht op eigen gelegenheid met pontveren de Maas oversteken, worden veerlieden verplicht om 's avonds hun boten met kettingen en sloten vast te leggen op straffe van vijf patakons boete. Indien zij in gebreke blijven, mogen de rechterlijke officieren hun vaartuigen "arresteren". De officier van Dalenbroek moet een exemplaar van de verordening ter hand stellen aan de veerman van Buggenum, graafschap Horn.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	S.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 25 october 1771	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Tack. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	25 october 1771

De verordening is de pendant van een verordening van het Administrationscollegium te Geldern van 2 october 1771 (P 11, fol. 70-73).

1771-11-12 P 11, fol. 73v-74v, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN EN LEVENSMIDDELEN

Aangezien Pruisisch Opper-Gelder zich heeft teruggetrokken uit de overeenkomst terzake van het vrije vervoer van graan binnen de grenzen van het oude Overkwartier, wordt het uitvoerverbod zoals vervat in (→ 1770-11-23) tot Pruisisch Opper-Gelder uitgebreid.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	S.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 12 november 1771	v.	geschreven, Nederlands
p.	Tack. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	12 november 1771

De verordening vormt de afsluiting van een periode van mislukt multilateraal overleg tussen het Hof van Gelre te Roermond, het Hof van Venlo en het Administrationscollegium te Geldern (P 11, fol. 57-68). Het Hof van Gelre had reeds eerder bij decreet van 14 october 1771 toestemming verkregen om (→ 1770-11-23) ongedaan te maken (CB 20, fol. 225-226; 255). Zie hierna (→ 1773-05-26).

1771-12-13 P 11, fol. 88v-90v, e.a.

NADERE ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET TRANSPORT VAN GRAAN

(→ 1770-11-23) ten vervolge, wordt een uniform formulier voorgeschreven voor de certificaten behorend bij graantransporten. De certificaten moeten door twee schepenen worden getekend en gezegeld met het schepenzegel. Zij worden gratis verstrekt, maar moeten 's anderendaags getekend door de ontvanger van het getransporteerde graan weer worden ingeleverd. Een lijst van verstrekte certificaten moet worden bijgehouden. Een afschrift van de lijst moet om de tien dagen bij de momber worden ingeleverd.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	S.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 13 december 1771	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Tack. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	13 december 1771

Aan de uitvaardiging van de verordening gaan uitgebreide onderhandelingen met het Hof van Venlo en het hof te Düsseldorf vooraf (CB 20, fol. 273-277 et passim). Zie hierna (→ 1772-11-09) en (→ 1773-05-26).

1771-12-14

P 11, fol. 91r-92r, e.a.
ROPBa 3.10.207

DECREET TERZAKE VAN DE BETALING VAN BARRIÈRE-RECHTEN

Onder verwijzing naar de ordonnantie van 16 october 1713 (ROPBa 3.2.483) en de decreten van 12 september 1749 en van 24 september 1749, verklaart de landvoogd dat voor niet beladen postpaarden en voor lege postkoetsen geen barrière-rechten betaald hoeven worden op de straatwegen.
Barrière-houders mogen geen koeriers aanhouden om hen de verschuldigde rechten te laten voldoen. Deze moeten worden betaald door de posthouder van het departement, die ze weer verhaalt op de koeriers. Indien er twist valt over de vraag of een koerier al dan niet exempt is van deze rechten, dan moeten ze voorlopig door hem worden voldaan, totdat daarover door de bevoegde rechter is beslist.

w.	vanwege de landvoogd	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
a.	Brussel, 14 december 1771	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
p.	Kulb. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	Karel van Lotharingen	d.v.a.	21 december 1771
cs.	De Reul		
v.	geschreven, Frans		

Het decreet is door het Hof van Gelre toegezonden aan de magistraat van Roermond en Weert.

1772-02-26 P 11, fol. 92v-94r, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DESERTIE EN TERZAKE VAN HET WACHTLOPEN TEN PLATTELANDE

Kanselier en raden gelasten de jaarlijkse herpublicatie van (→ 1738-08-01), (→ 1745-06-12), (→ 1749-07-26), (→ 1753-05-18) en (→ 1755-11-14/1) op de in die verordeningen genoemde tijdstippen. De burgerlijke overheden dienen de militaire overheden bijstand te verlenen bij het aanhouden van deserteurs. Aan de deserteurs wordt beloofd, dat zij bij hun arrestatie niet zullen worden gedood. Ook deze verordening moet jaarlijks opnieuw worden gepubliceerd.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	S.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 26 februari 1772	v.	geschreven, Nederlands
p.	Tack. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	26 februari 1772

De verordening wordt uitgevaardigd krachtens decreet van de Geheime Raad van 6 februari 1772 (ROPBa 3.10.229; P 11, fol. 93-94). Zie hierna (→ 1785-09-26).

1772-04-18 P 12, fol. 1-8, gr.
ROPBa 3.10.249

ADDITIONEEL EDICT TERZAKE VAN DE ADMISSIE TOT RELIGIEUZE ORDES

(→ 1771-05-13) ten vervolge, wordt bepaald dat contemplatieve ordes van uittredende novicen een vergoeding van honderdenvijftig gulden per jaar mogen vragen. Bedelordes mogen in het geheel geen vergoeding vragen. Het kapitaal van pensioenen en lijfrenten van religieuzen mag niet aan het klooster in beheer worden gegeven. Lijfrenten moeten worden besteed onder supervisie van de overste, zonder dat er echter iets van mag worden ingehouden voor de normale verzorging van de begunstigde. Novicen mogen pas op hun vijfentwintigste tot de geloften worden toegelaten, op straffe van vierduizend gulden boete. Een maand tevoren moet de overste een uittreksel uit het doopregister van de postulant ter hand stellen van de raad-fiscaal, op straffe van tweehonderd patakons boete. Oversten die bij herhaling deze regels overtreden zullen worden verbannen. Vrouwelijke oversten zullen worden gedegradeerd en naar een ander convent verbannen. Bij aanhoudende overtreding zal tenslotte het convent worden opgeheven.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 18 april 1772	t.i.	Vanwege de keizerin-douairière en koningin
p.	Ne. vt.		
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	29 april 1772
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	30 april 1772

Bij decreet van 18 april 1772 verordent de landvoogd aan de provinciale hoven van justitie om geen kloosters bij wijze van straf op te heffen, zonder eerst de regering over de omstandigheden in te lichten (CB 22, fol. 5). Bij decreet van 10 december 1774 worden vormvoorschriften gegeven met betrekking tot het bewijs van meerderjarigheid, zoals dat moet worden overgelegd door postulanten, afkomstig van de Britse eilanden (CB 23, fol. 135). Bij decreet van 18 juli 1788 verlaagt het gouvernement de leeftijdsgrens voor de admissie van mannelijke novicen tot vierentwintig jaar. Geen novice zal tot de wijdingen mogen worden toegelaten, tenzij hij zijn theologische studies heeft gemaakt aan het Seminarie-Generaal van Leuven (→ 1786-10-16) (CB 31, fol. 116). Bij decreet van 13 februari 1789 wordt de admissie-leeftijd voor vrouwen ook aangepast (CB 31, fol. 154).
Zie hierna (→ 1772-08-10) en (→ 1790-05-21).

1772-07-10 P 12, fol. 10-14, min.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE ONBEVOEGDE UITOEFENING VAN DE GENEESKUNST

Het Hof van Gelre verbiedt de uitoefening van de geneeskunde aan degenen, die zich niet hebben onderworpen aan examinatie door de protomedicus van het Overkwartier, op straffe van zes goudguldens boete.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	S.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 10 juli 1772	v.	geschreven, Nederlands
p.	Tack. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	10 juli 1772

De verordening wordt uitgevaardigd ten verzoeke van François Quisthoudt, protomedicus van het Overkwartier. Exemplaren ervan zijn verzonden aan de lagere overheden, met uitzondering van de magistraat van Roermond.

1772-08-10 P 12, fol. 15-20, e.a.
ROPBa 3.10.287

DECLARATIE TERZAKE VAN DE ADMISSIE TOT RELIGIEUZE ORDES

(→ 1771-05-13) en (→ 1772-04-18) ten vervolge, worden nadere bepalingen gegeven terzake van de overdracht van onroerend goed door de vruchtgebruikers, indien een

novice uittreedt en derhalve weer in het volle genot van zijn of haar eigendommen moet worden gesteld. Tevens wordt bepaald, dat oversten die postulanten jonger dan vijfentwintig jaar tot de geloften hebben toegelaten, daarvoor niet zullen worden vervolgd, indien zulks gebeurde vóór de publicatie van (→ 1772-04-18).

w.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
a.	Brussel, 10 augustus 1772	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
p.	Ne. vt.	cs.	P. Maria
s.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans	d.v.o.	12 augustus 1772
		d.v.a.	12 augustus 1772

Zie hierna (→ 1790-05-21).

1772-09-03 P 12, fol. 21-26, gr.
ROPBa 3.10.293

ORDONNANTIE TERZAKE VAN GOUD- EN ZILVERSMEDEN

De verordening fixeert de inkoopprijs van zilver ten behoeve van de edelsmeden. De straffen bedreigd tegen overtreding van (→ 1749-09-19/2) worden verzwaard.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 3 september 1772	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
p.	Ne. vt.	p.	Kulb. vt.
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	september 1772
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	14 januari 1773

Alvorens de verordening in het Overkwartier is gepubliceerd, is zij door de edelsmeden van het Overkwartier onderzocht. Zij is afgekondigd onder voorbehoud van de afwijkingen, toegestaan bij decreet van 7 januari 1750 (CB 22, fol. 94-115). Zie toelichting bij (→ 1749-09-19/2).

1772-10-10 P 12, fol. 27-31, gr.
ROPBa 3.10.308 (Brab. variant)

DECLARATIE TERZAKE VAN DE UITVAARTPLECHTIGHEDEN VOOR OVERLEDEN MILITAIREN

Indien een militair buiten het bereik van de geestelijke van zijn regiment komt te overlijden, dan moet zijn uitvaart bij voorkeur worden geleid door een aalmoezenier van enige militaire afdeling ter plaatse en slechts in het uiterste geval door de parochiegeestelijke.

w.	vanwege Hare Majesteit	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
a.	Brussel, 10 october 1772	cs.	P. Maria
p.	Ne. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	De Reul	d.v.o.	31 october 1772
v.	gedrukt, Frans/Nederlands	d.v.a.	31 october 1772
t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin		

Zie hierna (→ 1772-05-12).

1772-10-26 P 12, fol. 32-38, gr.
ROPBa 3.10.310 (Brab. variant)

DECLARATIE TERZAKE VAN HET VERHOOR IN CRIMINELE ZAKEN VAN MILITAIRE GETUIGEN VOOR DE BURGERLIJKE RECHTER EN VICE VERSA

Indien de burgerlijke rechter zich genoodzaakt ziet een militair als getuige te horen, moet hij zich middels een requisitoriaalbrief wenden tot de competente militaire rechter. De militaire getuige dient te worden gehoord in aanwezigheid van de auditeur van zijn regiment, of anders in aanwezigheid van de auditeur-generaal. Van deze formaliteit moet aantekening worden gehouden in het procesverbaal. De auditeur is tot geheimhouding verplicht. Indien de militaire rechter zich genoodzaakt ziet een burger als getuige te horen, dan dient dat op overeenkomstige wijze te geschieden in aanwezigheid van de daartoe verzochte burgerlijke rechter.

w.	vanwege de landvoogd	v.	gedrukt, Frans, Nederlands
a.	Brussel, 26 october 1772	t.i.	landvoogd, Karel van Lotharingen
p.	Ne. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	Karel van Lotharingen	d.v.o.	14 november 1772
cs.	De Reul	d.v.a.	14 november 1772

1772-11-09 P 12, fol. 38-41, gr.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN

(→ 1770-11-23) en (→ 1771-12-13) ten vervolge, wordt bepaald dat de uitvoer van graan vooralsnog verboden blijft. Eenieder is gerechtigd beslag te leggen op graan dat men tracht uit te voeren, mits hij daarvan kennis geeft aan de momber, die de overtreders zal vervolgen. Naast confiscatie van het graan, riskeert de overtreder een boete van tien gulden per zak. Het verkopen van graan met het oogmerk dat graan te exporteren is strafbaar met een boete van driehonderd gulden.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	S.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 9 november 1772	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Tack. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	9 november 1772

De verordening wordt uitgevaardigd krachtens decreet van het Generaal-Gouvernement van 2 november 1772. Zie hierna (→ 1773-05-26).

1773-03-22 P 12, fol. 52-59, min. & gr.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE "TERMIJNEN" VAN BEDELORDEN

Kanselier en raden ontzeggen aan buitenlandse contemplatieve- en bedelorden het recht om in het Oostenrijkse Overkwartier op termijn te gaan. De door hen vergaarde aalmoezen zullen worden geconfisqueerd, om onder de armen ter plaatse te worden verdeeld. Zij die aan buitenlandse mendicanten iets geven, riskeren een boete van twee goudgulden. Het verbod geldt niet voor de geestelijkheid van Pruisisch en Staats Opper-Gelder. Bedelorden uit het Gulikse gedeelte van het Overkwartier vallen wel onder het verbod, aangezien de hertog van Gulik, bij ordonnantie van 1 juni 1770, aan bedelorden uit het Oostenrijks Overkwartier het recht heeft ontzegd om in Erkelenz op termijn te gaan. De oversten van de kloosters die zulks (mede) aangaat zullen worden verwittigd.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	S.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 22 maart 1773	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Tack. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	22 maart 1773

De verordening wordt uitgevaardigd krachtens decreet van het Generaal-Gouvernement van 10 maart 1773. Dit decreet wordt uitgevaardigd naar aanleiding van een "representatie" van het Hof van Gelre van 17 januari 1771 (P 12, fol. 52; CB 19, fol. 230-236v).

1773-03-23 P 12, fol. 60-75, min. & gr.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DIEFSTAL EN STROPERIJ IN BOSSEN, PLANTAGES, HOVEN EN BOOMGAARDEN

De verordening geeft een opsomming van een groot aantal agrarische delicten met de bijbehorende straffen. Die straffen worden verzwaard, indien bij het plegen van het delict afscheidingen worden verbroken of sloten en greppels gevuld. Hetzelfde geldt, indien het delict 's nachts wordt gepleegd. Een recidiverende houtdief zal met hout behangen aan de kaak worden gesteld. Delinquenten die zich gewapenderhand tegen de officier of diens veldschutten verzetten, zullen met de galg worden gestraft. Ouders zijn aansprakelijk voor hun kinderen, meesters voor hun knechten. Reële executie kan plaatsvinden aan hun persoon of hun goederen. Insolvente overtreders worden op water en brood gezet. De delinquent is, conform GLS 6.1.2.2, gehouden tot schadevergoeding. Alle amenden zijn executabel krachtens deze verordening "niet tegenstaende eenige appellatie, revisie ofte oppositie". De verordening moet jaarlijks in de maanden maart en october opnieuw worden gepubliceerd.

w.	op naam van Maria Theresia	cs.	S.A. Ramaeckers
d.	Roermond, 23 maart 1773	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Tack. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	23 maart 1773

1773-04-10 P 12, fol. 76-83, min. & gr.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN MILITAIRE PASPOORTEN

Paspoorten van militaire verlofgangers, of van degenen die dienst doen op het platteland, moeten in de landstaal zijn gesteld, om te voorkomen dat deserteurs misbruik maken van de lichtgelovigheid van wachten en schepenen ten plattelande.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	S.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 10 april 1773	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Tack. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	10 april 1773

De verordening wordt uitgevaardigd krachtens decreet van de Geheime Raad van 31 maart 1773 (P 12, fol. 76; ROPBa 3.10.375).

1773-05-08 P 12, fol. 84-93, min. & gr.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN VALSE MUNTEN

Kanselier en raden waarschuwen, dat er valse rijksdaalders van Zeeland van de jaren 1762, 1764, 1769, 1770 en 1772 in omloop zijn. Het invoeren of het in circulatie brengen van deze munten wordt verboden, op straffe als bedreigd tegen de invoer van biljoen.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	S.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 8 mei 1773	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Tack. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	8 mei 1773

De verordening wordt uitgevaardigd, nadat het Hof van Gelre heeft kennis genomen van een publicatie van de Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden van 26 april 1773 (P 12, fol. 91; GPB 9.854). Bij missive van 8 mei 1773 bericht het Hof van Gelre de Geheime Raad over de maatregelen die men proprio motu heeft genomen, met verzoek die goed te keuren. Een exemplaar van de verordening wordt meegestuurd, omdat wellicht ook elders maatregelen genomen moeten worden.

1773-05-12 P 12, fol. 94-99, gr.
ROPBa 3.10.386

REGLEMENT TERZAKE VAN DE GEESTELIJKE JURISDICTIE OVER MILITAIREN

(→ 1753-02-21) ten vervolge, worden nieuwe regels gegeven terzake van de geestelijke jurisdictie over militairen. Voortaan moet onderscheid worden gemaakt tussen militairen van het — limitatief omschreven — "stabel-krijghsvolck" en het "vague" of "veldkrijghsvolck", d.w.z. het overige krijgsvolk. Militairen van de eerste categorie zijn in het geestelijk ressort onderworpen aan de ordinaris geestelijkheid. Militairen der tweede categorie zijn van het ressort van de kapelaan-majoor en diens militaire veldpaters. Het reglement beschrijft verder de procedure die gevolgd moet worden bij militaire huwelijken en regelt de betaling van de zogenaamde "stoolrechten". (→ 1772-10-10) terzake van militaire uitvaarten blijft onverminderd van kracht.

w.	op naam van Maria Theresia	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
d.	Brussel, 12 mei 1773	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
p.	Ne. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	d.v.o.	19 mei 1773
cs.	De Reul	d.v.a.	21 mei 1773
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Nederlands		

1773-05-26 P 12, fol. 100-105, min. & gr.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN GRAAN

Het uitvoerverbod van graan zoals vervat in (→ 1770-11-23) en nader uitgewerkt in (→ 1771-11-12), (→ 1771-12-13) en (→ 1772-11-09) wordt wegens de gunstige vooruitzichten van de oogst opgeheven.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	S.A. Ramaecker
a.	Roermond, 26 mei 1773	v.	gedrukt, Frans
p.	Tack. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	26 mei 1773

De verordening wordt uitgevaardigd krachtens decreet van de Geheime Raad van 13 mei 1773, zijnde de beschikking op een verzoek van de Staten van het Overkwartier. Het Hof van Venlo wordt per separaat schrijven van de opheffing van het uitvoerverbod verwittigd. Op 28 mei 1773 wordt te Venlo een overeenkomstige verordening uitgevaardigd (CB 22, fol. 160-177).

1773-09-01 P 12, fol. 145-152, e.a.; CB 23, fol. 2, gr.

AKTE TERZAKE VAN DE HEFFING VAN IN- EN UITGAANDE RECHTEN TE ROERMOND

Hare Majesteit stelt voor de stad Roermond een hoofdelijke omslag vast, door middel waarvan de stad haar aandeel zal moeten opbrengen in de in- en uitgaande rechten van het Overkwartier, die bij abonnement* worden geheven. De quote van de stad bedraagt tweeduizend gulden Brabants courant. Een tarieflijst is onder zegel bij de akte gevoegd. De belasting moet voornamelijk door de geestelijkheid, de kanselarij, de magistraat en de renteniers worden opgebracht.

w.	vanwege Hare Majesteit	z.	geheimzegel
a.	Brussel, 1 september 1773	g.	Roermond
p.	Ne. vt.	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit	u.i.	Hof van Gelre
cs.	P. Maria	d.v.o.	15 september 1773
v.	geschreven, Frans	d.v.a.	15 september 1773

De verordening is uitgevaardigd op verzoek van de gedeputeerden van de Staten van het Overkwartier. Het Hof van Gelre wint, alvorens tot publicatie over te gaan, eerst het advies van de momber in. Besloten wordt een vertoog in te dienen bij de Geheime Raad. Na de voorlopige publicatie worden door enige Roermondse kloosters verzoeken om ontheffing ingediend (CB 23, fol. 17-18). Bij decreet van 30 september 1774 beschikt de Geheime Raad negatief op deze verzoeken en verklaart dat de verordening zijn volle effect moet hebben.

* Zie (→ 1765-07-22).

1773-09-13 P 12, fol. 106-111, gr.
ROPBa 3.10.403

OPEN BRIEF VAN PLACET TERZAKE VAN DE BULLE *DOMINUS AC REDEMPTOR*

Maria Theresia hecht onder reserve van haar "rechten, hoogheden ende preëminentiën" en zonder anderszins de constituties van de provinciën en de privilegiën van de kerk te krenken, haar toestemming aan de uitvoering van de Bulle *Dominus ac Redemptor* van Clemens IV, die voorziet in de opheffing van de Societeit der Jezuïeten. De afwikkeling van hun affaires wordt toevertrouwd aan een bijzondere directie. (→ 1773-09-15).

w.	op naam van Maria Theresia	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
d.	Brussel, 13 september 1773	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
p.	Ne. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	d.v.o.	18 september 1773, mane circa decimam
cs.	De Reul	d.v.a.	20 september 1773
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Nederlands		
a.i.	Geheime Raad		

In het postscriptum van de circulaire van de Geheime Raad krijgt het Hof van Gelre opdracht een exemplaar van de Bulle toe te zenden aan de magistraat van Roermond en Weert. Op zijn beurt geeft het Hof van Gelre aan de lagere overheden opdracht om het patent op 20 september te publiceren. Raadsheer Luytgens wordt aangesteld als commissaris belast met de executie van de Bulle. Wilhelmus Peters wordt belast met de economische directie en de administratie der goederen (CB 22, fol, 293-296). Voor de tekst van de Bulle, zie ROPBa 3.10.403, noot 1.

1773-09-15 P 12, fol. 112-119, gr.
ROPBa 3.10.411

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE GOEDEREN EN EFFECTEN TOEBEHOREND AAN DE GEWEZEN JEZUÏETEN

Hare Majesteit gelast de inventarisatie van goederen en effecten toebehorend aan de Sociëteit der Jezuïeten, die is opgeheven krachtens de Bulle *Dominus ac Redemptor* (→ 1773-09-13). Huurders en pachters van goederen toebehorend aan Jezuïeten moeten zich, evenals andere debiteuren, melden bij de raden-fiscaal der provincies. Daar moeten zij ook roerende goederen van de Sociëteit, die zij onder zich mochten hebben, inleveren. De lokale overheden dienen bij hen een overzicht in te dienen van renten en pensioenen die door hen aan de Jezuïeten werden betaald en derhalve nu vrij vallen.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 15 september 1773	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
p.	Ne. vt.	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.a.	22 september 1773
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

Zie hierna (→ 1773-10-12) en (→ 1776-01-08).

1773-10-05 P 12, fol. 120-125, min.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE BELONING AAN RECHTERLIJKE OFFICIEREN UIT TE KEREN WEGENS HET OPBRENGEN VAN VAGEBONDEN

Indien als vagebonden aangehouden personen achteraf geen vagebonden blijken te zijn, dan zal voortaan geen premie meer worden uitgekeerd aan de rechterlijke officier.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	S.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 5 october 1773	v.	geschreven, Nederlands
p.	Janss. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	5 october 1773

De verordening wordt uitgevaardigd krachtens decreet van de Geheime Raad van 23 september 1773 (P 12, fol. 120; ROPBa 3.10.419).

1773-10-12 P 12, fol. 132-139, gr.
ROPBa 3.10.426

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE GOEDEREN EN EFFECTEN VAN DE GEWEZEN JEZUÏETEN

(→ 1773-09-15) ten vervolge, bepaalt Hare Majesteit dat pachters en huurders van goederen der gewezen Jezuïeten en andere debiteuren van de Sociëteit hun betalingen moeten verrichten aan de economische administratie van de gewezen Sociëteit, op straffe van nogmaals te moeten betalen. Men wordt gedurende twee maanden in de gelegenheid gesteld aangifte te doen van goederen van de Sociëteit, die men onder zich mocht hebben.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 12 october 1773	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
p.	Ne. vt.	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.o.	16 october 1773
z.	grootzegel	d.v.a.	16 october 1773
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

1773-10-14 P 12, fol. 126-131, min. & gr.

REGLEMENT TERZAKE VAN HET ONDERWIJS IN DE HUMANORIA TE ROERMOND

Wegens de opheffing van de Sociëteit der Jezuïeten moet het onderwijs in de Humanoria te Roermond op een andere leest worden geschoeid. Het reglement voorziet in de vaststelling van het leerprogramma, de inrichting van het schooljaar en de wedde van de docenten. Tot docenten worden benoemd de priesters Leonardus Theunissen, principale regent en docent retorica, Jean Francis Schoolmeesters, docent poësis, Wilhelm Gheyst, docent syntaxis, Gerardus Vossen, docent grammatica, en Jean Theodoor Bruno Ramaeckers, docent figura. De raadsheer Luytgens wordt aangewezen als commissaris.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	S.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 14 october 1773	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Janss. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	14 october 1773

De verordening wordt uitgevaardigd, nadat het Hof van Gelre ter uitvoering van het decreet van 27 september 1773 een beroep had gedaan op de Roermondse geestelijkheid, om medewerking te verlenen aan de continuering van het gymnasiale onderwijs. Cf. ROPBa 3.10.424, ordonnantie van 27 september 1773, terzake van het onderwijs in de humanoria aan de voormalige Jezuïetencolleges te Luxemburg en Marche.

1773-11-13 P 12, fol. 140-144, gr.
ROPBa 3.10.432

REGLEMENT TERZAKE VAN DE SCHONE KUNSTEN

Hare Majesteit verklaart dat de beoefening van de *artes liberales* niet derogeert aan adeldom. Kunstschilders, beeldhouwers, graveurs en architecten hoeven zich niet in te schrijven bij enig ambacht of gilde, zolang zij zich tenminste niet inlaten met de "mechanieke" werken die aan zulke gilden zijn voorbehouden. Graveurs hoeven geen octrooi aan te vragen op hun werk, mits zij het eerst tonen aan de Raad van Financiën.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 13 november 1773	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
p.	Ne. vt.	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Nederlands		

Zie hierna (→ 1790-06-01).

1774-02-09 P 12, fol. 159-164, gr. ROPBa 3.10.463

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE OPHEFFING VAN HOGE MILITAIRE JUNTA IN DE NEDERLANDEN

Het decreet van 15 maart 1732 (ROPBa 3.10.463, noot 2) en (→ 1736-03-03) ten vervolge, wordt de jointe die competent was voor de revisie van vonnissen van de auditeur-generaal in zaken van militairen der tweede klasse (militairen die betaald worden door de Raad van Financiën) opgeheven. De rechtspleging in de graad van revisie geschiedt voortaan door de Hof-Krijgsraad. Zaken die thans zijn aangespannen voor de "Jointe suprême militaire aux Pays-Bas" dienen in dezelfde staat te worden overgedragen aan de Hof-Krijgsraad. Reeds gevelde vonnissen blijven ongewijzigd van kracht.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 9 februari 1774	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
p.	Ne. vt.	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	19 februari 1774
v.	gedrukt, Frans	d.v.a.	21 februari 1774

1774-03-05 P 12, fol. 165-170, gr. ROPBa 3.10.471

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE AFWIKKELING VAN DE FINANCIËLE AANGELEGENHEDEN DER GEWEZEN SOCIËTEIT DER JEZUÏETEN

Middels deze verordening wordt eenieder die nog iets te vorderen heeft van de Sociëteit, opgeroepen om zich met de bewijsstukken van zijn vordering te melden bij de raden-fiscaal. Na verloop van twee maanden zullen hun vorderingen anders geacht worden verjaard te zijn. *Restitutio in integrum* zal niet worden verleend. Vorderingen van buitenlands verblijvende crediteuren verjaren na vier maanden. De raden-fiscaal houden aantekening van de overgelegde stukken. Zij moeten een lijst van vorderingen indienen bij het Generaal-Gouvernement. De regeling geldt niet voor grondrenten en "reële rechten gecreëerd bij reservatie op den grond".

w.	op naam van Maria Theresia	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
d.	Brussel, 5 maart 1774	d.	Brussel, 7 maart 1774
p.	Ne. vt.	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hot van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	16 maart 1774
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	17 maart 1774
a.i.	Geheime Raad		

1774-11-09 P 12, fol. 174-178, gr.
ROPBa 3.10.506

DECLARATIE TERZAKE VAN DE GEÏNFEODEERDE TIENDEN

(→ 1769-09-25) ten vervolge, verklaart Hare Majesteit, dat ook de vóór het Concilie van Lateranen (1179) in leen uitgegeven tienden niet vrij gesteld zijn van het bijdragen in de kosten van herstel van kerkelijke gebouwen. Zij dienen te worden aangesproken na de zuiver geestelijke tienden, maar vóór de parochianen.

w.	op naam van Maria Theresia	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
d.	Brussel, 9 september 1774	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
p.	Ne. vt.	cs.	De Reul
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	u.i	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.o.	19 november 1774
z.	grootzegel	d.v.a.	22 november 1774
v.	gedrukt, Frans		

1774-12-01 CB 23, fol. 134, gr.

DECLARATIE TERZAKE VAN DE INMENGING VAN HET HOF VAN GELRE IN DE DOMESTIEKE AANGELEGENHEDEN VAN DE STAD ROERMOND

(→ 1757-01-20) ten vervolge, verklaart de Geheime Raad, dat het Hof van Gelre krachtens (→ 1683-09-30) niet in eerste aanleg kennis mag nemen van politieke aangelegenheden van de stad, indien deze niet nadrukkelijk aan het Hof zijn voorbehouden. Men kan er echter wel in tweede instantie reformatie vragen van beslissingen van de magistraat.

w./t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	cs.	De Reul
		g.	Roermond
d.	Brussel, 1 december 1774	u.i.	Hof van Gelre
p.	Ne. vt.	d.v.o.	24 april 1775
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit	d.v.a.	26 april 1775, ter gemene rolle

De verordening wordt uitgevaardigd naar aanleiding van een aantal conflicten tussen Hof en magistraat over de uitvaardiging van politieverordeningen in 1771 (CB 20, fol. 175-203). In een afzonderlijke depêche wordt het Hof vermaand een omzichtig gebruik te maken van de verleende bevoegdheid tot reformatie (CB 23, fol. 132).

1775-09-02

P 12, fol. 194-199, gr.
ROPBa 3.11.59

DECLARATIE TERZAKE VAN DE BURGERLIJKE BEKWAAMHEID DER GEWEZEN JEZUÏETEN

Hare Majesteit verleent met terugwerkende kracht tot 20 september 1773 aan gewezen Jezuïeten het recht om, ook anders dan krachtens intestaat erfrecht, lijfrenten dan wel het vruchtgebruik van dergelijke renten of onroerend goed te verwerven. Zij moeten zich daartoe melden bij de raad-fiscaal, op straffe van verbeurte van bedoelde inkomsten. De gewezen Jezuïeten kunnen ook kerkelijke of wereldlijke beneficiën verwerven, na daartoe toestemming van Hare Majesteit te hebben verkregen.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 2 september 1775	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
p.	Ne. vt.		
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs.	De Reul	cs.	P. Maria
z.	grootzegel	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans	d.v.o.	9 september 1775
		d.v.a.	9 september 1775

Zie hierna (→ 1784-12-29) en (→ 1789-04-27).

1775-11-06 P 12, fol. 200-205, gr.
ROPBa 3.11.100

DECLARATIE TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

(→ 1731-07-09) ten vervolge, worden beperkingen gesteld ten aanzien van het drukken van processtukken ten dienste der rechters. Partijen mogen hun requesten, "factums" en memories niet laten drukken zonder toestemming van de rechters, die ook de oplage bepalen. Overtreding wordt gestraft met een boete van duizend gulden, gezamenlijk te dragen door opdrachtgever en drukker.

w.	vanwege Hare Majesteit	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
a.	Brussel, 6 november 1775	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
p.	Ne. vt.	cs.	P. Maria
s.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	geheimzegel	d.v.o.	22 november 1775
v.	gedrukt, Frans	d.v.a.	23 november 1775
a.i.	Geheime Raad		

1775-11-13 P 12, fol. 206-217, gr.
(1775-10-14) ROPBa 3.11.101 (a) en 3.11.102, noot 1 (b)

ORDONNANTIE (a) AANGAANDE DE NALEVING VAN EEN CONVENTIE TERZAKE VAN DE BEGEVING VAN REGULIERE BENEFICIËN (b)

Hare Majesteit beveelt de naleving van de overeenkomst die op 14 october 1775 te Brussel is gesloten door De Neny, namens de Oostenrijkse Nederlanden en D'Adhemar, namens Frankrijk. Krachtens deze overeenkomst mogen oversten proosdijen, priorijen en andere reguliere beneficiën vergeven aan ordeleden van beide nationaliteiten, mits de collatie herroepbaar is. Om een beneficium voor het leven te kunnen verwerven, moet de begunstigde zich laten naturaliseren. Hij wordt daartoe gedurende zes maanden na het verwerven van een beneficium in de gelegenheid gesteld. Voor de verwerving van herroepbare beneficiën volstaat registratie ter griffie van het provinciaal hof, in welks ressort de proosdij gelegen is. Reguliere beneficia van een abdij, horend onder de ene mogendheid, maar gelegen in het gebied van de andere mogendheid, worden geacht wettig in de abdij te zijn geïncorporeerd. Alle wetten die met deze overeenkomst in strijd zijn worden afgeschaft.

w.	op naam van Maria Theresia	d.	Brussel, 13 november 1775
d.	Brussel, 13 november 1775	p.	Ne. vt.
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs.	De Reul	cs.	P. Maria
z.	grootzegel	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans	d.v.o.	22 november 1775
t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	d.v.a.	23 november 1775

Van de verordening zijn vijftien exemplaren aan het Hof van Gelre toegezonden. Het Hof dient de conventie te registreren en een exemplaar door de magistraat van Roermond te laten publiceren. Van de tekst van de conventie ontbreken in ROPBa 3.11.102, noot 1, de aanhef, de tekst der volmachten en die der ratificaties.

1776-01-08 P 12, fol. 218-221, gr.
ROPBa 3.11.113

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE GOEDEREN DER GEWEZEN JEZUÏETEN

Aangezien de goederen van de gewezen Jezuïeten blijkens (→ 1773-09-15) van regeringswege worden beheerd, kunnen zij niet als vacante goederen worden aangemerkt. Rechters mogen derhalve geen contestaties terzake aannemen.

w.	op naam van Maria Theresia	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
d.	Brussel, 8 januari 1776	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
p.	Ne. vt.	cs.	De Reul
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.o.	20 januari 1776
z.	grootzegel	d.v.a.	22 januari 1776
v.	gedrukt, Nederlands		
a.i.	Geheime Raad		

1776-01-11 P 12, fol. 233-236, gr.

AKTE TERZAKE VAN DE BESCHERMING VAN HET OCTROOI VAN BOEKDRUKKER DIONYSIUS MACKAY

Ten behoeve van de gezworen drukker van het Hof van Gelre wordt het aan anderen verboden om boeken, almanakken en dergelijke te verkopen op straffe van een boete van twaalf gulden Brabants voor de eerste overtreding. De opbrengst wordt gedeeld door Dionysius Mackay en de ontvanger der exploiten.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	S.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 11 januari 1776	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Tack. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	12 februari 1776

De verordening wordt uitgevaardigd ten verzoeke van Dionysius Mackay. Deze verzoekt onder verwijzing naar (→ 1729-06-25) bescherming van zijn octrooi, gelijk de Raad van Brabant daarin heeft voorzien ten behoeve van de boekdrukkers van Brussel en Antwerpen bij plakkaat van 16 juli 1751. Het octrooi van de suppliant, gedateerd 10 april 1764, is aan de voet van de ordonnantie afgedrukt.

1776-02-05 P 12, fol. 222-226, gr.
ROPBa 3.11.118

DECREET VOOR BARRIÈREHOUDERS EN BRUGWACHTERS

Barrièrehouders en brugwachters dienen ook 's nachts postkoeriers onmiddellijke doorgang te verlenen, op straffe van een boete van vierentwintig gulden. Ook andere reizigers zullen zij niet nodeloos mogen laten wachten.

w.	vanwege de keizerin en koningin	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
a.	Brussel, 5 februari 1776	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
p.	Ne. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	P. Maria	d.v.o.	17 februari 1776
z.	geheimzegel	d.v.a.	24 februari 1776
v.	gedrukt, Nederlands		

1777-01-08 P 12, fol. 243-246, gr.
ROPBa 3.11.171

DECLARATIE TERZAKE VAN DE AANSPRAKELIJKHEID VAN RECHTERS

De verordening regelt de wijze waarop men zijn schade kan verhalen op rechters, die zich schuldig maken aan bedrog of plichtsverzuim.

w.	vanwege Hare Majesteit	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
a.	Brussel, 8 januari 1777	cs.	P. Maria
p.	Ne. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	De Reul	d.v.o.	18 januari 1777
v.	gedrukt, Frans	d.v.a.	20 januari 1777, ter gemene rolle
a.i.	Geheime Raad		
t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin		

1777-05-18 P 12, fol. 251-259, gr.
ROPBa 3.11.192

DECLARATIE TERZAKE VAN DE UITWISSELING VAN DESERTEURS TUSSEN DE PRINS-BISSCHOP VAN LUIK EN HARE MAJESTEIT

(→ 1767-05-20) wordt opnieuw aangegaan voor de duur van tien jaar, ingaande per 20 mei 1777.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 18 mei 1777	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en p.N koningin
vt.		p.	Kulb. vt.
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	7 juni 1777
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	9 juni 1777

Zie hierna (→ 1789-09-18).

1777-06-17 P 12, fol. 261-265, min. & gr.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET REDDEN VAN DRENKELINGEN

Het verbod drenkelingen te verplaatsen, zoals vervat in GLS 6.2.5.19, heeft alleen betrekking op onmiskenbaar overleden drenkelingen. Het wordt aanbevolen drenkelingen eerste hulp te verlenen en men is verplicht ze daartoe in huis toe te laten. Zodra een overleden drenkeling wordt aangetroffen, moet de officier ter plaatse worden verwittigd. De kosten van hulp aan onvermogende drenkelingen zullen door de gemeente worden gedragen. Een overzicht van aanbevolen eerstehulpmethoden is bijgevoegd.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	S.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 17 juni 1777	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Tack. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	17 juni 1777

1777-09-22 P 12, fol. 266-270, gr.
ROPBa 3.11.201

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE BEZOLDIGING VAN DOCENTEN DER HUMANIORA

Jaarlijks dienen de scholieren een bijdrage te betalen in de bezoldiging van hun docenten, de zgn. *Minervalia*. Dit bedrag loopt op naar rato van het genoten onderricht. Voor externe leerlingen kan een hoger bedrag worden vastgesteld. Begaafde, doch armlastige leerlingen kunnen door tussenkomst van de "Commission royal des Études" ontheffing van het schoolgeld krijgen. De rector int en verdeelt de *Minervalia*. Voor leken en geestelijken geldt een afzonderlijke verdeelsleutel. De verordening dient op 1 october in werking te treden.

w.	op naam van Maria Theresia	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 22 september 1777	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
p.	Ne. vt.	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	27 september 1777
v.	gedrukt, Frans	d.v.a.	27 september 1777, ter revisierolle

Aan de verordening mag in opdracht van de regering slechts beperkte publiciteit worden gegeven. Ze is daarom alleen ter revisierolle van het Hof van Gelre gepubliceerd. Afschriften ervan zijn toegezonden aan de prefect van de Latijnse school te Roermond en aan de prior van de reguliere kanunniken te Weert. Het afschrift van een schoolreglement van dezelfde datum is zonder nadere aanduiding geregistreerd in P 12, fol. 271-280 (ROPBa 3.11.202).

1778-05-31 P 12, fol. 281-288, gr.
(1778-05-03) ROPBa 3.11.266

ORDONNANTIE (a) TERZAKE VAN EEN GENERAAL PARDON VOOR DESERTEURS (b)

Hare Majesteit beveelt de strikte naleving van een ordonnantie uitgevaardigd door de "Hofraed van Oorlog". Krachtens bedoelde ordonnantie kunnen alle deserteurs, mits zij zich niet hebben schuldig gemaakt aan zware misdaden en mits zij reeds voor 31 mei 1778 waren gedeserteerd, aan een algemene amnestie deelachtig worden, indien zij zich vóór 31 augustus weer voor de dienst aanmelden, of althans bij diplomatieke vertegenwoordigers in het buitenland te kennen geven zulks bij hun terugkeer onmiddellijk te zullen doen. Deserteurs die ongeschikt zijn voor de dienst zullen daarvan bevrijd worden.

(a)

w.	op naam van Maria Theresia
d.	Brussel, 31 mei 1778
p.	Ne. vt.
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
cs.	De Reul
z.	grootzegel
v.	gedrukt, Frans, Nederlands
t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
d.	Brussel, 4 juni 1778
s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit

(b)

w.	vanwege Hare Majesteit
d.	Wenen, 3 mei 1778
s.	Andreas, graaf van Adik
s.	*per sac. caes. reg. apostolicam majestatem, ex consilio bellico*
cs.	Karl Joseph Edler von Hauer
v.	gedrukt, Duits, Frans, Nederlands
u.i.	Hof van Gelre
d.v.o.	10 juni 1778
d.v.a.	10 juni 1778

1778-08-06

P 12, fol. 288-300, gr.
ROPBa 3.11.293

EDICT TERZAKE VAN DOOP-, TROUW- EN BEGRAFENISREGISTERS

Het Eeuwig Edict van 12 juli 1611 (PV 2.753) en (→ 1754-03-06) ten vervolge, geeft Hare Majesteit voorschriften aan de pastoors en andere geestelijken met betrekking tot de formaliteiten die in acht genomen moeten worden bij de registratie van normale dopen, "versekeringe" (nooddopen), huwelijken en begrafenissen. Met ingang van januari 1780 moet elke pastoor een exemplaar van zijn in tweevoud bijgehouden registers opsturen naar het provinciaal hof. Zij ontvangen daarvoor een vergoeding "op den voet van den binne-kosten". De griffier verstrekt in februari een overzicht van de ingekomen registers aan de momber.
Bij het indienen van de registers over 1779 moeten de pastoors een overzicht geven van de doop-, trouw- en begrafenisregisters die zij onder hun berusting hebben. Ook dekens van kapittels, aartspriesters en andere geestelijken met recht van begrafenis moeten zich aan deze verordening conformeren. Een exemplaar van de verordening moet in elke sacristie worden aangeplakt.

w.	op naam van Maria Theresia
d.	Brussel, 6 augustus 1778
p.	Ne. vt.
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
cs.	De Reul
z.	grootzegel
v.	gedrukt, Frans, Nederlands
a.i.	Geheime Raad, de provinciale hoven gehoord
t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
p.	Kulb. vt.
s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs.	P. Maria
u.i.	Hof van Gelre
d.v.o.	29 augustus 1778
d.v.a.	31 augustus 1778

Het Hof van Gelre geeft de lagere officieren opdracht om de pastoors in hun ressort een exemplaar van de verordening te bezorgen. Zie hierna (→ 1781-02-19) en (→ 1784-09-28).

1778-08-27 P 12, fol. 301-305, gr.
ROPBa 3.11.297

EDICT TERZAKE VAN MISDADEN, BEGAAN UIT "CIJNSHAAT"

Degenen die door middel van bedreigingen trachten te voorkomen, dat de pacht wordt verhoogd, of dat de eigenaar zijn goederen aan een ander verpacht, zullen worden gegeseld en voor tien jaar verbannen. Indien zij bovendien hun bedreigingen effectueren, zullen zij worden gebrandmerkt en levenslang verbannen. Een beloning van tweehonderd gulden wordt uitgeloofd voor het aangeven van delicten uit "cijnshaat".

w.	op naam van Maria Theresia	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
d.	Brussel, 27 augustus 1778	d.	Brussel, 8 augustus 1778 (sic)
p.	Ne. vt.	p.	Plub. vt.
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs.	De Reul	cs.	P. Maria
z.	grootzegel	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.o.	16 september 1778
a.i.	Geheime Raad	d.v.a.	16 september 1778

De dagtekening van het "origineel" is volgens ROPBa 3.11.297, noot 1, 29 augustus 1778.

1778-08-29 P 12, fol. 306-310, gr.
ROPBa 3.11.298

EDICT TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

Hare Majesteit verbiedt de invoer, het lezen, laten lezen en distribueren van de *Courier du Bas Rhin** en de *Courier politique & litteraire* of *Courier de l'Europe***. Directeuren der posterijen, hun commiezen en bodes, boekverkopers, koffiehuishouders en herbergiers dienen zich op straffe van geldboete te onthouden van de verspreiding van deze periodieken. Insolvente overtreders riskeren arbitraire straffen. Onder couvert verzonden exemplaren moeten worden ingeleverd bij de raad-fiscaal van de provincie.

w.	op naam van Maria Theresia	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
d.	Brussel, 29 augustus 1778	p.	Plub. vt.
p.	Ne. vt.	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	12 september 1778
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	15 september 1778
a.i.	Geheime Raad		

* Bij decreet van de Geheime Raad van 17 januari 1780 wordt de verspreiding van de *Post van den Nederrijn* weer toegestaan (P 12, fol. 326, ROPBa 3.11. 382). Bij missive van 24 januari 1780 stelt het Hof van Gelre de magistraat van Roermond, Weert en Wessem van het besluit op de hoogte.
** Bij decreet van de Geheime Raad van 10 mei 1780 wordt het verspreidingsverbod van de *Courier de l'Europe* opgeheven (P 12, fol. 330, ROPBa 3.11.403). Bij missive van 17 mei 1780 stelt het Hof van Gelre de magistraat van Roermond, Weert en Wessem van dit besluit op de hoogte.

1778-11-19 P 12, fol. 311-315, gr.
ROPBa 3.11.313

ORDONNANTIE TERZAKE VAN LOTERIJEN

Onder verwijzing naar (→ 1763-06-25) wordt het zonder octrooi houden van loterijen verboden, op straffe van confiscatie van de ingelegde gelden en van de prijzen. Ook het organiseren van verlotingen van kleding, sieraden en dergelijke, waarbij de getrokken lotnummers van de koninklijke loterij recht geven op een prijs, vallen onder dit verbod.

w.	op naam van Maria Theresia
d.	Brussel, 19 november 1778
p.	Ne. vt.
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
cs.	De Reul
z.	grootzegel
v.	gedrukt, Nederlands
a.i.	Geheime Raad
t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs.	Th. de Reul
u.i.	Hof van Gelre
d.v.o.	5 december 1778
d.v.a.	5 december 1778

1779-04-15 P 12, fol. 327-333, gr.
ROPBa 3.11.338

DECLARATIE TERZAKE VAN DE HUWELIJKSBELOFTEN VAN MILITAIREN

De werking van een wet terzake van de huwelijksbeloften van militairen, die in 1756 is afgekondigd in de Duits-Oostenrijkse erflanden, wordt uitgebreid tot de Zuidelijke Nederlanden. Dientengevolge worden huwelijksbeloften, huwelijksovereenkomsten en dergelijke, door militairen zonder toestemming van hun oversten aangegaan, nietig verklaard. Geestelijke en militaire rechters mogen op dergelijke beloften en overeenkomsten geen acht slaan.

w.	op naam van Maria Theresia	t.i.	vanwege de keizerin-douairière en koningin
d.	Brussel, 15 april 1779	s.	ter ordonnantie van Hare Majesteit
p.	Ne. vt.	cs.	Th. de Reul
s.	vanwege de keizerin-douairière en koningin	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.o.	21 april 1779
z.	grootzegel	d.v.a.	21 april 1779
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		
a.i.	Geheime Raad		

1779-11-03 P 12, fol. 334-335, min.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE ONBEVOEGDE UITOEFENING DER GENEESKUNST

Kanselier en raden verbieden onder verwijzing naar (→ 1732-08-18) de uitoefening der geneeskunst door kwakzalvers en dergelijke, op straffe als in die verordening bedreigd. Eenderde deel van de boete komt ten profijte van de ontvanger der exploiten. De boeten zijn executabel krachtens deze verordening. Indien het een kwakzalver van buitenlandse origine betreft, kan beslag worden gelegd op diens goederen in het Overkwartier. Rechterlijke officieren, regenten en pastoors worden opgeroepen om de bevolking voor te lichten over de gevaren verbonden aan het consulteren van kwakzalvers.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	S.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 3 november 1779	v.	geschreven, Nederlands
p.	Luytg. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	a.i.	Raad en Momber
		d.v.a.	ontbreekt

1780-09-06 CB 26, fol. 205-207, a.a.
ROPBa 3.11.426

DECLARATIE TERZAKE VAN DE RECHTSPLEGING IN ZAKE VAN LOTERIJEN

Hare Majesteit herroept het decreet van 26 november 1760 (ROPBa 3.8.410), waarbij de Chambre Suprême, "dite de Flandre", zijnde een der twee hoge gerechtshoven van in- en uitgaande rechten, bij uitsluiting bevoegd werd verklaard in zaken voortvloeiend uit de Keizerlijke Lotto. Deze bevoegdheid wordt overgedragen aan de provinciale hoven van justitie, met dien verstande echter, dat reeds aanhangige procedures door de Hoge Kamer zullen worden afgedaan.

w. vanwege de keizerin-douairière en koningin
a. Brussel, 6 september 1780
p. Kulb. vt.
s. ter ordonnantie van Hare Majesteit
cs. De Reul
v. geschreven, Frans
u.i. Hof van Gelre
d.v.o. 16 september 1780
d.v.a. 20 september 1780, ter gemene rolle

4. Verordeningen afgekondigd in Oostenrijks Gelre gedurende de regering van Joseph II (29 november 1780 - 12 december 1789)

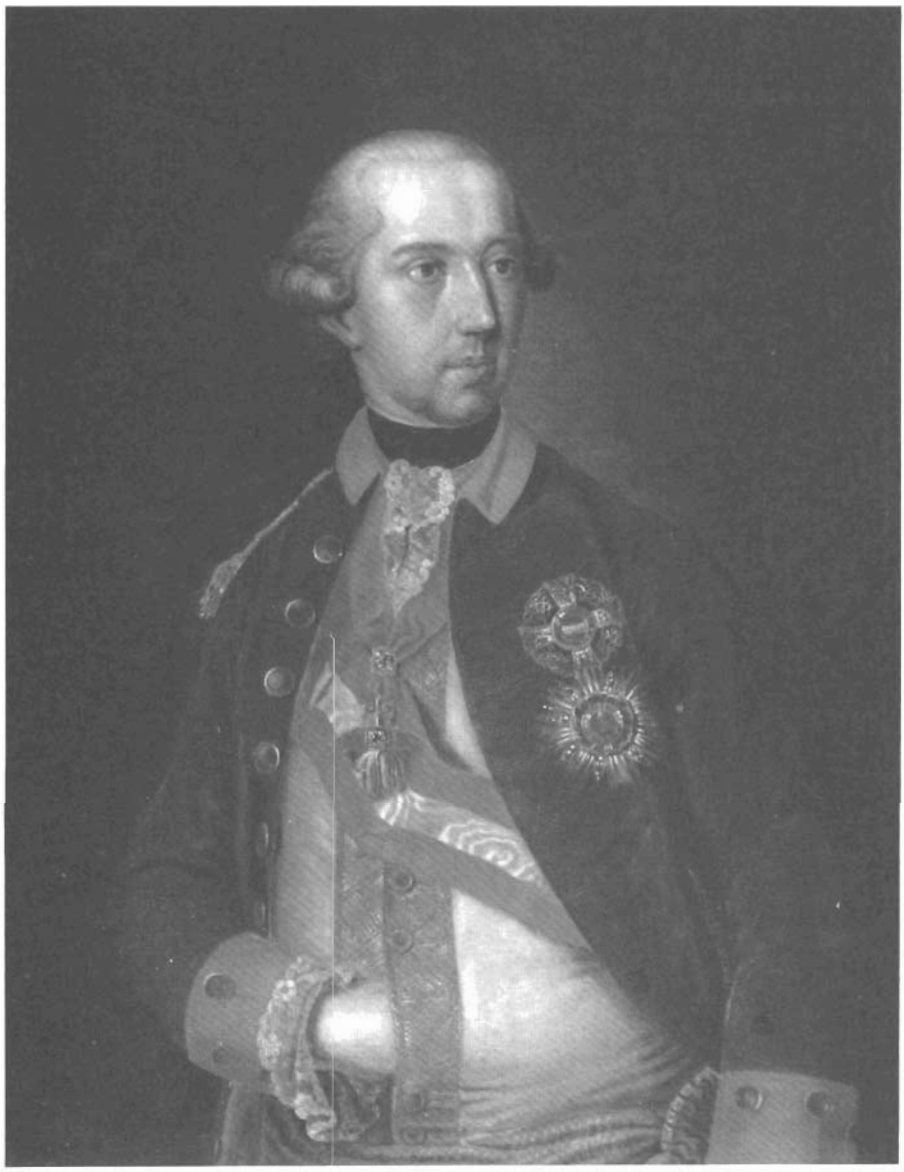

Joseph II, olieverf op doek 86 x 72,5 cm. (schilder onbekend). Stadhuis Roermond. Foto Commissie Limburgse Iconografie, G. Hukkelhoven.

1781-02-19 P 13, fol. 1-17, min. & gr.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DOOP-, TROUW- EN BEGRAFENISREGISTERS

Onder verwijzing naar (→ 1778-08-06) worden de geestelijken van het Overkwartier vermaand om hun doop-, trouw- en begrafenisregisters nauwkeurig bij te houden en daarbij gebruik te maken van bijgaande standaard-formulieren. Men dient speciaal aandacht te besteden aan de registratie van het overlijden van kinderen. Nalatigheid wordt gestraft met vijftig gulden boete. De verordening moet aan alle pastoors en oversten apart worden aangezegd.

w.	vanwege het Hof van Gelre	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Roermond, 19 februari 1781	g.	Oostenrijks Overkwartier
p.	Luytg. vt.	d.v.a.	7 juni 1781
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		
cs.	S.A. Ramaeckers		

De verordening wordt uitgevaardigd ten verzoeke van de raad en momber, J.B. Stuers. De pastoors van Papenhoven en Wegberg moeten een exemplaar van de verordening ter hand stellen van de "forene pastoors" van de kapellen die onder hun parochie ressorteren. Beide parochies liggen immers gedeeltelijk op Guliks gebied.

1781-07-09 CB 27, fol, 89, gr.

DECLARATIE TERZAKE VAN ARRESTEN IN REËLE ACTIËN

Het gebruik van "arresten, die allenelijk tot fonderinge der jurisdictie in reële actiën ten laste der uytheemsche ... syn worden geplogen" wordt afgeschaft.

w.	vanwege het Hof van Gelre	v.	geschreven, Nederlands
a.	Roermond, 9 juli 1781	g.	Oostenrijks Overkwartier
p.	Luytg. vt.	d.v.a.	11 juli 1781, ter gemene rolle
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		
cs.	S.A. Ramaeckers		

De verordening is uitgevaardigd in opdracht van de Geheime Raad (depêche van 4 juli 1781), naar aanleiding van een proces tussen de metropoliet van Keulen en de hertog van Gulik over de tienden van Cruchten.

1781-09-11 P 13, fol. 23-30, min.

ORDONNANTIE TER VOORKOMING VAN DE UITBREIDING VAN EEN BESMETTELIJKE ZIEKTE

Om te voorkomen dat een dysenterie-epidemie zich verder uitbreidt, bepaalt het Hof van Gelre, dat domestieken van uitheemse origine als zij ziek worden niet naar huis teruggestuurd mogen worden. Zij moeten worden verpleegd in hun huidig domicilie op kosten van de gemeente. Bij herstel zullen de kosten op hen worden verhaald.

w.	op naam van kanselier en raden	v.	geschreven, Nederlands
a.	Roermond, 17 september 1781	g.	Oostenrijks Overkwartier
p.	Luytg. vt.	d.v.a.	ontbreekt
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		
cs.	S.A. Ramaeckers		

De verordening is de wettelijke uitwerking van een voorstel van het Administrations-Kollegium te Geldern om op basis van wederkerigheid zorg te dragen voor de verpleging van dysenterie-patiënten onder het dienstpersoneel, om te voorkomen dat door de terugkeer van zieken naar hun geboorteplaats de dysenterie zich naar nog niet aangetaste gebieden zou kunnen uitbreiden. Ook het Hof van Venlo wordt in de gelegenheid gesteld zich bij deze regeling aan te sluiten (P 13, fol. 23; 27).

1781-10-11 P 13, fol. 31-36, gr.
ROPBa 3.12.80

EDICT TERZAKE VAN DE WILDSTAND

Wegens de schade die zij toebrengen aan het gewas, moeten alle wilde zwijnen voor het einde van december worden opgesloten in perken of worden gedood door degenen die recht hebben om op grof wild te jagen. Nadien zullen zij worden afgemaakt door daartoe door de wethouders aan te wijzen jagers. Het vlees van de zwijnen zal in het openbaar worden verkocht aan de meest-biedende, zulks ter bestrijding van de kosten.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 11 october 1781	p.	Kulb. vt.
p.	Ne. vt.	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel (wijlen Maria Theresia)	d.v.o.	20 october 1781
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	20 october 1781
a.i.	Geheime Raad		

1781-11-28 P 13, fol. 37-52
ROPBa 3.12.92

EDICT TERZAKE VAN HET BUITENLANDS GEZAG OVER KLOOSTERS IN DE ZUIDELIJKE NEDERLANDEN

Alle religieuze gemeenschappen en kloosters in de Zuidelijke Nederlanden, die zijn onderworpen aan het gezag van buitenlandse generale oversten, worden daarvan losgemaakt. De kloosterlingen mogen niet langer gehoor geven aan mandementen van buitenlandse visitatoren, correctoren en andere kerkelijke commissarissen. De besluiten van buitenlandse congregaties hebben er geen gelding.
Het edict schrijft de vorming van nationale congregaties voor aan ordes, die niet rechtstreeks onderworpen zijn aan het gezag der diocesane bisschoppen. Regels worden gegeven voor de inrichting van dergelijke congregaties. Er dienen vierjaarlijks generale vergaderingen te worden gehouden door elke congregatie, ter verkiezing van een visitator-generaal, vice-visitator en vier consultatores, die belast worden met de dagelijkse leiding van de congregatie. De aldus gevormde nationale congregaties worden voor wat de geestelijke discipline betreft gesteld onder de bisschoppelijke jurisdictie. De bisschoppen hebben inzage in de besluiten van de congregaties en mogen in overleg met de visitatoren de conventen visiteren. De oversten moeten zich richten naar de adviezen der bisschoppen; de provinciale hoven van justitie zullen de bisschoppen desgewenst bijstand verlenen. Indien er van een orde maar twee kloosters in de Nederlanden gelegen zijn, hoeven zij geen congregatie te vormen. Zij worden, evenals vrouwenconventen die geen deel uitmaken van een orde, rechtstreeks onder het gezag van de bisschop gesteld. De kloostergemeenschappen in de Zuidelijke Nederlanden mogen geen gelden overmaken naar het buitenland, op straffe van een boete van tienmaal het betaalde bedrag. Elke orde dient zich binnenlands te voorzien van de brevieren, missalen, koorboeken, regels en statuten die zij voor hun devoties behoeven, op straffe van tweeduizend guldens boete.

w.	op naam van Joseph II	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 28 november 1781	t.i.	vanwege de keizer en koning
p.	Ne. vt.	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	Th. de Reul
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel (wijlen Maria Theresia)	d.v.o.	22 december 1781
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	22 december 1781

Bij decreet van 19 augustus 1782 staat Joseph II de visitators toe om hun generale oversten te Rome van hun benoeming in kennis te stellen, mits zij zich daardoor niet subaltern verklaren, of legitimatie van hun bevoegdheden trachten te verkrijgen. Zij moeten daarom hun kennisgeving "sous cachet volant" aan het gouvernement toezenden, dat via het kanaal van de Hof- en Staatskanselarij voor verdere verzending zal zorg dragen (CB 27, fol. 333).
Bij decreet van 16 februari 1789 worden in 21 artikelen de nodige richtlijnen gegeven aan de visitateur-generaal van de orde der recollecten en aan de raden-fiscaal der provinciën, om een correcte uitvoering van het edict mogelijk te maken (P 17, fol. 39-42; ROPBa 3.13.243). Op 27 maart 1789 wordt nogmaals

een decreet terzake uitgevaardigd (P 17, fol, 49-54; ROPBa 3.13.253). De verordening is door middel van (→ 1791-03-16) herroepen. Zie hierna (→ 1782-04-03), (→ 1782-08-19) en (→ 1782-11-18).

1781-12-05 P 13, fol. 53-58, gr.
ROPBa 3.12.102

EDICT TERZAKE VAN HUWELIJKSDISPENSATIES

De onderdanen van Zijne Majesteit mogen zich ter verkrijging van huwelijksdispensaties niet langer wenden tot de Heilige Stoel of de nunciatuur. Zij moeten zich wenden tot hun ordinarius, op straffe van een boete van duizend gulden.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 5 december 1781	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Ne. t.		
s.	vanwege de keizer en koning	cs	Th. de Reul
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel (wijlen Maria Theresia)	d.v.o.	15 december 1781
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	15 december 1781

De verordening is door middel van (→ 1791-03-16) herroepen.

1782-01-16 P 13, fol. 61r-62v, min.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE VOLMACHTEN *AD LITES* VAN PRACTIZIJNEN EN HET "FURNEREN" VAN INVENTARISSEN EN PROCESSTUKKEN

Het Hof van Gelre schrijft voor dat advocaten op de eerste rolzitting een volmacht *ad lites* moeten overleggen en een inventaris van te wisselen stukken, zoals reeds voorgeschreven krachtens (→ 1749-01-22). Indien zij in gebreke blijven, riskeren zij de straffen bedreigd in GLS 5.8.14&16, vermeerderd met een boete van drie ducatons voor elk verzuim.

w.	vanwege het Hof van Gelre	v.	geschreven, Nederlands
a.	Roermond, 16 januari 1782	g.	Hof van Gelre
p.	Luytg. vt.	d.v.a.	23 januari 1782, ter gemene rolle
s.	mij present, J.B. Stuers		

1782-03-05 P 13, fol. 86-87, min.

ORDONNANTIE TER VOORKOMING VAN DIEFSTAL

Aangezien ploegkouters een zeer effectief instrument voor inbrekers blijken te zijn, mogen boeren hun ploegen niet onbeheerd op het veld achterlaten, op straffe van een amende van drie ducatons. Zij moeten bovendien hun naam aanbrengen op hun ploeg.

w.	op naam van kanselier en raden	v.	geschreven, Nederlands
a.	Roermond, 5 maart 1782	g.	Oostenrijks Overkwartier
p.	Luytg. vt.	d.v.a.	5 maart 1782
s.	mij present, M.G. Beaumont		

De verordening wordt uitgevaardigd ten verzoeke van de Raad en momber J.B. Stuers. Overeenkomstige maatregelen worden getroffen door de regeringen te Geldern, Venlo, Düsseldorf en Luik (P 13, fol. 63-85).

1782-04-03 P 13, fol. 92-99, gr.
ROPBa 3.12.133

DECLARATIE TERZAKE VAN DE BISSCHOPPELIJKE JURISDICTIE

De verordening heeft betrekking op de zeggenschap van de bisschoppen over kloosters, die conform (→ 1781-11-28) in congregaties verenigd zijn. Er worden voorschriften gegeven ten aanzien van de bevestiging van de verkozen oversten van de congregatie, de wijze waarop die oversten hun geestelijke bevoegdheden aan de bisschoppen ontlenen, en ten aanzien van de hiërarchieke weg waarlangs geestelijken zich tot hun bisschop kunnen richten. De bisschoppen dienen een afschrift te ontvangen van alle besluiten van de congregaties, voor zover zij de spiritualiteit of de discipline betreffen.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 3 april 1782	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Ne. vt.		
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.o.	13 april 1782
		d.v.a.	20 april 1782

De verordening wordt door middel van (→ 1791-03-16) herroepen.

1782-06-10 CB 27, fol. 320-321, gr.
ROPBa 3.12.169

DECLARATIE TERZAKE VAN HET RECHT VAN MEDIANAAT

Het recht van medianaat, waarmee de plaatsen van raadsheer bij de provinciale hoven van justitie zijn belast, wordt met de helft verminderd.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	de keizer en koning
a.	Brussel, 10 juni 1782	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Ne. vt.	cs.	P. Maria
s.	P. Maria	u.i.	Hof van Gelre
z.	geheimzegel	d.v.o.	19 juni 1782
v.	geschreven, Frans	d.v.a.	26 juni 1782, ter gemene rolle

Bij decreet van 8 februari 1792 wordt het medianaat weer op het oude niveau gebracht (CB 31, fol. 81).

1782-08-19 P 13, fol. 104-107, gr.
ROPBa 3.12.194

ADDITIONEEL EDICT TERZAKE VAN DE HUWELIJKSDISPENSATIES

Indien iemand een huwelijksdispensatie in de eerste of tweede graad behoeft, moet hij eerst een met redenen omkleed verzoek indienen bij de landvoogd, alvorens hij zich ter verkrijging van de dispensatie tot de Heilige Stoel mag wenden. (→ 1781-11-28) blijft voor wat betreft de verkrijging van dispensatie in de derde en vierde graad ongewijzigd.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 19 augustus 1782	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Ne. vt.	cs.	P. Maria
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel (wijlen Maria Theresia)	d.v.o.	31 augustus 1782
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	ontbreekt
a.i.	Geheime Raad		

Bij depêche van gelijke datum worden de bisschoppen door de landvoogden Maria Christina en Albrecht van Saksen-Teschen van de bedoelingen van Zijne Majesteit verwittigd (CB 27, fol. 329). De verordening wordt door middel van (→ 1791-03-16) ingetrokken.

1782-09-14 P 13, fol. 114-121, gr.
ROPBa 3.12.206

EDICT TERZAKE VAN DESERTIE EN HET VERBERGEN VAN DESERTEURS

Militairen, die door hun rechters schuldig worden bevonden aan desertie, zullen niet alleen hun terechte straf moeten ondergaan, maar bovendien ook nog gehouden zijn tot schadevergoeding aan hun regiment. De raden-fiscaal worden belast met het vorderen van de schadevergoeding, die executabel is krachtens het onderhavige edict. De revenuen moeten worden gestort in de Militaire Kas. Om dit schadeverhaal mogelijk te maken wordt het militairen verboden om zonder toestemming van hun regiment bij akte *inter vivos* te beschikken over hun goederen. Deserteurs worden beroofd van hun erfrecht.
Het edict bedreigt straffen tegen het verbergen en helpen van deserteurs. Het hinderen van opsporingsdetachementen, het verwekken van oproer, of het verwonden van militairen wordt gestraft met de dood. Voor mindere delicten riskeert men tuchthuis of gevangenisstraf. Bloedverwanten die militairen verbergen kunnen echter met meer mildheid worden behandeld.
Er worden straffen gesteld op het aankopen van de uitrusting van deserteurs en het verschaffen van burgerkleding. Deserteurs die worden opgebracht door de wachtpatrouilles ten plattelande, of worden overgeleverd door hun ouders, zullen in geen geval met de dood worden gestraft: hun wacht "een enckele kasteydinge van het regiment".
De verordening vervangt alle oudere wetten terzake, met uitzondering van (→ 1738-07-31) en (→ 1749-07-26) — voor zover die althans niet door de onderhavige verordening zijn gewijzigd — en moet samen met die verordeningen jaarlijks binnen vijftien dagen na Pasen opnieuw worden gepubliceerd.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 14 september 1782	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Ne. vt.	cs.	P. Maria
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.o.	16 october 1782
z.	grootzegel (wijlen Maria Theresia)	d.v.a.	16 october 1782
v.	gedrukt, Nederlands		
a.i.	Geheime Raad		

De verordening wordt op 22 november 1786 opnieuw gepubliceerd krachtens decreet van de Geheime Raad van 16 november 1786 (P 15, fol. 269-270; ROPBa 3.12.583). Zie hierna (→ 1784-12-27), (→ 1785-09-26) en (→ 1787-03-24).

1782-11-18 P 13, fol. 122-125, gr.
ROPBa 3.12.214 (Brab. variant)

DECLARATIE TERZAKE VAN DE ONAFHANKELIJKHEID VAN RELIGIEUZE ORDES

De landvoogden verklaren dat lekebroeders niet het recht hebben zich te bemoeien met de keuze van de visitator, vice-visitators en consultatores die krachtens (→ 1781-11-28) aan het hoofd der nationale congregaties staan.

w.	vanwege Hunne Koninklijke Hoogheden	p.	Kulb. vt.
a.	Brussel, 18 november 1782	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Ne. vt.	cs.	P. Maria
s.	Maria Christina & Albrecht van Saksen-Teschen	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.o.	21 december 1782
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	21 december 1782
t.i.	vanwege de keizer en koning		

De verordening moet door de provinciale hoven van justitie worden toegezonden aan de kloosters van hun ressort. Zij wordt door middel van (→ 1791-03-16) herroepen.

1782-11-25 P 13, fol, 127-132, gr.
ROPBa 3.12.217

ORDONNANTIE TERZAKE VAN GLITTERWAREN EN PAILLETTEN

Wegens het gevaar dat zij opleveren voor de gezondheid, wordt de fabricage, invoer en verkoop van waren "gebrillantineert" of bestrooid met gemalen glas of pailletten verboden, op straffe van confiscatie en een amende van tweehonderd gulden.

w.	op naam van Joseph II	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 25 november 1782	t.i.	vanwege de keizer en koning
p.	Ne. vt.	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	De Reul
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel (wijlen Maria Theresia)	d.v.o.	7 december 1782
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	7 december 1782

1782-12-12 P 13, fol. 133-142, gr.
ROPBa 3.12.222

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE REGISTRATIE EN UITGIFTE VAN ZEEBRIEVEN

Zijne Majesteit beveelt de registratie van alle zeebrieven, verleend aan bestaande schepen, ten kantore van de Commissarissen van de Admiraliteit te Oostende, Brugge of Nieuwpoort. Ook de zeebrieven van nieuwe schepen moeten aldaar worden gevidimeerd. Zodra een schip wordt verkocht moeten de oude zeebrieven worden ingeleverd. Het niet

voldoen aan deze verplichtingen, het vervalsen van zeebrieven, het varen onder de vlag der Zuidelijke Nederlanden met vreemde zeebrieven, verwisseling van zeebrieven en dergelijke delicten worden gestraft met boetes die tot zesduizend guldens kunnen oplopen.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 12 december 1782	d.	Brussel, 14 december 1782
p.	Ne. vt.	p.	Kulb. vt.
s.	vanwege de keizer en koning	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
cs.	De Reul	cs.	P. Maria
z.	grootzegel	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	21 december 1782

1783-02-05 P 13, fol. 143-144, gr.
j. CB 28, fol. 29

DECLARATIE TERZAKE VAN DE "TOEKOMSTIGE" SAMENSTELLING VAN HET HOF VAN GELRE

Het Hof van Gelre zal na het overlijden of vertrek van de zittende raden Van der Vekene en Van den Bergh en van secretaris Van Dunghen voortaan bestaan uit de kanselier, twee raden — van wie er een tevens als raad-fiscaal zal fungeren — en één griffier. Het Hof is bevoegd alle processen te behandelen in een kamer van drie rechters. Op verzoek van partijen en in fiscale zaken mag het Hof naar believen jurisconsulten assumeren. Voor grote revisies zal de regering evenveel buitenlandse adjuncten aanwijzen als er rechters zijn geweest in het oorspronkelijke proces.

w.	vanwege de keizer	g.	Hof van Gelre
d.	Brussel, 5 februari 1783	u.i.	Hof van Gelre
p.	Ne. vt.	d.v.o.	8 februari 1783
s.	P. Maria	d.v.a.	8 februari 1783, ter rolle
v.	gedrukt, Frans		

De verordening moet te Roermond worden gedrukt. Zestig gedrukte exemplaren worden ingewacht bij de secretarie van de Geheime Raad. Het drukken is geschied "à Ruremonde de l' imprimerie de Denis Mackay, imprimeur juré du Conseil Souverain du Duché de Gueldre".

1783-03-17 P 13, fol. 145-150, gr.
ROPBa 3.12.255 (Brab. variant)

EDICT TERZAKE VAN DE OPHEFFING VAN "ONNUTTE" KLOOSTERS

Joseph II besluit "door Onse sekere wetentheyt, volkomene macht ende souvereyne autoriteyt" tot de opheffing der "onnutte" kloosters en besteding van hun goederen en inkomsten voor de zielzorg en andere door hem als nuttig te bestempelen doeleinden. Als "onnut" worden aangemerkt alle contemplatieve ordes. De betrokken geestelijken dienen onvoorwaardelijk te gehoorzamen aan de commissarissen aan wie de uitvoering van het edict is toevertrouwd. Er worden voorzieningen getroffen voor het onderhoud van de gesecularisseerde kloosterlingen. Een zgn. "Religiekasse" wordt ingesteld. Religieuzen die tot de burgerlijke staat terugkeren blijft echter het genot van de burgerlijke effecten ontzegd. Zij kunnen zich, zij het niet krachtens intestaat erfrecht, lijf- of erfrenten verwerven, zonder echter het kapitaal van de rente, of grond in eigendom te kunnen bezitten. Van de verwerving van renten moeten zij aangifte doen bij de raden-fiscaal op straffe van confiscatie. De gesecularisseerde kloosterlingen zijn wel bekwaam om alle soorten van beneficiën en geestelijke ambten te verwerven.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	landvoogden, Maria Christina en Albrecht van Saksen-Teschen
d.	Brussel, 17 maart 1783	s.	Maria, Albert
p.	Kulb. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	vanwege de keizer en koning	d.v.o.	29 maart 1783
cs.	De Reul		
z.	grootzegel (wijlen Maria Theresia)		
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

De Brusselse circulaire bevat, naast het gebruikelijke publicatiebevel, ook een nadere toelichting. Benadrukt wordt dat het vermogen van de opgeheven kloosters zal worden gebruikt "à l'instruction de la jeunesse, au soin des malades ou à d'autres objets, qui interessent le bien de la religion et de l'humanité ..." Tevens wordt medegedeeld dat de commissarissen opdracht hebben elke kloosterling de keuze te laten tussen intreding in een "nuttig" klooster, terugkeer in de "wereld", of in retraite blijven in een van de daartoe aan te wijzen huizen van de opgeheven "onnutte" orde, onder een door de ordinarius nader vast te stellen regel. De verordening wordt door middel van (→ 1791-03-16) herroepen. Zie hierna (→ 1783-07-02/2).

1783-03-20 CB 28, fol. 46-52, e.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE BURGERWACHT VAN ROERMOND

Alle huizen en kloosters zullen bijdragen in de wacht die bij toerbeurt door de kwartieren der stad wordt vervuld. Vrijgesteld worden slechts degenen die te arm zijn om in persoon wachtdienst te doen, die dienst af te kopen of een remplaçant te stellen. De verordening regelt de wijze waarop de wachtdienst moet worden vervuld, het afkopen ervan en het stellen van remplaçanten. De burgerwacht bestaat uit tien man, de officier, onderofficier en tamboer inbegrepen. De wacht moet vierentwintig uur van te voren worden aangezegd. Wijzigingen in het reglement kunnen slechts met toestemming van het Hof van Gelre worden aangebracht.

w.	op naam van Joseph II	a.i.	Geheime Raad, gehoord het Hof van Gelre
a.	Brussel, 20 maart 1783	t.i.	vanwege de keizer en koning
p.	Kulb. vt.	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	P. Maria	d.v.o.	29 maart 1783
z.	geheimzegel	d.v.a.	29 maart 1783
v.	geschreven, Nederlands		
g.	Roermond		

De noodzaak tot het uitvaardigen van de ordonnantie ontstaat als in september 1782 het corps invaliden, dat met de bewaking van de stad is belast (zie (→ 1749-07-26) toelichting), wegtrekt. Het aantal burgers is zo gering, dat de magistraat zich genoodzaakt ziet om de suppoosten van het Hof te verzoeken van hun wachtvrijdom af te zien (CB 27, fol. 335). Van dit verzoek stelt het Hof de regering in kennis bij missive van 21 september 1782 (CB 27, fol. 338). Bij depêche van 5 november 1782 krijgt het Hof opdracht een ontwerp van wet terzake op te maken. Bij decreet van 20 maart 1783 wordt het concept "au fond" goedgekeurd, alleen worden aanhef en preambule gewijzigd, zodat de verordening niet op naam van het Hof, maar op naam van Joseph II wordt uitgevaardigd (CB 28, fol. 38-46). De ordonnantie draagt een voorlopig karakter en wordt geacht op de privileges van Hof en geestelijkheid geen inbreuk te maken.

1783-05-12

P 13, fol. 151-158, gr.
ROPBa 3.12.276

EDICT TERZAKE VAN DE ONGEOORLOOFDE AANWEZIGHEID VAN SOLDATEN EN ONDEROFFICIEREN IN DIENST VAN VREEMDE MOGENDHEDEN

Joseph II bepaalt dat onderofficieren en soldaten in dienst van vreemde mogendheden zich zonder speciale permissie niet mogen ophouden in de Oostenrijkse Nederlanden, op straffe als bedreigd in (→ 1751-05-11). Op deze algemene regel zijn drie uitzonderingen mogelijk. Indien de aangehouden buitenlandse militair een onderdaan blijkt te zijn van Zijne Majesteit, die zich in vreemde krijgsdienst heeft begeven, dan wacht hem bestraffing conform (→ 1738-07-31/1). Indien het een deserteur blijkt te zijn uit het leger van een der mogendheden, waarmee een kartel tot uitlevering van deserteurs is gesloten, dan moet hij worden uitgeleverd. Indien het een gewone militair betreft, dan moet hij worden overgedragen aan het Departement Militair, dat hem voor de keuze zal stellen tussen dienst nemen in de legers van Zijne Majesteit, of vervolgd worden krachtens (→ 1765-12-14). Nalatige rechterlijke officieren riskeren minimaal vijftig patakons boete.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 12 mei 1783	p.	Kulb. vt.
p.	Ne. vt.	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	Th. de Reul
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel (wijlen Maria Theresia)	d.v.o.	24 mei 1783
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	24 mei 1783
a.i.	Geheime Raad		

Bij decreet van 12 mei 1783 bepaalt de Geheime Raad — onder verwijzing naar het decreet van 16 december 1754 — dat het edict niet zal worden toegepast op Franse militairen (CB 28, fol. 81, 84). Ten aanzien van de vraag van het Hof van Gelre of het edict ook van toepassing is op verlofgangers in Staatse dienst uit het land van Montfort, bepaalt de Geheime Raad op 30 juni 1783, dat deze militairen wel onder de wet vallen.

1783-07-02/1

P 13, fol. 159-166, gr.
ROPBa 3.12.283

DECLARATIE TERZAKE VAN KLUIZENAARS

Zijne Majesteit verbiedt het bestaan van kluizenaars. Wethouders en officieren mogen de aanwezigheid van dergelijke "onnutte" lieden in hun ressort niet langer gedogen. De raden-fiscaal krijgen opdracht een overzicht op te stellen van goederen en effecten van kluizenaars en hun kapellen.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 2 juli 1783	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.		
s.	De Reul	cs.	De Reul
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	u.i.	Hof van Gelre
a.i.	Geheime Raad	d.v.o.	16 juli 1783
		d.v.a.	16 juli 1783

1783-07-02/2

P 13, fol. 167-174, gr.
ROPBa 3.12.282

DECLARATIE TERZAKE VAN HET BEHEER VAN DE GOEDEREN VAN DE OPGEHEVEN KLOOSTERS DER TRINITARISSEN EN VAN DE "BROEDERSCHAPPEN TER VERLOSSING VAN DE SLAVEN DER BARBARIJSCHE MOGENDHEDEN"

De inkomsten van de in het kader van de strijd tegen de onnutte kloosters (→ 1783-03-17) opgeheven Trinitarissen en van de Broederschappen ter verlossing van de slaven dienen te vloeien in de "Casse der religie", die voortaan zal instaan voor het vrijkopen der bedoelde slaven, voor zover het althans onderdanen van Zijne Majesteit betreft. De verordening verplicht pastoors, kerkmeesters en ontvangers der broederschappen rekening en verantwoording af te leggen aan de Religiekas. Het collecteren voor de verlossing der slaven wordt verboden.

w.	vanwege de keizer en koning	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 2 juli 1783	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.	cs.	P. Maria
s.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.o.	30 juli 1783
a.i.	Geheime Raad	d.v.a.	30 juli 1783

1783-07-09 P 13, fol. 175-182, gr.
ROPBa 3.12.289 (Brab. variant)

ORDONNANTIE TER STIMULERING VAN DE VISVANGST

Gezouten vis mag, mits voorzien van een nationaal certificaat van herkomst en verpakt in tonnen voorzien van het merk van de visserij van Oostende en Nieuwpoort, vrijelijk worden vervoerd en verkocht binnen de Zuidelijke Nederlanden. Deze vis is niet langer onderworpen aan de "mynne"(recht van vis-mijn), stedelijke rechten, of de tussenkomst van enig corpus van visverkopers. Alle arresten, klachten en beletselen ter contrarie zijn nietig. Degenen die dergelijke middelen instellen zijn aansprakelijk voor schade en interessen.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 9 juli 1783	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	De Reul	d.v.o.	16 juli 1783
z.	geheimzegel	d.v.a.	16 juli 1783
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		
a.i.	Geheime Raad, Raad van Financiën		

1783-11-24 P 13, fol. 183-190, gr.
ROPBa 3.12.311

EDICT TERZAKE VAN DE COLLATIE VAN BENEFICIËN EN TERZAKE VAN HOGER BEROEP VAN VONNISSEN, DOOR KERKELIJKE RECHTERS GEWEZEN

Op grond van het edict van 17 september 1484 verbiedt Joseph II de Heilige Stoel of de Nunciatuur de "provisie" van beneficiën, krachtens "reserve" of "devolutie". Dit verbod geldt niet voor bisschoppelijke beneficiën. De "reserven", voorgeschreven door de Apostolische Kanselarij, zullen, evenmin als de pauselijke decreten, indulten en concordaten terzake, ongeacht het eenmaal verworven placet, worden gerespecteerd, ook niet waar het de Universiteit van Leuven betreft.

Indien een beneficie voortaan niet binnen zes maanden door de eigenlijke collator is begeven, "devolveert" het benoemingsrecht op het Gouvernement-Generaal. "Resignatie" ten gunste van vrienden of verwanten wordt verboden. Voor "permutatie" van beneficiën is toestemming van de regering vereist. Deze toestemming zal slechts worden verleend, indien de bisschop verklaart, dat de ruiling in het belang van kerk en staat is.
Hoger beroep van vonnissen door kerkelijke rechters gewezen wordt verboden, indien het vonnis in tweede instantie gelijk is aan het vonnis dat in eerste instantie was gewezen. In het geval er sprake is van discrepantie, dan mag in derde instantie worden geprocedeerd. De rechtspleging in tweede instantie wordt voorbehouden aan de diocesane bisschop; in derde instantie treedt de metropolitane bisschop als rechter op. De nuntius heeft geen jurisdictie meer. Delegatie van synodale rechters wordt verboden.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	landvoogden, Maria Christina en Albrecht van Saksen-Teschen
d.	Brussel, 24 november 1783	s.	Maria Christina en Albrecht van Saksen-Teschen
p.	Kulb. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	vanwege de keizer en koning	d.v.o.	3 december 1783
cs.	De Reul	d.v.a.	4 december 1783
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		
a.i.	Geheime Raad		

De verordening wordt door middel van (→ 1791-03-16) herroepen. Zie hierna (→ 1789-08-14) en (1793-10-31).

1783-11-27 CB 28, fol. 171, gr.

DECLARATIE TERZAKE VAN DE ONTGINNING VAN WOESTE GRONDEN TE WEERT, WESSEM EN NEDERWEERT

Zijne Majesteit staat degenen die woeste gronden in het land van Weert tot ontginning brengen gedurende dertig jaar vrijdom toe van alle publieke lasten. De volgende dertig jaar zal slechts de helft der lasten betaald hoeven worden.

w.	vanwege het Hof van Gelre	v.	geschreven, Nederlands
a.	Roermond, 27 november 1783	g.	Weert, Wessem, Nederweert
p.	Luytg. vt.	d.v.a.	28 november 1783, bij deurwaardersexploit
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		
cs.	F.B. Van der Renne		

De verordening wordt uitgevaardigd in opdracht van de Geheime Raad (depêche van 17 november 1783) naar aanleiding van een verzoek van Philippe Gabriël Joseph Maurice d'Alsace, prins van Chimay, heer van Weert, bij depêche van 30 juni 1783 ten fine van advies aan het Hof van Gelre toegezonden (CB 28, fol. 156-170).

1783-12-19 P 13, fol. 191-197, gr.
ROPBa 3.12.320 (Brab. variant)

DECLARATIE TERZAKE VAN DE MILITAIRE JURISDICTIE

Zijne Majesteit verklaart dat de militaire rechter militairen, die zich schuldig hebben gemaakt aan commune en niet-militaire delicten, moeten overdragen aan de burgerlijke rechter. Ook personen die "inhabiel tot den dienst" zijn verklaard moeten worden overgedragen. Indien dergelijke personen na hun afkeuring opnieuw dienst trachten te nemen, kunnen zij wegens bedrog van de wervingsofficier door de burgerlijke rechter tot vijfentwintig jaar verbeterhuis worden veroordeeld.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 29 december 1783	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.		
s.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	geheimzegel	d.v.o.	14 januari 1784
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	16 januari 1786

Zie hierna (→ 1784-03-31).

1784-02-09 P 14, fol. 1-8, gr.
ROPBa 3.12.330

DECLARATIE TERZAKE VAN DE AMBACHTEN

Zijne Majesteit heft de beperkingen op, die door de ambachten zijn gesteld aan het aantal werknemers dat elke meester in dienst mag hebben. Hij geeft de meesters alle vrijheid zoveel knechten in dienst te nemen als zij zelf willen. Hij herroept alle ordonnanties, reglementen, statuten en schikkingen ter contrarie.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 9 februari 1784	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.		
s.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	geheimzegel	d.v.o.	18 februari 1784
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	19 februari 1784

De verordening moet worden gepubliceerd in alle plaatsen waar gilden zijn. Hij is door het Hof van Gelre toegezonden aan de magistraat van Roermond, Wessem en Weert.

1784-03-31 P 14, fol. 9-12, gr.
ROPBa 3.12.333

DECLARATIE TERZAKE VAN DE MILITAIRE JURISDICTIE

(→ 1783-12-29) wordt herroepen. Ook voor commune delicten moeten militairen voortaan weer voor de militaire rechter worden gebracht. Tot "publieke werken" (dwangarbeid) veroordeelde militairen worden door de militaire rechter aan het correctiehuis overgedragen.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 31 maart 1784	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.		
s.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	geheimzegel	d.v.o.	21 april 1784
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	21 april 1784

1784-05-26 P 14, fol. 17, gr.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE SOUVEREINITEIT EN JURISDICTIE OVER KESSENICH EN HUNSEL

Het land van Kessenich en Hunsel gehoort onder de souvereiniteit van Zijne Majesteit. Zijn wetten, die er door het Hof van Gelre worden toegezonden, moeten er onverwijld worden gepubliceerd. Kessenich en Hunsel vallen in zaken van justitie en politie onder de jurisdictie van het Hof van Gelre, dat met uitsluiting van alle andere rechters fungeert als hof van appèl voor Kessenich en Hunsel. Indien de inwoners de verordening niet naleven, zullen zijn als ontrouwe onderdanen worden gestraft. De verordening moet te Kessenich worden gepubliceerd, "voorts oock ten protocolle der wette aldaer geregistreert".

w.	op naam van kanselier en raden	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Roermond, 26 mei 1784	g.	Kessenich en Hunsel
p.	Luytg. vt.	d.v.a.	ontbreekt
s.	ter ordonnatie van het Hof van Gelre		
cs.	F.B. van der Renne		

De verordening wordt uitgevaardigd krachtens het decreet van het Gouvernement-Generaal van 17 mei 1784.

1784-06-26 P 14, fol. 19-30, gr.
ROPBa 3.12.358

EDICT TERZAKE VAN BEGRAFENISSEN

Joseph II verbiedt met onmiddellijke ingang het begraven in kerken. Na 1 november 1784 mogen ook geen begrafenissen meer plaatsvinden op kerkhoven binnen de steden en dorpen, op straffe van opgraving van het lijk en herbegraving op een kerkhof buiten de stad. Degenen die voor de onreglementaire teraardebestelling verantwoordelijk zijn betalen "solidairelijck" de kosten van deze operatie en bovendien een boete van duizend guldens, waarvan éénderde deel ten bate van de Religiekas. De verordening stipuleert de aanleg van nieuwe kerkhoven buiten de steden, die onder meer moeten zijn voorzien van een grafmakerswoning en een "lijkkamer". De kosten van aanleg en exploitatie worden gedragen door de parochies die van de begraafplaats gebruik maken. Armlastige parochies kunnen bij de Religiekas aankloppen om een voorschot. De parochies dienen ook lijkwagens te exploiteren. De kerkhoven binnen de steden zullen bij opbod en openbaar worden verkocht. Bebouwing ervan is slechts mogelijk met toestemming van de magistraat. Indien de kerkhoven ten dienste van het publiek gebruikt kunnen worden, kunnen de gemeenten ze met permissie van het gouvernement tegen taxatieprijs overnemen van de parochie. De magistraten moeten inlichtingen verstrekken om de vaststelling van een billijk uitvaarttarief mogelijk te maken. Protestanten hebben recht op een eigen hoek van de algemene begraafplaats, of een eigen begraafplaats naar keuze. Zelfs de plaatsing van grafmonumenten wordt bij de wet geregeld.

w.	op naam van Joseph II	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 26 juni 1784	t.i.	vanwege de keizer en koning
p.	Kulb. vt.	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	Th. de Reul
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.a.	14 juli 1784
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

Naar aanleiding van dit edict heeft de magistraat van Roermond een "*Project van tarief, fixerende door classen de rechten dewelck men sal betalen aan de bestieringe der eenige en enckele parachie van St. Christoffel tot Ruremonde soo voor het verbrengen als begraven der dooden...*" opgesteld, dat bij decreet van 6 november 1784 door de Geheime Raad onder geheimzegel wordt goedgekeurd en vervolgens krachtens magistraatsresolutie van 2 mei 1785 gepubliceerd (OAR 55, fol. 151-153). Zie hierna (→ 1790-01-02).

1784-08-18 P 14, fol. 31-38, gr.

DECLARATIE TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

Zijne Majesteit gelast de herpublicatie van (→ 1739-02-12). De strafbepalingen worden gewijzigd. Indien iemand wegens het uitgeven van vlugschriften of seditieuze libellen tot verbanning en confiscatie van goederen veroordeeld zou worden, dan moet hij voortaan ook nog een boete van duizend gulden betalen. Insolvente overtreders riskeren vijf jaar gevangenisstraf. De aanbrenger wacht, indien de verdachte schuldig wordt bevonden, een beloning van duizend gulden. (→ 1739-02-12) wordt als bijlage bij de declaratie gevoegd.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 18 augustus 1784	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.		
s.	De Reul	cs.	De Reul
z.	geheimzegel overdekt met wit papier	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.o.	4 september 1784
		d.v.a.	4 september 1784

De verordening wordt uitgevaardigd met het oogmerk de verspreiding tegen te gaan van brochures, waarin tegenstanders van het regime suggereren dat de regering een heffing van veertig procent op grondbezit overweegt.

1784-08-23

P 14, fol. 39-51, gr.
ROPBa 3.12.372

EDICT TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

De verordening regelt de introductie van nieuwe keizerlijke dukaten en patakons van de slag en beeldenaar van Joseph II. Tevens worden voortaan overeenkomstige munten met de beeltenis van Onze Lieve Vrouw, geslagen te Kremnitz, tot wettig betaalmiddel in de Nederlanden verklaard. De remedie van deze munten wordt gereguleerd op voet van (→ 1749-09-19/1). Voor zover deze munten in Luxemburg in omloop zijn, geldt een aparte wisselkoers.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 23 augustus 1784	d.	Brussel, 25 augustus 1784
p.	Kulb. vt.	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
s.	vanwege de keizer en koning		
cs.	De Reul	cs.	De Reul
z.	grootzegel	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.o.	9 september 1784
a.i.	Geheime Raad	d.v.a.	9 september 1784

1784-09-09 P 14, fol. 51-57, gr.
ROPBa 3.12.378

EDICT TERZAKE VAN DE VERDUISTERING VAN PUBLIEKE MIDDELEN

Beëdigde ontvangers, die publieke penningen verduisteren, kunnen wegens als meinedig te kwalificeren diefstal met de dood worden gestraft. Strafvermindering kan worden verleend bij restitutie van de verduisterde gelden of indien de omvang van de verduistering gering is. Als "publieke penningen" moeten worden aangemerkt, naast de inkomsten der domeinen, beden en subsidiën, gemeentelijke inkomsten en dergelijke, ook die der kerken, gasthuizen en andere fundaties.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 9 september 1784	d.	Brussel, 18 september 1784
p.	Kulb. vt.	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
s.	ter ordonnantie van de keizer en koning	cs.	Th. de Reul
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	22 september 1784
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	23 september 1784

Zie hierna (→ 1790-05-21).

1784-09-28 P 14, fol. 59-76, gr.
ROPBa 3.12.380

EDICT TERZAKE VAN HET HUWELIJK

Het edict beoogt een systematisch overzicht te zijn van het huwelijksrecht. Het huwelijk dient te worden beschouwd als een contract civiel, vallend onder de competentie van de burgerlijke rechter. De geestelijke rechter mag derhalve geen kennis nemen van kwesties terzake van de geldigheid van huwelijken, wettigheid van kinderen, van huwelijksbeloften en wat dies meer zij. Het edict geeft een opsomming van omstandigheden die een onvermogen met zich meebrengen om een huwelijk te sluiten: minderjarigheid, reeds gehuwd zijn (bigamie), bepaalde graden van bloed- en aanverwantschap (ongeacht de vraag of de verwanten uit wettige dan wel onwettige band zijn gesproten) en de militaire of geestelijke staat. Militairen moeten voor het aangaan van een huwelijk toestemming hebben van hun commandant, minderjarigen van hun ouders of voogd. Indien er sprake is van herhaaldelijke en onredelijke weigering kunnen zij de burgerlijke rechter inschakelen. Gemengde huwelijken zijn verboden. Het huwelijk wordt in persoon of bij procuratie aangegaan. Vrijwillig consent van partijen is vereist. Ergo, iemand die niet over zijn geestelijke vermogens beschikt, kan niet trouwen. Evenmin kunnen een

huwelijk aangaan: overspeligen en personen die elkaars partner doden om met elkaar te kunnen huwen.
Om het huwelijk geldig gesloten te laten zijn, moet het consent vrijwillig gegeven worden ten overstaan van een geestelijke en een getuige, na openbare afkondiging. Ter verkrijging van dispensatie van de huwelijksroepen kan men zich wenden tot de burgerlijke rechter. Krachtens (→1778-08-06) is de pastoor belast met de registratie van het huwelijk. Een huwelijk kan nietig worden verklaard in geval van dwaling of dwang. Indien er sprake is van "onmachtigheid" — zulks te constateren met hulp van doctoren, chirurgijns en vroedvrouwen — kan het huwelijk eveneens nietig worden verklaard. Het edict regelt voor katholieken de scheiding van tafel en bed, en voor niet-katholieken de absolute scheiding en de rechtsgevolgen ervan. Grond tot echtscheiding geven overspel, kwaadwillige verlating en onoverwinneljke afkeer. Alle wetten, verordeningen en gewoonten ter contrarie worden herroepen.

w.	op naam van Joseph II	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 28 september 1784	t.i.	vanwege de keizer en koning
p.	Kulb. vt.	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	Th. de Reul
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	13 october 1784
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	13 october 1784

De verordening is niet uitgevaardigd "ter deliberatie van de landvoogd", maar "met onze zelven welwetentheyd, volle macht en souvereine auctoriteyt". Bij decreet van 13 mei 1786 wordt naar aanleiding van een interessante Gelderse casuspositie besloten, dat indien twee verloofden zich bij de pastoor melden om de voorgeschreven huwelijksafkondigingen te laten doen, maar het de pastoor bekend is dat een der verloofden reeds zijn voorgenomen huwelijk met een andere partij heeft laten aankondigen, het niet aan de pastoor is om de proclamatie te weigeren. De geabandonneerde partij moet zelf in oppositie komen (KDB 3, fol. 131-132). Een ander decreet van dezelfde datum bepaalt, dat pastoors geen huwelijken mogen inzegenen, waartegen volgens het edict geldige beletselen bestaan, op straffe van sequestratie van hun temporele goederen. Indien verloofden in geweten menen kerkelijke dispensatie voor hun huwelijk te behoeven, kunnen zij zich tot de bisschop wenden. Het begaan van buitensporigheden om in de positie te geraken dat dispensatie niet meer geweigerd zou kunnen worden, dient niet te leiden tot het verlenen van de verhoopte dispensatie (KDB 3, fol. 132-133). De verordening wordt door middel van (→ 1790-01-02) en (→ 1791-03-16) herroepen. Zie hierna (→ 1786-05-13/1&2).

1784-11-04

P 14, fol. 77-85, gr.
ROPBa 3.12.389 (Brab. variant)

EDICT TERZAKE VAN DE ONOMKOOPBAARHEID VAN AMBTENAREN

Functionarissen die deel uitmaken van de regeringsraden, provinciale hoven of stedelijke regeringen mogen voor hun ambtshalve verrichtingen geen vergoeding ontvangen onder het mom van "erkentelijkheden", op straffe van boete en ontzetting uit hun ambt. Ook

degene die de erkentelijkheid offreert riskeert een boete. Het omkopen van een collator van functies met het oogmerk een functie te verwerven, maakt degene die zich aan een dergelijk vergrijp heeft schuldig gemaakt inhabiel om nog ooit enig ambt te bekleden. Agenten, advocaten en procureurs die zich voor dergelijke machinaties lenen, zullen van hun bedieningen gesuspendeerd worden. (→ 1746-01-12) blijft onverminderd van kracht.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 4 november 1784	d.	Brussel, 13 november 1784
p.	Kulb. vt.	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	24 november 1784
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	24 november 1784
a.i.	Geheime Raad		

1784-11-17 P 14, fol. 86-95, gr.
ROPBa 3.12.390

BEKENDMAKING EN REGLEMENT TERZAKE VAN DE LICHTING VAN RECRUTEN

Teneinde de nationale regimenten voltallig en zo mogelijk boventallig te maken, krijgen de rechterlijke en bestuurlijke officieren in de steden en dorpen van Zijne Majesteit en insgelijks die van de vrijheerlijkheden, permissie om recruten aan te werven. De "commissaris tot het geleyd der trouppen" — in Oostenrijks Opper-Gelder, commissaris Petit te Roermond — wordt belast met het uitbetalen van ronselpremies. De bekendmaking geeft een overzicht van de fysieke eigenschappen waaraan de recruten moeten voldoen.

w.	vanwege de keizer en koning	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
a.	Brussel, 17 november 1784	cs.	Th. de Reul
p.	Kulb. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	De Reul	d.v.o.	24 november 1784
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	24 november 1784
t.i.	vanwege de keizer en koning		
d.	Brussel, 18 november 1784		

Bij circulaire van 18 november 1784 krijgen de raden-fiscaal opdracht te bevorderen, dat vooral ook vagebonden en mensen zonder middelen van bestaan zullen worden aangeworven. Onwillige vagebonden zouden desnoods gedwongen kunnen worden door ze te dreigen met vervolging op grond van de wetten terzake van landlopers en bedelaars. De raden-fiscaal moeten een gedrukte instructie terzake doen uitgaan. Vijfentwintig exemplaren van die instructie worden bij het Gouvernement-Generaal ingewacht.

1784-11-24 P 14, fol. 96-107, min. & gr.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN PAARDEN

Kanselier en raden verbieden de uitvoer van paarden uit het Oostenrijks Overkwartier, op straffe van een boete van driehonderd gulden "swaer Brabants". Eenieder die paarden koopt of verkoopt zal desgevraagd moeten verklaren van wie hij paarden heeft gekocht, dan wel aan wie hij paarden heeft verkocht, op straffe van schuldig te worden geacht aan het overtreden van het uitvoerverbod.

w.	op naam van kanselier en raden	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Roermond, 24 november 1784	g.	Oostenrijks Overkwartier
p.	Luytg. vt.	d.v.a.	24 november 1784
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		
cs.	F.B. van der Renne		

De verordening wordt uitgevaardigd in opdracht van de Geheime Raad (decreet van 22 november 1784). Bedoeld decreet heeft alleen betrekking op het Overkwartier. Kanselier en raden moeten vijftig exemplaren van de door hen geconcipieerde verordening naar Brussel opsturen. Zij voldoen op 24 november aan deze verplichting. Naar aanleiding van een verzoek van de momber, J.B. Stuers, krijgt het Hof van Gelre bij decreet van 17 december 1785 toestemming om de verordening in te trekken (CB 30, fol. 102). Zie (→ 1785-12-21).

1784-12-18 P 14, fol. 108-114, gr.
ROPBa 3.12.395

ORDONNANTIE VAN GENERAAL PARDON VOOR DESERTEURS

Zijne Majesteit stelt deserteurs, die de dienst hebben verlaten voor de publicatie van onderhavig generaal pardon, mits zij onder de wapenen terugkeren tussen 1 januari en eind april 1785, in de gelegenheid zulks straffeloos te doen, tenzij ze zich ook nog aan andere zware misdrijven hebben schuldig gemaakt. Soldaten die zich in deze periode opnieuw aanmelden, maar die niet meer geschikt blijken voor de dienst, zullen vrijelijk in de Oostenrijkse Nederlanden mogen blijven. Voor het overige blijven de straffen van de militaire artikelbrieven van kracht.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 18 december 1784	d.	Brussel, 16 december 1784
p.	Kulb. vt.	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	Th. de Reul
cs.	De Reul	u.i.	kanselier en raden
z.	grootzegel	d.v.o.	29 december 1784
v.	gedrukt, Frans, Nederlands, Duits	d.v.a.	29 december 1784

Bij circulaire van 22 december 1784 beveelt de Geheime Raad aan de momber om speciaal toe te zien op de publicatie van de verordening en daarover rapport te doen. Bij missive van 8 januari 1785 bericht de momber dat alle ondergerechten de verordening hebben gepubliceerd (Hof van Gelre, port. 310).

1784-12-27 P 14, fol. 122-129, gr.
ROPBa 3.12.399

DECLARATIE TERZAKE VAN DESERTEURS

Ter aanvulling van (→ 1782-09-14) wordt bepaald, dat herbergiers aan alle militairen die onderdak zoeken inzage van hun paspoort moeten vragen. Militairen zonder paspoort moeten zij aanhouden en overdragen aan de rechterlijke officier ter plaatse, op straffe van als begunstiger van deserteurs te worden gestraft. De declaratie moet evenals (→ 1782-09-14) elk jaar twee weken na Pasen opnieuw worden gepubliceerd.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 27 december 1784	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.	cs.	Th. de Reul
s.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	geheimzegel bedekt met wit papier	d.v.o.	1 januari 1785
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	1 januari 1785

Zie hierna (→ 1785-09-26).

1784-12-29 P 14, fol. 130-140, gr.
ROPBa 3.12.398

DECLARATIE TERZAKE VAN DE BURGERLIJKE STAAT VAN RELIGIEUZEN

(→ 1775-09-02) ten vervolge, wordt bepaald dat de geprofeste leden van vernietigde kloosters, behalve hetgeen hun toevalt door erfenissen *ab intestato*, voor zich kunnen verwerven: lijfrenten, het vruchtgebruik van onroerend goed, het vruchtgebruik van personele en reële renten en obligaties, zonder deze in eigendom te kunnen bezitten. Het eigendom van roerende goederen is hun wel toegestaan. De voormalige kloosterlingen moeten van de verwerving van onroerend goed aangifte doen bij de raad-fiscaal, op straffe van confiscatie. De raad-fiscaal stelt de Religiekas van de verwerving in kennis. Bedoelde religieuzen mogen bij testament over hun goederen beschikken. Indien zij zulks nalaten geldt het intestaat erfrecht.

w.	op naam van Joseph II	a.i.	Geheime Raad
d.	Brussel, 29 december 1784	t.i.	vanwege de keizer en koning
p.	Kulb. vt.	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	De Reul
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	12 januari 1785
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	12 januari 1785

1785-01-10 P 14, fol. 140-147, gr.
ROPBa 3.12.402

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HUWELIJKEN EN BEGRAFENISSEN VAN MILITAIREN

De verordening heeft betrekking op de inlichtingen die pastoors dienen te verstrekken aan aalmoezeniers, wanneer zij militairen in de echt verbinden of begraven. Naast de gebruikelijke aantekeningen in de parochieregisters moeten de pastoors van dergelijke zaken bericht geven aan de militaire veldpater van het district, of aan de "veld-cappellaen generael". Nalatigheid wordt gestraft met honderd gulden boete.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 10 januari 1785	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.	cs.	P. Maria
s.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.o.	19 januari 1785
a.i.	Geheime Raad	d.v.a.	19 januari 1785

1785-02-10 P 14, fol. 148-153, gr.
ROPBa 3.12.407

DECLARATIE TERZAKE VAN DE APOSTOLISCHE NOTARISSEN EN PROTO-NOTARISSEN

Apostolische notarissen en proto-notarissen, die zich in het toekomende nog van hun commissiebrieven willen blijven bedienen, moeten binnen één maand om 's keizers placet verzoeken. De raden-fiscaal worden belast met de vervolging van degenen die niet aan deze verplichting zullen hebben voldaan.

w.	op naam van Zijne Majesteit	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 10 februari 1785	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.	cs.	Th. de Reul
s.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.o.	19 februari 1785
		d.v.a.	19 februari 1785

De verordening wordt middels (→ 1791-03-16) herroepen.

1785-03-24 P 14, fol. 154-161, gr.
ROPBa 3.12.412

EDICT TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

Het invoeren, lezen en laten lezen van de "*Courier Politique et Litteraire*" of "*Courier de l'Europe*" wordt verboden. Directeuren der posterijen en hun boden, alsmede boekverkopers, koffiehuishouders en herbergiers dienen zich strikt aan het verbod te houden. Onder couvert toegezonden exemplaren moeten worden ingeleverd bij de rechterlijke hoofdofficier ter plaatse.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 24 maart 1785	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.	cs.	Th. de Reul
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.o.	2 april 1785
z.	grootzegel	d.v.a.	7 april 1785
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		
a.i.	Geheime Raad		

Het publicatiebevel van het edict werd op 2 april 1785 te Roermond ontvangen; de gedrukte exemplaren volgden pas op 6 april. Bij circulaire van 13 october 1785 bericht de Geheime Raad aan de hoven van justitie dat de *Courier* weer mag worden verspreid. Kanselier en raden stellen op 15 october de magistraat van Roermond en Weert van het besluit in kennis (P 14, fol. 193-194 en ROPBa 3.12.443 (Brab. variant)).

1785-08-26 P 14, fol. 162-165, min.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE OPENING VAN DE JACHT

Ten verzoeke van de momber, J.B. Stuers, verbiedt het Hof van Gelre, wegens de aanhoudende regen die de oogst vertraagt, eerder dan twaalf september de jacht te openen.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	F.B. van der Renne
a.	Roermond, 26 augustus 1785	v.	geschreven, Nederlands
p.	Luytg. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	26 augustus 1785

1785-09-03/1

P 14, fol. 167-171, gr.
ROPBa 3.12,436

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DESERTIE EN TERZAKE VAN HET WACHTLOPEN TEN PLATTELANDE

(→ 1738-07-31/2), (→ 1745-06-12) en (→ 1749-07-26) ten vervolge, wordt bepaald dat alle onderofficieren en soldaten door de wachtpatrouilles ten plattelande moeten worden aangehouden ter controle van hun paspoorten of orders. In geval van voortvluchtigheid of gewelddadig verzet moet de alarmklok worden geluid. De aanhouding van weerspannige militairen mag geschieden "met open gewelt".

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 3 september 1785	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.		
s.	De Reul	cs.	De Reul
z.	geheimzegel bedekt met wit papier	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.o.	14 september 1785
a.i.	Geheime Raad	d.v.a.	14 september 1785

1785-09-03/2

P 14, fol. 172-179, gr.
ROPBa 3.12.434

EDICT TERZAKE VAN DE VERVOLGING EN BERECHTING VAN RONSELAARS EN DE TENUITVOERLEGGING VAN DE TEGEN HEN GEVELDE VONNISSEN

Ronselaars van vreemde herkomst zullen, indien het feit van hun uitheemsheid notoir is, door de militaire justitie summier worden berecht. Zij worden in dat geval aan de jurisdictie van de burgerlijke rechter onttrokken. Onderdanen van Zijne Majesteit die als ronselaar voor vreemde mogendheden optreden, zullen door de burgerlijke rechter summier en *de plano* worden berecht. Omdat de doodstraf aan ronselaars eerder uit overwegingen van staatsveiligheid wordt opgelegd dan als straf, moet het vonnis zo snel mogelijk ten uitvoer worden gelegd. Slechts de meest essentiële maatregelen moeten worden genomen om de dood van onschuldigen te vermijden.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 3 september 1785	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.	cs.	De Reul
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.o.	14 september 1785
z.	grootzegel	d.v.a.	14 september 1785
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		
a.i.	Geheime Raad		

1785-09-03/3

P 14, fol. 180-185, gr.
ROPBa 3.12.435

DECLARATIE INZAKE DE RECHTERLIJKE BEVOEGDHEID TEN AANZIEN VAN (HOGE) MILITAIREN DIE TEVENS ZITTING HEBBEN IN EEN DER STATENVERGADERINGEN DER ZUIDELIJKE NEDERLANDEN

Militairen, die tevens statenlid zijn, blijven in criminele zaken, al dan niet van militaire aard, onderworpen aan de jurisdictie van de militaire rechter. Indien zij schuldig worden bevonden aan een crimineel feit, dan moet de militaire rechter, alvorens het schuldig uit te spreken, bericht zenden aan de staten der provincie, zodat men het betreffende medelid kan royeren.
In civiele zaken is het al dan niet gegoed zijn van een statenlid in een provincie het criterium om te kunnen bepalen of de burgerlijke dan wel de militaire rechter terzake bevoegd is. In provincies waar het statenlid gegoed is, is het oppertribunaal van de provincie bevoegd, zowel ten aanzien van reële actiën, als ten aanzien van de afwikkeling van sterfhuizen. Indien men beslag wil leggen op de gage van een militair-statenlid, dient men zich altijd te wenden tot de militaire rechter.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 3 september 1785	d.	Brussel, 3 september 1785
p.	Kulb. vt.	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
s.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	geheimzegel, bedrukt met wit papier	d.v.o.	14 september 1785
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	14 september 1785

1785-09-26

P 14, fol. 186-192, gr.
ROPBa 3.12.440

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE PUBLICATIE VAN WETTEN

De verplichting om wetten op de gebruikelijke plaatsen te publiceren wordt uitgebreid met de verplichting ze ook in de parochiale en succursale kerken te laten publiceren door de pastoor of onderpastoor. Hen valt de taak toe de wetten des zondags van de preekstoel voor te lezen onder de (hoog-)mis en ze vervolgens aan te plakken in het portaal van de kerk. De plakkaten dienen daar twee weken te blijven hangen. Degene die ze voortijdig afscheurt riskeert driehonderd gulden boete. Ouders zijn in dezen aansprakelijk voor de misdragingen van hun kinderen. De pastoors moeten conform (→ 1755-11-14) een relaas van publicatie overleveren aan de officier ter plaatse. Ook de jaarlijkse herpublicatie van wetten, voor zover in die wetten nadrukkelijk voorgeschreven, zal voortaan in de kerken geschieden. De rechterlijke officieren dienen de pastoor van de nodige exemplaren te voorzien.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 26 september 1785	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.		
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	8 october 1785
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	10 october 1785
a.i.	Geheime Raad		

Ten gevolge van de bepalingen van deze verordening ontstaat er een grotere behoefte aan exemplaren van de wetten die regelmatig opnieuw moeten worden gepubliceerd. Het Hof van Gelre geeft om aan de gestegen vraag te kunnen voldoen opdracht aan de drukker Gerardus Gruyters te Roermond om een aantal wetten opnieuw te drukken en ze in een katern verzameld uit te geven. Het betreft: (→ 1738-07-31/1), (→ 1738-07-31/2), (→ 1745-06-12), (→ 1749-07-26), (→ 1751-05-11), (→ 1753-05-18), (→ 1755-11-14/1), (→ 1764-05-12), (→ 1772-02-26), (→ 1782-09-14) en (→ 1784-12-27), in het totaal negenenzestig bladzijden druks. Zie ook (→ 1786-11-03), noot 1. De verordening wordt middels (→ 1791-03-16) herroepen. Zie hierna (→ 1787-12-17/1).

1785-10-28 CB 30, fol. 82, min.; OAHD 150, gr.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN BRANDBRIEVEN

De verordening behelst preventieve maatregelen tegen dreig- en brandbrieven, voor het geval de gewoonte dergelijke brieven te schrijven zou overwaaien uit het graafschap Horne. De ontvanger van zo'n brief moet zulks onmiddellijk bekend maken aan de rechterlijke officier ter plaatse, op straffe van duizend patakons boete. Het betalen van het in de brief geëiste geld wordt met nogmaals eenzelfde boete gestraft. Een beloning van honderd patakons wordt uitgeloofd voor degene die een schrijver van brandbrieven aanbrengt. Terstond na elke dreigbrief moet de officier het bedreigde perceel laten taxeren, met het oog op de van overheidswege te betalen schadevergoeding bij een onverhoopt geëffectueerde bedreiging. De officieren dienen zich verder te reguleren naar een geheime instructie van gelijke datum.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	F.B. van der Renne
a.	Roermond, 28 october 1785	v.	geschreven, Nederlands
p.	Luytg. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	28 october 1785

De verordening wordt uitgevaardigd ten verzoeke van de momber, J.B. Stuers, naar aanleiding van een brandbrief in Leveroy en is opgemaakt naar het model van een verordening van het Hof van Venlo van 14 augustus 1785. Omwille van de preventie is de verordening onmiddellijk in Weert gepubliceerd, terwijl eerst achteraf toestemming wordt gevraagd aan het gouvernement, om de verordening te mogen uitvaardigen. Bij die gelegenheid verzoekt het Hof tevens om de middelen om eventuele schadeloosstellingen uit te kunnen keren (CB 30, fol. 78-81). Voor de geheime instructie, zie CB 30, fol. 84. Bij depêche van 5 december 1785 krijgt het Hof van Gelre een reprimande voor de gepleegde bevoegdheidsoverschrijding, zonder dat dit echter gevolgen heeft voor de uitgevaardigde verordening (CB 30, fol. 92).

1785-11-12

P 15, fol. 33-83, gr.
ROPBa 3.12.447

EDICT TERZAKE VAN DE HANDEL MET RUSLAND

De onderdanen van Catharina II kunnen in de landen van Joseph II aanspraak maken op de voordelen, verbonden aan de status van meest begunstigde natie. Zij genieten er vrijheid van geweten, een gunstig douanetarief en handelsvrijheid. Een speciaal tarief wordt ingesteld voor de invoer van juchtleer, pelterijen en kaviaar. Voor import via de Donau of via de vrijhavens van Triëst en Fiume geldt een verlaagd tarief. De Russische scheepvaart kan in geval van averij gebruik maken van Oostenrijkse havens. Het is niet mogelijk zonder meer beslag te leggen op Russische handels- of oorlogsschepen. Vorderingen tegen de eigenaars of vervolging wegens delicten van de opvarenden zijn onderworpen aan 's lands wetten. Volgens het systeem van gewapende neutraliteit blijft in geval van oorlog met andere mogendheden de Russische handel onverlet. Regels worden gegeven voor het onderzoek naar contrabande. Tevens wordt vastgelegd wat in het kader van de Russisch-Oostenrijkse betrekkingen onder contrabande moet worden verstaan. Het edict regelt de bevoegdheden van Russische consulaire vertegenwoordigers en de wijze waarop curatoren dienen te worden aangesteld, indien een Russisch onderdaan bankroet gaat. Russische onderdanen kunnen alom onroerend goed kopen, verkopen of huren en verhuren, binnen de grenzen daaraan door de stedelijke privileges gesteld. Bij hun remigratie hebben zij recht op vrij transport van hun goederen, op voorwaarde dat hun schulden zijn vereffend. Hetzelfde geldt ten aanzien van het transport van erfenissen. Indien er oorlog uitbreekt tussen Oostenrijk en Rusland, dan zal men aan de Russische onderdanen het nodige respijt laten om zich uit de landen van Zijne Majesteit terug te trekken.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 12 november 1785	d.	Brussel, 8 februari 1786
p.	Kulb. vt.	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	15 maart 1786
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	16 maart 1786
a.i.	Geheime Raad		

Als pendant van deze verordening kan de ordonnantie van Catharina II, gegeven te Sint Petersburg, 1 november 1785, gelden. Middels deze verordening kent de keizerin overeenkomstige rechten toe aan de onderdanen van Joseph II. De verordening is afgedrukt aansluitend aan het Oostenrijkse edict.

1785-12-03 P 14, fol. 197-200, gr.
ROPBa 3.12.458

DECLARATIE TERZAKE VAN DE AMBTSHALVE VERKLARINGEN VAN AMBTENAREN

Zowel aan de ambtshalve verklaringen en getuigenissen van minderjarige — d.w.z. nog geen vijfentwintig jaar oude — commiezen, als aan de verklaringen van meerderjarige employees van in- en uitgaande rechten, tollen en licenten, van de domeinen in het algemeen en van de lopende middelen van de geretrocedeerde gebieden, moet volledig geloof gehecht worden.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 3 december 1785	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.	cs.	De Reul
s.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	geheimzegel	d.v.o.	17 december 1785
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	17 december 1785

1785-12-21 P 14, fol. 116-121, min. & gr.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOER VAN PAARDEN

Het uitvoerverbod van paarden zoals vervat in (→ 1784-11-24) wordt opgeheven.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	F.B. van der Renne
a.	Roermond, 21 december 1785	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Luytg. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	21 december 1785

De verordening wordt uitgevaardigd krachtens decreet van de Geheime Raad van 17 december 1785.

1786-01-09/1 P 15, fol. 1-8, gr.
ROPBa 3.12.463

EDICT TERZAKE VAN VRIJMETSELAARS

Joseph II beperkt de vergaderingen der vrijmetselaars. In elke provincie van de Zuidelijke Nederlanden mag slechts een loge gevestigd zijn in de hoofdplaats. Indien de omvang van de loge daartoe aanleiding geeft, mogen nog een of twee ondergeschikte loges worden opgericht. De oversten der loges moeten elke drie maanden een ledenlijst overleggen aan de rechterlijke hoofdofficier ter plaatse, die men ook moet verwittigen van elke vergadering in de loge. De namen, rangen en graden die binnen de loge worden gebruikt hoeft men echter niet prijs te geven.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 9 januari 1786	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.		
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	21 januari 1786
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	21 januari 1786

De verordening is uitgevaardigd ter deliberatie van de gevolmachtigd minister, graaf Belgiojoso. Zie hierna (→ 1786-05-15).

1786-01-09/2 P 15, fol. 9-19, gr.
ROPBa 3.12.464

EDICT TERZAKE VAN DE KANSSPELEN

Het plakkaat van 29 november 1749 (→ 1760-07-09) wordt opnieuw gepubliceerd. De strafmaat wordt echter verzwaard. Overtreders van de verordening riskeren voortaan elk voor zich een boete van driehonderd dukaten.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 12 januari 1786	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.		
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	De Reul
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	25 januari 1786
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	25 januari 1786

1786-01-16 P 15, fol. 21-24, min. & gr.

DECLARATIE TERZAKE VAN HET "BESCHUTRECHT"

Het recht van "beschut", "vernaerdering", of naasting, dat volgens GLS 3.3.1.12 na de verkoop toekomt aan naburen, hebbende huis of erf gelegen aanpalend aan het onroerend goed dat verkocht is, zal geen plaats vinden indien het te verkopen goed deel uitmaakt van het bezit der gesupprimeerde kloosters.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	F.B. van der Renne
a.	Roermond, 16 januari 1786	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Luytg. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	16 januari 1786

De verordening wordt uitgevaardigd krachtens decreet van de Geheime Raad van 10 januari 1786 (P 15, fol. 21). Vijfentwintig exemplaren van de verordening worden ingewacht bij de Geheime Raad.

1786-02-11 P 15, fol. 25-32, gr.
ROPBa 3.12.470

EDICT TERZAKE VAN KERMISSEN

Onder verwijzing naar de edicten van 6 october 1531 (ROPBa 2.3.265) en van 22 juni 1598, de synoden van Keulen (1536), van Kamerijk (1550) en van Doornik (1589), wordt bepaald dat alle kermissen voortaan gelijktijdig gehouden zullen moeten worden op de tweede zondag na Pasen. Op straffe van tweehonderd patakons boete wordt het de pastoors verboden kermis te houden op de wijdingsdag van hun kerk.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 11 februari 1786	s.	vanwege de keizer en koning
p.	Kulb. vt.	cs.	Th. de Reul
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	22 februari 1786
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	23 februari 1786
a.i.	Geheime Raad		

De verordening wordt middels (→ 1790-01-02) en (→ 1791-03-16) ongedaan gemaakt.

1786-03-02 P 15, fol. 91-119, gr.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITVOERING VAN HET TRACTAAT VAN FONTAINEBLEAU

Joseph II beveelt de naleving en uitvoering van het verdrag, dat op 8 november 1785 is gesloten met vertegenwoordigers van de Republiek der Verenigde Nederlanden. Volgens art. 19 van dit verdrag worden Obbicht en Papenhoven, gelegen onder het Oostenrijks Overkwartier, aan de Republiek afgestaan.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 2 maart 1786	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.		
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.o.	1 april 1786
a.i.	Geheime Raad	d.v.a.	1 april 1786

De tekst van het verdrag en bijbehorende ratificatie is achter het plakkaat afgedrukt. Cf. ROPBa 3.12.458 en 3.12.459, noot 1. De overdracht van Obbicht vindt op 14 juni 1786 plaats (proces-verbaal in KDB 3, fol. 134-138).

1786-03-08 P 15, fol. 84-89, gr.
ROPBa 3.12.473

EDICT TERZAKE VAN DE GOUDPRIJS

De koers van enige gouden munten wordt aangepast aan de gestegen goudprijs. De prijs waartegen door de Brusselse munt goud wordt ingekocht wordt opnieuw gefixeerd. De volgens (→ 1749-09-19/1) toelaatbare afwijking in het muntgewicht wordt gehandhaafd.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 8 maart 1786	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.		
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	18 maart 1786
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	18 maart 1786
a.i.	Geheime Raad, Raad van Financiën		

1786-04-08 P 15, fol. 120-134, gr.
ROPBa 3.12.477

EDICT TERZAKE VAN DE OPHEFFING VAN ALLE LIEFDADIGE BROEDERSCHAPPEN EN TERZAKE VAN DE OPRICHTING VAN DE BROEDERSCHAP VAN "DE WERKENDE LIEFDE VAN DEN EVENNAASTEN"

Zijne Majesteit gelast de opheffing van alle liefdadige broederschappen in de Nederlanden. Elke broederschap dient een inventaris op te maken van alle activa en passiva, vorderingen en schulden. Deze inventaris dient als richtsnoer voor de comités, te vormen door de hoofdofficier, een burgemeester en griffier van elke plaats, die tijdelijk worden belast met het beheer van de middelen, totdat ter plaatse een broederschap van "De werkende Liefde van den Evennaasten" zal zijn opgericht. De nieuw op te richten broederschap zal onder het geestelijk toezicht staan van de diocesane bisschop. De statuten van de broederschap zijn door de regering vastgesteld en zullen aan de bisschoppen ter hand worden gesteld. Nalatigheid in het liquideren van de oude broederschappen en het verzwijgen of vervreemden van inkomsten en eigendommen wordt met een boete gestraft. Een formulier voor het inventariseren van goederen en inkomsten is bijgevoegd.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 8 april 1786	d.	18 april 1786
p.	Kulb. vt.	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
s.	vanwege de keizer en koning		
cs.	De Reul	cs.	P. Maria
z.	grootzegel	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Nederlands, Frans	d.v.o.	29 april 1786
a.i.	Geheime Raad	d.v.a.	29 april 1786

In opdracht van het Hof van Gelre moeten de subalterne officieren "voor soo veel doenelijck" een exemplaar van de verordening aan elke broederschap doen toekomen. Middels (→1791-03-16) wordt de verordening ongedaan gemaakt. De gesequestreerde effecten moeten aan de broederschappen worden teruggegeven. Zie ook (→ 1790-01-02).

1786-05-10

P 15, fol. 135-142, gr.
ROPBa 3.12.491

EDICT TERZAKE VAN PROCESSIES EN "JUBILEËN"

Zijne Majesteit verbiedt het houden van processies anders dan op de Kruisdagen, met Sacramentsdag en op een andere door de diocesane bisschop aan te wijzen feestdag. Het meedragen van beelden en ambachtskleden is, evenals muzikale begeleiding, uit den boze. In uitzonderlijke omstandigheden kan de bisschop toestemming geven voor processies voor het gewas. Groepsgewijze bedevaarten worden verboden op straffe van honderd patakons per deelnemer. De insolvente overtreder riskeert drie maanden hechtenis. Het houden van "jubileën" is verboden.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 10 mei 1786	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.		
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	20 mei 1786
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	20 mei 1786
a.i.	Geheime Raad		

De verordening wordt middels (→ 1790-01-02) en (→ 1791-03-16) ongedaan gemaakt.

1786-05-13/1 P 15, fol. 143-148, gr.
ROPBa 3.12.492

DECLARATIE TERZAKE VAN DE DISPENSATIE DER HUWELIJKSROEPEN

Ontheffing van de drie "roepen" kan alleen worden toegestaan in werkelijk dringende gevallen, die geen publiciteit verdragen. De partijen zullen onder ede moeten verklaren, dat er tussen hen geen huwelijksbeletselen bestaan in de zin van (→ 1784-09-28).

w.	vanwege Zijne Majesteit	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
a.	Brussel, 13 mei 1786		
s.	De Reul	cs.	Th. de Reul
z.	geheimzegel bedekt met wit papier	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.o.	27 mei 1786
t.i.	vanwege de keizer en koning	d.v.a.	27 mei 1786

De verordening wordt middels (→ 1790-01-02) en (→ 1791-03-16) herroepen.

1786-05-13/2 P 15, fol. 149-154, gr.
ROPBa 3.12.492

DECLARATIE TERZAKE VAN BUITENLANDSE HUWELIJKEN

Huwelijken die door onderdanen van Zijne Majesteit in het buitenland worden gesloten om diens huwelijkswetgeving te ontgaan, zullen "hier ten lande geene civiele effecten en ... hebben".

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 13 mei 1786	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.		
s.	De Reul	cs.	Th. de Reul
z.	geheimzegel, overdekt met wit papier	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.o.	27 mei 1786
a.i.	Geheime Raad	d.v.a.	27 mei 1786

De verordening wordt middels (→ 1790-01-02) en (→ 1791-03-16) herroepen.

1786-05-15 P 15, fol. 155-160, gr.
ROPBa 3.12.494

DECLARATIE TERZAKE VAN DE VRIJMETSELAARS

(→ 1786-01-09/1) ten vervolge, wordt bepaald dat alleen "onder de oogen van 't Gouvernement-Generaal" te Brussel vergaderingen van vrijmetselaarsloges gehouden mogen worden. Het oprichten van loges in de andere hoofdsteden wordt verboden. De bepalingen van (→ 1786-01-09/1) zullen alleen toegepast worden op de drie Brusselse loges.

w.	vanwege Zijne Majesteit	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
d.	Brussel, 15 mei 1786		
p.	Kulb. vt.	cs.	Th. de Reul
s.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	geheimzegel bedekt met wit papier	d.v.o.	27 mei 1786
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	27 mei 1786
t.i.	vanwege de keizer en koning		

1786-05-22 P 15, fol. 161-168, gr.
ROPBa 3.12.496

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET DENOMBREMENT VAN ALLE KERKELIJKE GOEDEREN

De aartsbisschop, alle bisschoppen, kerkelijke dignitarissen, kathedrale en collegiale kapittels, kloosters, conventen, pastoors, kapelaans en andere beneficianten moeten binnen twee maanden na publicatie van deze verordening een gespecificeerd overzicht indienen van alle baten en lasten verbonden aan de erfgoederen, tienden, renten, actiën en obligatiën, die hun zijn toegewezen als beneficie, kanunnikdij of prebende. Ook moeten zij een dergelijk overzicht opstellen van baten en lasten verbonden aan de "fabrieken" van hun kapittel, parochiale of succursale kerk, kapel of sacristie.

Nalatigheid wordt gestraft met een boete van duizend gulden, waarvan tweederde deel voor de aanbrenger.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 22 mei 1786	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.		
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	Th. de Reul
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	31 mei 1786
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	31 mei 1786
a.i.	Geheime Raad		

Zie hierna (→ 1787-01-04). De verordening wordt middels (→ 1791-03-16) ongedaan gemaakt.

1786-05-26 P 12, fol. 177-182
ROPBa 3.12.499

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE BALLONVAART

Zijne Majesteit verbiedt het vliegen met heteluchtballonnen of Montgolfières, wegens mogelijk brandgevaar. Overtreding van het verbod wordt gestraft met vijfhonderd gulden boete en vergoeding van de eventuele schade.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 26 mei 1786	d.	Brussel, 7 juni 1786
p.	Kulb. vt.	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
s.	De Reul		
z.	geheimzegel bedekt met wit papier	cs.	P. Maria
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.o.	14 juni 1786
a.i.	Geheime Raad	d.v.a.	16 juni 1786

1786-05-27 P 15, fol. 169-176, gr.
ROPBa 3.12.503

ORDONNANTIE TERZAKE VAN EEN DENOMBREMENT VAN KERKELIJKE BENEFICIËN EN OFFICIËN

De seculiere en wereldlijke bezitters van kerkelijke officiën en beneficiën, waaraan geen residentieplicht is verbonden en die geen verplichting in de zielzorg met zich brengen, moeten binnen twee maanden een specifiek overzicht indienen bij het Gouvernement-Generaal terzake van de achtergronden, rechten en verplichtingen van die beneficiën en officiën, op straffe van duizend gulden boete. Ter controle wordt aan alle pastoors

opgedragen een dergelijke lijst op te maken van alle beneficiën en officiën van deze aard, die aan hun kerk of kapel zijn verbonden.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 27 mei 1786	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.		
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	Th. de Reul
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	6 juni 1786
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	7 juni 1786
a.i.	Geheime Raad		

Zie hierna (→ 1787-01-04). De verordening wordt middels (→ 1791-03-16) ongedaan gemaakt.

1786-05-29 P 15, fol. 183-196, gr.
ROPBa 3.12.504

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE HERINDELING VAN DE PAROCHIES TEN PLATTELANDE

Met het oog op de behoeften van zielzorg en onderwijs, gelast Joseph II de inventarisatie van alle parochies. De regeerders van dorpen en gehuchten, tiendheffers en (onder-)heren moeten op straffe van driehonderd gulden boete een uitgebreid overzicht opstellen aan de hand van bijgaande instructies en formulieren.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 29 mei 1786	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.		
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	14 juni 1786
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	16 juni 1786
a.i.	Geheime Raad		

Het Hof van Gelre gelast in de circulaire aan de subalterne officieren om de nodige exemplaren van de verordening te bezorgen aan (onder-)heren en tienheren. De verordening wordt middels (→ 1791-03-16) ongedaan gemaakt.

1786-06-14 P 15, fol. 197-203, gr.
ROPBa 3.12.517

EDICT TERZAKE VAN DE ONVERENIGBAARHEID VAN BENEFICIËN

Zijne Majesteit verklaart dat combinaties van twee pastorale beneficiën, of van een pastoraal beneficie met een *beneficium simplex*, waaraan residentieplicht is verbonden, of van een pastoraal beneficie en een kerkelijk ambt, onverenigbaar zijn.
Combinaties van "enkele" beneficiën, een pastoraal beneficie en een simpel beneficie zonder residentieplicht en van simpele beneficiën en kerkelijke ambten zijn wel toelaatbaar. Beneficiën die in niet geoorloofde vorm gecombineerd zijn moeten worden afgestaan.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 14 juni 1786	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.	cs.	Th. de Reul
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.o.	24 juni 1786
z.	grootzegel	d.v.a.	24 juni 1786
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		
a.i.	Geheime Raad		

De verordening wordt middels (→ 1791-03-16) ongedaan gemaakt.

1786-06-16 P 15, fol. 204-217, gr.
ROPBa 3.12.519

EDICT TERZAKE VAN EEN VERGELIJKEND EXAMEN TER TOEWIJZING VAN PASTORALE BENEFICIËN

Zijne Majesteit bepaalt dat pastorale beneficiën voortaan alleen aan geestelijken van gebleken geschiktheid zullen worden gegeven. Twee maal per jaar dient een "concours" te worden gehouden om aspirantpastoors in de gelegenheid te stellen van hun bekwaamheden blijk te geven. De wet bevat een instructie voor de examinatoren en het formulier dat gebruikt moet worden voor het vastleggen van hun bevindingen. De examinatoren rapporteren aan het Gouvernement-Generaal. Geestelijken die op grond van de behaalde resultaten in de eerste (van drie) klassen zijn ingedeeld, kunnen zich zodra een pastoraal beneficie vacant raakt tot de bisschop wenden. De diocesane bisschop moet de ingekomen requesten doorsturen naar het gouvernement, indien het beneficie ter collatie van Zijne Majesteit is. De plaatsen van onderpastoors worden voor wat de wet betreft aan pastoorsplaatsen gelijk gesteld. Het zal de aspiranten tot aanbeveling strekken, als zij zich beijveren "tot onderhoudinge van onse wetthen..., tot d'afschaffinge des naedeelige misbruycken en tot voortgank van eenen suyveren en redelycken godsdienst".

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 16 juni 1786	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.	cs.	Th. de Reul
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.o.	1 juli 1786
z.	grootzegel	d.v.a.	1 juli 1786
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		
a.i.	Geheime Raad		

Zie hierna (→ 1789-04-07) en (→ 1789-04-27). De verordening wordt middels (→ 1790-05-21) en(→ 1791-03-16) herroepen.

1786-08-26 HvG 310 (1786), a.a.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE JACHT

Het Hof van Gelre verbiedt, op straffe als bedreigd in de plakkaten, om de jacht te openen vóór 12 september.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	F.B. van der Renne
a.	Roermond, 26 augustus 1786	v.	geschreven, Nederlands
p.	Luytg. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		

1786-10-16 P 15, fol. 218-229, gr.
ROPBa 3.12.544

EDICT TERZAKE VAN HET SEMINARIE-GENERAAL TE LEUVEN EN HET SEMINARIE-FILIAAL TE LUXEMBURG

Joseph II beveelt de opheffing van alle bisschoppelijke seminaria. Het onderricht in de theologie wordt geconcentreerd in het Seminarie-Generaal te Leuven en een Seminarie-Filiaal te Luxemburg. De voormalige seminaria zullen voortaan dienst doen als priesterhuizen, waar de reeds gevormde theologen zich na de vijfjarige cursus kunnen voorbereiden op de praktische zielzorg. Geen onderdaan van Zijne Majesteit mag voortaan tot de hogere wijdingen worden toegelaten, indien hij het seminarie nieuwe stijl niet heeft doorlopen. Het edict regelt de toelatingseisen voor de seminaria en het gebruik van beurzen en fundaties van de oude seminaria voor de nieuwe opleiding.
De colleges van de Universiteit van Leuven die zijn gesticht ten behoeve van het theologisch onderricht van buitenlanders en de seminaria van bisschoppen, wier diocees zich ten dele buiten de grenzen der Zuidelijke Nederlanden uitstrekt, worden ongemoeid

gelaten. Echter, de alumni van deze colleges worden uitgesloten van beneficiën "met Ziele-last" in de Zuidelijke Nederlanden. Het edict behelst naast kledingvoorschriften voor priesterstudenten, bepalingen terzake van hun levensonderhoud. De Religiekas springt bij voor de opleiding van geestelijken van contemplatieve ordes. Een overgangsregeling is voorzien voor studenten oude stijl.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 16 october 1786	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.	cs.	De Reul
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.a.	26 october 1786
z.	grootzegel		
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

Zie hierna (→ 1789-08-14). De verordening wordt middels (→ 1791-03-16) herroepen.

1786-11-03 P 15, fol. 273-280, gr.
ROPBa 3.12.552

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE INVOERING VAN HET "REGLEMENT OVER DE CIVILE RECHTSPLEGING VOOR DE OOSTENRIJCKSE NEDERLANDEN"

Joseph II gelast de invoering van een nieuw reglement terzake van de burgerlijke rechtsvordering, met ingang van 1 mei 1787. De thans reeds aanhangige processen moeten vanaf die datum volgens de nieuwe stijl worden afgewikkeld. Alle wetten en costumen ter contrarie worden afgeschaft. De rechters dienen zich te onthouden van interpretatie van het reglement. Zij zijn aansprakelijk voor schade en interessen van partijen wegens afwijking van het gelibelleerde reglement. Het reglement is ingedeeld in 39 hoofdstukken, tezamen 150 bladzijden druks. Achtereenvolgens worden behandeld: algemene voorschriften (1); voorschriften met betrekking tot de mondelinge en schriftelijke procedure (2, 3); vrijwaring (4, 7, 8); reconventie (5); handelingsbekwaamheid (6); faillissementsrecht (9); betwisting van rekeningen (10); bewijsrecht (11-17); eden (18-22); vorm van procesakten (23); vonnis, appèl, revisie en nulliteit (24, 25); minnelijke schikking en arbitrage (26, 27); personele en reële arresten, sequester (28, 29, 30); tenuitvoerlegging (31); respijt en atterminatie (32); cessie (33); restitutio in integrum (34); gerechtelijke vacanties (35); betekening van decreten en mandementen (36); proceskosten (37); en tenslotte voorschriften voor advocaten en rechters (38, 39).

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 3 november 1786	d.	Brussel, 7 december 1786
p.	Kulb. vt.	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
s.	vanwege de keizer en koning		
cs.	De Reul	cs.	P. Maria
z.	grootzegel	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.o.	13 december 1786
a.i.	Geheime Raad	d.v.a.	15 december 1786

De Geheime Raad deelt in haar circulaire mede, dat de voorlezing van het reglement zich zal beperken tot invoeringswet. In het algemeen dient men voortaan lange reglementen, waarvan de voorlezing in de kerk de eredienst bedreigt, in gedeelten, verspreid over meerdere weken voor te lezen. De strekking van deze circulaire wordt door het Hof van Gelre aan de lagere overheden en de geestelijkheid van het Overkwartier doorgegeven.
Aanvankelijk wordt alleen de Franse versie van het reglement toegezonden. Pas op 5 januari 1787 volgt de Nederlandse versie, die door het Hof van Gelre bij circulaire van 22 januari 1787 wordt verspreid (P 16, fol. 19-21). Bij depêche van 16 maart 1787 verzendt de Geheime Raad een ongedateerd en niet ondertekend "avertissement concernant les causes pendantes", waarin optekening wordt verlangd van alle nog niet afgedane processen, hangend voor (subalterne) gerichten, leen- en laathoven, in te vullen naar de toestand van 20 april 1787. Dit overzicht moet voor 1 mei 1787 worden ingediend bij de hoofdvoorzitter van het krachtens (→ 1787-01-01/2) opgerichte Departement van Justitie. De depêche is op 21 maart 1787 door het Hof van Gelre bekend gemaakt aan de vierentwintig ondergerichten en leen- en laathoven van zijn ressort (P 16, fol. 42-50). Zie hierna (→ 1787-04-03), (→ 1787-04-10/1&2), (→ 1787-05-14) en (→ 1787-05-28/2).

1786-12-11

P 15, fol. 313-319, gr.
ROPBa 3.12.608

EDICT TERZAKE VAN DE GRAANHANDEL

Alle anterieure edicten en verordeningen terzake van de graanhandel worden tenietgedaan. Eenieder mag vrijelijk graan en meel kopen en verkopen zonder aan enig voorschrift onderworpen te zijn, anders dan die strekken tot handhaving van de in- en uitgaande rechten.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 11 december 1786	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt		
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
cs.	De Reul		
z.	grootzegel	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.o.	10 januari 1787
a.i.	Geheime Raad	d.v.a.	11 januari 1787

In het exposé van de verordening wordt de eerder gevolgde graanpolitiek geëvalueerd.

1787-01-01/1

P 16, fol. 61-64, gr.; ASO 1045, fol. 5v-10, e.a.;
OAR 57, fol. 40-44, e.a.
ROPBa 3.13.1

DIPLOMA TERZAKE VAN DE VESTIGING VAN EEN NIEUWE VORM VOOR HET GOUVERNEMENT-GENERAAL DER NEDERLANDEN

De collaterale raden en het staatssecretariaat worden opgeheven en vervangen door een Conseil du Gouvernement-Général des Pays Bas. De gevolmachtigd minister treedt voortaan qualitate qua op als hoofdvoorzitter en zegelbewaarder (art. 1-5). De indeling van de Oostenrijkse Nederlanden in negen kreitsen wordt aangekondigd (art. 6) (→ 1787-03-12). De provinciale bestuursinrichting wordt sterk vereenvoudigd. Alle colleges van Gedeputeerde Staten worden per 31 october opgeheven. De Staten van Brabant, Vlaanderen en Henegouwen mogen elk één afgevaardigde aanwijzen, die als raadsheer verbonden zal worden aan de regeringsraad om geconsulteerd te worden over de financiën van zijn provincie. De overige gewesten mogen gezamenlijk twee gedeputeerden aanwijzen. De Staten van Gelre en die van Mechelen moeten hun zaken laten waarnemen door de Brabantse gecommitteerde (art. 8-12). Deze samenvoeging van gedeputeerden impliceert echter niet een samenvoeging van de provinciale kassen. De rechten van crediteuren der provincies worden gewaarborgd (art. 13). De hervorming treedt in werking op 1 november 1787 (art. 14). Een apart departement wordt voorzien voor de administratie der justitie (→ 1787-01-01/2).

w.	op naam van Joseph II
d.	Wenen, 1 januari 1787
p.	K.R. vt.
s.	Joseph
cs.	A.G. de Lederer
z.	grootzegel
v.	gedrukt, Frans, pro copie conform De Reul

t.i.	landvoogden Maria Christina en Albrecht van Saksen-Teschen
d.	Brussel, 20 maart 1787
p.	Kulb. vt.
s.	Maria Christina en Albrecht van Saksen-Teschen
cs.	De Reul
u.i.	Hof van Gelre
d.v.o.	28 maart 1787
d.v.r.	28 maart 1787

Op 9 april 1787 wordt de vorm vastgesteld van schrifturen, die zijn bestemd voor het Conseil du Gouvernement (CB 31, fol. 33; DP 6; ROPBa 3.13.46). Zie hierna (→ 1787-09-21).

1787-01-01/2

P 16, fol. 59-64, gr.; ASO 1045, fol. 10r-12v;
OAR 57, fol. 45-47
ROPBa 3.13.3

DIPLOMA TERZAKE VAN EEN NIEUWE RECHTERLIJKE ORGANISATIE IN DE ZUIDELIJKE NEDERLANDEN

De rechtspraak kent voortaan in alle gevallen drie instanties: eerste aanleg, appèl en revisie. Van revisie zijn uitgesloten vonnissen die in tweede instantie gelijkluidend waren aan het vonnis in eerste aanleg. Alle justitiehoven in de Nederlanden worden opgeheven. Daarvoor in de plaats komt te Brussel een soevereine justitieraad, belast met de rechtspleging in de graad van revisie en met het toezicht op de civiele en criminele rechtspleging (→ 1787-04-03). Onder deze soevereine raad ressorteren twee hoven van appèl, één te Brussel voor Brabant, Limburg, Gelre, Vlaanderen, Henegouwen, Namen, Doornik, het Doornikse en Mechelen, de andere te Luxemburg voor de gelijknamige provincie. De heerlijke jurisdicties ten plattelande worden opgeheven. De rechtspleging in eerste instantie wordt toevertrouwd aan een nog onbepaald aantal van tribunalen van eerste instantie. Met uitzondering van de militaire rechtbanken worden alle (bijzondere) rechtbanken (waaronder de kerkelijke en die van de Universiteit van Leuven) opgeheven. Alle rechters zullen zich bij hun toelating onder ede moeten verplichten tot strikte naleving van (→ 1786-11-03).

w.	op naam van Joseph II
d.	Wenen, 1 januari 1787
p.	K.R. vt.
s.	Joseph
cs.	A.G. de Lederer
z.	grootzegel
v.	gedrukt, Frans (pro copie conform De Reul)

t.i.	landvoogden Maria Christina en Albrecht van Saksen-Teschen
d.	Brussel, 20 maart 1787
p.	Kulb. vt.
s.	Maria Christina en Albrecht van Saksen-Teschen
cs.	De Reul
u.i.	Hof van Gelre
d.v.o.	28 maart 1787
d.v.r.	ontbreekt

Zie hierna (→ 1787-04-20) en (→ 1787-09-21).

1787-01-04

P 16, fol. 1-18, gr.
ROPBa 3.13.5

EDICT TERZAKE VAN HET DENOMBREMENT VAN GEESTELIJKE GOEDEREN, BENEFICIËN, OFFICIËN EN FUNDATIËN

Om (→ 1786-05-22) en (→ 1786-05-27) uitvoerbaar te maken, wordt een formulier voorgeschreven voor de inventarisatie van kerkelijke goederen, beneficiën, officiën en fundaties. De formulieren moeten binnen twee maanden worden ingevuld aan de hand van bijgaande instructie.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 4 januari 1787	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.		
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	P. Maria
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	31 januari 1787
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	31 januari 1787
a.i.	Geheime Raad		

Bij declaratie van 12 maart 1787 wordt bepaald, dat buitenlandse geestelijken, die in het bezit zijn van goederen, afhangend van beneficiën in de Nederlanden, deze moeten aangeven volgens het formulier van 4 januari. Voor de overige bezittingen kan met een declaratie "en masse" worden volstaan (P 16, fol. 36-41; ROPBa 3.13.27). Extra exemplaren van de verordening moeten ter hand worden gesteld van de directe belanghebbenden. De verordening wordt middels (→ 1791-03-16) ongedaan gemaakt.

1787-01-20 P 16, fol. 24-35, gr.
ROPBa 3.13.9

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET DENOMBREMENT VAN SECULIERE VROME STICHTINGEN

Zijne Majesteit gelast, op straffe van duizend gulden boete, de inventarisatie van doeleinden en middelen van alle seculiere vrome stichtingen, zoals fundaties ten behoeve van wezen, vondelingen, zieken, ouden van dagen, studenten en dergelijke. Verzwegen inkomsten zullen worden geconfisqueerd ten behoeve van de Religiekas. Magistraten en wethouders moeten binnen twee maanden een lijst van alle bekende pieuze fundaties indienen bij het Gouvernement-Generaal.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 20 januari 1787	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.		
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	Th. de Reul
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.o.	21 februari 1787
a.i.	Geheime Raad	d.v.a.	21 februari 1787

1787-03-12 P 16, fol. 65-72, gr.
ROPBa 3.13.20

EDICT TERZAKE VAN DE INDELING DER OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN IN KREITSEN

(→ 1787-01-01/1) art. 6 ten vervolge, worden de Nederlanden verdeeld in negen kreitsen, elk onder bestuur van een intendant, tevens raadsheer van het gouvernement. De

intendant vertegenwoordigt er het gouvernement, dat hij bijstaat in zaken van openbaar bestuur. De kreitsen worden onderverdeeld in districten, bestuurd door een Commissaris der Intendentie. Het Oostenrijks Overkwartier wordt ingedeeld bij de Limburgse Kreits. De intendanten worden belast met het openbaar bestuur van politie en financiën. De magistraten, officieren der (onder-)heerlijkheden, beambten van domeinen en financiën, die van de Religiekas en de beambten der provinciën, steden en gemeenten zijn aan hen gehoorzaamheid en verantwoording schuldig. De intendanten hebben de bevoegdheid om verordeningen te maken. Zij hebben geen rechtsmacht in contentieuze zaken. Ter bescherming van de onderdanen beschikken zij over het "*provisorium momentaneum*" of het "*possessorium summarissimum*". Op grond van deze bevoegdheid kunnen zij iemand die gewelddadig in zijn bezit gestoord is (spolie) voorlopig in het bezit van zijn goederen herstellen. Dergelijke beschikkingen houden stand, totdat de competente rechter uitspraak heeft gedaan ten petitoire. De intendanten worden belast met de publicatie der wetten. De ambten der hoofdofficieren worden afgeschaft. Meiers, drosten en anderen behouden slechts hun titel.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 12 maart 1787	d.	Brussel, 22 maart 1787
p.	Kulb. vt.	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
s.	vanwege de keizer en koning		
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	28 maart 1787
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	28 maart 1787
a.i.	Geheime Raad		

Zie hierna (→ 1787-04-30), (→ 1787-05-28/1), (→ 1787-09-21) en (→ 1787-12-17/2).

1787-03-17

P 16, fol. 51-58, gr.
ROPBa 3.13.29

EDICT TERZAKE VAN ONNUTTE PROCESSEN OP KOSTEN VAN AMBACHTEN EN GILDEN EN ANDERE UTILITAIRE CORPORA

Ter voorkoming van overbodige processen wordt het aan ambachten, gilden, corpora van lastdragers, wegers, meters en andere functionarissen, aangesteld tot nut van de scheepvaart, de handel en het publiek, verboden om roerende en onroerende goederen, renten, actiën en credieten te vervreemden, of schulden en obligaties aan te gaan zonder octrooi van het Gouvernement-Generaal. Het doen van uitgaven ten laste van de ambachten is alleen geoorloofd voor zover zij voortvloeien uit eerdere transacties. Betalingen aan de ambachten mogen niet langer lopen via de dekens, maar moeten via de magistraat gebeuren. Ambachten kunnen zonder octrooi geen processen aanspannen. Het dagelijks bestuur der ambachten wordt toevertrouwd aan de dekens, die moeten

handelen in overleg met commissarissen uit de magistraat. De functies van griffier en klerk en van de andere bedienden der gilden worden opgeheven. In verband met de sanering der financiën moeten de dekens met hulp van de commissarissen een overzicht opstellen van de schulden en verplichtingen der ambachten en voorstellen doen ter delging.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 17 maart 1787	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.		
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	Th. de Reul
cs.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	4 april 1787
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	4 april 1787
a.i.	Geheime Raad		

In opdracht van de Geheime Raad wordt de verordening alleen gepubliceerd in steden waar gilden zijn: in het Overkwartier, Roermond en Weert. Zie hierna (→ 1787-05-29).

1787-03-24 P 16, fol. 73-80, gr.
ROPBa 3.13.30

DECLARATIE TERZAKE VAN DE HULP AAN DESERTEURS

(→ 1782-09-14) ten vervolge, bepaalt Zijne Majesteit dat niemand kleding en uitrusting van militairen mag aankopen, op straffe als in het edict bedreigd. Eenieder heeft bovendien de plicht om militairen die met hun uitrusting leuren aan te houden en ze over te leveren aan de militaire justitie ter plaatse. De declaratie moet elk jaar veertien dagen na Pasen opnieuw worden gepubliceerd.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 12 maart 1787	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Kulb. vt.		
s.	De Reul	u.i.	Hof van Gelre
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.o.	25 april 1787
a.i.	Conseil du Gouvernement	d.v.a.	25 april 1787

1787-04-03 P 16, fol. 81-90, gr.
ROPBa 3.13.24

EDICT TERZAKE VAN DE HERVORMING VAN DE RECHTERLIJKE ORGANISATIE

(→ 1787-01-01/2) ten vervolge, maakt Joseph II vanuit zijn "sekere wetenschap, volle macht ende koninklijcke autoriteyt" met één pennestreek heel de historisch gegroeide rechterlijke organisatie der Nederlandse gewesten ongedaan, als zijnde ongeschikt om (→

1786-11-03) ten uitvoer te leggen. Hiervoor in de plaats komen drie graden van jurisdictie: van eerste instantie, appèl en revisie. Als rechtbank van laatste instantie (graad van revisie) fungeert de Soevereine Raad van Justitie te Brussel. Deze raad oefent het toezicht op alle rechters van eerste en tweede instantie. Tevens worden twee rechtbanken in de graad van appèl ingesteld. Een te Brussel, competent voor Brabant, Limburg, Gelre, Vlaanderen, Henegouwen, Namen, Doornik en het Doornikse en Mechelen; de ander te Luxemburg, bevoegd voor het gelijknamig gewest. De rechters in eerste instantie dienen zich met de nodige deferentie te voegen naar de bevelen van de rechters in tweede instantie. Met ingang van 1 mei 1787 houden alle heerlijke rechtbanken op te functioneren. Hun bevoegdheden in contentieuze zaken worden overgedragen aan de Tribunalen van eerste instantie. Bepalingen van transitoir recht worden gemaakt, om het functioneren van de rechtspleging in eerste aanleg mogelijk te maken, zolang de ressorten van de nieuwe tribunalen nog niet precies zijn gedefinieerd. Eveneens met ingang van 1 mei houden de rechters van domeinen, in- en uitgaande rechten, de tolkamers, gedelegeerde rechters en wat dies meer zij, op te functioneren. Een uitzondering wordt gemaakt voor de militaire rechters.
Het reglement behelst instructies met betrekking tot de samenstelling van de rechtbanken, de benoembaarheid en de aanstelling van rechters en personeel en ten aanzien van het functioneren van de advocaten (regeling van kosteloze rechtsbijstand).
Bepalingen van transitoir recht worden gemaakt ten aanzien van de criminele rechtspleging. De tortuur wordt afgeschaft. De rechterlijke officieren dienen vooralsnog te blijven waken over de publieke veiligheid. Op hen rust de taak om delinquenten en vagebonden aan te houden.

w.	op naam van Joseph II	z.	grootzegel
d.	Brussel, 3 april 1787	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Bel. vt.	t.i.	ontbreekt
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kreitsintendant ?
cs.	L.C. van de Veld		

Te Roermond wordt krachtens (→ 1787-04-20) een tribunaal van eerste instantie opgericht. Voor het archief van deze instelling zie: CdG 7. Zie hierna (→ 1787-05-14), (→ 1787-09-21) en (→ 1787-12-17/2).

1787-04-10/1 OAR 340, nr. 579; Swalmen-Asselt, pastorie (2-3), gr.
ROPBa 3.13.47, noot 1

EDICT EN REGLEMENT TERZAKE VAN DE AFHANDELING VAN PROCESSEN DIE BIJ DE INVOERING VAN HET REGLEMENT TERZAKE VAN DE CIVIELE RECHTSPLEGING NOG LITISPENDENT ZIJN

Het reglement behelst nauwkeurige aanwijzingen voor het afhandelen van onbesliste processen in eerste aanleg, appèl of revisie, die nog onafgedaan zijn als op 1 mei 1787 het reglement terzake van de civiele rechtspleging (→ 1786-11-03) in werking treedt.

w.	op naam van Joseph II	z.	grootzegel
d.	Brussel, 10 april 1787	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Bel. vt.	t.i.	ontbreekt
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kreitsintendant ?
cs.	L.C. van de Veld		

Het edict is te Swalmen gepubliceerd op 3 mei 1787.

1787-04-10/2 ROPBa 3.13.47

PROVISIONEEL REGLEMENT TERZAKE VAN PROCESKOSTEN EN GRIFFIE-RECHTEN

Het reglement geeft onder verwijzing naar (→ 1786-11-03) regels voor de ontvangst van griffierechten en andere jura. Daarnaast behelst het reglement een overzicht van alle mogelijke kosten wegens proceshandelingen, alsmede een overzicht van de rechten, verschuldigd voor "definitieve" vonnissen.

w.	vanwege Zijne Majesteit	cs.	L.C. van de Veld
d.	Brussel, 10 april 1787	z.	geheimzegel
p.	Bel. vt.	v.	gedrukt, Frans
s.	vanwege de keizer en koning	t.i.& u.i.	ontbreken

Blijkens het "Protocolle der zittingen" van het Tribunaal van eerste instantie te Roermond van 2 mei 1787, is het reglement ter griffie gedeponeerd, ter inzage van de pleitende partijen.

1787-04-20 OAR 340 nr. 581; Swalmen-Asselt, pastorie (2-3), gr.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE OPRICHTING VAN EEN TRIBUNAAL VAN EERSTE AANLEG IN HET HERTOGDOM GELDERLAND

(→ 1787-01-01/2) en (→ 1787-04-03) ten vervolge, wordt het ressort van het Tribunaal van eerste aanleg in het hertogdom Gelre exact omschreven. Per 1 mei 1787 zal het Tribunaal zijn werkzaamheden aanvangen op voet van (→ 1787-04-03).

w.	vanwege Zijne Majesteit	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Brussel, 20 april 1787	g.	Oostenrijks Overkwartier
p.	Bel. vt.	t.i.	ontbreekt
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	kreitsintendant ?
cs.	De Lannoy		
z.	geheimzegel overdekt met wit papier		

De verordening is op 3 mei 1787 te Swalmen gepubliceerd. Zie hiervoor (→ 1787 -04-10/2). Zie hierna (→ 1787-12-17/2).

1787-04-30 Swalmen-Asselt, pastorie (2-3)
ROPBa 3.13.70

DECLARATIE TERZAKE VAN DE BEVOEGDHEDEN DER KREITSINTENDANTEN

(→ 1787-03-12) ten vervolge, verklaart Zijne Majesteit dat de competentie van de kreitsintendanten zich slechts uitstrekt tot de "directie der publieke saeken" als intermediair tussen de regering en de subalterne administraties. Zij hebben geen jurisdictionele bevoegdheden.

w.	vanwege Zijne Majesteit	z.	geheimzegel
a.	Brussel, 30 april 1787	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Bel. vt.	t.i.	ontbreekt
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit	u.i.	kreitsintendant ?
cs.	P. Lederer		

De declaratie is te Swalmen gepubliceerd op 20 mei 1787. Zie hierna (→ 1787-12-17/2).

1787-05-14 P 16, fol. 91-98, gr.; ASO 1045, fol. 1r-2v, e.a.
ROPBa 3.13.79

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE RECHTERLIJKE ORGANISATIE

Zijne Majesteit schort de invoering van (→ 1787-04-03) tijdelijk op. De provinciale hoven van justitie, de rechtbanken ten plattelande, de rechterlijke officieren en magistraten in de provincies van Vlaanderen, Namen, Doornik en het Doornikse, Gelderland en Mechelen moeten hun functies op de oude voet hernemen.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 14 mei 1787	d.	Brussel, 16 mei 1787
p.	Bel. vt.	p.	Cr. vt.
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit	s.	J. de Maleck
cs.	J. de Maleck	u.i.	Hof van Gelre
z.	geheimzegel	d.v.a.	19 mei 1787
v.	gedrukt, Nederlands		

Het Hof van Gelre wijst de lagere overheden erop, dat hiermee niet (→ 1786-11-03) is komen te vervallen. Kanselier Luytgens is bij afzonderlijke kennisgeving van gelijke datum van het besluit verwittigd (KDB 3, fol. 139).

1787-05-28/1 P 16, fol. 107-119, gr.; ASO 1045, fol. 16r-v, e.a. ROPBa 3.13.81

DECLARATIE TERZAKE VAN DE INTENDENTIËN

(→ 1787-03-12), terzake van de nieuwe kreitsindeling, treedt voor onbepaalde tijd niet in werking.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 28 mei 1787	cs.	Th. de Reul
p.	Cr. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit	d.v.o.	6 juni 1787
cs.	De Reul	d.v.a.	6 juni 1787
z.	geheimzegel		
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

1787-05-28/2 P 16, fol. 107-119, gr.; ASO 1045, fol. 16v, e.a. ROPBa 3.13.81

DECLARATIE TERZAKE VAN DE INVOERING VAN HET REGLEMENT VAN DE CIVIELE PROCEDURE

(→ 1786-11-03) treedt voorlopig niet in werking. De processen dienen voorlopig te worden geïnstrueerd volgens de stijl van de verschillende herstelde rechtbanken.

w.	vanwege Zijne Majesteit	v.	gedrukt, Frans, Nederlands
a.	Brussel, 28 mei 1787	t.i.	vanwege de keizer en koning
p.	Cr. vt.	cs.	Th. de Reul
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.o.	6 juni 1787
z.	geheimzegel	d.v.a.	6 juni 1787

1787-05-29 P 16, fol. 118-125, gr.
ROPBa 3.13.83

EDICT TERZAKE VAN DE AMBACHTEN

(→ 1787-03-17) en (→ 1771-01-21) worden ingetrokken. De ambachten moeten zich bij het aanspannen van processen richten naar de gewoonte zoals die vóór 1771 in zwang was. Zijne Majesteit zal advies inwinnen bij de magistraten alvorens maatregelen voor te schrijven ter verbetering van het bestuur der ambachten. De gilden zullen daarbij worden gehoord. Schorsingen, verleend in processen met betrekking tot de gilden, worden herroepen.

w.	op naam van Joseph II	d.	Brussel, 1 juni 1787
d.	Brussel, 29 mei 1787	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Cr. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	vanwege de keizer en koning	d.v.o.	6 juni 1787
cs.	Th. de Reul	d.v.a.	6 juni 1787
z.	grootzegel		
t.i.	vanwege de keizer en koning		

1787-07-25 P 16, fol. 126-141, gr.
ROPBa 3.13.105

DECLARATIE TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

Zijne Majesteit verbiedt het schrijven, drukken, verspreiden en verkopen van libellen, lasterschriften en dergelijke, die het herstel van de publieke rust verhinderen, op straffe van vijfhonderd guldens boete. De raden-fiscaal worden belast met de rechtsvordering terzake.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	landvoogd, graaf van Murray
d.	Brussel, 25 juli 1787	s.	Murray
p.	Cr. vt.	cs.	De Reul
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.o.	6 augustus 1787
z.	geheimzegel	d.v.a.	6 augustus 1787
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

Bij depêche van gelijke datum, gericht aan de raden-fiscaal van de provinciale hoven, attendeert de landvoogd op twee gewraakte pamfletten, namelijk "*La Nation Belgique à l'Empereur et Roi en date du 12. juillet 1787 à Bruxelles, de l'Imprimerie patriotique MDCCLXXXVII*" en "*Bemerkingen op den brief van Sijne Majesteit gedateerd den 3. julii 1787, gevolgd op de vertooninge wegens die Zeer Eerwaardige en Edele Heeren Staeten van Brabant aen Sijne voors. Majesteijt gedaen den 22 julii laestleden, uyt de Patriotiksche Druckerije, MDCCLXXVII*". De schrijvers van deze pamfletten moeten worden opgespoord

en hun werk gebrandmerkt "par toutes les marques d'ignominie dont en justice elles seront trouvés susceptibles". Cf. (→ 1787-08-01).

1787-08-01 P 16, fol. 128, min.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE DRUKPERS

Het Hof van Gelre verbiedt ten verzoeke van de momber op straffe van criminele vervolging de verspreiding van twee brochures, genaamd "*La Nation Belgique à l'Empereur et Roi en date de 12. juillet 1787, à Bruxelles, de l'Imprimerie patriotique, MDCCLXXXVII*" en "*Bemerkingen op de Brieff van Sijne Majesteijt gedateert den 3. julii 1787, gevolgd op de vertooninge wegens die Seer Eerwaerdige en Edele Heeren Staeten van Brabant aen sijne voors. Majesteijt, gedaen den 22. junii lestleden, uyt de Patriotiksche Druckerije, MDCCLXXXVII*"".

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	F.B. van der Renne
a.	Roermond, 1 augustus 1787	v.	geschreven, Nederlands
p.	Luytg. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	1 augustus 1787

1787-08-28 P 16, fol. 142-151, gr.
ROPBa 3.13.111

DECLARATIE TERZAKE VAN DE HANDHAVING DER OPENBARE ORDE

Voor de handhaving der openbare orde mag alleen gebruik gemaakt worden van de "wettelijke corporaties" (schutterijen en burgerwachten) en wel in zo grote getale als door de magistraat, gelet op de omstandigheden, wenselijk wordt geacht. Krachtens art. 4. van de depêche van 16 augustus 1787 mogen deze schutters geen cocardes of andere partijtekens dragen. Men dient zich strikt te houden aan de reglementair voorgeschreven kledij. De stedelijke overheden moeten maatregelen nemen ter ontbinding van de "buitengewone corporaties" (vrijcorpsen). Het dragen van een cocarde wordt verboden op straffe van tien schilden boete. Een authentiek uittreksel uit de depêche van 16 augustus is bijgevoegd.

w.	vanwege de keizer en koning	t.i.	landvoogd, graaf van Murray
d.	Brussel, 28 september 1787	s.	graaf van Murray
p.	Cr. vt.	cs.	Hardy
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.o.	1 september 1787
z.	geheimzegel.	d.v.a.	1 september 1787
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

1787-09-21 P 16, fol. 152-162, e.a. & gr.

DECLARATIE TERZAKE VAN DE CONSTITUTIES, GRONDWETTEN EN PRIVILEGIËN VAN GELDERLAND

De landvoogd verzekert in naam van de keizer aan de Staten van het Overkwartier, dat Gelderland gehandhaafd zal blijven bij haar oude constituties, grondwetten en privileges, "ingevolge de acten der huldiging van Zijne Majesteijt".
(→ 1787-04-03) en (→ 1787-03-12) worden thans blijvend afgeschaft. De bepalingen van (→ 1787-01-01/1 & 2), die betrekking hebben op het bestuur der provincies en de rol van de Staten en hun gedeputeerden daarin, zullen niet worden uitgevoerd. Hetzelfde geldt ten aanzien van de bepalingen met betrekking tot de rechterlijke organisatie. De hoge en lage jurisdictiën van onderheren, steden en platteland blijven in wezen. Inbreuken op de constitutie zullen door Zijne Majesteit in overleg met de Staten worden hersteld.

w.	op naam van de landvoogd, graaf van Murray	t.i.	landvoogd, graaf van Murray
a.	Brussel, 21 september 1787	d.	Brussel, 17 oktober 1787
p.	Cr. vt.	cs.	De Reul
s.	graaf van Murray	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Lannoy	d.v.o.	24 october 1787
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	24 october 1787

De declaratie is gericht aan de Staten van het Overkwartier. De landvoogd zendt een copie ter publicatie aan het Hof van Gelre. Kanselier en raden laten de declaratie op eigen initiatief vertalen en drukken. Men ziet in deze verklaring voldoende reden om in overleg met de bisschop een plechtige Heilige Mis met Te Deum te laten celebreren en in een schrijven aan de landvoogd de generositeit en grootmoedigheid van Zijne Majesteit te loven. Reeds eerder, bij declaratie van 6 juni 1787, verklaarden de landvoogden alle maatregelen strijdig met de Gelderse constitutie voor opgeschort (Sb. Nederweert, 2).

1787-11-22 P 16, fol. 163-170, gr.
ROPBa 3.13.126

EDICT TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

Zijne Majesteit verbiedt het schrijven, drukken en verspreiden van libellen, schimpende, injurieuze, schandaleuze en oproerige geschriften, gericht tegen openbare instellingen en publieke personen, op straffe van geseling, eeuwige verbanning en confiscatie van goederen. Medeplichtigen riskeren acht jaar detentie in een verbeterhuis en een boete van duizend patakons. Indien particuliere personen het mikpunt zijn van dergelijke libellen geldt een mildere strafmaat. Exemplaren van dergelijke geschriften moeten worden ingeleverd bij de rechterlijke officieren, op straffe van vijfhonderd guldens boete. De aanbrenger wiens informatie leidt tot de aanhouding van een pamflettist ontvangt duizend gulden beloning. Zijn naam zal geheim worden gehouden.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Trauttmansdorff
d.	Brussel, 22 november 1787	s.	graaf van Trauttmansdorff
p.	Cr. vt.	cs.	H. de Müller
s.	vanwege de keizer en de koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.o.	5 december 1787
z.	grootzegel	d.v.a.	5 december 1787
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		
a.i.	Conseil royal du Gouvernement		

1787-12-03

P 16, fol. 171-178, gr.
ROPBa 3.13.129

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET BELEDIGEN VAN AMBTSDRAGERS EN ANDERE DIGNITARISSEN

Het beschimpen en uitjouwen van ambtsdragers en dignitarissen zal arbitrair worden gestraft met straffen evenredig aan de ernst der gepleegde injurie. Personen die de politie hinderen bij de aanhouding van de daders kunnen worden gestraft met de straf die de door hun toedoen ontsnapte delinquent anders zou zijn opgelegd.

w.	vanwege de keizer en koning	a.i.	Conseil royal du Gouvernement
d.	Brussel, 3 december 1787	t.i.	vanwege de keizer en koning
p.	Cr. vt.	s.	H. de Müller
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Reul	d.v.o.	12 december 1787
z.	geheimzegel	d.v.a.	12 december 1787
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

1787-12-13 P 16, fol. 179-189, gr.
ROPBa 3.13.130

DECLARATIE TERZAKE VAN DE ONVERENIGBAARHEID VAN FUNCTIES

De functie van pensionaris, secretaris of griffier der Staten, van steden of kasselrijen is onverenigbaar met de functie van advocaat of agent voor andere instellingen of particulieren.

w.	vanwege de keizer en koning	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Trauttmansdorff-Weinsberg
a.	Brussel, 13 december 1787	s.	graaf van Trauttmansdorff-Weinsberg
p.	Cr. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit	d.v.o.	19 december 1787
cs.	L.C. van de Veld	d.v.a.	30 december 1787
z.	geheimzegel		
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

De publicatie van de verordening is iets uitgesteld, wegens de niet tijdige levering van Nederlandstalige exemplaren van de verordening (missive van Hof van Gelre van 22 december 1787 aan de Conseil du Gouvernement, P 16, fol. 180). Zie hierna (→ 1793-08-29).

1787-12-17/1 P 16, fol. 190-191, gr.
ROPBa 3.13.133

DECLARATIE TERZAKE VAN DE PUBLICATIE VAN WETTEN

(→ 1785-09-26), terzake van de publicatie van wetten vanaf de kansel, wordt gewijzigd. Alleen indien zulks nadrukkelijk wordt aangegeven, moeten verordeningen vanaf de kansel worden voorgelezen. Criminele wetten, met welks uitvoering de doodstraf of bloedvergieten verbonden is, zullen nimmer in de kerk hoeven worden voorgelezen. Een exemplaar van dergelijke wetten zal door de rechterlijke officier, in plaats van de pastoor, op de kerkdeur worden geaffigeerd. De straffen bedreigd tegen het verwijderen en verscheuren van verordeningen blijven van kracht. De verordening moet vanaf de kansel worden voorgelezen.

w.	vanweg de keizer en koning	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Trauttmansdorff
a.	Brussel, 17 december 1787	s.	graaf van Trauttmansdorff
p.	Cr. vt.	cs.	De Lannoy
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit	u.i.	Hof van Gelre
cs.	L.C. van de Veld	d.v.o.	16 januari 1788
z.	geheimzegel	d.v.a.	16 januari 1788
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

De verordening wordt middels (→ 1791-03-16) ongedaan gemaakt.

1787-12-17/2

P 16, fol. 190,193-196, gr.
ROPBa 3.13.132

DECLARATIE TERZAKE VAN DE TOEPASBAARHEID VAN WETTEN, GEPUBLICEERD VOOR 1 APRIL 1787

Onder verwijzing naar zijn depêchen van 16 augustus 1787 en van 11 september 1787 (ROPBa 3.13.112; P 16, fol. 195-196) verklaart Zijne Majesteit, dat wetten die zijn gepubliceerd vóór 1 april 1787 toepasbaar zijn, tenzij er sedert 21 september 1787 aan gederogeerd is. Alle verordeningen die tussen 1 april en 21 september niet toepasbaar zijn verklaard, zullen moeten worden nageleefd, met uitzondering van de verordeningen genoemd in de depêche van 11 september 1787.* De verordeningen met betrekking tot de intendentiën (→ 1787-03-12), (→ 1787-04-30) en die met betrekking tot de tribunalen van eerste instantie (→ 1787-04-03), (→ 1787-04-20) blijven derhalve buiten werking.

w.	vanwege de keizer en koning	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Trauttmansdorff
a.	Brussel, 17 december 1787	s.	graaf van Trauttmansdorff
p.	Cr. vt.	cs.	De Lannoy
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit	u.i.	Hof van Gelre
cs.	L.C. van de Veld	d.v.o.	16 januari 1788
z.	geheimzegel	d.v.a.	16 januari 1788
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

* De depêche van 11 september 1787 is op 19 september 1787 "ter gemene rolle" gepubliceerd (CB 31, fol. 58).

1788-01-03

P 17, fol. 1-8, gr.
ROPBa 3.13.138

ADDITIONELE ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE INENTING TEGEN KINDERPOKKEN

(→ 1768-09-28) ten vervolge, wordt bepaald dat men een afstand van vierhonderd toisen moet aanhouden tussen de entplaats en het dichtsbijzijnde huis of de bebouwde kom van dorpen of steden.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf Trauttmansdorff
a.	Brussel, 3 januari 1788	s.	graaf van Trauttmansdorff
p.	Cr. vt.	cs.	Hardy
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit	u.i.	Hof van Gelre
cs.	H. de Müller	d.v.o.	16 januari 1788
z.	geheimzegel	d.v.a.	17 januari 1788
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

1788-01-26 P 17, fol. 9-16, gr.
ROPBa 3.13.146

EDICT TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

Zijne Majesteit supprimeert de "*Journal historique & littéraire*" gedrukt bij de Erven Andreas Chevalier te Luxemburg. Bovendien verbiedt hij de invoer van de ,"*Journal historique & politique des principaux événements du temps présent ou Esprit des Gazettes & Journaux politiques de toute l'Europe*" gedrukt te Luik. Het invoeren, het lezen en laten lezen van deze "oproerige libellen" wordt op straffe van een geldboete verboden. Insolvente overtreders riskeren arbitraire straffen. Onder couvert toegezonden exemplaren moeten worden ingeleverd bij de hoofdofficier ter plaatse of bij de raden-fiscaal.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Trauttmansdorff
d.	Brussel, 26 januari 1788	s.	graaf van Trauttmansdorff
p.	Cr. vt.	cs.	De Lannoy
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	L.C. van de Veld	d.v.o.	13 februari 1788
z.	grootzegel	d.v.a.	13 februari 1788
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		
a.i.	Conseil royal du Gouvernement		

Zie hierna (→ 1790-05-21).

1788-02-07 P 17, fol. 17-24, gr.
ROPBa 3.13.147

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE RESIDENTIEPLICHT VAN OFFICIEREN

Zijne Majesteit gelast alle bestuurlijke, rechterlijke en politiefunctionarissen om zich metterwoon in hun residentie te vestigen en hun ambt in persoon uit te oefenen, op straffe daarvan vervallen te worden verklaard. Alle ontheffingen van residentieplicht en alle concessies om ambtelijke verplichtingen door luitenants of substituten te laten vervullen worden geacht niet te zijn verleend.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	landvoogden Maria Christina en Albrecht van Saksen-Teschen
d.	Brussel, 7 februari 1788	s.	Maria Christina en Albrecht van Saksen-Teschen
p.	Cr. vt.	cs.	J.J. Wildt
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	L.C. van de Veld	d.v.o.	20 februari 1788
z.	grootzegel	d.v.a.	21 februari 1788
v.	gedrukt, Nederlands		
a.i.	Conseil royal du Gouvernement		

1788-05-26 P 17, fol. 27-38, gr.
ROPBa 3.13.173

ORDONNANTIE TERZAKE VAN EEN GENERAAL PARDON

Zijne Majesteit belooft generaal pardon aan militairen, die vóór 1 mei 1788 zijn gedeserteerd en zich vóór 1 mei 1789 weer voor de dienst aanmelden in de Nederlanden of bij de ambassadeurs en gezanten in den vreemde. De amnestie geldt niet voor degenen die verdacht worden van zware misdrijven. Zij die niet meer in staat zijn hun militaire plichten te vervullen zullen vrij in de Nederlanden mogen verblijven.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	landvoogden Maria Christina en Albrecht van Saksen-Teschen
d.	Brussel, 26 mei 1788	d.	Brussel, 7 juni 1788
p.	Cr. vt.	s.	Maria Christina en Albrecht van Saksen-Teschen
s.	vanwege de keizer en koning	cs.	De Lannoy
cs.	L.C. van de Veld	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	14 juni 1788
v.	gedrukt, Frans, Nederlands, Duits	d.v.a.	14 juni 1788
a.i.	Conseil royal du Gouvernement		

Zie hierna (→ 1789-09-24/2).

1788-09-27 CB 31, fol. 127-140, min.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE OPENBARE ORDE TE ROERMOND

Kanselier en raden geven voorschriften met betrekking tot het sluitingsuur van herbergen en tapperijen en stellen boete op het niet naleven ervan. Cafégangers die na sluitingstijd de rust verstoren riskeren een boete, die nog wordt verdubbeld, indien zij in vereniging de rust verstoren. Niemand mag 's nachts de stad binnenkomen dan via de poorten. Degenen die via de bres in de stad geraken zullen op water en brood worden vastgezet in civiele detentie. De scholtis wordt belast met de uitvoering van de verordening en verkrijgt daartoe de bevoegdheid desgewenst van burgerwacht en schutterij assistentie te vragen.

w.	op naam van kanselier en raden	v.	(gedrukt), Nederlands
a.	Roermond (27 september 1788)	g.	Roermond
p.	Luytg. vt	d.v.a.	vermoedelijk 27 september 1788

De verordening wordt uitgevaardigd in opdracht van de landvoogden Maria Christina en Albrecht van Saksen-Teschen, naar aanleiding van klachten die te Brussel zijn ingekomen over ordeverstoring te Roermond. Een concept van de verordening is door kanselier en raden ter goedkeuring naar Brussel gestuurd.

1789-03-16 P 17, fol. 43-48, gr.
ROPBa 3.13.250

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE AFKOOP VAN CIJNZEN, RENTEN EN ANDERE JAARLIJKSE PRESTATIES VERSCHULDIGD AAN DE DOMEINEN

Tot 1 augustus stelt Zijne Majesteit eenieder, die jaarlijks cijnzen, renten of andere prestaties verschuldigd is aan de domeinen, in de gelegenheid die verplichtingen af te kopen. De afkoopsom van prestaties in geld wordt gekapitaliseerd op twintig maal het jaarbedrag ineens. Prestaties in natura kunnen worden afgekocht tegen twintig maal de gemiddelde waarde van de geleverde goederen over de jaren 1786, 1787 en 1788.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	landvoogden Maria Christina en Albrecht van Saksen-Teschen
d.	Brussel, 16 maart 1789	p.	Cr. vt.
p.	Tr. vt.	s.	Maria Christina en Albrecht van Saksen-Teschen
s.	vanwege de keizer en de koning	cs.	L.C. van de Veld
cs.	H. de Müller	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	6 mei 1789
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	7 mei 1789
a.i.	Conseil royal du Gouvernement		

Zie hierna (→ 1789-08-06).

1789-04-27 P 17, fol. 55-62, gr.
ROPBa 3.13.271

DECLARATIE TERZAKE VAN DE VERGELIJKENDE EXAMENS VOOR PASTOORS

(→ 1786-06-16) ten vervolge, verklaart Zijne Majesteit, dat beneficiën belast met zielzorg alleen vergeven mogen worden aan kandidaten der eerste klasse, die permissie hebben van de diocesane bisschop. In geval het patronaat aan de kerk toekomt, mag de bisschop drie geschikte personen voordragen. Indien de bevoegdheid tot het begeven van de prebende de keizer toekomt, hoeven de bischoppen "eerste klassers", die zij ondanks hun slagen voor het vergelijkend examen ongeschikt achten, niet voor te dragen. Het is verboden geestelijken reeds voor het concours een pastoorsprebende te beloven. Een dergelijke belofte sluit hen van benoeming uit. Ook voormalige jezuïeten en leden van opgeheven ordes hebben krachtens (→ 1775-09-02) toegang tot de vergelijkende examens. Reguliere pastorijen zullen worden begeven op dezelfde voet als voorheen, zij het dat de te benoemen kandidaat een "eerste klasser" moet zijn.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	landvoogden Maria Christina en Albrecht van Saksen-Teschen
d.	Brussel, 27 april 1789	p.	Cr. vt.
p.	Tr. vt.	s.	Maria Christina en Albrecht van Saksen-Teschen
s.	vanwege Zijne Majesteit	u.i.	Hof van Gelre
cs.	P. Lederer	d.v.o.	9 mei 1789
z.	geheimzegel	d.v.a.	9 mei 1789
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

De verordening wordt middels (→ 1790-05-21) en (→ 1791-03-16) herroepen.

1789-07-27 P 17, fol. 63-70, gr.
ROPBa 3.13.319

EDICT TERZAKE VAN DE DIEFSTAL VAN GRAAN EN VELDVRUCHTEN

Zijne Majesteit dreigt de dieven van graan en veldvruchten met gevangenisstraffen van maximaal levenslang, indien het delict wordt begaan in vereniging, of indien er sprake is van recidive. Het aangeven van dergelijke delicten door de benadeelde brengt voor hem verder geen kosten met zich mee. Indien de rechterlijke officieren nalatig zijn bij het vervolgen van de aanklacht, kunnen de benadeelden zich wenden tot de raad-fiscaal van de provincie, die de daders zal vervolgen op kosten van de nalatige officier. Bovendien zal de fiscaal dan procederen tot suspensie en ontzetting van de nalatige officier uit diens functie. Het edict moet jaarlijks twee weken na Pasen opnieuw worden gepubliceerd, op straffe als bedreigd in (→ 1755-11-14/2).

w.	op naam van Joseph II	a.i.	Conseil royal du Gouvernement
d.	Brussel, 27 juli 1789	t.i.	vanwege de keizer en koning
p.	Tr. vt.	p.	Cr. vt.
s.	vanwege de keizer en koning	s.	De Launay
cs.	De Launay	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	8 augustus 1789
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	8 augustus 1789

1789-08-06 P 17, fol. 71-76, gr.
ROPBa 3.13.326

DECLARATIE TERZAKE VAN DE AFLOOP VAN CIJNZEN, RENTEN EN ANDERE JAARLIJKSE PRESTATIES VERSCHULDIGD AAN DE DOMEINEN

De termijn waarbinnen afkoop van jaarlijkse prestaties verschuldigd aan de domeinen mogelijk is (→ 1789-03-16), wordt verlengd tot 31 december 1789. Ook jaarlijkse

verplichtingen aan de Religiekas worden afkoopbaar gesteld. De verordening moet door de Conseil du Gouvernement en de Rekenkamer worden geregistreerd.

w.	vanwege Zijne Majesteit	a.i.	Conseil royal du Gouvernement
a.	Brussel, 6 augustus 1789	t.i.	vanwege de keizer en koning
p.	Cr. vt.	s.	De Maleck
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Maleck	d.v.o.	19 augustus 1789
z.	geheimzegel	d.v.a.	ontbreekt
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

1789-08-14 P 17, fol. 77-84, gr.
ROPBa 3.13.327

EDICT TERZAKE VAN DE SEMINARIES

(→ 1786-10-16) ten vervolge, wordt het de bisschoppen weer vergund er zelf een seminarie op na te houden. Men dient er zich wel voor te hoeden in de seminaries iets te onderrichten dat strijdig is met de rechten van Zijne Majesteit, de gebruiken van het land of de vrijheden der Nederlandse kerk. Het onderwijs in de wijsbegeerte en godgeleerdheid in abdijen en kloosters blijft verboden. Geestelijken mogen niet tot priester gewijd worden, tenzij ze de "gereguleerde cours van theologie" aan een der seminaries hebben gevolgd. Het bepaalde ten aanzien van de beurzen bestemd voor de studenten aan de Leuvense colleges blijft van kracht. Ten aanzien van de beurzen bestemd voor de studenten der bisschoppelijke seminaries wordt de status quo ante hersteld.
Art. 5 van (→ 1783-11-24) terzake van de bisschoppelijke jurisdictie wordt herroepen. Het privilege van nominatie van de Universiteit van Leuven en de artesfaculteit aldaar wordt hersteld op de oude voet. (→ 1786-10-16) komt te vervallen, voor zover het edict niet nadrukkelijk is bevestigd.

w.	op naam van Joseph II	a.i.	Conseil royal du Gouvernement
d.	Brussel, 14 augustus 1789	t.i.	vanwege de keizer en koning
p.	Tr. vt.	s.	J. de Maleck
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	J. de Maleck	d.v.o.	19 augustus 1789
z.	grootzegel	d.v.a.	19 augustus 1789
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

Zie hierna (→ 1789-11-20). De verordening wordt middels (→ 1791-03-16) herroepen.

1789-09-01 P 17, fol. 93-100, gr.
ROPBa 3.13.334

DECLARATIE TERZAKE VAN DE PUBLIEKE RUST

Zijne Majesteit vermaant de bevolking geen gehoor te geven aan patriotse geruchten en ze niet verder te verspreiden. De rechterlijke officieren in de steden en ten plattelande moeten degenen, die geruchten in omloop brengen of inzamelingen houden ten bate van de patriotse zaak, aanhouden en ze vervolgen als publieke dieven en stropers.

w.	vanwege de keizer en koning	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 1 september 1789	d.	Brussel, 3 september 1789
p.	Tr. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit	d.v.o.	5 september 1789
cs.	De Launay	d.v.a.	5 september 1789
z.	geheimzegel		
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

Zie hierna (→ 1789-09-30).

1789-09-18 P 17, fol. 101-111, gr.
ROPBa 3.13.340

DECLARATIE TERZAKE VAN DE UITWISSELING VAN DESERTEURS

Zijne Majesteit verklaart, dat (→ 1767-05-20) terzake van de uitwisseling van deserteurs van de legers van Zijne Majesteit en die van de Prins-bisschop van Luik, welk verdrag middels (→ 1777-05-18) voor de duur van tien jaar was verlengd, met ingang van 15 juli 1789 nogmaals wordt verlengd voor de duur van tien jaar.

w.	op naam van Joseph II	a.i.	Conseil royal du Gouvernement
d.	Brussel, 18 september 1789	t.i.	vanwege de keizer en koning
p.	Tr. vt.	p.	Cr. vt.
s.	vanwege de keizer en koning	s.	De Launay
cs.	J. de Maleck	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	3 october 1789
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	3 october 1789

1789-09-24/1 P 17, fol. 112-119, gr.

DECLARATIE TERZAKE VAN DE ILLEGALE VERGADERINGEN VAN DE AMBACHTEN TE ROERMOND

Zijne Majesteit verbiedt de ambachten van Roermond hun onwettige vergaderingen voort te zetten. Alleen requesten van reglementair — d.w.z. na wettige convocatie en ten overstaan van een commissaris uit de magistraat en in aanwezigheid van de momber — gehouden vergaderingen zullen door de regering in behandeling worden genomen. Het inzamelen van rogge bij bemiddelde burgers wordt verboden.

w.	vanwege de keizer en koning	a.i.	Conseil royal du Gouvernement
a.	Brussel, 24 september 1789	g.	stad Roermond
p.	Cr. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit	d.v.o.	26 september 1789
cs.	L.C. van de Veld	d.v.a.	26 september 1789
z.	geheimzegel		
v.	geschreven, Frans		

De verordening is door de griffie van de Conseil du Gouvernement in originali onder geheimzegel toegezonden. In opdracht van kanselier en raden is er te Roermond een vertaling van gemaakt. De verordening is in de vorm van een tweetalig afschrift gepubliceerd.

1789-09-24/2 P 17, fol. 120-127, gr.
ROPBa 3.13.342

ORDONNANTIE TERZAKE VAN GENERAAL PARDON

(→ 1788-05-26) ten vervolge, worden de deserteurs van de legers van Zijne Majesteit gedurende nogmaals zes maanden, met ingang van 1 september 1789, in de gelegenheid gesteld de beloofde amnestie deelachtig te worden.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 24 september 1789	d.	Brussel, 5 october 1789
p.	Tr. vt.	p.	Cr. vt.
s.	vanwege de keizer en koning	s.	De Lannoy
cs.	De Launay	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	10 october 1789
v.	gedrukt, Frans, Nederlands, Duits	d.v.a.	10 october 1789
a.i.	Conseil royal du Gouvernement		

1789-09-30 P 17, fol, 128-137, gr.
ROPBa 3.13.344

ORDONNANTIE TERZAKE VAN PATRIOTSE EMIGRANTEN

(→ 1789-09-01) ten vervolge, herhaalt Zijne Majesteit, dat de geruchten van buitenlandse steun aan de patriotten vals zijn en dat men er geen geloof aan dient te hechten. Hij verbiedt op straffe des doods om onderdanen door beloften, dwang of anderszins over te halen zich naar het buitenland te begeven en zich daar bij de patriotten aan te sluiten. Het aanbrengen van dergelijke ronselaars wordt, mits het overtuigend bewijs van hun schuld geleverd kan worden, beloond met tienduizend gulden. Onderdanen die aan de patriotse lokroep gehoor geven, worden voor eeuwig verbannen en verliezen elke aanspraak op de erfenissen, die hun krachtens testament of *ab intestato* zouden kunnen toevallen. Hun aandeel valt toe aan de eventuele andere erven. Gedurende veertien dagen worden reeds geëmigreerde personen in de gelegenheid gesteld van de dwalingen huns weegs terug te keren. De raden-fiscaal worden belast met de vervolging van degenen die in gebreke blijven in het voldoen aan de bevelen van Zijne Majesteit.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 30 september 1789	d.	Brussel, 6 october 1789
p.	Tr. vt.	s.	De Lannoy
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	Nieulant	d.v.o.	10 october 1789
z.	grootzegel	d.v.a.	17 october 1789
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

Volgens het mandement finaal is de verordening voor publicatie in Brabant bestemd. Het Gouvernement bericht bij missive van 30 september 1789 aan de momber, dat men het wenselijk acht de verordening ook in Weert en Nederweert te publiceren, aangezien enige inwoners zich hebben aangesloten onder de benden van de "soo genaemde Brabantsche Patriotten". De publicatie loopt enige vertraging op, omdat aanvankelijk geen Nederlandstalige exemplaren zijn toegezonden (CB 31, fol. 189). Bij dêpeche van het Conseil du Gouvernement van 16 october 1789 worden de raad-fiscaal van de Grote Raad van Mechelen, de momber van Gelderland en de substituut procureur-generaal van Namen aangeschreven, om opgave te doen van de aantallen uitwijkelingen (RAL Coll. Hansen, V 613, II, gr.). Zie hierna (→ 1789-11-20).

1789-10-22 P 17, fol. 144-163, gr.
ROPBa 3.13.354

DECLARATIE EN AMPLIATIE TERZAKE VAN PATRIOTSE EMIGRANTEN, BEWAPENING DER BURGERBEVOLKING EN SAMENSPANNING TEGEN DE STAAT

Aangezien de Brabantse opstandelingen hun activiteiten naar de andere provincies hebben uitgebreid, worden ook daar de hoofdpunten van de aanvankelijk alleen voor Brabant bestemde verordening van 19 october 1789 (ROPBa 3.13.351) afgekondigd. Zijne Majesteit gelast de inlevering van "schiet-geweeren", buskruit, kogels, kardoezen en dergelijke, die in particulier bezit zijn. Hetzelfde geldt voor de bewapening der schutterijen. Lijsten van ingeleverde wapens moeten door de lokale overheden worden opgestuurd naar het Gouvernement-Generaal. Eenieder die weet heeft van samenzweringen tegen de staat wordt vermaand zulks ter kennis van de justitie te

brengen. Zij die bij onlusten met de wapens in de hand geattrapeerd zullen worden, moeten op staande voet worden geëxecuteerd.

w.	op naam van Joseph II	a.i.	Conseil royal du Gouvernement
d.	Brussel, 22 october 1789	t.i.	vanwege de keizer en koning
p.	Tr. vt.	p.	Cr. vt.
s.	vanwege de keizer en koning	s.	De Lannoy
cs.	Nieulant	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel	d.v.o.	28 october 1789
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	28 october 1789

1789-11-04 P 17, fol. 164-171. gr.
ROPBa 3.13.376

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET OPROERIG MANIFEST VAN HENRI VAN DER NOOT

Het decreet van de Grote Raad van Mechelen van 31 october 1789 dient in alle provinciën als wet te worden nageleefd. De raden-fiscaal dienen dientengevolge de steller van het manifest en zijn medeplichtigen te vervolgen. Het drukken en verspreiden van het manifest wordt verboden op straffe van extraordinaire vervolging. Exemplaren van het manifest moeten bij de raden-fiscaal worden ingeleverd, op straffe van duizend patakons boete of criminele vervolging.

w.	op naam van Joseph II	a.i.	Conseil royal du Gouvernement
d.	Brussel, 4 november 1789	t.i.	vanwege de keizer en koning
p.	Tr. vt.	p.	Cr. vt.
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	J. de Maleck	d.v.o.	12 november 1789
z.	grootzegel	d.v.a.	12 november 1789
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

Het decreet van de Grote Raad is als bijlage van het plakkaat afgedrukt. Het behelst de veroordeling van het manifest van Van Der Noot als een "brandt-stichtende Lasterschrift", waarvan de inhoud "grouwelijk injurieus" is ten opzichte van Zijne Majesteit en zijn ministers. Het manifest moet door de scherprechter op het schavot worden verscheurd en verbrand.

1789-11-20 P 17, fol. 172-179, gr.
ROPBa 3.13.378

DECLARATIE TERZAKE VAN DE OPHEFFING VAN HET SEMINARIE-GENERAAL EN TERZAKE VAN DE BERECHTING VAN OPSTANDELINGEN

(→ 1789-08-14) ten vervolge, verklaart Zijne Majesteit het Seminarie-Generaal te Leuven voor opgeheven. Het onderwijs in de theologie en het canoniek recht te Brussel wordt opgeschort.
Om te voorkomen dat onschuldigen het slachtoffer worden van de jacht op opstandelingen, wordt bepaald dat alle verdachten volgens de wetten en met inachtneming van de gebruikelijke regels van het strafprocesrecht berecht moeten worden. Het Generaal Pardon (→ 1789-09-30) wordt verlengd tot 20 december 1789.

w.	op naam van Joseph II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 20 november 1789	p.	Cr. vt.
p.	Tr. vt.	s.	De Launay
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	De Lannoy	d.v.o.	24 november 1789
z.	grootzegel	d.v.a.	25 november 1789
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

Bij declaratie van 6 december 1789 verzekert de gevolmachtigd minister, graaf van Trauttmansdorff, dat de verordening de volle instemming van Zijne Majesteit heeft (P 17, fol. 180-184; ROPBa 3.13.387).

1789-11-26 OAHD 150; Swalmen-Asselt, pastorie (2-3), gr.
ROPBa 3.13.382

DECLARATIE TERZAKE VAN DE IN BRABANT AFGEKONDIGDE GENERALE AMNESTIE

Joseph II verklaart dat de amnestie, die in Brabant middels de declaratie van 25 november 1789 (ROPBa 3.13.381) is afgekondigd, "generael ende sonder eenige exceptie" ook moet plaatsvinden in de andere provinciën der Nederlanden.

w.	op naam van Joseph II	z.	grootzegel
d.	Brussel, 26 november 1789	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Tr. vt.	t.i.	(ontbreekt)
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	(ontbreekt)
cs.	De Lannoy		

De declaratie is te Maasniel gepubliceerd op 6 december 1789. De declaratie van 6 december 1789 is ook op deze verordening van toepassing. Zie toelichting bij (→ 1789-11-20).

5. Verordeningen van de Verenigde Belgische Staten en van de Soevereine Staten van het Overkwartier (1 januari 1790 - 10 december 1790)

1790-01-01 RSO nr. 45

ONAFHANKELIJKHEIDSVERKLARING VAN DE SOEVEREINE STATEN VAN HET OVERKWARTIER

Ridderschap en gedeputeerden van de stad Roermond stellen zich onder de gegeven omstandigheden "nahmens der Nation" in het bezit van de soevereiniteit. De declaratie dient ten plattelande en in de vrije heerlijkheden door middel van publicatie en affixie bekend gemaakt te worden.

1790-01-02 ASO 1225a, min.
RSO nr. 46

VERORDENING TERZAKE VAN DE CASSATIE VAN ENIGE EDICTEN EN ORDONNANTIËN STRIJDIG MET HET GLS

De Staten van het Overkwartier casseren enige verordeningen door Joseph II in strijd met het GLS uitgevaardigd. (→ 1784-06-26) wordt ingetrokken, zij het met de restrictie, dat het begraven in kerken verboden blijft. (→ 1786-04-08), (→ 1784-09-28), (→ 1786-05-13), een daarmee samenhangend besluit van 30 mei 1786, (→ 1786-05-10) en (→ 1786-02-11) worden eveneens ongedaan gemaakt.

w. op naam van de Staten van het Overkwartier
a. Roermond, 2 januari 1790
s. ter ordonnantie van de Staten
cs. H.A. Raemaeckers
g. Overkwartier

Zie hierna (→ 1790-05-21).

1790-01-11 ASO 1225a, a.a.
ROPBa 3.13.418

"TRACTAAT VAN VEREENINGE ENDE OPRECHTINGE VAN HET SOUVEREIN CONGRES DER VEREENIGDE NEDERLANSCHE STAETEN"

De Belgische gewesten vormen een confederatie onder de naam van Verenigde Nederlandse Staten. De contracterende staten geven aan de Unie soevereine macht ten aanzien van de defensie, het verklaren van oorlog en het sluiten van vrede en wat daarmee samenhangt, zoals het sluiten van bondgenootschappen.

De uitoefening van deze soevereine rechten wordt opgedragen aan het Soeverein Congres, bestaande uit gedeputeerden der provinciën. Verder spreken de verbonden staten zich uit ten gunste van de katholieke religie en verlenen zij aan het congres bij uitsluiting het recht munt te slaan. Zij handhaven hun bijdrage in de gemeenschappelijke lasten op de oude voet.
De afzonderlijke gewesten behouden zich overigens alle soevereiniteitsrechten voor. Men voorziet in de vriendschappelijke regeling van geschillen en belooft elkaar bijstand. De afzonderlijke gewesten kunnen zonder permissie van het Soeverein Congres geen verdragen sluiten met vreemde mogendheden. De vermenging van militaire en civiele functies zal niet worden gedoogd.

Het tractaat is op 20 januari 1790 door de Soevereine Staten van Gelderland geratificeerd. Bij circulaire van 25 juni 1790 verzocht het Soeverein Congres de registratie en publicatie van het verdrag op de gebruikelijke wijze. Bij resolutie van 1 juli 1790 besluiten de Staten aan dit verzoek te voldoen (ASO 1225c). Het tractaat is te Swalmen gepubliceerd op 12 juli 1790 (Sb Swalmen-Asselt 103).

1790-02-04 ASO 1225a, min.
RSO nr. 47

VERORDENING TERZAKE VAN DE OPENBARE ORDE

De Staten van het Overkwartier verbieden het publiekelijk of heimelijk houden van opruiende "discoursen". Complotten en "attrouppementen" worden eveneens verboden. Tegen overtreding van de verordening worden arbitraire straffen bedreigd. Zowel de scholtis van Roermond, als de commanderende officieren moeten zonodig de overtreders aanhouden.

w.	op naam van de Staten van het Overkwartier	cs.	H.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 4 februari 1790	g.	Overkwartier
s.	ter ordonnantie van de Staten		

De verordening wordt ten fine van publicatie toegezonden aan de magistraat van Roermond, met afschriften "ter directie" aan het Hof en aan de stadscommandant. Blijkens OAR 57, fol. 51 is de verordening op 5 februari "alomme met den hoiren gepubliceert en ter gewoonelicke plaetse geaffigeert".

1790-02-08 ASO 1225a, min.
RSO nr. 48

VERORDENING TERZAKE VAN DE OPENBARE ORDE

De Staten van het Overkwartier verbieden eenieder zich na tien uur 's avonds in herbergen en sociëteiten op te houden. Bovendien verbieden zij, op instigatie van de bisschop, gedurende de vastentijd alle publieke vermakelijkheden, op straffe van arbitraire correctie.

w.	op naam van de Staten van het Overkwartier	cs.	H.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 8 februari 1790	g.	Overkwartier
s.	ter ordonnantie van de Staten		

De verordening dient ten fine van publicatie aan de magistraat van Roermond te worden toegezonden. In de marge staat genoteerd: "gedepescheert". Bij reces van 8 februari 1790 heeft de magistraat van Roermond besloten de ordonnantie te publiceren (OAR 57, fol. 51).

1790-02-20 ASO 1225b, min.; Swalmen Asselt, pastorie (2-3), gr. RSO nr. 49

VERORDENING TERZAKE VAN HET AANKOPEN VAN MILITAIRE UITRUSTING

De Staten van het Overkwartier verbieden eenieder, en in het bijzonder alle kleerkopers, om uitrusting en kleding, die zijn verstrekt aan de militairen van de patriotse legers, aan te kopen, op pene van rigoreuze straffen.

w.	op naam van de Staten van het Overkwartier	cs.	H.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 20 februari 1790	v.	geschreven, Nederlands
s.	vanwege de Staten	g.	Overkwartier

De verordening is uitgevaardigd ten verzoeke van het Generaal Krijgsdepartement te Brussel (missive van 5 februari 1790). Bij circulaire van 4 augustus 1790 gelasten de Staten, wederom op verzoek van het departement, de strikte naleving van de verordening (ASO 1235).

1790-03-18 ROPBa 3.13.469

DECREET TERZAKE VAN PENSIOENEN

De Staten-Generaal der Verenigde Belgische Provinciën maken bekend, dat een comité is ingesteld om te onderzoeken welke pensioenen, die door het vorige regime zijn toegekend, ook nu nog naar recht en billijkheid zouden moeten worden betaald. De commissie zal zitting houden in het gebouw van de Rekenkamer. Belanghebbenden kunnen zich aldaar tot het comité wenden.

a. 18 maart 1790 "en assemblée"
s. H.J. Petit, president van de week
cs. P.S. van Eupen, secretaris

De resolutie is op 27 maart in de vorm van translaat in het Overkwartier gepubliceerd (ASO 1225a).

1790-03-24 ASO 1225b, gr.
ROPBa 3.13.473

PROVISIONEEL REGLEMENT VAN OORLOG VOOR HET KRIJGSVOLK DER VERENIGDE BELGISCHE PROVINCIËN

De Staten-Generaal en het Soeverein Congres bepalen, dat militairen wegens niet-militaire delicten door de ordinaris rechters zullen worden berecht. Voor zover zij wegens militaire delicten terecht moeten staan, zullen zij voor een krijgsraad worden gedaagd. De verordening somt een groot aantal delicten op, met de straffen die er toe staan. Daarnaast vindt men er gegevens met betrekking tot de inrichting der krijgsraden en de wijze van procederen voor deze rechtbanken. Indien een beklaagde officier behoort tot de état-mayor, dan zal de krijgsraad worden aangewezen door het Departement van Oorlog, onder voorbehoud van goedkeuring door het Soeverein Congres. De doodstraf mag enkel met goedvinden van het Congres ten uitvoer worden gelegd.

a. 24 maart 1790, in de vergadering van de Staten-Generaal en het Soeverein Congres
s. markies De Wemmel, president
cs. P.S. van Eupen, secretaris
v. gedrukt, Frans, Nederlands
t.i. Departement van Oorlog
d. Brussel, 2 april 1790
s. graaf De Patin, president
u.i. Staten van het Overkwartier
d.v.a. 7 april 1790

De verordening is op 8 april 1790 te Roermond gepubliceerd (OAR 57, fol. 57).

1790-03-25 ASO 1225b, min & gr.
ROPBA 3.13.476 (Doornikse variant)

PROCLAMATIE VAN GENERAAL PARDON

Het Soeverein Congres biedt gedurende veertien dagen alle deserteurs de gelegenheid om zich opnieuw onder het vaandel van de Verenigde Belgische Staten te scharen. Nadien zullen zij naar de rigueur der wetten worden gestraft. Magistraten en officieren, die nalatig zijn bij het vervolgen van deserteurs, zullen als begunstigers worden gestraft.

a.	Brussel, 25 maart 1790	cs.	H.N. van der Noot, loco Van Eupen
v.	gedrukt, Nederlands		
t.i.	Soeverein Congres	u.i.	Staten van het Overkwartier
s.	markies van Wemmel, president	d.v.a.	7 april 1790

De proclamatie wordt op verzoek van het Congres door de Staten der provinciën uitgevaardigd naar een door het Congres gesuggereerd model. De Staten van het Overkwartier geven aan het verzoek gehoor door de publicatie van een te Roermond gedrukt translaat. De proclamatie is op 8 april 1790 te Roermond gepubliceerd (OAR 57, fol. 57v).

1790-04-28/1

ASO 1225b, min. & gr.
RSO nr. 50

VERORDENING TERZAKE VAN DE DRUKPERS

De Staten van het Overkwartier verbieden de verspreiding van het nieuwsblad "*Journal général de l'Europe*" op straffe van een boete van honderd patakons. Hetzelfde geldt voor anonieme pamfletten "betrekkelijk tot de zaeken en omstandigheden van desen tijdt".

w.	op naam van de Staten van het Overkwartier	cs.	H.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 28 april 1790	v.	gedrukt, Nederlands
s.	ter ordonnantie van de Staten	d.v.a.	28 april 1790

De verordening wordt uitgevaardigd ten verzoeke van de Staten-Generaal (missive van 23 april 1790). Zij is op 30 april 1790 te Roermond gepubliceerd (OAR 57, fol. 60v).

1790-04-28/2

ASO 1225b, min. & gr.
RSO nr. 51

ORDONNANTIE TERZAKE VAN VAGEBONDEN EN VREEMDELINGEN ZONDER MIDDELEN VAN BESTAAN

De Staten van het Overkwartier gelasten het vertrek, binnen drie dagen, van alle vagebonden en onbekende vreemdelingen zonder middelen van bestaan, aangezien zij als een gevaar voor de openbare orde worden beschouwd. Zij die nadien nog zullen worden aangetroffen, zullen worden verbannen.

w.	op naam van de Staten van het Overkwartier	cs.	H.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 20 april 1790	v.	gedrukt, Nederlands
s.	ter ordonnantie van de Staten	g.	Overkwartier
		d.v.a.	28 april 1790

De verordening wordt uitgevaardigd ten verzoeke van de Staten-Generaal, die in dezen een uniform beleid voorstaan (missive van 23 april 1790). De ordonnantie is opgemaakt naar het model van de Brabantse wet van 8 april 1790 (ASO 1225b, gr.; ROPBa 3.13.486). De verordening is op 1 mei 1790 te Roermond gepubliceerd (OAR 57, fol. 60v).

1790-05-07 OAR 57, fol. 61v

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DESERTIE

(Op 7 mei 1790 is te Roermond een ordonnantie van de Staten van het Overkwartier ter voorkoming van desertie "alomme met den hoiren gepubliceert en ter gewoonlijcke plaetse geaffigeert". De tekst van de ordonnantie is niet overgeleverd.)

1790-05-19 ASO 1225b, min. & gr.; Fam. Arch. Van Den Bergh 589, 2, e.a.; OAR 57, fol. 65v, e.a.

RESOLUTIE TERZAKE VAN DE BESTUURLIJKE EN RECHTERLIJKE ORGANISATIE TE ROERMOND

De Staten van het Overkwartier besluiten het Hof van Gelre en de magistraat van Roermond samen te voegen op voet van (→ 1737-10-02). De interne rangorde wordt geregeld op voet van het "regulatief" van 22 mei 1675 (Ms K 10.104), zodat de raden-costumier de voorrang hebben boven de raden-ordinaris. Beide kamers van het Hof worden geacht één lichaam te vormen. In contentieuze zaken vult de tweede kamer de eerste aan. De tweede kamer vervult de functie van magistraat. Op maandag vergadert ze uitsluitend over de stedelijke financiën. Bij die gelegenheid wordt de vergadering uitgebreid met de "tienmannen". Deze kunnen naar believen van de burgemeester ook op andere dagen ter vergadering worden geroepen. De tweede kamer hoort jaarlijks de rekening van de payburgemeester af. Bij deze gelegenheid heeft de burgerij het recht tien wijze mannen te committeren.
De resolutie geeft de namen van alle te benoemen functionarissen en regelt hun salaris. Alle functionarissen moeten de eed afleggen aan de Staten van het Overkwartier.

a. Roermond, 13 mei 1790
s. ter ordonnantie van de Staten
cs. H.A. Ramaeckers

Het concept van de resolutie is op 23 maart 1790 ten fine van advies aan de ambachten van Roermond medegedeeld. De nieuwe raadsheren zijn op 20 mei 1790 beëdigd.

1790-05-21 ASO 1225b, min.

VERORDENING TERZAKE VAN DE CASSATIE VAN EDICTEN EN ORDONNANTIËN DIE IN STRIJD ZIJN MET DE OUDE RECHTEN EN GEWOONTEN

(→ 1790-01-02) ten vervolge, annuleren de Staten van het Overkwartier (→ 1771-05-13), (→ 1772-04-18), (→ 1772-08-10), (→ 1784-09-09), (→ 1786-06-16), (→ 1788-01-26) en (→ 1789-04-27). Ten aanzien van de admissie van religieuzen tot de geestelijke ordes zullen voortaan weer de richtlijnen van het Concilie van Trente worden gevolgd.

w.	op naam van de Staten van het Overkwartier	cs.	H.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 21 mei 1790	g.	Overkwartier
s.	ter ordonnantie van de Staten	d.v.a.	22 mei 1790

De ordonnantie is op 25 mei 1790 te Roermond gepubliceerd (OAR 57, fol. 69r).

1790-05-26 ASO 1225b, j. OAR 341, nr. 616, gr. ROPBa 3.13.516

PROVISIONEEL REGLEMENT VOOR DE SCHATKIST EN DE COMPTABILITEIT VAN DE REPUBLIEK

Het Soeverein congres maakt de oprichting bekend van een "Tresor-générale de la Republique" en formuleert regels ten aanzien van het dirigeren der geldstromen. Het reglement behelst vormvoorschriften voor betalingsopdrachten van de Staten-Generaal, het Soeverein Congres, het Generaal Krijgsdepartement en het Comité des Vivres. Aan het hoofd van de schatkamer staat de thesaurier-generaal, die belast wordt met de uitvoering van de betalingsopdrachten, die hem via het bureau der comptabele bereiken. Hij wordt bijgestaan door twee kassiers. De thesaurier dient jaarlijks een rekening op te stellen, die in januari wordt afgehoord door gedeputeerden van het Soeverein Congres en leden van het Comité van Financiën, onder tussenkomst van een vertegenwoordiger van het Departement van Oorlog, het hoofd van het bureau van de comptabele en de hoofdcommissaris van de Oorlogskanselarij. De jaarrekening zal worden gedrukt om te worden toegezonden aan de provinciën. Het reglement beschrijft verder de taak van het bureau van de comptabele en van het Comité van Financiën. Voorzieningen worden getroffen voor betalingen te verrichten uit de Geheime Kas.

a.	Brussel, 26 mei 1790	cs.	H.C.N. van der Noot, loco Van Eupen
s.	De Bousies, Vicomte De Rouveroy, président du Congres, Vicomte de Nieuwport, chanoine de Tournai, président des Etats generaux	v.	gedrukt, Frans

Bij missive van 2 juni 1790 berichten de Staten van het Overkwartier aan het Soeverein Congres, dat het reglement zal worden nageleefd in alle punten die de provinciale kas regarderen.

1790-05-27 ASO 1225b, min.

REGLEMENT TERZAKE VAN HET ONDERRICHT DER HUMANIORA

De Staten van het Overkwartier stellen het leerplan en de lestijden vast voor het onderricht der humaniora te Roermond. Naast een minutieus leerplan — waarin onder meer het aantal verplichte proefwerken, dat meetelt voor de jaarlijkse prijsuitreiking, wordt vastgesteld — vindt men er aanwijzingen voor de religieuze vorming der studenten. Onder meer wordt een maandelijkse klassikale biecht voorgeschreven.
Het toezicht op de naleving van het reglement wordt toevertrouwd aan de kanunnik en scholaster Syben, die de taak van inspecteur van het onderwijs vervult.

w.	op naam van de Staten van het Overkwartier	s.	ter ordonnantie van de Staten
a.	Roermond, 27 mei 1790	cs.	H.A. Ramaeckers
		g.	Overkwartier

1790-06-01 ASO 1225b, min.
RSO nr. 53

VERORDENING TERZAKE VAN DE BEOEFENING DER BEELDENDE KUNSTEN

De Staten van het Overkwartier besluiten ten verzoeke van het kunstenaarsambacht te Roermond om (→ 1773-11-13) buiten werking te stellen. De oude reglementen, privileges en gebruiken van het ambacht worden in ere hersteld.

w.	op naam van de Staten van het Overkwartier	cs.	H.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 1 juni 1790	g.	Overkwartier
s.	ter ordonnantie van de Staten	d.v.a.	2 juni 1790

De ordonnantie is op 2 juni 1790 te Roermond gepubliceerd (OAR 57, fol. 70v).

1790-06-02 OAR 341 nr. 617, gr.; j. ASO inv. 1225b
ROPBa 3.13.522

REGLEMENT MILITAIR

De gevolmachtigde gedeputeerden van het Soeverein Congres stellen, ter bevordering van goede orde en discipline in het leger, straffen vast voor insubordinatie of militaire ongehoorzaamheid, het bedreigen van officieren, muiterij, desertie in het zicht van de vijand, vaandelvlucht, desertie, lafheid, diefstal, stroperij en ongeoorloofde afwezigheid. Naast straffen voor deze commune militaire delicten, worden straffen voorzien voor officieren die zich schuldig maken aan het aanzetten tot muiterij.
De straffen variëren van spitsroedenlopen, honderd slagen met de vlakke sabel en brandmerken, tot de doodstraf en decimering in geval van collectieve delicten. Voor officieren beschikt men bovendien nog over de mogelijkheid om ze infaam te verklaren, ze terug te zetten in rang, of ze te schrappen van het tableau.

w.	op naam van de gevolmachtigde gedeputeerden van het Soeverein Congres	v.	gedrukt, Frans
a.	Namen, 2 juni 1790	t.i.	Soeverein Congres
p.	Del. vt.	d.	Brussel, 20 juni 1790
s.	G.R.A. Schellekens, eerste secretaris/archivaris	u.i.	Staten van het Overkwartier
		d.v.a.	28 juni 1790

De ordonnantie is op 1 juli 1790 te Roermond gepubliceerd (OAR 57, fol. 74v).

1790-06-12 ROPBa 3.13.534, noot 1; j. ASO 1225b

REGLEMENT TERZAKE VAN DE ORGANISATIE VAN HET "DEPARTEMENT-GÉNÉRAL DE LA GUERRE"

Het Departement-Generaal wordt gevormd door een lid van het Soeverein Congres als voorzitter, de generaal-commandant van het leger als vice-voorzitter, enige assessoren ter keuze van het congres, de secretaris van oorlog, de hoofdcommissaris, twee griffiers, twee "concepisten" of redacteurs, vier beambten en een deurwaarder. Het departement adviseert desgevraagd het congres en draagt zorg voor een prompte uitvoering van de resoluties van dat congres. Het ziet bovendien toe op de handhaving van een goede discipline en administratie van het leger. Het departement wordt belast met de expeditie van marsorders en bevelen. De auditeurs-generaal hebben zitting ten departemente, wanneer zij geconsulteerd worden in zaken die hun ambt regarderen.

a. 12 juni 1790, in het congres
p. Noot vt.

Het reglement is door het Soeverein Congres bij brieve van 12 juni 1790 aan de Staten van het Overkwartier toegezonden, met verzoek aan belanghebbenden op te dragen de bevelen van het Departement uit te voeren. Het reglement is te Roermond gedrukt en vervolgens bij circulaire van 21 juni 1790 verzonden.

1790-07-08 ASO 1235, gr.; OAR 341 nr. 618, gr.
ROPBa 3.13.554

PROVISIONEEL REGLEMENT TERZAKE VAN DE RANTSOENEN DER CAVALERIE

Het Soeverein Congres stelt, op advies van het Algemeen Krijgsdepartement en van het Comité des Vivres, de rantsoenen vast, die dagelijks aan de verschillende typen paarden van de cavalerie zullen worden verstrekt. Het verkopen van deze rantsoenen wordt gestraft met inhouding van soldij en een schadevergoeding van twee maal de verduisterde waarde. Fourage moet altijd in natura en nimmer in geld worden verstrekt. Officieren die hun ondergeschikten onder bedreiging dwingen van het reglement af te wijken, riskeren voorbeeldige straffen. De verordening moet worden gepubliceerd in alle garnizoenen en zal worden aangeplakt bij alle krijgsmagazijnen.

w.	op naam van het Soeverein Congres	v.	gedrukt, Frans
a.	8 juli 1790, in het congres	u.i.	Staten Overkwartier
s.	Gendebien, voorzitter	d.v.a.	17 juli 1790
cs.	P.S. van Eupen		

De verordening is op last van de Staten van het Overkwartier toegezonden aan kapitein Smeesters te Roermond.

1790-08-14 ASO 1225c, min. & gr.; j. ASO 1235
ROPBa 3.13.572 (Henegouwse variant)

PATENT VAN GENERAAL PARDON VOOR DESERTEURS VAN DE TROEPEN DER VERENIGDE BELGISCHE STATEN

Het Soeverein Congres verleent amnestie aan alle deserteurs, die binnen drie weken na afkondiging van het Generaal Pardon naar hun onderdeel terugkeren, mits zij opnieuw de eed van trouw afleggen. Voor deserteurs die in het buitenland verblijven geldt de termijn van een maand. Nadien zullen de krijgsreglementen weer strikt worden toegepast.

w.	op naam van het Soeverein Congres	s.	Van der Mersch, president
a.	14 augustus 1790	cs.	H.C.N. van der Noot, loco Van Eupen
p.	Noot vt.	u.i.	Staten Overkwartier
v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	4 september 1790
t.i.	idem		

De verordening is op verzoek van het Congres te Roermond vertaald en gedrukt. Zij is op 10 september 1790 te Roermond gepubliceerd (OAR 57, fol. 89).

1790-08-16 ASO 1225c, min. & gr.
RSO nr. 54

VERORDENING TERZAKE VAN DE DRUKPERS

De Staten van het Overkwartier verbieden het drukken en verspreiden van het *Nieuw-itter Nieuwsblad*, onder de titel van "*Geheimer Briefwechsel zwischen den lebendigen und den todten*", op straffe van een boete van honderd patakons.

w.	op naam van de Staten van het Overkwartier	v.	gedrukt, Nederlands
a.	Roermond, 16 augustus 1790	g.	Overkwartier
s.	ter ordonnantie van de Staten	d.v.a.	14 september 1790 (OAR 57, fol. 89)
cs.	H.A. Ramaeckers		

1790-12-06/1 ASO 1225c, min.: Swalmen Asselt, pastorie (2-3), gr.
RSO nr. 55

AKTE VAN SUBMISSIE VAN DE STATEN VAN HET OVERKWARTIER

Onder verwijzing naar de declaratie van Frankfurt (→ 1790-12-06/2) verklaren de Staten van het Overkwartier, dat zij zich onderwerpen aan de soevereiniteit van keizer Leopold II. Zij vermanen de ingezetenen van het Overkwartier om zich te schikken naar de maatregelen die de keizer in overleg met de Staten zal uitvaardigen. Eenieder moet de patriotse tekens en cocardes afleggen. Verstoorders van de gemene rust zullen streng worden gestraft.

w.	op naam van de Staten van het Overkwartier	cs.	H.A. Ramaeckers
a.	Roermond, 6 december 1790	v.	gedrukt, Nederlands
s.	ter ordonnantie van de Staten	g.	Overkwartier
		d.v.a.	6 december 1790

"Eodem gepubliceert van den balcon des raethuys alhier (Roermond) door den griffier Luytgens". Te Swalmen gepubliceerd op 12 december 1790.

6. Verordeningen afgekondigd in Oostenrijks Gelre gedurende de regering van Leopold II (6 december 1790 - 1 maart 1792)

Leopold II, olieverf op doek 85 x 68,5 cm. V.D. Dambacher 1791. Stadhuis Roermond. Foto Commissie Limburgse Iconografie, G. Hukkelhoven.

1790-12-06/2 Swalmen-Asselt, pastorie (2-3), gr.
(1790-10-14) ROPBa 3.13.605

DECLARATIE TERZAKE VAN DE CONFERENTIE VAN REICHENBACH

Leopold II zet uiteen onder welke voorwaarden en garanties hij het bewind over de Zuidelijke Nederlanden zal aanvaarden. Hij verbindt zich onder ede en onder de garantie van Engeland, Pruisen en de Republiek, om de Belgische gewesten te regeren volgens hun constituties, handvesten en privilegiën, zoals voorheen onder Maria Theresia gebruikelijk was. Hij sommeert de opstandige gewesten om zich te onderwerpen onder belofte van amnestie. Deze amnestie strekt zich niet uit tot delicten die met de onlusten als zodanig niet van doen hebben. Zodra de Staten zich onderworpen zullen hebben, zal Zijne Majesteit met hen in overleg treden over hun gravamina. De keizer kondigt aan om ter handhaving van openbare orde en justitie dertigduizend man troepen naar de Nederlanden te zullen sturen.

w.	op naam van Leopold II	cs.	Spielman
d.	Frankfurt, 14 oktober 1790	v.	gedrukt, Nederlands
s.	Leopold, J.Ph. Cobenzl		

De declaratie is gedrukt als bijlage bij (→ 1790-12-06/1). Zie hierna (→ 1791-03-19/5).

1791-01-28 P 18, fol. 11-20, gr. & min.
ROPBa 3.14.3

DECLARATIE TERZAKE VAN DE MUNTCIRCULATIE

Zijne Majesteit verbiedt de circulatie van munten geslagen op naam van de Belgische Confederatie, op straffe van honderd patakons boete. De speciën van de Verenigde Staten moeten ter ommunting worden ingeleverd bij de Brusselse munt. De muntmeesters dienen de intrinsieke waarde van de munten te vergoeden.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Mercy-Argenteau
a.	Brussel, 28 januari 1791	d.	Brussel, 3 februari 1791
p.	Cr. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	Mercy-Argenteau	d.v.o.	9 februari 1791
cs.	L.C. van de Veld	d.v.a.	10 februari 1791
z.	geheimzegel bedekt met wit papier		
v.	gedrukt, Frans, (Nederlands)		

Aangezien alleen een Franse versie van de verordening werd toegezonden, laten kanselier en raden een Nederlandse vertaling vervaardigen, die is gedrukt bij G. Gruyters te Roermond.

1791-01-29 P 18, fol. 1-10, gr. & min.
ROPBa 3.14.6

DECLARATIE TERZAKE VAN DE KERKELIJKE WAARDIGHEDEN, BENEFICIËN EN OFFICIËN, ALSMEDE VAN DE CIVIELE AMBTEN VERGEVEN TEN TIJDE VAN DE ONGEREGELDHEDEN

Hoewel Zijne Majesteit van nul en generlei waarde verklaart de benoemingen tot kerkelijke en wereldlijke functies, geschied door het onbevoegd gezag en ten detrimente van zijn soevereiniteit, gedoogt hij dat de onreglementair benoemde occupanten zich opnieuw kandidaat stellen voor hun thans van rechtswege vacante functies.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Mercy-Argenteau
a.	Brussel, 29 januari 1791	u.i.	Hof van Gelre
p.	Cr. vt.	d.v.o.	9 februari 1791
s.	Mercy-Argenteau	d.v.a.	10 februari 1791
cs.	L.C. van de Veld		
z.	geheimzegel, bedekt met wit papier		
v.	gedrukt, Frans, (Nederlands)		

Het Hof van Gelre heeft op eigen initiatief een vertaling laten maken van de verordening, aangezien alleen de Franse versie is toegezonden. De Nederlandse versie is gedrukt bij G. Gruyters, "gezwooren drukker van zijne Majesteyts Soevereynen Raed des Hertogdoms Gelderland".

1791-02-01 CB 31, fol. 241, min; Swalmen-Asselt pastorie (2-3), a.a.

DECLARATIE TERZAKE VAN DE ADMINISTRATIE VAN DE JUSTITIE IN HET OVERKWARTIER

Onder verwijzing naar de depêche van 21 januari 1791 verklaart het Hof van Gelre dat het wederom zitting heeft genomen en dat de administratie van de justitie zal geschieden zoals voor 12 december 1789 placht te geschieden. De raad-costumier Heerma d'Holwinde is geroyeerd.

w.	vanwege het Hof van Gelre	cs.	F.B. van der Renne
a.	Roermond, 1 februari 1791	v.	geschreven, Nederlands
p.	Luytg. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre		

De declaratie is te Swalmen gepubliceerd op 8 februari 1791.

1791-03-16 P 18, fol. 21-28, gr.
ROPBa 3.14.15

DECLARATIE TERZAKE VAN DE HERROEPING VAN DIVERSE VERORDENINGEN AANGAANDE KERKELIJKE AANGELEGENHEDEN

De volgende plakkaten, edicten, declaraties en decreten worden herroepen: (→ 1781-11-28), (→ 1781-12-05), (→ 1782-04-03), (→ 1782-08-19), (→ 1782-11-18), (→ 1783-03-17), (→ 1783-11-24), (→ 1784-09-28), (→ 1785-02-10), (→ 1785-09-26), (→ 1786-02-11), (→ 1786-05-10), (→ 1786-05-13/1 & 2), (→ 1786-05-22), (→ 1786-05-29), (→ 1786-06-14), (→ 1786-06-16), (→ 1786-04-08), (→ 1786-10-10), (→ 1787-01-04), (→ 1787-12-17/1), de edicten van 16 februari 1789 en 27 maart 1789 — in het Overkwartier alleen ter informatie toegezonden — (→ 1789-04-27) en (→ 1789 -08-14). De status quo ante dient waar mogelijk hersteld te worden.
Zijne Majesteit belooft in overleg te zullen treden met de Staten der provinciën om een nieuwe bestemming te geven aan de kloosters die ten gevolge van (→ 1783-03-17) zijn opgeheven.

w.	op naam van Leopold II	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Mercy-Argenteau
d.	Brussel, 16 maart 1791	p.	(geen)
p.	Cr. vt.	s.	Mercy-Argenteau
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	L.C. van de Veld	d.v.o.	23 maart 1791
z.	geheimzegel	d.v.a.	24 maart 1791
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

Zie hierna (→ 1791-03-19/5).

1791-03-19/1 P 18, fol. 29-36, gr.
ROPBa 3.14.12 & 19

EDICT TERZAKE VAN "SAMENROTTINGEN" EN TER BESTRIJDING VAN VERSTORING VAN DE PUBLIEKE RUST

Zijne Majesteit bevestigt en vernieuwt waar nodig de verordeningen door de voorvorsten uitgevaardigd ten behoeve van de handhaving der openbare orde. De raden-fiscaal en rechterlijke officieren dienen dienovereenkomstig te ageren tegen overtreders. De rechters zullen de doodstraf op mogen leggen, waar zulks volgens de plakkaten geoorloofd is. De commandant-generaal dient ten verzoeke van de provinciale hoven van justitie of van de politie bijstand te verlenen en door middel van patrouilles de openbare rust te bevorderen. Voor zo lang nog niet naar de geest des tijds is voorzien in het toezicht op de drukpers, blijven de oude verordeningen terzake van kracht; voor

buitenlands drukwerk met name (→ 1729-06-25). Zijne Majesteits onderdanen worden vermaand zich te onthouden van het dragen van cocardes en van het gebruik van termen die op partijschap duiden (royalist, patriot, aristocraat, democraat, Vonckist, etc.). Het staat eenieder vrij civiele acties te vervolgen langs de gereguleerde wegen der justitie.

w.	op naam van Leopold II	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Mercy-Argenteau
d.	Brussel, 19 maart 1791	p.	ontbreekt
p.	Cr. vt.	s.	Mercy-Argenteau
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	L.C. van de Veld	d.v.o.	30 maart 1791
z.	geheimzegel	d.v.a.	31 maart 1791
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		
a.i.	Geheime Raad		

1791-03-19/2

P 18, fol. 37-44, gr.
ROPBa 3.14.19

DECLARATIE TERZAKE VAN DE PREROGATIEVEN VAN DE UNIVERSITEIT VAN LEUVEN

Hangende de hervorming van het universitaire onderwijs, verklaart Zijne Majesteit dat de verordeningen die voorschrijven, dat men voor het bekleden van openbare functies of het uitoefenen van bepaalde beroepen de graad van licentiaat in de filosofie, de rechtsgeleerdheid of de geneeskunde behaald moet hebben aan de Universiteit van Leuven, voorlopig geschorst worden. Het staat de onderdanen van Zijne Majesteit vrij om zich aan enige universiteit van hun keuze te kwalificeren.

w.	vanwege de keizer en koning	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Mercy-Argenteau
d.	Brussel, 19 maart 1791	s.	Mercy-Argenteau
p.	Cr. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	L.C. van de Veld	d.v.o.	2 april 1791
z.	geheimzegel bedekt met wit papier	d.v.a.	2 april 1791
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

De Nederlandstalige versie van de verordening arriveert enige dagen later. Zie hierna (→ 1793-10-14).

1791-03-19/3 P 18, fol. 45-52, gr.
ROPBa 3.14.20

DECLARATIE TERZAKE VAN HET RECHT VAN NOMINATIE VAN DE UNIVERSITEIT VAN LEUVEN

Zijne Majesteit herstelt de Universiteit van Leuven in het recht van nominatie ten aanzien van bepaalde beneficiën, zoals de universiteit dat recht krachtens pauselijke indulten bezat ten tijde van Maria Theresia. Voor de beneficiën in de provincie Luxemburg zal een nadere regeling worden getroffen.

w.	vanwege de keizer en koning	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Mercy-Argenteau
d.	Brussel, 19 maart 1791	s.	Mercy-Argenteau
p.	Cr. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	L.C. van de Veld	d.v.o.	2 april 1791
z.	geheimzegel bedekt met wit papier	d.v.a.	2 april 1791
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

De Nederlandstalige versie volgt enige dagen later. Zie hierna (→ 1791-03-19/5) en (→ 1793-10-31).

1791-03-19/4 P 18, fol. 53-60, gr.
ROPBa 3.14.19

DECLARATIE TERZAKE VAN DE VOORDRACHT VAN RECHTERS EN TERZAKE VAN DE ONAFZETBAARHEID VAN RECHTERS

Het recht van voordracht, zoals dat bij diploma van 12 september 1736 (→ 1737-10-02) aan de verschillende provinciale hoven is toegekend, wordt constitutioneel — en dus onherroepelijk — gemaakt. De raadsheren verbonden aan de oppertribunalen" worden onafzetbaar. Zijne Majesteit bevestigt "onwederroepelijck" al hetgeen de constitutiën en de "rechtsgeplogenheijt" van elke provincie dienaangaande bepalen.

w.	vanwege de keizer en koning	t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Mercy-Argenteau
a.	Brussel, 19 maart 1791	s.	Mercy-Argenteau
p.	Cr. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	L.C. van de Veld	d.v.o.	2 april 1791
z.	geheimzegel bedekt met wit papier	d.v.a.	2 april 1791
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

Zie hierna (→ 1791-03-19/5).

1791-03-19/5 P 18, fol. 61-76, gr.
(1790-12-10) ROPBa 3.14.17 & 3.13.647

DECLARATIE TERZAKE VAN HET VERDRAG VAN 'S-GRAVENHAGE

Zijne Majesteit beveelt de publicatie van het Verdrag van 's-Gravenhage, dat op 10 december 1790 is ondertekend door de graaf van Mercy-Argenteau, Auckland, graaf van Keller en Van der Spiegel en op 2 januari 1791 te Wenen is geratificeerd. Hij verklaart de nodige stipulaties van het verdrag reeds te hebben vervuld, terwijl andere met medewerking van de Staten spoedig zullen worden vervuld.
Krachtens dit verdrag dient Zijne Majesteit bij zijn inhuldiging de constituties, privileges en wettige costumen van elk der provinciën te bevestigen op dezelfde wijze als voorheen Karel VI en Maria Theresia dat hebben gedaan. Leopold II belooft generale amnestie voor de opstandelingen. Een restrictie wordt gemaakt ten aanzien van "een seer kleijn getal van personen" die zulks niet verdienen. Ook gewone misdadigers zijn van het pardon uitgesloten. Zijne Majesteit verbindt zich tot de uitvoering van de beloften gedaan op de Conferentie van Reichenbach (→ 1790-12-06/2): herstel van de status quo ante terzake van de kerkelijke aangelegenheden (→ 1791-03-16); herstel van het recht van nominatie van de Universiteit van Leuven (→ 1791-03-19/3); opschorting van het monopolie van de Universiteit van Leuven inzake de benoembaarheid tot bepaalde ambten (→ 1791-03-19/2); overleg over de besteding van het vermogen der opgeheven kloosters; het nimmer invoeren van de militaire conscriptie; geen belastingheffing zonder consent der Staten; de onafzetbaarheid van rechters en het recht van voordracht (→ 1791-03-19/4); het recht van consultatie over nieuwe wetten wordt toegestaan aan de Staten; een delegatie van de oppertribunalen zal worden betrokken bij de strafwetgeving met betrekking tot de douane; de collaterale raden zullen worden hersteld (→ 1791-07-27); de commandant-generaal en de gevolmachtigd minister zullen worden gesteld onder de orders van de landvoogd; militair geweld zal niet langer op burgers worden losgelaten, tenzij op verzoek van rechters en magistraten; de administratie der justitie zal alleen in overleg worden aangepast; en tenslotte wordt arbitrage door onpartijdige commissarissen beloofd in het geval van conflicten tussen Zijne Majesteit en zijn volk.

w.	op naam van Leopold II
d.	Brussel, 19 maart 1791
p.	Cr. vt.
s.	L.C. van de Veld
z.	geheimzegel
v.	gedrukt, Frans, Nederlands

t.i.	gevolmachtigd minister, graaf van Mercy-Argenteau
d.	Brussel, 29 maart 1791
s.	Mercy-Argenteau
u.i.	Hof van Gelre
d.v.o.	2 april 1791
d.v.a.	2 april 1791

1791-07-27 ASO 1045, fol. 198v-200v, KDB 3, fol. 143v-147r, e.a.; Sb Wessem, 81, a.a.
ROPBa 3.14.42

DIPLOMA TERZAKE VAN HET HERSTEL DER COLLATERALE RADEN

Leopold II herstelt de collaterale raden op de voet en instructies, zoals ten tijde van Maria Theresia gebruikelijk. Onder verwijzing naar (→ 1725-09-19) verbiedt hij de Geheime Raad nadrukkelijk zich te mengen in rechterlijke aangelegenheden. Indien bij financiële aangelegenheden overwegingen van politieke aard betrokken zijn, of indien zij verband houden met zaken van politie of justitie, moet de thesaurier-generaal van financiën zich verstaan met de hoofdvoorzitter van de Geheime Raad, en moet de aangelegenheid in de Geheime Raad worden behandeld. De Collaterale Raden moeten zich richten naar hun instructies zoals die tot 1780 zijn geëvolueerd.

w.	op naam van Leopold II
d.	Wenen, 27 juni 1791
s.	Leopold
cs.	Kaunitz R.
cs.	A.G. de Lederer
z.	grootzegel in een ijzeren doos
v.	gedrukt, Frans
	pro copie conform F.J. L'Ortye
t.i.	landvoogden Marie Christine en Albrecht van Saksen-Teschen
d.	Brussel, 20 augustus 1791
p.	De Ag. vt.
s.	ter ordonnantie van de landvoogden
cs.	F.J. l'Ortye
u.i.	Hof van Gelre
d.v.a.	24 augustus 1791 (Sb Wessem 81)

In hun zendbrief delen de landvoogden bovendien mede, dat de Secretarie van Staat en Oorlog, de Rekenkamer, de Jointe des Administrations et Affaires des Subsides, het Hoftribunaal, de Jointe des Monnaies, de Jointe des Monts de Piété en de beide Chambres Suprêmes des Douanes voorlopig op de oude voet zijn hersteld. Het Hof van Gelre dient erop toe te zien, dat een en ander op de gebruikelijke wijze wordt bekend gemaakt en geregistreerd. Zie hiervoor (→ 1791-03-19/5).

1791-09-14 P 18, fol. 83-90, gr.
ROPBa 3.14.53

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE SEQUESTRATIE VAN DE GOEDEREN TOEBEHOREND AAN DE OPGEHEVEN FRANSE KLOOSTERS EN ANDERE OPGEHEVEN KERKELIJKE INSTELLINGEN

Zijne Majesteit gelast de registratie van landerijen, molens, huizen, heerlijke rechten, renten, tienden en dergelijke, toebehorend aan de gesupprimeerde Franse kloosters en kerkelijke instellingen, voor zover in de Zuidelijke Nederlanden gelegen. Huurders, pachters en anderen die dergelijke goederen bezitten of beheren, dienen daarvan binnen

vijftien dagen aangifte te doen, op straffe van een boete, waarvan de hoogte het drievoud van het jaarlijks verschuldigde bedraagt.
Ook debiteuren der kloosters en zij die gereed geld of roerende goederen van de bedoelde kloosters onder zich hebben, moeten daarvan aangifte doen. Het verrichten van betalingen vanwege deze goederen, anders dan aan 's keizers commissarissen, is verboden.

w.	vanwege de keizer en koning	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 14 september 1791	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Cr. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	L.C. van de Veld	d.v.o.	21 september 1791
z.	geheimzegel bedekt met wit papier	d.v.a.	21 september 1791
g.	gedrukt, Frans, Nederlands		
a.i.	Geheime Raad		

1791-09-19

P 18, fol. 91-98, gr.
ROPBa 3.14.56

EDICT TERZAKE VAN VONNISSEN GEWEZEN TEN TIJDE VAN DE TROEBELEN EN TERZAKE VAN ANDERE RECHTSHANDELINGEN IN DIE PERIODE GEPLEEGD

Het edict heeft betrekking op de geldigheid van vonnissen en andere rechtshandelingen verricht ten tijde van de troebelen. Geldig worden geacht alle proceshandelingen in civiele gedingen, die vrijwillig door partijen onderworpen zijn aan het oordeel van de rechters, die onder normale omstandigheden ook competent geweest zouden zijn. Zulks geldt ook ten aanzien van akten van vrijwillige jurisdictie ten overstaan van normaal gesproken competente rechters en in het algemeen voor alle akten gepasseerd voor notarissen, tabeljoenen en leenmannen, mits deze rechtshandelingen niet de ondersteuning van de patriotse zaak tot doel hadden. In criminele processen wordt dezelfde regel aangehouden, tenzij het proces is aangespannen om redenen van partijschap. In dergelijke gevallen staat herziening door de provinciale hoven open. In het edict wordt de periode, die geacht moet worden die der troebelen te zijn geweest, exact omschreven. Ook worden de verjaringstermijn en de termijnen voor het instellen van hoger beroep, reformatie en revisie geregeld.

w.	op naam van Leopold II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 19 september 1791	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Cr. vt.	cs.	P.J. L'Ortye
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	L.C. van de Veld	d.v.o.	12 october 1791
z.	geheimzegel	d.v.a.	12 october 1791
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		
a.i.	Geheime Raad		

1791-12-07 CB 31, fol. 319-321, min.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE INVOER VAN SCHAPEN

In verband met een waarschuwing dat in de omgeving van Kessenich, Biessel (= Molenbeersel), Hunsel en Neeritter schapen door dolle honden zouden zijn gebeten, wordt voor de duur van zes weken de invoer van schapen verboden, op straffe van tien ducatons boete en vernietiging van de schapen.

w.	vanwege het Hof van Gelre	g.	Oostenrijks Overkwartier
a.	Roermond, 7 december 1791	d.v.a.	7 december 1791
v.	geschreven, Nederlands		

De verordening wordt uitgevaardigd naar aanleiding van een request van momber J.B. Stuers. Het invoerverbod wordt bij ordonnantie van 16 januari 1792 opgeheven (CB 32, fol. 13).

1791-12-13 P 18, fol. 99-110, gr.
ROPBa 3.14.64

ADDITIONEEL EDICT TERZAKE VAN DE AANWERVING VAN MILITAIREN, ANDERS DAN VOOR 'S KEIZERS DIENST

(→ 1738-07-31/1) ten vervolge, wordt bepaald, dat voortaan niet alleen het dienst nemen onder vreemde mogendheden strafbaar is, maar ook het binnenlands dienst nemen bij andere dan de keizerlijke troepen. De verordening moet de vorming van nieuwe vrijcorpsen verhinderen. (→ 1738-07-31/1) wordt samen met de onderhavige verordening opnieuw gepubliceerd.

w.	op naam van Leopold II
d.	Brussel, 13 december 1791
p.	Cr. vt.
s.	vanwege de keizer en koning
cs.	L.C. van de Veld
z.	geheimzegel
v.	gedrukt, Frans, Nederlands
a.i.	Geheime Raad
t.i.	vanwege de keizer en koning
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
cs.	P.J. L'Ortye
u.i.	Hof van Gelre
d.v.o.	24 december 1791
d.v.a.	24 december 1791

7. Verordeningen afgekondigd in Oostenrijks Gelre gedurende de regering van Frans II (1 maart 1792 - 11 december 1792; 5 maart 1793 - 4 october 1794); eerste regeringsperiode, tot aan de eerste Franse inval van 11 december 1792

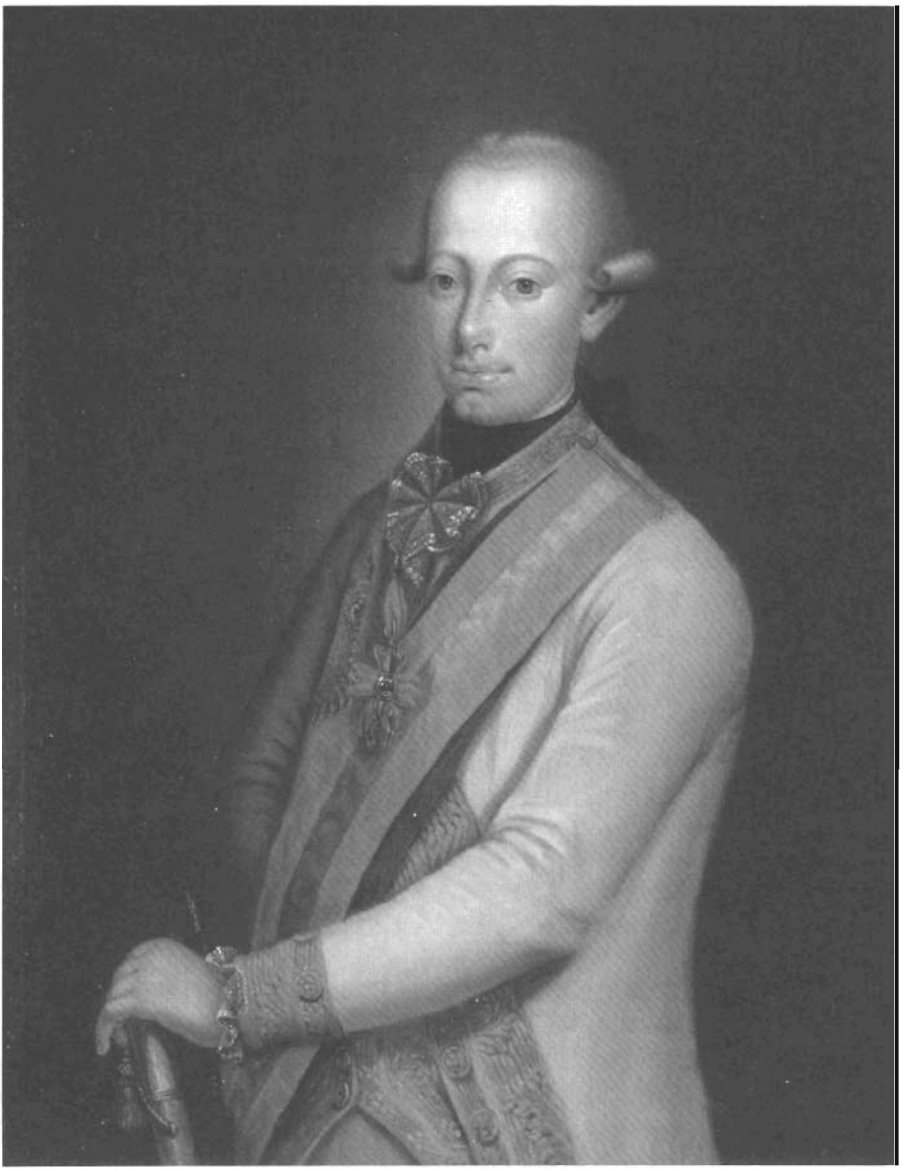

Frans II, olieverf op doek 85,5 x 69 cm. V.D. Dambacher 1792. Stadhuis Roermond. Foto Commissie Limburgse Iconografie, G. Hukkelhoven.

1792-04-28 P 18, fol. 111-114
ROPBa 3.14.113

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET VERBLIJF VAN FRANSE EMIGRANTEN IN DE NEDERLANDEN

Franse onderdanen, die niet zijn voorzien van een akte in forma, verstrekt door de commissarissen der geëmigreerde Fransen te Brussel, moeten in verband met de staat van oorlog de Zuidelijke Nederlanden verlaten, op straffe van krijgsgevangenschap.

w.	vanwege de koning	v.	gedrukt, Frans, Nederlands
d.	Brussel, 28 april 1792	t.i.	vanwege de koning
p.	Cr. vt.	cs.	P.J. L'Ortye
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit	u.i.	Hof van Gelre
cs.	L.C. van de Veld	d.v.o.	9 mei 1792
z.	geheimzegel in zwarte hostie, bedekt met wit papier	d.v.a.	9 mei 1792

De eigenlijke verordening ontbreekt in P 18, gedrukte exemplaren komen echter voor in Swalmen-Asselt (pastorie); Sb Wessem 81; OAR 341, nr. 626 en DP 6.

1792-06-00 Swalmen-Asselt, pastorie (2-3), gr.

PROCLAMATIE (MILITAIR) TERZAKE VAN DE "BETHUNISTEN"

Deserteurs en emigranten die dienst nemen in de legers van de prins van Bethune-Charost zullen als verraders van het vaderland en als rebellen standrechtelijk worden gevonnist door het regiment of legerkorps dat hen arresteert.

w.	vanwege de hertog van Saxen Teschen	u.i.	momber
cs.	J. de Pernet, auditeur-generaal	d.v.a.	13 juni 1792
v.	gedrukt, Frans		

De verordening is op 19 juni 1792 te Swalmen gepubliceerd.

1792-06-13 P 18, fol. 117, gr.
ROPBa 3.14.121

BEKENDMAKING TERZAKE VAN DE GELDIGHEID VAN PASPOORTEN

Het militaire opperbevel maakt bekend, dat alle paspoorten uitgegeven door magistraten en civiele officieren vóór de verklaring van de staat van oorlog met Frankrijk (29 april 1792) hun geldigheid hebben verloren. Vormvoorschriften worden gegeven voor nieuwe paspoorten, die door het bevoegd militair gezag worden uitgegeven.

w.	vanwege de opperbevelhebber	s.	Albertus
a.	in ' t quartier van Bergen, 13 juni 1792	cs.	J. De Pernet, auditeur-generaal

1792-06-25

P 18, fol. 118-136, gr. & min.
ROPBa 3.14.121

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE UITWISSELING VAN DESERTEURS

Zijne Majesteit beveelt de naleving van het tractaat gesloten tussen de hertog van Brunswijk Wolfenbuttel en prins Frederik Willem van Hohenlohe Kirchberg, getekend te Potsdam en Maagdenburg op 17 mei 1792. Volgens dit verdrag zullen vanaf het moment dat de Pruisische en Oostenrijkse troepen hun eigen landsgrenzen zullen hebben verlaten, deserteurs van leger en tros op basis van wederkerigheid worden uitgewisseld, zolang de oorlog met Frankrijk duurt. Militairen die vóór dat tijdstip de dienst van de ene mogendheid hebben verruild voor die van de andere, zullen in dienst van hun actuele werkgever blijven. Militaire en burgerlijke officieren krijgen de opdracht om deserteurs aan te houden en ze tegen vergoeding van kosten, met wapens en uitrusting, over te leveren aan de naburige commandant van het verlaten leger.

w.	op naam van Frans II	t.i.	vanwege de koning
d.	Brussel, 25 juni 1792	d.	Brussel, 25 juni 1792
p.	Cr. vt.	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
s.	vanwege de koning	cs.	P.J. L'Ortye
cs.	L.C. van de Veld	u.i.	Hof van Gelre
z.	grootzegel (wijlen Joseph II)	d.v.o.	4 juli 1792
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	4 juli 1792

Alvorens tot publicatie over te gaan verzoekt het Hof van Gelre om toezending van Nederlandstalige exemplaren. De secretaris van de Geheime Raad, L'Ortye, bericht echter op 9 juli 1792, dat in het geheel geen Nederlandse exemplaren zijn gedrukt. Het Hof moet zelf voor de vertaling en het drukken zorg dragen. De Nederlandstalige versie is te Roermond gedrukt bij G. Gruyters, gezworen drukker van de Soevereine Raad.

1792-10-08 P 18, fol. 137-144, gr.
ROPBa 3.14.142

EDICT TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

Zijne Majesteit verbiedt de invoer en circulatie van Franse gazetten, periodieken en andere geschriften die de ideeën van de Franse revolutie uitdragen, op straffe van een boete van duizend guldens. Onder couvert ontvangen geschriften kunnen worden ingeleverd bij de raden-fiscaal.

w.	op naam van Frans II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 8 october 1792	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Cr. vt.	cs.	P.J.L'Ortye
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	L.C. van de Veld	d.v.o.	17 october 1792
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	17 october 1792
a.i.	Geheime Raad		

1792-10-23 P 18, fol. 145-152, gr.
ROPBa 3.14.143

DECLARATIE TERZAKE VAN DE FRANSE EMIGRANTEN

Emigranten, behorende tot de legers van Franse prinsen, mogen zich alleen ophouden binnen de hun aangewezen kantonnementen. De overige emigranten moeten, tenzij ze huurder van een huis zijn, binnen acht dagen het land verlaten. De emigranten die mogen blijven, dienen zich binnen acht dagen te melden bij de rechterlijke officieren, om zich te laten registreren. Zij moeten zich onthouden van het dragen van cocardes of witte pluimen. De rechterlijke officieren geven hun gegevens door aan de raden-fiscaal, die op hun beurt het gouvernement informeren.

w.	vanwege de keizer en koning	v.	gedrukt, Frans, Nederlands
a.	Brussel, 27 october 1792	t.i.	vanwege de keizer en koning
p.	Cr. vt.	cs.	P.J. L'Ortye
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit	u.i.	Hof van Gelre
cs.	L.C. van de Veld	d.v.o.	31 october 1792
z.	geheimzegel, bedekt met wit papier	d.v.a.	31 october 1792

1792-11-14 Swalmen-Asselt, pastorie (2-3), gr.

PLAKKAAT TERZAKE VAN FRANSE EMIGRANTEN

Het Hof van Gelre verbiedt in naam van Frans II alle Franse "uytwykelingen", mannen, vrouwen en kinderen, van geestelijke, wereldlijke of militaire staat, om zich in het Overkwartier op te houden.

w.	op naam van Frans II	cs.	H.A. van der Renne
d.	Roermond, 14 november 1792	v.	gedrukt, Frans, Nederlands
p.	Luytg. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	vanwege de keizer en koning		

De verordening is gepubliceerd te Swalmen op 18 november 1792.

1792-11-16 CB 32, fol. 189-190

ORDONNANTIE TERZAKE VAN FRANSE EMIGRANTEN IN HET OVERKWARTIER

Kanselier en raden verbieden het verblijf van Franse uitwijkelingen in het Overkwartier. De rechterlijke officieren dienen erop toe te zien, dat alle emigranten die zich er gevestigd hebben weer vertrekken. Bovendien moeten zij de komst van nieuwe refugiés tegengaan.

v.	gedrukt, Nederlands	d.v.a.	16 november 1792
g.	Oostenrijks Overkwartier		

De verordening wordt uitgevaardigd in opdracht van de Geheime Raad, die zich op dat moment vanwege de Franse invallen te Roermond bevindt (depêche van 15 november 1792, CB 32, fol. 189).

8. **Verordeningen afgekondigd in Oostenrijks Gelre door het Franse revolutionaire gezag tot aan de oprichting van de Centrale Administratie te Aken (11 december 1792 - 5 maart 1793; 4 october 1794 - 14 november 1794); eerste periode, 11 december 1792 - 5 maart 1793**

1792-12-15/17 Sb Swalmen-Asselt 106; Swalmen-Asselt, pastorie (2-3), gr. ROPBa 3.14.247

DECREET TERZAKE VAN HET VOORLOPIG BESTUUR DER BEZETTE GEBIEDEN

De Nationale Conventie geeft opdracht aan de bevelhebbers van de Franse legers om overal in de bezette gebieden onmiddellijk de bestaande machthebbers af te zetten en de oppermacht van het volk te proclameren, middels bijgevoegde proclamatie. Alle belastingen, tienden, cijnzen, heerlijke rechten, reële en personele dienstbaarheden en privileges moeten worden afgeschaft. De generaals dienen onverwijld zorg te dragen voor het formeren van "grondverzamelingen" (→ 1793-01-14). Deze grondverzamelingen moeten voorzieningen treffen voor de voorlopige voortgang van bestuur en rechtspraak. "Agenten" van het oude bewind mogen de eerste keer niet mee stemmen in de "assemblée primaire". Het behoort tot de taak van de generaals om de domeinen en inkomsten van de voormalige vorsten te laten inventariseren en ze onder de bescherming van de Republiek te stellen. Het voorlopig bestuur wordt belast met het beheer der publieke eigendommen en met de uitvoering der wetten. Commissarissen der Nationale Conventie zullen met hen in contact treden om de nodige arrangementen te treffen voor het onderhoud van de bevrijdingslegers. Zodra een definitieve regering zal zijn gevormd, zullen regelingen getroffen worden tot vergoeding van de onkosten die ten behoeve van de gemeenschappelijke defensie intussen zullen zijn gemaakt. Indien de bevrijde gebieden de Vrijheid en de Gelijkheid niet omhelzen, dan zullen zij als vijanden van de Republiek worden behandeld.

w.	Nationale Conventie	u.i.	veldmaarschalk, commandant van Roermond, Champorin
d.	Parijs, 15 en 17 december 1792	d.v.a.	15 januari 1793
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

De verordening is te Roermond gedrukt bij "citoyen" G. Gruyters. Ze is te Swalmen gepubliceerd op 17 januari 1793.

1792-12-16 OAR 341 nr, 628, Swalmen-Asselt, pastorie (2-3), gr.

PROCLAMATIE TERZAKE VAN DE MILITAIRE DISCIPLINE

De veldmaarschalk-commandant van Roermond gebiedt het Franse garnizoen van Roermond om zich gedisciplineerd te gedragen, geen burgers in hun persoon of hun goederen te krenken en met contant geld voor verteringen te betalen. Burgers die reden hebben om zich over gewelddadigheden of afpersingen door het leger te beklagen, worden uitgenodigd om zich te wenden tot de officier van de hoofdwacht op de Markt

van Roermond. De proclamatie zal kracht van wet hebben in Roermond en in de omliggende plaatsen en dorpen.

w. veldmaarschalk-commandant Champorin
a. Roermond, 16 december 1792
v. gedrukt, Frans, Nederlands

De verordening is geauthentiseerd door de secretaris van Roermond A. Luytgens. Ze is gedrukt bij "citoyen" G. Gruyters en gepubliceerd te Swalmen op 20 december 1792.

1793-01-06

OAR 341 nr. 629; Sb Swalmen-Asselt 106;
Swalmen-Asselt, pastorie (2-3);
OAW 13, gr.; OAW 5, fol. 61, e.a.

DECREET TERZAKE VAN HET VOORLOPIG BESTUUR VAN HET "EERTYDS OOSTENRIJKS GELDERLAND"

De veldmaarschalk-commandant van Roermond, Champorin, verklaart onder verwijzing naar en gelijktijdige toezending van (→ 1792-12-15/17) het oude bestuur van alle macht vervallen. Alle imposten, contributiën, tienden, cijnzen, feodale en andere heerlijke rechten en voorrechten worden opgeheven. In afwachting van de bijeenkomst der grondverzamelingen, waarvan de vergadering is uitgeschreven op 13 januari, datum waarop een nieuwe provisionele regering en justitie gekozen moet worden, dienen de huidige magistraten en regenten in functie te blijven. Een instructie voor de verkiezing der assemblée primaire wordt aangekondigd (→ 1793-01-14).

w. veldmaarschalk-commandant Champorin
a. Roermond, 6 januari 1793
s. Champorin
cs. Pinon
v. gedrukt, Frans, Nederlands
d.v.a. 15 januari 1793

De verordening is te Roermond gedrukt bij "citoyen" G. Gruyters. Ze is gepubliceerd te Roermond op 8 januari, te Swalmen op 17 januari 1793 en te Weert nog een dag later.

1793-01-14

OAR 341 nr. 360; OAW 149;
Swalmen-Asselt, pastorie (2-3),
Fam. Arch. Van Den Bergh 589, 2, gr.

INSTRUCTIE VOOR DE "GRONDVERSAEMELINGEN" VAN HET VOORMALIG OOSTENRIJKS GELDERLAND

De veldmaarschalk-commandant van Roermond, Champorin, zet in vierentwintig punten de procedure uiteen, die gevolgd moet worden bij het kiezen van de assemblées primaires, één voor elke gemeente van meer dan tweehonderd haardsteden. Alle burgers van eenentwintig jaar en ouder genieten actief en passief kiesrecht, mits zij van "Nederlandse" geboorte zijn, langer dan één jaar ter plaatse woonachtig en geen loontrekkende dienstbode. Het is de taak van de grondverzameling onder leiding van een deken, om een voorzitter, twee secretarissen en drie "stemopnemers" aan te wijzen, die de leiding krijgen over de in de instructie uiteengezette stemprocedure. In eerste instantie moeten een "hoofdofficier", een "procureur van de gemeente" en de nodige "landsbeambten" worden verkozen. Bovendien vaardigt elke grondverzameling twee kiesmannen af, die te Roermond samen moeten komen, om deel te nemen aan de verkiezing van het departmentaal bestuur, dat voorlopig in de hoofdplaats Roermond zal worden gevestigd. Deze kiesmannen wijzen tevens vijf representanten en drie "vervulders" aan voor de Nationale Vergadering. Niemand kan tot enige publieke functie worden toegelaten, zonder dat hij de eed aan de Vrijheid en de Gelijkheid heeft afgelegd en afstand heeft gedaan van alle privilegiën en voorrechten, conform (→ 1792-12-15/17). Het formulier van bedoelde eed completeert de instructie.

w.	veldmaarschalk-commandant Champorin	v.	gedrukt, Frans, Nederlands
a.	Roermond, 14 januari 1793	d.v.a.	15 januari 1793

De instructie is te Roermond gedrukt op de persen van "citoyen" G. Gruyters. Ze is tezamen met (→ 1792-12-15/17) en (→ 1793-01-06) op 15 januari 1793 aan Swalmen en Weert toegezonden.

1793-01-31

OAR 341 nr. 630; Sb Swalmen-Asselt 106, gr.;
OAW 5, fol. 73, e.a.
ROPBa 3 .14.389

DECREET TERZAKE VAN HET VOORLOPIG BESTUUR DER "BEVRIJDE" GEBIEDEN

De Nationale Conventie beveelt de naleving van (→ 1792-12-15/17) en van het decreet van 22 december 1792 (OAR 628a, gr.; ROPBa 3.14.287) op alle plaatsen waar Franse legers zich bevinden. De generaals der Republikeinse legers dienen overal onverwijld maatregelen te treffen tot het bijeenroepen van grondverzamelingen. Indien de bevolking

niet binnen veertien dagen na de publicatie van de daartoe strekkende bevelen aan die oproep gevolg heeft gegeven, zal zij verder worden geacht geen vriend van het Franse volk te zijn.

w.	Nationale Conventie	cs.	Garrat
d.	Parijs, 31 januari 1793	z.	zegel van de Republiek
t.i.	(het uitvoerend comité van de Nationale Conventie)	v.	gedrukt, Frans, Nederlands
d.	Parijs, 1 februari 1793	u.i.	(de generaal-commandant van de voorhoede van het noordelijk leger te Roermond, La Marlière)
s.	Pache		

Het decreet is verspreid in de vorm van een authentiek afschrift, getekend La Marlière, gedrukt op de persen van "citoyen" G. Gruyters te Roermond. Het decreet is gepubliceerd te Roermond op 8 februari, te Weert op 11 februari. Op 21 februari geven de Nationale Commissarissen van de Uitvoerende Macht der Republiek te Roermond, Liétard en Bonnement, nogmaals een waarschuwing uit ten aanzien van de gevolgen van het niet tijdig beleggen van de verordonneerde volksverzamelingen (OAHD 150, Swalmen-Asselt, pastorie (2-3), gr.).

1793-02-13 OAR 63 j. Swalmen-Asselt, pastorie (2-3), gr.
ROPBa 3.14.412

ARRÊTÉ TERZAKE VAN DE DEPORTATIE VAN FRANSE EMIGRANTEN EN GEDEPORTEERDE PRIESTERS

De "Commissaires près l'armée et dans le Pays de la Belgique, le Pays de Liège, etc." bevelen, dat binnen drie dagen na publicatie van het besluit alle uitwijkelingen en gedeporteerde priesters de bezette gebieden moeten verlaten. Indien zij daarheen clandestien terugkeren, zullen zij worden gestraft overeenkomstig de wetten van de Nationale Conventie.

w.	Commissarissen van de Nationale Conventie	v.	gedrukt, Frans
a.	Brussel, 13 februari 1793 (An II)	u.i.	generaals, plaatscommandanten en andere hoofden van de openbare macht
s.	Camus, Delacroix, Danton, Merlin (de Douai), Treilhard		

Het besluit is te Brussel gedrukt op de persen van de "Citoyens" Tutot en ter requisitie van generaal La Marlière door de municipaliteit van Roermond gepubliceerd op 21 februari 1793 en ten fine van publicatie aan de gemeenten in het voormalige Oostenrijks Overkwartier toegezonden (OAR 63). De resolutie is op 22 februari 1793 te Swalmen gepubliceerd.

7. **Verordeningen afgekondigd in Oostenrijks Gelre gedurende de regering van Frans II (1 maart 1792 - 11 december 1792; 5 maart 1793 - 4 october 1794); tweede periode.**

1793-03-15 P 18, fol. 153-158, min.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE OPHEFFING VAN CLUBS, SOCIËTEITEN EN DERGELIJKE GEZELSCHAPPEN

Zijne Majesteit beveelt de opheffing van alle sociëteiten in het Overkwartier, op straffe van honderd ducatons boete voor de waard, die de ruimte beschikbaar stelt en tien ducatons boete voor elk lid van het gezelschap. Eenderde deel van de boete komt ten goede aan de ontvanger der exploten van het Hof van Gelre. De ontbindingsvergadering van elk genootschap moet binnen drie dagen worden gehouden, in aanwezigheid van een rechterlijk officier. Naamregisters, protocollen en dergelijke moeten worden ingeleverd om ter griffie te worden bewaard.

w.	op naam van Frans II	cs.	F.B. van der Renne
d.	Roermond, 15 maart 1793	v.	gedrukt, Nederlands
p.	Luytg. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	16 maart 1793

1793-04-05 P 18, fol. 159-166, gr.
ROPBa 3.15.5

DECLARATIE TERZAKE VAN FRANSE EMIGRANTEN EN ANDERE REFUGIÉS

Om te voorkomen dat staatsgevaarlijke figuren het land binnenkomen, wordt bepaald dat Fransen alleen mogen worden toegelaten met paspoorten van het Gouvernement-Generaal of van een militaire commandant. Geen enkele vreemdeling mag zonder speciale permissie in het land verblijven. Ook reeds gevestigde refugiés moeten een dergelijke vergunning aanvragen of vertrekken. Dit geldt zowel ten aanzien van Franse, Luikse als Hollandse uitwijkelingen. Ook Franse domestieken moeten over speciale toelating beschikken.

w.	op naam van de gevolmachtigd minister, graaf van Metternich	t.i.	op naam van de gevolmachtigd minister, graaf van Metternich
d.	Brussel, 5 april 1793	p.	Le C. vt.
s.	graaf van Metternich	u.i.	Hof van Gelre
cs.	L.C. van de Veld	d.v.o.	10 april 1793
z.	geheimzegel	d.v.a.	10 april 1793
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

Van de Franstalige versie is te Roermond een vertaling gemaakt. Een tweetalige versie van de verordening is vervolgens gedrukt bij G. Gruyters te Roermond.

1793-05-13 P 18, fol. 167-174, gr.
ROPBa 3.15.12 (Brab. var.)

DECLARATIE TERZAKE VAN DE "BETHUNISTEN"

Zijne Majesteit verleent amnestie aan zijn onderdanen, die zich hadden aangesloten bij de corpsen der Bethunisten. Voor zover zij zich nog in Franse dienst bevinden, moeten zij binnen drie weken uit de Franse legers vertrekken. De amnestie geldt tevens voor deserteurs, op voorwaarde dat zij zich opnieuw onder 's keizers vaandels scharen.

w.	vanwege Zijne Majesteit	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 13 mei 1793	cs.	Beaumont
p.	Le C. vt.	u.i.	Hof van Gelre
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit	d.v.o.	22 mei 1793
cs.	L.C. van de Veld	d.v.a.	22 mei 1793
z.	geheimzegel bedekt met wit papier		
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

1793-05-16 P 18, fol. 175-184, gr.
(1793-04-01)(1793-04-22) ROPBa 3.15.13; 3.15.1; 3.15.9

ORDONNANTIE TERZAKE VAN GENERAAL PARDON

Bij declaratie van de veldmaarschalk, prins van Saksen-Coburg, gegeven in het hoofdkwartier te Bergen op 1 april 1793, stelt het militair opperbevel alle deserteurs, mits zij zich aan geen andere misdaad dan vaandelvlucht hebben schuldig gemaakt, in de gelegenheid om zich tussen 1 april en 31 october weer voor de dienst aan te melden, hetzij in de Nederlanden, hetzij bij de ambassadeurs en gevolmachtigd ministers elders. Nadien zullen de straffen der militaire artikelbrieven weer onverminderd worden toegepast.
Bij declaratie van de veldmaarschalk, gegeven te Quievrain op 22 april 1793, wordt bepaald dat de eerdere declaratie niet zo moet worden opgevat, als zou men tot eind october kunnen wachten met zich te melden, om alsdan nog voor de amnestie in aanmerking te komen. Het opperbevel verklaart dat elke deserteur, zodra hij van het generaal pardon verneemt, stappen moet ondernemen om zich weer in verbinding te stellen met de militaire autoriteiten. Desnoods kan men zich zelfs melden bij het "departement civiel". Brussel wordt aangewezen als verzamelplaats voor ex-deserteurs. Beide declaraties worden door de keizer geratificeerd en in een verordening samengevat.

w.	op naam van Frans II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 16 mei 1793	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Le C. vt.	cs.	Beaumont
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	L.C. van de Veld	d.v.o.	29 mei 1793
z.	grootzegel (wijlen Joseph II)	d.v.a.	29 mei 1793
v.	gedrukt, Frans, Nederlands, Duits		

1793-08-29 Swalmen-Asselt, pastorie (2-3), gr. ROPBa 3.15.42

DECLARATIE TERZAKE VAN DE ONVERENIGBAARHEID VAN FUNCTIES

Zijne Majesteit herroept (→ 1787-12-13), "ten dezen opzigte alles herstellende op de wijze zoo het was voor hare emanatie". Het verbod voor pensionarissen, secretarissen en griffiers van gerechten om als advocaat op te treden komt hierdoor te vervallen.

w.	vanwege de keizer en koning	cs.	L.C. van de Veld
a.	Brussel, 29 augustus 1793	z.	geheimzegel, bedekt met wit papier
p.	Fier. vt.	v.	gedrukt, Nederlands
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit		

De verordening is gepubliceerd te Swalmen op 18 september 1793.

1793-10-14 P 18, fol. 185-190, gr. ROPBa 3.15.52

DECLARATIE TERZAKE VAN DE PREROGATIEVEN VAN DE UNIVERSITEIT VAN LEUVEN

(→ 1791-03-19/2) wordt herroepen. Wil men in aanmerking komen voor het bekleden van bepaalde ambten en functies, dan dient men zoals voorheen zijn licentie in de rechtsgeleerdheid, medicijnen of wijsbegeerte te behalen aan de Universiteit van Leuven.

w.	vanwege de keizer en koning	v.	gedrukt, Nederlands
d.	Brussel, 14 october 1793	t.i.	vanwege de keizer en koning
p.	Fier. vt.	cs.	P.J. L'Ortye
s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit	u.i.	Hof van Gelre
cs.	L.C. van de Veld	d.v.o.	9 november 1793
z.	geheimzegel, bedekt met wit papier	d.v.a.	9 november 1793

1793-10-31 P 18, fol. 191-196, gr.
ROPBa 3.15.59

DECLARATIE TERZAKE VAN HET RECHT VAN NOMINATIE VAN DE UNIVERSITEIT VAN LEUVEN

De Universiteit en de Artesfaculteit van Leuven worden hersteld in hun recht van nominatie, zoals zij dat genoten, voordat (→1783-11-24) in werking trad. Het voorbehoud ten aanzien van de Luxemburgse beneficiën, zoals vervat in (→1791 -03-19/3), komt te vervallen.

w.	vanwege de keizer en koning	t.i.	vanwege de keizer en koning
a.	Brussel, 31 october 1793	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Fier. vt.	cs.	P.J. L'Ortye
s.	L.C. van de Veld	u.i.	Hof van Gelre
z.	geheimzegel, bedekt met wit papier	d.v.o.	9 november 1793
v.	gedrukt, Frans, Nederlands	d.v.a.	9 november 1793

1794-01-31 CB 32, fol. 258-259, min.
Sb Wessem 81, gr.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN HET TOEZICHT OP DE DRUKPERS

Kanselier en raden verbieden het lezen, laten lezen, invoeren en verspreiden van de *Gazette van Uytrecht*, alsmede van de *Algemeene Staatkundige Nieuws-Berichten*, die te Venlo worden gedrukt, op straffe van driehonderd gulden. Insolvente overtreders zullen "exemplairelijck aen den lijve worden gestraft". Onder couvert toegezonden exemplaren moeten bij de hoofdofficier ter plaatse worden ingeleverd.

w.	op naam van kanselier en raden	cs.	H.A. van der Renne
a.	Roermond, 31 januari 1794	v.	geschreven, Nederlands
p.	Luytg. vt.	g.	Oostenrijks Overkwartier
s.	ter ordonnantie van het Hof van Gelre	d.v.a.	31 januari 1794

De verordening wordt op verzoek van de momber uitgevaardigd, naar aanleiding van een depêche van het Gouvernement-Generaal van 24 januari 1794 (CB 32, fol. 256).

1794-03-17 P 18, fol. 200-205, gr.
ROPBa 3.15.131 (Brab. var.)

ORDONNANTIE TERZAKE VAN BETALINGEN OF GOEDERENZENDINGEN AAN PERSONEN IN FRANKRIJK

Zijne Majesteit verbiedt het verrichten van betalingen aan personen in Frankrijk woonachtig, hetzij in baar geld, hetzij in wissels of natura, op straffe van een boete van tweemaal het beloop van de betaling en twintig jaar gevangenisstraf. Zij die geld, goederen of wissels van Franse onderdanen onder zich hebben, mogen zich daarvan niet ontdoen. Bederfelijke waar kan met toestemming van de magistraat worden verkocht. De daaruit voortvloeiende penningen moeten geconsigneerd worden. De helft van de boete komt ten goede aan de aanbrenger; de andere helft is voor de exploterende officier.

w.	op naam van Frans II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 17 maart 1794	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Fier. vt	cs.	Beaumont
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	L.C. van de Veld	d.v.o.	29 maart 1794
z.	grootzegel	d.v.a.	29 maart 1794
v.	gedrukt, Frans		
a.i.	Geheime Raad		

1794-03-26 P 18, fol. 206-209, gr.
ROPBa 3.15.132

EDICT TERZAKE VAN DE HANDEL MET FRANKRIJK

Alle handel met Frankrijk, zowel import als export, wordt verboden. Uitvoer van krijgsvoorraad zal als hoogverraad met de dood worden gestraft. Dezelfde straf riskeren zij, die zonder toestemming van het "departement militair" krijgsvoorraad vervoeren binnen één mijl van de grenzen. Uitvoer van levensmiddelen, paarden en dergelijke wordt gestraft met levenslange gevangenisstraf. In lichte gevallen kan de strafmaat tot minimaal één jaar worden verminderd. De uitvoer van andere goederen wordt gestraft met confiscatie en een boete ten belope van vier maal de waarde. Postverkeer met Frankrijk wordt verboden op straffe van driehonderd gulden boete of arbitraire straffen. De straffen zijn uitvoerbaar ten opzichte van de onderdanen van Zijne Majesteit en vreemdelingen. De opbrengst van de boetes moet gelijk worden verdeeld tussen de aanbrenger en de exploterende officier.

w.	op naam van Frans II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 26 maart 1794	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Fier. vt.	cs.	Beaumont
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	L.C. van de Veld	d.v.o.	5 april 1794
z.	grootzegel	d.v.a.	5 april 1794
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		
a.i.	Geheime Raad		

1794-04-04

P 18, fol. 210-213
ROPBa 3.15.139 (Brab. var.)

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE BEGUNSTIGERS VAN HET FRANSE SYSTEEM

Vreemdelingen en rijksgenoten, die door middel van samenzwering of verstandhouding met de vijand proberen het Franse systeem te verbreiden, zullen als hoogverraders met de dood worden gestraft. Het verkondigen van de ideeën van de revolutie wordt gestraft met maximaal levenslange gevangenisstraf. Clubs en leesgezelschappen moeten hun doelstellingen ten genoege van de raden-fiscaal verklaren, alvorens hun vergaderingen voort te zetten, op straffe van honderd patakons boete. Voor het aanwerven van nieuwe leden is toestemming nodig van de lokale magistraat. Het niet vragen van deze permissie wordt gestraft met opheffing van de sociëteit. De rechterlijke officieren moeten binnen vierentwintig uur alle genootschappen melden aan de raden-fiscaal, op straffe van ontheffing uit hun functie. De aanbrengers van overtredingen tegen de onderhavige ordonnantie wordt een beloning in het vooruitzicht gesteld, geproportioneerd aan het belang van de overtreding. In geval een veroordeling wegens hoogverraad plaatsvindt, zal de beloning tenminste duizend patakons bedragen.

w.	op naam van Frans II	t.i.	vanwege de keizer en koning
d.	Brussel, 4 april 1794	s.	ter ordonnantie van Zijne Majesteit
p.	Fier. vt.	cs.	Beaumont
s.	vanwege de keizer en koning	u.i.	Hof van Gelre
cs.	L.C. van de Veld	d.v.o.	18 april 1794
z.	grootzegel	d.v.a.	19 april 1794
v.	gedrukt, Frans		
a.i.	Geheime Raad		

1794-06-03

OAR 342, nr. 640, gr.
ROPBa 3 .15.165

ORDONNANTIE (MILITAIR) TERZAKE VAN VERHOOGDE WAAKZAAMHEID TEGEN VREEMDELINGEN

Vreemdelingen hebben zonder speciale permissie geen toegang tot de hoofdkwartieren van de coalitielegers. Bezoekers moeten zich na aankomst legitimeren bij de hoofdofficier, indien zij in verband met dienstaangelegenheden komen. Indien hun bezigheden van civiele aard zijn, moeten zij zich wenden tot de magistraat. Vreemdelingen mogen zich zonder permissie niet ophouden in garnizoensplaatsen en kampementen, op straffe van hun onmiddellijke arrestatie. Zonder toestemming van de opperbevelhebber is het verboden recruten te werven voor vreemde krijgsdienst. Alle vergunningen voor het lichten van troepen moeten worden vernieuwd. Het dragen van militaire onderscheidingstekenen is verboden, tenzij men kan bewijzen daartoe gerechtigd te zijn. De burgerlijke overheid dient er zorg voor te dragen, dat niemand zonder permissie van de commanderende officier zich in de omgeving van het leger ophoudt.

w. op naam van de opperbevelhebber, veldmaarschalk prins van Saksen-Coburg
d. Hoofdkwartier te Doornik, 3 juni 1794
s. Prins van Saksen-Coburg
u.i. majoor-commandant te Roermond
d.v.a. 12 juni 1794

8. **Verordeningen afgekondigd in Oostenrijks Gelre door het Franse revolutionaire gezag tot aan de oprichting van de Centrale Administratie te Aken (11 december 1792 - 5 maart 1793; 4 october 1794 - 14 november 1794); tweede periode.**

1794-09-10 OAW 19, gr.

PROCLAMATIE TERZAKE VAN DE RECHTSPRAAK

De Representanten van het Franse Volk, gezonden bij de Legers van het Noorden, de Sambre en de Maas maken bekend dat te Brussel een criminele rechtbank is opgericht, belast met de berechting van alle misdaden tegen de staatsveiligheid en tegen de besluiten van de volksrepresentanten. De rechtbank heeft in het bijzonder tot taak om degenen te berechten, die assignaten als wettig betaalmiddel weigeren aan te nemen, of die het "maximum" trachten te ontduiken.

w.	Representanten van het Franse Volk	s.	N. Haussman, Briez
a.	Brussel, 24 fructidor an II	v.	gedrukt, Frans, Nederlands

De proclamatie is te Roermond gedrukt op de persen van "citoyen" G. Gruyters en te Weert "gepubliceert ende geaffigeert ter gewoonelijcke plaetsen", op een niet nader aangeduide datum.

1794-11-03 OAW 2537; Fam. Arch. Van Den Bergh 589, 2, gr.

ORDONNANTIE TERZAKE VAN DE VERIFICATIE DER ASSIGNATEN

Brixhé, commissaris-verificateur van de assignaten in de departementen van Pas de Calais, in het Noorden, van de Ardennen en in het veroverde land, beveelt dat de inwoners van Roermond en onderhorigheden hun assignaten zullen tonen ten comptoire van de verificateur der assignaten, ten huize van de citoyen kanunnik Petrus Goswinus van Wevelinckhoven op de Swalmerstraat te Roermond. Degenen die nalaten aan dit bevel gevolg te geven, riskeren als uitgevers van valse assignaten gestraft te worden volgens de wetten van de Republiek.

w.	Commissaris verificateur der assignaten, Brixhé	u.i.	commandant van Roermond, Badel
a.	Brussel, 13 brumaire an III	d.v.a.	8 november 1794
v.	gedrukt, Frans, Nederlands		

De verordening is op last van de magistraat van Roermond gedrukt op de persen van "citoyen" G. Gruyters (resolutie van 9 november 1794 (Fam. Arch. Van Den Bergh 589,2)).

1794-11-14 OAR 342 nr. 640b; Fam. Arch. Van Den Bergh 589, 2, gr.

ARRÊTÉ TERZAKE VAN HET BESTUUR VAN HET VEROVERDE GEBIED TUSSEN MAAS EN RIJN

Het besluit bestaat uit drie delen. De eerste sectie betreft algemene voorschriften die in het veroverde gebied van toepassing zijn. In de tweede sectie worden voorschriften gegeven terzake van de bestuursinrichting. De derde sectie heeft betrekking op de rechterlijke instellingen.
De eerste sectie voorziet in straffen wegens verstandhouding met de vijand. Publieke personen die zich hieraan schuldig maken moeten terechtstaan voor de revolutionaire tribunalen; emigranten en contra-revolutionairen die de wapens opgenomen hebben tegen de Republiek zullen worden berecht door speciale commissies van het leger. Er worden regelingen getroffen voor de confiscatie van goederen, toebehorend aan uitwijkelingen, alsmede bepalingen van transitoirrecht. De wetten en costumen van de veroverde gebieden blijven voorlopig in stand, mits zij niet in strijd zijn met de besluiten van de Volksrepresentanten. Dit geldt in het bijzonder voor politiereglementen en reglementen met betrekking tot de voedselvoorziening. Ook de belastingen zullen op de oude voet worden geheven, zij het thans ten bate van de Republiek. Er wordt een verbod uitgevaardigd om mensen te arresteren wegens schulden. Bovendien worden voorschriften gegeven met betrekking tot het betalingsverkeer. Alle betalingen moeten worden gedaan in assignaten. Notarissen en bankiers moeten alle deposito's van goud en zilver, die zij onder hun berusting hebben, inleveren bij de kas van het leger, in ruil voor assignaten. Teneinde prijsopdrijving tegen te gaan, worden de prijzen gebonden aan het "maximum van Lille". De lonen der handwerkslieden moeten in constante verhouding staan ten opzichte van de prijzen. Het innen van belasting en het doen van requisities zonder permissie van de Volksrepresentanten en andere bevoegdheidsoverschrijdingen zullen worden gestraft volgens de wet van 14 frimaire. Uitvoer van goederen naar contra-revolutionair gebied zal als verraad worden gestraft.
Te Aken wordt de Centrale Administratie voor het land tussen Maas en Rijn gevestigd, als overkoepelend orgaan van zeven (subalterne) administraties. De Administratie van het voormalig Pruisisch en Oostenrijks Gelderland, van Meurs en Kleef wordt gevestigd te Geldern. De bestuurlijke indeling naar beneden toe blijft ongewijzigd. De subalterne Administraties bestaan elk uit veertien administrateurs: zeven in de hoofdplaats van het departement; zeven verspreid over de arrondissementen. De administrateurs worden belast met het inventariseren van het economisch potentieel van het land, de prompte levering van goederen ter requisitie van de Republiek, het beheer van bossen, wegen, gebouwen en fabrieken, het toezicht op de mijnbouw en weldadigheidsinrichtingen, het drukken, aanplakken en publiceren van wetten en besluiten en de betaling van het batig slot van hun activiteiten in de Kas van de Republiek. De Administraties hebben het recht om afwezige, niet-competente en kwaadwillige magistraten te ontslaan en bij provisie nieuwe bestuurders aan te stellen.

In de hoofdplaats van de zeven subalterne Administraties wordt een "Tribunal superieur" gevestigd, als hof van appèl in civiele zaken en als hof van eerste en laatste instantie voor delicten die volgens de lokale wetten en costumen lijfstraffelijk zijn. Deze tribunalen bestaan uit zeven rechters. De lokale rechtbanken blijven bevoegd voor civiele zaken. In zaken van meer dan driehonderd livres is hoger beroep mogelijk op het Tribunal superieur. Te Aken wordt een "Tribunal revolutionaire" gevestigd voor de berechting van de in de eerste sectie aangeduide contra-revolutionaire delicten (verstandhouding met de vijand, ambtsdelicten, overtredingen van het "maximum", valsemunterij). In elke Administratie zal een "Agent van de Republiek" werkzaam zijn, die belast wordt met het toezicht op de Administraties en Tribunalen. Van zijn bevindingen doet hij rapport aan de Centrale Administratie (decadaire rapporten). Hij moet administrateurs en rechters die zich schuldig maken aan ambtsdelicten aanbrengen bij het Tribunal revolutionaire te Aken, om te worden berecht conform het decreet van 14 vendemiaire (Bulletin des Lois, serie I, tome 3, no. 68, p. 2-3).

w.	Volksrepresentanten	s.	N. Hausmann, Frechine, Jouber
d.	Keulen, 24 brumaire An III	v.	gedrukt, Frans, Duits, Nederlands

CUMULATIEVE INDEX*

Geografisch Register

Aartswoud *II*, 107
Adriatische Zee *II*, 146
Afferden *I*, 67, *II*, 5
Agimont *I*, 239
Ahin *I*, 210
Aire *I*, 210
Aken *I*, 81, 86, 108, 115-118, 121-123, 125, 386, 400, *II*, 42, 69-71, 317, 348, 502, 503
Aldekerk *I*, 67
Aldenpesch *I*, 65, 98, 109, 113, *II*, 177
Algiers *II*, 125, 126, 130, 175
Altona *II*, 119
Amsterdam *II*, 175
St.-Andries *II*, 127
Antwerpen *I*, viii, 37, 41, 42, 83, 132, 217, 269, 414, *II*, 6, 24, 32, 212, 248, 251, 269, 335, 372
Arcen *I*, 62, 67, *II*, 5
Ardennen *II*, 501
Arlon *I*, 214
Arnhem *I*, 4-6, 12, 22, 25, 34, 36, 37, 42, 55, 56, 109, 110, 118, 154, 155, *II*, 16
Artois *I*, 23, 249, 251, 254
Asenray *I*, 64
Asselt *I*, 67, 428, *II*, 479
Assenede (ambacht) *II*, 290, 312

Baarlo *I*, 67, 173, 231, 245, 321, 326, 340, 394
Baden *I*, 83
Baelen *II*, 289
Baltische Zee *II*, 347
Bar *I*, 213, 270, 357
Batenburg *II*, 127
Beesel *I*, 67
Beieren *I*, 424, *II*, 328
Belfeld *I*, 67
België *II*, 488
Belgrado *II*, 27
Berg (graafschap) *II*, 220
Bergen
- (Henegouwen) *I*, 217, 303, 357, 414, *II*, 303, 334, 492
- (Limburg) *I*, 67
Bergen op Zoom *I*, 23
Blerick *I*, 67
Blitterswijck *I*, 67
Bocholt *I*, 99
Bohemen *II*, 308
Bologna *I*, 329
Bondsrepubliek *I*, 199
Borgerhout *I*, 231
Bourgondië *I*, 357
Boxmeer *I*, 23, 96, 97, 98, 109, 425, *II*, 25
Brabant *I*, 15, 110, 127, 134, 135, 171, 247, 321, 357, 390, 397, 404, *II*, 16, 31, 32, 35, 38, 47, 48, 60, 61, 110, 135, 140, 143, 147, 150, 177, 208, 210, 212, 235, 241, 244, 257, 265-268, 275, 287-289, 338, 372, 404, 425, 426, 430, 447, 449, 458
Breda *I*, 340
Bredebempt *I*, 97, 98, 109, 425
Breesant *II*, 107
Bremen *II*, 118, 122, 347
Brempt *II*, 5, 6, 24, 25, 172, 189, 353
Breslau *II*, 248
Broekhuizen *I*, 67
Broekhuizenvorst *I*, 67

* *I* verwijst naar deel I; *II* naar deel II. Bij het indiceren zijn lidwoorden, voorvoegsels, 's en Sint alsmede afleidingen daarvan verwaarloosd.

Brugge *I*, 247, 328, 414, *II*, 108, 186, 248, 269, 334, 390
Brüggen *I*, 359
Brunswijk *II*, 122, 123
Brussel *I*, viii, ix, 3, 5, 10, 13, 31-33, 40, 56, 62, 68, 69, 71, 73, 75, 77, 88, 102, 105, 109, 122, 136, 139, 145, 155, 161, 173, 197, 198, 200, 217, 247, 251, 279, 299, 315, 319, 325, 328, 330, 340, 387, 410, 414, 423, 424, 433, *II*, 5, 27, 29, 31-33, 40, 45-48, 65, 70, 101, 140, 142, 144, 157, 161, 172, 176, 179, 193, 205, 211, 212, 214, 224, 232, 236, 240, 259, 261, 311, 315, 330, 333, 372, 392, 404, 418, 426, 430, 441, 449, 455, 467, 479, 488, 492, 501
Buggenum *II*, 354

Calais, Pas de (departement) *II*, 501
Capellen *I*, 106
Champagne *I*, 357
Charlemont *I*, 214
Chiny *I*, 240, *II*, 206
Courland *II*, 347

Dalenbroek *I*, xiii, 64, 81, 83, 87, 88, 97, 98, 101-104, 106, 108, 112, 113, 125, 231, 242, 425, *II*, 5, 6, 16, 24, 25, 30, 173, 266, 354
Danzig *II*, 114-116, 118, 119, 346
Debattenland *I*, 440
Deinze *I*, 269
Dendermonde *II*, 217
Denemarken *I*, 210
Desschel *II*, 289
Diest *I*, 210, 217
Dôle *I*, 329
Donau *II*, 411
Doornik *II*, 414, 426, 430, 432
Dordrecht *I*, 172, 223
Drongelen *II*, 127
Duinkerken *I*, 31, *II*, 334
Duitse Rijk *I*, 8, 9, 11, 12, 84, 85, 108, 210, 223, 245, 321, 324, 326, 360, 413, 420, *II*, 70, 71, 110, 156, 207, 215, 254, 264, 288, 316, 321
Düsseldorf *II*, 347, 355, 387

Ebersdorf *II*, 203
Echt *I*, 22, 67, 68, 76, 106
Eems *II*, 118, 120
Eindhoven *I*, 245
Elbing *II*, 116
Elmpt *I*, 67, 76, 106, 229, *II*, 6, 24, 25, 102, 158, 301
Elmpterbos *II*, 158
Emden *II*, 128
Engeland *I*, 173, 231, 321, *II*, 1, 6, 65, 88, 102, 186, 251, 357, 467
Erkelenz *I*, viii, 21, 22, 67, 68, 381, 386, *II*, 5, 6, 24, 143, 149, 360
Europa *II*, 304

Finland *II*, 118
Fiume *II*, 65, 146, 411
Fontainebleau *I*, viii, *II*, 40, 414
Frankfurt a. M. *II*, 6, 24, 463
Frankrijk *I*, 59, 168, 169, 173, 210, 211, 213-218, 229, 264, 269, 270, 272, 275, 277, 313, 314, 320, 326, 350, 366, 368-370, 377, 383, 385, 387, 400, 424, *II*, 1, 6, 20, 21, 64, 69, 88-91, 98, 105, 106, 109-113, 117, 118, 121, 124, 139, 141, 156, 183, 184, 189, 205, 238-240, 246, 247, 250, 274, 303-305, 313, 317, 334, 370, 473, 479, 480, 482, 485, 487, 488, 491, 492, 495, 496, 501-503
Frohnenbruch *I*, 65, 96, 97, *II*, 5, 177

Gansoyen *II*, 127
Geertruidenberg *I*, 340
Geisteren *I*, 67
Geldenaken *I*, 251
Gelderland *I*, vii, 321, 335, *II*, 93
Geldern
-, ambt *I*, 21, 67, 114, 163, 331, *II*, 5, 10, 13, 17, 18
-, Nederambt *I*, 331
-, stad *I*, vii, 67, 68, 148, 254, 263, 375, 377, *II*, 31, 42, 91, 308-310, 348, 354, 384, 387, 502
-, Voogdij *I*, 22, 331
Gelre
-, hertogdom (vóór1543) *I*, vii, *II*, 59
-, Nederkwartieren *I*, 4
-, Oostenrijks *I*, v-ix, 83, 112, 116, 117, 197, *II*, 21, 23-29, 33, 35, 38, 41-44, 46, 47, 52, 55, 62, 65, 69-79, 135-138, 140, 143, 144, 147, 149, 150, 153, 156, 161, 165, 167, 168, 172, 175, 177, 179, 181, 186, 193, 200, 202, 210, 211, 213, 220, 221, 229, 233, 239, 248, 252, 253, 257, 259, 260, 263, 265-268, 272, 273, 281, 282, 288, 294, 298, 299, 305, 312, 313, 316, 323-325, 327, 329, 330, 335, 337, 338, 344, 346, 348, 350, 351, 353, 354, 357, 358, 378, 383, 402-404, 415, 424-426, 428-432, 436, 447, 453, 454-460, 462, 463, 468, 469, 482, 486-488, 491, 502
-, Overkwartier *I*, v, vi, viii, ix, xi, 4, 5, 9, 12, 14, 16, 17, 20-22, 27, 31-33, 38, 40, 42, 54, 60, 64, 65, 67, 69, 71, 81, 84, 87-92,

95, 96, 98, 112-115, 119, 124, 129, 139, 140, 144, 146, 148, 160, 161, 163, 164, 168, 171, 172, 175, 197, 201, 202, 208, 212, 215, 218, 221, 224, 228, 231, 238, 240, 243, 247, 256, 257, 259, 260, 269, 275, 292, 296, 311-315, 319, 321-324, 329, 336, 338, 344-346, 349, 357, 358, 360, 368, 382, 383, 386, 387, 390, 395, 399, 400, 402, 408, 411, 420, 422, 424, 425, 427-429, 431, 434, 435, 438, 440, *II*, 6-11, 15, 20, 21, 23, 30, 38, 39, 43, 45, 50, 58-61, 65, 67, 85, 86, 95, 99, 101-104, 108, 109, 113, 115, 123, 128, 131, 132
-, Pruisisch *I*, ix, 116, *II*, 6, 17, 31, 38, 39, 42, 52, 157, 308-311, 338, 348, 360, 502
-, Pruisisch bezet *II*, 5, 10, 16, 18
-, Spaans *I*, v-ix, xiii, xiv, 3, 15, 66, 81, 83, 84, 89, 90, 98, 109, 110, 112, 113, 115-117, 197, 200, *II*, 1, 2, 5, 24, 27, 70
-, Staats *I*, ix, *II*, 17, 21, 31, 38, 52, 70, 323, 348, 360
-, Staats-bezet *I*, vi, vii, 112, *II*, 7, 14, 18, 19, 21, 102
Gennep *I*, 315
Gent *I*, 269, 414, *II*, 108, 186, 248, 334
Gestel *I*, 245
Glückstadt *II*, 119
Gramm *II*, 126
Grave *II*, 127
's-Gravenhage *I*, 198, *II*, 8, 43, 80, 209, 472
Grefrath *I*, 67
Grevenbicht *I*, 103-105
Griekse eilanden *II*, 347
Grubbenvorst *I*, 67, 428
Gulik (hertogdom) *I*, 9, 67, 72, 83, 97, 106, 113, 171, 223, 286, 315, 339, 412, *II*, 1, 2, 6, 24, 35, 43, 52, 131, 149, 157, 173, 220, 263, 312, 328, 339, 346-348, 360, 383

Haarlem *II*, 67, 219, 306
Haderslebe *II*, 126
Hamb *I*, xiii, 65, 81, 87, 95, 96, 98, 103, 106-109, 113, 114, 125, 425, *II*, 5, 16, 17, 25, 177
Hamburg *II*, 118, 120, 125, 126, 347
Hedel *II*, 127
Heilige Roomse Rijk z.Duitse Rijk
Helden *I*, 67
Hemert *II*, 127
Henegouwen *I*, 149, 214, 249, 254, 357, 424, *II*, 39, 214, 313, 425, 426, 430
Herongen *I*, 67
Herten *I*, 64, 96-99, 107-109, 113, 114, 242, 374, 425, *II*, 13, 178, 266
's-Hertogenbosch *I*, 23, 359, *II*, 51, 127, 298, 325, 341
Herve *II*, 40
Heusden *I*, 340
Heythuizen *I*, 99, 115
Hinsbeck *I*, 67, *II*, 5, 121
Hoei *I*, 270
Holland *II*, 263, 491
Holstein *II*, 122
Hongarije *II*, 67, *II*, 215
Horn (graafschap) *I*, 81, *II*, 25, 162, 231, 281, 348, 354
Horst *I*, 67
Hörstgen-Frohnenbruch *I*, 65, 66, 81, 87, 96-98, 109, 113, 425, *II*, 5, 25, 177
Hunsel *I*, 98, 109, 425, *II*, 17, 40, 398, 475
Huysingen *I*, 42

Ierland *II*, 229
Ile de France *I*, 357
Indië *I*, 404
Italië *I*, 173, 231, 245, 321, 326, 413, *II*, 238

Jodoigne *I*, 251
Jutland *II*, 126

Kamerijk *I*, 210, 214, *II*, 414
Kapellen *I*, 65, 67
Keil *II*, 303
Kessel, *I*, 22, 67, 322, 331, 428, 434
-, ambt *I*, 67, *II*, 6
-, Land van *I*, 21, 22, 67, 116
Kessenich *I*, 95, 96, 98, 109, 113, 425, *II*, 17, 25, 40, 177, 281, 398, 475
Keulen (aartsbisdom/stad) *I*, 116, 173, 245, 270, 321, 410, 424, *II*, 149, 157, 173, 263, 328, 338, 383, 414
Kevelaer *I*, 67
Kleef (hertogdom/stad) *I*, viii, 171, 359, *II*, 42, 51, 157, 173, 286, 298, 307-310, 316, 320, 321, 328, 338, 341, 502
Klein-Kevelaer *I*, 67, *II*, 5
Kolhorn *II*, 107
Königsberg *II*, 116
Korschenbroich *I*, 65, 96, 97, 109, 113, 425, *II*, 177
Kortrijk *I*, 269, 357
Krefeld *II*, 313
Kremnitz *II*, 400
Krieckenbeck *I*, 331, 386, 434
-, ambt van *I*, 21, 22, 67, *II*, 5, 6
Kückhoven *I*, viii, 67

Lek *II*, 127
Leeuwen *I*, 65, 104, *II*, 292
Leuth *I*, 67

Leuven *I*, 307, 329, 390, 414, *II*, 68, 74, 167, 185, 186, 189, 212, 235, 237, 242, 287, 320, 336, 337, 357, 422, 426, 444, 449, 470-472, 493, 494
Levant *II*, 186, 347
Leveroy *II*, 301, 411
Lille z. Rijssel
Limbricht *I*, 97, 98, 109, 425, *II*, 25
Limburg
-, Spaans *I*, vii, xi, 31, 33, 171, *II*, 1, 110
-, Oostenrijks *II*, 40, 61, 137, 168, 200, 268, 426, 428, 430
Lingen *I*, 64
Linne *I*, 67, *II*, 128
Livorno *II*, 303
Lobberich *I*, 67, *II*, 121
Lomm *I*, 67, *II*, 5
Longwy *II*, 334
Loon *I*, 140
Lotharingen *I*, 213, 270, 357, *II*, 153
Lottum *I*, 67
Luik (prinsbisdom/stad) *I*, v, 105, 171, 172, 173, 213, 223, 224, 255, 272, 275, 276, 286, 340, 397, *II*, 71, 72, 110, 128, 157, 179, 182, 231, 236, 263, 267, 269, 273, 288, 303, 317, 321, 328, 338-340, 373, 387, 440, 445, 488, 491
Lüneburg *II*, 123
Luxemburg (hertogdom/stad) *I*, 110, 127, 134, 214, 240, 249, 251, 254, 400, *II*, 33, 38, 39, 61, 78, 143, 152, 200, 206, 210, 235, 268, 313, 334, 366, 400, 422, 426, 430, 440, 471
Lyon *II*, 105, 109
Lijfland *II*, 118, 346

Maagdenburg *II*, 480
Maas *I*, 31, 172, 173, 223, 228, 239, 340, 383, *II*, 2, 5, 42, 65, 91, 118, 127, 137, 248, 346, 354, 501, 502
- en Waal, Land van *II*, 298
Maasbommel *II*, 127
Maasbracht *I*, 67
Maasbree *I*, 67, 76, 106
Maasland *I*, 81
Maasniel *I*, 64, 96, 97, 98, 99, 104, 107, 108, 113, 114, 242, 374, *II*, 13, 178, 265, 266, 292, 301, 449
Maastricht *I*, 31, 105, 117, 223, 265, 267, 276, 286, 340, 386, *II*, 9, 10, 113, 114, 254, 267, 273
Mackelijckhoudt (rede van) *II*, 123
Madrid *I*, 41, 77, 122, 136, 138, 328, *II*, 177
Malmédy *I*, v
Marche *II*, 366
Mark (graafschap) *II*, 309
Marseille *II*, 67, 154, 186
Maubeuge *I*, 217, *II*, 303
Mechelen *I*, 12, 13, 16, 38, 357, 414, *II*, 30, 34, 35, 55, 140, 188, 214, 225, 425, 426, 430, 432, 447, 448
Meerlo *I*, 67
Megen *II*, 127
Meierij van 's-Hertogenbosch *I*, 340, *II*, 51, 127, 298, 325, 341
Meijel *I*, xiii, 65, 66, 81, 83, 84, 87-89, 96, 98, 99, 101, 102, 107-109, 112, 113, 116, 125, 425, *II*, 5, 6, 24, 25, 30, 143, 278, 330
Menen *II*, 241
Merum *I*, 65, 113, 114
Metz *I*, 213, 270, *II*, 275
Meurs (graafschap) *I*, 97, *II*, 42, 309, 502
Mexico *I*, 246
St.-Michiel (fort) *II*, 6
Middelaar *I*, 21, 22, 67, *II*, 5, 13
Milaan *II*, 93
Millendonck *I*, 65, 66, 81, 87, 96, 98, *II*, 16, 17, 25, *II*, 177
Moezel *II*, 137
Molenbeersel *II*, 475
Mons z. Bergen (Henegouwen)
Montfort (ambt) *I*, 21, 22, 67, 88, 163, 331, 434, *II*, 5,6, 17, 124, 161, 209, 351, 394
Moskou *II*, 106, 347
Munster *I*, 148, 207

Namen (graafschap) *I*, 37, 214, 239, 357, 414, 429, *II*, 38, 39, 210, 235, 313, 426, 430, 432, 447
Napels *II*, 238
Navagne *I*, 172, 223, 224, 275, 276, 339, 340, 340, 394, *II*, 143
Neder-Betuwe *I*, 89
Nedercruchten *I*, 67, *II*, 5, 6, 24, 25, 143, 156, 158, 172, 190, 278, 301, 330, 353, 383
Nedereyll *I*, 67
Nederlanden
-, Noordelijke *I*, v, 127, 210
-, Oostenrijkse *I*, viii, 201, *II*, 33, 45, 47, 65, 79, 135-138, 169, 181, 183, 184, 205, 206, 208, 232, 240, 250, 251, 254, 271, 288, 290, 307, 327, 334, 338, 346, 352, 360, 370, 393, 404, 423, 425, 427
-, Republiek der Verenigde *I*, vii, viii, 23, 59, 83, 100, 116-118, 171, 173, 208, 209, 217, 223, 224, 239, 240, 251, 270, 284, 294, 296, 298, 300, 312, 321, 324, 335, 345, 380, 400, *II*, 1, 2, 5-7, 20, 21, 24, 43, 64, 65, 70, 71, 87, 88, 90, 97, 98, 100-102, 106, 109-111, 115, 117, 118, 120, 122, 124-126, 128, 129, 132, 136, 141, 157, 183,

213, 217, 218, 237, 238, 240, 241, 248, 251, 276, 288, 290, 298, 312, 362, 400, 415, 467
-, Spaanse *I*, 246, 251, 288, 296, 334, 345, *II*, 101, 118
-, Zuidelijke *I*, v-viii, xiii, 7, 6, 23, 31, 55, 68, 81, 87, 92, 93, 95, 113, 117, 124, 125, 127, 129, 132-135, 149, 158, 165, 166, 168, 172, 201, 216, 245, 279, 312, 371, 376, 411, 412, 424, 425, 430, *II*, 1, 6, 23, 40, 46, 52, 55, 59, 65, 66, 69-71, 78, 101, 106, 107, 136, 137, 154, 160, 181, 195, 230, 233, 246, 247, 251, 336, 377, 385, 391, 409, 413, 422, 423, 467, 473, 479, 492
Nederrijn *II*, 2
Nederweert *I*, xiii, 64, 86, 89, 92, 98-108, 112, 113, 115, 118, 120, 121, 123, 124, 174, 360, 361, 439, *II*, 5, 6, 13, 15, 24, 25, 30, 96, 102, 147, 161, 265, 266, 275, 278, 281, 289, 292, 301, 322, 325, 330, 396
Neeritter *II*, 475
Neuf-Brissac *II*, 303
Nieuwe Schans *II*, 118, 127
Nieuwkerk *I*, 67
Nieuwpoort *I*, 358, *II*, 346, 390, 395
Nieuwstadt *I*, 67, 68, 381
Nijmegen *I*, 8, 110, *II*, 94
-, Rijk van *I*, 89
Noordzee *II*, 96, 111
Noorwegen *II*, 106
Nord, Departement du *II*, 501
Nordrhein-Westfalen *I*, vii

Obbicht *I*, viii, xiii, 65, 66, 81, 83, 87, 88, 95, 96, 98, 103-105, 107-109, 112, 113, 116, 117, 125, 425, *II*, 5, 6, 16, 24, 25, 30, 40, 223, 415
St.-Odiliënberg *I*, 67
Ohé-en-Laak *I*, 23, 67, *II*, 102
Oirlo *I*, 67
Oldenzaal *I*, 64
Ooll *I*, 65, 113, 114
Oostende *I*, 231, 358, *II*, 207, 346, 390, 395
Oostenrijk *I*, 116, *II*, 6, 24, 64, 65, 141, 146, 246, 261, 377, 411, 480
Oostmaal *II*, 207
Oostrum-Spralant *I*, 67
Oostzee *II*, 21, 106, 114, 118, 122, 129
Ooyen *I*, 67
Oudenburg (kasselrij) *II*, 290
Overbroek *I*, 65, 96, 425
Overcruchten *I*, 67, *II*, 5, 6, 24, 25, 143, 156, 158, 172, 189, 278, 330, 353, 383
Overeyll *I*, 67
Overijssel *I*, 64, 335
Overkwartier z. Gelre
Overmaze, Landen van *I*, xi, 171, *II*, 21, 48, 113, 115, 168
Oyen *II*, 127

Padua *I*, 329
Palts *I*, 113, *II*, 282
Papenhoven *I*, viii, xiii, 65, 96, 105, 113, 116, 117, 425, *II*, 5, 6, 25, 30, 40, 223, 383, 415
Peru *I*, 246
Perzië *II*, 186
St.-Petersburg *II*, 412
Picardië *I*, 357
Poederoyen *II*, 127
Pol en Panheel *I*, 83
Polen *I*, 106, 145, *II*, 49, 75, 118, 345-347, 349
Pommeren *II*, 118, 346
Pont *I*, 67
Porto Ré *II*, 146
Portugal *I*, 246, *II*, 95, 346
Posterholt *I*, 67
Potsdam *II*, 480
Pruisen *I*, viii, 83, 117, *II*, 1, 2, 5, 7, 8, 10, 17, 24, 43, 102, 118, 157, 218, 248, 263, 302, 308-311, 315, 346, 467, 480
Pruisisch Opper-Gelre z. Gelre

Quievrain *II*, 141, 183, 237, 238, 240, 241, 492

Raay *I*, 67, *II*, 5
Rastatt *I*, 83, *II*, 6
Ravenstein *II*, 127
Regensburg *I*, 107, 121, 369, 438
Reichenbach *II*, 80, 467, 472
Republiek der Verenigde Nederlanden z. Nederlanden
Rheurdt *I*, 67
Rhijen *I*, 390
Riepen *II*, 126
Rijn *I*, 31, *II*, 2, 42, 91, 137, 502
Rijnland *II*, 338
Rijssel *I*, 269, 295, *II*, 303, 334, 502
Roermond *I*, vi-ix, xi, xii, 3, 4, 5, 21, 22, 31, 33, 34, 37, 39-43, 49, 56, 57, 60, 62, 67-69, 77, 87, 110-112, 115, 117, 119, 121, 136, 139, 148, 155, 156, 159, 168, 172, 173, 197, 199, 209, 222-224, 228, 231, 233, 239, 240, 245, 248, 249, 263, 269, 270, 275, 276, 285, 286, 293, 300, 308, 312, 315, 316, 319, 321, 322, 324-326, 328, 339, 340, 344, 349, 358, 364, 377, 388, 394, 397, 413, 424, 432, 435, 439, *II*, 5, 6, 9-11, 14, 15, 17, 23-33, 36-45, 50, 52, 58, 65-67, 69,

71-75, 78, 79, 85, 96, 102, 113, 114, 123, 124, 136, 137, 143, 144, 147, 149, 155, 156, 165, 171, 193, 207, 209-211, 213-217, 222, 235, 240, 248, 251, 252, 254-257, 259, 260, 264, 268-270, 278, 279, 284, 285, 288, 289, 294, 297, 298, 301, 308-310, 312, 315-317, 319, 323, 326, 328, 329, 337, 340, 341, 348, 351, 353-355, 357, 363, 364, 366, 368, 371, 374, 377, 391, 392, 397, 399, 403, 407, 410, 429-431, 441, 445, 446, 453, 454, 456-458, 460-463, 467, 480, 482, 485-488, 491, 501
Roggel *I*, 99, 115
Rome *II*, 385
Roosteren *I*, 67

Sambre *I*, 239, *II*, 501
Samogetië *II*, 347
Schaephuysen *I*, 67
Schelde *II*, 249
Sevenum *I*, 67
Silezië *II*, 122
Sont *II*, 115
Spanje *I*, 152, 246, 264, 391, 424, *II*, 1, 21, 88, 89-91, 110-113, 121, 166, 238, 346
Spiers *I*, 85
Sprang *II*, 127
Starga *II*, 116
Stavelot *I*, v
Stenden *I*, 67
Stettin *II*, 116
Stevensweert *I*, 23, 28, 67, 120, 123, 172, 223, 249, 263, 339, *II*, 5, 6, 17, 85, 87
Straatsburg *II*, 303
Straelen *I*, 67, 68, 254, *II*, 5
Swalmen *I*, 67, *II*, 6, 24, 25, 271, 432, 454, 463, 468, 479, 482, 485-488, 493
Swolgen *I*, 67

Texel *II*, 114
Thionville *II*, 303
Thorn (vorstendom) *I*, 96, 97, 109, *II*, 25, 34, 162, 281
Tienen *II*, 207, 248
Tienray *I*, 67
Toledo *I*, 21
Tönisberg *I*, 67
Toulon *II*, 303
Trente *II*, 177, 459
Triëst *II*, 65, 146, 411
Tripolis *II*, 125, 126, 130
Tunis *II*, 125, 126, 130, 171
Turkije *II*, 96
Turnhout *II*, 248, 249, 289
Twisteden *I*, 67

Utrecht *I*, 83, 335, *II*, 2, 6, 18, 21, 24, 67, 124, 129, 157, 167, 195, 201, 308, 494

Valenciennes *I*, 214, 251, *II*, 334
Veerle *II*, 289
Veert *I*, 67
Velden *I*, 67
Venlo *I*, vii, xii, 6, 9, 13, 14, 16, 18, 33, 34, 36, 62, 67, 68, 172-174, 199, 223, 224, 231, 239, 254, 263, 275, 308, 312, 315, 319, 321, 324-326, 329, 339, 340, 344, 353, 365, 377, 394, 396, 405, 431, 433, 439, *II*, 5, 9, 14, 15, 17, 28, 31, 49, 59, 85, 87, 92, 102, 113, 114, 123, 323, 348, 351, 354, 355, 363, 384, 387, 411, 494
Venray *I*, 67, 76, 106
Vernum *I*, 67
Veurne *II*, 241
Viersen *I*, 22, 67, 76, 106, *II*, 177
Vieux-Brissac *II*, 303
Vinodol *II*, 146
Vissersweert *I*, 98, 109, 113, 425, *II*, 25
Vlaanderen *I*, 127, 321, 357, 424, *II*, 21, 38, 108, 121, 210, 222, 235, 257, 351, 378, 425, 426, 430, 432
- Staats- *II*, 290
Vliermaal *I*, 115
Vlodrop *I*, 67

Waal *II*, 127
Wachtendonck *I*, 21, 67, 68, *II*, 5
Waddenzee *II*, 118
Walbeck *I*, 67
Wals-Brabant *I*, 251, 390
Wanckum *I*, 67
Wandre *I*, 275
Wanssum *I*, 67
Wassenberg *II*, 351
Weert *I*, xiii, 28, 64, 66, 68, 85, 86, 89, 92, 99, 102-107, 109, 111-113, 118-125, 174, 199, 360, 361, 439, *II*, 5, 6, 16, 24, 25, 30, 43, 58, 65, 66, 143, 147, 161, 162, 164, 179, 224, 225, 229, 267, 270, 271, 278, 281, 292, 301,322, 326, 330, 355, 364, 374, 377, 396, 397, 407, 411, 429, 447, 486, 487, 488, 501
-, Land van *I*, 3, 64, 65, 81, 83, 86-88, 90-93, 98, 100, 108, 113, 123, 124, 125, *II*, 44, 65, 66, 96, 147, 177, 224, 229, 259, 275, 289, 298, 299, 310, 322, 325, 396
Wegberg *I*, 67, 76, 106, *II*, 5, 6, 24, 25, 131, 156, 172, 189, 278, 301, 330, 383
Weinmark *I*, 65, 98, 109, 113, 425, *II*, 177
Well *I*, 67, 172, 223, 339, 400, *II*, 5
Wenen *I*, 117, 197, 198, 438, *II*, 32, 33, 36,

45-47, 64, 139, 143, 199, 246, 282, 303, 307, 472
Weser *II*, 118, 120
Wessem *I*, xiii, 64, 86, 89, 92, 99, 100, 102-105, 107-109, 112, 113, 118, 120, 121, 123, 124, 174, 360, 361, *II*, 5, 6, 25, 30, 143, 147, 161, 162, 275, 289, 292, 322, 351, 377, 396, 397, 447, 479
West-Friesland *I*, 335
Wetten *I*, 67
Wetzlar *II*, 42
Wickrath *I*, 85, 96, 97, 98, 109, 113, 425, *II*, 25
Witte Zee *II*, 347
Wurtemberg *II*, 320, 328

Yper *II*, 241, 303

Zee-Vlaanderen *I*, 31
Zeeland *I*, 335, *II*, 276, 362
Zoniënwoud *I*, 279
Zuidelijke Nederlanden z. Nederlanden
Zuiderzee *II*, 107
Zutphen *I*, 110
Zweden *I*, 285, *II*, 118, 128, 12

Personenregister

Abat, Thomas (admodiateur-generaal) *I*, 343
Accault, Claude (admodiateur-generaal) *I*, 435
Adhemar, D' *II*, 370
Aefferden
-, Frans Adam van (landrentmeester-generaal) *I*, 91, 409, 410
-, - (eerste presiderende raad) *II*, 31
-, Geert Gilis van (economie-raad) *II*, 30
-, Jan Cornelis van (raadsheer) *II*, 11
-, Jan Martin van (raadsheer), *II*, 30, 31, 138
Agurto, Don Antonio Francesco d' (secretaris van staat en oorlog) *I*, 347
Albert (aartshertog) *II*, 158
Alpen, Arnold van (heer van Hamb) *I*, 114
Alsace, Philippe Gabriel Joseph Maurice d' (heer van Weert) *II*, 396
Anselmo, A. *I*, 7, 8
Aremberg, hertog van (commandant-generaal) *II*, 217, 233, 240, 257
Artsens, Jean (admodiateur-generaal) *I*, 343
Assendelft, W. *II*, 217
Aubremont, Jean Conrad d' (stadhouder) *I*, 31
Auckland *II*, 472
Aumonier, Jean François l' (advocaat) *II*, 31
Aytona, markies d' (opperbevelhebber) *I*, 28

Bagnols (intendant) *I*, 428, 433
Baillet, François de (kanselier) *II*, 28, 32
Bardry, F.X. de (raadsheer) *II*, 32
Bartolus *I*, 130
Batthyani, graaf de (gevolmachtigd minister) *II*, 33, 257
Beaumont
-, Gillis Joseph (secretaris Hof van Gelre) *II*, 314
-, graaf van z. Croy, Ernst Dominique van
Beccaria, Cesare Bonesana markies de (criminalist) *II*, 55, 56
Bechemont, Jean Bernard (admodiateur-generaal) *II*, 143, 173
Becker, Johan (commissaris-deciseur) *II*, 10
Bedmar, markies van (commandant-generaal) *I*, 424, 433, 439
Belgiojoso, markies van (gevolmachtigd minister) *II*, 413
Belvaux, abt de (gezant) *I*, 86, 107
Benedictus XIII (paus) *II*, 167
Bentinck, Philips van (heer van Obbicht) 88, 105, 117
Berck, Mr. Jacob (raadsheer) *I*, 25
Bergeyck, graaf van (thesaurier-generaal) 433
Bergh
-, A.C. van den (raadsheer) *II*, 41, 391
-, Arnold van den (raadsheer) *II*, 34
-, Frederik van den (stadhouder) *I*, 23, 25
-, geslacht van den *I*, 24
-, Hendrik van den (stadhouder) *I*, 18, 19, 23, 25, 27, 28
-, Herman van den (stadhouder) *I*, 23, 25
-, Herman Jacob (kanselier) *II*, 30, 35
-, Jan van den *I*, 101, 115
Berghes, Jacques de *II*, 158
Berlo, Baronesse De *I*, 105
Bethune-Charost, A.L.F. prins van *II*, 479
Bette, Willem -, baron de Lede (stadhouder) *I*, 31
Bex, Guillaume *I*, 105, 117
Bielke, graaf - (ambassadeur) *II*, 1
Bierens, J. (leengriffier) *I*, 95, 109
Biseau, Pierre Philippe (admodiateur-generaal) *I*, 435
Bleiswijck, Hendrik van - (commissaris-deciseur) *II*, 10
Blitterswijck
-, Charles Philippe van (generaal) 93
-, Josse van (ontvanger-generaal) *I*, 93

-, van (raad-costumier) *I*, 40
Blommaerts (momber) *I*, 41
Bocholt
-, Jacob (schepen) *I*, 125
-, Mathias van *I*, 99
Bodin, Jean *I*, 86, 131
Bombarda, Jean Paul (admodiateur-generaal) *I*, 435
Bonenfant, P. *I*, 149
Bonnement (nationale commissaris) *II*, 488
Bordels (raadsheer) *I*, 347
Bormans, Andreas *I*, 111
Bors (kanunnik) *II*, 285
Bossche, Pieter van den (kanselier) *I*, 37
Botsont, Laurent (admodiateur-generaal) *II*, 162
Botta Adorno, Antoni Otto markies van (gevolmachtigd minister) *II*, 38, 270
Bouchout, Pierre (admodiateur-generaal) *II*, 173
Boufflers
- (maarschalk) *I*, 424, 431
- markies *II*, 334
Boussu, De (heer van Weert) *I*, 123
Bouton (raadsheer) *I*, 41
Bouwens van der Boye, Jan René (landrentmeester-generaal) *I*, 368
Bretel, P.A. de (audiencier) *II*, 140
Breughel
-, Cornelius van (raadsheer) *I*, 41
-, Willem van (scholtis) *I*, 101
Brunswijk-Wolfenbuttel, hertog van *II*, 480
Burum, Allard van (commissaris-deciseur) *II*, 9

Caïmo, Charles Thomas (advocaat) *II*, 31
Cantor, Jan *I*, 378
Cardoso, Emanuel (admodiateur-generaal) 435
Caris, Louis (ontvanger der confiscatiën) 440
Castel-Rodrigo, markies van (landvoogd) 111, 219, 234, 267
Castillo, Jean del (admodiateur-generaal) *II*, 162
Catharina II (keizerin) *II*, 411, 412
Cauchies, J.M. *I*, 149
Caversom, Jacques van (muntmeester) *I*, 312
Champorin (generaal) *II*, 486, 487
Chentinne, De (agent Staten Overkwartier) *II*, 43
Chevalier, Andreas (drukker) *II*, 440
Chimay
-, princesse de (vrouwe van Weert) *I*, 120
-, prins van z. Alsace, Philippe Gabriel Joseph Maurice d'
-, prins van z. Croy, Ernst Dominique van
Christijnen, Paulus van *I*, 132
Cicogne, Johan Andreas *I*, 90
Clemens XI (paus) *II*, 159
Clemens, Jacques (theoloog) *II*, 340
Clephas, Bartel *II*, 15
Clérin, Pierre Winand (auditeur-generaal) *I*, 143
Cobenzl, graaf van (gevolmachtigd minister) *I*, 390 *II*, 50, 303, 305, 307, 309, 311-313, 318
Coenders (luitenant-generaal) *II*, 252
Coigny, graaf (commandant) *I*, 424, 438
Colen, Dirick *I*, 111
Conflans, markies van (stadhouder ad interim) *I*, 32
Coolen, Gerard *II*, 211
Cools, Reginaldus (bisschop van Roermond) *I*, 327, 374
Corrège, Jan Frans (raadsheer) *II*, 11
Costerius, Arnold
- (scholtis van Weert) *I*, 99, 119, 122
- (rentmeester der domeinen van Weert) *II*, 15
Cox (raadsheer) *I*, 42, 409
Coxie, Albert de (raadsheer in de Geheime Raad) *I*, 41, 316
Craneveldt, Mr. Joost (raadsheer) *I*, 37
Crebber, Johan (landschrijver) *II*, 161
Creylmans, Reiner (schepen) *I*, 125
Criep, Willem (kanselier) *I*, 37
Croy, Ernst Dominique van, prins van Chimay, graaf van Beaumont (heer van Weert) *I*, 85, 86, 92, 100, 103, 121, 123, 124
Crumpipen, Henri (secretaris van staat en oorlog) *II*, 257
Cumberland, hertog van (opperbevelhebber) *II*, 251
Cuvelier, Gaston (audiencier) *II*, 168, 169

Daell, Henri van (raadsverwant) *II*, 270
Dalberg, Baron - provisioneel stadhouder) *II*, 23, 26
Daniëls, leengriffier *I*, 293
Daun, Viric graaf van (landvoogd) *II*, 165, 169
Defacqz, E. *I*, 132
Deffonseca, Manuel (admodiateur-generaal) *I*, 62, 343, 353
Didden, Herman *II*, 121
Don Juan (landvoogd) *I*, 39, 40
Dubois (gouverneur van Weert) *I*, 118
Dulcken, G.
- (syndicus der Staten) *I*, 17
- (postmeester van Roermond) *I*, 270
Dunghen
-, Godefridus van (secretaris Hof van Gelre) *II*, 41, 42, 391
-, Rutger Joseph van (momboir) *II*, 34, 57, 59,

178, 339
Dupree, Gaspar (drukker) *I*, 149
Duyckers, ("docteur") *I*, 329

Egmond
-, Magdalena van (vrouwe van Weert) *I*, 103, 119, 120
-, Sabina van (vrouwe van Weert) 92, 119, 120

Espen, Zeger van (theoloog) *II*, 56, 167
Esterhazy, graaf van *II*, 282
Estrées, Louis César comte d' *II*, 303
Eynatten
- tot Neuburg, Philips van (heer van Dalenbroek) *I*, 88
-, Frans Winand van (heer van Dalenbroek) *I*, 103
Eysschen, J.F. de (heer van Triest) *II*, 209

Fabri, Adam *I*, 60
Fabritius, Johan (voogd van Wegberg) *II*, 131
Ferraris, graaf *II*, 334
Fierlant, Goswin de (president Grote Raad) *II*, 55, 58
Flament *I*, xi
Frankewitz, S. *I*, 114
Frans II (keizer) *I*, xii *II*, 63, 80, 482
Franssens, Gerard (ontvanger-generaal) *I*, 94, 95, 96, 97, 242
Frederik I (koning in Pruisen) *II*, 1, 16
Frederik II (koning in Pruisen) *II*, 248
Frederik Willem I (koning in Pruisen) *II*, 157
Frias, hertog van (landvoogd) *I*, 228
Fricx
-, (drukkersfamilie) *I*, 141
-, George (drukker) *II*, 211, 214
Fuentes, markies De (landvoogd) *I*, 160
Fumeron (intendant) *I*, 422, 428

Gand Vilain, z. Gent
Gand, Jean Alphonse de *I*, 32
Gastanaga, markies van (landvoogd) *I*, 378
Gaule, Hieronymus de (kanselier) *I*, 38
Gautier, Paul (admodiateur-generaal) *I*, 435
Gent, Philips Balthasar van -, prins van Isenghien, prins van Masmines (stadhouder) *I*, 17, 31, 33, 40, 97, 110, 243, 277, 354
Geradts, J. L. *I*, ix, xi, 159
Gerarts, Pierre Herman (raadsverwant) *II*, 270
Gheyst, Wilhelm (docent) *II*, 366
Gilissen *I*, 127
Gilkens
-, Godefroid (kanselier) *I*, 37, 38
-, J. (momber) *I*, 293, 315
Giry, A. *I*, 149
Goldstein, Elisabeth van (vrouwe van Obbicht) *I*, 103
Goorts, Thomas *I*, 125
Gottignies, De (secretaris van state) *I*, 267
Grammaye, Ido (landrentmeester-generaal) *I*, 90
Grana, markies van (landvoogd) *I*, 41, 338
Grebin, Philippus (concepist) *II*, 232
Groot, H. de *I*, 158
Gruyters, Gerardus (drukker) *II*, 410, 467, 468, 480, 485-488, 491, 501
Gruys, C. *I*, 158
Guillon, C.F.H. *I*, 64
Gutshoven, Jacob van (kanselier) *I*, 41, 226

Habets, J. *I*, xi, 22, 118 *II*, 28
Haen, Henri Anthoine De (raadsheer) *I*, 42; (eerste presiderende raad) *II*, 11
Hagens, Jeremie *I*, 231
Harrach, graaf van (landvoogd) *II*, 141, 213, 214, 234, 237, 238
Hartzheim, K.A. van *II*, 209
Heerma d'Holwinde (raad-costumier) *II*, 41, 42, 468
Heiden, Von (Pruisisch commissaris) *II*, 6
Helst, Cazijn van der (commissaris Raad van State) *II*, 10
Hemselrode, François Caspar de (raadsheer) *I*, 42, 409; (eerste presiderende raad) *II*, 11, 28, 29, 35
Hendrik VII (keizer) *I*, 9, 11
Hendrix, Carel Aegidius (goudsmid) *II*, 269, 315, 316
Henriquez, Donna Luisa *I*, 31
Herzelles, Baron d' (superintendant van financiën) *II*, 257
Heyden, Baron de (president Raad van Luxemburg) *II*, 33
Hohenlohe-Kirchberg, Frederik Willem van *II*, 480
Holt, weduwe van der *I*, 104
Hongarije, Maria van (landvoogdes) *I*, 36
Hoogstraten, graaf van, z. Lalaing
Horion, baron D' (heer van Dalenbroek) *I*, 108

Horne, Philips Emanuel prins van (stadhouder) *I*, 33, 111 *II*, 11
Hovines, Charles d' (hoofdvoorzitter van de Geheime Raad) *I*, 40, 153
Humières, Ducissa d' *I*, 32
Hymmen, Von (Pruisisch commissaris) *II*, 6

Isabella (landvoogdes) *I*, 38, *II*, 158
Isenghien, prins van, z. Gent, Philips Balthasar van

Ittre, Baron d' (gevolmachtigd minister) 393

Jamez (intendant van Weert) *I*, 100, 123
Jansen, landmeter *I*, 104
Janssen de Limpens, K.J.Th. *I*, xi
Janssens, Christiaen Hendrik (raadsheer) *II*, 34
Joseph I (keizer) *II*, 1
Joseph II (keizer) *II*, 28, 35, 39, 41, 47, 51, 62, 63, 77-79, 257, 385, 393, 399, 400, 411-413, 415, 420, 422, 423, 429, 449, 453
Jourdan (generaal) *II*, 42
Justinianus *I*, 132

Kaiserstein, Rudolf, baron van *II*, 139
Karel (aartshertog) *II*, 1
Karel II (koning van Spanje) *I*, xii, 32, 85, 86, 110, 111, 123, 136, 139, 160, 165, 176, 268, 441, *II*, 1, 2, 7, 12, 20, 26, 63, 64, 66, 137, 147, 203
Karel III (koning van Spanje) *II*, 1, 101
Karel V (keizer) *I*, vii, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 48, 49, 151 , *II*, 203, 206
Karel VI (keizer) *I*, xii, 112, 201, *II*, 1, 6, 21, 23, 24, 26-31, 43, 63, 66, 68, 75, 132, 136, 138, 146, 150-152, 157-159, 165, 167, 205, 472
Kaunitz-Rittberg, prins van (gevolmachtigd minister) *II*, 34, 248, 251
Keerle, De (raadsheer Geheime Raad) *II*, 48
Keller, graaf van *II*, 472
Kerckhove, Judocus van den (kanselier) *I*, 39
Kerens, Henricus Johannes (bisschop van Roermond) *II*, 351
Ketelers
-, Joannes *I*, 111
-, Seger *I*, 111
Kettelaer, Cornelis *I*, 111
Kinschot, J.A. *II*, 240
Knichen, Andreas *I*, 86
Knippenberg, J. *I*, 32
Königsegg-Erps
-, Karel (gevolmachtigd minister) *II*, 32
-, Lothaire (gevolmachtigd minister tot inbezitname van de Oostenrijkse Nederlanden) *II*, 17, 23, 26
Koninex, Jan schepen *I*, 125
Kroonenbroeck, Matthias (raadsheer) *I*, 200, *II*, 32

Lalaing, Philips de -, graaf van Hoogstraten (stadhouder) *I*, 21
Lange, De (gedeputeerde tot de zaken van het Overkwartier) *II*, 9
Lassance, Charles *II*, 211
Lede, markies de z. Bette, Willem
Leopold I (keizer) *I*, 116, *II*, 1, 2
Leopold II (keizer) *I*, xii *II*, 42, 44, 63, 80, 463, 467, 472, 473
Leopold-Willem (landvoogd) *I*, 38
Leuyten, Jacob *I*, 101
Liètard (nationale commissaris) *II*, 488
Ligne Aremberg, Charles de *I*, 22
Limiers, H.P. de (courantier) *II*, 195, 201
Limpens (raadheer Geheime Raad) *II*, 48
Lindanus (bisschop van Roermond) *I*, 118
Lodewijk XIV (koning van Frankrijk) *I*, 217 *II*, 1, 139, 275
Lodewijk XV (koning van Frankrijk) *II*, 139, 151
Lom
-, Bernard Albert van (kanselier) *II*, 31, 36
-, Peter van (kanselier) *II*, 30, 35
Lotharingen, Karel van (landvoogd) *I*, 391 *II*, 34, 151, 188, 211, 260, 263, 272, 273, 275, 276, 280, 285, 293, 297, 300, 304, 314, 316, 324, 348, 352
Luytgens
-, A. (griffier) *II*, 463, 486
-, Willem Joost (kanselier) *I*, 200 *II*, 28, 34, 35, 42, 364, 366, 433

Mackay, Dionysius (drukker) *II*, 371, 372, 391
Maldeghem, graaf van (commissaris tot inbezitname van het Overkwartier) *I*, viii, 112 *II*, 23, 24, 28, 43
Maria, P. (secretaris Geheime Raad) *II*, 314
Maria van Hongarije (landvoogdes) *I*, 84
Maria Elisabeth van Hongarije (landvoogdes) *II*, 27, 31, 36, 168, 172, 179, 188, 191, 218
Maria Theresia (keizerin) *I*, xii, 145 *II*, 28, 32-35, 47, 49, 52, 53, 55, 61-63, 69, 72, 76, 77, 248, 257, 261, 266, 267, 282, 287, 336, 337, 467, 471-473
Maringh, François (admodiateur-generaal) *II*, 173
Marlière, La (generaal) *II*, 488
Maroen (voogd van Cruchten) *II*, 156
Maris, A.J. *I*, 10, 11
Masmines, prins van z. Gent, Philips Balthasar van
Maximiliaan Emanuel van Beieren (landvoogd) *I*, 424 *II*, 1
Meer d'Osen, Anthoine Gerardt *II*, 128
Mercy d' Argenteau (gevolmachtigd minister) *II*, 472
Merwijck, Van (raad-costumier) *II*, 41
Meyer (syndicus Staten Overkwartier) *II*, 43
Millendonck
-, Adolf van (heer van Meijel) *I*, 101
-, Craft van (heer van Hörstgen) *I*, 97

Mirabeau, Honoré de (fysiocraat) *II*, 56
Mirbach, Joanna van *I*, 116
Misson
-, F.J. (secretaris Geheime Raad) *II*, 298
-, Jean Jacques (admodiateur-generaal) *II*, 143, 173
Monterey, graaf van (landvoogd) *I*, 97, 231, 254
Montesquieu *I*, 130 *II*, 56
Montigny, Floris de *I*, 118
Montmorency, Philips de -, graaf van Horne (stadhouder) *I*, 92, 118, 119, 439
Moorman van Kappen, O. *I*, vi
Moren, Johan *I*, 101
Mullers, Peter *II*, 158
Murray
-, graaf van (gevolmachtigd minister) *II*, 41, 78
-, Robert (generaal) *II*, 141

Nassau, graaf Jan van (stadhouder) *I*, 37, 49
Nassau-Siegen, Jean François prins van (stadhouder) *I*, 33, 323, 347
Navarre, Don Francisco Antonio *II*, 157
Nederhoven, Johan (ontvanger-generaal) *I*, 89
Negretti, Jean Maestro de (stadhouder honoris causa) *II*, 27, 28, 211
Neiperg, Wilhelm Reinard, graaf van *II*, 303
Nény P.F. de (hoofdvoorzitter Geheime Raad) *II*, 48, 53, 56, 338, 370
Nève, P.L. *I*, 66, 81, 83, 84, 87, 115-117, 123
Nieuwenaar, graaf van (heer van Weert) *I*, 118
Noot, Henri van der *II*, 448

Oignies, Augustus, graaf de (bisschop van Roermond) *II*, 29
Ophoven
-, François Maximiliaan (drukker) *II*, 67, 161, 181, 214
-, Leonard (drukker) *I*, 149
Oranje, Prins van *I*, 97, 284, 294, 296
Ortye, P.L. l' (secretaris Geheime Raad) *II*, 480
Overschie, Baron d' *II*, 256

Pallant
- (familie) *I*, 114
-, Gerard (momber) *I*, 91, 100, 390, 396, 435 *II*, 104
-, Hendrik Bertram baron (heer van Hamb) *I*, 115
Palts, keurvorst van de *I*, 113 , *II*, 282
Pangaert, Sebastiaen (ontvanger-generaal) *I*, 98
Pareti, hertog van (gezant) *I*, 438
Parma, Alexander Farnese van (landvoogd) *I*, 4, 22, 37, 143
Pas, graaf van (regiment van de) *I*, 109
Patin, Vicomte de (president Raad van Vlaanderen) *II*, 257
Payot (postmeester-generaal) *I*, 433
Pelletier (intendant) *I*, 303
Pergen, graaf van (keizerlijk minister voor de bezette Pruisische gebieden) *II*, 309
Peters, Wilhelmus (administrateur religiekas) *II*, 364
Pfanzeler (krijgscommissaris) *II*, 256
Philips II (koning van Spanje) *I*, 3, 4, 22, 37, 48, 49, 110, 118, 151, 152, 156, 165
Philips IV (koning van Spanje) *I*, 40, 151, *II*, 158
Philips V (koning van Spanje) *I*, xii, 109, 111, 160, 172, 376, 433, 437, 438 *II*, 1, 2, 63, 64, 130, 135, 137, 143, 147, 148, 152, 165, 167, 170
Piet, Boudewijn van der (raadsheer Geheime Raad) *I*, 38, 42
Plassche, Van den (superintendant van de Rekenkamer) *I*, 228
Pleunis, Areth *I*, 101
Pluym (bode) *II*, 243
Pongers, Marcelis *I*, 101
Pont Chartrin, de (intendant) *I*, 393
Poullet, E. *I*, xi, 144 *II*, 48
Prié, markies de (gevolmachtigd minister) *II*, 29, 30, 140, 156, 160, 161
Provins, Peter (ontvanger der confiscatiën) *II*, 138
Pruyssen, François van *I*, 231
Puyl (kerkmeester) *I*, 101
Puyssigur, Chastenet de (intendant) *I*, 424
Pycke (raadsheer Geheime Raad) *II*, 48

Quesnay, François (fysiocraat) *II*, 56
Quesnel, Paschasius (theoloog) *II*, 159
Quincy, baron de *I*, 291, 303
Quisthoudt, François (protomedicus) *II*, 357

Ramaeckers, Jean Theodoor (docent) *II*, 366
Rameau, Paul *II*, 157
Ransonet (kreitsintendant) *II*, 40
Renoy, Gerrit *I*, 56, 154
Reuter zu Groenenberg, Lambert *I*, 101, 115
Richebourg, markies de (stadhouder ad interim) *I*, 32, 33, 312
Rigantius, Johannes Baptista (canonist) *II*, 327
Rijperda Wierdsma, J.V. *I*, 100
Robiano, Eugène de (raadsheer Geheime Raad) *II*, 58, 338
Roes, Joost Jan *II*, 58

Röllingen, Floris Hatart van (heer van Dalenbroek) *I*, 101
Rongrave, De *II*, 338
Roon, Bernard van (kanselier) *I*, 37
Roux, René le, heer van Tercammen (admodiateur-generaal) *I*, 362
Roy, J.J. le (audiencier) *II*, 139, 270

Sagastizaual (monstercommissaris) *I*, 251
Saksen-Coburg, prins van (veldmaarschalk) *II*, 492
Saksen-Teschen, Maria Christine en Albrecht (landvoogden) *II*, 388, 441
Sanctus Vermejo (monstercommissaris) *I*, 251
Saturde, Don Joseph de (secretaris van Staat en Oorlog) *I*, 243
Savoye, Eugenius van (landvoogd) *II*, 29-31, 138, 140, 144, 153, 158, 159
Schaeken, weduwe *I*, 101
Schenk, markies *I*, 428
Schokaert (kanselier Raad van Brabant) *II*, 257
Schoolmeesters, Jean François (docent) *II*, 366
Sivré, J.B. (archivaris) *I*, 113
Sixtinus, Regner *I*, 86
Slippenbach (brigadier) *II*, 252
Smeesters (kapitein) *II*, 462
Smettau (ambassadeur) *II*, 102
Smits, Joris *I*, 111
Sommerens, Maria *I*, 101
Sotelet, Adam Joseph (administrateur-generaal) *II*, 143, 188, 190
Spiegel, Laurens van der (raadspensionaris) *II*, 472
Spoormakers, Jan (schepen) *I*, 125
Steenbergen, Johan Beeldsnijder van (commissaris-deciseur) *II*, 9
Steenhault (president Geheime Raad) *II*, 257
Steenoven, Cornelis (oud-katholiek bisschop) *II*, 67, 167
Stephan, Mattheus *I*, 86
Stockem, Goddart van *I*, 105
Stocken (notaris) *II*, 161
Stockmans (commandant) *II*, 254
Streithagen, Gilles François (raadsheer Geheime Raad) *II*, 285, 338
Stuckere, Johan de *I*, 60
Stuers, J.B. de (momboir) *II*, 188, 383, 387, 404, 407, 411, 475
Styrum, gravin douairière van (vrouwe van Stevensweert) *I*, 104
Swarts, Joannes Carolus (financieraad) *II*, 176
Sweyns, Jan Gerard (momboir; kanselier) *II*, 31, 32, 36, 161, 211
Syben,
-, Marcel Albert (momboir) *II*, 32, 33
-, (scholaster) *II*, 460

Tackoen
-, Arnold Henri (kanselier) *II*, 34, 52, 281, 348
-, Godfried Caspar (raadsheer) *II*, 34
Theunissen, Leonardus (docent) *II*, 366
Thulden, van *I*, 41
Thurn und Taxis, graaf van (postmeester-generaal) *I*, 270, 433
Tilly, Claude graaf de (veldmaarschalk) *II*, 110
Tingry, Christiaen Louis de Montmorency, prins van (generaal) *II*, 141
Tour, Du (gedeputeerde tot de zaken van het Overkwartier) *II*, 9
Trauttmansdorff, graaf van (gevolmachtigd minister) *II*, 449
Troncoso (monstercommissaris) *I*, 251
Trouwen, Jan *I*, 101
Tutot (drukker) *II*, 488

Ummelen, Pierre van *I*, 102
Uwens, Hendrik (kanselier) *I*, 37, 38

St.-Vaast van Denterghem, Claude (kanselier) *II*, 33
Vallen, Petrus (drukker) *I*, 149
Varick, Frans van (kanselier) *I*, 41, 338 *II*, 11
Vaudemont, prins De (bevelhebber) *I*, 347
Vehlen, Alexander Otto, graaf van (generaal) *II*, 137, 138
Vekene, van der
-, (raadsheer) *II*, 391
-, Justinus (raadsheer) *I*, 41, 338
- de Berent (commissaris tot het gelei der troepen) *II*, 254
Velpius (drukker) *I*, 141
Velthoven, Jean Charles van (muntmeester) *I*, 312
Venner
-, G.H.A. *I*, 66
-, J.G.C. *I*, xii, 15
Verboom, G.P. (generaal) *I*, 109, 424
Verreycken (audiencier) *I*, 267
Villa Hermosa, hertog van (landvoogd) *I*, 32, 35, 146, 287, 313, 315
Vlaanderen, Van (bode Hof van Gelre) *II*, 243
Vorsters, Henri (beheerder der geannoteerde Luikse goederen) *II*, 179
Vossen, Gerardus (docent) *II*, 366
Vrijbergen, Johan van (commissaris Raad van State) *II*, 10

Walckiers, Josse (admodiateur-generaal) *II*, 173

Waldeck, graaf van, veldmaarschalk *I*, 284, *II*, 249
Walle, Segher vande (admodiateur-generaal) *I*, 343
Welderen, Van (gedeputeerde tot de zaken van het Overkwartier) *II*, 9
Wellant, Van (gedeputeerde tot de zaken van het Overkwartier) *II*, 9
Westerstetten, baron van *II*, 282
Wevelinckhoven, van
-, (raadsheer) *II*, 138
-, Petrus Goswinus (kanunnik) *II*, 501
Winckel
-, Jan Albert van de (kanselier) *I*, 40
-, in de (ontvanger der confiscatiën) *I*, 349
Witmans, Gerard *I*, 101
Worst, Nicolaas Laurent de (raad-fiscaal van de Raad van Financiën) *I*, 97
Wouters
-, Dominique (raadsheer voor handelszaken, Raad van Financiën) *I*, 141
-, Joseph Michiel *I*, 143

Wrangel, Fabian graaf van (generaal) *II*, 141

Zamorra (raad en commies van financiën) *I*, 268
Zegers (raadsheer) *II*, 211
Zierstorff, commandeur *I*, 104
Zijp, A. *I*, 48, 55
Zijpe, Bernard van den (raadsheer) *I*, 41
Zypaeus, Franciscus *I*, 132, 149

Zakenregister

Aalmoes *II*, 144, 192, 215, 216, 284, 360
Aalmoezenier *II*, 106, 277, 359, 406
Aanbesteding *II*, 292
Aanbrenger *I*, 218, 226, 258, 291, *II*, 213, 376, 400, 495
Aangifteplicht *II*, 60
Aanmonsteren *I*, 435, 436, *II*, 106
Aanplant, recht van *I*, 431
Aansprakelijkheid *I*, 325, 408, *II*, 95, 104, 120, 142, 169, 204, 220, 242, 245, 314, 333, 361, 372, 410
Aanverwanten *II*, 352, 401
Aanwas *I*, 332
Aardappelen *II*, 229, 306, 311
Aartsbisschop *II*, 418
Aartshertogen *I*, 88, 18, 23, 25-27, 49, 58, 119, 136, 151, 152
Aartspriesters *II*, 375
Abdij *I*, 268, *II*, 370, 444
Abdijbrood z. Abtsbrood
Abolitie van straf *I*, 8
Abonnementspenningen *II*, 71, 363
Absenten *II*, 212
Absentie *I*, 35
Absolutisme *I*, 132
Abtsbrood *I*, 252
Accijns *I*, 74, 173, 259, 281, 283, 315, 401, 420, 431, *II*, 224, 252
Achterleen *I*, 221, *II*, 273
Achterstallige betalingen *I*, 348, 353
Acquit
- *I*, 170, 172, 214, 224, 239, 326, 341, *II*, 142, 207
- de caution *I*, 224, 231, 245, 321, 406, *II*, 137, 333
- de payement *I*, 231
- de transit *I*, 338
Acte
- *van associatie .. betreffende de uitroeiing van vagebonden II*, 281
- de souveraineté *I*, 95, 125
- z. ook Akte; z. ook Brief
Actum *I*, 153
Adel *I*, 301, 421, *II*, 160, 205, 366
Adellijk(e)
- families *I*, 379, *II*, 160
- huizingen *I*, 299, *II*, 160
- privileges *II*, 199
- statuut *II*, 68
- titels *I*, 355, *II*, 143, 159, 160, 161, 180, 184, 199, 202, 296
- vrijheid *I*, 74, 325, 398
Adelsbrief *II*, 160, 184, 199, 207
Adjoincten *I*, 16
Administratieve
- boetes *I*, 57
- rechter *I*, 16
Administrations Kollegium (Geldern) *II*, 354, 384
Admiraal *I*, 31
Admiraliteit *II*, 86, 87, 390 ; z. ook College ter Admiraliteit
Admissie van novicen *II*, 55, 58, 352, 356, 357, 459
Admissionsversuche *I*, 115
Admodiateur(-generaal) z. In- en uitgaande rechten
Admodiatie *I*, 173, 341, 352, 361, 434, 435, *II*, 65, 162, 172, 187
Adres *I*, 134, 149-153, 156, 157
Adveniente principe cessat magistratus *I*, 129
Adviesbrief *II*, 89
Advocaat *I*, 148, 174, 198, 208, 238, 252, 257, 265, 299, 345, 362, 371, 388, 389, 397, 402, 437, *II*, 138, 185, 186, 224, 235, 258, 310, 313, 349, 386, 403, 423, 430, 493

Advocaat-fiscaal *I*, 34, 47, 252, 271, 335, 368, 384, 440, 441, *II*, 85
Advocaat-generaal *I*, 405, *II*, 36
Afkondiging *I*, vii, xiv, 62, 154, 139, 150-152, 159-161, 163, 199, 201, 202, 326, *II*, 45, 47, 48, 62
Aflaatbrieven *II*, 181
Agent
- van de (Franse) Republiek (1794) *II*, 503
- z. ook Staten van het Overkwartier
Agiotage *II*, 266, 307
Agrarische produkten *I*, 344, *II*, 91
Aides et subsides *I*, 216, 281
Akte
- van acceptatie *I*, 73, 75 322
- van approbatie *II*, 177, 185
- authentieke *II*, 176
- betekening van *II*, 423
- van boedelscheiding *I*, 317
- extrajudiciële *II*, 161
- van goedenisse *II*, 274
- van gratie *II*, 308
- van inauguratie *I*, 111, *II*, 41, 46
- inter vivos *II*, 389
- notariële *I*, 124, *II*, 69, 161
- van scheiding en deling *I*, 271, 368, 441, *II*, 69, 138
- van submissie (1780) *II*, 463
- van transport *II*, 274
- valse *II*, 244
- van volontaire jurisdictie *II*, 39, 474
Albertine Ordonnantie *I*, 54
Algemene Regeringsraad (1787) *II*, 45-47; z. ook Conseil du Gouvernement
Algemene Staatkundige Nieuwsberichten II, 494
Alguazil *II*, 203
Aliënatie *I*, 262
Alimentatie *I*, 379, *II*, 231
Allodia *I*, 52, 292
Almanakken *II*, 371
Ambachten *I*, 337, *II*, 73, 78, 366, 397, 428, 434, 445, 446, 458
Ambachtsgeld *I*, 76
Ambassadeur *I*, 388, *II*, 441, 492
Ambt(en)
- *I*, 21, 22, 51, 76, 78, 174, 226 389, 403, *II*, 152, 252
- verkoop *I*, 77, 398, 399, *II*, 194, 252
Ambtenaar
- *I*, 20, 46, 51, 53, 55, 57, *II*, 73, 79, 231, 285, 402, 412, 469
- heerlijke *I*, 148, 159
Ambtlieden *I*, 156
Ambts-
- adel *II*, 160
- delikt *I*, 62, 173, 342, *II*, 333, 503
- eed *I*, 163
- halve verklaring *II*, 412
- misbruik *I*, 48
- ontzetting *I*, 304, 311
- vervulling *I*, 148
Amende
- *I*, 53, 120, 239, 293, *II*, 142
- van defaut *I*, 250
Amnestie *I*, 243, 249, 266, 287, 419, *II*, 95, 166, 182, 191, 200, 230, 307, 315, 319, 340, 374, 441446, 449, 462, 467, 492
Amortisatie *II*, 74, 273, 275, 280, 285, 286, 289, 297
Ampliatie *I*, 152
Ancienniteit *II*, 152
Anglo-Staats condominium *I*, 98
"*Antwoortbrief gedruckt op den naem van Z.B. van Espen ...*" *II*, 167
Apostillen van 1544 *I*, 42
Apostille van 1595, juni 30 *I*, 159
Apostolische Kanselarij *II*, 327, 395
Apotheker *II*, 76, 284
Appèl, z. Hoger beroep
Appèl-ressort *I*, 11, 12, 43
Apprehensie *I*, 347
Arbeid *II*, 192
Arbiter *I*, 47, 115
Arbitrage *II*, 423, 472
Arbitrale correctie *I*, 282, 347, 247, 310, 314, *II*, 109, 129, 149, 164, 165, 187, 192, 211, 216, 243, 262, 264, 266, 272, 276, 306, 310, 325, 341, 353, 376, 437, 440, 454, 455, 495
Archief *I*, vi, 41, 109, 163, 199, 200, 309, *II*, 224
Architecten *II*, 366
Arenga *I*, 150
Aren lezen *II*, 223
Aristocraat *II*, 470
Armen-
- bus *II*, 215, 222
- meester *II*, 192, 224
- tafel *II*, 352
- zorg *II*, 67, 75, 192, 214, 215, 222, 280, 284, 360
Arrest *I*, 11, 146, 349, 355, 433, *II*, 37, 50, 203, 209, 383, 423
Arrestatie *II*, 145
- wegens schuld *I*, 388, *II*, 502
Artesfaculteit z. Universiteit van Leuven
Artillerie *I*, 21, 23
Artsen *I*, 329
Assemblée primaire z. Grondverzameling
Assesseurs *I*, 290

Assignaten *II*, 501, 502
Assuradeur *II*, 89
Asylrecht *II*, 57, 76, 205, 234, 241, 281
Attachebrieven *I*, 383, *II*, 47, 86, 97
Atterminatie *II*, 423
Attributie *I*, 135
Attroupement *II*, 333, 454
Audiëncier *I*, 15, 141, 153, 267
Audiëntie *I*, 109, 200, 411, 439, *II*, 345
Auditeur(-)
- *I*, 21, 197, 296, 302
- generaal der militaire justitie *I*, 167, 225, *II*, 140, 203, 359, 367, 461
- militair *I*, 143, 290, 308, 311, *II*, 85, 359
- van de Rekenkamer *I*, 351
Aulnage *I*, 239
Authentieke interpretatie *I*, 60, 61, 150, 152, 326, *II*, 262
Autonomie *II*, 18, 43, 52
Averij *II*, 411
Avocatoire brief *I*, 369, *II*, 302
Avondklok *I*, 424, 438
Azijn *I*, 270, 275, 319, *II*, 103

Bakkers *I*, 409, *II*, 255
Balken *II*, 198
Ballonvaart *II*, 419
Bank van Wenen *II*, 246
Bankier *II*, 105, 109, 204, 502
Bankrecht *I*, 5I, 115
Bankroet *II*, 56, 59, 76, 314, 411,
Bannerheren *I*, 9
Baron *II*, 160
Baronie van Turnhout *II*, 248
Barrière-
- *II*, 6
- rechten *II*, 355, 372
- steden *II*, 213, 217, 240, 241, 271
- tractaat van Antwerpen *I*, viii, *II*, 6, 17, 23, 24, 64, 65, 70, 132
Bastaard *II*, 160
Bede (en subsidie) *I*, 61, 70, 71, 73-75, 84, 88-91, 98, 114, 119, 120, 140, 148, 175, 198, 235, 236, 244, 254, 259, 309, 320, 321, 325, 337, 348, 355, 420, 432, *II*, 14, 18, 27, 29, 43, 58, 66, 99, 102, 140, 168, 224, 266, 401
Bedekte wapens *I*, 365
Bedelaars *I*, 330, 356, 357, 367, 379, 401, *II*, 58, 67, 123, 131, 141, 155, 192, 193, 216, 217, 222, 229, 261, 331, 403
Bedelorde *II*, 356, 360
Bedevaart *II*, 416
Bedeverckens *I*, 331
Bedreiging *II*, 104
Bedrog *II*, 74, 372
Beeldende kunst *II*, 460
Beeldhouwers *II*, 289, 366
Beestenschat *I*, 76, 106
Begijnen *I*, 299
Begraafplaatsen *I*, 391
Begrafenissen *I*, 148, 415, *II*, 79, 214, 215, 296, 344, 375, 399, 406, 453
Begunstiger
- *I*, 218, 285, 386, *II*, 104, 244; z. ook Fauteur
- van het Franse systeem *II*, 496
Bejaardentehuis (Roermond) *II*, 284
Bel bruijdt (kaartspel) *I*, 403
Belasting(-)
- *I*, 9, 30, 75, 76, 87, 89, 91, 92, 93, 235, 325, 427, 432, 433, *II*, 73, 179, 254, 255, 256, 300, 301, 363, 485, 502
- afdrachten *I*, 107
- cohieren *I*, 72
- druk *I*, 78
- gelden *I*, 237
- heffing *I*, 71-73, 77, 93, 98, 117, 122, 165, 174-176, *II*, 64, 472
- inning *I*, 309, 322, 325, 337, *II*, 14, 18, 19, 102
- ontduikers *II*, 215
- stedelijke *II*, 301
- stelsel *I*, 56, 141, *II*, 96
- tarieven *I*, 73
- vrijdom *I*, 114, 413
Belediging
- *I*, 257, *II*, 79, 159
- van ambtsdragers *II*, 437
Belgische Confederatie (1790) *II*, 44, 80, 467
Beloning *I*, 226, 383
"Bemerkingen op den brief van Zijne Majesteit ..." *II*, 434, 435
Benden *I*, 308, 390, *II*, 75, 169
Beneficiën
- *I*, 9, 21, 31, 46, *II*, 55, 56, 471, 494
- bisschoppelijke *II*, 395
- kerkelijke *II*, 74, 77, 274, 275, 327, 343, 369, 392, 395, 396, 418, 419, 420, 421, 423, 426, 427, 442, 469
- pastorale *II*, 421
- reguliere *II*, 370
Benoemings-
- akten *I*, 30, *II*, 253
- procedure *II*, 28-32, 36, 152
- recht *I*, 2I, 31, 119, 120, *II*, 396, 494
Berengeleiders *II*, 346
Bergen van barmhartigheid *II*, 237
"Bericht van de snoode onderneming en vrouweroof..." *II*, 209

Beroepspelers *I*, 403
Beschermheerschap *I*, 46
Beschikkingsbevoegdheid *II*, 76
Beschutrecht *I*, 332, *II*, 79, 414
Besiender *I*, 223, 339
Beslag *I*, 349, 433, *II*, 98, 179, 182, 378
Beslissingsbevoegdheid *I*, 137
Besluitvorming *I*, 24, 27, 28, 31, 36, 44, 129, 150, 325, *II*, 8, 9
Besmettelijke ziekte z. Epidemie
Bestiaal *I*, 336, 337
Bestuur(s-)
- *I*, 28, 30, 55, 56, 130, 148, 165, 174, 176, *II*, 9, 10, 12-15, 21, 26, 35, 40, 64, 77, 78, 300, 308, 485, 486, 502
- district *II*, 40
- geschil *I*, 52, 100, 125, 198
- hervorming *I*, 14, 328, 351, 356, 376 438, *II*, 32, 35, 36, 39, 46, 425
- inrichting *II*, 502
- lijke en rechterlijke organisatie *I*, 139, 198, *II*, 41, 46, 458
- recht *I*, 134, 346, *II*, 15
Beswaerenisse *I*, 26
Betalingsverkeer *I*, 431, *II*, 72, 502
Bethunisten *II*, 479, 492
Beul *I*, 21, 364, *II*, 209
Beurtschipper *II*, 345
Beurzen *I*, 361, *II*, 320, 422
Bevoegdheid(s-)
- overschrijding *I*, 70, 123, *II*, 411, 502
- ratione materiae *I*, 42
- ratione territorii *I*, xiii, 64
Bevoorrading *I*, 168, 274, 283, 284, 286, 294
Bewindvoerder *II*, 138
Bewijs-
- kracht *II*, 61
- last *II*, 91
- recht *II*, 423
Bezending *II*, 15
Bezette gebieden *I*, 213, 270, 277, 305, *II*, 485
Bezit(s-)
- actie *I*, 46, 52
- handhaving (mandement van maintenue) *I*, 101
- stoornis *I*, 52
Bezoldiging *I*, 220
Biecht *II*, 460
Bier *I*, 99, 259, 337, 401, 404, *II*, 103, 224, 229, 233, 256, 300
Bigamie *II*, 401
Bijstandsuitkering *I*, 296
Biljoen *I*, 230, 246, 312, 324, 335, 338 395, *II*, 94, 121, 128, 262, 362, 416, 418, 421, 442, 444; z. Muntcirculatie
Bisschop
- *I*, 30, 67, 146, 257, 279, 327, 374, *II*, 29, 55, 56, 177, 234, 277, 280, 281, 331, 344, 385-388, 396, 402
- van Roermond *II*, 209, 285, 351, 436, 455
Bisschoppelijk(e)
- College (Roermond) *II*, 74, 337
- jurisdictie *II*, 159, 209, 285, 351, 436, 455; z. ook Kerkelijke jurisdictie
Blasphemie *II*, 188
Blazoenen *I*, 355, *II*, 160, 161, 180, 296
Blekerijen *I*, 245
Blijde Inkomste *II*, 48; z. ook Joyeuse Entrée
Bloedvergieten *II*, 438
Bloedverwanten *II*, 352, 389, 401
Blokkade *II*, 91, 92
Blusmateriaal *II*, 290, 291
Bode *I*, 21, 22, 148, 174, 198, 238, 299, 310, 346, 363, 402, 403, 437, *II*, 36, 38, 153, 161, 243, 298
Bodebus *I*, 363
Boedelbeschrijving *II*, 203
Boekdrukker z. drukker
Boekweit *I*, 401, *II*, 113, 229, 300, 317, 318, 353
Boekwinkels *I*, 278, *II*, 178, 195, 219, 300, 371, 376, 407
Boer *II*, 223
Bondstaat *I*, 4
Bondgenootschappen *II*, 453
Bonen *II*, 113
Bomen *II*, 128, 172, 198
Boomgaarden *II*, 361
Borg *I*, 277, 302, 363, 383, *II*, 113, 130, 196; z. ook Cautie
Bosbeheer *I*, 434, *II*, 172
Bossen *I*, 309, *II*, 172, 361
Boter *II*, 229, 233
Bourgondische Kreits *I*, 83, 84, 86, 107
Bouwmateriaal *II*, 198
Brabantse Revolutie *I*, 198, *II*, 35, 41, 44
Brand-
- brieven *II*, 51, 79, 410, 411
- hout *II*, 198, 249, 251
- merk *I*, 277, 369, 401, *II*, 86, 123, 144, 169, 194, 220, 247, 290, 293, 295, 300, 306, 311, 333, 376
- preventie *II*, 177, 190, 290, 291
- schatting *I*, 92
- stichters *I*, 390, *II*, 131, 205
- stof *I*, 283, 308
Brandenburgse troepen *I*, 93
Brandewijn *I*, 235, 236, 258, 259, 270, 275, 281 319, 342, 381, 407, 408, 423, 425, 439, 441, *II*, 52, 91, 147, 173, 224, 229, 232,

304, 305, 348
Breve *II*, 167
Briefwisseling *II*, 246
Brieven
- van amortisatie *I*, 29
- van cassatie *I*, 101
- van cessie *II*, 314
- van gratie *I*, 43
- van inductie *II*, 314
- van justificatie *I*, 252
- van justitie *I*, 45
- van naturalisatie *I*, 273
- van nobilitate *II*, 160
- van placet *II*, 364
- van rehabilitatie *II*, 160, 205
- van repressaille *I*, 9
- van respijt *II*, 314
- z. ook Letrre
Broederschap z. Liefdadige Broederschap
Brokaat *I*, 231, 173
Bronnenonderzoek *I*, 200
Brood *II*, 229, 300, 306, 311, 348
Brooduitdeling *II*, 215
Brouwen *I*, 401, 404, *II*, 229, 233
Brouwerij *II*, 290
Brouwerij-dwang *I*, 106
Brouwers *I*, 374, 409, *II*, 103, 224, 300
Brug(-)
- *II*, 224
- gelden *I*, 173, 431
- wachters *II*, 260, 372
Bruidschat *II*, 38
Bruiloften *I*, 364
Buitengerechtelijke gevangenhouding *I*, 106
Buitenlander *II*, 187, 275, 337
Bulla
- *Dominus ac redemptor II*, 364
- *Unigenitus Dei Filius II*, 159
Bunderboek *I*, 105, 332
Bundig leen *I*, 222, 240, 292
Bureaux de sortie z. In- en uitgaande rechten, kantoren
Burger
- *II*, 243
- bevolking *II*, 447
- wacht *II*, 51, 392, 435, 441
Burgerlijk(e)
- bekwaamheid *II*, 369
- gezag *II*, 239, 243
- overheid *II*, 254, 303, 356, 497
- (proces-)recht *I*, 72, 226, *II*, 56, 59, 63, 68, 76, 79, 200, 423
- rechter *I*, 27, 220, *II*, 108, 223, 234, 359, 397, 401, 402, 408, 409
- staat *II*, 74, 76, 392, 405
- wetgeving *I*, 436, *II*,
Buskruit *I*, 207, 265

Calange *I*, 362, *II*, 103, 161
Canoniek recht *I*, 226, *II*, 159, 449
Capitatie *I*, 106
Carseyen *I*, 405
Cartabellen *II*, 185
Cas de police *I*, 100
Cas royaux *I*, 53, 101, 121
Cautie *I*, 340, 410, *II*, 110, 121
Cavalerie *I*, 215, 241, 243, 249, 311, 315, 333, 336, 354, 421, *II*, 462
Cedulen *I*, 231
Censor *I*, 175, 278, 279
Censuur *I*, 211, 148, *II*, 67, 75, 177, 178, 185
Centrale Administratie te Aken (1794) *I*, xii, *II*, 42, 502, 503
"*Ceremonies et coûtumes de tous les peuples du monde*" *II*, 67, 188
Cercle de Limbourg et de Gueldre (1787) *II*, 40
Certepartij *II*, 89
Certificaten van oorsprong *I*, 239, *II*, 88, 90, 110, 118, 229, 247, 395
Cessie *I*, 271, *II*, 314, 423
Chambre Suprême des Douanes (Brussel) *I*, 56, 62, 342, 362, *II*, 142, 172, 295, 378, 473
Chartermeester *I*, 21
Chirurgijn *II*, 402
Chocolade *I*, 403
Cijns(-)
- *I*, 51, 375 420, *II*, 292, 297, 442, 443, 485, 486
- beurders *I*, 375
- gelding *II*, 289
- haat *II*, 76, 376
Civile acties *I*, 435, *II*, 474, 503
Clarets *I*, 270
Clause complémentaire *I*, 150
Clausula regia *I*, 132
Clerus *II*, 55
Clubs *II*, 491, 496
Coalitielegers *II*, 497
Cocarde *II*, 435, 463, 470, 481
Code militaire des Pays-Bas I, 143
Codex Criminalis Carolina II, 6, 203
Cognitie *I*, 292
Cognossementen *I*, 244, 170, *II*, 89
Collaterale Raden *I*, 136, 376, *II*, 46, 47, 66, 80, 139, 168, 425, 472, 473
Collatierecht, *I*, 174, 399, *II*, 55, 56, 194, 230, 253, 274, 275, 320, 395
Collecteurs *I*, 225

College ter admiraliteit
- *II*, 85, 86, 89-91, 96-98, 108, 110, 111, 113, 121, 125, 130
- op de Maze *II*, 9, 20, 101
Comité
- des Finances (1790) *II*, 459
- des Vivres (1790) *II*, 459, 462
Commandant-generaal *I*, 424, 429, 433, *II*, 168, 257, 461, 469, 472
Commiezen
- tot de directie en de betaling van de fortificatiën *I*, 291
- van in- en uitgaande rechten z. In- en uitgaande rechten
- der posterijen z. Post
Commissaires près l'armée .. *II*, 488
Commissaris(sen)
- *I*, 12, 50, 74, 107, 118, 119, 251, 315, 375, 368, 372, 373, *II*, 39, 313, 392
- van de admiraliteit *II*, 390
- deciseurs (Maastricht) *II*, 9, 10
- der geëmigreerde Fransen te Brussel *II*, 479
- tot het gelei der troepen *II*, 254, 403
- der Intendentie *II*, 428
- Kerkelijke *II*, 385
- van de Nationale Conventie *II*, 485
- ter rolle *I*, 208, 316, 345, 397
- verificateur der assignaten *II*, 501
- ter visitatie *I*, 234
Commissie
- boek *II*, 253
- brief *I*, 58, 342, 363, *II*, 94, 168, 253, 406
- van retorsie *II*, 98, 111
- vaarders *II*, 21, 89, 94, 96-98, 111, 129
Commission Royal des Études *II*, 374
Communicatoire processen *I*, 266, 316, *II*, 349
Comparitie van partijen *I*, 45
Competentie *I*, xiii
- absolute *I*, 55
- relatieve *I*, 107
Competentiegeschillen *I*, 47
Compilatae (Antwerpen) *I*, 38
Compositie *I*, 47, 58, 341, 348, *II*, 73, 91, 104, 195, 281
Concessionairs *II*, 332
Conciërge *I*, 21
Concilie
- van Lateranen *II*, 343, 368
- van Trente *II*, 177, 459
Concordaat *II*, 395
Confederatie *II*, 453
Conferentie van Reichenbach (1790) *II*, 80, 467, 472
Confiscatie *I*, 53, 92, 109, 119, 120, 169, 171, 214, 216, 217, 226, 229, 231, 239, 241, 247, 258, 264, 265, 271, 272, 274, 277, 281, 285, 300, 301, 305, 314, 338, 349, 350, 354, 353, 362, 366, 368, 370, 377, 381, 337, 392, 393, 425, 426, 430, 437, 439, 440, *II*, 86, 88, 90, 91, 107, 108, 110, 121, 129, 135, 137, 142, 143, 148, 166, 173, 174, 178, 181, 192, 194, 204, 213, 216, 237-240, 245-248, 266, 274, 276, 279, 289, 294, 298, 299, 302, 306, 309-311, 316, 324-326, 335, 341, 348, 353, 360, 369, 377, 390, 392, 400, 405, 427, 437, 495, 502
Congébrief *II*, 308
Congregatie
- *I*, 307, *II*, 385
- Nationale *II*, 77, 385, 387, 390
Conniventie *II*, 90
Conscriptie *II*, 472
Conseil
- du Gouvernement-General des Pays-Bas (1787) *II*, 425, 438, 444, 446, 447; z. ook Algemene Regeringsraad
- Royal (Philips V) *I*, 438, 439
Consent bij vervanging *II*, 18
Consolidatie *II*, 279
Constitutie *I*, 1 10, *II*, 41, 42, 44, 46, 78, 436, 467, 472
Consul *II*, 96, 130, 411
Consultatie, (recht van) *I*, 62, 138, *II*, 472
Consultboek *I*, 41, 42, 95, 108, 199, 201, 202, *II*, 55
Consulten *I*, 42
Consumptiegeld *I*, 76, 336, 363, *II*, 58
Contadorie *I*, 251, 268, *II*, 140
Contekst *I*, 150
Contentieuze zaken *I*, 403, *II*, 428
Contrabande
- *I*, 214, 226, 265, 272, 306, 341, *II*, 20, 89, 97, 98, 109, 129, 142, 196, 411
- verdrag *II*, 89
Contract *I*, 262, *II*, 245, 262, 333, 401
Contrareformatie *I*, 20
Contrarevolutionairen *II*, 502, 503
Contrazegel *I*, 155
Contributie *I*, 74, 84, 86, 89-93, 98, 103, 106, 169, 198, 214, 215, 218, 267, 281, 288, 295, 300, 303, 307, 313, 314, 320, 348, 366 369, 383, 392, *II*, 66, 100, 224, 486
- verdragen *I*, 71, 72, 169, 218, *II*, 118
Controleur van in- en uitgaande rechten z. In- en uitgaande rechten
Contrôleur-général des postes z. Post, controleur-generaal
Contumax *I*, 317, *II*, 198
Convent *II*, 356, 385, 418
Conventie van Quievrain *II*, 141, 183, 237,

238, 240
Convocatie(-)
- *I*, 24, 30, 86, *II*, 43
- dagen *I*, 17, 68, 69, *II*, 43
Convooi-
- brief *II*, 89
- recht *I*, 231, 245
Convooien en licenten *I*, 341, 352, 361, 362, *II*, 85, 90, 118, 125, 142, 187
Corporatie *I*, 45, 102, *II*, 78
Corpus Iuris Civilis I, 131
Correctiehuis *II*, 398, 437
Corveeën *I*, 103, 106
Costumen *I*, 134, *II*, 59, 96, 472, 502
Costumier recht *I*, 34, 39, 124, 134, 135, *II*, 194
Courier
- *du Bas Rhin II*, 376, 377
- *de l'Europe II*, 376, 377, 407
- *politique et litteraire II*, 376, 407
Couriers ordinaires z. Post
Crediteuren *I*, 353, *II*, 203, 231, 368
Cremers *II*, 263
Crimen laesae majestatis *I*, 53, 120, 169, 211 218, 230, 248
Criminele
- delicten *I*, 47, 53
- jurisdictie *I*, 26, *II*, 60
- Ordonnantiën *I*, 66, *II*, 59-61, 68, 198, 262, 338
- processen *II*, 38, 198, 359, 409, 474
- rechtbank *II*, 501
- wetten *II*, 438
Curator *II*, 411

Dagemente *I*, 347
Daggelden *I*, 431
Dagvaarding *I*, 100
Datum *I*, 153
Debatten *I*, 346
- van sub- en obreptie *I*, 316
Debiteuren *II*, 364, 365, 474
Decimering *II*, 461
Declaratie van Frankfurt (1790) *II*, 463
Declaratie van kosten *I*, 238
Déclaration des bénéfices ecclésiastiques estats et autres offices dans les Pays et Duché de Gueldre et Comté de Zutphen I, 21
Déclaration des terres et seigneuries enclavées au pays et Duché de Gelres et en dépendentes I, 95
Decoratie *II*, 143
Decreet confirmatoir *I*, 249
Decreten *I*, 198
Defensie *I*, 29, *II*, 453
Degens *I*, 355, *II*, 211, 331
Deken *II*, 285, 375
Delegatie *I*, 135
Delicten
- *II*, 56, 68, 206
- agrarische *II*, 361
- collectieve *II*, 461
- commune *I*, 311*II*, 397, 398, 461
- domestieke *II*, 76
- enkelvoudige *II*, 339
- enorme *I*, 53
- gekwalificeerde *II*, 59, 339
- geprivilegieerde *II*, 59
- kapitale *I*, 27, 236, 338, 339
- lijfstraffelijke *II*, 281
- militaire z. Militaire delicten
- verborgen *II*, 281
Democraat *II*, 470
Denombrement
- *II*, 90, 279, 297, 320, 418, 419, 426
- van lenen *I*, 221, 222, 292, *II*, 273, 274, 276
- des terres franches *I*, 97
Denunciateur *I*, 291
Denunciatie *II*, 279
Departement
- *I*, 220, 267, *II*, 168, 278, 329
- van justitie *II*, 424, 425
- militair *II*, 393, 495
- van oorlog z. Generaal Krijgsdepartement
Departementaal bestuur *II*, 487
Dépêchen *I*, 198
Deportatie *II*, 480
Deposito's *II*, 502
Deputatie(-)
- *I*, 71, 315, *II*, 66, 224
- en vacatiegelden *I*, 309, 322
- of convocatiedagen *I*, 70
Député perpétuel *I*, 70
Desaisinement *II*, 279
Deserteurs *I*, 166, 167, 169, 212, 220, 232, 233, 241, 243, 250, 280, 283, 286, 289, 296, 333, 345, 369, 391, 419, 420, 424, 429, 436, *II*, 47, 64, 69, 70, 87, 95, 107, 148, 165, 182, 183, 191, 199, 200, 213, 214, 217, 230, 241, 250, 260, 261, 277, 293, 297, 307, 308, 315, 319, 324, 327, 340, 356, 361, 374, 389, 393, 404, 405, 429, 446, 456, 458, 461, 462, 479, 480, 492
- uitwisseling van *I*, 424 *II*, 141, 157, 183, 214, 217, 236-238, 240, 254, 282, 303, 334, 338, 373, 393, 445, 480
Deugnieten *I*, 345
Deurwaarder(s) *I*, 21, 22, 60, 148, 162, 174, 198, 238, 299, 310, 342, 363, 402, 403, 437, *II*, 36, 38, 153, 203, 210, 298

- exploot *I*, 286
Deviezensmokkel *II*, 262
Devolutie *II*, 395, 396
Devolutie-oorlog *I*, 165, 169
Devotie-formule *I*, 150
Diaconie *II*, 106
Dialectica *II*, 336
Diefstal
- *I*, 205, 207, 298, 330, 424, *II*, 53, 76, 79, 131, 223, 339, 361, 387, 401, 443, 461
- domestieke *II*, 56, 57, 59, 60, 338, 339
- geheime *II*, 60
- gekwalificeerde *II*, 56, 58
- kerk- *II*, 76, 232
- publieke *II*, 204
- in vereniging *II*, 443
Dienst-
- bode *II*, 487
- maagden *I*, 395
- paarden *I*, 168, 333
- plicht *I*, 289
- post *II*, 304, 345
- schuldig goed *II*, 279
- verlening *I*, 299
- wapens *I*, 253
Dienstbaarheden *II*, 485
Diffamatoir libel *II*, 67, 216
Digesten 1, 4, 1, pr *I*, 131
Dijk *II*, 198
Dijkrecht *I*, 9, 47
Diligence *II*, 345
Diplomaten *I*, 388
Diplomatiek *I*, 149
Diplomatieke
- contacten *I*, 39
- vertegenwoordigers *II*, 374
Dispensatie *I*, 29
Dispositio *I*, 136, 150 152, 156, 236, 381, 423 439
Disputatie *II*, 197
Distilleren *I*, 381, 423, 439, 440, *II*, 224, 229, 304, 305, 348
Dobbelen *I*, 403, *II*, 135, 150, 319
Docent *II*, 74, 373, 374
Doctor medicus *I*, 21, *II*, 402
Dode hand *I*, 20, *II*, 55, 56, 273, 279, 289, 297, 326
"Dode" strijdkrachten *I*, 168
Doleanties *I*, 77, 199, 201, 202
Domeinen *I*, 20, 28, 29, 31, 46, 51, 56-58, 100, 121, 123, 154, 175, 247, 331, 332, 368, 393, 434, 435, *II*, 15, 19, 95, 140, 147, 168, 172, 211, 212, 213, 219, 231, 249, 291, 292, 401, 412, 428, 442, 443, 485
- administrateur-generaal der *II*, 172
- gedelegeerde rechters *II*, 219, 430
Domestieke aangelegenheden *II*, 73, 301, 368
Domestieke diefstal z. Diefstal
Domestieken *II*, 204, 282, 330, 384, 491
Donatio inter vivos *I*, 379
Doodsbrieven *II*, 181
Doodslag *I*, 27, 53
- gekwalificeerde *I*, 29
- simpele *I*, 25
Doodstraf *I*, 232, 255, 256, 264, 272, 274, 277, 279, 283, 291, 298, 300, 301, 308, 326, 335, 368, 369, 383, 385, 386, 419, 424, 429, 439, *II*, 65, 87, 104, 109, 113, 114, 118-121, 144, 170, 192, 194, 213, 220, 223, 231, 244, 246, 271, 295, 314, 339, 347, 349, 389, 401, 408, 438, 447, 456, 461, 469, 495, 496
- met de ketel *I*, 395
Doop-, trouw- en begrafenisregister *II*, 258, 259, 283, 344, 375, 383
- standaardformulieren *II*, 383
Dorpslasten *I*, 103, 104, 105
Douane-
- departement *I*, 200, 326, *II*, 65, 70, 71, 136
- districten *I*, 159
- kantoren *I*, 210
- politiek *II*, 65
- rechten *I*, 59
- tarief *II*, 411
- verklaring *I*, 231
- wetgeving *I*, 60, 62, 63, *II*, 64, 70, 101, 136, 472
- z. ook In- en uitgaande rechten
Dragonders *I*, 333, 354
Draperieën *II*, 137
Dreigbrief *II*, 410
Drenkelingen *II*, 373
Drievuldigheidscollege (Leuven) *II*, 336
Drinkgelag *II*, 120
Droit(s)
- de ban *I*, 144
- de depêche *II*, 152
- d'entrée et de sortie z. In- en uitgaande rechten
Droogoven *II*, 290
Droogte *I*, 254
Drossaard van Brabant *I*, 279
Drost *I*, 21, 249
Drukker *I*, 141, 149, 279, *II*, 177, 178
Drukpers *I*, 175, 211, 226, 278, 364, 370, 372, 373, 378, *II*, 67, 80, 159, 167, 175, 177, 181, 185, 188, 195, 197, 200, 209, 216, 219, 300, 306, 340, 370, 371, 376, 399, 407, 434, 435, 436, 437, 440, 448, 457, 463, 469, 481, 494

Dualistische standenstaat *I*, 48, 133, 134
Duel *I*, 167, 214, 227, 241, 242, 435, 436, *II*, 203
Duiven *I*, 347
Dwaling *II*, 402
Dwang
- *II*, 402
- arbeid *II*, 398
- vordering *I*, 348
Dysenterie *II*, 50, 52, 384

Echtscheiding *II*, 402
Economie *I*, 170, *II*, 44, 70, 72
Economieraad *II*, 31
Economische
- aangelegenheden *I*, 176
- delicten *I*, 409
- politiek *II*, 70
- wetgeving *I*, 170
Edele metalen *I*, 289, 348, 426, *II*, 265, 267, z. Munt
Edelen *I*, 309
Edelsmeden *II*, 263, 264, 358
Edictaal kriterium *I*, xiii, 87, 112, 113, 125
Edictale citatie *I*, 100
Eed(s-)
- *II*, 423
- formulier *I*, 110, 337, *II*, 253, 487
- van niet te hebben gegeven *II*, 253
- van onderdanigheid *I*, 111, 112, 123
- van trouw *I*, 334, *II*, 24, 29, 462
Eenheidsstaat *I*, 4
Eerste hulp *II*, 373
Eerste presiderende raad z. Hof van Gelre
Eeuwig Edict van 1611 *I*, 124, 149, 262, *II*, 60, 61, 158, 201, 259, 283, 375
Egypten *II*, 123, 124, 169
Eieren *I*, 347
Eigenaar *II*, 183, 188, 271, 376
Eigendom *I*, 52, 167, *II*, 98, 358, 405
Eigenhorige goederen *I*, 331
El (Gentse lengtemaat) *I*, 230
Emballage *I*, 229
Emigranten
- *II*, 326, 334, 335, 491
- Franse z. Franse Emigranten
- patriotse *II*, 446, 447
Enquête *I*, 346, *II*, 39, 313
Entreegelden *II*, 352
Entrepôt *II*, 207
Epauletten *II*, 330
Epidemie *II*, 21, 50-53, 67, 114-119, 122, 125, 126, 154-156, 186, 215, 341, 346, 384
Epizoötie *II*, 51, 126, 247, 248, 276, 288, 290, 298, 299, 310, 312,325, 341, 350, 351
"*Erclaringh des Conincx*" (1557) *I*, 48, 49
Ere-
- dienst *II*, 269, 424
- schulden *I*, 403, *II*, 313
- tekens *I*, 355, *II*, 296
- titels *II*, 170
Erf-
- enis *II*, 138, 203, 213, 405, 411, 447
- goederen *II*, 418
- korenpacht *I*, 331
- maarschalk (Staten Overkwartier) *I*, 63, 70, 309, 325
- opvolging *II*, 169
- pacht *I*, 331, *II*, 279
- recht *II*, 117, 213, 369, 389, 392
- rente *II*, 392
- stellingen over de hand *I*, 262
- voogd (Roermond) *I*, 68
Erkentelijkheden *I*, 29, 78, 267, 309, 315, 325, 326, 342, *II*, 27, 292, 402, 403
Erwten *II*, 113
Eschatocol *I*, 150
Esden *II*, 290
Espiers *II*, 292
Essais sur les maladies contagieuses du bétail *II*, 341
Evocatie *I*, 13, 122, 346, *II*, 168; z. Privilege de non evocando
Exacties *I*, 298
Excessen *I*, 298
Excressance *II*, 270
Executeur-testamentair *I*, 317
Executie
- *I*, 242, 310, *II*, 361
- van bede en contributie *I*, 97, 175, 313, 321, 348
- op staande voet *II*, 448
Executoriale invordering *I*, 337
Exemptie *I*, 299, z. ook In- en uitgaande rechten
Exploiten *I*, 402
Exportvergunningen *I*, 373
Exposé *I*, 147, 150, 152, 153

Fabrikanten *I*, 406
Fagotten *II*, 257
Faillissementschap *II*, 423
Familie *II*, 282
Familierecht *II*, 56, 79
Fauteur *I*, 285, *II*, 104
Feodale rechten *II*, 486
Feytelyck belet *I*, 310
Fideïcommis *I*, 262, *II*, 158, 159, 212
Filosofie *II*, 74, 470; z. ook wijsbegeerte
Fiscaal kriterium *I*, xiii, 87, 89, 98, 112, 113,

125
Fiscale privileges *I*, 93
Fiscale zaken *I*, 266, *II*, 40
Flagrante delicto *I*, 311
Folkloristische gebruiken *I*, 364
Fooi *I*, 357
Forclusie *I*, 317
Formeel wetsbegrip *I*, *135*
Formele ordemaatregelen *I*, 170, 214, 224, 231, 239, 245, 267, 306, 321, 367, 373, 383, 387, 394, 400, 402, 404, 406, 412, 413, *II*, 229, 245, 295, 323, 333, 350, 355
Formele publicatie *I*, 157, 158
Fornuizen *I*, 258, 440
Fortificatiën *I*, 20, 21, 168, 234, 291, *II*, 92, 174, 175, 198, 206, 351
Forum privilegiatum *I*, 46
Fourage *I*, 247, *II*, 462
Frais de barques *I*, 320
Franchises *I*, 235
Frans-Spaanse grens *I*, 288
Franse
- bezetting *I*, 199
- bondgenoten *II*, 305
- deserteurs *II*, 250, 303
- eigendommen *I*, 216
- emigranten *II*, 479, 481, 482, 488, 491, 502
- gazetten *II*, 481
- kloosterlingen *II*, 246, 274
- kloosters *II*, 473
- militairen *II*, 394
- onderdanen *I*, 264, 271, *II*, 239, 240, 246, 479, 495
- Republiek *II*, 485, 488, 501, 502
- Revolutie *I*, 127, 135, *II*, 44, 80, 481, 496
- taal *I*, 141
Fraude *II*, 96, 188, 294, 295, 333, 349; z. ook In- en uitgaande rechten
Frontstreek *I*, 214
Frontiersteden *II*, 92
Fundamentele wetten *I*, 176
Fundaties *II*, 401, 422, 426, 427
Furnissement *I*, 266, *II*, 386

Gaarkeuken *I*, 365
- houders *I*, 356, 367, 394
Gabellen *I*, 29, 63
Galeien *I*, 401
Galg *II*, 54, 57, 86, 170, 361
Garde-compagnieën *I*, 333
Garens *I*, 406, *II*, 346
Garnizoen *I*, 219, 288, 290, 297, 306, 308, 323, 330, 349, 394, 431, 438, *II*, 217, 271, 462, 497
Garnizoenscommandant *I*, 322, 365, 366, *II*, 214, 260
Gastarbeiders *II*, 225
Gasthuizen *I*, 256, 287, 436, *II*, 193, 279, 280, 401; z. ook Hospitaal-Generaal
Gazette
- *d' Haerlem II*, 67, 219, 306
- *d' Utrecht II*, 67, 195, 201, 494
Geallieerde troepen I, *166*
Geannoteerde goederen I, 58, 349, 350, 351
Geboorte *II*, 74, 283
- plaats *II*, 192, 222
Gebruiksbelastingen *I*, 294
Gecommitteerde(n)
- langs de Maas *II*, 9
- uit de Raad van State *II*, 10, 18
- van de vivres en de amonition *I*, 294
- tot de zaken op de visitatie van de fortificatiën trekkende *II*, 92
Gedelegeerde rechter *I*, 60, 62, 147, 173, 342, 377, 378, 383, 387, 409, 441, *II*, 85, 138, 142, 172, 173, 219; z. ook In- en uitgaande rechten
Gedenatureerde lenen *I*, 292
Gedeputeerde Staten *I*, 69
Gedeputeerden
- der kwartieren *I*, 12
- der Staten van het Overkwartier *I*, 40, 74, 219, 309, 310, 325, 336, 337, *II*, 18, 43, 50, 172, 255, 330, 363
- van de Staten-Generaal *II*, 18, 101
- tot de zaken van de Barrière *II*, 23, 132
- tot de zaken van het Overkwartier *I*, ix, *II*, 8, 10, 15, 124
Geërfden *I*, 102, 103, 104, 106
Geestelijke
- discipline *II*, 385
- goederen *I*, 46, *II*, 426
- instellingen *II*, 279, 289
- jurisdictie *II*, 70, 159277, 362, 385
- rechters *II*, 377, 401
- staat *II*, 401
Geestelijkheid
- *I*, 67, 78, 299, 436, *II*, 57, 74, 77, 212, 280, 331, 360, 374, 375, 383, 392, 393, 421, 429, 444
- buitenlandse *II*, 427
Geheim van de raadkamer *I*, 316, *II*, 313
Geheime Kas (1790) *II*, 459
Geheime Raad
- *I*, 13-16, 35, 38, 39, 42, 43, 49, 51, 61, 68, 71, 73, 75, 78, 86, 95, 102, 103, 105, 107, 111, 117, 119, 121-123, 125, 127, 133, 135-143, 145, 147-149, 152, 153, 158-160, 197, 200, 233, 266, 279, 293, 299, 307, 309, 312, 316, 319, 322, 324, 326, 328, 329,

344, 364, 368, 370, 374, 378, 381, 386, 387, 393, 395, 398-402, 409, 410, 422, 423, 426, 427, 438, *II*, 30-32, 34, 35, 37, 39, 40, 45-51, 53-58, 61, 62, 66, 73, 162, 168, 188, 190, 213, 217, 224, 229, 232, 244, 254, 257, 261, 263, 264, 267, 272, 282, 285, 287, 294, 306, 326, 334, 337, 348, 351, 352, 356, 362, 363, 364, 369, 377, 383, 389, 391, 394, 396, 399, 404, 407, 412, 424, 429, 473, 480, 482
- hoofdvoorzitter *I*, 15, 40, 41, *II*, 168, 224, 257, 473
- officie-fiscaal *II*, 285, 294, 334
Geheimer Briefwechsel II, 463
Geheimhouding *II*, 359
Geheimzegel *I*, 153, 155-157
Gekorens *I*, 102
Geldrische Landt- ende Stadt-rechten in 't Overquartier van Ruremundt I, xi, 37, 70 124160, 174, 175, 260, 327, 355, *II*, 58-61, 161, 290, 348, 414, 453
Geld-
- speciën z. Munt
- verkeer *II*, 495
Geleidebiljetten *I*, 221, 259, 265, 383, *II*, 249
Geleidebrief *I*, 161
Geloofsbrieven *I*, 33
Gemeente(n)
- *I*, 55, 73, 75-77, 102, 104, 105, 107, 146, 148, 309, 322, 325, 346, 353, 355, 390, 406, 431, *II*, 14, 66, 214, 326, 384
- procesbevoegdheid *II*, 224
- rekening *I*, 74, 105, *II*, 19, 95
Gemeentelijk(e)
- eigendommen *I*, 325, *II*, 95
- financiën *I*, 108, *II*, 14, 15, 19, 73, 95, 285, 300, 401
- huishouding *II*, 14, 19, 224
- vermogen *I*, 105
Gemene
- gronden *I*, 78, 58, 75, 313
- lasten *I*, 104, 754, 332
- middelen *I*, 365
Genealogie *II*, 160
Geneeskunst *I*, 329, *II*, 68, 189, 357, 378, 470
Geneesmiddelen *I*, 422, *II*, 351
Generaal Krijgsdepartement (1790) *II*, 455, 456, 459, 461, 462
Generaal pardon *I*, 166, 232, 419, *II*, 47, 69, 70, 87, 107, 166, 182, 191, 199, 200, 250, 307, 314, 319, 327, 340, 374, 404, 441, 446, 449, 456, 462, 492
Generale
- amnestie *I*, 232, 241, 248, *II*, 449, 472
- capitatie *I*, 337
- kas *II*, 140
Generaliteit *II*, 7, 13, 19, 20, 95, 108, 109, 121, 209
Generaliteitslanden *I*, viii, ix, 129, *II*, 7, 8, 14, 85, 93
Geprivilegieerde zaken *I*, 43
Gerard Noodt Instituut *I*, vi
Gerechtelijke
- actie *II*, 231
- invordering *I*, 237, 355
- plaatsopneming *II*, 39, 313
- verkoop *I*, 316, 357, *II*, 86, 263
Gerecht(s)-
- bode *I*, 99, *II*, 190
- deurwaarder *I*, 321
- kosten *I*, 58, 148, 174, 238, 397
- schrijvers *I*, 238, *II*, 161, 178, 258, 259
Gereformeerde
- (op wachtgeld gestelde) compagnieën *I*, 220, 232, 249, 266
- (op wachtgeld gestelde) raadsheren *I*, 356
- religie *I*, 251
Gerst *I*, 401, *II*, 112, 113, 229, 300
Geseling *I*, 274, 277, 291, 369, 401, 406, 409, 438, *II*, 60, 86, 123, 143, 169, 192, 194, 220, 247, 290, 293, 295, 300, 306, 311, 322, 326, 333, 339, 376, 437
Getuigen(-)
- *II*, 262, 359
- verhoor *II*, 359
- verklaring *II*, 161, 271
Gevangenis(-)
- *I*, 365, *II*, 123, 295
- straf *I*, 297, *II*, 57, 60, 223, 247, 271, 294, 333, 389, 495, 496
Gevolmachtigd minister
- *I*, 197, 388, 390, 393, *II*, 8, 17, 26, 27, 29, 30, 32, 33, 38, 42, 46, 47, 50, 135, 138, 144, 149, 152, 153, 155-157, 160, 161, 167, 244, 248, 251, 256, 257, 270, 296, 303, 304, 305, 309, 311-313, 318, 425, 449, 472, 492
- tot inbezitname van de Zuidelijke Nederlanden *II*, 23
Gewas *II*, 223
Geweld *I*, 257, *II*, 485
Gewichten *I*, 230
Gewijde Vaten *II*, 232
Gewijsde *I*, 371
Gewin ende gewerf *I*, 106
Gewondenzorg *II*, 249
Gezantschappen *I*, 74
Gezegeld papier *II*, 310
Gezondheid(s-)
- verklaring *II*, 115, 119, 127, 154, 155, 215,

288, 290, 341, 346, 347, 349, 350
- zorg *I*, 165, 175, *II*, 67, 76, 183, 249, 341
Gezworen meesters van waren de ronde maat subject *II*, 111
Gezworenen *I*, 76, 118
Gijzeling *I*, 237, *II*, 96, 98
Gilde(-)
- *I*, 405, *II*, 73, 78, 269, 284, 366, 397, 428, 429, 434
- meesters *II*, 285
- procesbevoegdheid *II*, 349, 428, 434
Glas *II*, 90
Glitterwaren *II*, 390
Godsdienstoefeningen *I*, 168, 251
Godsgeleerdheid *II*, 242
Godslasteren *I*, 175, 363
Goede trouw *I*, 441
Goederen *I*, 58, 216
Goederenverkeer *I*, 400
Gort *II*, 112, 113
Goud
- *I*, 289, 348, 393, *II*, 106, 186, 187, 502
- prijs *II*, 415
- en zilversmeden *I*, 395, *II*, 72, 163, 262-264, 269, 358
- en zilverwerk *I*, 229
Gouvernement de Gueldre *I*, 125
Gouverneur-generaal z. Landvoogd
Graan(-)
- *I*, 165, 170, 212, 223, 247, 254, 255, 259, 275, 278, 280, 281, 284, 286, 293, 301, 303, 304, 314, 338, 380, 381, 383-387, 402, 411, 412, 414, 430, *II*, 20, 50-52, 65, 68, 72, 108, 110, 111, 113, 114, 118, 119, 121, 122, 125, 149, 164, 165, 171, 218, 220, 221, 229-233, 253, 255, 299, 300, 305, 306, 311, 312, 314, 316-318, 348, 354, 355, 359, 360, 363, 424, 443
- behoefte *II*, 353
- distributie *II*, 20, 21, 113, 115, 116
- handel *I*, 383, 400, 409, 414, *II*, 21, 111, 229, 348, 424
- markt *II*, 114
- oogst *II*, 149, 302
- politiek *II*, 424
- prijzen *I*, 236, 425, *II*, 112
- schaarste *I*, 381, 401, 409, 423, *II*, 20, 21, 52, 65, 115, 303
- schepen *II*, 118
- smokkel *II*, 21
- speculanten *I*, 409
- transport *II*, 306, 355
- vervoer *I*, 382, 402
- voorraden *I*, 293, 400, *II*, 110, 149, 299, 316, 353
Grace dérogatoir *I*, 273
Grafmonumenten *II*, 399
Grande chancellerie *I*, 43
Gratie *I*, 25, 28, 30, 51, 130, 214, 291, 383, 429, *II*, 262, 308
Gratificatie *I*, 267, *II*, 215
Graveurs *II*, 366
Grens
- *II*, 123, 187, 215, 300
- bewoners *I*, 237, *II*, 90, 191, 300, 306
- economie *II*, 72, 137, 157; z. ook Limitrophe economie
- gebieden *I*, 214, 237, 296, *II*, 52, 69, 86, 154, 181, 205, 247, 347
- geschillen *I*, 115
- handel *I*, 171, 237, 255, *II*, 311
Griffier *I*, 15, 21, 22, 35, 44, 45, 60, 149, 162, 174, 208, 216, 251, 316, 345, 362, 399, 402, *II*, 36, 38-40, 153, 160, 203, 235, 298, 391
Griffierechten *I*, 431, *II*, 176, 295, 431
Grond(-)
- *II*, 278
- belasting *I*, 322, 334, *II*, 19
- eigenaar *II*, 99, 309, 332
- eigendom *II*, 392
- heer *II*, 181
- rechten *I*, 6
- rente *II*, 292, 368
- bezit *II*, 400
- stoffen *I*, 245, 406
Grondverzamelingen (1792) *II*, 485, 486, 487, 488
Grondwet *II*, 41, 436
Groot Gelders Plakkaatboek I, 7, 8, 154, 156
Groothandelaar *II*, 162, 204, 205
Grootmeester van het Hof *II*, 168
Groot Verbond *II*, 1
Grootzegel *I*, 30, 141, 152, 156
Grote Raad van Mechelen *I*, 11-14, 16, 37-39, 41 43, 54, 71, 78, 95, 102, 103, 107, 121-123, 125, 130, 132, 152, 328, 358, 440, *II*, 30, 31, 33-35, 55, 140, 188, 214, 225, 447, 448
Grote Revisie z. Revisie
Guet et garde *I*, 432
Gulden Vlies, orde van het *I*, 32, *II*, 296

Haardgeld *I*, 432
Haardsteden *II*, 487
Hamsteren *I*, 281, 430
Hand- en spandiensten *II*, 12, 19, 93, 99, 100, 136, 249, 251
Handel(s-)
- *I*, 211, 226, 272, 276-278, 281, 288, 302,

312, 338, 347, 350, 408, 427, 439, *II*, 57, 65, 70, 71, 77, 88, 97, 106, 145, 146, 156, 168, 187, 197, 246, 411, 495
- barrières *I*, 70, 171, 173, 392
- compagnie *II*, 205
- marine *II*, 106
- en nijverheid *I*, 56, 141, 142, 170, 171, 173, 370, 371, *II*, 72
- politiek *I*, 172
- privileges *II*, 46, 411
- schepen *II*, 411
- steden *I*, 373
- vaart *II*, 171, 175
- verkeer *I*, 148, 171, 172, 217, *II*, 20
- voorschriften *I*, 165, 169, 170, *II*, 64
- wetgeving *II*, 20, 64
Handelingsbekwaamheid *II*, 61, 76, 201, 423
Handlangers *I*, 277
Handschoenen *I*, 408
Handvest *II*, 467
Handwerkslieden *II*, 225, 502
Haring
- vangst *II*, 100, 105
- vaten *II*, 105
Havengelden *I*, 223
Haver *I*, 247, 258, 259, 304, 401, *II*, 113, 149, 229, 300
Heergewaad *I*, 58, 120 221, 222, 240, 292
Heerlijke
- jurisdictie *II*, 426
- rechten *I*, 103, 106, 119-121, 346, *II*, 273, 276, 289, 473, 485, 486
Heerlijkheden
- *I*, 55, 84, 87, 93, 148 159, 163, *II*, 69, 147, 181, 428
- hoge *I*, 67, 120
- vrije z. Vrije heerlijkheden
Heervaart *I*, 84
Heilige Geesttafel *II*, 215, 285
Heilige Stoel *I*, 364, *II*, 159, 209, 216, 386, 388, 395
Helers *I*, 273, *II*, 60, 232
Hellebaarden *I*, 347
Hennep *II*, 201, 202
Heraldieke kamer *II*, 296
Herberg *I*, 148, 756, 327, 330, 364, 365, *II*, 128, 191, 272, 441, 455
Herbergiers *I*, 215, 356, 379, 394, 406, *II*, 123, 145, 154, 176, 190, 195, 213, 216, 219, 224, 260, 307, 319, 326, 376, 405, 407
Herendiensten *I*, 107
Herkomstverklaring *II*, 126, 156, 247
Herziening *I*, 12
Heteluchtballon *II*, 419
Heterdaad *I*, 220, *II*, 86, 262, 264
Heydens *II*, 123, 124, 131
Historiografie *I*, ix, 7
Hoeden *I*, 404
Hoenders *II*, 292
Hof van Appèl (Brussel) 1787 *II*, 40, 426, 430
Hof van Gelre (Arnhem/Roermond)
- *I*, vii, ix, xi-xiii, 4, 6, 11-16, 18, 19, 21, 22, 25-28, 30, 34-39, 41-51, 53-57, 59 65, 70, 71, 73-78, 81, 83, 85, 98-109, 111, 112, 115, 117-119, 121-123, 136, 139, 140, 145, 146, 148, 149, 151, 154-156, 159-162, 164, 171, 173-176, 197-199, 201, 202, 208, 209, 221, 222, 226, 228, 231, 239, 247-250, 252, 257, 259, 265, 266, 279, 281, 285, 292, 291, 299, 300, 307, 309, 310, 312, 313, 315-317, 319, 322, 327, 329, 337, 338, 344, 345, 353, 357-359, 362, 363, 365, 370, 372, 374, 375, 378, 379, 381, 382, 385-388, 395-399, 401, 402, 404, 405, 409-411, 423, 426, 431, 435, 437, 439, *II*, 7, 9-20, 24, 26-28, 30-32, 34-37, 40-42, 44, 45, 49-52, 55-57, 66, 71-73, 78, 85, 96, 131, 138, 140, 143, 149, 151, 155-157, 161, 164, 167, 169, 173, 177, 178, 181, 186, 193, 202, 207, 209-211, 214-216, 229, 232, 233, 236, 248, 253, 257-259, 261, 265, 267, 271, 273, 280-282, 285-287, 289, 292, 297-301, 304, 306-309, 311, 315-318, 321, 326, 328, 330, 337, 338, 341, 344, 346, 348, 351-355, 357, 360, 362-364, 366, 368, 369, 371, 374, 375, 377, 386, 391, 392, 394, 396, 397, 398, 407, 410, 411, 416, 422, 424, 433, 435, 436, 454, 458, 469, 473, 480, 482, 491
- 1e kamer *I*, 35, *II*, 42, 298, 459
- 2e kamer *I*, 35, *II*, 42, 215, 217, 251, 271, 298, 458
- akte van 8 mei 1720 *II*, 27, 36, 46, 153
- bode *I*, 21, 148, 174, 198, 299, 310, 346, 363, 402, 403, 437, *II*, 36, 38, 153, 243, 298
- censor librorum *II*, 178
- deurwaarder *I* 21, 22, 148, 162, 174, 198, 299, 310, 363, 402, 403, 437, *II*, 36, 38, 153, 210, 298
- diploma van 2 october 1737 *II*, 31, 32, 37, 41, 46
- diploma van 12 juni 1756 *II*, 39, 46
- doctor medicus *I*, 21; z. ook Protomedicus
- Eerste presiderende raad *I*, 37, 42, *II*,
- Gezworen drukker *I*, 11, 19, 28, 29, 31, 141, 149, *II*, 67, 161, 181, 214, 371, 391, 410, 469, 480
- Griffier *I*, 21, 35, 44, 45, 149, 162, 174, 208, 216, 316, 345, 362, 402, *II*, 36, 38-40, 153, 298, 391

- hof v. appèl voor Kessenich en Hunsel *II*, 398
- Instructie van 1547 *I*, xiii, 5, 24, 42, 44, 45, 49, 53, 58, 64, 145, 316, *II*, 49
- Instructie van 1609 *I*, xiii, 24, 37, 43, 49, 51, 53-55, 99, 100, 292, 316, 345, *II*, 14, 15, 49
- Kanselarij *I*, vi, 8-10, 146, 149, 362, 402, *II*, 30
- Kanselier *I*, xiii, 3, 5, 6, 15, 21, 25, 34-38, 40 42, 45, 46, 49, 52, 53, 56, 57, 69, 74, 76, 119, 135, 144-147, 154, 157, 160, 161, 169, 176, 257, 315, 316, 322, 325, 326, 346, 358, 431, *II*, 11, 28-31, 33, 35, 36, 38-40, 42, 56, 59, 153, 161, 162, 190, 222, 224, 229, 285, 298, 391
- - als fungerend stadhouder *II*, 26-28
- Kanselier en raden *I*, xi, xii, 15, 19, 72, 75-30, 35, 43, 44, 47, 50, 51, 54, 63, 64, 77, 84, 88, 100, 108, 115, 120, 122, 140, 215, 216 759, 270, 307, 373, 324, 345, 426, *II*, 19, 49, 50, 52, 57, 58, 60, 61, 74, 181, 209, 211, 218, 263, 267, 273, 275, 305, 309, 311, 330, 351, 356, 360, 362, 378, 404, 407, 436, 441, 446, 467, 482
- Momboir *I*, 21, 34, 44, 47, 60, 61, 85, 86, 92, 99, 100, 116, 121, 123, 124, 146, 162, 164, 228, 248, 260, 261, 293, 313, 315, 316, 337, 345, 360, 363, 364, 390, 396, 398, 399, 410, 435, 437, *II*, 9, 13, 16, 32, 37, 40, 57, 59, 62, 153, 154, 161, 178, 188, 209, 216, 259, 270, 285, 286, 291, 299, 300, 307, 310, 315, 316, 318, 321, 329, 334, 339, 341, 344, 350, 351, 355, 360, 375, 383, 387, 391, 404, 405, 407, 411, 435, 446, 494
- Ontvanger der exploicten
- Ontwerpinstructie van 1565 *I*, 42
- Protomedicus *II*, 76, 284, 351, 357
- raadsheer *I*, 3, 5, 6, 21, 25, 45, 46, 49, 52, 53, 56, 57, 144-147, 154, 157, 160, 161, 169 176, 299, 358, 431, 437, *II*, 27, 29, 32, 34, 35, 40, 73, 152, 235, 391, 471
- - costumier *I*, 34, 40, *II*, 11, 36-39, 41, 42, 44, 153, 209, 210, 298, 458, 469
- - van de korte tabbaard *I*, 34, *II*, 154
- - van de lange tabbaard *I*, 34, *II*, 153, 235
- - ordinaris *I*, 34, 35, 233, *II*, 11, 36, 37, 39, 41, 42, 153, 154, 209, 210, 298, 458
- Raadsverwanten *I*, 315, *II*, 39, 46, 72, 270, 298
- Secretaris *II*, 39, 41, 42
- Suppoosten *I*, 257, 299, 346, 347, *II*, 203, 393
- Stadhouder van lenen *I*, 18, 22, 25, 222, 292, *II*, 36, 152, 273, 274
- Vakanties *I*, 44, *II*, 236, 423
- z. ook Provinciale Raad van het Hertogdom Gelre

Hof van Holland *I*, 54
Hof van Overijssel *I*, 64
Hof van Venlo *I*, 365, *II*, 17, 31, 354, 355, 363, 411
Hofhorige goederen *I*, 45, 331
Hofkanselarij z. Kanselarij van Hof en Staat
Hofkrijgsraad z. Hofraad van Oorlog
Hofraad van Oorlog (Wenen) *I*, 197, *II*, 45, 46, 203, 232, 277, 307, 315, 367, 374, 473
Hofveerdich *I*, 222, 293
Hoge Raad der Nederlanden (Madrid/Wenen) *I*, 42, 122, 138, 197, 328, 376, *II*, 29-36, 45-47, 139, 184, 199, 244, 270, 295
Hoger beroep *I*, 11-13, 15, 62, 84, 86, 102, 109, 115, 118, 121, 122, 227, 345, 362, *II*, 37, 40, 196, 210, 262, 323, 396, 398, 423, 426, 430, 431, 474, 503
Hollandse Oorlog *I*, 165, 169
Honden
- *I*, 347, *II*, 350
- dolle *II*, 475
Hongersnood *II*, 68, 75, 229, 233
Hoofdelijke omslag *I*, 76, 103, 337, *II*, 19, 71, 99, 192, 363
Hoofdgerecht
- (Roermond) *II*, 37, 210
- (Wessem) *I*, 102
Hoofdsom *I*, 433
Hoofdvaart *I*, 115, 238
Hoogmis *I*, 279, 280, 327, 367, 379, *II*, 62, 410
Hoogverraad *II*, 495, 496
Hooi *I*, 247, 258, 426
Hoornvee *II*, 51, 127, 137, 247, 276, 288-290, 298, 310, 325, 350
Hospitaal
- *I*, 246
- des Konings (Roermond) *I*, 422
- Generaal (Roermond) *II*, 67, 75, 214-217, 222, 240, 284, 285, 302
Hout(-)
- *I*, 229, 279, 309, 347, 424, *II*, 257
- dief *II*, 361
Huiden *II*, 118, 119, 122, 125, 247, 276, 288, 290, 298, 310, 336, 341, 346
Huiszoeking *II*, 195
Hulde *I*, 18, *II*, 29
Huldigings- of onderdanigheidskriterium *I*, xiii, 5, 6, 70, 86, 87, 109-111, 113, 176
Humaniora *II*, 74, 336, 366, 373, 460
Huur(-)

- *I*, 420, 427, *II*, 138, 183, 188, 231, 251, 271, 332, 364, 365, 417, 473, 481
- cedullen *I*, 441
- contract *II*, 232
Huwelijk(s)(e)
- *II*, 74, 203, 222, 283, 344, 362, 375, 401, 402, 406
- aankondiging *II*, 343
- afkondiging *II*, 402
- beletselen *II*, 417
- beloften *II*, 70, 377, 401
- in buitenland gesloten *II*, 79 , 417
- burgerlijk *II*, 77, 79
- consent *II*, 401, 402
- contracten *I*, 317, *II*,377
- dispensatie *II*, 401
- gemengde *II*, 401
- getuige *II*, 402
- van minderjarigen *I*, 379
- registratie *II*, 402
- roepen *II*, 402, 417
- toestemming *I*, 379, *II*, 401
- voorwaarden *I*, 47, *II*, 69, 117, 160, 161, 203
Huylbier *II*, 12, 20, 120
Hypotheek(-)
- *I*, 222, *II*, 19, 212
- gever *II*, 279

IJkmeester *II*, 162
IJzer *I*, 408
Immissie *I*, 240, *II*, 279
Immuniteiten *I*, 273, 304, *II*, 146, 234, 241, 281
Imposten *I*, 74, 173, 281, 283, 315, 334, 375, 405, 408, 430, 431, *II*, 43, 224, 252, 255, 486
In- en uitgaande rechten
- *I*, xiii, 29, 59-63, 141, 142, 148, 159, 169, 170, 172, 173, 176, 197, 200, 207, 210, 220, 221, 223-227, 229, 231, 237, 239, 240, 244, 245, 249, 265, 275, 284, 294, 302, 318, 321, 324, 326, 328, 339, 341, 342, 352, 357, 361, 362, 384, 407, 408, 410, 412, 434, 435, *II*, 9, 10, 44, 64, 65, 70, 71, 137, 142, 143, 147, 156, 168, 187, 229, 233, 248, 295, 322, 323, 330, 332, 363, 424
- Admodiateur(-generaal) *I*, 62, 148, 173, 207, 264, 341-344, 358, 362, 434, 435, *II*, 142, 187, 188, 190
- commiezen van *I*, 170, 245, 358, *II*, 333
- controleurs van *I*, 59, 225, 362, *II*, 114, 241
- exempties van *I*, 223, *II*, 191
- fraude *I*, 229, 239, 244, 259, 297, 326, 342, *II*, 73, 188, 294, 295, 333
- (gedelegeerde) rechters van *I*, 59, 60, 172, 224, 302, 326, 340, 342, 362, 410, 435, *II*, 73, 138, 142, 172, 173, 190, 219, 294, 295, 323, 333, 378, 430
- hoofdcomptoir van *I*, 62, 172, 173, 369, *II*, 242
- kantoren van *I*, 171, 173, 221, 275-277, 382, 387, 400, 405, *II*, 71, 137, 142, 143, 196, 207, 245, 262, 278, 289, 322, 323, 329, 332
- officieren van *I*, 59, 63, 220, 228, 230, 278, 284, 318, 341, 353, 362, 394, *II*, 101, 136, 137, 142, 143, 173, 188, 190, 202, 259, 261, 278, 294, 300, 323, 329, 333, 347, 412
- ontvangers van *I*, 59, 296, *II*, 9, 10, 113, 114, 163, 214, 217, 241, 242, 262
- tarieven *I*, 63, 142, 172-174, 197, 200, 360, 371, 373, *II*, 20, 137, 142, 143, 187, 278
In- en uitvoerverboden *I*, 140, 142, 147, 160, 165, 170, *II*, 20, 44, 50, 52, 65, 69, 85, 86, 90, 101, 142, 149, 155, 164, 166, 171, 173-175, 186, 196, 198, 201, 202, 218, 220, 221, 229-232, 238, 239, 247, 248, 253, 265, 276, 288, 290, 298-300, 305, 306, 311, 312, 314, 318, 319, 325, 341, 346-350, 353, 354, 359, 360, 363, 404, 411, 475, 495, 502
Inauguratie *I*, 111, 123, 134, *II*, 26, 28, 29, 42, 46
Inbeslagname z. Confiscatie
Inbewaringstelling *I*, 270
Inbrekers *II*, 387
Incidenten *I*, 346
Incorporatie *I*, 116, 117
Indigenaat *I*, 39, 71
Indische waren *II*, 207
Indult *II*, 471
Industrie *II*, 57, 90
Inenting z. Vaccinatie
Infaamverklaring *I*, 403, *II*, 109, 461
Infanterie *I*, 233, 241, 243, 336, 421
Inhabielverklaring *I*, 224, *II*, 229, 403
Inheemse produkten *I*, 372, 412
Inhuldiging z. Inauguratie
Initiatief, recht van *I*, 140
Injurie *II*, 167, 175, 216, 437
Inklaring *II*, 207
Inkwartiering *I*, 94, 148, 168, 215, 242, 257, 259, 260, 285, 299, 320, 336, 421, 432, *II*, 20, 69, 102, 136, 176, 251, 256
Inscriptio *I*, 150
Insinuatie *I*, 162, 164, 402
Insolventie *I*, 347, 406, *II*, 300, 306, 311, 361, 376, 400, 494
Inspectie der troepen *I*, 435, 436
Intendant *I*, 100-102, 167, 168, 219, 220, 267, 276, 277, 281, 288, 291, 295-297, 300, 302,

304, 306, 348, 367, 369, 378, 422, 428, 433, *II*, 140, 168, 313; z. ook Kreitsintendant
Intendit *II*, 200
Interdicten *II*, 200
Interest *II*, 237
Interineren *I*, 122
Interlocutoire vonnissen *I*, 320, 362
Interpretatie z. Authentieke interpretatie
Intestaat erfrecht *II*, 213, 369, 392, 405, 447
Interventierecht *I*, 159
Intitulé *I*, 134, 149, 151-153, 155-157
Intrinsieke waarde *I*, 246, 335, 396
Invaliden *I*, 422
Investituur *I*, 36
Invoeringswet *II*, 424
Invoerrechten z. In- en uitgaande rechten
Invordering z. Executie
Iteratief publicatiebevel *I*, 247
Ius de non evocando z. Privilege de non evocando

Jaarmarkt *II*, 105, 109
Jaarrekening v.d. Republiek *II*, 459
Jacht *I*, 167, 256, 260, 323, 346, 347, 398, *II*, 102, 155, 223, 249, 353, 384, 407, 422
Jenever *II*, 147, 173, 229, 304, 348
Jezuïeten *II*, 74, 284, 369, 371
- colleges *II*, 366
- Sociëteit der *II*, 364-368, 442
Jood *II*, 120
Jointe
- *II*, 47
- des administrations et des affaires des subsides *II*, 70, 73, 473
- commise provisionellement au gouvernement-général des Pays-Bas *II*, 69, 72, 257, 259, 260
- d' état *II*, 48, 49
- des monnaies *II*, 50, 269, 318, 473
- des monts de Piété *II*, 473
- suprême militaire aux Pays-Bas *II*, 203, 367
Joyeuse Entrée *I*, 15, 135, 146; z. ook Blijde Inkomste
Journal
- *général de l'Europe II*, 457
- *historique & litteraire II*, 440
- *historique & politique II*, 440
Jubileën *II*, 416
Juchtleer *II*, 411
Jura *I*, 238, 361, 402
Jurisconsulenten *II*, 391
Jurisdictie *I*, 85, 87, 120, 121, 130
Jurisdictioneel kriterium *I*, xiii, 87, 98, 107, 108, 112, 113, 125
Jurist *I*, 40, *II*, 73, 235
Justitie *I*, 130, 308
- administratie van *I*, 316, 345, 357, 358, *II*, 11, 14, 17, 468, 472
- ordinaris *I*, 28, *II*, 40
Justitiehoven z. Provinciale justitiehoven
Justizcollegium (Geldern) *II*, 17, 309

Kaarsen *I*, 408
Kaart- en dobbelspel *I*, 403, *II*, 135, 150, 179, 319
Kadavers *II*, 299
Kalamijn *II*, 172
Kalveren *II*, 248, 310
Kameelhaar *I*, 209
Kampmeester z. Maître de camp
Kanonskogels *I*, 168, 429
Kanselarij z. Hof van Gelre
Kanselarij van Hof en Staat (Wenen) *I*, 197, *II*, 34-36, 45-47, 139, 184, 296, 385
Kanselier (en raden) z. Hof van Gelre
Kanselvoorlezing *II*, 62, 63, 77, 410, 424, 438
Kansspelen *II*, 68, 79, 179, 212, 319, 413
Kant *I*, 229, 408
Kantoor van In en uitgaande rechten z. In- en uitgaande rechten
Kanunnikdij *II*, 418
Kapelaan
- *II*, 36, 153, 418
- Majoor *II*, 70, 277, 362, 406
Kapelanieën *I*, 21, 30
Kaper
- *II*, 21, 89, 98, 130
- brief *II*, 98
- z. ook commissievaarder
Kaping *I*, 270
Kapitaal *I*, 427, *II*, 212, 237, 392
Kapitein-generaal *I*, 23, 143, 232, 347
Kapittel *II*, 279, 375, 418
Kapoenen *II*, 292
Kapverbod *I*, 279, 424, *II*, 172
Karren *II*, 251, 257
Karrevoeders *II*, 224
Kastanjes *I*, 275
Kathedraal kapittel *I*, 67
Katholieke(n) *II*, 402
- religie *II*, 454
Katoen *I*, 213, 245, 393, 404, 405
Katten *II*, 350
Kazuifel *II*, 232
Keizerlijke & Koninklijke Administratie (Kleef) *II*, 308, 309,310
Keizerlijke Lotto *II*, 378,
Keizerlijke minister voor de bezette Pruisische Gebieden *II*, 309

Kerckenspraak *I*, 367
Kerk(e)
- *I*, 246, 391, *II*, 57, 62, 63, 74, 234, 399, 401, 410, 420, 438, 442, 453
- armen *II*, 280
- diefstal *II*, 76, 232
- fabriek *II*, 56, 343, 418
- gebouwen *II*, 343
- hervorming *II*, 54, 55
- hof *II*, 399
- meester *II*, 224, 394
- Nederlandse *II*, 444
- politiek *II*, 54-57, 76, 77, 80
- rovers *II*, 232
Kerkelijk(e)
- aangelegenheden *I*, 165, 175, *II*, 64, 469, 472
- ambten *II*, 421
- asyl z. Asyl
- beneficiën *II*, 74, 77, z. Beneficiën
- benoemingen *II*, 74
- censors *I*, 279, *II*, 177, 185
- gebouwen *II*, 368
- goederen *II*, 77, 418
- instellingen *II*, 55, 473
- jurisdictie *II*, 55, 70, 159
- pensioenen *II*, 56
- privileges *II*, 364
- rechtbanken *II*, 56, 159, 234, 395, 396, 426
- waardigheden *II*, 469
- vorstendommen *I*, v
Kermis *II*, 79, 120, 414
Kerspel *I*, 102, 337
Ketelbuyters *I*, 359
Ketels *I*, 258, 440
Ketters *I*, 18, 20
Keurmede *I*, 45, 331
Keurmeesters *I*, 413, *II*, 127, 288, 310, 350
Kiesmannen *II*, 487
Kiesrecht *II*, 487
Kinderen *I*, 363, *II*, 76, 106, 204, 214, 216, 220, 272, 322, 361, 383, 410, 482
- wettigheid v. *II*, 401
Kinderpokken *II*, 76, 341, 439
Klachtencohier *I*, 78
Kleedgeld *II*, 352
Kleine revisie *I*, 266
Kleingeld *I*, 298
Klerenkoper *II*, 232, 263, 346, 455
Klepperlieden *II*, 301
Klerken *I*, 362
Klokkeslag *I*, 20, 120, *II*, 104, 145, 158, 169, 193, 232, 260, 300, 408
Kloosters
- *I*, 252, 268, 307, *II*, 56-59, 197, 246, 274, 275, 279, 352, 356, 357, 360, 363, 385, 387, 390, 405, 418, 444, 474
- geseculariseerde *II*, 392
- gesupprimeerde *II*, 414, 469, 472, 473
- de Nieuwenhof te Maastricht *I*, 105, 117
- onnutte *II*, 77, 79, 391, 392, 394
Kloosterlingen *II*, 246
Kloosterscholen *I*, 343
Kluizenaars *II*, 394
Kluppelleen *I*, 222, 240
Knechten *I*, 395, *II*, 204 , 220, 223, 231, 252, 262, 339, 361, 397
Knopen *I*, 408
Koeriers *I*, 269, *II*, 161
Koetsen *I*, 306, *II*, 196, 240
Koffie
- *I*, 403
- huis *II*, 176, 195, 219, 307, 319, 376, 407
Koloniale waren *II*, 207
Kommission zur Respizierung der geldernschen affaires *II*, 16
Konijnen *II*, 350
Koninklijke
- Bibliotheek (Brussel) *II*, 177
- Commissie tot uitgave van oude wetten en verordeningen van België *I*, vi
- Rekenkamer en Commissie tot het administreren der domeinen en financiën van 't voortijts Pruissens Gelderlandt *II*, 308, 310
Koolzaad *II*, 218, 229, 322
Koop(-)
- *I*, 222, *II*, 245, 279
- geanticipeerde *II*, 245
- handel z. Handel
- lieden *II*, 312, 332, 333
Kopergeld *I*, 397
Korencijns *II*, 292
Kosterijen *I*, 21, 30
Kramers *I*, 274
Kredietverlening *II*, 70
Kreits
- *II*, 40, 41, 62, 78, 425, 427, 433, 439
- intendant *II*, 40, 41, 62, 427, 428, 432
Kriegs- und Domänenkommission *II*, 311
Krijg(s)-
- benden *I*, 20
- commissaris *I*, 422, 424, *II*, 254, 256, 278, 308
- gevangenen *I*, 272, *II*, 479
- kanselarij z. Hofraad van Oorlog
- kas *II*, 140, 203
- magazijnen *I*, 429, *II*, 70, 255, 462
- raad *I*, 435, *II*, 85, 108, 110, 203, 456
- reglement *II*, 492
- voorraad *I*, 21, 265, *II*, 109, 246, 495

Kroegentocht *II*, 120
Kroondomein *I*, 56, 141
Kruisdagen *II*, 416
Kruisheren (Roermond) *II*, 284
KU Nijmegen *I*, vi
Kunstenaarsambachten *II*, 460
Kunstschilders *II*, 366
Kwade recusatie *I*, 227, *II*,
Kwakzalver *II*, 76, 378
Kwanselbier *II*, 12, 20, 120
Kwartiermeester (-generaal) *I*, 424, *II*, 249, 252
Kwartiersdag
- *I*, 68-70, 87
- recessen *I*, 199
Kwartierstaat *I*, 67, 325
Kwijtschelding *I*, 221

Laatboeken *I*, 332
Laathof *II*, 424
Lagere corporaties, *I*, 100
Lagere overheden *I*, 45
Laken(-)
- *I*, 170, 209, 404, *II*, 137
- hal *I*, 404, 413, 414
- markten *I*, 405
- zegel *I*, 405
Land(s)-
- arbeider *II*, 223
- brieven *I*, 50
- dag *I*, 4, 84, 87, *II*, 18, 43
- erijen *II*, 473
- grenzen *II*, 480
- heer *I*, 9 17, 20, 20, 21, 22, 45, 87, 110, 114, 124, ;27, 129, 133, 134, 138, 145, 156, *II*, 8, 28, 49, 50, 61
- heerlijke rechten *I*, 119, 121
- heerlijkheid *I*, 83-85, 95, 120, 133
- kosten *I*, 103
- licent z. In- en uitgaande rechten
- lopers *I*, 347, 356, 357, *II*, 66, 123, 144, 158, 403
- recht *I*, 9, 19, 39, 47-49, 51-53, *II*, z. ook *Geldersche Landt ende Stadrechten*
- rentmeester-generaal van Gelre *I*, 21, 57, 69, 90 92, 119, 122, 123, 353, *II*, 96, 123
- schrijver *II*, 161
- taal *I*, 9, 39
- verraders *I*, 300, *II*, 479
Landvoogd
- *I*, 4, 9, 15, 17, 22, 23, 27, 29, 30, 32, 35, 36-41, 68, 69, 73, 74, 77, 97, 111, 117, 118, 127, 136, 137, 141-143, 146, 151-153, 160, 197, 232, 234, 236, 247, 305, 308, 311, 313, 330, 344, 422, *II*, 1, 27, 29-31, 34, 35, 39, 44, 46, 47, 78, 140, 141, 144, 151, 153, 158, 167, 171, 172, 179, 180, 185, 188, 192, 193, 202, 203, 207, 211, 213-215, 218, 221, 229, 230, 234, 236, 241, 257, 260, 261, 263, 270, 272, 273, 275, 276, 284, 285, 292, 297, 298, 300, 302, 304, 314, 316, 320, 324, 331, 335, 345, 349, 352, 355, 357, 388, 436, 472, 473
- paleis van de *II*, 182
Lanterlui (kaartspel) *I*, 403
Lardiers *II*, 292
Last- en veilgeld *II*, 96, 98, 125
Lasterschriften *I*, 374, *II*, 219, 434
Laten *I*, 292
Latijnse school (Roermond) *II*, 374
Lazerij *II*, 280
Ledderen (kaartspel) *I*, 403
Leder *I*, 408
Lediggangers *I*, 245, *II*, 144, 192
Leen(-)
- *I*, 36, 51, 118, 221, 240, 292, *II*, 68, 181, 206, 273, 276
- afgedeeld *I*, 222, *II*, 274
- bodes *I*, 240
- denombrement van *I*, 221, 222, 292, *II*, 273, 274, 276
- gericht *I*, 25, 46
- goed *II*, 274
- goederen *I*, 18, 46 262
- griffier *I*, 21, 95, 222, 262, 292, 293, *II*, 273
- heer *I*, 45, 46, 52
- hof *I*, 292, 293, 358, *II*, 273, 274, 308, 424
- hulde *I*, 36
- kwaad *II*, 274
- man- *I*, 25, 222, 292, *II*, 276, 280, 474
- perpetueel *II*, 274
- recht *I*, 9, 18, 25, 45, 47, 50-52, 221, 240, 292, *II*, 289
- register *I*, 292, *II*, 273
- stadhouder *I*, 18, 22, 25, 222, 292, *II*, 36, 152, 273, 274
- verduisterde *I*, 221
- zaken *I*, 45
Leenzaal
- van het graafschap Horne *I*, 360
- van Weert *I*, 109, 148, 120, 174, 360
Leer *II*, 336
Leesgezelschap *II*, 496
Legaat *II*, 215
Legerhervorming *I*, 421
Legervoorraden *I*, 294
Leges *II*, 176, 199, 207
Legitieme redenen van onwetendheid *I*, 63, 158, 164
Legitimatiën *I*, 120

Leke-broeders *II*, 390
Leken *II*, 374
Lening *II*, 19, 73, 95, 96, 105, 300
Lettre
- close *I*, 346
- de debitis *I*, 346
- missive *I*, 161
- patentes scellés sur double queue *I*, 151
- de réconciliation *I*, 273
- de sceau plaqué *I*, 150
- z. ook Brieven
Levensmiddelen
- *I*, 263, 265, 283, 294, 370, *II*, 21, 51, 72, 75, 91, 108, 109, 187, 229, 232, 246, 254-256, 278, 311, 348, 354, 495
- prijzen *II*, 251
- schaarste *II*, 223
Leveringscontracten *I*, 409
Lex Regia *I*, 131, 132
Libel van kosten *I*, 266
Licent *II*, 20; z. ook in- en uitgaande rechten
Licentiaat *I*, 389, *II*, 185, 235, 470, 493
Lieden van de Rode Roede *I*, 279, *II*, 288
Liefdadige Broederschap
- *II*, 77, 79, 415, 416
- ter verlossing van slaven *II*, 394
- van de Werkende Liefde van den Evennaasten *II*, 415, 416
Liefdadigheid *II*, 77, 79
Ligstro *II*, 249
Lijfgewinsgoederen *I*, 331, 332
Lijfrente *II*, 352, 356, 369, 392, 405
Lijfstraf *I*, 53, 226, 282, 288, 347, 366, 419, 432, *II*, 60, 63, 88, 121, 129, 130, 158, 206, 216, 217, 223, 276, 281, 298, 310, 325, 341, 494
Lijkwagens *II*, 399
Lijnzaad *II*, 229
Lijst van Bannerheerlijkheden en andere Hoge Heerlijkheden in Gelre en Zutphen (1569) *I*, 66
Lijst van Madrid II, 17
Limieten *I*, 85, 99
Limitrophe economie *I*, 140
Linnen *I*, 245, 393
Linzen *II*, 306
Liquidatie van rekeningen *II*, 39, 313
Liste ordinaire des causes fiscales *II*, 285
Lit de justice *I*, 129, *II*, 122
Lithse tol *I*, 341
Livreiknechten *II*, 330
Logement *I*, 257, *II*, 69, 245
Logiesverordening *I*, 437, *II*, 144, 154
Loi fondamentale *I*, 6, 14
Lompen *II*, 137, 186
Lood *I*, 265
Loon *II*, 231, 502
Loonbeslag *II*, 231
Loose plaetsen *I*, 436
Losbare renten *I*, 222
Loterijen *II*, 208, 324, 377
- rechtspleging terzake v. *II*, 378
Lotharingse en Condé'se troepen *I*, 40
Loyaliteit *II*, 135
Lunenburgse hulptroepen *I*, 307
Luxuria-wetgeving *I*, 175

Maaien *I*, 426, *II*,
Maalderijen *II*, 164, 254
Maandstaten *I*, 318
Maashandel *I*, 207, 223, 224, 228, 239, 275, 315, 339, *II*, 137, 179
Maaslicent *I*, 223, 340, 341, *II*, 137; z. ook In- en uitgaande rechten
Maasschippers *I*, 148
Machtenscheiding *II*, 41
Machtsmisbruik *I*, 106
Magazijnrecht *I*, 239
Magescheid *I*, 332, *II*, 161
Maison de force *II*, 58
Maître de camp *I*, 215, 234, 250, 279, 436
Majesteitsschennis z. Crimen laesae maiestatis
Majoraat *II*, 158, 159
Makelaar *II*, 105, 106, 109
Mandaat *I*, 135
Mandement finaal *I*, 134, 151, 152, *II*, 241, 282, 338, 447
Manifest v. Henri van den Noot *II*, 448
Manschap *I*, 18, 372
Manufacturen *I*, 170, 209, 213, 245, 370, 393, 404, *II*, 20, 90, 101
Mareschal expert *I*, 333
Marine *II*, 20, 87, 106
Markt *I*, 28, 237, 335, 381, *II*, 245, 312; z. ook publieke markt
Marktschip *I*, 340
Marskramers *II*, 346
Maten en gewichten *I*, 228, 230, 239
Materiële publicatie *I*, 157, 158, 176
Materiële unificatie *I*, 127
Matrikel *I*, 85, 91, 92, 98, *II*, 66, 71, 224
Matrozen *II*, 326
Matten z. Munt
Mauvais gré *II*, 76
Maximum v. Lille *II*, 501-503
Mede-erfgenaam *I*, 222, 292
Medeplichtigheid *I*, 370, *II*, 232, 262, 314, 326, 437
Medianaat *II*, 73, 152, 235, 302, 388
Medicijnen *II*, 242, 310, 493

Medicinale wijn *II*, 173
Medicus *I*, 22
Meel *I*, 402, *II*, 221, 229, 255, 300, 306, 311, 348, 424
Meerderheidsbeginsel *I*, 26-28, 30, 45, 137
Meerderjarigheid *II*, 61, 357, 401
Meestbegunstigde Natie *II*, 411
Meester *II*, 220, 262, 339, 361, 397
Meesterproef *I*, 359
Meibier *II*, 128
Meiboom *II*, 12, 20, 128
Meineed *II*, 244, 270, 280, 401
Memorie van toelichting *I*, 139
Mendicanten *II*, 360
Mention
- de conseil *I*, 140, 141, 150, 155
- de délibération *I*, 155
- de service *I*, 150, 152, 154-157
Mercantilisme *I*, 171, 176
Mercktrecht van Weert I, 102
Mercure historique et politique I, 364, *II*, 67, 159
Merktekens *I*, 244
Messen *II*, 195
Metgedeling *I*, 222, 292
Meurse pandschap *I*, 434
Mevrouw *I*, 355
Middelaarse tol *I*, 341
Militair(e)
- aangelegenheden *I*, 148, 165, *II*, 62, 64, 69, 70, 77, 79, 245, 249, 251, 252, 254, 256, 271, 283, 334, 389, 393, 456, 461, 497
- artikelbrief *II*, 182, 191, 200, 203, 230, 315, 319, 340, 404, 492
- commandant *I*, 144, 159, 197, 220, 234, 245, 257, 260, 264, 270, 277, 288, 297, 323, 379, *II*, 220, 239, 243, 252, 254, 401, 485, 491
- conscriptie *II*, 472
- delicten *I*, 311, 435, *II*, 397, 456, 461
- delinquenten *I*, 220, 379
- discipline *I*, 165, 166, 168, 219, 225, 236, 243, 266, 268, 280, 282, 287, 288, 290, 296, 301, 303, 308, 310, 330, 349, 366, 378, 379, 384, 420, 424, 428, 429, 435, 438, *II*, 93, 254, 461, 485
- executie *I*, 97, 313, 321, 348
- gezag *II*, 69, 239, 243, 480
- hospitalen *I*, 168, 220, *II*, 70, 256
- junta in de Nederlanden *II*, 70
- jurisdictie *I*, 143, *II*, 397, 398
- justitie *I*, 27, 167, 245, 251, 274, 288, 290, 294, 295, 297, 352, 367, 372, 379, 394, 395, 435, *II*, 46, 65, 145, 202, 367, 408, 429; z. ook superintendant van de militaire justitie; z. ook auditeur-generaal van de militaire justitie
- kas *II*, 389
- onderscheidingstekens *II*, 330, 497
- opperbevel *II*, 480
- ordonnanties *I*, 109, 143, 144, 159
- overheid *II*, 356
- paspoorten *II*, 361
- privileges *II*, 202, 223; z. ook Ordonnantie-benden
- rechter *I*, 302, 356. 368, 429, *II*, 202, 231, 295, 338, 359, 377, 389, 397, 398, 409, 426, 430, 456
- staat *II*, 401
- strafrecht *II*, 203, 359, 456, 461
- uitrusting *II*, 455
Militairen *I*, 27, 220, 232, 251 288, 298, 299 308, 347, 352, 354, 356, 394, 408, 421-424, *II*, 70, 85, 87, 102, 104, 107, 136, 141, 145, 174, 192, 212-214, 231, 238, 243, 277, 295, 325, 361, 362, 394, 398, 405, 408, 409, 429, 441, 455, 456
- der 1e klasse *II*, 202
- der 2e klasse *II*, 203, 367
- afgedankte *I*, 166
- fictieve *I*, 219, *II*, 252
- geestelijke verzorging van *II*, 70, 277, 362
- gereformeerde (op wachtgeld gestelde) *I*, 220, 223, 249, 256
- gewezen *I*, 250, 251, 254, 268
- huisvesting van *II*, 93, 102, 251, 252, 254, 256
- huwelijken v. *II*, 362, 401, 406
- huwelijksbeloften van *II*, 70, 377
- invalide *II*, 256, 261, 393
- kerkelijke uitvaart van *II*, 70, 358, 359, 362, 406
- kredietverlening aan *II*, 70, 278
- vreemde z. vreemde krijgsdienst
- werving v. *I*, 166, 231, 249, 255, *II*, 174, 192, 233, 282, 397, 403, 475, 497
- zieke *II*, 256
Minderjarigen *I*, 379, *II*, 57, 61, 68, 201, 212, 216, 337, 401, 412
Minervalia *II*, 74, 374
Minnelijke schikking *II*, 349, 423
Minister *II*, 139
Mis *II*, 269
Misdadiger *II*, 73, 205, 472
Misoogst *I*, 258
Mistijden *I*, 364
Mobilisatie *I*, 165, 166, 232, 249, 251, 254
Moezelwijn *II*, 137
Molen(-)
- *I*, 401, 409, 430, *II*, 114, 229, 300, 473

- pacht *II*, 15
Molest *I*, 296
Momboir z. Hof van Gelre
Monarchale unie *I*, 109, 133, 134
Mond- en klauwzeer *II*, 341
Monetaire wetgeving z. Munt
Monopolie *I*, 359
Monstercommissaris *I*, 168, 311, 333, 436
Monsteren *I*, 219
Montgolphière *II*, 419
Moord(-)
- *I*, 53
- brand *I*, 53
- denaar *II*, 205
Morgental *II*, 19, 99
Mort civil *II*, 21, 117
Ms Kroonenbroeck *I*, 200
Muiterij *II*, 461
Munitie(-)
- *I*, 294, 428, *II*, 447
- brood *I*, 287, 288, 308, 336, 366
Munsterse troepen *I*, 207
Munt-
- biljetten *II*, 105, 109
- circulatie *I*, 134, 147, 160, 165, 169-171, 230, 246, 284, 294, 298, 306, 312, 318, 324, 335, 338, 344, 359, 360, 371, 373, 374, 380, 390, 392, 395, 397, 426, 427, 430, *II*, 44, 50, 64, 65, 70, 71, 80, 94, 106, 121, 128, 139, 140, 151-153, 157, 162-164, 171, 180, 184, 189, 204, 208, 259, 261, 262, 264-268, 272, 273, 275, 286, 293, 305, 307, 313, 315-318, 320, 321, 324, 327, 328, 330, 400, 467
- delicten *I*, 172, 361, 396, *II*, 163, 170
- gewicht *II*, 260, 286, 287, 415
- huizen *I*, 230, 324, *II*, 140, 262
- koers *I*, 72, 373, 380, 390, 420, *II*, 171, 184, 267, 268, 272, 275, 286, 293, 305, 307, 316, 317, 320, 321, 327, 328, 400
- meester(-generaal) *I*, 246, 247, 312, 359, 395, 396, *II*, 163, 261, 467
- misdrijven *II*, 262, 263
- ordonnantiën *I*, 124, 140, 172, 324, *II*, 71
- politiek *I*, 431
- sanering *II*, 71
- slag *I*, 289, *II*, 261, 454, 467
- snoeien *I*, 392, *II*, 259
- tarieven *I*, 148, 172
- valse *II*, 93, 163, 170, 262, 362

Naasting *I*, 332, 362, *II*, 414
Naburen *I*, 104
Nadere Resolutie (1559) *I*, 48, 49
Nalatigheid *I*, 53, *II*, 314, 383
Nalatenschap *II*, 56
Namptissement *II*, 195, 220, 264
Narratio *I*, 150-152
La Nation Belgique à l'Empereur et Roi... *II*, 434, 435
Nationale
- Commissarissen v.d. uitvoerende Macht *II*, 488
- Conventie *I*, xii, *II*, 485, 487, 488
- regimenten *II*, 174, 250, 403
Naturalisatie *I*, 273, *II*, 370
Nederlandse taal *I*, 141, *II*, 309
Nederrijns-Westfaalse Kreits *I*, 360
Negenjarige Oorlog *I*, 78, 165, 169
Negotiepenning *II*, 106
Neteldoek *I*, 213
Neutraliteit *II*, 90, 111, 411
Nietigheid *I*, 334
Nieuwe evaluatie der gouden en zilveren speciën *I*, 172
Nieuw-Itter Nieuwsblad *II*, 463
Nijverheid *II*, 57
Noblesse de robe *I*, 40
Nominatie, recht van z. Voordracht
Noordse Oorlog *II*, 129
Notariaat *I*, 124, *II*, 176
Notariële akten *I*, 124, *II*, 69, 161
Notarissen
- *I*, 292, *II*, 61, 105, 109, 138, 160, 161, 244, 270, 474, 502
- Apostolische *II*, 406
Notificatio *I*, 150
Notitia Juris Belgici *I*, 132, 149
Novicen *II*, 55, 58, 274, 352, 356, 357, 358, 459
Nulliteit *I*, 371, *II*, 423
Nuntius *II*, 234, 386, 395, 396
Nützbare Regalien *I*, 20

Obligatie *II*, 95, 96, 135, 138, 150, 179, 224, 405, 418, 428
Octrooi *I*, 28, 29, 43, 58, 74, 75, 122, 146, 197, 198, 222, 278, 279, 292, 315, 322, 353, 381, 400, 407, *II*, 14, 50, 158, 161, 172, 173, 177, 178, 185, 224, 280, 308, 324, 342, 343, 366, 371, 372, 377, 428
- van splijting en deling *I*, 332
Oculaire inspectie *I*, 311
Offerblokken *I*, 246
Officie-fiscaal *II*, 48, 62, 285; z. ook Geheime Raad
Officieren
- van in- en uitgaande rechten z. In- en uitgaande rechten
- van in- en uitlading *I*, 284

- van justitie z. Rechterlijke officieren
Oliën *I*, 403, *II*, 218, 229, 233
Olijfolie *II*, 229
Omkoping *II*, 79, 402, 403
Ommunting *I*, 395
Ommuurde steden *I*, 216, 262, 263, 280, 293, 297, 301, 304, 305, 369, 381, 405
Onderdanen z. Franse; Pruisische; Russische
Onderdanigheidscriterium z. huldigings- en onderdanigheidskriterium
Onderheren *I*, 51, 55, 67, 76, 121, 163, 164, 228, 431, *II*, 230, 253, 420, 436
Onderhoud
- van militairen *I*, 336
- van wegen, sloten en waterlopen *I*, 99, 175, 260, 389
Ondernemersklimaat *I*, 413
Onderpand *II*, 237, 278
Onderpastoor *I*, 363, *II*, 62, 63, 410, 421
Onderwijs-
- *I*, 165, 175, 307, 343, *II*, 58, 64, 77, 336, 337, 420
- inspectie *II*, 460
- secundair *II*, 74, 366, 373, 460
- universitair *II*, 470
Onlusten *II*, 467
Onraadspenningen *I*, 71, 75, 90, 315, 325, 336, 355, *II*, 14, 18, 43, 99, 102
Onroerend goed *I*, 20, 262, *II*, 19, 55-57, 68, 95, 102, 103, 159, 181, 203, 206, 215, 279, 280, 309, 357, 369, 405, 411, 428
Ontduiking z. In- en uitgaande rechten
Onteigening *I*, 148
Onterving *I*, 379, *II*, 335
Ontginning *II*, 396
Ontslag *I*, 297
Ontucht *II*, 340
Ontvanger
- der confiscatiën *I*, 349, 368, 393, 440, 441, *II*, 138
- der contributiën *I*, 242
- der domeinen *I*, 59, 331, 341, *II*, 147
- der envoys *I*, 348
- der exploiten *I*, 58, 250, 389, 437, *II*, 38, 210, 291, 371, 378, 491
- generaal van Gelre *I*, 299, 311, 384, *II*, 9, 38, 210, 252
- (generaal) van het verhoogde last en veilgeld *II*, 96, 98
- van in- en uitgaande rechten z. In- en uitgaande rechten
- van het land van Kessel *I*, 21
- van de onraad *I*, 69, 322
- van de Staten *I*, 309
- der terres franches *I*, 94-98
Ontvoering *I*, 53
Onverenigbaarheid v. functies *II*, 438, 493
Onwijze revisie *I*, 250, 371
Oogluiking *II*, 90
Oogst(-)
- *II*, 223, 353, 407
- hoeder *II*, 223
Oorkondenleer *I*, 149
Oorlog(s-)
- *II*, 239
- dreiging *I*, 248, 261, 262
- geweld *I*, 297
- lasten *II*, 102
- schepen *II*, 111, 412
- staat van *II*,
- verklaring *I*, 370, 439, *II*, 453
- vloot *I*, 31
Oostenrijkse Successieoorlog *II*, 69, 74, 75
Open brieven
- van nobilitate *II*, 160
- z. Lettres patentes; z. ook patent
Openba(a)r(e)
- ambten *I*, 389, *II*, 66, 73, 140, 185
- bestuur *II*, 428
- dankstonden *II*, 331
- financiën *I*, 174, 353, *II*, 39, 41, 66, 72, 73, 78, 80, 210, 300, 401
- gebeden *II*, 331
- orde *I*, 18, 20 46, 134, 148, *II*, 20, 21, 64, 66, 75, 78-80, 120, 190, 435, 441, 454, 457, 467, 469
- plechtigheden *II*, 27
- verbranding *II*, 90, 91, 104, 209, 232
- verkoop *I*, 375
- werken *II*, 73, 292, 300
- welzijn *II*, 64, 67
Ophelder *I*, 222, 292
Opper-officieren *I*, 256
Oproer *II*, 220, 243, 270, 389, 437
Opruiing *II*, 454
Opsporingsbevoegdheid *II*, 142
Opstand *I*, 53
Opstandelingen, Brabantse *II*, 447-449, 472
Ordemaatregelen z. Formele ordemaatregelen
Ordinaris
- contributie *I*, 92
- drukker van den Hove z. Hof van Gelre
- gerechten *I*, 47, 51, 52, 60, 70, *II*, 168
- jurisdictie *I*, 120
- justitie *I*, 342
- klerk *I*, 21
- ontfanck *I*, 89, 90
- rechtbanken *I*, 53
- rechter *I*, 50, 220, 383
Ordinarius *II*, 234

Ordonnantiebenden *I*, 168, 235, 244
Ossen *II*, 350
Ottomaanse Porte *II*, 146, 171, 175
Ouden van dagen *II*, 427
Ouders *I*, 363, 395, *II*, 204, 220, 272, 337, 352, 361, 401, 410
Overgangsrecht *II*, 79, 430
Overheidsbevoegdheden *I*, 130
Overlijden *II*, 74, 283
Overspel *II*, 402
Oversten *I*, 252, *II*, 352, 356, 370, 383, 385, 387

Paarden(-)
- *I*, 165, 170, 210, 217, 221, 235, 236, 274, 277, 302, 311, 321, 336, 338, 349, 368, 369, 377, 383, 384, 387, 391, 422, *II*, 20, 69, 85, 86, 101, 196, 238-241, 246, 252, 257, 300, 322, 404, 412, 495
- handelaar *I*, 378, *II*, 196
- markt *I*, 281, 369, 377
- smokkel *I*, 383, *II*, 196
Pacht(er)
- *I*, 51, 207 *II*, 138, 142, 223, 279, 309, 364, 365, 376, 473
- van de Domeinen *I*, 59, *II*, 172
- der imposten *I*, 440
Pagador-general *I*, 333
Pailletten *II*, 390
Pain d'abbeye *I*, 252
Pakhuis(-)
- *I*, 284, *II*, 118, 312
- recht *I*, 239
Paling *II*, 107
Palissaden *I*, 291
Palmzondag *I*, 44
Pamfletten *II*, 78, 159, 434, 457
Pand(-)
- *II*, 135, 150, 179, 291
- brieven *I*, 57
Panisbrieven *I*, 252
Papier *II*, 90
Paramenten *II*, 232
Parate executie *II*, 95
Parlement *I*, 129, *II*, 275
Parochie(-)
- *II*, 77, 259, 342, 343, 352, 368, 383, 399, 420
- geestelijke *II*, 359
- register *II*, 406
Partijschap *II*, 135, 137, 147, 148, 166, 435, 470, 474
Partis bleux *I*, 288, 297
Paskwillen *I*, 374
Pasmunt *I*, 7, 94, 345, 427, *II*, 266, 268, 316, 320, 321, 324, 328; z. ook Munt
Paspoort *I*, 29, 167, 172, 210, 212, 214, 217, 219, 221, 224, 231, 243, 265, 267, 269, 272, 275, 276, 283, 284, 287, 294, 296, 297, 305, 306 308, 311, 321, 330, 341, 349, 366, 367, 378, 379, 383, 387, 388, 394, 402, 412, 429, 439, *II*, 86, 89, 97, 108, 110, 113, 118, 121, 123, 125, 130, 131, 135, 137, 142, 207, 214, 247, 250, 260, 271, 290, 295, 317, 341, 361, 405, 408, 479, 480, 491; z. ook Formele ordemaatregelen; z. ook In- en uitgaande rechten
Passagegeld *I*, 29, 63, 173, 228, 431, 432, *II*, 254, 288
Passavant *I*, 210, 224, 239, 244, 382, 388, 412; z. ook Formele ordemaatregelen; z. ook In- en uitgaande rechten
Passe volants *I*, 435, 436
Pastoor *I*, 30, 278, 363, 385, *II*, 61-63, 80, 177, 192, 222, 283, 300, 342, 375, 378, 383, 394, 402, 410, 411, 418, 419, 421
Pastoorsexamen *II*, 421, 442
Pastorie *II*, 274, 280, 343
Patent *I*, 33, 146, 151, 155, 156, 351, *II*, 50, 152, 170
Patriotten *II*, 434, 435, 445, 446, 447, 455, 463, 470, 474
Pauselijke reserven *II*, 55, 56
Pays
- cedé *I*, 269
- occupé *I*, 269
- rétrocédé *II*, 241, 412
Peerde-geldt *I*, 223
Pelgrim *II*, 144, 192
Pelterijen *II*, 411
Penitentiaire inrichting *II*, 57
Pensioenen *I*, 29, 268, *II*, 33, 56, 169, 301, 356, 364, 455
Pensionaris *II*, 235
Perduellen *I*, 300
Permutatie v. beneficiën *I*, 222, *II*, 396
Perpetuïteit *I*, 118
Personele unie *I*, 66, 95, 125
Personen- en goederenverkeer *I*, 217, 267
Personenrecht *II*, 56, 79
Pest *I*, 145, *II*, 49, 67, 75, 345, 347, 349
Petite guerre *I*, 297, 308
Petitoire zaken *I*, 320, *II*, 219
Philipsdaalders *I*, 396
Pieken *I*, 347
Piraterij *II*, 129
Placcaerten van Brabant I, 7-9
Places
- fauces *I*, 219, 311, 436
- mortes *I*, 219, 436

Placet *II*, 364, 395, 406
Plakkaat
- boek *I*, v, 8
- register *I*, vii, 151, 156, 199, 201
Plakkaten
- *I*, 33, 65, 66, 81, 99, 108, 109, 115, 117, 119, 123, 142, 144, 150, 152, 155, 156, 160, *II*, 13, 294
- *van Brabant I*, 7-9, 143
- van Gelre z. *Groot Gelders Plakkaatboek*
- *van Vlaanderen I*, 143
Plakkatenlijst I, vi, vii, xii, 197, 200
Plantages *II*, 361
Plaquilles et fourages *I*, 216
Plichtsverzuim *II*, 73, 74, 245, 295, 372
Ploegkouters *II*, 387
Plundering *I*, 165, 298, *II*, 220
Politie en justitie *I*, 26, 56, 100, 118, 130, 148, 346, *II*, 39, 41, 47, 168, 210, 270, 473
Politiereglement *II*, 353, 369, 502
Ponden, Antwerpse - *I*, 230
Pontpenningen *II*, 289
Pontveer *II*, 354
Poortschrijver *II*, 155
Porti *I*, 432, *II*, 345
Portvrijdom *II*, 304, 345
Possessoire actie *I*, 46, 52, 320, *II*, 219, 274
Possessorium summarissimum *II*, 428
Post
- *I*, 141, 305, 431, 433, *II*, 196, 246, 306, 344
- commiezen *I*, 305, *II*, 376
- controleur-generaal *I*, 433
- koeriers *I*, 269, *II*, 161, 196, 372
- koetsen *II*, 355
- meester *I*, 270, 305, 431, 432, *II*, 175, 219, 246, 345, 376, 407
- meester-generaal *I*, 270, 305, *II*, 345
- paarden *I*, 432, *II*, 196, 345
- verkeer *I*, 171, 269, *II*, 20, 88, 246, 495
Post van den Nederrijn II, 377; z. ook *Courier du Bas-Rhin*
Postiljon *I*, 432
- d'amour *I*, 379
Postulant *II*, 56, 352, 356-358
Potas *II*, 278
Pragmatieke Sanctie *I*, 109, 133, *II*, 46, 169
Prangdief *II*, 60
Preadvies *II*, 55, 56, 59-61
Prealable consultatie *I*, 138, 176, *II*, 53
Preambule *I*, 150, *II*, 51, 56
Prebende *II*, 418, 442
Preekstoel *II*, 62, 63, 410
Preferente crediteur *I*, 341
Prelaten *I*, 252
Prescriptie z. Verjaring
Préseance *I*, 351, *II*, 37, 38
Preventie *I*, 15, 16, 61, 391, *II*, 262, 296, 411
Preventief toezicht *II*, 51
Priester(-)
- *II*, 488
- huizen *II*, 422
- studenten *II*, 423
Prijs(-)
- beheersing *II*, 229
- en buitrecht *II*, 89, 98, 128, 129
- geld *II*, 89, 96
- gerechten *I*, 270, 377, 387, *II*, 98
- opdrijving *I*, 370, 400, 404, *II*, 300
Prinsbisschop van Luik *II*, 157, 179, 182, 236, 373, 445
Priorij *II*, 274, 370
Privaat
- docenten *I*, 343
- recht *I*, 134, *II*, 61, 64, 68, 76, 79, 203
Privatie *I*, 310
Privilege *I*, 9, 47, 52, 70, 110, 112, 120, 134, 160, 175, 176, 198, 235, 244, 307, 346, 400, 413, *II*, 11, 18, 41, 42, 44, 78, 145, 146, 160, 197, 393, 411, 436, 467, 472, 485, 487
- de non appellando *I*, 12, 13, 15
- de non confisquando *II*, 263
- de non evocando *I*, 8, 9, 11-14, 70
Pro-deo-zaken *I*, 403
Proces(-)
- *I*, 50, 65, 114, 115, 124, *II*, 370, 386, 423, 430, 434
- akten *I*, 64, 65, 123, 209, 238, 252, 266, 362, 372, *II*, 67, 75, 178, 185,
- bevoegdheid v. gemeenten *II*, 224
- extraordinaris *II*, 314, 448
- kosten *I*, 78, 174, 208, 293, 345, 357, *II*, 102, 296, 423, 431
- onnutte *II*, 78, 428
- recht *I*, 10, 54, 134, *II*, 200, 423
- verbaal *II*, 359
Processie-
- *II*, 269
- verbod *II*, 79, 416
Proclama *I*, 313, *II*, 198
Procuratie *II*, 401
Procuratie ad lites *II*, 258
Procureur
- *I*, 174, 198, 265, 299, 362, 371, 388, 402, *II*, 235, 310
- generaal *I*, 34, 47, *II*, 36
Promulgatio *I*, 150
Proosdij *II*, 370
Propositie van erreur *I*, 12, 319, *II*, 37, 210
Prorogatie *I*, 45

Protectionistische maatregelen *I*, 170
Protestant *II*, 11, 399
Protokol *I*, 150
Protomedicus *II*, 76, 284, 351, 357
Protonotaris *II*, 406
Proveëdor *I*, 294
Provenier *I*, 252, *II*, 284
Proviand(-)
- *I*, 283, 428, 430
- meester *I*, 430
Provinciale
- justitiehoven *I*, 129, 133, 137, 138, 141, 143, 152, 228, 317, 376, *II*, 38, 45, 47, 48, 53-55, 62, 73, 152, 158, 159, 176, 177, 185, 203, 219, 234, 239, 253, 280, 287, 292, 296, 313, 331, 343, 349, 357, 370, 375, 378, 385, 388, 390, 402, 426, 432, 469, 471, 472, 474
- kas *II*, 425, 460
- Raad van het Hertogdom Gelre (1737) *II*, 28, 32, 37-39, 44, 46, 60, 209-211, 270, 298
- - instructie *II*, 38, 211
- - 1e kamer *II*, 37-39, 211, 298
- - 2e kamer *II*, 37-39, 72, 209, 211, 215, 217, 251, 270, 298
- - raadsverwanten *II*, 270, 298
- - secretaris *II*, 313
Provisie
- van appèl *I*, 102
- van justitie *I*, 19, 24, 25, 36, 45, 105, 119, *II*, 274, 308
Provisioneie
- Jointe (d' état) z. Jointe
- ordonnantie *I*, 149, *II*, 50, 318, 330
- surcheantie *II*, 200
- vonnissen *I*, 362, *II*, 66
Provisorium momentaneum *II*, 428
Provoost-generaal (Provoost van den Hove) *I*, 279, *II*, 75, 288, 342
Pruimen *I*, 275
Pruisische Onderdanen *II*, 309
Publicatie (van verorderingen) *I*, 107-109, 114, 144, 158-163, 201, 202, 293, *II*, 13, 41, 46-48, 62, 63, 294, 305, 398, 409, 410, 428, 438
Publieke
- dieven *I*, 230, 273, *II*, 182, 445
- eigendommen *II*, 485
- lasten *I*, 353, 374, 375, *II*, 289, 396
- markten *I*, 409, 411, 424, 438, *II*, 229, 300, 311
- rust *I*, 256, *II*, 159, 434, 445, 469
- trouw *II*, 223

Quarantaine *II*, 123, 125, 126, 346, 347, 349
"*Quintessence des nouvelles historiques etc.*" *II*, 67, 175
Quotisatie *I*, 267

Raad
- van Brabant *I*, 14, 39, 40, 42, 54, 146, 328, 351, *II*, 31, 32, 35, 38, 48, 49, 140, 143, 177, 210, 235, 241, 244, 257, 287, 338, 372,
- - Staatse *II*, 15
- van Financiën *I*, 24, 29, 31, 57, 59, 61, 63, 64, 91, 93, 94, 97, 103, 122, 137, 141-143, 154, 159, 164, 172, 197, 199-202, 231, 235, 239, 240, 245, 255, 263, 268, 275, 276, 285, 310, 319, 321, 326, 328, 338-341, 351, 352, 393, 405, 407, 408, 410, 412, 414, 434, 438, *II*, 39, 43, 47, 50, 51, 62, 70, 71, 168, 170, 172, 180, 187, 191, 197, 203, 241, 251, 252, 257, 267, 274, 278, 283, 291, 292, 294, 295, 304, 322, 323, 329, 330, 334, 341, 366, 367, 376
- - Directeur-Generaal *II*, 139, 140
- - Raden commiezen van financiën *I*, 154, *II*, 168
- - Superintendant *I*, 393, *II*, 257
- - Thesaurier-generaal *II*, 168, 473
- Gelre z. Hof van Gelre
- van Henegouwen *II*, 39, 214, 313
- van Luxemburg *II*, 33, 38, 39, 143, 152, 210, 235, 313
- van Namen *I*, 42, *II*, 38, 39, 210, 235, 313
- van Oorlog *I*, 23
- van State *I*, ix, 23, 38-41, 88, 136, 142, 197, 300, 328, 379, 390, 438, *II*, 7-10, 12, 14, 15, 18-20, 29, 30, 32, 43, 45, 46, 66, 85, 92, 95, 96, 100, 135, 139, 140, 157, 168
- van Vlaanderen *I*, 39, 328, *II*, 38, 210, 235, 257
Raad(s)(-)
- burgemeester (Roermond) *I*, 68, 70
- heer *I*, 3, 5, 6, 21, 25, 45, 46, 49, 52, 53, 56, 57, 144-147, 154, 157, 160, 161, 169 176, 299, 358, 431, 437, *II*, 27, 29, 32, 34, 35, 40, 73, 152, 235, 391, 471
- costumier *I*, 34, 40, *II*, 11, 36-39, 41, 42, 44, 153, 209, 210, 298, 458, 469
- eerste presiderende *I*, 37, 42 *II*, 11, 19, 28, 29, 31
- fiscaal *I*, 41, 85, 264, 298, 318, 349, 391, 433, *II*, 36, 37, 62, 143, 147, 151, 154, 159, 161, 167, 180, 195, 209-211, 230, 245, 248, 253, 259, 262-264, 279, 294, 296, 297, 303, 307, 313, 326, 333, 339, 340, 343, 352, 356, 364, 368, 369, 385, 389, 392, 394, 403, 405, 406, 434, 440, 443, 447, 448,

469, 480, 496; z. ook Momboir; z. ook Officie-fiscaal
- van de korte tabbaard *I*, 34, *II*, 154
- van de lange tabbaard *I*, 34, *II*, 153, 235
- ordinaris *I*, 34, 35, 233, *II*, 11, 36, 37, 39, 41, 42, 153, 154, 209, 210, 298, 458
- tot het uitgaan der granen *I*, 385
- verwanten *I*, 315, *II*, 39, 46, 72, 298
- vrunden *I*, 325
Raapolie *II*, 229
Raapzaad *II*, 218
Radbraken *II*, 104, 232
Raeden van Onse Cantzelrije und Raedt van Gelderlandt gestelt totte Instructie van de Saecken und Processen in de Quartieren van Overijssel und Lingen *I*, 64
Rantsoengelden *I*, 95, *II*, 118
Rapen *II*, 229
Rapport *I*, 233, 346
- gelden *I*, 174, 233, 266, 345, 346, 358, 397
Rapporteur *I*, 372
Rations(-gelden) *I*, 89, 93, 94, 98, 103, 106, 107 114, 116, 117, 242, 374, 375
Rebellen *I*, 231, *II*, 271, 479
Recepte des terres franches scituez au Pays de Gueldres et confins (1671) *I*, 96
Recessen *I*, 201, 202
Recette Générale des Finances *I*, 59, *II*, 270
Recht
- van asyl z. Asyl
- van attache *I*, 267
- van dode-deling *I*, 331
- geschreven *II*, 244
- van transit *I*, 276
- van vertoog z. Remonstrantie
- van voordracht *II*, 210
Rechterlijke
- kamers van tollen en licenten *I*, 62, 173, 342; z. In- en uitgaande rechten
- officieren *I*, 57, 163, 220, 226, 230, 256, 262, 271, 278, 347, 349, 375, 434, *II*, 73, 202, 222, 232, 245, 246, 248, 259, 260, 262-264, 271, 273, 281, 282, 304, 314, 318, 326, 333, 339, 349, 365, 378, 393, 403, 405, 407, 410, 413, 428, 430, 432, 436-438, 443, 445, 469, 480, 482, 491, 496
- macht *II*, 42
- organisatie *I*, 358, *II*, 40, 41, 46, 297, 425, 429, 432, 502
Rechters
- *I*, 216, 227, *II*, 73, 372, 471; z. ook In- en uitgaande rechten
- onafzetbaarheid van *II*, 471, 472
Recht(s)-
- bijstand *II*, 430
- bronnen *I*, v, 127
- - *van het Gelders Overkwartier van Roermond I*, xi
- geleerdheid *II*, 235, 242, 470, 493
- handeling *II*, 474
- kring 163
- macht *I*, 122, 123, *II*, 15
- personenrecht *II*, 56, 79
- persoon *I*, 100, 102, *II*, 76, 326
- pleging
- - in belastingszaken *I*, 175, 334
- - civiele *II*, 426, 431
- - criminele *II*, 426, 430
- - terzake van loterijen *II*, 378
- - in muntzaken z. munt
- - van tollen en licenten z. In- en uitgaande rechten
- spraak *I*, 15, 28, 30, 130, 148, 174, *II*, 10, 11, 426, 501
- - in leenzaken *I*, 292
- vermoeden *I*, 158, 164
- weigering *I*, ll, 48, 49, 100
Recidive *I*, 356, *II*, 281, 294, 295, 322, 341, 361, 443
Reclame *II*, 85
Recognitie *I*, 399
Recoleren *I*, 50
Recollecten *II*, 385
Reconventie *II*, 423
Recours *I*, 101, *II*, 159
Recruten *I*, 419, *II*, 403
Recueil
- *Van den Bergh I*, 200
- *Van Lom I*, 238
- *des Ordonnances des Pays-Bas I*, vi
Recursus ad principem *I*, 130
Recusatie *I*, 216, 316, *II*, 211
Reders *I*, 270, *II*, 111, 125
Redevance *II*, 292
Reële actie *II*, 383, 409
Reformatie *I*, xii, 60, 227, *II*, 73, 262, 369, 474
Refugiehuizen *I*, 299
Refugiés *II*, 21, 117, 482, 491
Regaliën *I*, 20, 120
Regenten *I*, 75, 102, 104
Regestenlijst *I*, 165
Regie *I*, 173, 362, 433, 435
Registratierecht *I*, 267
Reglement
- *"over de civiele rechtspleging in de Oostenrijckse Nederlanden" II*, 79, 423, 430, 433
- *"op de exploiten in causis fiscalibus" I*, 162
- *"van oorlog" II*, 456
- van 1613 *I*, 100, *II*, 14

- van 1619, mei 10 *I*, xii, 24, 25, 27, 28, 50, *II*, 14
- van 1668, juli 25 *I*, 167
- van 1673, februari 15 *I*, 73, 74
- van 1679, juli 8 *I*, 73, 74
- van 1679, november 24 *II*, 37
- van 1680, februari 17 *I*, 73, 75
- van 1680 december 20 *I*, 75, *II*, 14, 18
- van 1682, september 12 *I*, 76-78, *II*, 14, 18, 73
- van 1683, september 30 *I*, 50, 100, *II*, 14
Reglementen, (dorps-) *I*, 76
Reglementerende bevoegdheid *I*, 73, *II*, 14, 15, 428
Regula de viginti diebus *II*, 327
Reizigers *I*, 347, *II*, 187, 239
Rekening *II*, 161, 301, 313, 423
Reken-
- kamer *I*, 228, 239, 247, 257, 264, 271, 285, 299, 312, 318, 328, 349, 376, *II*, 101, 170, 180, 212, 260, 274, 281, 282, 301, 444, 454, 473
- - van bezet Pruisisch Gelre (1757) *II*, 308, 310, 311
- - van Brabant *I*, 328, 351
- - van Gelre *I*, 21, 29-31, 53, 56-61, 63, 64, 119, 173, 328, 351
- - van Vlaanderen *I*, 351
- meester *I*, 21, 57, 351
- munt *I*, 72, *II*, 72
- plicht *II*, 73, 281
Relaezenboeck *I*, 363
Relazen van publicatie *I*, 65, 164, *II*, 62, 63, 270, 294, 410
Relievementen *I*, 208 317
Religie *I*, 18, 168, 251
Religiekas *II*, 392, 394, 399, 405, 423, 427, 428, 444
Religieuze
- ordes *I*, 307, *II*, 197, 274, 389, 442
- - admissie tot *II*, 74, 79, 352, 356, 357
- - contemplatieve *II*, 352, 356, 360, 392, 423
- instellingen *II*, 280, 352, 385, 459
Religieuzen *II*, 356, 405
Remboursement *II*, 212
Remissie *I*, 25, 29, 47, 49, 53, 119, 120, 214, 297, 330, 383, 429
Remonstrantie *I*, 62, 129, 160, 247, 293, *II*, 13, 47
Remplaçant *I*, 234, 250, *II*, 392
Rente
- *I*, 51, 148, 216, 355, 375, 397, *II*, 138, 248, 249, 278-280, 292, 297, 364, 405, 418, 428, 442, 443, 473
- conversie van *II*, 211
- onkwijtbare *II*, 279
Rentenier *II*, 270
Rentheffers *I*, 375
Rentmeester *I*, 102, 162, 353, 368, *II*, 15, 19, 95, 203, 212, 213, 231, 262, 320
Renvooi *I*, 16
Representatie *I*, 88
Repressaillemaatregelen *I*, 301
Repressief toezicht *II*, 52
Reprochen en salvatiën *II*, 198
Republiek z. Franse Republiek; z. Nederlanden
Request(-)
- *I*, 45, *II*, 370
- civiel *I*, 208, 250, 316, 345, *II*, 258
Requisitoriaal brief *II*, 359
Reserven *II*, 395
Residentieplicht *I*, 148, 174, 375, *II*, 66, 222, 230, 313, 419, 421
Respijt *II*, 314, 423
Resignatie *I*, 399, *II*, 194, 253, 327, 396
Ressort *I*, 14, 64, 65, 81, 98, 111, 116, 120, 121, 130, 152, 258, 334, 358, 367, 394, 399, 406, *II*, 40
Restitutio in integrum *II*, 368, 423
Retorica *II*, 336
Retorsies *I*, 298, 392, *II*, 98, 100, 101
Retributie *I*, 94
Revindicatie *II*, 98, 100
Revisie
- *I*, 12, 50-52, 54, 85, 100, 227, 317, 319, 345, 370, 397, *II*, 37, 38, 40, 140, 156, 203, 210, 367, 423, 426, 430, 431, 474
- grote *I*, 12, 16, 54, 74, 174, 319, *II*, 16, 37, 391
- kleine *I*, 266
- onwijze *I*, 250, 371
- sotte *I*, 227
Revocatie *I*, 166, 247, 423, *II*, 106, 238
Revolutionair tribunaal *II*, 502
Ridder(-)
- *II*, 160
- matig *I*, 67, 74, 84, 88
- schap (en steden) *I*, xii, 3, 9, 34, 40, 67, 69, 72, 88, 112, 134, 146, 160, 309, 396; z. ook Staten Overkwartier
Rijks-
- belasting *I*, 84, 116, 123, 125
- dag *I*, 84, 86, 107, 121, 369, 438
- hofraad *I*, 11, 81, 117
- jurisdictie *I*, 125
- kamergerecht *I*, 11, 66, 81, 83-86, 115-117, 123, 125
- munt *II*, 94
- onmiddellijke heerlijkheden *I*, xiii, 112
- onmiddellijkheid *I*, 85-87, 92, 97, 113-118,

125
- wetgeving *I*, 123
Rijnwijn *II*, 137
Rijpaarden *I*, 369
Rijst *II*, 112, 113
Rivierhandel *II*, 137
Rode loop *II*, 76
Rode Roede, lieden v.d. *I*, 279, *II*, 288
Roerend goed *II*, 61, 405, 428, 474
Rogge *I*, 401, *II*, 113, 317, 318, 446
Rolcommissarissen *I*, 426
Rolzittingen *I*, 209, 262, 362, *II*, 386
Romano-canoniek procesrecht *I*, 10
Romeins recht *I*, 47, *II*, 203, 205
Ronselaars *I*, 249, 300, 419, *II*, 64, 106, 174, 192, 213, 403, 408, 447
Roof *I*, 27, 230, 245, 262, 287, 298, 306, 330, 352, *II*, 104, 223
Rotmeester *II*, 290
Roulette *II*, 212
Rouw *I*, 175, 391, *II*, 150
Royalist *II*, 470
Rozijnen *I*, 275
Ruiling *I*, 332
Rundvee *II*, 126, 127, 322; z. ook Hoornvee
Rupsen *II*, 67, 183, 188, 271
Russische onderdanen *II*, 467

Saai *I*, 245, 393
Sacramentsdag *II*, 416
Sacristie *II*, 375
Saisie *II*, 279
Salpeter *I*, 207, 265, *II*, 332
Salutatio *I*, 150, 151, 153, 157
Samenspanning tegen de Staat *II*, 447
Sauvegarde *I*, 97, 99, 211, 219, 231, 267, 342, 439, *II*, 332, 333
Schade-
- loosstelling *I*, 215, 311, *II*, 245, 303, 351, 411
- vergoeding *I*, 432, *II*, 104, 214, 217, 290, 361, 389, 410, 419
- verhaal *II*, 74, 104, 372
Schanskorven *II*, 257
Schapen *I*, 406, *II*, 475
Schat-
- *I*, 84, 90, 104, *II*, 103
- bier *II*, 12, 20, 120
- cedullen *I*, 105, 337, *II*, 161
- heffer *I*, 321, 337
- heffersrekeningen *I*, 72, 76, 103
- heffing *I*, 103, 105, 117
- kist v.d. Republiek (1790) *II*, 459
- plicht *I*, 216
Schavot *II*, 333, 339, 448
Scheepspaspoort *II*, 125, 126, 130
Scheepvaart *II*, 411
Scheidemunt *II*, 266, 316
Scheiding v. tafel & bed *II*, 402
Schenking *I*, 222, 262, 332, *II*, 61, 279, 280, 285, 352
Schepen(-)
- *I*, 102, 118, 174, 238
- bank *I*, 85, 199
- decreet *I*, 101
- goed *I*, 292
- stoel van Aken *I*, 81, 86, 108, 116, 117, 121-123, 125
- vonnis *I*, 101, 121
Scherprechter *II*, 448
Schikking z. Compositie; z. ook Minnelijke Schikking
Schip *I*, 382, 400, *II*, 98, 100, 114, 115, 120, 129, 130, 204, 218, 300, 346, 347, 390
Schipper *I*, 207, 410, *II*, 90, 91, 130, 204, 260
Scholieren *II*, 374
Scholtis z. Schout
Schone kunsten *II*, 366
School-
- geld *II*, 374
- reglement *II*, 374
Schors *I*, 408
Schout(-)
- *I*, 102, 109, 163, 174, 238, 249
- ambt *I*, 22
Schrijfloon *II*, 313
Schuld(-)
- *I*, 395, 397, 420, 433, 427
- bekentenissen *I*, 403, *II*, 319
- vordering *II*, 142
Schuldenaar *II*, 138
Schutters *II*, 269
Schutterij *II*, 435, 441, 447
Secrétairerie de la Surintendance Générale de la Justice Militaire *I*, 330
Secretarie
- van Staat en Audiëntie *I*, 141, 425
- van Staat en Oorlog *I*, 143, 347, 423, *II*, 473
Secretaris
- *I*, 174, 238, 325, *II*, 235, 298
- van oorlog (1790) *II*, 461
- van staat en oorlog *I*, 243, 277, 347, *II*, 233, 257
- van state *I*, 267
Seminarie
- *II*, 78, 444
- bisschoppelijk *II*, 422, 444
- filiaal *II*, 422
- generaal *II*, 78, 357, 422, 448, 449,
Sententie

- *I*, 47
- van adjudicatie *II*, 96
Sequestratie *I*, 224, 340, *II*, 135, 423, 473
Serviesgeld *I*, 315
Servituut *II*, 485
Simonie *II*, 57
Simpele doodslagen *I*, 25
Slachtvee *II*, 310, 350
Slagboom *II*, 154
Slagers *I*, 359, *II*, 195
Slaven *II*, 394
Sleutelmaker *I*, 361
Slotformulier *I*, 149
Slotprotokol *I*, 150, 152
Smaadschrift *II*, 216
Smederij *II*, 290
Smokkel *I*, 214, 244, 265, 370, *II*, 90, 91, 204
Smokkelaar *I*, 377
Smyrna textiel *I*, 393
Snaphaan *II*, 75, 290
Sociëteiten *II*, 455, 491, 496
Soeverein Congres der Verenigde Belgische Provinciën (1790) *I*, xii, *II*, 44, 45, 80, 453, 454, 456, 457, 459-463
Soevereine Raad
- (Brussel; 1787) *II*, 40, 426, 430
- (Roermond) *I*, 15, 43, 49, 54, 77, 81, 84, 87, 88, 95, 146, 197, 198, 233, 249, 253, 319, 358, *II*, 16, 32, 50, 235, 282, 309, 330; z. ook Hof van Gelre
Souvereiniteit(s-)
- *I*, 15, 83, 92, 95, 112, 113, 120, 122, 123, 131, 146, *II*, 7, 44, 50, 398, 453, 454, 463, 469
- kriteria *I*, xiii, 85, 86, 107
- Staten van het Overkwartier (1790) *I*, xii, *II*, 44, 453, 463
Soldatenhuwelijken *I*, 435, 436
Soldij *I*, 219, 308, 310, 378, 421
Sotte revisie *I*, 227
Spaanse Successie-Oorlog *I*, 42, 66, 83, 113, 116, 123, 124, 165, *II*, 1, 2, 5, 20, 64, 170
Speculatieverbod *I*, 430
Speel-
- kaarten *II*, 135, 150, 179
- lieden *I*, 365
- schulden *I*, 403, *II*, 135, 150, 179, 319
Spekcijns *II*, 292
Spelt *II*, 13, 229
Spijsolie *II*, 65
Spionnen *I*, 273
Spiritualiën *I*, 337, 370, 381, *II*, 173
Spitsroedenlopen *II*, 461
Spolie *I*, 52, *II*, 428
Sportulen *I*, 233, 266, 345, 431
Sprokkelen *I*, 228, 347
Staat van oorlog *I*, 169, 211, 264, 285, 343, 350, 366, *II*, 64, 246, 479, 480
Staats-
- blad *I*, 157
- Interimbewind *I*, vii, xi, 200, 322, 435
- raad *II*, 34
- recht *I*, 86
- secretariaat *II*, 425
- veiligheid *II*, 408, 501
Stadhouder *I*, ix, xi-xiii, 3, 5, 6, 8, 9, 17-19, 21-31, 33-37, 40, 43, 45, 46, 49, 52-58, 64, 68, 69, 73, 74, 76, 78, 90, 97, 107, 110, 111, 120, 133, 144, 145, 154, 156, 157, 160, 161, 169, 211, 212, 215, 216, 257, 305, 309, 315, 322, 325, 326, 346, 422, 439, *II*, 11, 25-28, 253
- ad interim *I*, 31, 312
- commissie *I*, 17, *II*, 28
- eed *I*, 17, 31
- fungerend *II*, 26-28
- honoris causa *II*, 26-28
- instructie *I*, 17, 20, 23, 27, 31, 50, 55, 58 63, 120, 121, 144
- van lenen *I*, 18, 22, 25, 222, 292, *II*, 36, 152, 273, 274
- provisioneel *II*, 26
Stads-
- commandant (Roermond) *II*, 211, 254, 261, 285, 454
- dokter (Roermond) *II*, 301
- recht *I*, 9, 47-49, 51, 53
- brand (Roermond) *I*, vi
- poorten *I*, 291
Standenvertegenwoordiging *I*, 3, 66
Standrecht *II*, 479
Stapelrecht *I*, 294
Staten
- *I*, 3, 13, 14, 17, 18, 20, 24, 29, 30, 48, 49, 63, 74, 75, 110, 129, 137, *II*, 8, 53, 140, 149, 150, 239, 283, 292, 409, 425, 436, 438, 457, 467, 469, 472
- van Brabant *II*, 212
- van Gelre *I*, 4, 6, 8, 12, 42, 48, 49, *II*,
- van Horn *II*, 348
- van het Overkwartier *I*, ix, xi, xiii, 4, 5, 13, 17, 29, 32, 33, 37, 39, 40, 49, 56, 61, 62, 66, 67, 69, 70, 72-74, 76-79, 81, 87, 88, 110, 111, 113-115, 124, 138-140, 160, 162, 167, 172, 175, 176, 198, 199, 201, 202, 216, 228, 235, 247, 256, 260, 264, 266, 293, 307-309, 312, 315, 322-324, 326, 337, 344, 347, 358, 374, 380, 387, 390, 399, 404, 410, 412, 423, *II*, 7, 18, 26, 27, 29, 36, 39, 41-46, 61, 62, 71, 78, 172, 202,

221, 248, 260, 263, 270, 323, 329, 330, 339, 363, 425; z. ook Soevereine Staten van het Overkwartier (1790)
- - agent van de *I*, 69, 71, 404, *II*, 43
- - deputé perpetuel *I*, 70
- - erfmaarschalk *I*, 63, 70, 309, 325
- - gedeputeerden *I*, 40, 74, 219, 309, 310, 325, 336, 337, *II*, 18, 43, 50, 172, 255, 330, 363
- - syndicus *I*, 69, 70, 315, 325, *II*, 211
- van Pruisisch Opper-Gelre *II*, 308
Staten-Generaal *I*, ix, xii, 11, 23, 42, 93, 108, 127, 158, 197, 200, 201, 294, *II*, 2, 5-12, 14-20, 85, 89-91, 95, 97-102, 104, 107-109, 111, 112, 114-127, 129, 130, 132, 136, 209, 237, 362
- gedeputeerden *II*, 18, 101
- - tot de zaken van de Barrière *II*, 23, 132
- - tot de zaken van het Overkwartier *I*, ix, *II*, 8, 10, 15, 24
- der Verenigde Belgische Provinciën (1790) *II*, 455-459
Statuten *II*, 416
Stedelijke verordeningen *I*, 198
Steden *I*, 9, 51, 55, 68, 69; z. ook Ommuurde steden
Stem en zitting *I*, 113, 116, 123-125
Sterfhuis *II*, 409
Steuerbewilligungsrecht *I*, 71, 140, *II*, 18
Stichting *II*, 320
- vrome *II*, 77, 279, 284, 427
Stijfsel *II*, 112, 113
Stijl van procederen *I*, 54, 174, 265, 397, *II*, 258, 262
Stokerijen *I*, 258, 381, 382
Stoolrechten *II*, 362
Straat-
- roof *I*, 245, 262, 330, 352, *II*, 131
- schenders *I*, 207, 390, *II*, 20, 123, 131, 271
- wegen *II*, 355
Straf-
- procesrecht *II*, 55-57, 59, 60, 68, 76, 78, 198, 262, 449
- recht *I*, 134, 290, *II*, 54-57, 59, 61, 64, 68, 76, 78, 198, 203, 244
- sanctie *II*, 14, 15
- wetgeving *II*, 472
Straten *I*, 287
Strooptocht *I*, 208, 253, 256, 257, 261, 352
Stroperij *I*, 347, *II*, 361, 444, 461
Struikrovers *I*, 306, *II*, 205
Studenten *II*, 216, 242, 427, 444
Studiebeurzen *II*, 320, 374, 444
Subalterne
- gerechten *I*, 292, 346, 358, 371
- rechters *I*, 266, 345, 346
Sub- en obreptie *I*, 122
Subsidie *I*, 90, 348, 355
Substituten *I*, 174, 375
Substitutie *I*, 262, 399, *II*, 194 , 212
Substituut-momboir z. Momboir
Suiker *II*, 90, 137, 278
Summiere procedure *I*, 330, 357, *II*, 104, 145, 165, 236, 274, 338, 408
Superintendant
- van financiën z. Raad van Financiën
- van de militaire justitie *I*, 143, 144, 159, 197, 220, 227, 232, 234, 279, 287, 290, 303, 308, 381, 384, 435, *II*, 140
- van de monstering *I*, 328
- van de Rekenkamer *I*, 228, 257, 328, 351
Suppoosten *I*, 257, 299, 346, 347, *II*, 203, 393
Surnumerairs *I*, 356
Surséance *II*, 314
Suspectatie *I*, 35, 227, 250
Suspensie *I*, 310, *II*, 443
Swartmaeckers *I*, 390
Syndicus *I*, 69, 70, 315, 325, *II*, 211
Synodale rechter *II*, 396
Synode *II*, 414

Taalgebruik *I*, 388
Tabak *I*, 281, 408, *II*, 147, 290, 302, 303
Tabakspijp *II*, 190
Tabeljoen *II*, 176, 474
Tafel van Belening (Leuven) *II*, 237
Tafelkosten *II*, 352
Tafelrenten *I*, 332
Taille *I*, 92, 235, 334
Tapijtindustrie *I*, 406
Tapisserieën *I*, 272
Tappen en schenken *I*, 364
Tarief(-)
- lijsten *I*, 210, 217, 223, 226, 228, 230, 319, 326, 338, 339; z. ook In- en uitgaande rechten; z. ook Munt
- muur *II*, 70
- politiek *I*, 213
Tarra *I*, 228, 230
Tarwe *I*, 401, *II*, 113, 317, 318
Taveernen *I*, 297, 365
Taxatie
- *II*, 410
- van kosten *I*, 316
Te Deum *II*, 165, 436
Temeraire procedures *I*, 309
Tenuitvoerlegging *I*, 26, 310, 363, *II*, 423
Tepronkstelling *II*, 194, 314
Tercio's *I*, 266
Terres franches *I*, 93, 97, 98, 440; z. ook

Vrije heerlijkheden
Territoriale
- circumscriptie *I*, 91
- jurisdictie *I*, 81
Territorialiteitsbeginsel *I*, 143
Testamenten *I*, 47, 124, 262, 317, 368, *II*, 39, 61, 69, 117, 138, 160, 161, 176, 213, 215, 270, 405, 447
Textiel *I*, 213, 228, 230, 245, 408, 411, 413, 414, *II*, 118, 119, 122, 125, 137, 155
Thee *I*, 403
Theologie *II*, 357, 422, 444, 449
Theologische theses *II*, 67, 75, 181, 185, 197
Thesaurier-generaal z. Raad van Financiën
Thiois *I*, 141
Thuiswerkers *I*, 406
Tienden *I*, 398, *II*, 292, 342, 343, 368, 418, 473, 485, 486
Tiendheffer *II*, 342, 420
Tienmannen (Roermond) *II*, 42, 301, 458
Tijns *I*, 331, 332
Tochtenaar *II*, 183, 188, 271
Toerbeurt *I*, 397
Toetsingrecht *II*, 158
Tol *I*, 6, 21, 29, 59, 63, 169, 173, 225, 228, 229, 294, 306, 318, 341, 342, 361, 362, 410, 428, 431, 434, *II*, 20, 64, 142, 162, 219, 229, 233, 332, 411
Tortuur *II*, 56, 57, 60, 430
Townshendverdrag *II*, 2
Tractaat
- van commercie, navigatie en marine *II*, 124, 130, 165
- terzake van de uitvoer van paarden *I*, 377, 383
- terzake van de uitwisseling van deserteurs *I*, 424, *II*; z. ook Conventie van Quievrain
- van Venlo *I*, xii, 5-7, 9, 10, 13-19, 34, 36, 39, 42, 43, 47, 61, 62, 70, 110, 145, 160, 375, *II*, 28, 49, 59
- van Wenen *II*, 64, 165, 167, 170
Tractaet van Vereeninge ende oprechtinge van het Soeverein Congres der Vereenigde Nederlandsche Staten II, 44, 453
Traité de la ferme des postes des Pays-Bas *I*, 433
"*Traité du pouvoir irréfragable de l'église...*" *II*, 340
Transito-handel *I*, 214, 231, 239, 240, 245, 321, 326, 338, 393, 400, 413, *II*, 207, 230, 231, 278, 323
Transitoir recht *II*, 430, 502
Transit-zegel *I*, 231,
Transport(middelen) *I*, 222, 326, 406, *II*, 110, 121, 174, 187, 204, 276, 289, 299, 306, 311, 332, 348
Trek-ossen *II*, 342
Tresor-générale de la République (1790), 459 *II*,
Trias-leer *I*, 130
Tribunaal van eerste instantie (Roermond; 1787) *II*, 40, 78, 426, 430, 431, 439
Tribunal
- Supérieur (1794) *II*, 503
- Révolutionair (1794) *II*, 503
Trinitarissen *II*, 394
Tuchthuis *II*, 389
Tuigpaarden *I*, 217
Türkensteuer *I*, 116, 117
Tussenpersonen *II*, 279, 280
Twaalfjarig Bestand *I*, 119
Twintigste penning *I*, 313, 314, 320, 432

Uitdragers *II*, 263
Uitlevering *II*, 68, 205
Uitvaartplechtigheden *I*, 415
Uitvaarttarief *II*, 399
Uitvoer z. In- en uitvoer
Uitwijkelingen z. Franse emigranten
Uitwinning *II*, 279
Unificatie *I*, 129, 133, 134
Universiteit
- *I*, 329, *II*, 189
- van Leuven *I*, 175, 343, 344, 389, *II*, 68, 74, 167, 185, 186, 189, 235, 242, 287, 337, 444, 470- 472, 493, 494
- - artesfaculteit *I*, 307, *II*, 336, 444, 494
- - beneficiën *II*, 395
- - commissaris voor de zaken van de - *II*, 287
- - faculteiten *II*, 287
- - rechters *II*, 287, 320, 426
- - rector *II*, 287, 320
- - studiebeurzen *II*, 320, 471

Vaandelvluchtigen *I*, 166, *II*, 461, 492
Vacante goederen *II*, 371
Vacatiegeld *I*, 309, 320, 325, 326, 346, *II*, 313
Vaccinatie *II*, 76, 341, 439
Vaderlijk gezag *II*, 340
Vagebonden *I*, 167, 225, 245, 330, 349, 367, 379, 394, 401, 496, *II*, 12, 20, 53, 66, 75, 104, 123, 131, 144, 145, 148, 154, 158, 169, 192, 220, 222, 225, 229, 236, 250, 260, 261, 272, 280, 287, 346, 354, 365, 403, 457
Vakanties z. Hof van Gelre
Valideringsmiddelen *I*, 150, 153
Valsemunterij *I*, 53, 395, *II*, 68, 93, 163, 170, 262, 362, 503
Valsheidsdelicten *II*, 76, 244

Vasten(avond) *I*, 327, 364, 365
Vaten *II*, 103
Vee
- *II*, 92, 119, 229, 233, 247, 248, 288-290, 298, 299, 310, 325, 341, 350
- stapel *II*, 126, 127, 247, 299, 310, 350
- voer *I*, 168, 254, 255, 258, 262, 263, 278, 301, 305, 314, 366, 426, 430, 354, *II*, 218, 230, 231, 251, 348
- ziekte *II*, 51, 75, 126; z. ook epizoötie
Veëdorie *I*, 251, 268, *II*, 140
Veerlui *II*, 91, 145, 354
Veiligheid der wegen *I*, 245, 276, 280, 288, 330, 352, 366, 378, *II*, 123, 165
Veiling *II*, 263
Veldpaters *II*, 362, 406
Veldschutten *II*, 361
Veldvruchten *I*, 236, 347, 380, *II*, 76, 79, 223, 300, 311, 433
Veranderingsvoorbehoud *II*, 210
Verbalen *I*, 316
Verbanning *I*, 53, 347, 356, 364, 406, 409, *II*, 60, 106, 123, 194, 216, 222, 293, 294, 295, 300, 322, 326, 335, 339, 376, 437, 447, 457
- verbreking van *II*, 54, 56, 57
Verbeurte van goederen z. Confiscatie
Verbintenissenrecht *II*, 56
Verbranding z. Openbare verbranding
Verbruiksbelasting *I*, 334, 337
Verbuytinghe *I*, 332
Verdrag
- van Aken *I*, 303, *II*, 69-71
- van Antwerpen z. Barrièretractaat
- van Augsburg *I*, 81
- van Erkelenz *I*, viii
- van Fontainebleau *I*, viii, 117, *II*, 40, 414
- van Frankfurt *I*, 114, *II*, 6, 24
- van 's-Gravenhage *II*, 80, 472
- van Nijmegen *I*, 334
- van de Pyreneeën *I*, 269, 272
- van Rastatt *II*, 6
- van Regensburg *I*, 354
Verduisterde lenen *I*, 221
Verduistering *II*, 78, 80, 401
Verenigde Belgische Staten *II*, 453, 456, 462, 467
Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) *II*, 106
vererving *II*, 279
Verfrissingen *I*, 282
Vergaderingen; illegale *II*, 445, 446
Vergelijkend examen *II*, 421
Vergif *II*, 284
Verjaring *I*, 406, *II*, 279, 474
Verkoop *I*, 332
Verkrachting *I*, 27
Verlei van lenen *I*, 25
Verloting z. Loterijen
Vernaerdinge *I*, 332, *II*, 279, 414
Verordenende bevoegdheid z. reglementerende bevoegdheid
Verpachting *I*, 29, *II*, 279
Verpanding *I*, 332, *II*, 152, 291, 319
Verstandhouding met de vijand *II*, 496, 502, 503
Verstek *I*, 250
Versterkte steden z. Ommuurde steden
Verstoorders van de openbare rust *I*, 219, 313, 352, *II*, 124, 130, 262, 463
Vertegenwoordigingskriterium *I*, xiii, 87, 88, 113
Vertoog z. Remonstrantie
Vervalsing v. zegels & merktekens *II*, 333
Ververijen *I*, 405
Verversingen *I*, 366
Vervoersmiddelen *I*, 258, *II*, 108, 173, 218, 298, 310, 316, 325
Verwantschap *II*, 31
Verzendlijsten *I*, 108, 109, 200
Verzoekschriften *I*, 50, 316
Verzwarende omstandigheden *II*, 206
Verzwijging *II*, 204
Vestingwerken z. Fortificatiën
Vetten *I*, 408, *II*, 233
Veulen *II*, 239, 322
Vicarieën *I*, 21, 30
Vice-kanselier *I*, 37
Vidimus *II*, 347, 390
Vier speciën *I*, 432
Vijand v.d. Republiek *II*, 485
Vis *I*, 249, 338, *II*, 249
Visitateurs *I*, 225
Visitatie *I*, 370, *II*, 262, 264, 291
- van herbergen en wegen *I*, 246
- van pakhuizen *I*, 273
- van wegen *I*, 390
- van woningen *I*, 258, 259
Vismijn *II*, 395
Visserij *I*, 248, 260, 373, 398, *II*, 98, 100, 106, 107
Vissers *I*, 248
Visvangst *II*, 395
Vlas *II*, 201, 202
Vlees(-)
- *II*, 247, 276, 288, 290, 298, 310, 325, 350
- houwers *II*, 350
- keuring *II*, 247
Vloeken *I*, 175, 363
Vloerzaad *II*, 229, 322
Vlugschriften *II*, 400

Vodden *II*, 120, 346
Voedsel(-)
- *I*, 308
- rellen *II*, 65, 220
- voorziening *II*, 65, 67, 72, 502
Voerlui *II*, 204, 260, 295, 326, 333
Voetenbranders *I*, 390
Volksgezondheid *I*, 329, *II*, 67, 76, 77
Volksrepresentanten *I*, xii, *II*, 501, 502
Volksverzameling z. Grondverzameling
Volmacht "ad lites" *II*, 386
Voluntaire jurisdictie *II*, 39, 270, 474
Vonckist *II*, 470
Vondelingen *II*, 427
Vonnis
- *I*, 52, 266, 397, *II*, 423, 474
- interlocutoir *I*, 320, 362, *II*,
- registers *I*, 64, 65, 98, 117
Voogden *I*, 238, *II*, 337, 352, 401
Voogdij *I*, 22, 118, *II*, 176
Voordracht, recht van *I*, 38, *II*, 38, 42, 210, 471, 472, 494
Voorlopig Bestuur *II*, 485-487
Voorrang z. préseance
Voortvluchtige *II*, 198
Vooyjachten *I*, 365
Vormfout *II*, 282
Vormvoorschrift *I*, 30, 217, 239, *II*, 61, 69, 357, 480
Vorspann *II*, 254
Vracht- en geleidebrieven *I*, 170, 244, *II*, 89; z. ook Formele ordemaatregelen
Vrede
- van Aken *I*, 219, 269, 272
- van Munster *I*, 59
- van Nijmegen *I*, 169, 354
- van de Pyreneeën *I*, 303
- van Rijswijk *I*, 392
- van Utrecht *I*, viii, *II*, 2, 6, 18, 21, 24, 124
Vredebrekers *I*, 219
Vreemde krijgsdienst *I*, 165, 166, 208, 212, 231, 232, 247, 248, 264, 270, 271, 300, 303, 350, 365, 372, 419, 423, 425, *II*, 64, 69, 106, 174, 192, 200, 213, 238, 271, 303, 393, 475, 497
Vreemdelingen *I*, 330, 345, 347, *II*, 131, 213, 216, 222, 457, 495, 496, 497
Vreemde mogendheden *I*, 209, 249, 255, *II*, 106, 192, 271, 303, 393, 475
Vrijcorpsen *II*, 435, 475
Vrijeigen goed *I*, 292
Vrije goederen *I*, 45
Vrije Heerlijkheden *I*, xiii, 3, 91, 95, 96, 98, 101, 102, 104, 107-109, 112, 139, 164, 242, 440, *II*, 5, 6, 16, 25, 30, 35, 43, 44, 177, 248, 266, 267, 299, 305, 403, 453; z. ook Terres franches
Vrije Rijksheerlijkheden *I*, 115, 116
Vrijgeleiden *I*, 217
Vrijhaven *II*, 65, 146, 411
Vrijheid van geweten *II*, 411
Vrijheid & Gelijkheid *II*, 485, 487
Vrijheren *I*, 103, 105
Vrijmarkt *II*, 120
Vrijmetselarij *II*, 413, 418
Vrijplaats *II*, 234, 241
Vrijwaring *I*, 333, *II*, 423
Vroedvrouw *II*, 402
Vrouwen(-)
- *I*, 364, *II*, 106, 252, 272, 357, 482
- klooster *II*, 274, 385
- roof *II*, 67, 209
Vruchtgebruik(er) *II*, 183, 188, 271, 279, 352, 357, 369, 405
Vuurwapen *I*, 398, *II*, 142, 194, 243

Waaggeld *I*, 431
Waakzaamheid *II*, 497
Waarborgsom *II*, 89
Waard *I*, 348, 367, 394, *II*, 120
Waarmerken *I*, 372
Wachelter *II*, 229
Wacht(-)
- *I*, 278
- brand *I*, 103, 315
- compagnieën *I*, 290
- dienst *I*, 254, 278, 432, *II*, 176, 214, 220, 260, 261, 354, 356, 392, 408
- geld *I*, 220, 376
- huizen *I*, 291
- officieren *I*, 297, *II*, 252
- schepen *II*, 90
- vrijdom *II*, 197, 393
Wagens *I*, 306, 336, *II*, 218, 257
- spoorbreedte *II*, 339
Wagenvoerders *I*, 338, *II*, 249
Walvisvaart *II*, 106
Wanbetaling *I*, 242, 321
Wanordelijkheden *I*, 298
Wapen(-)
- *I*, 253, *II*, 68, 243, 447, 448
- bezit *II*, 194
- heraut *I*, 391, *II*, 151, 161, 180, 211, 296
- koning *II*, 161, 180, 184, 296
- meester *I*, 253
Water
- en brood *II*, 194, 222, 271, 294, 333, 361, 441
- loop *II*, 193
- recht *I*, 47

Weeshuis (Roermond) *II*, 284
Wederbeden *I*, 50
Wederspannigheid *I*, 313, *II*, 198, 300
Weduwe *II*, 203, 277
Weg(-)
- *I*, 261, 330, 365, *II*, 192, 193, 224, 250, 260, 346
- gelden *I*, 173, 431
- grote *II*, 232, 247, 288, 345
- koninklijke *II*, 154
Werkelozen *I*, 245
Werkgever *II*, 59
Werving z. Militairen
Westfaalse Kreits *I*, 83, 85, 86, 92, 100, 115, 116, 123, 123, 125
Wet(s-) *I*, 84, 87, 133, 136, 142, 145, 164, *II*, 472
- begrip *I*, 131
- in forma ordinaria *I*, 141, 142, 155
- formulier *I*, xiv, 131, 134, 136, 149, 152, 155-157, *II*, 48, 51
- intrekking *II*, 439, 453, 459, 469
- in materiële zin *I*, 198
- ontwerp *I*, 137-139, 141, *II*, 54, 58, 59
- uitvoering v. *II*, 485
Wetenschappen *II*, 57, 64
Wetgevende macht *I*, xiii, 127, 129-131, *II*, 44
Wetgeving(s)
- *I*, v, 3, 28, 30, 56, 62, 70, 77, 127, 129, 130, 132, 133, 137, 140, 141, 147, 149, 151, 161, 165, 176, *II*, 1, 8, 12, 19-21, 41, 45-50, 53, 54, 56-58, 60, 62, 63, 472, 502
- akten *I*, xiv, 3, 15, 150, 154
- bevoegdheid *I*, 134-136, 144-146, 156, *II*, 47-52
- Brabantse vorm *II*, 48, 49
- Franse Revolutionaire - *II*, 45
- kriterium *I*, 107, 108
- monopolie *I*, 132
- praktijk *I*, 154
- prerogatief *I*, 129, 134, 136, *II*, 46, 48, 51
- proces *I*, 158, 160, *II*, 13, 48
- theorie *I*, 132, 135
- titel *I*, 129, 133-135
Wettelijke Kamer van Commercie *II*, 186
Wettig betaalmiddel *I*, 373
Wever *I*, 404
Wezen *II*, 203, 212, 277, 427
Wijn(-)
- *I*, 165, 170, 210, 213, 244, 270, 275, 281, 319, 337, 342, 357, 358, 370, 407, 408, *II*, 21, 91, 137, 147, 173, 224
- huizen *I*, 365
- medicinale *II*, 173
Wijsbegeerte *I*, 307, 343, *II*, 242, 336, 337, 444, 493
Wild(-)
- *II*, 223, 384
- banen *I*, 347
- stand *II*, 384
Willige condemnatie *II*, 231
Winkelgeld *II*, 266
Winter(-)
- kwartieren *I*, 94, *II*, 69, 103, 251, 252, 254
- voorraad *I*, 426
Wissel-
- brieven *I*, 420, 427, 433, *II*, 105, 109, 495
- geld *II*, 246, 260
- handel *II*, 20, 88, 109, 246
- koersen *I*, 172, 397, 420, *II*, 139, 163, 400
- recht *II*, 146
Wisselaars *I*, 298, 324, 395, 396, *II*, 105, 109, 128, 140, 163, 261, 262, 264, 268, 269, 315, 316
Wisseling *II*, 279
Wisselpaarden *I*, 305
Wisselstation *I*, 432
Woeker *II*, 237, 266
Woeste grond *I*, 28, *II*, 396
Wol(-)
- *I*, 170, 209, 393, 404, 406, 411, *II*, 155, 245, 322, 346
- ambacht *I*, 120
- nijverheid *I*, 405, 406
- produkten *I*, 272
- verkopers *I*, 406
- zegelkamer der stad Weert *I*, 101
Woon(-)
- huizen *I*, 375
- plaats *II*, 131, 132
- recht *II*, 192, 216, 217, 222
Worgen *I*, 277
Wortelen *II*, 229
Woudmeester van Brabant *I*, 279
Wraking *I*, 35, 174, 216, 227, *II*, 38, 198, 211

Zaaigoed *I*, 385
Zaden *II*, 229
Zakkendragers *II*, 255
Zakpistool *II*, 194
Zee
- brief *II*, 89, 97, 390, 391
- havens *I*, 245, 348, 373, *II*, 146
- lieden *II*, 106
- macht *I*, 247, *II*, 87
- mogendheden *II*, 135, 137
- rovers *II*, 96, 125
- schepen *II*, 115
- vaart *I*, 142

- wering *II*, 107
- wier *II*, 107
Zegel(-)
- *I*, 151, 152, 155
- bewaarder *I*, 36
- van Gelre en Zutphen *I*, 36
- recht *I*, 58, 228, 431, *II*, 310
Zehrpenning *II*, 254
Zelfverdediging *II*, 220
Zemelen *II*, 229
Zendbrieven *I*, 65, 141
Zes-maandslichting *I*, 233, 267
Zestigste penning *II*, 179
Zetcedullen *I*, 103, 123
Zetters *I*, 321
Zevenjarige Oorlog *II*, 70, 75
Ziekte
- *I*, 35, 422, *II*, 183, 186
- besmettelijke z. epidemie
Ziekenzorg *II*, 59, 77, 215, 216, 249, 427
Zielzorg, *II*, 77, 392, 419-423, 442
Zijde *I*, 173, 229, 231, 393, 404
Zilver(-)
- *I*, 289, 348, 393, *II*, 106, 186, 187, 358, 502
- smeden *II*, 92, 232, 262-264, 358
Zoetelaars *I*, 274, 283, 294
Zon- en feestdagen *I*, 364
Zondagsheiliging *I*, 175, 327
Zonneleen *I*, 115
Zout(-)
- *I*, 275, *II*, 21, 91, 147
- pannen *I*, 407
Zuiveringseed *I*, 399, *II*, 73, 194
Zwartmakers *II*, 131
Zweepslagen *I*, 279, 311